T.C.

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Doktora Tezi

ULUSLARARASI HUKUK VE TÜRK HUKUKU BAKIMINDAN GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI, İNSAN TİCARETİ, CİNSEL SÖMÜRÜ SUÇLARI VE BUNLARLA MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Hüdayi SAYIN

2502960165

Tez Danışmanı
Prof. Dr.
Rauf VERSAN

İstanbul 2010

ÖZ

Göç, insanlık tarihinin en önemli sorunlarından birisi olarak yaşadığımız yüzyıla damgasını vurdu. Soğuk savaş sonrası göç, kadınlaşma, kayıt dışı sektörlerde istihdam ve yasadışılaşma eğilimi gösterirken, 11 Eylül saldırıları, artık küresel bir nitelik kazanan göçü, ulus devletlerin en önemli sorununa dönüştürdü.

Araştırmada, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş kavramları, tarihsel gelişimleri tartışıldı. Göç tipolojileri, göçün küreselleşerek, uluslararası bir güvenlik sorunu haline gelmesi çerçevesinde göç güzergâhlarında gerçekleştirilen insanların yasadışı sınır aşmalarının örgütlenmesi olan göçmen kaçakçılığı araştırıldı. İnsan ticaretinin çeşitleri, suçun evreleri, aktörleri yanında fuhuş siyasaları, sektörün temel özellikleri, formları ve organizasyon yapıları ile birlikte kriminolojik perspektiften değerlendirilmesi yapıldı. Her üç olgunun, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği düzleminde uluslararası belgeler çerçevesinde ve yeni Türk Ceza Yasası karşısında durumları ve insanın sömürüsünün bu üç çeşidiyle mücadele eden ulusal kolluk güçlerinin uluslararası işbirliği mekanizmaları incelendi. Araştırmanın teorik çerçevesinin oluşturulması sonrası, İstanbul'da polis birimlerinde sınır dışı edilmek üzere bekletilen her üç sömürü türü mağdurları ile derinlemesine mülakatlar yapıldı. Bu mülakatlardan elde edilen veriler, istatistikî değerlendirmeye tabi tutulup, göçmenlerin öyküleri eşliğinde analizleri yapıldı.

Türkiye, göçmenler açısından artık hedef ülke konumuna gelmiştir. Ülkemize gelen göçmenlerin çoğunluğu kadındır ve iş piyasaları, kayıtdışı çalışacak göçmen emeğine ihtiyaç duymaktadır. Kadınlar fuhuş ve bakıcılık, hizmetçilik gibi kayıt dışı sektörlerde yer alarak, cinsellikleri yanında emek sömürüsüne de maruz kalmışlardır. Cinsel sömürü mağduru kadınlar, düşük gelirli, az eğitimli meslek sahibi olmayan arasında yoğunlaşmış ve ekonomik bir tercihte bulunarak, elde edecekleri yüksek ücretler karşılığında fuhşa rıza göstermişlerdir. Göçmen kadınların içinde yer aldıkları fuhuş ekonomisi derinlemesine analiz yapılmasını gerektirecek boyutlara erişmiştir.

ABSTRACT

Immigration as one of the most important problems of the humanbeing history, striked to the century we live. While immigration after Cold War had a tendency to feminize, employment in off-the-books sectors and illegalization, September 11 attacks has transformed it-being a global phonemenon- to the most important problem of the nation states.

In this dissertation, historical evolution of the concepts of immigrant smuggling, human trafficking and prostitution have been discussed. Immigration typologies and immigrant smuggling have been studied. Besides the sorts of human trafficking, stages of this crime and its actors, also prostitution strategies and basic characteristics, forms and organisation structures of this sector are assessed from a criminological perspective. The status of these three phenomena in the level of United Nations, European Council, European Union, and vis-a-vis Turkish Criminal Law and the mechanism of international cooperation of the national security agencies on this subject have been inspected.Thorough interviews have been made with the victims of all the three kinds of exploitation. The data derived from these interviews has been analyzed together with the stories of immigrants.

Most of the immigrants in Tukey are women. Employed in the off-the-books sectors like prostitution, nursing and maiding, women are victims of both sexual and labor exploitation. Women, victims of sexual exploitation, are mostly the ones with low income and lower level of education. Making an economical choice, for its high payments, they consent to prostitution. Immigrant women taking part in it, prostitution economy has reached to dimensions that requires thorough analysis.

ÖNSÖZ

Bu araştırma esnasında karşılaştığım zorlukları yenmeme katkısı olan herkese minnet borçluyum.

Tavsiyeleri ile araştırmayı başlatan, çalışmanın tüm safhalarında önerileri ile çalışmanın yönetici, yönlendiricisi olan danışmanım Sayın Prof. Dr. Rauf VERSAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmanın tamamlanmasında Prof. Dr. Birsen Örs ve Yrd. Doç. Dr. Şebnem Sayhan yol gösterici olup, katkı sağladılar, kendilerine teşekkür ediyorum.

Araştırma çerçevesinde görüşme yapılacak kişilerle ilgili yardımlarını esirgemeyen, onlara erişmemi sağlayan İstanbul Emniyet Müdürlüğü personeline minnet borçluyum. Özellikle Başkomiser Şeref Aksu, görüşme yapılacak kişilerin seçiminde yardımcı oldu ve sabahlara kadar süren mülakatlara bana eşlik etti, kendisine ismen teşekkür etmek ihtiyacı hissediyorum.

Araştırma esnasında 90 kişiyle görüştüm. Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve cinsel sömürü mağdurlarıyla mülakat yaptım. Onların her biri kendine özgü sosyal tarih parçası olan dramlarını kendi ağızlarından dinledim. Bazı mağdurlar, görüşme yapmak istemedi. Bazı mağdurlar ise, araştırmanın faydalarına inanıp, samimi bir yaklaşım gösterdi. Gönül burkan onca acıya rağmen, sorularımı yanıtlayan, araştırmaya içtenlikle katkı sağlayan göçmenlere minnet doluyum.

Araştırma, ülkemizde uluslararası güvenlik sorunlarından göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve cinsel sömürü konularını incelemeyi hedefledi. Göçmenliği bir güvenlik sorunu, göçmeni suçlu olarak gören önyargıların kırılmasına katkı sağlayabildiyse, kendimi mutlu sayacağım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ……..….....I
ABSTRACT.....II
ÖNSÖZ.....III
İÇİNDEKİLER.....IV
KISALTMALAR.....X
ŞEKİLLER DİZİNİ..……XI
TABLOLAR DİZİNİ.....XII
GRAFİKLER DİZİNİ.....XIV
GÖRÜŞMELER DİZİNİ.....XVI

GİRİŞ……..1

1. GÖÇ OLGUSUNA KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM……...20
1.1. Göç Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....23
1.2. Göç Kuramları.....31
1.2.1. Göç Araştırmalarında Klasik Kuramlar….....35
1.2.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları ve Nüfus-Coğrafya Kuramları.….....36
1.2.1.2. Neoklasik Mikro Ekonomik Kuramlar.....40
1.2.1.3. Neoklasik Makro Ekonomik Kuramlar.....45
1.2.1.4. Karar Kuramları.....48
1.2.1.5. Yeni Göç Ekonomisi Kuramı.....54
1.2.1.6. İkiye Bölünmüş (Segmented) Emek Piyasası Kuramı.....57
1.2.1.7. Dünya Sistemleri Kuramı.....58
1.2.1.8. Ekolojik Sistem Kuramı…….....63
1.2.2. Göç Araştırmalarında Yeni Kuramlar….....64
1.2.2.1. Göç Sistemleri Kuramı….....64
1.2.2.2. Ağ Kuramı.....70
1.2.2.3. Sosyal Sermaye Kuramı….....75
1.2.2.4. Ulusaşırı Göç Kuramı….....84
1.2.2.5. Kümülâtif Nedensellik Kuramı….....89
1.3. Göçün Küreselleşmesi.....91

1.4. Küresel Göçte Genel Eğilimler.....100
1.5. Göç ve Güvenlik.....105
1.5.1. Güvenlik Kavramı ve Gelişimi.....107
1.5.2. Bir Güvenlik Sorunu Olarak Göç ve Göçün Güvenlikleştirilmesi.....111
1.5.3. Uluslararası Bir Güvenlik Sorunu Olarak Göçmen Kaçaklığı.....123
1.5.3.1. Göçmen Kaçakçılığının Oluşumu ve Gelişimini Etkileyen Faktörler.....127
1.5.3.1.1. Ekonomik Sebepler.....128
1.5.3.1.2. Doğal Nedenler.....131
1.5.3.1.3. Siyasal İstikrarsızlık, Terörizm ve Savaşlar.....133
1.5.3.2. Göçmen Kaçakçılığının Yöntemleri.....134
1.5.3.3. Yasadışı Göç Yolları.....138
1.5.3.3.1. Karayoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç.....138
1.5.3.3.2. Denizyoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç.....139
1.5.3.3.3. Havayoluyla Gerçekleştirilen Yasadışı Göç.....139
1.5.3.4. Göç Güzergâhları.....140
1.5.3.4.1. Afrika Güzergâhı.....143
1.5.3.4.2. Asya Güzergâhı.....144
1.5.3.4.3. Amerika Güzergâhı.....146
1.5.3.4.4. Avrupa Güzergâhı.....147

2. İNSAN TİCARETİNE KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM.....148
2.1. İnsan Ticareti Kavramının Tarihsel Gelişimi.....154
2.1.1. Roma Devleti'nde Kölelik.....156
2.1.2. Ortaçağ'da Kölelik.....160
2.1.3. Ortaçağ Sonrası 19. Yüzyıla Kadar Kölelik.....165
2.1.4. Köleliğin Kaldırılması.....169
2.2. İnsan Ticareti Çeşitleri.....173
2.2.1. Cinsel Sömürü Amaçlı Kadın Ticareti.....173
2.2.2. Emek Sömürüsü.....175
2.2.3. Çocuk Ticareti.....176
2.2.4. Organ Ticareti.....177
2.3. İnsan Ticareti Suçunun Evreleri.....178
2.3.1. Eleman Arama/Bulma/Temin Evresi.....179

2.3.1.1. İkna, Hile ile Kandırma.....180
2.3.1.2. Zor Kullanma, Tehdit ve Şiddet.....181
2.3.1.3. Baskı ve Nüfuzu Kötüye Kullanmak.....183
2.3.1.4. Mağdurların Çaresizliklerinden ve Mağdurlar Üzerinde Sahip Olunan Denetim Olanaklarından Yararlanmak.....184
2.3.2. Nakliye/Taşıma Evresi.....185
2.3.3. Sömürü Evresi.....187
2.4. İnsan Ticaretinin Aktörleri.....189
2.4.1. Kurbanlar.....190
2.4.2. İnsan Tacirleri, Satıcılar.....192
2.4.3. Küçük Ölçekli İrtibat Grupları.....193
2.4.4. Büyük Ölçekli Profesyonel Suç Grupları.....194
2.4.5. Uluslararası Ölçekli Profesyonel Suç Grupları.....194

3. FUHUŞ VE CİNSELLİĞİN SÖMÜRÜSÜ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM.....196
3.1. Fahişelik ve Fuhuş Olgusunun Tarihsel Gelişimi.....204
3.1.1. İlkçağlarda Fuhuş.....204
3.1.2. Antik Yunan'da Fuhuş.....207
3.1.3. Eski Roma'da Fuhuş.....211
3.1.4. Ortaçağda Fuhuş.....215
3.1.5. Erken Modern Çağda Fuhuş.....224
3.1.6. Yeni Çağ, Sanayileşmenin Başlangıcında Fuhuş.....241
3.1.7. Yirminci Yüzyılda Fuhuş.....266
3.2. Hukuki Statü, Ahlaki Değerler ve Fuhşun Siyasası.....307
3.3. Fuhuş Sektörünün Temel Özellikleri.....310
3.4. Fuhuş Formları ve Organizasyon Yapıları.....313
3.4.1. Cinsel İlişki Kurulacak Sabit Mekânlar Çerçevesinde Kurulan Organizasyonlar.....313
3.4.1.1. Genelevler.....313
3.4.1.2. Randevuevleri.....314
3.4.1.3. Fuhşa İzin Verilmiş Gece Kulüpleri ve Stip-Barlar.....315
3.4.1.4. Masaj Salonları.....316
3.4.1.5. Cinsel Birleşme Amaçlı Partiler.....317

3.4.2. Sabit Bir Mekâna Bağlı Olmayan Fuhuş Formları.....318
3.4.2.1. Sokak Fahişeliği.....318
3.4.2.2. Eskort Kızlar.....319
3.4.2.3. Seksüel Asistanlık ve Vekil Eşler.....321
3.5. Kriminolojik Bakış Açısından Fuhuş.....321

4. GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI, İNSAN TİCARETİ VE CİNSEL SÖMÜRÜ ÜZERİNE CEZA HUKUKU UYGULAMALARINDA ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ.....325
4.1. Uluslararası Hukuk ve Ceza Hukuku.....325
4.2. Uluslararası Hukuk ve Kolluk Güçlerinin İşbirliği.....328
4.3. Uluslararası Hukuk Açısından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Fuhuşla Mücadele….....328
4.4. Birleşmiş Milletler Örgütü Düzleminde Uluslararası Belgeler.....332
4.4.1. Uluslararası İnsan Hakları Manzumesi.....333
4.4.1.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi.....333
4.4.1.2. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi.....335
4.4.1.3. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi.....338
4.4.2. 1926 Köleliğe Karşı Sözleşme (Cenevre) ve Birleşmiş Milletler Düzleminde Gelişmeler.....340
4.4.3. 1949 İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesine Dair Sözleşme.....342
4.4.4. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (Cenevre) ve Bu Sözleşmeye Ek 1967 Tarihli Protokol.....343
4.4.5. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme.....345
4.4.6. 1990 Çocuk Hakları Sözleşmesi.....347
4.4.7. Çocuk Hakları Sözleşme'sine Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol.....347
4.4.8. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu).....351
4.4.9. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol…….359

4.4.10. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol.....363
4.4.11. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi ve Seçmeli Ek Protokol.....365
4.4.12. Roma Statüsü.....367
4.5. Avrupa Konseyi Düzleminde Uluslararası Belgeler.....368
4.5.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Gelişmeler.....368
4.5.2. Avrupa Sosyal Şartı (1961 ve 1996'da Gözden Geçirilmiş Metin).....371
4.5.3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, Cinsel Sömürü Amacına Yönelik İnsan Ticareti Hakkında R(2000) 11 Sayılı Tavsiye Kararı.....374
4.5.4. Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı R (2002)5.....379
4.6. Avrupa Birliği Düzleminde Uluslararası Belgeler.....384
4.6.1. Avrupa Birliği Anayasası.....387
4.6.2. Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Konseyinin 19 Temmuz 2002 Tarihli Çerçeve Kararı.....388
4.6.3. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Arasındaki Mutabakat Zaptı.....389
4.7. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Fuhuşla Mücadele.....393
4.8. Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Fuhuşla Mücadelede Türk Ceza Yasası Dışında Türk Mevzuatı.....400
4.9. Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Fuhuş ve Kolluk İşbirliği Mekanizmaları.....402
4.9.1. Budapeşte Grubu.....405
4.9.2. Uluslararası Sınır Polisi Konferansları.....405
4.9.3. CIREFI-AB Yasadışı Göç ve Sınır İhlalleri Konusunda Bilgi Değişim Merkezi.....405
4.9.4. SECI- İnsan Kaçakçılığı Çalışma Grubu.....406
4.9.5. İstikrar Paktı- İnsan Ticareti Görev Gücü.....406

5. GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI, İNSAN TİCRETİ VE FUHUŞ OLGULARI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI.....409
5.1. Araştırmaya Katılan Mağdurlarının Kişisel Özellikleri.....410
5.2. Göçmen Kaçakçılığı Mağdurları ve Gönüllü Göçmenlerin Kişisel Özellikleri.....417
5.3. İnsan Ticareti Mağdurlarının Kişisel Özellikleri.....432
5.4. Fuhuş Mağdurlarının Kişisel Özellikleri.....442
5.5. Göçmenlerin Türkiye'ye Giriş Yolları.....452
5.6. Taşıyan Ağlar, İnsan Piyasasının Oluşumu.....458
5.7. Türkiye'nin Konumu: Kaynak, Transit, Hedef Ülke.....482
5.8. Türkiye'de Yaşama Süreleri ve Giriş-Çıkış Sıklıkları.....488
5.9. Türkiye'de Çalışma Yaşamı.....492
5.10. Türkiye'de Göçmen Emek Piyasası.....504
5.11. Göçmen Kadınların Yer Aldığı Fuhuş Formları ve Piyasasının Oluşumu.....513
5.11.1. Göçmen Kadınların Çalıştıkları Randevuevleri.....516
5.11.2. Göçmen Eskort Kızlar.....518
5.11.3. Buluşma Noktalarında Müşteri "Ayartan" Göçmen Kadınla.....523
5.12. Geri Besleme: Göçmen Ekonomik Kaynaklarının Anavatana Katkılarının Analizi.....526

SONUÇ.....544
KAYNAKÇA.....560
EKLER.....593
ÖZGEÇMİŞ.....616

KISALTMALAR

Mij:	i mekânından j mekânına giden göçmenlerin sayısı
K:	sabit
Pi:	i mekânının nüfusu
Pj:	j mekânının nüfusu
Dij:	iki mekân arasındaki mesafe
Y(dj):	hedef alanda j'ninci yılda elde edilen kazançlar
Y(Oj):	kaynak alanda j'ninci yılda elde edilen kazançlar
T:	nakliye maliyeti
N:	gelecekte olması beklenen dönüşlerin toplam yılları
r:	gelecekte elde edilecek kazançların hesaplanmasında kullanılan faiz oranı
(W_a):	Kaynak bölgedeki ücret
(W_m):	Amaç bölgedeki yasal olarak belirlenmiş asgari ücret
($^{w}u_{exp}$):	Potansiyel göçmen tarafından beklenilen kentsel ücret
Nm:	formel sektördeki işler
Nu:	Kentsel iş gücü potansiyelinin bütünü
k:	gecekondu ve şehir yaşamının ekonomik ve sosyal faydaları
100 $ & (-):	100 dolar ve altı
400 $ & (+):	400 dolar ve üstü
300 $ & (-):	300 dolar ve altı
2000 $ & (+):	2000 dolar ve üstü
300-600 $:	300-600 dolar arası
600-1000 $:	600-1000 dolar arası
1000-2000 $:	1000-2000 dolar arası
100-200 $:	100-200 dolar arası
200-400 $:	200-400 dolar arası

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No.....Şekil Adı.....Sayfa No

Şekil 1: **Göç Sistemleri Bağlantıları.....**67
Şekil 2: **Sosyal Sermaye Tipleri.....**77
Şekil 3: **Toplumsal Entegrasyonun Üç Yönü ve Sosyal Sermayenin Mikro, Orta ve Makro Düzeylerdeki Üç Boyutu.....**78
Şekil 4: **Yapısal Boyut ve Göç Kararının Sağlanması.....**79
Şekil 5: **Göç Analizinin Seviyeleri.....**79
Şekil 6: **Göçmen Ağlarına Uyum Sıralaması Yanında Sosyal Sermaye Tipleri……...**82
Şekil 7: **Toplumsal ve Sembolik Bağlarda Sosyal Sermaye.....**82
Şekil 8: **Göç Süreci Aşamaları.....**83
Şekil 9: **Ulusaşırı Toplumsal Alanlar Nasıl Gelişir?.....**87
Şekil 10: **Uluslararası Göçteki Kapılar ve Köprüler.....**88
Şekil 11: **Uluslararası Göçle Ortaya Çıkan Ulus Üstü Toplumsal Alanların Üç Türü.....**89
Şekil 12: **İnsan Ticareti Açısından Ülkelerin Durumu ve İnsan Ticaretinin Evreleri.....**178

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No.....Tablo Adı.....Sayfa No

Tablo 1: **Araştırmaya Katılanların Ülkelere Dağılımı.....**410
Tablo 2: **Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımı.....**411
Tablo 3: **Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımı.....**411
Tablo 4: **Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları.....**412
Tablo 5: **Araştırmaya Katılanların Ebeveyn Durumu.....**412
Tablo 6: **Araştırmaya Katılanların Kardeş Sayıları.....**412
Tablo 7: **Araştırmaya Katılanların Medeni Halleri.....**413
Tablo 8: **Araştırmaya Katılanların Çocuk Sayısı.....**413
Tablo 9: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri.....**414
Tablo 10: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Gelir Düzeyleri.....**414
Tablo 11: **Araştırmaya Katılanların Uğradıkları Sömürü Türü.....**415
Tablo 12: **Araştırmaya Katılan Göçmen Kaçakçılığı Mağdurları.....**415
Tablo 13: **Araştırmaya Katılanlardan Türkiye'de Göçmen Olarak Yerleşmek İsteyenler……**416
Tablo 14: **Araştırmaya Katılan İnsan Ticareti Mağdurları.....**416
Tablo 15: **Araştırmaya Katılan Cinsel Sömürü Mağdurları.....**417
Tablo 16: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....**421
Tablo 17: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....**421
Tablo 18: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Yaş Dağılımı.....**422
Tablo 19: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Yaş Dağılımı.....**422
Tablo 20: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Eğitim Düzeyi.....**423
Tablo 21: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Eğitim Düzeyi.....**423
Tablo 22: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ebeveynlerinin Durumu.....**425
Tablo 23: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ebeveynlerinin Durumu.....**425
Tablo 24: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Kardeş Sayısı.....**426
Tablo 25: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Kardeş Sayısı.....**426
Tablo 26: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Medeni Halleri.....**427
Tablo 27: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Medeni Halleri.....**427
Tablo 28: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Çocuk Sayıları.....**428
Tablo 29: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Çocuk Sayıları.....**428
Tablo 30: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelerinde Meslekleri.....**429
Tablo 31: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ülkelerinde Meslekleri.....**430
Tablo 32: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ülkelerinde Gelir Düzeyleri...**431
Tablo 33: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelerinde Gelir Düzeyleri.....**431
Tablo 34: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Cinsiyet Dağılımı.....**434
Tablo 35: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Dağılımı.....**435
Tablo 36: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Eğitim Düzeyleri.....**436
Tablo 37: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelere Dağılımı.....**443
Tablo 38: **Fuhuş Mağdurlarının Eğitim Düzeyi.....**446
Tablo 39: **Fuhuş Mağdurlarının Medeni Halleri.....**448
Tablo 40: **Fuhuş Mağdurlarının Çocuk Sayıları.....**449
Tablo 41: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelerinde Gelir Düzeyleri.....**451
Tablo 42: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Giriş Yolları.....**452

Tablo 43: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Türkiye'ye Giriş Yolları**.....452
Tablo 44: **Ülkemize Yerleşmek İsteyenlerin Türkiye'ye Giriş Yolları**.....453
Tablo 45: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Türkiye'ye Giriş Yolları**.....454
Tablo 46: **Cinsel Sömürü Mağdurlarının Türkiye'ye Giriş Yolları**.....455
Tablo 47: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Giriş Yollarlı ve Giriş-Çıkış Sıklıkları**.....456
Tablo 48: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Geliş Yolları ve Sınır Dışı Edilme Nedenleri**..... 457
Tablo 49: **Araştırmaya Katılanları Türkiye'ye Taşıyan Ağlar**.....459
Tablo 50: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Göre Taşıyan Ağlar**.....464-465
Tablo 51: **Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Taşıyan Ağlar**.....467
Tablo 52: **Araştırmaya Katılanların Yaşlarına Göre Taşıyan Ağlar**.....469
Tablo 53: **Araştırmaya Katılanların Eğitim Düzeylerine Göre Taşıyan Ağlar**……471
Tablo 54: **Araştırmaya Katılanların Medeni Hallerine Göre Taşıyan Ağlar**...473
Tablo 55: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerindeki Gelir Düzeylerine Göre Taşıyan Ağlar**.....476
Tablo 56: **Araştırmaya Katılanları Geliş Yollarına Göre Taşıyan Ağlar**.....481
Tablo 57: **Türkiye'nin Konumu: Transit ve Hedef Ülke Görülme Oranları** ..483
Tablo 58: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Kaldığı Süreler**.....488
Tablo 59: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Giriş-Çıkış Sıklıkları**.....489
Tablo 60: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Çalıştıkları İlk İşler**.....492
Tablo 61: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de İş Değişikliği Yapma Oranları**……493
Tablo 62: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de İkinci ve Üçüncü İş Değişiklikleri**.....494
Tablo 63: **Türkiye'de İş Değişikliğinde Aracılar** 502
Tablo 64: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'den Sınır Dışı Edilme Nedenleri**……..503
Tablo 65: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Gelir Düzeyleri**.....504
Tablo 66: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Gelirleri ve Türkiye'de Elde Ettikleri Gelirlerin Karşılaştırılması**.....509
Tablo 67: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Uğradıkları Mağduriyet Çeşitleri ve Gelir Düzeyleri**.....510
Tablo 68: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Para Gönderme Düzenleri ve Gönderdikleri Para Miktarları**.....526
Tablo 69: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Elde Ettikleri Gelir Düzeyi ve Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**.....529
Tablo 70: **Araştırmaya Katılanların Çocuklarına Bakanlar**.....530
Tablo 71: **Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**.....540
Tablo 72: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Para Gönderme Yöntemleri**……541

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik No.....Grafik Adı.....Sayfa No

Grafik 1: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ülkelere Göre Dağılımı.....**419
Grafik 2: **Türkiye'ye Göçmen Olarak Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelere Göre Dağılımı** 419
Grafik 3: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelere Dağılımı.....**433
Grafik 4: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ebeveyn Durumu.....**437
Grafik 5: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Kardeş Sayıları.....**437
Grafik 6: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Medeni Halleri.....**438
Grafik 7: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Çocuk Sayıları.....**439
Grafik 8: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelerinde Meslekleri.....**440
Grafik 9: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelerinde Gelir Düzeyleri.....**441
Grafik 10: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelere Dağılımı.....**444
Grafik 11: **Fuhuş Mağdurlarının Yaşlara Göre Dağılımı.....**445
Grafik 12: **Fuhuş Mağdurlarının Ebeveynlerinin Durumu.....**447
Grafik 13: **Fuhuş Mağdurlarının Kardeş Sayısı.....**447
Grafik 14: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelerinde Meslekleri.....**450
Grafik 15: **Araştırmaya Katılanların Ebeveynlerinin Durumuna Göre Taşıyan Ağlar.....**472
Grafik 16: **Araştırmaya Katılanların Kardeş Sayılarına Göre Taşıyan Ağlar.....**472
Grafik 17: **Araştırmaya Katılanların Çocuk Sayılarına Göre Taşıyan Ağlar...**474
Grafik 18: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Mesleklerine Göre Taşıyan Ağlar.....**475
Grafik 19: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarını Taşıyan Ağlar.....**477
Grafik 20: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenleri Taşıyan Ağlar.....**478
Grafik 21: **İnsan Ticareti Mağdurlarını Taşıyan Ağlar.....**478
Grafik 22: **Fuhuş Mağdurlarını Taşıyan Ağlar.....**479
Grafik 23: **Türkiye'yi Transit Geçiş Güzergâhı Olarak Seçenlerin Ülke Dağılımı……**484
Grafik 24: **Türkiye'yi Hedef Ülke Olarak Seçenlerin Ülkelere Dağılımı.....**485
Grafik 25: **Türkiye'yi Hedef Ülke Olarak Seçenlerin Ülkemizde Kalma Süreleri……...**486
Grafik 26: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Kaldığı Süreler ve Giriş-Çıkış Sıklıklarının Karşılaştırılması.....**490
Grafik 27: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri ve Türkiye'de Yaptıkları İlk İşler **495
Grafik 28: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri ve Türkiye'de Yaptıkları İkinci İşler **496
Grafik 29: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri ve Türkiye'de Yaptıkları Üçüncü İşler **497
Grafik 30: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Yaptıkları İlk İşler ve Gelir Düzeyleri.....**505
Grafik 31: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Yaptıkları İkinci İşler ve Gelir Düzeyleri **507

Grafik 32: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Yaptıkları Üçüncü İşler ve Gelir Düzeyleri.....**507
Grafik 33: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Elde Ettikleri Gelirler ve Cinsiyet Karşılaştırması.....**513
Grafik 34: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Para Gönderme Düzenleri ve Çocuklarına Bakanlar Karşılaştırması……....**531
Grafik 35: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı ve Çocuklarına Bakanlar.....**532
Grafik 36: **Göçmen Olarak Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı.....**533
Grafik 37: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı……..**534
Grafik 38: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı.....**535
Grafik 39: **Ülkelerine 200 ($) ve Altında Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri.....**536
Grafik 40: **Ülkelerine 200–500 ($) Arasında Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri.....**537
Grafik 41: **Ülkelerine 500–1000 ($) Arasında Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri.....**538
Grafik 42: **Ülkelerine 1000 ($) ve Üzerinde Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri.....**539

GÖRÜŞMELER DİZİNİ

Görüşme No	Görüşme Yeri	Görüşme Tarihi
Görüşme 01:	Pendik, Pendik Polis Merkez Amirliği…….	11.01.2009
Görüşme 02:	Pendik, Pendik Polis Merkez Amirliği…….	11.01.2009
Görüşme 03:	Pendik, Pendik Polis Merkez Amirliği…….	11.01.2009
Görüşme 04:	Sultanbeyli, Sultanbeyli Polis Merkez Amirliği…..	18.01.2009
Görüşme 05:	Sultanbeyli, Sultanbeyli Polis Merkez Amirliği…..	18.01.2009
Görüşme 06:	Sarıyer, F. Sultan Mehmet Polis Merkez Amirliği...	18.01.2009
Görüşme 07:	Sarıyer F. Sultan Mehmet Polis Merkez Amirliği…	18.01.2009
Görüşme 08:	Fatih Kumkapı Polis Merkez Amirliği…….	19.01.2009
Görüşme 09:	Fatih Kumkapı Polis Merkez Amirliği…….	19.01.2009
Görüşme 10:	Fatih Kumkapı Polis Merkez Amirliği…….	19.01.2009
Görüşme 11:	Fatih Aksaray Polis Merkez Amirliği……..	19.01.2009
Görüşme 12:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	19.01.2009
Görüşme 13:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	19.01.2009
Görüşme 14:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	19.01.2009
Görüşme 15:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 16:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 17:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 18:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 19:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 20:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 21:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 22:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 23:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 24:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 25:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	30.01.2009
Görüşme 26:	Kadıköy Bostancı Polis Merkez Amirliği…….	01.02.2009
Görüşme 27:	Kadıköy Bostancı Polis Merkez Amirliği…….	01.02.2009
Görüşme 28:	Kadıköy Bostancı Polis Merkez Amirliği…….	01.02.2009
Görüşme 29:	Kadıköy Bostancı Polis Merkez Amirliği…….	01.02.2009
Görüşme 30:	Kadıköy Bostancı Polis Merkez Amirliği…….	01.02.2009
Görüşme 31:	Bağcılar Güneşli Polis Merkez Amirliği……..	04.02.2009
Görüşme 32:	Bağcılar Güneşli Polis Merkez Amirliği……..	04.02.2009
Görüşme 33:	Bağcılar Güneşli Polis Merkez Amirliği……..	04.02.2009
Görüşme 34:	Bağcılar Güneşli Polis Merkez Amirliği……..	04.02.2009
Görüşme 35:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	12.02.2009
Görüşme 36:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	12.02.2009
Görüşme 37:	Yabancılar Şube Müdürlüğü……	18.01.2009

Görüşme 38: Küçükçekmece Sefaköy Polis Merkez Amirliği….. 12.02.2009
Görüşme 39: Beyoğlu Kasımpaşa Polis Merkez Amirliği……. 12.02.2009
Görüşme 40: Beyoğlu Karaköy Polis Merkez Amirliği……. 12.02.2009
Görüşme 41: Beyoğlu Karaköy Polis Merkezi Amirliği……... 12.10.2009
Görüşme 42: Fatih Sirkeci Polis Merkez Amirliği…… 12.02.2009
Görüşme 43: Başakşehir, Başakşehir Polis Merkez Amirliği…… 12.10.2009
Görüşme 44: Fatih Aksaray Polis Merkez Amirliği…….. 12.02.2009
Görüşme 45: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 12.02.2009
Görüşme 46: Fatih Kumkapı Polis Merkez Amirliği…… 12.02.2009
Görüşme 47: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 14.02.2009
Görüşme 48: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 14.02.2009
Görüşme 49: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 14.02.2009
Görüşme 50: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 17.02.2009
Görüşme 51: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 17.02.2009
Görüşme 52: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 17.02.2009
Görüşme 53: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 17.02.2009
Görüşme 54: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 25.02.2009
Görüşme 55: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 25.02.2009
Görüşme 56: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 25.02.2009
Görüşme 57: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 25.02.2009
Görüşme 58: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 27.02.2009
Görüşme 59: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 27.02.2009
Görüşme 60: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 27.02.2009
Görüşme 61: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 27.02.2009
Görüşme 62: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 27.02.2009
Görüşme 63: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 08.03.2009
Görüşme 64: Yabancılar Şube Müdürlüğü……... 08.03.2009
Görüşme 65: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 08.03.2009
Görüşme 66: Avcılar, Avcılar Polis Merkez Amirliği…….. 14.03.2009
Görüşme 67: Avcılar Avcılar Polis Merkez Amirliği…… 14.03.2009
Görüşme 68: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 10.05.2009
Görüşme 69: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 10.05.2009
Görüşme 70: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 10.05.2009
Görüşme 71: Bakırköy Kartaltepe Polis Merkez Amirliği…… 24.07.2009
Görüşme 72: Başakşehir, Başakşehir Polis Merkez Amirliği…… 01.09.2009
Görüşme 73: Yabancılar Şube Müdürlüğü ……... 18.11.2009
Görüşme 74: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009
Görüşme 75: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009
Görüşme 76: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009
Görüşme 77: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009
Görüşme 78: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009

Görüşme 79: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009
Görüşme 80: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 18.11.2009
Görüşme 81: Asayiş Şube Müdürlüğü……... 18.11.2009
Görüşme 82: Asayiş Şube Müdürlüğü……... 18.11.2009
Görüşme 83: Asayiş Şube Müdürlüğü……... 18.11.2009
Görüşme 84: Asayiş Şube Müdürlüğü……... 19.11.2009
Görüşme 85: Asayiş Şube Müdürlüğü……... 18.11.2009
Görüşme 86: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 21.11.2009
Görüşme 87: Yabancılar Şube Müdürlüğü ……... 21.11.2009
Görüşme 88: Yabancılar Şube Müdürlüğü…… 21.11.2009
Görüşme 89: Bakırköy…….. 03.12.2009
Görüşme 90: Fatih……. 03.12.2009

GİRİŞ

Toplumsal kültürün kurumsallaşması, diğer kültürlerle ilişki kurarak etkilenmeye açık olmasına bağlıdır. Modern toplum ancak, farklı kültürleri iç içe, bir arada barındırmayı başararak oluşturulabilir. Bu nedenle, batı medeniyetinin evriminde tartışmasız kabul ettiğimiz, farklılıkların bir arada yaşadığı "insan toplumu", Weber'de "rasyonel yurttaşların kapitalizmi"ne dönüşmüştür.[1] Weber'e göre, etnik toplulukların sosyalleşmiş bir biçimi olan "kast"lar, "ekonomik vazgeçilmezliklerinden ötürü hoşgörüyle karşılanırlar, hatta çoğu zaman ayrıcalıklara sahip olarak dağınık siyasal topluluklar içinde yaşarlar. Kasta dönüşmüş bir statü grubunun yapısı normal bir etnik grubunkinden farklıdır: Kast yapısı etnik bakımdan ayrı grupların yatay ve bağlantısız yan yana varlığını, bağımlılık ve egemenlik ilişkileri getiren dikey bir sosyal sisteme dönüştürür. Tam söylersek, kapsamlı bir sosyalleştirme, etnik olarak bölünmüş toplulukları belirli bir pratik ve toplu eylem içinde bütünleştirir. Etnik grupların bir arada yaşaması, karşılıklı tiksinti ve hor görme ortamı yaratır ama, her etnik topluluğun kendi onurunu en yüce saymasına da olanak tanır; buna karşılık 'kast' yapısı bir sosyal bağımlılık ilişkisinin yanı sıra ayrıcalıklı kast ve statü grupları lehine 'daha yüksek onur' iddiası ve kabulü getirir. … [Öte yandan] piyasa ve piyasadaki süreçler için 'kişisel ayrımlar' söz konusu değildir; piyasaya 'işlevsel çıkarlar' egemendir. Statü düzeni ise bunun tam tersidir. … Biraz basitleştirirsek diyebiliriz ki: 'Sınıf' tabakalaşması, üretim ve mülkiyet ilişkilerine, 'statü' tabakalaşması ise özel 'hayat tarzları'nın temsil ettiği tüketim biçimlerine göre belirlenir. … Mülkiyetin ve mal dağılımının temelleri görece istikrarlı olduğu sürece, statüye dayalı tabakalaşma yeğlenir. Her teknolojik gelişme ve ekonomik dönüşüm, statü tabakalaşmasını tehdit eder ve sınıf tabakalaşmasını ön plana çıkarır."[2]

Modern toplumların oluşumu ve Weber'in kapitalizmin temellerini dayandırdığı "rasyonel yurttaşlık" kavramı, "Niçin Avrupa?" sorusu merkezinde

---

[1] Parsons, Talcott, **Das System moderner Gesellschaften**, übers. Hans Werner Franz, 5. Auflage, Weinheim, München, Juventa, 2000, s.11

[2] Weber, Max, **Sosyoloji Yazıları**, Çev. Taha Parla, 7. Baskı, İstanbul, İletişim, 2005, s.280-286

yürütülen çalışmaların bir sonucu olarak gelişmiştir. 1500'lerden itibaren Batının dünyanın diğer bölümlerinden hızlı biçimde gelişmesinin nedeni neydi? Weber, batının "üstünlüğünü" ekonomik ve kültürel kurumların etkileşiminden doğan rasyonaliteye bağlar. Wallerstein ise, Batılı çekirdek ülkelerin Batılı olmayan çeper alanları sömürerek, "üstünlük" kazandığını söyler. Onun, "dünya sistemi" teorisinde, "çeper alanlar, önce, ekonomileri ve toplumları Batılı (ya da çekirdek) devletlerin ordularının ve pazarlarının gücüyle bağımlılaştırılan … temel ürün ihraç eden bölgelerdi. Çeperin kaynaklarının çekip alınması kapitalist çekirdeği zenginleştirdi ve bütün dünyada denetim alanının genişletmesine olanak verdi. Bu durum eşzamanlı olarak çeperin geri kalmasına yol açtı, çeperi yoksullaştırdı ve gelişimini, teknolojik ve ekonomik dinamizmi imkânsızlaştırmasa da güçleştiren toplumsal ve siyasal yollara zorladı." Wallerstein'a göre küresel eşitsizliğin nedenlerinden birisi, gelişmiş ülkelerdeki "çekirdek ülkelerdeki örgütlü emeğin yüksek ücretler elde etme başarısı[dır]. Bu karlılığı düşürür ve ücretlerin daha düşük ve işçilerin daha az güçlü olduğu bölgelere –çepere- sermaye akışını teşvik eder. Bu yüzden uluslararası kapitalistler yeryüzündeki eşitsiz gelişimden yararlanıp çeperde, ücretleri düşük ve emeği yumuşak başlı tutmak isteyen siyasi aktörleri destekler."[3]

Wallerstein'ın geliştirdiği "Dünya Sistemleri" teorisi, bir grup araştırmacı tarafından uluslararası göç sorununa uyarlanmıştır. Bu araştırmacılar, uluslararası göçü, çekirdek ülkelerdeki kapitalist güçlerin, çeper ülkelerdeki ekonomiyi ve toplumsal dokuyu tahrip etmesine bağlar. Sömürgecilik olgusu ile ilişkili bu süreç, çeper toplumların hammadde ve insan kaynaklarının, sermayenin kontrolünde bulunan iş piyasalarına girmesi ile gelişir. Doğal olarak uluslararası göç, azgelişmişten, gelişmiş toplumlara, güney ve doğudan, kuzey ve batıya doğru bir yol izler.

[3] Ragin, Charles, Chirot, Daniel, "Immanuel Wallerstein'ın Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji", Skocpol, Theda (Ed. by.), **Tarihsel Sosyoloji**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s.276–291

15. yüzyıldan itibaren "hem küresel güç için verilen önemli mücadelelerin odağı, hem de küresel gücün mekânı"[4] olan Avrupa, göç süreçlerinin hedefi halindedir. Kuzeybatı Avrupalı toplumlar ve onların göçmenlerince Amerika'da kurulan ve "Batı" olarak isimlendirilen coğrafi bölge, "Doğu" olarak isimlendirilen az gelişmiş güney ve doğu toplumlarınca arzulanır olmuştur. Öte yandan, Avrupa'ya gitme gayretleri ve bu gayretlerin ördüğü biçimsel olmayan ağlar, dünyayı bir satranç tahtasına benzetip, taşları devletlerden kurulu bir oyun gibi gören stratejilerin tutarlılığını zedelemiştir. Belli kalıplar çerçevesinde oluşturulan rasyonel öngörüler, toplumların süreçlere dâhil olması ile isabetliliğini yitirmektedir. Bu nedenle, "politika ve diplomasi dünyası da hiçbir zaman düz çizgiler izleyen bir dünya olmamıştır."[5]

Göç, başlangıçtan günümüze toplumların önemli sorunlarından biri olarak hep ilk sıralardaki yerini korumuştur. Göç sorunu, özellikle tek kutuplu bir dünyaya gidildiği günümüzde gittikçe daha fazla önem kazanmış, yaşadığımız yüzyılın "göçler çağı"[6] olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Gittikçe küçük ölçeklere bölünen toplumların üyeleri, yasal sınırların ötesine geçerek diğer toplumlarla karışmakta, çaresizlikleri, sorunları ve buldukları çözümler ile farklı toplumları bütünleştirerek, dünyayı küreselleştirmektedir.

Göç, bir yerleşim biriminde, gruptan ya da siyasal sınırları belirgin bir toprak parçasından başka bir birime doğru, idari sınırı geçerek ikamet yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme şeklindeki birey veya kitle hareketidir.[7] Uluslararası göç ise son yıllarda uluslararası siyasetin en önemli konularından birisi haline gelmiştir. Küreselleşme çerçevesinde yaşanan ekonomik bütünleşme, sınırları

---

[4] Brzezinski, Zbigniev, **Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekleri**, Çev. Ertuğrul Dikbaş, vd., İstanbul, Sabah Kitapları, 1998, s.20

[5] Kennedy, Paul, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri**, Çev. Birtane Karanakçı, 2. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1990, s.515

[6] Castles, Stephen, Miller, Mark J., **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal, vd., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008

[7] Öztaş, Cemal, Zengin, Eyüp, "Göç ve Azerbaycan", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.65; Gürbüz, Şefika, "Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.211

kaldırmış, bütün ülkeleri birbirleri ile ilişkili hale getirmiştir. Buna iletişim ve ulaşım olanaklarının gelişmesi de eklenince, insanların akışkanlığı, bir yerden başka bir yere geçici/kalıcı seyahati ve sınır aşan bağlar kurması kolaylaşmıştır.

Çoğunlukla, kırdan kente yapılan iç göç ile aynı toplumsal ve ekonomik nedenlere dayanan uluslararası göç, "azgelişmiş dünyaya ait ülkelerden (ağırlıklı olarak kırsal ve köylü bir nüfusa sahip ülkeler), gelişmiş dünya ülkelerine (kentsel ve endüstriyel uygarlığın hâkim olduğu ülkeler) doğru" gerçekleşir.[8] Uluslararası göç, "bir göç silsilesinin parçasıdır, … genellikle başarılı bir iç göçten sonraki ikinci bir adım olagelmiştir."[9] Dünyada nüfus gelişimi ve kaynaklar arasındaki dengesizlikler göçü zorunlu hale getirmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki, nüfusun durağanlığı ya da gerilemesi ile birlikte işgücü arzı, az gelişmiş ülkelerdeki nüfus fazlası ve kaynakların yetersizliği, insanların göç etmesine neden olmaktadır. Bu anlamda dış göç, "servet biriktirme yani kapitalizm sürecinin temel öğelerinden biri olmuştur. Kapitalizm göçmen işçileri çok defa ekonomik bunalımlara karşı bir 'Güvenlik Subabı (Konjunktur Puffer)' olarak kullanmıştır. … Aslında göç, … göçmen kabul eden güçlü devlete ve onun merkezinde yer alan finans kapitaline önemli yararlar sağlamıştır. Gelişmiş ülkeler sınaî verimliliklerini arttırabilmiş, kendi işçilerine yukarı doğru bir devingenlik sağlamışlardır. Başka bir deyişle dış göç, bakışıksız (asimetrik) bir etkileşime dayandığı için merkez ve çevre devletler arasındaki uçurumu genişleten bir süreç olmuş, ortaya zamanla kıdem alan bir 'global proletarya' çıkmıştır."[10]

Kapitalizmin "temel öğelerinden birisi" olarak göç sorunu, soğuk savaş sonrası küreselleşme olgusu ile nicel yoğunlaşmanın yanında niteliksel değişime de uğramıştır. Küreselleşme olgusu ile gündelik yaşamda karşılaşılan yerel ve ulus-devletler kaynaklı sorunlar, uluslararası bir görünüşe kavuşmuştur. Ulus-devletler, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği gibi devletlerüstü yapılara karşı yeni işlevler

[8] Sayad, Abdelmalek, "Çifte Yokluk: Göç Ederken Kurulan Hayallerden Göçmen Olmanın Acılarına", Çeviren: Bediz Yılmaz, **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003, s.25
[9] Faist, Thomas, **Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar**, İstanbul, Bağlam, 2003 (a), s.24
[10] Abadan-Unat, N., **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.3

kazanırken, göçmenlerin içinde hareket ettikleri "ulusötesi toplumsal mekânları" da dikkate almak zorundadırlar. Farklı yasal statüler içindeki göçmenler, gelişmiş iletişim teknolojileri ve düşük maliyetli ulaşım olanakları ile mekânları birbirine bağlayan toplumsal ağlar örmektedirler. Yasal göç, yasadışı göç, iltica hareketleri ve insan ticareti gibi göç türleri bu ağlar üzerinde insanların sınırları aşmalarına aracılık etmektedir. Bu nedenle uluslararası göç artık "ulusaşırı"lıktan, "devletaşırı" bir niteliğe bürünmüştür. "Devletaşırı alanlar; insanlar, ağlar, topluluklar ve örgütler arasında ülke sınırlarını aşan çok-mekânlı bağlardır. Bu devletaşırı ilişkiler yüksek bir yoğunluğa, sıklığa ve sürekliliğe sahiptir. Devletaşırı bağlar; insanlar, metalar, para, semboller, düşünceler ve kültürel pratikler dolaşımıyla karakterize olmaktadır. Bu dolaşım boyunca meta ve kişiler gibi karşılıklı değişim unsurlarındaki akış öncelikli belirleyiciliğe sahip olabilmektedir. Devletlerarası göçte ve sosyal alanlarda insanlar ve onların ağlar, örgütler, topluluklar içindeki bağları kurucu bir rol oynamaktadır."[11]

Öte yandan, göç kavramını, sadece azgelişmiş ülkelerin iktisadi tahribi temelinde sömürgecilikle ilişkilendiren ekonomik görüşler, sömürgeciliği olduğu gibi göçü de açıklamakta yetersiz kalmaktadır. "Eğer sömürü yalnızca ekonomik terimlerle, değişim oranlarının sürekli yetersizliği biçiminde tanımlanırsa, sömürünün gerçekten var olmuş olup olmadığı konusunda kuşku duyulabilir." Yoksulluk sorununun merkezinde "sefalet ve politik iktisat"ın bize tanıttığı toplumun durduğu tartışmasızdır. Onsekizci yüzyıl düşünürleri, sefalet ve ilerlemenin ayrılamayacağı konusunda birleşiyorlardı. "Devletin gücünü insanlar oluşturduğu için, olabildiğince geniş bir nüfusun istenirliği herkesçe kabul ediliyordu. Ucuz emeğin yararı konusunda görüş birliği vardı, çünkü ancak emek ucuz olduğunda sanayi gelişebilirdi. Üstelik yoksullardan başka kim gemilere doluşup savaşa giderdi?" Buna rağmen, toplumların yaşadıkları değişimler ekonomik olduğu kadar bizzat toplumsal kültürle ilgili gerekçelere dayanır. "Yeni teknik araçlar, yeni bilgiler, yeni zenginlik ve güç kazanma biçimleri, sosyal akışkanlığı artırdı, yani

[11] Faist, Thomas: "Sınırları Aşmak Devletaşırı Alan Konsepti", (Haz.) Faist, Thomas, Çev. Selin Dingiloğlu, **Devletaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültü**r, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003 (b), s.19

insanların göç etmesine, ailelerin yükselişi ve çöküşüne, grupların ayrışmasına, yeni önderlik biçimlerine, yeni yaşam biçimlerine değişik değerlerin ortaya çıkışına neden oldu." Bu kültürel yozlaşma ise, toplumsal kurumların yok olmasına ve toplulukların parçalanmasına yol açmıştır. "Bu kurumların yok oluşu, piyasa ekonomisinin bütünüyle değişik biçimde düzenlenmiş topluluklara kabul ettirilmesine bağlı; emek ve toprağın metaya dönüştürülmesine, yani, bu kısa formülün dışında başka bir deyişle organik bir toplumdaki bütün kurumların ortadan kaldırılmasına bağlı. Doğal olarak, gelir ve nüfus göstergelerinin böyle bir süreçle hiçbir ilgisi yok."[12] Polanyi kısaca, bir güç olarak nüfusun gelişmesi ve toplumun yoksullaşması arasında ters bir ilişki kurarken, bunun sadece ekonomiyi tahrip etmediğini, aynı zamanda toplumsal kültürü yozlaştırdığını, insanları korunaksız bıraktığını ve "sefalete" aslında bu yozlaşmanın yol açtığını vurgulamaktadır. Gerçekten sanayileşmenin başlangıcından itibaren bir güç olarak "nüfusun keşfi, bireyin ve eğitilebilir vücudun keşfiyle birlikte, çevresinde Batı'nın siyasi yöntemlerinin biçim değiştirdiği diğer büyük bir teknolojik çekirdektir. … İnsanları daha fazla çocuk yapmaya nasıl yöneltebileceğimizi veya her halükarda nüfus artışını nasıl düzenleyebileceğimizi, bir nüfusun büyüme oranını ve göçleri nasıl düzenleyebileceğimizi bilme sorunu da bu dönemde ortaya çıktı. Ve aralarında elbette istatistiğin de yer aldığı bir dizi gözlem tekniği ve büyük idari, iktisadi ve siyasi organizma nüfusun söz konusu düzenlemesini bu noktadan itibaren üstlendiler. İktidar teknolojisinde iki büyük devrim oldu: Disiplinin keşfi ve düzenlemenin keşfi, bir anatomo-siyasetin ve bir biyo-siyasetin mükemmelleştirilmesi."[13] Göç, sermaye birikiminin sağlanması için, nüfusun kontrolü, toplumun disiplin içinde düzenlenmesi ve farklılıklara rağmen birlikte olmanın sağlayacağı avantajların rasyonelliğine bağlanan yurttaşlık bilinci çerçevesinde geliştirilen toplum mühendisliği projesinin karşılaştığı en önemli sorunlardandı. İkinci Dünya Savaşı sonrası, işgücü ihtiyacından kaynaklanan yasal göç, planlamaların ötesinde bir boyut kazanmış, "misafir işçiler" gelecek nesilleri ile yerleşmeye ve kendi toplumlarına ait değerleri taşımaya başlamışlardır. 80'li yıllarda

[12] Polanyi, Karl, **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri**, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul, 5. Baskı, İletişim, 2006, s.158–230. Kennedy'e göre, "esas olarak ekonomik ve teknolojik gelişmelerle harekete geçen bir değişme dinamiği bulunmaktadır ve bu, sonra da toplumsal yapıları, politik sistemleri, askeri gücü ve tek tek devlet ve imparatorlukların konumunu etkilemektedirler", Kennedy, **a.g.e**., 516

[13] Foucault, Michel, **Özne ve İktidar**, Çev. Işık Ergüden, vd., 2.Baskı, İstanbul, Ayrıntı, 2005, s.153

hız kazanan, Sovyet Bloğunun yıkılması sonrasında doruk noktaya ulaşan göçün yasadışılaşması, bütün nüfus planlamaları merkezli toplumsal düzenlemeleri çökertmiş, sonuçsuz bırakmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası, gelişmiş ülkelerde işgücü ihracı gibi değerlendirilerek metalaştırılan göçmenler, gittikleri ülkelerde kendi geldikleri toplumlarla ilişkilerini sürdürerek, ulusüstü ağlar örerken, toplumların birbirlerinden etkilenmesine öncülük ettiler. Bu etkileşim, toplumları yakınlaştırırken, ulusal yapılar içinde "öteki" olarak tanımlanan, dışlanan ve dolayısı ile güvenliklerini kaybeden göçmenlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Öte yandan, küreselleşme ile birlikte sınır aşmada yasadışı yolların daha fazla kullanılması, göçmen emeğinin kayıtdışı sektörlerde istihdamı, göçmenleri suç kültürünün hâkim olduğu ortamlara itip, gelişmiş toplumlarda bizzat bir güvenlik sorunu olarak görülmelerine neden oldu.

Göçün gelişmiş ve azgelişmiş devletlerarasındaki eşitsizliği, insan ve ekonomik kaynakların karşılıklı değiş-tokuşu suretiyle azaltacağı yönlü liberal görüşler, küresel eşitsizliğin daha fazla derinleşmesi ile değerini yitirmiştir. Bu çerçevede, küresel eşitsizliğin göç merkezinde bireyleri nasıl etkilediği, iş piyasalarında ihtiyaç duyulan göçmen emeğinin niteliği ve kadın, erkek karşılaştırmaları, marjinal sektörlere kayarak kayıtdışılaşan istihdam ve göçmenlere sunulan fırsat yapılarının zorunlu kıldığı, gerek sınır aşma, gerekse gündelik yaşamı sürdürmek için yasadışı yolların kullanılmasından kaynaklanan tehdit algısının yerli topluluklarda yaygınlaşması gibi sorunlar eşliğinde sosyal devlet ve sivil toplumun rolü tartışılmaya başlamıştır.

Göç nüfusunun artması ve kalıcılaşması ile homojen yapılarını yitiren ulus devletlerin göçü sınırlayan, denetim altına almak isteyen politikalar geliştirmesi göçü durdurmamakta, yasadışılığa itmektedir. Araştırmalar, göçmenler ve suç ilişkisinin

yaşanılan ülkede toplumsal yükselme ve statü kazanma isteğine bağlamaktadır.[14] Göçmenlerin suça yönelmelerinde sahip oldukları fırsat yapılarının etkisi vardır. Bu fırsat yapıları, göçmen olarak yaşadıkları toplumda kazandıkları "normsuzluk" ile birleştiğinde suç davranışına giden "yabancılaşmanın"[15] yolu açılmaktadır.

Türkiye, konumlandığı coğrafya nedeni ile tarihinde pek çok göç hareketine tanıklık etmiştir. Bunlar çoğunlukla, sahip olduğu tarihsel rol gereği kendisine yöneliktir. 60'lı yıllar, Avrupa iş pazarlarında baş gösteren emek ihtiyacının Türk göçmen emeğiyle karşılanması talebi, ülkemizi modern göç hareketiyle, -bu sefer göç veren bir ülke olarak-, tanıştırdı. 80'li yıllar, göç vermenin hızlanmasına yol açtı. Siyasal istikrarın sağlanamaması, kaynak ülke olarak Türkiye'den göçün yasadışılaşmasına, Avrupa devletlerinde iltica hareketlerinin yaygınlaşmasına sebep oldu. Diğer yandan ekonomik istikrarsızlık, 60'lı yılların "misafir işçilerini", bulundukları ülkeye yerleşmeye ve ülkelerinde bıraktıkları yakınlarını evlilik vb., yollarla yanlarına getirmeye teşvik etti. 90'lı yılların başından itibaren Türkiye'den göç verme olgusu yavaşlamaya başladı. Göç sorunu, Avrupa'ya geçmek isteyen Afrika ve Asya kökenli kişilerin Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmak istemesine dönüştü. Soğuk savaş sonrası, görece siyasal ve ekonomik istikrara kavuşan Türkiye, göç veren ülke konumunda çıkarken, Asya ve Afrika kökenlilerin yanında, dağılan Doğu Bloğu ülkeleri vatandaşlarının hedef ülkesi konumuna geldi.

Ülkemizde göç araştırmaları çoğunlukla, kırdan-kente göç ve 60'lı yıllarda başlayan göç veren kaynak ülke Türkiye çerçevesinde yapılmıştır. Sovyet Bloğunun dağılmasıyla hedef ülke olarak ülkemize yönelen göç ve toplumsal etkilerine yönelik araştırmalar henüz istenilen seviyelerde değildir.

Araştırmamız, Soğuk Savaş sonrası Türkiye'ye yönelen sınır aşmanın, yasal sınırlar dışında göçmen kaçakçılığına dönüşmüş halini ve modern kölelik şekline dönüşmüş insan ticaretini değerlendirmeye çalışacaktır. Göçmen kaçakçılığı kaynaklı

[14] Metron, Robert K., **Soziologische Theorie und soziale Struktur**, übers. Hella Beister, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1995, s.184
[15] Metron, **ibid**, s.127-185

insan ticareti kavramı ise, özellikle Doğu Bloğunun yıkılması sonrası patlayan seks ticareti çerçevesinde incelenecektir.

Çaresizliğin zorunlu kıldığı göçmenlik ve onun modern bir kölelik tarzı şeklinde uygulanarak, çaresizi temel insan haklarından yoksun kılıp, bireysel bütünlüğe zarar vererek metalaştıran insan ticareti, bireysel değerlerle birlikte toplumsalın da çözülmesine, yozlaşmasına neden olmaktadır. Sosyal kontrolün etkisinin gittikçe azalması, sosyolojik kurumların yozlaşmasıyla birlikte aileyi de içine alacak şekilde toplumsal dayanışma unsurlarının çözülmesi, bireyi örgütlü suçlar karşısında kolay hedef haline getirmiştir. Hukuksal risklerinin azlığı ile mali kazançların fazlalığı, ekonomik açıdan çaresizleştirilmiş, sosyal açıdan korumasız bireyleri insan tacirlerinin ağına sürüklemektedir.

Hukuki metinlerde insan ticareti, emeğin sömürüsü, çocukları da içeren şekilde her türlü cinse karşı cinsel istismar, çocuk ticareti ve organ ticareti boyutları ile incelenmiştir. İnsan ticaretini sadece hukuksal açıdan değerlendirmek eksik olacaktır. İnsan ticaretinin toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları ile inceleme zorunluluğu bulunmaktadır.

İnsan ticareti, doğası gereği uluslararası organize olmuş yüksek karlı-düşük riskli bir suç eylemidir. İnsanın her türlü bedensel sömürüsünü gerçekleştiren bu ticaret, temel haklar dâhil her türlü ihlale neden olacak "modern bir kölelik" şeklidir. İnsan ticareti, iş piyasalarında emek arz dengesini, ekonomik iç yatırımın istikrarını bozduğu gibi kamu sektöründeki yozlaşmanın artmasına neden olmaktadır.

İnsan ticaretinin en ileri boyutu insan bedeni ve ruhsal bütünlüğünün bir parçası olan cinselliğinin metalaştırılarak satılmasıdır. Metalaşarak, satılan bir objeye dönen bedenler ve cinsellik, insan topluluğunu yozlaştırmakta, bireysel ve toplumsal psikolojiyi olumsuz etkilemektedir. Tüm bunların yanında, insan ticareti olaylarında fuhşa zorlama veya cinsel olarak sömürülme, HIV/AIDS gibi çeşitli cinsel yollarla bulaşan hastalıkların yayılmasında etkin rol oynamaktadır.

Bu araştırma çerçevesinde, göç, insan ticareti ve bunlara bağlı soğuk savaş sonrası gelişen fuhuş olgusu incelenmeye çalışılacaktır. Göçmen emek piyasası, göçmenliği kurumsallaştıran, üzerinde geliştiği ağlar ve göçmen kadınların karıştığı fuhuş piyasası bu araştırmaya konu olacaktır.

Bu araştırma, İstanbul örneğinde Türkiye'de kısa-uzun süreli, geçici-kalıcı göçmenliğin nedenlerini ve boyutlarını değerlendirmeye çalışacaktır. Bu amaçla,

a) Göçmenlerin kişisel özellikleri nelerdir? Bu kişisel özellikler göç davranışlarını etkilemiş midir?

b) Göçmenleri taşıyan ağlar nelerdir? Bu ağlar kurumsallaşmış mıdır? Göçmenler hangi zemin üzerinde hareket etmektedirler?

c) Göçmen hareketlerinin coğrafi akış yönü nasıl oluşmaktadır? Hangi yollar ve yöntemlerle göç sağlanmaktadır? Göçmenliğin ekonomik bedeli nedir?

d) Türkiye göçmenler için hangi konumdadır? Transit bir geçiş ülkesi midir yoksa hedef midir?

e) Göçmen piyasası nasıl oluşmaktadır? Göçmen emeği nasıl değerlendirilmektedir? Göçmen emeğinin bedeli hangi düzeyde gerçekleşmiştir?

f) Göçmen emeğini iç piyasada nasıl şekillenmekte, alan değiştirmektedir?

g) Göçmen kadınların yer aldığı fuhuş piyasası nasıl oluşmakta ve organizasyon formlarına kavuşmaktadır? Bu pazarın ekonomik büyüklüğü ne düzeylere varmaktadır?

h) Göçmenler ülkelerini hangi boyutlarda geri beslemektedirler? Ülkelerine aktardıkları ekonomik değer nedir? Hangi yöntemleri kullanmaktadırlar?

i) Göçmenlerin sınır dışı edilme süreçlerini nasıl başlamakta ve sınır dışı edilme nedenleri nelerdir?, sorularına yanıtlar aranacaktır.

Araştırma, Türkiye'ye yönelik göçmen hareketlerini analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu çözümlemeden, göçmen sorunu ile ilgili çalışanların ve uluslararası toplumun yararlanacağı düşünülmektedir.

Araştırma yukarıda verilen konusu ve amacına yönelik beş "tez"in sınanması hedefini gerçekleştirmek üzere yürütülmüştür. Araştırmada aşağıdaki tezler sınanmıştır.

T.1. Soğuk savaş sonrası dönemde Türkiye uluslararası göç açısından transit ülke konumundan hedef ülke konumuna gelmiştir.

T.2. Türkiye'de iş piyasaları göçmen emeğine ihtiyaç duymaktadır. İş piyasalarının teşvik ettiği emek göçü sürecektir.

T.3. Türkiye'ye gelen göçmenlerde kadınlaşma eğilimi hâkimdir. Göçmen kadın emeği ev hizmetleri ve bakıcılık gibi kayıt dışı sektörlerde ağırlıklı yer almaktadır.

T.4. Göçmen kadın emeğinin yer altığı kayıt dışı sektörlerde fuhuş önemli bir ağırlığa sahiptir. Fuhuş ekonomisi araştırılması, detaylı analiz yapılması gereken boyutlara erişmiştir.

T.5. Göçmen kadınlar açısından fuhuş sektöründe çalışmak ekonomik bir tercihin sonucudur. Kadınlar, çaresizlik, zor ve baskı ile fuhşa sürüklenmekten çok, ekonomik faydasını düşünerek fahişeliği tercih etmektedir.

Araştırma uluslararası bir sorun olarak, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş kavramları ile sınırlıdır. Bu olguları ve Türkiye'de ortaya çıkma koşullarını analiz etmeye çalışır, kendini göçmenler ile sınırlar. Araştırma, Türkiye'deki uluslararası göç olgusuna İstanbul kenti örnek alınarak yaklaşmaktadır ve İstanbul'daki göçmenlerle kendisini sınırlamıştır.

Bu araştırma literatür taraması, mülakat ve istatistikî analizlerin kullanılması yöntemleriyle gerçekleştirilecektir. Bu çerçevede, öncelikle kuramsal ve alan araştırmalarını kapsayan literatür taranacaktır. Daha sonra, araştırmaya konu olan göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş mağdurları ile derinlemesine mülakatlar yapılacaktır. Görüşülen kişiler, İstanbul Emniyet Müdürlüğü birimlerinde sınır dışı

edilmek üzere bekletilen kişiler arasından seçilmiştir. Bu kişilerle görüşme öncesi, kendilerine yöneltilecek sorular seçilmiştir. Elde edilen veriler, istatistikî yöntemlerle değerlendirilecek, görüşmelerde elde edilen bilgiler, istatistikî verilerin değerlendirilmesinde kullanılacaktır.

Görüşme soruları, kişisel özellikleri, kaynak ülkelerdeki ekonomik, sosyal, kültürel özelliklerini analiz etmeye yarayacak şekilde seçilmiştir. Mağdurların, sömürülme türleri, sömürü yöntemleri, onları taşıyan sosyal ağlar araştırılacaktır. Mülakatlarda, göçmenlere kişisel özellikleri, ülkelerindeki ekonomik, toplumsal yapıları, göç yolları, yöntemleri, Türkiye'de yaşamları ve geçimlik olanakları ve değişiklikleri, ülkelerine yaptıkları geri besleme şekilleri, boyutları ve yöntemlerine ilişkin sorular yöneltilecektir. Son olarak Türkiye'den sınır dışı edilme nedeni bulunulmaya çalışılacaktır. Böylece, göçmenlerin göç öyküleri elde edilecektir.

Mülakatlarda elde edilen yanıtlar, deneklerin söylediği gibi olduğu şekliyle aktarılacak, sonra yorumlara gidilerek, bulgular tartışılacaktır. Deneklerin verdiği yanıtlar içerisinde sınıflandırılabilir olanlar, bir istatistik programı ile değerlendirilecektir. Tasnif edilebilen bu bilgilerden elde edilen değişkenlerin istatistikî değerleri ortaya çıkarılacak ve bu değerler analiz edilecektir. İstatistikî değerlendirme yapılırken, değişkenlerin çapraz sorgulamaları da yapılacak, değişkenlerin birbirleriyle ilişkileri analiz edilecektir. Bu analizlerden elde edilen bulgular, görüşmelerle birleştirilerek metne dökülecektir.

Kuşkusuz her göçmen kendisi ile ilgili bir sosyal tarihe sahiptir ve bu tarih sadece kendisine özgü etapların birleşmesinden oluşur. Bu nedenle, öykülerin kişiye özgü niteliklerine dokunulmamaya, fakat birleştirildiğinde ortaya çıkardığı gerçeklik yorumlanmaya çalışılacaktır. Yapılacak görüşmelerin tamamı kişisel göç dramlarını barındırmaktadır. Bu dramların istatistik analizler içinde fark edilme olanağı ise bulunmamaktadır. Sadece istatistik analizler araştırma konusu üç sömürü türünü anlaşılmasında yetersiz kalacaktır. Bu nedenle, istatistikî veriler, görüşme öyküleri ile birlikte değerlendirilecek, analiz edilecektir. Göç öykülerinden elde edilen sınıflandırılabilir veriler istatistikî analize tabii tutulurken, istatistikî veriler de göç

öyküleri eşliğinde değerlendirilecektir. Bu öykülerin göç olgusunun nedenleri, boyutları ile ilgili açıklayıcı referanslar olduğu ve olacağı düşünülerek, mümkün olduğu kadar göçmenlerin ağızlarından çıktığı şekliyle metnin içinde kullanılmasına gayret gösterilecektir.

Mülakatlarda, göçmenlerin verdileri yanıtları doğru kabul edilecek, verilen bilgilerin doğruluğu için yeni bir araştırma yapılmayacaktır. Mülakatlar esnasında, görüşülen kişilere araştırmacının polis yetkilisi olduğu, fakat yapılacak mülakatın mesleki bir değerlendirmeye tabii tutulmayacağı, bu tarz bir değerlendirmeye yarayacak bilgileri almaya yönelik sorular sorulmayacağı belirtilecektir. Mülakat başladığında, görüşmeyi sonlandırmak isteyen kişilere müdahale edilmeyecek, tutarsız yanıtlar verenlerle görüşme sonlandırılacaktır. Araştırma kapsamında elde edilen araştırmanın sınırlarını aşan bilgilerden araştırma konuları ile ilişkili olanlar dipnotlarda işlenerek, kayıt altına alınmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın alan araştırması bölümü, mülakat yönteminin tüm dezavantajlarını taşımaktadır. Görüşme sırasında verilen yanıtların tartışmasız doğru bilgileri içerdiği söylenemez. Elde edilen verileri içeren göç öykülerinin, göçmenlerin gerçek nedenleri, göç içerisinde karşılaştıklarının tamamını kapsadığı da iddia edilemez. Bu nedenle elde edilen veriler yorumsuz aktarılacak, bir araya getirildiğinde ortaya çıkan gerçeklik yorumlanmaya çalışılacaktır.

Görüşme yapılacak denekler, yasal sınırları aştıkları için sınır dışı işlemine tabii tutulan kişilerdir. Bu nedenle, işledikleri suçlarla ilgili açıklamalarda bulunurken gerçekliğin kendilerine hukuksal yükümlülükler getirmeyecek taraflarını ön plana çıkartıp, kendilerine zarar getirecekleri saklamaya çalışacaklardır. Bu tutumları karşısında söylediklerinin tamamını önyargısız doğru kabul ettiğimiz, soruları mesleki meraklarla değil, araştırma kapsamında sorduğumuza ikna, kişisel iletişim teknikleri kullanarak gerçekleştirilecektir. Görüşmecilerden ikna olanlarla görüşme sürdürülecektir. Özellikle fuhuşla ilgili sorulara verilen yanıtlarda, toplumsal ahlakla ilgili kaygıların denekler üzerindeki baskının hâkim olacağı kabul edilmiştir. Kadınların fuhuşla ilgili sorulara yanıtlar verirken psikolojik

rahatsızlıkları görüldüğünde, konunun detaylandırılması yapılmayıp, daha önce verilen bilgilerle iktifa edilecektir. Kuşkusuz bütün mağdurların kendilerini haklı kılacak gerekçeleri vardır. İnsanların doğup, büyüdükleri ülkeyi terk etmeleri ve "kayda giremeyecek" faaliyetlerle geçimlik gelir edinmeleri, bu faaliyetlerin aktarılmasında rahatsızlık hissetmeleri doğal karşılanmalıdır. Sorularımıza bir profesyonelin soğukluğuyla yanıt veren denekler de olacaktır. Bu profesyonellerden elde edilen veriler, diğer bilgileri ile bütünleştirildiğinde analiz yapılmasını sağlayıcı bulgulara dönüşecektir.

Gönüllü bir sömürülmenin ötesinde, ücret ödeyerek, yaşamsal riskleri göze alarak, araştırma konusu eylemlerin mağduru olmanın, sorulara verilen yanıtlarda etkisinin olacağı muhakkaktır. Araştırmacı bu etkiyi sürekli göz önünde tutacaktır. Bunun yanında, bu gönüllülük, mağduru gizliliğe sürükleyen bir psikolojiyi de kendiliğinden oluşturmaktadır. Özellikle fuhuş konusunda, görüşülen kadınların gizliliğe, psikolojik bir korunak olarak sığınacakları kabul edilmektedir. Bunun yanında, araştırmacıya güvenip, oldukça samimi açıklamalar yapan mağdurlara da rastlanacaktır. Araştırmacı, samimi olarak sunulan verileri yeterli görecek, isteksizlik anında ikna yöntemine, oluşması muhtemel farklı hassasiyetleri dikkate alarak başvurmayacaktır.

Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve cinsel sömürü, suç eylemleridir. Suç eyleminin doğası olan gizlilik, tüm suç araştırmaları gibi bu araştırmanın da kısıtlılıklarından birisidir. Kaldı ki, bu araştırtmasının konusu olan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, fuhuş ise kimi zaman gönüllü yerine getirilen eylemlerdir. Araştırma konuları, kişilerin saklamak istedikleri eylemlerinin analizini yapmaya yöneliktir. Bireyleri ülkelerinden başka topraklarda ve kayıtdışı sektörlerde geçimlik gelir elde etmeye sürükleyen mutlaka haklı sebepler vardır. Göçmenler, bir yandan bu haklı sebepler ve bu sebeplerin oluşturduğu ortam, diğer yandan "haklılıkları" içinde kendilerine göç risklerini üstlendiren kişilikleri arasında sıkışmışlardır. Bir yanları reddederken, diğer yanları sahip çıkar. Araştırma bu kültürel çelişkiler üzerinde gelişen göç eylemini deşifre etmeyi, sebepleri ile

yaşanılan süreci analiz etmeyi amaçladığı boyutta kültürel güçlüklerle karşılaşacaktır.

Sömürü mağdurunun gönüllülüğü, bilerek, isteyerek suç eylemine karışmış olması, kendisine yönelik hukuki sorumluluklar doğurduğundan, eylemi deşifre edecek verilerin toplanması çeşitli güçlükler içermektedir. Bu nedenle, görüşmelerin başlangıcında, araştırmacının polis görevlisi olarak resmi sıfatı kendilerine söylenecektir. Sorulacak soruların, İstanbul Üniversitesi'nde yapılan bir doktora çalışması çerçevesinde olacağı ve bu çerçevede işlenilen suç ve organizasyona ilişkin kişisel verilerden çok, bu suçun sosyal çevresini analiz etmeye, nedenlerini ve boyutlarını açıklamaya yönelik olacağı açıklanacaktır. Göçmenlerin polislik mesleğine yaklaşımları da araştırmayı etkileyen olumsuz kültürel güçlüklerden bir diğeridir. Mesleğin yarattığı güçlükler, araştırmacının deneklerle çabuk ve kolay diyaloga geçmesinin avantajları ile dengelenmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın evrenini İstanbul'da sonlanan göçmen ağları oluşturmaktadır. Dünyanın muhtelif noktalarından başlayıp, transit noktalardan geçerek İstanbul'da sonlanan yolculukları içinde araştırma konusu sömürü türlerinden birisine muhatap olmuş tüm göçmenler ve onların içlerinde yer aldıkları ağlar araştırmanın evreninin kapsamı içindedir. Araştırmanın örneklemini İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün çeşitli birimlerinde sınır dışı işlemleri yapılarak bekletilen göçmenler oluşturmaktadır. Araştırma konuları ile ilişkili göçmenler dışındaki kontrol görevlileri ya da diğer kişilerle de görüşülmeye çalışılacak, onlardan elde edilen veriler de değerlendirilmeye alınacaktır.

Araştırmanın giriş bölümünde, araştırmanın kuramsal çerçevesi ve araştırma hakkında genel bilgiler sunulmuştur. Giriş bölümünde araştırmanın sınayacağı iddialar ve toplanan bilgilerin çözümleme yöntemi verilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümü dört ana başlıktan oluşacaktır. Araştırmanın kuramsal çerçevesi bu bölümde sunulacaktır. İlk ana başlıkta, göç olgusu, tarihsel gelişimi, göç tipolojileri ve teorileri, küresel göç ve genel eğilimleri, göç güvenlik

kavramları çerçevesinde güvenlik kavramı, bir güvenlik sorunu olarak göç ve göçün güvenlikleştirilmesi, kavramsal olarak göçmen kaçakçılığı, oluşum ve gelişimini etkileyen faktörler, göçmen kaçakçılığı yöntemleri, yasadışı göç yolları, göç güzergâhları değerlendirilecektir. İkinci ana başlıkta insan ticareti kavramı, tarihsel gelişimi, insan ticareti çeşitleri, insan ticareti suçunun evreleri ve yöntemleri, insan ticaretinin aktörleri işlenecektir. Üçüncü ana başlıkta, cinselliğin sömürüsü olarak fuhuş kavramı, tarihsel gelişimi, hukuki statü ve ahlaki değerler çerçevesinde fuhuşla ilgili politikalar, sektörel anlamda fuhşun özellikleri, fuhuş formları ve organizasyon yapıları, kriminolojik perspektiften fuhuş kavramları sunulacaktır. Dördüncü ana başlıkta, uluslararası hukuk açısından göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuşla mücadele ve Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği düzleminde uluslararası belgeler, Türk Ceza Yasasında göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuşla mücadele ve her üç suç konusunda kolluk kuvvetlerinin uluslararası işbirliği mekanizmaları değerlendirilecektir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın evreni olan İstanbul'daki göçmen ağları içinde hareket etmiş ve örnekleminde incelenen sınır dışı edilmek üzere polis birimlerinde bekletilen göçmenlerle yapılan derinlemesine mülakatlar değerlendirilecektir. Göçmenlerin kişisel özellikleri ve ülkelerindeki sosyal, ekonomik durumları, Türkiye'nin bu göçmenler açısından transit ya da hedef ülke olarak konumu, göçmenleri taşıyan ağlar, ülkemize geldikten sonra çalışma şartları, yaşamları, elde ettikleri gelirler, ülkelerine yönelttikleri ekonomik geri beslemeler ve sınır dışı edilme nedenleri sunulacaktır.

Çalışmanın dördüncü son bölümünde, araştırmanın genel değerlendirilmesi yapılacaktır. Bulgular ve sonucun verilmesinin ardından, öneriler getirilerek araştırma bitirilecektir.

Araştırmada sıkça geçen ve konuyu betimleyen anahtar sözcük ve kavramlar ile bunların araştırma çerçevesinde işlevsel tanımları aşağıda sunulmuştur:

Göçmen: Herhangi bir nedenle uyrukluğunu taşıdığı ülkeyi terk ederek, geçici veya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye giden kişilerdir.

Göçmen Kaçakçılığı: Doğrudan ya da dolaylı maddi bir menfaat elde etmek amacıyla, bir yabancının yasal olmayan yollarla, sınır aşarak, uyruğu olmadığı bir ülkeye girmesinin ve bu ülkede kalmasına olanak sağlanmasıdır.

Göçmen Kaçakçısı: Göçmen kaçakçılığı fiilini gerçekleştirerek, bundan menfaat temin etmek suretiyle umut sömürüsü yapan kişilerdir.

Göçmen Kaçakçılığı Mağduru: Türkiye'ye transit olarak kullanmak ya da hedef ülke olarak yerleşmek amacıyla ücret ödeyerek yasadışı yollarla girmeye çalışan ve göçmen kaçakçılarının çaresizliğinden yararlanmak suretiyle sınır aşmasını sağladıkları kişiler.

Gönüllü Göçmen: Herhangi bir neden uyruğu bulunduğu ülkeyi terk ederek, bir başka ülkede, evlilik vb. yollarla yasal oturum izni ile başlayıp vatandaşlıkla sonuçlanacak ve birlikte yaşama gibi yasal sınırlar dışında yerleşme olanakları sağlayacak süreçlerle uzun süreli geçici ya da kalıcı olarak yerleşmeye çalışan kişilerdir.

Geçici Göçmenlik: Uyruğu olmadığı ülkede, vatandaşı olduğu ülkede daha iyi yaşam koşullarını sağlamak üzere kısa, orta ve uzun vadeli sürelerle kalmak isteyen kişilerdir.

Kalıcı Göçmenlik: Uyruğu bulunduğu ülkeye dönmek istemeyen, bulunduğu ülkede yasal oturum ya da yerleşmesini sağlayacak yasal sınırlar dışında araçlar kazanmak isteyen kişilerdir.

İnsan ticareti: Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esaret ve benzeri uygulamalara tabi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, zor veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişilerin bulunması, kaçırılması, bir yerden başka bir yere götürülmesi veya sevk edilmesi, barındırılmasıdır.

İnsan Taciri: İnsan ticareti suçunu işleyerek, insanın metalaşması suretiyle sömürülmesini sağlayarak bundan menfaat temin eden kişidir.

İnsan Ticareti Mağduru: Uyruğu bulunduğu ülkede çaresizliğinden yararlanılarak, gönüllü olarak vatandaşı olmadığı bir ülkeye getirilen ve burada bedensel ve ruhsal bütünlüğünü bozacak düzeyde emek sömürüsüne uğrayan,

çalışma ortamında yerlilerle ekonomik farklı ücretlendirmeye tabii tutulup, sosyal güvencelerden mahrum bırakılarak, yasadışılığa mecbur bırakılan kişilerdir.

Fuhuş: Bir kadının ücret karşılığı vücudunu bir başka erkeğin cinsel zevkine sunması ve böylece birçok erkekle cinsel ilişki kurmasıdır. Tez başlığımızda yer alan cinsel sömürü kavramı, yeni Ceza Yasamız 80. madde çerçevesinde karşılığında ceza öngörülen eylemlerdendir. Ceza Yasamızda, "fuhuş" başlığında bir düzenleme gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle başlıkta cinsel sömürü ifadesi kullanılacak, fakat tez içeriğinde eski terminoloji ve geleneksel ifadeye bağlı kalınarak fuhuş terimini de kullanmayı sürdüreceğiz.

Fuhuş Taciri: Bir kadının ücret karşılığı vücudunu bir başka erkeğin cinsel zevkine sunması ve böylece birçok erkekle cinsel ilişki kurmasına aracılık eden, bunu sağlayan, bu konuda iknadan şiddete kadar bütün yöntemleri kullanarak, menfaat temin eden kişilerdir.

Fuhuş Mağduru: Fuhuş ticaretine alet olarak, bedensel ve ruhsal bütünlükleri metalaştırılarak sömürülen kişilerdir.

Sınırdışı Edilme: Bulunduğu ülkenin siyasi ve idari icaplarına uymadığından dolayı yabancının ülkesine geri gönderilmesidir.

"Eğlence arıyorduk 'göçmen' yaktık!"[15]

1. GÖÇ OLGUSUNA KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM

Göç, nüfusun birey, aile, grup ya da topluluklar biçiminde yaşadığı yeri, doğal afetler, ekonomik, toplumsal, siyasal, demografik nedenlerle yer değiştirmesi olarak tanımlanır. Göçün sınır aşarak, bir ülkeden başka bir ülkeye doğru gerçekleşmesi durumu ise uluslararası göç olarak adlandırılmaktadır. Göç, günümüzde ekonomik refah amaçlı ve bütün dünyaya yayılmış bir olgu olarak evrensel bir sorun haline gelmiştir. Birleşmiş Milletler 2006 Göç Raporuna göre, 191 milyonu aşkın insan göçmen durumundadır ve doğdukları ülkenin dışında yaşamaktadır. "Uluslararası göçü, daha iyi bir yaşam şansı arayışının kişinin başka bir yere göçmeye karar vermesi, doğduğu yerle köklerini koparması ve yeni bir ülkede çabucak asimile olması gibi basit bir bireysel eylem olarak düşünmek oldukça güçtür. Göç ve yerleşme, göçmenin geriye kalan hayatını kuşatabilecek ve sonraki kuşakları da etkileyen çok daha uzun soluklu bir süreçtir. Göç, toplumsal değişimin neden olduğu kolektif bir eylemdir ve hem göç alan hem de göç veren ülkedeki bütün bir toplumu etkiler"[16], çünkü "göçle birlikte kültür, gelenek, görenek ve yaşam biçimleri de hareket etmektedir."[17] "Geldikleri toplumda kendilerini engelleyen bağlardan özgürleşmiş olan göçmenlerin yeni toplumda var olabilmeleri yeni koşullara uyum göstermelerine bağlı olduğu için uyum yetenekleri ve esneklikleri artar. Göçmenler çalışkan, yaratıcı ve cüretkâr olmak zorundadırlar."[18] Uluslararası göç ise, göçmenlerin kurdukları sosyal ağların yapısını ve yoğunluğunu etkileyen bir süreçtir. Bu süreç, sosyal ağlar kurmayı, bu ilişkileri kullanmayı ve sürekli yenileyemeyi zorunlu kılmaktadır.

Uluslararası göç, 19. ve 20. yüzyılı etkileyen temel faktörlerden birisi olmanın yanında, 21. yüzyıla da damgasını vuracaktır. Aşağıda kronolojik olarak

---

[15] **Akşam Gazetesi**, 03.02.2009, İtalya Roma'da Hintli bir göçmenin yakılması haberi ile ilgili gazete başlığı
[16] Castles, Miller, **a.g.e**.., s.30
[17] Öztaş, Zengin, **a.g.e**., s.67
[18] Erdilek, Neşe, "Farklı Göç Türlerinin Gözlendiği Tarlabaşı Projesi", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.268

verilmeye çalışılacak, "modern zamanlar için en az üç geniş-ölçekli göç hareketi tanımlanabilir: (1) Avrupa Sömürgeciliği: Keşifler Çağı süresince, yani daha sonra Üçüncü Dünya olarak adlandırılan bölgelere yönelik Avrupa sömürgeciliğinin ilk evrelerinde, Avrupa sömürgecilerinin gönülsüz işçiliği kullanmaları bir iktisadi nüfuz mekanizması kurdu. (2) Beyaz Göçmen Kolonilerine Atlantikötesi Göç: İkinci uzun dönem, Avrupa'nın ana endüstrileşme dönemini ve beyaz göçmenlerin 19. yy'ın ikinci yarısı ve erken yirminci yüzyıl boyunca, Amerika Kıtası, Avustralya ve Güney Afrika'daki mevcut yerleşimlerini kapsamaktadır. … Kentsel alanlardan zanaatkarlar ve esnaflar ve daha sonraki aşamalarda Avrupa'nın çevre bölgelerinin kırsal bölgelerinden köylüler, ekonomik olarak motive olmuş göçmenlerin çoğunluğunu oluşturdular[19] Aynı zamanda … dini aidiyetleri sebebiyle ayrımcılığa uğramış çok sayıda azınlık ile … Avrupa'lı siyasi muhalifler de vardı. (3) Çağdaş dönem kabaca 1960'ların başında belirginleşmiştir. İşçi göçmenler ve artan mülteci akımları ekonomik olarak daha az gelişmiş olan ülkelerden daha gelişmiş olana doğru hareket etmişlerdir."[20]

Göçmenler, çoğunlukla para biriktirip kısa sürede geri dönmeyi planlamaktadır. Bunlar yanında, ulus devletlerin egemenlik alanlarından içeri sızan şiddetli çatışmalardan kaynaklanan mülteci hareketleri yaşanmaya devam etmektedir. İnsanlar, fiziki güvenlik korkusu, dinsel özgürlük arayışı, siyasi, etnik baskılar ve doğal afetlerden kurtulma isteği ile göç etmektedir. Diğer yandan, gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda "göç bir travmadır. Yeni yerlerinde tutunabilmek için göçmenler bir yandan da iç dayanışmalarını geliştirirler, aralarındaki bağları sağlamlaştıran geleneksel değerlerine sahip çıkıp onları yaşatarak yeni toplumda yok olmamaya çalışırlar. Bu, şehirlerin içinde kendileri için ayrı mahalleler, semtler (bir anlamda gettolar) oluşturmalarına neden olur. Bu dayanışmaları, hemşehrilik ilişkileri, ters yönde, mafya ilişkilerine dönüşme şeklinde de değişebilir. … Göç mağdurları, barınma, beslenme, sağlık, sosyal güvenlik, eğitim ihtiyaçlarında ortaya çıkan devasa sorunların yanı sıra yaşadıkları travmanın, alışık olmadıkları bir

[19] Morowska, Ewa, "Labor Migration of Poles in the Atlantic World Economy 1880–1914" **Comparative Studies in Society and History**, 31, 3, 1990, p.237–272

[20] Faist, **a.g.e.**, 2003 (a), s.51–52, Faist bu üç dönemi "göçün longues durées (uzun dönem)" olarak adlandırmaktadır.

ortamda, günlük yaşam biçimlerini, alışkanlıklarını, adetlerini uygulayamamak, üretimlerini sürdürememenin verdiği büyük stres ve içine düştükleri büyük yoksulluk ile karşı karşıyadırlar. Yetişkinlerin iş bulamadığı, geçici, marjinal işlerde çalıştıkları ortamda çocuklar sokaklarda çalıştırılmaktadır."[21]

Göç araştırmaları disiplinlerarası bir yaklaşımı zorunlu kılar. Siyaset bilimi, hukuk, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, tarih, coğrafya, demografi göç sorunu ile ilgilenir. Her disiplin kendi bakış açısı ile nüfus hareketlerini açıklamaya çalışır ve teorik yaklaşımlarda bulunur.

Türkiye'de göç araştırmaları çoğunlukla kırdan kente yönelen iç göçü değerlendirmeye yönelmiştir. Son yıllarda, uluslararası göç incelemeleri de akademik ilgiyi çekmektedir. Bu araştırmalarda Türkiye genelde göç veren ülke ve transit geçiş ülkesi olarak incelenmektedir. Türkiye'nin göç alan ülke olarak değerlendirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Göç, yukarıda verilen tanımlardan anlaşılacağı gibi, kişilerin yeni koşullara daha iyi uyum sağlamak amacıyla[22], hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır.[23] Uluslararası göç ise, "çok sayıda bağ ile çok sayıda ulus devlet içindeki iki ya da daha çok konumu ve hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demokrafik bir süreçtir."[24]

Göç coğrafi bir hareketlilik olup, iki yerleşim alanı arasındaki nüfus alış-verişi ile sonuçlanır. Göç daha iyi şartlarda yaşamak üzere bireysel tercihler ya da sosyo-ekonomik zorunluluklarla gerçekleşebilir. Daha iyi eğitim, iş, barınma imkânlarının arayışından, baskıcı yönetimler ya da doğal afetlere kadar pek çok neden, birey ve kitlelerin yerleşim alanlarını değiştirmektedir.

---

[21] Erdilek, **a.g.e.** , s.268–269
[22] Öztaş, Zengin, **a.g.e.** , s.65
[23] Akkayan, Taylan, **Göç ve Değişme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s.21
[24] Faist, **a.g.e.**, 2003 (a), s.30

Göç, "küresel bütünleşme sürecinin bir parçası olarak" görülmektedir.[25] Göçün ulusaşan boyutlarda incelenmesi, "sadece insan hareketlerini değil, fikir, sembol ve maddi kültür dolaşımını da içerecek şekilde genişletilmesine yardımcı olmaktadır."[26] Göç, toplumlar yanında devletleri de ekonomik, siyasal ve kültürel bağlarla birbirine bağlamaktadır.

Göç olgusunun anlaşılması, bireysel karar alma süreçleri ve ulusaşan boyutlarda genel sistemlerin analizi ile mümkün olacaktır. Bireysel ya da kitlesel göç hareketinin denetimi klasik kontrol yöntemleri ile mümkün olamamaktadır. Göç politikalarında kontrol yöntemlerinin sıkılaştırılması, yasal olmayan ticaret ve kaçakçılıkta profesyonelleşme olarak karşılık bulmaktadır.

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti dünya boyutunda en hızlı gelişen örgütlü suç kategorisini oluşturmaktadır. Yasa dışı malların kaçakçılığının yapılması gibi, çeşitli yöntem ve vasıtalarla yasa dışı göçmenler sınır aşırılarak, ülkelerinden çıkarılıp, başka ulus devletlerin sınırlarına sokulmaktadır. Göçmen kaçakçıları ve göçmenler deneyimlerini bir araya getirerek, geliştirmektedir. Kaçak göçmenlerin, hedefledikleri ülkelere varmak için harcadıkları değerler ve aldıkları riskler trajik insanlık dramlarına konu olurken, kaçakçıların kazanç oranları katlanarak büyümektedir.

Göç, modern ulus devletlerin öncelikli acil siyasal sorunlarındandır. İş piyasalarının ihtiyaç duyduğu ekonomik işgücü ve demografik dinamizmi sağlayan göç, ulus devletlerin dayandığı egemenlik ilkesini yaralamaktadır. Göç popülâsyonu ulusal değerleri esnetirken, göç karşıtı görüşleri temsil eden ırkçı partilerin oy oranlarında dikkate değer bir gelişme gözlenmektedir.

[25] Giddens, Antony, **Sosyoloji**, Çev. Şebnem Pala Güzel, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2008, s.569
[26] Faist**, a.g.e.** 2003 (a), s.36

"Ezelden beri göç ediliyor ve ebediyen göç edilecek."[27]

1.1. Göç Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Göçün tarihi insanlığın tarihidir. Göçün durması, insanlığın durması, yok olmaya başlamasıdır. "İnsanlık tarihine koşut olarak gelişen göç insanın, doğayla ve insanla mücadelesinin önemli bir kesitini oluşturur. … Göç olgusu insani ve toplumsal gelişmenin hız kazanmasında, kültürlerin ve uygarlıkların etkileşminde önemli bir etken olmuştur. Kıtalararası, bölgelerarası, ülkelerarası, kavimler arası vb. çeşitli düzeylerde göçlerle toplumsal ve kültürel değişim ve dönüşümler çok daha hızlı bir dinamizm içerisinde gerçekleşmiştir."[28] Göç, yukarıda verildiği gibi, dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının doğdukları, yerleşik oldukları bir yerden geçici ya da sürekli olmak üzere bir başka yere gitmesi, taşınmasıdır. İnsanların belirli bir zaman boyutu içerisinde bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi olarak ifade edilir. Bireysel neden ve gayelerle yer değiştirmeye ve bu esnada nakledilen eşyaların hepsine birlikte göç denilmektedir. Göç durağan bir olgudan daha çok, nedenleri ve sonuçları ile beraber algılanan ve dolayısıyla bir süreci anlatan bir kavramdır. Toplumların yerleşip yurt edindikleri topraklarından başka topraklara hareket etmesi, fiziksel ya da beşeri koşullardan kaynaklanabilir.

İnsan toplumu, küçük bağımsız siyasal ve ekonomik birimlerden merkeziyetçi yapılara doğru evrilmiştir. Tarih, küçük kent devletlerinden, merkezileşmiş imparatorluklara ve güçlü merkezi devletlere doğru bir eğilim içinde gelişmiştir. İnsan toplumu, M.Ö. 5000'lerden başlayan bir süreçte Mezopotamya bölgesinde tarıma dayalı uygarlıklar kurdu. M.Ö. 3000-4000 yıllarında Orta Asya'da yaşayan kavimlerin şiddetli ve uzun süren kuraklık sebebiyle doğuya, kuzeye, batıya ve güneye gitmelerine, "Kavimler Göçü" adı verildi. M.Ö. 500 ile M.S. 1500'lere varan süreçte, toplumları kıtalar arası bir hareketliliğe sürükleyen gel-gitler yaşandı.

[27] Ortaylı, İlber, "Genel Göç Olgusu", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.19
[28] Göngör, Nazife, "Göç Olgusu ve Arabesk", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.229

Fetihler ve sömürgecilik, toplumların yerleşim alanlarını değiştirdi, kitleleri yeni alanlara taşıdı. Grekler, Büyük İskender yönetiminde M.Ö. 500 ile M.S. 500 arasında Helen Uygarlığını genişlettiler. M.S. 600 sonrası İslamiyet'in doğdu ve yayılmasını 1000 yıllara kadar sürdürdü. 1000 ile 1500 arasında step toplumları olan Moğollar ve Türkler dünya tarihinin başat gücü olurken, toplumların hareketliliğine neden oldular. 1500'lerden günümüze insan toplumu, coğrafi keşiflerle başlayan küresel boyutlarda göç hareketleri yaşadı.

M.Ö. 5000 civarında tarıma dayalı uygarlıklar, büyük akarsular çevresinde vadi ve deltalarda toplumsal ve siyasal birimlerin kurulduğu kent-devletlerdi. Kent-devletlerde yerleşik bu toplulukların dışında yaşayan göçebe topluluklar bulunuyordu. Göçebeler, savaşçı soylular etrafında gevşek bağlarla birbirine bağlanarak konfedere bir örgütlenmeye sahipti. Yetiştirdikleri hayvanlar arkasında verimli otlaklara doğru sürekli göç halinde olan bu toplulukların gıda ihtiyacı et dışında tarım topluluklarının ürettiği tahıl ile karşılanıyordu. Bu nedenle göçebeler, yerleşik zengin kent toplumlarına saldırıp, yağmalıyordu. Bu saldırılar, düzenli ordu ihtiyacı ve merkezileşme eğilimlerini kuvvetlendirdi. Tarım toplumunda ise, üretilen tahıl karşılığında ihtiyaç duyulan maden, taş ve ağaç temin etme isteği tüccar sınıfını ortaya çıkardı. Böylece insan toplumu genel çizgilerde karşıt iki kamp etrafında gelişti: Tarımsal üretim ile meşgul köylüler, zanaatkârlar, din adamları, tüccarlar, krallardan oluşan yerleşik kent toplumları ve savaşçı soylularca yönetilen göçebeler.

Kent-toplumları ile göçebeler arasındaki bu mücadele, "hem dönemin ilkel uluslararası ilişkilerinin ana teması olmuş, hem de merkezdeki uygarlığın çevreye doğru yayılmasını sağlamıştır. [Kısaca] uygarlık dediğimiz bütünün doğduğu noktada, yerleşik ve göçebe halklar arasındaki uzun mücadelenin yol açtığı kültürel etkileşim yatmaktadır. … Siyasi tarihin ana konusu olan 'modern devlet' ve çağdaş uygarlık, birbirine zıt gibi görünen iki düşüncenin bileşimi ile oluşmuştur. Yerleşik toplulukların yarattığı inanç ve itaate dayanan düşünce ile göçebe toplulukların yarattığı kendi kendine yeterli ve bireysel çabaya dayanan, irade düşüncesi. … Bu koşullar altında, göçebe halklar, yerleşik topluluklara dönem dönem yeni yönetici ve aristokrasi sağlamışlardır. Bu tarihin eski dönemlerinin en önemli olgusu ya da

'ritmi'dir. Göçebe fethinin yarattığı yenileme ve canlılık yeni bir uygarlık çıkarmış, bu uygarlık bir süre sonra çürüyüp yıkılmaya yüz tutunca, yeni bir göçebe fethinin doğurduğu canlılık, binlerce yıllık dönemsel değişikliğin ana temasını oluşturmuştur."[29]

Günümüz Avrupasının tarihini göç hareketleri şekillendirmiştir.[30] M.Ö. 1700'lerde doğudan gelen İndo-Avrupalı barbar kavimler Batı Avrupa kıyılarına kadar yayıldılar. Hititlerden iki tekerlekli savaş arabasını kullanmayı öğrenen atılgan ve savaşçı bu göçebeler ile yerleşik toplumların tekniklerinin bütünleştiği noktada Avrupalı topluluklar oluştu. Diğer yanda, M.S. 600 civarında İslamiyet, "özellikle, göçebe yaşamı bırakıp tarım ve ticaretle uğraşmaya başlayan ve geleneksel göçebe değerleri yeni tip yaşam biçimlerinin gerekleriyle bağdaştırmada güçlük çeken Araplar arasında tutundu."[31] 10 y.y.'dan itibaren Orta Asya steplerinden batıya göç eden Türk boyları, İslam toplumlarına katıldılar ve 13. y.y.'da Moğol istilasının insan gücünü oluşturarak, 15. y.y. sonuna kadar stepten başlayıp, Ortadoğu ile Avrupa'ya kadar uzanan göçlerin öncü/önder insan kaynağını oluşturdular. Kısaca, önce İndo-Avrupalılar, sonra Türkler ve nihayet Moğollar hayvanlarına daha iyi otlaklar bulmak üzere Batı'ya doğru göç ettiler.

Türk göçleri, 17. yüzyıla kadar devam etmiş, İran, Anadolu ve Balkanlardan geçerek Avrupa ortalarına ulaşmıştır. Güçlüklerle kaplı coğrafya ve zorlu iklim koşulları gibi doğal imkânların beslenme ve barınma ihtiyaçlarını karşılayamadığı Türkler, fiziksel şartları daha uygun yurt tutabilecekleri yeni topraklar bulmak üzere göç ediyorlardı. "Aslında Türk göçü, nedeni ekonomi, hayvancılık, ziyaret ve savaş olan yaşam biçimi ve devamlı tarihsel süreç"[32] olarak kabul edilebilir. "Göçebeliğin irade, savaşkanlık ve disiplini ile yerleşikliğin itaat ve toplumsal düzenlilik ve

[29] Sander, Oral, **Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e**, 4. Baskı, y.y. ,İmge Kitapevi Yayınları, 1995, s.25–38
[30] Şenocak, Selin, "Fransa ve Göç Olgusuna Giriş", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.48
[31] Sander, **a.g.e**. , s.35
[32] Nerimanoğlu, Kamil Veli, "Azerbaycan'da Göç Sorunu", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.52

uyumunu aynı siyasal sınırlar içinde birleştirmeyi"[33] başaran Türkler Anadolu merkezli imparatorluk kurdular. Türkler, kuruluşta yararlandıkları göçebe dinamizminden imparatorluklarını merkezileştirme sürecinde de yararlanmayı sürdürdüler. Türklerin yerleşiminden sonra, "Balkanlardan, Orta Asya'dan ve trans-Kafkasya'dan çok sayıda etnik, dini ve dilsel açıdan farklı topluluklar Anadolu'ya göç etmişlerdir. … Anadolu; Doğu ile Batı arasındaki bir köprü gibiydi."[34] Türkler, Balkanlar'dan, Kafkasya'ya ve Arap Yarımadasına kadar Türk nüfusu taşırken[35], Osmanlı merkezileşmesi dayandığı "milletler sistemi" gereği, Avrupa engizisyonlarından kaçan Yahudileri Anadolu topraklarına yerleştirdi. İspanya'dan kovulan "120–125.000 civarında"[36] Yahudi 15. y.y.'ın sonlarında Osmanlı sınırlarında yer bulmaya başladı. Aynı şekilde, Hıristiyan mezhepleri arasındaki mücadelelerde, Anababdist, Menonitler, Hügenotlar vb. yanında başlangıç yıllarında Protestanlar Osmanlı topraklarına sığınmışlardı.[37] Osmanlı merkezi, sınırlarında yaşayan Hıristiyan toplumları da iç göç şeklinde iskâna tabi tutarak, yerleşik bölgelerinden denge sağlamalarını planladığı bölgelere yerleştirdi. Bu planlı bir iskân politikası ile 16. y.y.'a kadar Hıristiyan nüfusun çoğunlukta olduğu fethedilen topraklar Müslümanlaştırıldı. Osmanlı merkezileşmesi, Avrupa devletlerinde "Türk tehlikesi" endişesini artırırken, artık göçer barbar sürüleri yerlerini dönemin hiyerarşik örgütlenmiş ordularına bırakmıştı. 17. y.y.'dan sonra ise, İmparatorluk gerilemeye başlamış, askeri kayıplar ve "ulusal ideolojilerin yaygınlaşmasından

---

[33] Sander, **Oral**, a.g.e. , s.42

[34] Busdachin, Marino, "BM'de Temsil Edilmeyen Halklar", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.58

[35] Tatarlı, İbrahim, "Bulgaristan'daki Türk Göçmenleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.83; Gazigil, İbrahim, "Bir Göç Hikâyesi: Bir Ahıskalı'nın Göç Öyküsü", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.93; Zaim, Sabahattin, "Son Yugoslavya Muhacirleri Hakkında Rapor", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, , İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.101–102; Yusuf, Sayit, "Türkiye'ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.113; Kırımlı, Hakan, "Kırım'dan Türkiye'ye Kırım Tatar Göçleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.147–152

[36] Güleryüz, Naim, "Türkiye'ye Yahudi Göçleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.108

[37] Altındal, Aytunç, "Yeni Dünyada Göçler, Karşılaşılan Sorunlar, Çözümler", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.45–47; Gündoğdu, Raşit, "Arşiv Belgeleri Işığında Kırım ve Çerkes Göçleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.122; Kılıç, Taner, "Bir İnsan Hakkı Olarak İltica", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.174

kaynaklanan baskılar"la[38] birlikte, Müslüman topluluklar, yerleştikleri topraklarda "etnik temizlik denilebilecek bir şekilde"[39] yaşanan sürgünler, din değiştirmeye zorlamalar ve kıyımlardan kaçarak Anadolu topraklarına geri göç etmeye başlamışlardır.

Tarımsal gelişim ile başlayan askerlik hizmetlerindeki profesyonelleşme sonucu oluşan yerel güvenlik, Avrupa toplumlarında eşkıyalar ve korsanların yerini tüccarların almasını sağladı. Güvenlik, Avrupalı nüfusun ticaret kentlerine doğru hareketlenmesi sağlarken, coğrafi keşiflerle Avrupa toplumları Atlantik Okyanusu ötesine açıldı. Akdeniz'deki İtalyan deniz gücü üstünlüğünün Türkler tarafından yıkılmasından sonra Avrupalı kâşif, tüccar, misyoner ve askerlerin ilgisi Akdeniz dışına çevrildi ve göçler okyanus ötesine yöneldi. Özellikle Kuzey Avrupa ülkelerinden göç eden nüfus Yeni Kıtaya yerleşerek, yeni bir uygarlık açılımını başlattı. "Endüstri devrimi öncesinde merkantilist dönemde Batı Avrupa ülkeleriyle sömürgeleştirilen ülkeler arasındaki ilişki kapitalizmin gelişim şartlarını hazırlamıştır."[40] Batı Avrupanın ticari merkezleri, Amerika, Asya ve Afrika'dan tarım, zanaat ürünlerini ve kıymetli madenleri toplamaya başladılar. Bu ürünler, yağmalama, ticaret ve sömürgelerde üretimin örgütlenmesi yoluyla elde edilirken, "üretimin yeniden örgütlenmesi yaygın bir köle emeğini gerekli kılmakta olup, 1550'lerden itibaren Portekizli gemiciler Afrika'dan Karayipler'e şeker ve tütün plantasyonlarında çalıştırmak üzere köle götürmeye başlamışlardır."[41]

Avrupa'dan Amerika'ya göç eden nüfus, Kuzey ve Güney bölgelerde farklı özellikler taşıyorlardı. Güneye göç eden İspanyol ve Portekizliler, kıymetli madenleri bularak zenginleşip, ülkelerine dönmek istiyorlardı. Kuzeye gelen Kuzey Avrupa kökenliler ise, dinsel baskı, fakirlikten kurtulmak üzere aileleri ile birlikte yerleşmek üzere göç etmişlerdi. Bu göçmenler, "işçi göçleri" olarak bilinen göçlerin çağdaş

[38] Yusuf, Sayit, **a.g.e**. , s.113
[39] Çandar, Cengiz, "Dünyada Göç Olgusu", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.31
[40] Toksöz, Gülay, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.11
[41] Toksöz, **A.e.** s.12

dönemlere ait başlangıcını oluşturdular.[42] Göçmenler, Avrupa'da istenmeyenler listesinde bulunanlar ve uzaklaştırılmak istenen mahkûmların bulunduğu kozmopolit bir yapıdaydılar. Bu nedenle, Kuzey Amerika'ya göç eden bu farklı sosyal sınıf ve dinlere mensup kişiler, yerleştikleri yeni topraklarda dayanışma ihtiyacındaydılar ve bir arada yaşamalarına izin verecek özgürlükçü bir ortam oluşturdular. 1800'lerin ilk yarısında "her türlü işte çalışmaya gönüllü olan bu grup, Amerika'nın nüfus oranı düşük olan batı kıyılarında sevinç yaratırken, yabancıların çok olduğu doğuda fakirliği, taşkınlıkları ve fuhuşu artırmıştır."[43] Amerika kıtası, 1861-65 yıllarında, göç ve kölelik kavramları merkezinde büyük bir iç savaş yaşadı. Afrika'da yaşayan zenciler güney eyaletlerinde geniş tarımsal alanlarda çalıştırılmak üzere yaşadıkları topraklardan zorla kopartılıp, köleleştirilmişlerdi. Güneyde çok ağır koşullarda çalıştırılan zenci kölelerin iş gücüne endüstrileşmiş kuzey eyaletlerinde ihtiyaç duyulması, köleliğin yasaklanmasını amaçlayan bir savaşın başlangıcı oldu.

17. ve 18. yüzyıllarda göçmenlerin yerleştikleri bir başka kıta Avusturalya'dır. Önceleri çoğunlukla suçluların yerleştiği kıta, 1830'larda gönüllülerinde gelmesiyle Yeni İngiltere'nin kurulma gayretlerini artırmıştır.

Avrupa ise 1800'lerin ilk yarısından itibaren endüstri devrimini yaşadı. Fransız Devriminin liberal ve ulusçu fikirleri eşliğinde gelişen endüstrinin ihtiyaç duyduğu işgücü, köylerden kente iç göçü başlattı. Tıp bilimindeki gelişmelerle artan nüfus da işgücü ihtiyacı duyan endüstriyel kentsel alanlarda toplandı. Diğer yandan ucuz işgücü ihtiyacı kadın ve çocukların çalışma ortamına katılmasına neden oldu. İnsan popülâsyonun yoğunlaştığı kentler, aynı yüzyılın ikinci yarısından sonra kitlesel göçlere tanıklık etti.

19. y.y.'a gelindiğinde, sömürgeciliğin hızlanıp, emperyalizm doğuşunun nedenleri arasında Avrupa'da artan nüfusa yeni yerleşim alanları bulmak zorunluluğunun da etkisi bulunuyordu. Diğer yandan paradoksal olarak işgücü

[42] Sayad, **a.g.e.,** s.26
[43] Yılmaz-Başçeri, Esin, "Uluslararası Göç", Sönmezoğlu, Faruk (Der.), **Uluslararası Politikita Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, İstanbul, Der Yayınları, 1998, s.490–491

ihtiyacı, Afrika kökenlilerin, topraklarından şiddet içeren yöntemlerle koparılıp, zorla çalıştırılması ile sonuçlandı. Zenci popülâsyonun köleleştirilmesi, komşu kabilelerin birbirleriyle savaşarak, yenilen kabile üyelerinin köleleştirilmesi gibi emperyalist hilelerle sürdürülürken, Afrika insan toplumunda uluslaşma bilincinin yeşermesine izin verilmedi. Böylece güçsüz düşürülen Afrika kökenliler, zenci köleler olarak çalışmaya zorlandı, çalışmayanlar soykırım anlayışıyla öldürüldü ve yaşadıkları bölgelerin ötesinde kıtalarından göç ettirildiler.

19. ve 20. y.y.'da dünya iki büyük Dünya Savaşı ve sayısız bölgesel savaşlar yaşadı. Savaşlar, kitlesel göçleri de içine alan toplumsal çöküntülere sebebiyet verdi. Gelişen milliyetçiliğin parçaladığı toplumlar, despotik yönetimlerle bütünleşince, kitlesel göçler başladı. Aynı yıllar, milliyetçilik akımları ile güçlenen ortak bilinç paydasında güçlü toplumlar oluşturma duygusu ile ulus devletlerin kurulmasına tanıklık etti. Ulus devletler ise, vergi verme, askerlik gibi görevlerle kendilerine bağladıkları vatandaşlarını, ülke sınırları içinde pasaport ve vize uygulamaları ile diğer ülke vatandaşlarından ayrıştırdılar. İhtiyaç duydukları, kendi vatandaşlarına uyumlu olabilecek göçmenleri davet siyasetleri ile göçü kontrol etmeye gayret gösterdiler. Birinci Dünya Savaşı sonrası gelişen, sınırların sıkılaştırılan kontrol siyasalarıyla, "ulus-devletin vatandaşlık kavramını ve sınırlarını güçlendirdiği 1930'larda, göç olgusu, sürgünlerin ve diasporaların oluşumuyla, politik bir karakter edinmiş; komünizm ve anarşizm gibi siyasi fikirlerin yaygın hale gelmesi ya da gelme olasılığı ise sınırların kontrollerinin artmasına, dolayısıyla hem göç hem de seyahat imkânlarının kısıtlanmasına neden olmuştur."[44]

İkinci Dünya Savaşı sonrası, kitlesel boyutlarda yaygınlaşan göç hareketleri, sığınmacı ve mülteciler Birleşmiş Milletler düzeyinde imzalanan sözleşmelerle korunma altına alınmaya çalışılmıştır. Bu dönem göçmenlerin uluslararası sözleşmeler boyutunda haklar kazanmalarına tanıklık eder. 1950'ler sonrası ise, sanayileşmiş ülke ekonomileri misafir işçi alımlarına ihtiyaç duyacaktır. Gelişmiş ülke sanayilerinde çalışmaya başlayan bu misafirler, zamanla kalıcılaşarak

[44] Karaçay, A. Biriz, "Düzensiz Göç Politikaları ve Türkiye'nin Uygulamaları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.303

entegrasyon sorunlarını gündeme getirmişlerdir. 1970'li yıllarda misafirliklikleri oldukça sınırlı hale getirilerek kontrol altına alınmaya çalışılan göçmenler, aile birleşimleri ile yolculuklarını sınırlar ötelerine taşımaya devam edeceklerdir. Yerli nüfus tarafından ekonomik krizlerin baş sorumluları olarak görülen göçmenler, aile birleşmeleri ile zincirleme gelişirken, uyum sorunları yanında artan suç oranlarına öfke ile beslenen yeni milliyetçi radikal akımların gelişmesine neden olmuşlardır.

1980'lerde, göç akımlarının durdurulması için sıkılaştırılan kontrol siyasaları bölgesel girişimlerle güçlendirildi. Uluslararası birlikler içerisinde hukuki ve siyasi düzenlemelerle göç durdurulmaya çalışıldı. Örneğin AB içinde Maastricht, Amsterdam, Schengen, Dublin ve Tampare Anlaşmaları gibi göç ve sığınma siyasaları geliştirilmiştir. Buna karşın göçün yasadışılaşmasında önemli artışlar görülmektedir.

1990'lar ise, küreselleşmeyle birlikte, sermayenin yanında malların, hizmetlerin sınıraşan dolaşımı, göçmenlere yeni ve gelişmiş iletişim ve ulaşım olanakları sunmuş, göç için fırsat yapısını artırmıştır. Öte yandan, küreselleşmeyle paradoksal olarak gelişen milliyetçi akımlar etkili etnik kimliklerin savaş boyutunda çatışmaları, Balkanlar, Asya, Ortadoğu ve Afrika'dan Batı ülkelerine doğru kitlesel göçleri zorunlu kılmıştır. Soğuk Savaş sonrası, düzensiz göç, toplumsal güvenliği sarsan önemli uluslararası risklerin önemlilerinden birisi olarak gündeme girmiştir.

2000'ler, küreselleşme ile çözülmeye başlayan ulus devletlerin, göç ve göçmenlere karşı kontrol tekniklerini arttırmalarına neden oldu. Göçmenler, ekonomik krizlerin, işsizliğin, artan suç oranlarının sorumlulukları olarak görüldükleri için, göçü durdurmaya yönelik kontrol siyasaları yeniden ön plana çıktı. Bu siyasaları, gelişmiş ülke vatandaşlarının göçmenlere karşı duydukları öfkeden beslenmek isteyen siyasal partiler desteklediler. Soğuk Savaş sonrası toplumsal güvenliğin önemli risklerinden birisi olan göç, 11 Eylül ile uluslararası boyutta öncelikli siyasal bir sorun haline geldi. Suistimalleri ile ulusal ekonomileri çökerten göçmenler algısı, Batı kültürüne yönelik en ciddi tehdide dönüşerek, gelişmiş ülkelerin dayanışma mekanizmalarını harekete geçirdi.

1.2. Göç Kuramları

Bugün genel kabul gören bir göç kuramı bulunmamaktadır. Çeşitli bilimsel disiplinler, göç olgusunu açıklayıcı varsayımlar ileri sürmüşlerdir. Her disiplin kendi alanından göç olgusuna yaklaşmakta, açıklamaya çalışmaktadır. Bütün bu yaklaşımlar göç olgusunun tamamını açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Göç olgusunun açıklamasında, bireysel boyuttan, toplumsal sistemlere kadar birbirini etkileyen genel sistemler, bir bütün halinde değerlendirilmeli, disiplinler arası bir yöntem benimsenmelidir. "Zaman ve mekân, neden ve sonuç unsurları; durağan bir olgu olmaktan daha çok bir süreç olması, göçün tanımlanma, ölçülme, çözümlenme, açıklanma ve yorumlanmasını hem kuramsal hem de görgül anlamda karmaşık bir hale getirmektedir. Göç kavramı bu karmaşıklığı içinde, bir yandan uzun bir sürecin farklı ama birbirleriyle ilişkili birimlerinin bir toplamı olarak ele alınmakta, diğer yandan belirli tiplemeler içinde çözümlenmeye çalışılmakta ya da farklı bilimsel disiplinlerin çok özgül konuları olarak değişik boyutlarıyla incelenmektedir."[45]

Bir grup göç araştırması, göç kararı alınmasına ilişkin bireysel değerler ve tercihleri incelemekte, göç eden kişilerle, etmeyenlerin farklılıkları üzerine yoğunlaşmıştır. Bir diğer grup göç teorisi, göçü ortaya çıkaran nedenler ve göçle ortaya çıkan sorunlar üzerine yoğunlaşmıştır. Bir başka grup teori ise, göçü ortaya çıkaran toplumsal sistemleri bütünsel olarak ele almaktadır.

Göçle ilgili çok sayıda kuram, "itme-çekme" etmenlerine dayanmıştır. İtici etmenler, ülkeden çıkışı, çekici etmenler ise ülkeye girişi motive eden değişkenlerdir. İtiş-çekiş modelleri, karmaşık ve çok yönlü bir süreci çok basit açıkladıkları için eleştirilmiş, yetersiz görülmüşlerdir. Araştırmacılar, artık, göç ağları, makro-mikro düzeylerdeki süreçler arasındaki etkileşimlerle üretilen sistemler üzerine yoğunlaşmışlardır. Mikro düzeydeki etmenler, göçmenlerin bizzat sahip oldukları fırsat yapılarını, makro düzeydeki etmenler ise, bölgesel ve sistemsel fırsat yapılarını

[45] Öztaş, Zengin, **a.g.e.** , s.65

kapsamaktadırlar. Göçün, makro ve mikro fırsat yapılarına ilişkin süreçlerin ürünü olan genel sistemlerin değerlendirilmesi ile ancak anlaşılabileceği kabul edilmektedir.

Göç araştırmaları üzerine çalışan analistler, 40-50'li yıllarda, sanayileşme ve demografik gelişim çerçevesinde itiş-çekiş modellerini geliştirdiler. 60-70'li yıllarda yapılan araştırmalar klasik ekonomik kuramların yardımıyla oluşturuldu. Ekonomik yaklaşımlar, bir yandan bireysel ekonomik modelleştirmelerle göçü açıklamaya çalışırken, diğer yandan kolektif ekonomik değerler analiz değişkenleri oldu. Buna ek olarak, yapısal ilişkilerin dikkate alındığı siyasal süreçlerle göç kavramını açıklamaya gayret gösterildi. Merkez-çevre ekonomiler arasındaki yapısal ilişkiler bağlamında kapitalist sistemin oluşumu göç araştırmalarındaki temel yaklaşımlara esin kaynağı oldu. 80'li yıllardan sonra kuramlar arasında kaynaşma (integrasyon) denemeleri başladı.[46] Bireysel faktörler, klasik sosyal-ekonomik faktörlere bağlanarak, göç açıklanmaya gayret gösterildi. 90'lı yıllardan sonra ise, lokal değişkenlerin incelenmesinden çok, genel sistemsel boyutlarda göç araştırmalarına önem verildi. Göç ağları, ulusaşırı göç ilişkileri ve sistem yaklaşımları ile kişi ve malların yer değiştirmesi yanında bilgi, sembol, değerler ile maddi kültür akışları incelemelerin konusuna girdiler.

Araştırmacılar, 1945'den sonra gelişen çağdaş önemli göç hareketlerini dört göç modeli içinde tanımlamaya çalışmışlardır. "Klasik göç modeli, Kanada, ABD ve Avusturalya gibi 'göçmen uluslar' olarak gelişen ülkeler için geçerlidir. Böylesi durumlarda göç büyük ölçüde teşvik edilir ve sınırlamalar ve kotalar yıllık göçmen alımının sınırlandırılmasına yardımcı olsa da yeni gelenlere vatandaşlık bir vaad/lütuf olarak sunulur. Sömürgeci göç modeli, Fransa ve Birleşik Krallık gibi, sömürgelerden gelen göçmenleri diğer ülkelerden gelenlere tercih eden ülkelerce izlenir. … Almanya, İsviçre ve Belçika gibi ülkeler üçüncü yolu, misafir işçi modelini izlemektedir; böylesi bir düzende göçmenler ülkeye genellikle emek

[46] Kröhnert, Steffen, **"Migrationstheorien Demografische Analysen-Konzepte-Strategien"**, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Robert Bosch Stiftung, s.4, www: pdf_Kroehnert _Migrationstheorien.pdf

pazarının taleplerini karşılamak üzere geçici olarak kabul edilirler. … Son olarak yasadışı göç modeli, çok sayıda sanayileşmiş ülkenin göçmen yasalarını sıkılaştırmasına bağlı olarak giderek daha yaygın hale gelmektedir. Ülkeye gizli ya da 'göçmen değilmiş gibi' görünerek girme fırsatı bulan göçmenler, sıklıkla resmi toplumun sınırları dışında yasadışı olarak yaşayabilmektedirler. Bunun örnekleri … ulusal sınırların dışına uluslar rası göçmen kaçakçılığı işinin artmasında gözlenebilir."[47]

Göç araştırmaları, göç kavramını sınıflandırmak için şu ölçütleri kullanmaktadır: 1- Alan: ulusal-uluslar arası; 2- Zaman: geçici-sürekli; 3- Akımın boyutu: bireysel-grup-kitlesel; 4- Sebep: gönüllü- gönülsüz ya da zorunlu; 5- Yasal durum: yasal-yasadışı.

Alan ölçütüne göre göçler, genel olarak iç ve dış göçler şeklinde ikiye ayrılmıştır. İç göç, ulus devlet sınırları içinde gerçekleşen yer değiştirme hareketlerini anlatır. Dış göç ise, sınır aşan boyutlardadır. İç göçler, lokal, yakın ve bölge dışı göçler şeklinde gerçekleşebilir. Aynı alanda, kısa mesafeli yer değiştirmeler lokal niteliktedir. Bölge içinde yerleşim değiştirmeler, kırdan kente, kentten kentte, kentten kıra doğru seyir izleyebilir. Ulusal sınırlar içinde kalmakla birlikte, bölge değiştiren yer değiştirmelerde mümkündür. Dış göçler, ulusal sınırların ötesine yerleşmek amacıyla hareketi ifade eder. Sınır aşan göçlerin en uzak mesafeli türü kıtalar arası yer değiştirmedir.

Zaman ölçütünde göçler, geçici süreli ve daimi yer değiştirmeler şeklinde karşımıza çıkar. Mevsimlik işçilikten, eğitim, sağlık gibi nedenlerle geçici süreli yer değiştirilmesi mümkündür. Yerleşim alanının tamamen değiştirip, başka bölgeye kalıcı olarak göç edilmektedir.

Göç akımının boyutu, bir başka tanımlama ve sınıflandırma ölçütüdür. Bazı yer değiştirmeler bireysel çıkışlar şeklindedir. Kişisel tercihleri insanları yer

[47] Giddens, **a.g.e.**, s.569

değiştirmeye yönlendirebilir. Öte yandan, yaşanılan ülkedeki olanaklar ve kısıtlılıklar grupları, bir başka yere yerleşmeye zorlar. Doğal afetler ya da savaş, soykırım gibi uygulamalar kitlesel göçlere neden olmaktadır. İnsanlar bazen, uyruğu oldukları ülkede «vatansız» muamelesine tabii tutulup, "bir şekilde kovulmuş" muamelesi ile vatandaş haklarından mahrum bırakılarak göçe zorlanabilir.[48]

Göç nedeni diğer bir ölçüttür. Bireylerin tercihleri ile özgürce yer değiştirmeleri mümkündür. Daha iyi yaşam koşulları, iş, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal istikrar gerekçeleri ile yaşadıkları yeri terk edebilirler. Öte yandan, siyasal, sosyal baskılar, ekonomik zorluklar, doğal afetler kişileri göçe zorlayabilir. "Belirli bir bölgenin sosyal, ekonomik, kültürel ya da doğal ortamı, o bölgede yaşamayı olanaksız kılmış, insanların yaşamasına olanak olmayacak bir durum ortaya çıkmışsa, bu bölgeden dışarıya gerçekleşecek göç, 'isteğe bağlı olmayan göç'tür."[49] Bireylerin gönüllü seçmediği, savaşlar, ülke içi buhranlar, nüfus transferleri ve vatandaşların mübadelesi, iltica hareketleri, siyasi sürgünler, dini baskılar neticesinde gerçekleşen yer değiştirmelerin zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır. "Özellikle ekonomik koşulların yetersizliği insanları, uzaklarda, başka yerlerde ve başka ortamlarda çözüm aramaya yönlendirir. Göçlerin çoğunun yetersiz ekonomik koşullardan kaynaklanması göç olgusu ile yoksulluk arasındaki yakın ilişkiyi akla getirmektedir."[50]

Yasal durum bir başka kriter olarak karşımıza çıkar. Emek talebinin karşılanması, misafir işçilik gibi yasal sınırlar içinde göçü teşvik ederken, yasa dışı yollarla ulusal engelleri aşan göçmenler resmi toplumun sınırları dışında yaşamlarını sürdürmektedir.

Göç teorilerine genel kabul gören bir sınıflandırma olmamakla birlikte, burada göç teorileri klasik ve yeni yaklaşımlar şeklinde iki başlık altında sınıflandırılmaya çalışılacaktır. Uluslararası göç litaratüründe farklı tasnifler olduğu

[48] Kulca, Yusuf, "Bir Göç Hikayesi: Zeytinburnu'nda Başlayan Hayatın Öyküsü", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.251
[49] Gürbüz, **a.g.e.**, s.211
[50] Göngör, **a.g.e.** , s.230

gibi, benzer ikili sınıflandırmalar da bulunmaktadır. Tipolojilerde, farklı yerlerde incelenen göç yaklaşımlarına da rastlamak mümkündür. Türk yazınında da, göç tipolojilerininde kabul edilmiş bir genel sınıflandırma bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu araştırmada göç araştırmaları iki başlık altında toplanarak, kısa bir özet verilerek, litaratür oluşturmaya gayret gösterilecektir.

1.2.1. Göç Araştırmalarında Klasik Kuramlar

Göç kuramlarının, göç tipolojileri kurmaları ve göç nedenlerini açıklamaları gerekir. Klasik göç açıklamaları, insanların kendi doğdukları bölge/ülkeden bir başka amaçlanan bölgeye göç etme nedenleri üzerinde durur.[51] Bu amaçla, klasik göç kuramlarının mantıklı sınıflandırılmasında makro ve mikro yaklaşımlar arasındaki farklar görülür. Burada, kısaca bu teoriler verilmeye çalışılacaktır.

Mikro Analizlerin odak noktası bireydir. Mikro analizler, göç davranışına neden olan bireysel tercihler, göç davranışı üzerinde dururlar. Bireysel görüşler, beklentiler ve algıların göç hareketine etkilerini analiz etmeye çalışırlar.

Makro analizler, göç davranışını grup düzleminde, popülâsyonun tamamı temelinde özetleyerek, göç olgusu, ekonomik ve coğrafi iki bölge arasında açıklanmaya çalışılır. Göç hareketi, alanlar arasında yapısal boyutta açıklanırken, alansal karakteristliğin kişinin davranışı üzerinde mobilizasyon etkisi yarattığı vurgulanmıştır.[52] "Makro-yapısal uluslararası göç analizleri, göç veren ülkelerdeki hükümet ve otoriteler ile bunların yönelinen ülkedeki muadilleri ve göçmen birlikleri -ve bazen uluslararası örgütler- arasındaki üçlü ilişkiyi ifade eder. Tüm bu boyutlar arasında göç kararlarını etkileyen hatırı sayılır oranda bir değişme bulmaktayız: ulus

[51] Pries, Ludger, "Neue Migration im transnationalen Raum", in: Pries, L. (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt,** Sonderband 12, 1997, s.25

[52] Frick, Joachim, **Lebenslagen im Wandel: Determinanten kleinräumlicher Mobilität in Westdeutschland**, [Projektgruppe „Das Sozio-ökonomische Panel" im Deutschen Institut für Wirtschaftsforschung, Berlin], Frankfurt a.M., New York, Campus, 1996, s.20

devletler, uluslararası sistemdeki dışsal güç, içsel idari kapasite, verim ve siyasi istikrar gibi etmenler konusunda farklılıklar gösterirler. Bu da göç akıntılarının oluşması yönünde sonuçlar doğurur."[53]

1.2.1.1. Ravenstein'in Göç Kanunları ve Nüfus-Coğrafya Kuramları

Göç kavramını açıklamak üzere bilinen ilk bilimsel çalışma Ravenstein tarafından, 1885 ve 1889 yıllarında gerçekleştirilmiştir.[54] İngiltere'deki nüfus sayımı sonuçlarını değerlendiren Ravenstein "Yerçekimi Yaklaşımı" olarak isimlendirilebilecek yedi kural (kanun) ortaya koymuştur. "Mesafe" ve "hareket etme eğilimi" arasındaki ilişkiye dayanan model, makro göç analizlerinin en basit ve güçlü olanıdır. "Göç Kanunları", makro boyutta istatistikî düzende göç akımlarının coğrafi mesafelerini formule etmeyi ve iç göç, kısa mesafe göçü, kademeli göç, uzun mesafe göçü ve geçici göç arasında bir göç sınıflandırması yapmayı denemiştir.[55]

Ravenstein modelinde, "kanun" kavramını kullanarak, demografik hareketlerin şaşmaz kesinliğine işaret edip, göç hareketlerinin büyük çoğunlukla kısa mesafeler arasında gerçekleştiği, uzun mesafeli göçlerin ise ticaret ve sanayinin yoğunlaştığı alanlara doğru olduğunu belirtmektedir.[56]

---

[53] Faist**, a.g.e.** , s.59

[54] Ravenstein, Ernest George, "The Law of Migration", **Journal of the Royal Statistical Society of London**, Vol: 48, No: 2, 1885, p.167-235 (Ravenstein, E.G. , "Die Gesetze der Wanderung I" In: Széll, György (Hrsg.): Regionale Mobilität, München, Nymphenburger Verlagshandlung, 1972, s. 41–64); Ravenstein, Ernest George, "The Law of Migration", **Journal of the Royal Statistical Society of London**, Vol: 52, No: 2, 1885, p.241-305 (Ravenstein, E.G., "Die Gesetze der Wanderung II", In: Széll, György (Hrsg.): Regionale Mobilität. München, Nymphenburger Verlagshandlung, 1972, s. 65–94)

[55] Kalter, Frank, **Wohnortwechsel in Deutschland: Ein Beitrag zur Migrationstheorie und zur empirischen Anwendung von Rational-Choice-Modellen**, Opladen, Leske und Budrich, 1997, s.23 f.; Treibel, Annette, **Migration in modernen Gesellschaften. Soziale Folgen von Einwanderung und Gastarbeit**, München, Weinheim, 1990, s.25

[56] Abadan-Unat, **a.g.e.**, s.4, 5

Ravenstein'in belirlediği 7 göç kanunu kısaca şunlardır:[57]

1- Göçmenlerin çoğunluğu yalnız kısa mesafeli bir yerlere doğru hareket ederler ve böylelikle kendilerini barındırabilecek büyük endüstri ve ticaret merkezleri odaklı daha geniş merkezlere doğru göç akımları oluştururlar. Bu akımlar sonucunda göçülen yerde bir nüfus yer değişimi olur.

2- Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karsısında, kentin yakın çevresindeki bölgelerde yaşayanlar hızla bu kente gelirler. Kırsal kesimlerde meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulur. Gelişme hızla büyüyen kentin kendisini tüm ülkede hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam eder ve dolayısıyla göç tüm ülkede hissedilir. Bu durum, ülkeden çıkışa ve göç veren bölgeler ile yönelinen bölgelerdeki nüfusla bağlantılı olarak kalkınma süreçlerine neden olur.

3- Karşı karşıya kalınan bu yayılma süreci kendisini yutan sürecin tersi şeklinde olsa da, onunla benzer özellikler gösterir, yayılma ve emme süreçleri birbiriyle uyuşurlar. Bu iki süreci benzer kılan şey onların ulaşmak istedikleri amaçtır. Kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmak, göç edecekler için amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci hem de bu yayılmayı yutan süreç, amaç bakımından uyum göstermekte ve her iki süreç ancak göçle amacına ulaşabilmektedir. Kentte gelişen ekonomi, göçle ihtiyaç duyduğu işgücüne kavuşacak ve bireyler de göç sonucunda bu işlere yerleşebilecektir.

4- Her göç dalgası, bunu karşılayan bir karşı dalga meydana getirmektedir. Yoğun göç alan yerleşim birimleri, aynı zamanda göç de verirler. Böylece zamanla göç zincirleri gelişir.

5- Göç zincirleri endüstri ve ticaret merkezlerine doğru çıkış hareketlerine neden olur. Bu merkezler genelde uzun mesafeli göç hareketlerine konu olur. Kısa mesafeli göçler daha çok basamaklı bir şekilde gerçekleşeceğinden, doğrudan doğruya endüstri ve ticaret merkezlerine yönelik göç, uzak olan yerleşim birimlerinden olmayacaktır.

---

[57] Ravenstein, **ibid.,** 1972 (a), s. 51-54; Faist, **a.g.e. ,** 2003 (a), s.78; Yalçın, Cemal, **Göç Sosyolojisi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004, s.23-25

6- Yerleşik kentliler, kırsal kökenlilere göre daha az göç etme eğilimindedir. Dolayısıyla, göç alan bir kentin yerlilerinin göçe eğilimli olduğunu savunmak doğru olmayacaktır. Kendilerini kentin sahibi gören insanların, kentin daha fazla işgücüne ihtiyacı olduğu bir süreçte, kentten göçme eğilimine girmesi hiçbir zaman düşünülemez.

7- Kadınlar erkeklere göre daha fazla göç eğilimindedirler.

Yerçekimi modeline göre özetle, iki bölge arasındaki göç olaylarının sayısı her bir bölgedeki oturanların sayısıyla doğru orantılı ve iç ve dış göç bölgeleri arasındaki mesafenin karesi ile ters orantılıdır.[58]

Ravenstein, bireyin ekonomik fayda sağlamak üzere oluşturduğu göç dalgası boyutuna, baskıcı rejimler, ağır vergiler ve kötü iklim koşulları gibi ekonomi dışı değişkenlerin erişemeceğini söylemektedir. Ona göre, göç endüstriyel ve ticari bölgelere doğru sürekli artarak devam edecektir.

Günümüz göç olgusunu açıklama anlamında Ravenstein'ın göç teorilerinin tatbik edilmesi zor görülmektedir. Ancak o dönemin şartları dikkate alındığında ve çalışmanın ampirik değil tamamen tanımlayıcı bir çalışma olması açısından bu tutarsızlıklar doğmaktadır.

Göç hacmi ve mesafe arasındaki ilişki, iş/ev gibi fırsatlar ve ek olarak potansiyel rakiplerin sayısı bir ikinci model olarak "Araya Giren Fırsatlar" ve "Yarışan Göçmenler" yaklaşımı olarak modelleştirilmiştir.[59] Fırsatlar boş

---

[58] Bu şu şekilde formüle edilebilir:

$$M_{ij} = K \frac{P_i P_j}{D_{ij}^2}$$

M_{ij}= i mekanından j mekanına giden göçmenlerin sayısı
K= sabit
P_i= i mekanının nüfusu
P_j= j mekanının nüfusu
D_{ij}= iki mekan arasındaki mesafe

[59] Stouffer, Samuel A., "Intervening Opportunities and Competing Migrants", in: Stouffer, S.A. (Ed. by.), **Social Research to Test Ideas**, Glencoe, 1962 (a), p.91-112; Stouffer, Samuel A., "Intervening

mevkilerden çıkar ve yarışan göçmenler, kaynak bölgelerde, hedef alanlarda bu fırsatlar için rakip göçmenler olarak tanımlanır. Bununla birlikte farklı algılanan imkânlar ve çeşitli halk gruplarının rakipleri vasıtasıyla seçici göç davranışı tahmin edilebilir. Davranış teorisi ile ilk göç modeli oluşturma çalışması "Kesişen Fırsatlar Teorisi" adıyla Stouffer tarafından denenmiştir. Stouffer'in yerleşim ve mesafe değişkenleri ile fırsat kavramını açıklamaya çalışmıştır. Onun temel hipotezi şudur: "Verili bir uzaklığa gitmekte olan kişilerin sayısı bu uzaklıktaki fırsatların sayısı ile doğru orantılı, bu esnada oluşan fırsatların sayısı ile de ters orantılıdır. Bu rekabet edilen imkânların, fırsat sayıları ile bütünleşmesi kaynak bölgenin seçilmiş hedef bölgeden kısalığına bağlıdır. Rekabet edilen imkânların sayısı ne kadar büyük ise, kaynak ve hedef bölge arasındaki göç akımı o kadar az kapsamlı olacaktır."[60] Kısaca, belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısı, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla orantılı olacaktır.[61]

Tekeli'ye göre, "Stouffer'in 'araya giren fırsatlar' ve 'yarışan göçmen'ler değişkenlerini kullanması açıkça söylenmemiş olsa da 'razı olucu (saticfycing)' karar modelini benimsediğini gösterir. 'Araya giren fırsatlar' değişkeninin iki nokta arasındaki göçü açıklamakta kullanılması, kişinin fırsatları arama sürecinde ilk önce kendine en yakın fırsatı algılayacağı ve bu fırsata razı olma olasılığının yüksek olduğunun kabulünü yapmaktadır."[62]

1.2.1.2. Neoklasik Mikro Ekonomik Kuramlar

Neoklasik mikro ekonomik kuram, bireylerin ülkeler arasındaki farklılıklara göç ederek karşılık vermesinin nedenlerini araştırır. Neoklasik mikro ekonomi,

---

Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance", in: Stouffer, S.A. (Ed. by.), **Social Research to Test Ideas**, Glencoe, 1962 (b), p.69-91

[60] Stouffer, **ibid.** , 1962 (b), s. 69 pp.

[61] Jansen, Clifford. J. , "Migration: A Sociological Problem", Clifford J. Jansen (Ed.by.), **Readings in the Sociology of Migration,** New York, Pergamon Pres, 1970, p.11

[62] Tekeli, İlhan, **Göç ve Ötesi**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2008, s.28–32

rasyonel karar veren bireysel aktörlerin kendi ekonomik faydalarını çoğaltacağını düşüncesine dayanır. Ekonomistler, göç eden kişinin "akılcı" karar vereceğini varsaymışlardır. Mikro yaklaşımlar, bireylerin göç kararını, çevresel koşullar ve olanakları değerlendirerek, göçün kendisine kazandıracağı ekonomik yarar veya zararların göz önünde tutularak varılan rasyonel bir tutum sonucu oluştuğunu kabul ederler. Mikro analizlerin ortak noktası, bireysel göçmen özelliklerindedir ve göç, çevresel etmenlerdeki değişmelerin algılanıp, değerlendirilmesine bağlı olarak açıklanmaktadır. Birey, ücret yüksekliği ve iş şanslarını dikkate alan ekonomik araçları optimal düzeye çıkartarak bakımını sağlama amacı arayışında olacaktır. Göç, uzun vadede veya gelecekte gelir artışı bekleyişi formunda verimlilik ve geçimsel gelişme olarak tarif edilecek insan sermayesi yatırımı olarak görülebilir.[63]

Ekonomik fayda-maliyet modeline göre, bireyin göç etmekten elde edeceği fayda, göçün maliyetinden yüksekse, göç edecektir. Model, kaynak alanda elde edilen gelirden hedef alanda elde edilenin fazla olması, geçimlik kazanç yılının uzunluğu ve göç maliyetinin azlığı halinde kişinin göç edeceğini varsayar. Bu nedenle, çeşitli sosyal grupların farklı göç davranışı olacaktır, çünkü meslek, yaş veya cinsiyet gibi özellikler ile bireysel fayda beklentileri ilişkilidir.[64]

Bu basit ekonomik formül, daha sonra Sjaastad ve Todaro tarafından geliştirilecek modellerin temelini oluşturmuştur. Sjaastad, İnsan Sermayesi (Humankapital) Modelinde, göçü "Humankapital"in bireysel bir yatırımı olarak yorumlamaktadır: Göç, birey için verim ve hem parasal hem de parasal olmayabilecek maliyetle ilişkilidir. Sjaastad'a göçten sağlanacak beklenen fayda ile

---

[63] Kalter**, ibid.** 1997, s.43; Wagner, Michael, **Räumliche Mobilität im Lebensverlauf: Eine empirische Untersuchung sozialer Bedingungen der Migration,** Stuttgart, Enke, 1989, s.32; Güven, H.Sami, **Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları**, Ankara, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yay. , 1997, s.15–16

[64] Model şu şekilde formüle edilebilir:

$$\sum_{j=1}^{N} \frac{(Y_{dj} - Y_{oj})}{(1+r)^j} - T > 0$$

Y(dj)= hedef alanda j'ninci yılda elde edilen kazançlar
Y(Oj)= kaynak alanda j'ninci yılda elde edilen kazançlar
T= nakliye maliyeti
N= gelecekte olması beklenen dönüşlerin toplam yılları
r= gelecekte elde edilecek kazançların hesaplanmasında kullanılan faiz oranı

olası maliyeti karşılaştırmaktadır ve fayda maliyetten fazla ise mekânsal taşınma gerçekleşir. (Maksimum Fayda Konsepti). Ona göre, göç kararı veren birey, göç maliyetleri ile bir yatırım yapmıştır. Kural olarak, beklenen fayda etkisi uzun vadeli ayarlanacaktır. Modelin varsayımlarına göre, arkadaş ve akrabaların yardımları ücret dışı bedeller olarak göç kararında önemli rol oynar. Buna rağmen model bireysel göç olasılığını hesaplarken sadece ücretli büyüklükleri kullanır. Göçün faydası hesaplanırken, kaynak ülkedeki gelir, hedef ülkedeki beklenen gelir arasındaki fark ve nakliye bedeli hesaplanır. Sjaastad modelini bireyin faydasını maksimize etmeyi deneyeceği gerçeğine dayandırır.[65]

Başlangıç noktası "Bekleme Salonu Hipotezi"nde Todaro[66], göç kararını şunlara bağlar: 1- Kent ve kırsal bölgeler arasındaki reel gelir farkı; 2- "Modern" (formel) ekonomik sektörde yüksek ücretli bir meslek elde etme olasılığı; 3- Gecekondu dahil kentte yaşama ile birlikte gelmesi beklenilen ekonomik ve toplumsal fayda. Dört değişken ise göçün boyutlarını belirler: 1- Kaynak bölgedeki ücret; 2- Amaç bölgedeki yasal olarak belirlenmiş asgari ücret; 3- Potansiyel göçmen tarafından beklenilen kentsel bedel.[67] 4- Beklenen bedelden bağımsız olarak gecekondu ve şehir yaşamının ekonomik ve sosyal faydaları.[68]

Todaro'ya göre, hedef ülkede gelişen işsizlik beklenen kentsel bedeli azaltır. Oysa tipik, eğitimsiz ve kentsel yaşamda daha önceden yer almamış göçmenlerden çok azı ancak büyük kentlerde yüksek ücretli işler bulurlar. Hedef bölgeye gelen kırsal kökenli göçmenin oturma ve yaşama alanı çoğunlukla gecekondu veya gecekonduya benzeyen kenar semtlerdir ve göç eden bireyler ilk olarak daha çok

---

[65] Sjaastad, L.A. , "The Cost and Return of Human Migration", **Journal of Political Economy**, 70, Supplement 1962, p.80–93

[66] Todaro, Michel P. , "An Analysis of Industrialization Employment in Less Developed Countries", **Yale Economic Essays**, v.8, n.2, 1968, p.329–401

[67] Göçmenin beklentisi şöyle hesaplanır: ${}^{W}u_{exp} = W_m * N_m / N_u$
(W_a): Kaynak bölgedeki ücret; 2-
(W_m): Amaç bölgedeki yasal olarak belirlenmiş asgari ücret
(${}^{w}u_{exp}$): Potansiyel göçmen tarafından beklenilen kentsel ücret
Nm= formel sektördeki işler
Nu= Kentsel iş gücü potansiyelinin bütünü

[68] Bu değişkenler eşliğinde göç süreci şu şekilde formüle edilir: $W_a = {}^{W}u_{exp} = (W_m * N_m / N_u) + k$
k: gecekondu ve şehir yaşamının ekonomik ve sosyal faydaları

kentsel marjinal sektörlere (urbanen Subsektor) düşerler ve başlangıçta orada ya tamamen işsizdirler ya da herhangi bir ayak işi ile uğraşırlar. Kentsel marjinal sektörler, işsiz göçmenlerin biriktikleri havuzu oluştururlar ve "bekleme salonu" olarak nitelendirilirler. İşverenler bu havuzdan işçilerini seçmektedirler. Bu nedenle, göçmen işçi sayısı, iş fırsatlarından hızlı artmakta ve göç edilen bölgede iş arayanlar devamlı bulunmaktadır. Göç eden bireyin "tanıdık ve akraba çoğaltanı", sadece iş fırsatlarını değil, havuzda işsiz bulunduğu ilk göç günlerinde bekleyebilme olanakları sunmaktadır.[69]

Göçü açıklayıcı bir başka mikro ekonomik analiz Değer-Beklenti Teorisidir. Bu teorinin varsayımları diğer mikro göç araştırmalarında olduğu gibi genel karar ve davranış teorilerine dayanır. Ekonomik akılcılığı geliştiren model şu temel iddia üzerinde şekillenmiştir: Bir birey, benzer bir durum karşısında, çok sayıda davranış alternatifine sahipse, subjektif olarak en fazla fayda beklediğini seçer. Çünkü birey, değerler ve alternatifler sıralamasında akılcı kararlar verebilir. Teori, bu akılcı kararları, göçmenin subjektif beklentileri ile tamamlamaktadır.[70]

Teorinin göç kararına uyarlaması şöyle yapılır: Bir birey çok sayıda oturma alternatifi içinde, kendisine en yüksek fayda beklediğini tercih eder. Bu model, göç ya da yaşanılan oturum ortamı alternatiflerine de uygulanabilir. Karar süreci şu şekilde belirir: Bireyin istek ve talepleri yaşadığı aktüel ikametgâhı bölgenin değeri gibi algılarına uygun Bir bireyin aktüel yaşadığı yer için istek ve talepleri, artık mahallin değer algısına uygun düşmediğinde, birey istek düzeyini uyarlamayı ya da kendi çevre talebini uygun olan ile değiştirmeyi dener. Bunların karşısında üçüncü olasılık göç olarak belirir ve daha sonra diğer ikamet alanları, uygun nakliye bedeli ve olası engellere ait bilgiler toplanır. Son adımda mevcut bilgiler temelinde taşınmaya başlanıp başlanmayacağına karar verilir.[71]

---

[69] Todaro**, ibid.,** 1968, p.329-401; Todaro, Michel P. , "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries", **American Economic Review**, v.59, 1969, p.138-148

[70] Değer-Beklenti Modeli şu şekilde formüle edilir: $MM = \Sigma_i P_i E_i$

[71] Schneider, Norbert F. , Hartmann, Kerstin, Limmer, Ruth, **Berufsmobilität und Lebensform**, Bamberg, Rosch Buch 2001, s.29–30

Değer-Beklenti Modelini geliştiren Kalter[72], göç kararının seyrek olarak tek başına birey tarafından alındığını, çoğunlukla ev halkı tarafından verildiğini söylemektedir. Ampirik deliller, çiftler veya ailelerin tek başına yaşayan bireylerden daha seyrek göç ettiklerini göstermektedir. Kalter bunu, göçün maliyetine bağlar, çünkü ailelerin göç maliyeti tek başına yaşayanlardan yüksektir. Ona göre, çiftlerin karar süreci genellikle daha başlangıçta kesilir. Çift olarak davranış zorlukları ve çiftlerin karşılaşılacak sorunlar nedeniyle taşınma isteğini hiçbir şekilde dile getirmediklerini, fakat hep akıllarında tuttuklarını söylemektedir.[73] Kalter'in dile getirdiği diğer bir varsayım "yerleşiklik eğilimidir." Ona göre, kişiler güvenlik içinde göç aracılığı ile faydalarını optimaleştirirlerse ikametlerinden taşınırlar. Bu sonuç ile Değer-Beklenti Modeline bağlanan Kalter, bireyin kararlarının sadece ücret maliyeti ile hesaplanmayacağını, daha önceden edilinmiş sosyal ağlar ve alanın özel niteliklerinin de eklenmesi gerektiğini söyler. Bu bakış açısı, bir yerde kalmayı sadece ücret aspektinden değerlendirmekten daha rasyonel görülmektedir.

Hedef ve kaynak alanda gelirler, göç maliyeti, ödeme yılı sayısı ve zaman azaltıcı parametreler bu model içinde birleştirilebilir. Mevcut gelir bir başka alandaki gelirle karşılaştırıldığında ne oranda yüksekse, göç maliyeti ne kadar küçükse, yaşamsal gelir kazanma mecburiyeti yaşımız ne kadar uzun ise, göç etme şansımız o kadar yüksektir.[74] Bu mikro modelleştirme farklılaşmış tahminleri kabul etmektedir. Bu göre, çeşitli göç grupları insan sermayesinden farklı fayda beklentisindedir ki, insan sermayesi ile donatımın negativ etkisi uluslararası göç olasılığı meydana getirir. Hedef ülkedeki göçmenin beklediği bedel kendi insan sermayesinden bağımsız olarak düşük ise, yeterli niteliklere sahip olmayan göçmenlerde, göç için fazla motivasyon bulunur. Doğal olarak, kendi eğitilmiş/gelişmiş niteliklerinden yüksek fayda sağlayabilecek potansiyale sahip muhtemel göçmenler, şanslarını kendi kaynak ülkelerinde iyileştirebilirler. Bundan dolayı bir negativ seçicilik davranışı, pek çok şey yanında ortak ülkelerin özel koşullarına bağlı ustalığı (becerileri)

[72] Kalter**, ibid.,** 1997; Kalter, Frank, "Partnerschaft und Migration. Zur theoretischen Erklärung eines empiri-schen Effekts", **Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie**, 2, 1998
[73] Kalter, **ibid.,** 1998, s.306
[74] Speare, Alden Jr., "A Cost-Genefit Model of Rural to Urban Migration in Taiwan", **Population Studies**, 25, 1971, p.118; **Kalter, ibid.,** 1997, s.43

nakledebilirlik ve niteliklere bağlıdır.[75] Pek çok modelde önemli ayrım legal ve illegal göç ayrımıdır, çünkü fayda fonksiyonunda sınır dışı edilme son olasılık olarak kabul edilmek zorundadır.[76]

Mikro ekonomik neo klasik kuramın varsayımları şunlardır[77]:

1- Uluslararası göçe ücret ve üretim ve beklenilen gelirle sabitlenen iş oranı farkı neden olur.

2- Kaynak ülke ile hedef ülke arasındaki karşılaştırmada iş olasılığı veya ücret yüksekliği şeklindeki bireysel insan sermayesi ile donatım karakteristliği, uluslararası göç olasılığını artırır.

3- Bireysel özellikler, sosyal koşullar ve teknolojiler göç maliyetlerini düşürürken, göçten elde edilen fayda artar ve bundan dolayı göç olasılığı yükselir.

4- Bir ülkedeki bireyler göç için farklı yapısal motivasyonlara sahip olabilirler.

5- Göç akımı, bireysel maliyet/fayda tahminleriyle sonuçlanan tek tek göçlerin toplamını anlatmaktadır.

6- Ülkeler arasında ücret ve istihdam oranları arasında fark olmazsa uluslararası göç ortaya çıkmaz.

7- Beklenilen gelir farklılıkları ülkeler arasında büyük bir göç akımına neden olur.

8- Göç kararları iş pazarları arasındaki dengesizlik nedeniyle ortaya çıkar.

9- Göç alan ülkelerin koşulları psikolojik olarak çekici gözüküyorsa, göç maliyetleri negativ kabul edilebilir. Bu durumda göç sadece negativ ücret beklentisi ile durdurulur.

10- Göç ancak, psikolojik ve materyal maliyetlerin yükseltilmesi veya istihdam olasılıklarını etkilemek gibi kaynak ve hedef ülkelerdeki beklenilen ücretleri etkileyen tedbirlerle kontrol edilebilir.

---

[75] Massey, Douglas S. , et al. , "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", **Population and Development Review**, 19,3, 1993, p.456

[76] Chies, Laura, **Das Migrationsproblem in der Europäischen Gemeinschaft: Theoretische und empirische Analyse der Bestimmungsfaktoren und Folgen internationaler Arbeitskräftewanderungen**, Frankfurt, Lang, 1994, s.34

[77] Massey, **ibid. ,** 1993, p.435

1.2.1.3. Neoklasik Makro Ekonomik Kuramlar

Uluslararası göç hareketlerini açıklayan makro ekonomik kuramlar, üretim bölgeleri arasındaki alansal eşitsizlikler ve iş pazarları arasındaki eşitsizlikler çerçevesinde ekonomik gelişme ile ilgilidir. Makro düzeyde göç, sermaye ve emeğin eşitsiz coğrafi dağılımından kaynaklanır.[78] Neoklasik makro ekonomik yaklaşım, göç hareketinin nedenini, farklı iş gücü arz ve taleplerinden ortaya çıkan farklı bölgesel ücret düzeyleri olarak benimseyen çekim modellerinin gelişmiş devamı olarak kabul edilir.[79] Kuram, iç göç ve uluslararası göçü, emek konusunda talep ve arz konusunda ortaya çıkan coğrafi farklılıklara bağlamaktadır.[80] Makro ekonomik yaklaşımlar, iki bölge arasındaki işgücü homojenliği, perfekt mobilizasyon, işsizliğin yok edilmesi ve kısa süreli iş gücü arz ve talebi eğrisi gibi çeşitli varsayımları bir araya getirir. Teoriye göre, emek fazlası olan ülkelerde ücret piyasası düşük düzeylerde oluşur, bunun aksine sermayeye oranla sınırlı emek gücüne sahip ülkelerde ücretler yükselecektir. Bu farklılıklar, düşük ücretli ülkelerden, yüksek ücretli ülkelere doğru iş gücü göçünü ortaya çıkaracaktır. İş gücü göçü ile emek fazlası olan ülkelerde iş gücü piyasası daralmakta ve ücretler artmakta, sermaye zengini ülkelerde ise ücretler düşerken, ücret düzeyleri eşitlenmektedir. Böylece, düşük ücretli bölgelerden yüksek ücretli yerlere göç, makro ekonomik dengeyi sağlamaktadır.[81]

Makro ekonomik modeller, göçe bölgesel farklılıklar ve düşkünlük boyutundan bakmaktadır. Göçler bir surette bölgeler arasında birliği sağlayan eşitleme baskısı olarak anlaşılmalıdır ve toplum üyelerinin dayanılmaz rekabet ve yetersiz yaşam koşullarından kurtulması için uygulamalı çözüm mekanizmasıdır.[82]

---

[78] Toksöz, **a.g.e.** , s.16
[79] Haug, Sonja**, Klassische und neuere Theorien der Migration**, Mannheim, Arbeitspapiere – Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, Nr: 30, 2000 (a), s.2–3
[80] Abadan-Unat**, a.g.e. ,** s.22
[81] Wagner, **ibid. ,** s.30
[82] Franz, Peter, **Soziologie der räumlichen Mobilität: Eine Einführung**, Frankfurt am Main, New York, Campus, 1984; Eisenstadt, Samuel N., **The absorption of immigrants: A comparative study based mainly on the Jewish community in Palestine and the state of Israel**, London, 1954; Hoffmann-Nowotny, Hans Joachim, **Migration: Ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung**,

Farklı ücretler ve işsizlik kontenjanları gibi iş pazarının değişkenlerini eşitlerler, örneğin, bireyler düşük ücretli bölgelerden yüksek ücretli alanlara taşınırlar.[83]

İşsizlik yüzdesi veya sabit sektörlerde istihdam sayısı da, Lowry'nin[84] ekonomik faktörleri uyarladığı çekim modelleri örneğinde olduğu gibi modelleştirmeyi etkileyecektir. Bu faktörler, etkilerinin yönü doğrultusunda itiş-çekiş faktörleri olarak tanımlanabilir. İtiş faktörleri, yüksek işsizlik yüzdesi gibi itici, çekiş faktörleri yüksek istihdam yüzdesi veya ücret düzeyi gibi çekici etkilere sahiptir. Todaro'nun klasik göç modellemesinin[85] farklı kavramlaştırmalarında, açık istihdam alanlarının sayısı ve işsizlik yüzdesi içinde olmayan iş arayışlarının sonucu olan kaynak ve hedef ülke istihdam olasılıkları şeklindeki yapısal itiş-çekiş faktörleri kombine edilir.[86] Temel hipotezleri Boş Kadro (Job-Vacancy) Hipotezleri, Gelir Farklılıkları (Income-Differential) Hipotezleri ve Göçmen Stokları (Migrant-Stock) Hipotezleri tarafından oluşturulan İtiş-Çekiş Modelleri[87], özetle, kaynak ülkenin hedef ülke ile karşılaştırılmasında ortaya çıkan boş kadro fazlalığı ve göçmenin hedef ülkedeki beklediği gelir düzeyinin yüksekliğinin, göç eğilimini artıracağını görüşünü dile getirmektedir.

Petersen, itiş-çekiş modellerini geliştirerek, itiş-çekiş faktörlerinin 5 tip göç ortaya çıkardığını iddia etmektedir[88]:

İlkel Göçler: İlkel göçler, insanlığın doğal afetler karsısında çaresizliğinden kaynaklanan göç hareketleridir. İlkel göç ekolojik itici faktörler sebebiyle oluşmaktadır. Sözgelimi, tarım ve hayvancılıkla geçinen bir topluluğun, yasadığı

Stuttgart, Enke, 1970; Saunders, H.W., "Human migration and social equilibrium", Spengler, Joseph J., Duncan Otis D. (Ed. by.), **Population theory and policy,** Glencoe 3, 1956, p.219–229

[83] Bleck, Markus, **"Stadt-Umland-Wanderungen in Nordrhein-Westfalen. Eine Meta-Analyse"**, Magisterarbeit im Fach Soziologie vorgelegt der Philosophischen Fakultät der Unıversıtät zu Köln, Januar 2005

[84] Lowry, I. S., **Migration and Metropolitan Growth: Two Analytical Models**, San Francisco, 1966

[85] Todaro, Michel P., **Internal Migration in Developing Countries: A Survey**, Geneva, International Labor Office, 1976

[86] Chies, **ibid.,** s.34f

[87] Feithen, Rosemarie, **Arbeitskräftewanderungen in der Europäischen Gemeinschaft**, Frankfurt, Campus, 1985; Treibel, **ibid.,** 1990; Wagner, **ibid.**

[88] Petersen, William, "A General Typology of Migration", Clifford J. Jansen (Ed. by.), **Readings in the Sociology of Migration,** New York, Pergamon Press, 1970, p.49-68; Petersen, William, "A General Typology of Migration", Robin Cohen, Edward Elgar (Ed. by.) **Theories of Migration**, England, Publishing Limited, 1996, p.3-13

çevreden ayrılmak zorunda kalarak tarıma ve hayvancılığa uygun bir yere göç etmeleri bu kapsamda düşünülebilir.

Zorlama ile Yapılan Göçler: İlkel göçlerde itici faktör doğal yapı iken, zorlama ile yapılan göçlerde itici faktör daha çok, sosyal yapıdır. Yönetim erkini elinde bulunduran güç tarafından bir topluluğun zorla göç ettirilmesidir.

Yöneltilmiş Göçler: Yönetimin göç ettirmek istediği topluluğa tercih hakkı tanımasıdır. Bu grupta, göç eden topluluk göç etme konusunda az çok kontrolü elinde tutabilirken, zorlama ile yapılan göçlerde, bu kontrol topluluğun elinden alınmıştır. Buna örnek Nazi döneminde Almanya'da yasanmış, ilk dönem uygulanan politikalarla Yahudiler göçe özendirilmek istenmiş, sonrasında ise zorla toplama kamplarına taşınmışlardır. İlk grup göçerlerin yaşam tarzları gittikleri yerde fazla değişmezken, ikinci grupta bulunan zorla yer değiştirilmiş göçerlerin yasam stilleri değişmiştir. Zorlamalı yapılan göçlerin bir diğer örneği ise nüfus mübadeleleridir. Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte ülkemizde görülen en önemli göç hareketi 30 Ocak 1923'te Lozan'da imzalanan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol"'ü sonucunda ortaya çıkan göçtür.[89] Böylece, devletlerin anlaşarak azınlıkları değiş tokuş yapmaları, bu protokolle devletler hukukuna bir örnek olarak yerleşmiştir. Bu protokolle Anadolu'da yasayan yaklaşık 1.200.000 Rum'un ve Yunanistan'da yasayan 400.000 civarında Müslüman'ın karşılıklı değiş tokuşu gerçekleştirilmiştir. Yunanistan ile yapılan mübadelenin sonucunda, 1.600.000 kişi doğup büyüdüğü ve kendisine ait gördüğü yerlerden göç etmiştir[90]

Serbest Göçler: Serbest göçte belirleyici faktör, bireylerin tercihleridir ve göç kararı verme ile sonuçlanmaktadır. Göç daha çok bireysel arayışlardan kaynaklanmaktadır. Bireylerin macera arama, değişik bir yerde ve kültürde yasama istekleri vb. sebepler, göç kararını almalarında etkili olmaktadır. Bu göç türüne verilecek örneklerden birisi de 19. yüzyıl Avrupa'sından dışa göç hareketleridir.

Kitlesel Göçler: Serbest göçle az sayıda öncü bireyin başka bir yere göçerek ülkeleriyle bir çeşit bağ kurmaları sonucunda o ülkeden göç edenlerin sayısı artar ve kısa sürede çekici etkenler nedeniyle göç kitleselleşir. Ulaşım araçları ve yollarının

[89] Yalçın, **a.g.e.**, s.107
[90] Aktar, Ayhan, **Varlık Vergisi ve Türklestirme Politikaları**, İstanbul, İletisim, 2000, s.17–18.

gelişmesi kitlesel göçleri arttırmıştır. Kitlesel göçlerin öncesinde hemen hemen her dönemde öncü gruplar hedeflenen yere göçmüşlerdir

Kuruluş ve kalkınma analizleri, bölgesel ekonomik eşitsizlikler ve iş pazarı farklılıkları oluşma nedenleri arasında bağlantı kurarak, Makro Ekonomik Analizleri geliştirmektedir. Arazi fiyatları, oturum alanlarının sosyal statüsü, konut arz ve talepleri gibi bakış açıları çerçevesinde konut pazarı yaklaşımları da Makro Ekonomik Modele eklenmelidir.[91]

Makro ekonomik kuramın varsayımları şu şekilde özetlenebilir[92]:

1- Uluslararası göçe devletlerarasındaki ücret farklılıkları neden olmaktadır.
2- Bu ücret farklılıkların ortadan kaldırılmasından sonra artık göç hareketi olmayacaktır.
3- İnsan sermayesi içinde faklı niteliklerdeki vasıflı iş gücü ile vasıfsız iş gücünün göç modelleri farklı olacaktır.
4- İş pazarı, uluslararası iş gücü göçünü birincil derece açıklayıcıdır.
5- Göç akımı, kaynak ve hedef ülkelerdeki iş pazarının kurallara bağlanmasıyla durdurulabilir.

1.2.1.4. Karar Kuramları

Göç araştırmalarının bir grubu, göç kararının hangi etmenler altında, nasıl verildiğini inceler. Göç, bir karar ile başlar. Göç kararı, "exante" (önceden) bir karardır, export (sonradan) bir değerlendirmeye dayanmaz. Birey kararını hedef bölgedeki durum, çevresel koşullar, kazanç olanaklarına ilişkin beklentilerine göre

[91] Wagner, **ibid**. , s.33–37
[92] Massey, et. al. , **ibid.** , 1993, p.434

verir.[93] Göç yaklaşımlarında bireyler, akılcı (rational) ya da razı olucu (saticfycing) karar modeline göre davranırlar.[94]

Göç kararı veren kişi, beklentilerini ve olanaklarını değerlendirir. Olanaklarının kendine sunduğu fırsatlar içinden uygun olanı seçer. Fırsat yapısı, onun sadece kendi seçimini değil, kendisi dışındaki faktörleri de içerir. Bireyin, beklenti düzeyi, fırsatlarına ilişkin bilgilenme yolları, fırsatları arama-elde etme davranışları göç kararını etkileyecektir.

Davranış modeli, tercih yapısı, objektif bireysel yaşam pozisyonu ve subjektif algılar ve bunların yanında ekonomik ve sosyal önemli kısıtlılıklara bireysel dikkat etme davranışı gibi bireysel karakteristliklerin bulunması suretiyle mikro çerçeveden makro düzeye bağlanır. Böylece, hem bir homojen göçmen kitlesinden hem de bireyin bütüncül hareket serbestîsinden çok, kaynak ve hedef alanlardaki eşit faktör takımlarına karşı benzer şekillerde tekil reaksiyonlar veren alt gruplara varılır.[95]

Günümüz göç araştırmalarında etkisi devam eden ilk teorik analizlerden birisi Everett Lee[96] tarafından geliştirilen itiş-çekiş (push-pull) modelidir. Lee, makro ekonomik itiş-çekiş paradikmasının bireysel bir yorumunu ortaya koymuştur. Lee'nin "Göç Teorisi" modelinde, sanayileşme ile birlikte demografik değişme bağlamında göçe neden olan itici-çekici faktörleri dile getirilmiş, bir bölgedeki itici faktörlerin çekici faktörlere oranının göçe sebep olup olmadığı konusu tartışılmıştır. Lee'ye göre, yaşanan yerin ekonomik, sosyo-kültürel faktörleri yanında, bireysel nedenler ve onu etkileyen aile, komşular ve daha geniş çevresel topluluklar göçe sebebiyet verebilirler. Bu faktörler bireylerde eşit etkiler yaratmazlar. Bu nedenle itiş-çekiş faktörleri kişiler ve durumlar açısından değişen değerlere sahiptir. Lee'nin

[93] Tekeli, **a.g.e. ,** s.28
[94] Wolpert, J. , "Behavioral Aspects of the Decison to Migrate", **Papers and Proceedings of the Regional Science Association**, v.15, 1965, p.139–169
[95] Frick**, ibid. ,** s.53f
[96] Lee, Everett S. , "A Theory of Migration", **Demography**, v. : 3, 1966, p.47–57

modelinde, göç olayında, 4 temel faktör bulunmaktadır[97]. Bunlar: 1. Yaşanan yerle ilgili itici faktörler, 2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili çekici faktörler, 3. Hedeflenen yere varmaya karşı engeller, 4. Bireysel faktörlerdir.

Lee geliştirdiği modelin göç olayı için mutlak bir çözümleme olmadığını, başka unsurların da karışmasıyla göç sürecinin karmaşık bir hal alacağını söylemektedir. Ona göre, her çekici faktöre karşı bir engel bulunmaktadır, ilk karşımıza çıkacak engel ise, gidilecek yerin mesafesidir. Karar davranışını engelleyen diğer faktörler, temelde alternatifler üzerine bilgilerin belirsizliği ve bireysel oturum isteklerinin üzerindeki engellerdir.[98] Kira sözleşmelerinin sona ermesi, mesleki atamalar veya ev piyasası arz ve taleplerinin sınırları ve ev bütçelerinin finansiyel kısıtlılıkları göç davranışını etkileyen engelleyici faktörler olarak ortaya çıkmaktadır.[99]

Kleiner ve bir grup analist[100], itiş-çekiş faktörlerinin tamamını bilen bireylerin, göç kararını daha zor vereceklerini söyleyerek, Lee'nin modeline katkı sağlamışlardır. Onlar, böylece hesaplamanın önemi üzerinde dururken, Dorigo ve Tobler[101], çalışmalarında itme ve çekme teorisini cebirsel temele oturtmuşlardır.

Kaynak ve hedef alan faktörlerinin karşılaştırılması bizi karar davranışına götürür. Bu göç teorisi, sadece bir karar teorisinin ilk basamağı sayılabilir, bir

---

[97] Lee, Everett S. , "Eine Theorie der Wanderung", György Szèll (Hg.), **Regionale Mobilität**, München, 1972, s.115-129 (Lee, Everett, S., "A Theory of Migration", (Ed. by.) J.a. Jackson, **Migration**, Cambridge University Press, London, 1969, p.285–286)

[98] Hägerstrand, T., "What about People in Regional Science?", **Papers and Proceedings of the Regional Science Association**, w. place, 1970, 24, p.7–24; Lee, **ibid.,** 1972, s.115-129

[99] Bähr, Jürgen, Jentsch, Christoph, Kuls, Wolfgang, **Bevölkerungsgeographie**, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1992, s.59f; Ipsen, G., "Segregation, Mobilität und die Chancen auf dem Wohnungsmarkt. Eine empirische Untersuchung in Mannheim", **Zeitschrift für Soziologie**, 1981, 10, s. 256–272; Gans, Paul, "Innerstädtische Wohnungswechsel und Veränderungen in der Verteilung der ausländischen Bevölkerung in Ludwigshafen/Rhein. Eine empirische Untersuchung über Wohnteilmärkte und Mobilitätsbarrieren", **Geographische Zeitschrift**, 72, 1984, s. 81–98.

[100] Kleiner, Robert J., et. al. , "International Migration and Internal Migration: A Comprehensive Theoretical Approach", (Ed. by.) Ira A Glazier, Luigi De Rosa, **Migration Across Time and Nations: Population Mobility in Historical Contexts,** London, Holmes and Meier Publications, 1986, p.305–317

[101] Dorigo, Guido, Tobler, Waldo, "Push-Pull Migration Laws", **Annals of the Association American Geographers**, 73(1), 1983, p.1–17

mekanizma ortaya çıkarmaz; göç akımları, karşı akımlar ve göçmenlerin özelliklerini tespit eden göçün boyutlarına ait tahminlerde bulunur. Bu nedenle yukarıda "Neoklasik Mikro Ekonomik Teoriler"de işlenen "Fayda-Maliyet Modeli" ve "Değer-Beklenti Modeli", davranış teorilerinden kaynaklanmış, yararlanmıştır.

Ritchey, Maliyet-Fayda Yaklaşımı, Stres Eşiği Yaklaşımı ve Uyum Yaklaşımını, Karar Teorilerine uyarlamıştır.[102] Maliyet-Fayda Yaklaşımı, maliyet-fayda tahminini karar modeli ile sınayan, özü prensipteki hedef yerleşim sayılacak Mikro Ekonomik Teorilere aittir[103], göçü subjektiv algı ve kararların kombinasyonu olarak anlatmaktadır. Bu yaklaşım, özel haller sayılabilecek itici ve çekici faktörleri de kapsamaktadır. Buna göre, bu alternatifler, en büyük fayda veya en az zarar netlerinin rasyonel tahminini vaad ediyorlarsa göç kararı gerçekleşir. Stres Eşiği Yaklaşımına göre, birey bulunduğu mekândan memnun değilse, kendini memnun edecek getirileri araştırır ve tatminkâr bir alternatif bulduğunda arayışı durur. Birey, potansiyel bir göçmen olarak, bulunduğu hazır mekânı, "toplumsal, ekonomik, psikolojik maliyet ve getiriler ile bu mekândan türeyen diğer maliyet ve getirileri temsil eden bir yarar mekânı olarak belirler. Birey bu yarar mekânını, belli bir mekânda elde ettiği kendi deneyimi veya başarılarının ve akranlarının elde ettikleri bir fonksiyonu olan eşiğe göre yorumlar.[104] [Bu yarar mekânında] stres had safhada olduğunda, çok az seçim şansı kalır; stres yüksekse, çoğu insan hareket eder ve bu hareketlilik mecburi göç olarak görülür. Stresin düşük olduğu durumlarda, daha az insan hareket edecektir ve hareketleri de serbest göç olarak adlandırılabilir."[105] Sonuncu Uyum Yaklaşımı karar davranışının üç değişik tipiyle sonuçlanmaktadır: rasyonel amaç modeli, geleneksel model ve keyfi kısa vadeli modeller. Akılcı Seçim (Rational-Choice) Yaklaşımı olarak görülen "Değer Beklentisi Teorisi"ne göre, bir aktör, bir yer ile bir başka yer arasında, farklı boyutlarda fayda tutarının/kazancının artırılabildiği, giriş olanakları en fazla olan yeri seçer.[106]

---

[102] Ritchey, P.N., "Explanations of Migration", **Annual of Sociology**, 2, 1976, p.393-404
[103] Ritchey**, ibid. ,** p.396
[104] Wolpert, Julian, **ibid.** , p.162
[105] Faist, **a.g.e. ,** 2003 (a), s.73–74
[106] DeJong, Gordon F., Gardner, Robert W., **Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies, in Developed and Developping Countries**, New York, Pergamon, 1981

DeJong ve Fawcett'in Değer Beklentisi Modeli, ampirik ve teorik olarak refah, statü, rahatlık, teşvik, otonomi, ilişkiler ve moral değerler gibi kazanılmış boyutlarda aktörlerin belirli amaçları ile ilgili olan değer beklentisi tutarının, göçün amacı olduğunu söyler.[107] Göç, araçsal bir davranış olarak geliştirilir, karar aktörlerin amaçları ile orantılı olarak subjektiv faktörlerin hesaplanmasını temel alır. Belirli karakteristlikler, değerler veya beklenti bileşenlerini etkileyerek endirekt kararlar alınmasına katkı sağlarlar. Bu karakteristlikler, ilk olarak, özellikle demografik veya sosyal ekonomik değişkenlerle ilişkili olan ev idaresi özellikleri ve bireysel nitelikler; ikincil olarak, sosyal ve kültürel normlar; üçüncü olarak, risklere hazırlık veya uyum yeteneği gibi kişilik faktörleri ve dördüncü son olarak da, potansiyel hedef alan bilgileri gibi yapısal olanaklara bağlıdır.[108] Göçün SEU (Subjektive Expected Utility) Modeli[109] olarak bilinen Fayda Beklentisi Modeli, belirli fayda boyutları alternatiflerinden birinin seçimi aracılığıyla gerçekleştirilen bireysel olasılıkların değerlendirilmesi şeklindeki, özellikle subjektiv beklentilerin ön planda durduğu Değer Beklenti Teorilerinin bir versiyonudur.

Stres Eşiği Yaklaşımını Wolpert, Brown ve Moore ile Speare'nin hipotezleri oluşturmuştur.[110] Wolpert, göçü, sosyal psikolojik bakış açısı altında, dolaysız çevrenin genel şartlarına uyum olarak görmekte, göç davranışını anlatmaya katkı sağlayan üç merkezi konsepti varsaymaktadır: Fayda Bölgesi (Place Utility), Alan Teorisi Yaklaşımları ve Yaşam Devirleri Yaklaşımları.[111] Fayda bölgesi, subjektiv kararla sonuçlanan bir yerin net faydası olarak tanımlanmıştır. Birey genel olarak, bir bölgede görece yüksek fayda ile yaşamayı dener, göç akımı ise, farklı subjektif fayda

[107] DeJong, Gordon F., Fawcett, James T., "Motivations for Migration: An Assessment and a Value-Expectancy Research Model", Gordon F., DeJong, Robert W., Gardner (Ed. by.), **Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developping Countries**, Pergamon, New York, 1981, p.13-57

[108] DeJong, Fawcett, **ibid.** , p.53–58

[109] Kalter, **ibid. ,** 1997; Esser, Hartmut, **Aspekte der Wanderungssoziologie**, Neuwied, Luchterhand, 1980; Haug, Sonja, **Soziales Kapital und Migration**, (überarbeitete Version von: **Soziales Kapital, Migrationsentscheidungen und Kettenmigrationsprozesse: Das Beispiel der italienische Migranten in Deutschland**, Dissertation, Mannheim, 1999) erscheint in der Schriftenreihe des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung, Opladen, Leske und Budrich, 2000

[110] Wolpert, Julian, **ibid.** , p.139-169; Brown, L., Moore, E., "The Intra-Urban Migration Process: A Perspective", **Geografiska Annaler,** 52B, 1970, p.1-13; Speare, A, "Residential Satisfaction as an Intervening Variable in Residential Mobility", **Demography**, 11, 1974, p.173-188

[111] Wolpert, Julian, **ibid.** , p.161–169

algısı alanlarını yansıtır. Bununla birlikte göç süreci, bir fayda alanı takımından oluşan hareket bölgelerine uygun Alan Teorisi şeklinde algılanarak başlar. Hareket alternatiflerinin bu seçimi subjektif olarak bozulabilir ve aktörlerin rasyonel sınırlarına uygun düşer. İkinci bir adımda, o anki alan ya da göç olarak ortaya çıkan kalıcı reaksiyon meydana gelir. Bunun yanında, kalmak/durmak ve hareket etmek arasında ayrım yapılır. Bu ayrım daima mevcut ana atıfta bulunur. O anki kalıcı ikametgâhın fayda alanı kararı ile yaşam devrinin içi değiştirilebilir. Belli bir yaşam devri evresinde olaylar, fayda alanı ile karşılaştırılan hak düzeyleri şeklindeki sabit eşik değerli bilgi ve kültüre yöneltilir. Bu karşılaştırmada memnuniyet eksiktir, göç için sebep yoktur. Bununla birlikte memnuniyetsizlik mevcut ise, uyum kararı zorunlu olacaktır. Bu yaklaşım da "Memnuniyet Düzeni" olarak adlandırılabilir.[112]

Fayda Alanı Düzeni, Brown ve Moore'nin göç yaklaşımları ile geliştirilmiştir. Bu yaklaşımda iki karar evresi tekrar kabul edilmiştir. Birinci basamak, ortam uyarıcılarının karşılaştırılması ve aktüel ev bütçesi ihtiyaçlarından oluşur. Memnuniyet veya menuniyetsizlik, oturum süresi veya ikametgâh gibi ev bütçesi yönetimi şeklindeki bireysel faktörler yanında nüfus yoğunluğu, gürültü kirlenmesi gibi çevresel karakteristliklerden etkilenir. Bölgesel stres faktörleri, ihtiyaçlar ve haklar vasıtasıyla fayda alanı kararı yanında müdahale edilen değişkenler olarak görülmelidir. Pek çok fark/eşitsizlik stres kaynağı ve pek çok durum da stres olarak tanımlanır. Bunun üzerine, olgusal ihtiyaçlara uyum, ev bütçesinden memnuniyet için çevrenin değiştirilmesi veya ikametgâhın tamamen ya da kısmen taşınması şeklinde üç olası reaksiyon ayırt edilir.[113] İkinci basamakta, alternatiflerin seçimi ve belirli bir hedef bölge için karar üzerine alansal değerler aracılığıyla, fayda alanının maliyet-fayda analizine uygun bir hedef bölgeye doğru taşınma arayışı şeklinde bir karar durumu ortaya çıkar. Elde edilebilirlik, psikolojik karakteristlikler, altyapı kurumları, sosyal çevre ve ikametgâh özellikleri gibi bir dizi faktör karar vermeyi etkiler. Sosyal ekonomik özelliklerin memnuniyeti ve bununla gönüllü mobilizasyonu etkilediği kanıtlanmıştır.[114]

[112] Haug, **ibid. ,** 2000 (a), s.10
[113] Brown, Moore, **ibid.** , p.1–13
[114] Kalter, **ibid. ,** 1997, s.73

Bogue, göç ve göç etmeme alternatiflerini karşılaştırmakta ve karar alternatifleri yanında subjektiv algısal faktörlere vurgu yapmaktadır.[115] Karar teoratik perspektivten çıkışla Beshers (1967) ise modelini, Maliyet-Değer Modeline yaklaştırmış ve temel görüşünü ailelerin ikamet seçimi ile sınırlamıştır. Ona göre, karar birliği bireysel değildir, bizzat kararı etkileyen cinsel farklılığın yarattığı zorluklar eşliğinde ailevidir. Erkek tarafında mesleki zorluklar önemli bir rol oynarken, kadınlarda çocukların sayısı ve yaşları gibi evsel sınırlara ilişkin görüşler hâkimdir. Bu nedenle, erkek mesleki gereksinimleri ile büyük alanlara yönelirken, kadın küçük alanları tercih eder.[116]

1.2.1.5. Yeni Göç Ekonomisi Kuramı

Stark tarafından Yeni Ev İdaresi Ekonomisine paralel geliştirilen Yeni Göç Ekonomisi Yaklaşımı, neoklasik ekonomik geleneğe dayanarak, göç sürecini, bireyin değil, ailesinin etkilediği, göçün bireyin değil, evin bütçesini maksimize ettiği görüşünü temel alır.[117] Bu yaklaşıma göre, rasyonel bir karar olarak göç davranışı, bireyin değil ailenin gelirlerinin maksimize etme stratejisine dayanır. "Göç iki ülke arasındaki ücret farklılıklarının değil, güvensizlik, göreli yoksulluk, risk azaltma ve gelir kaynaklarının farklılaştırma gibi çeşitli faktörlerin sonucudur. Sadece işgücü piyasalarındaki değil diğer piyasalardaki koşulları da göz önüne alan teoriye göre göç, düzgün çalışmayan piyasalarda sermaye temininin ve böylece tarımsal işletmenin kapitalist işletmeye dönüştürülmesinin aracı olmaktadır. Yeni makinaların, gübrenin ve tohumluğun alınması için sermayeden yoksun işletme gerekli parasal kaynağı kredi olarak da sağlayamadığı için kendi kaynaklarına

[115] Bogue, Donald A., "A Migrant's-Eye View of the Costs and Benefits of Migration to a Metropolis", Brown, A.A., Neuberger, Egon (Ed. by.), **Internal Migration A Comparative Perspective**, New York, 1977, p.167-182

[116] Beshers, James M., **Population Processes in Social Systems**, New York, 1967, p.136

[117] Stark, Oded, "Labor Migration and Risk Aversion in Less Developed Countries" Stark, Oded (Ed. by.), **The Migration of Labor**, Blackwell, 1991 (b), p.46–61; Stark, Oded, "On Migration and Risk in Less Developed Countries", Stark, Oded (Ed. by.), **The Migration of Labor**, Blackwell, 1991 (a), p.39–45.

dönmekte ve çözümü en uygun aile üyesini göçe yönlendirip, kente veya yurtdışına göndermekte görmektedir. Böylece neoklasiklerde olduğu gibi ücret farklılıkları göçün tek nedeni olmaktan çıkmakta, para havalelerinin rolü ile göçün içinde yer aldığı sosyo-kültürel bağlam önem kazanmaktadır."[118] Yeni göç ekonomisi özellikle göçmenlerin kaynak ülkedeki akrabalarına para havalesine ve ulusal sınırların üzerinde gelişen ev idaresi birliği düşüncesine dikkat çekmektedir.[119]

Göç kararının bireysel olarak değil, bizzat aile, geniş aile halkları hatta bazen topluluklarca verildiği görülmüştür. Bu tarz toplu kararlar, göçten beklenen gelirlerin maksimize edilmesi yanında riskleri de azaltmakta, yerel piyasaların dengesini sağlamaktadır. "Bir birey-üstü karar verici birimin tanımlanması sorunu, kuramcıların, tek karar verici toplumsal birimin bireysel özne olduğu yönündeki önyargılı yaklaşımı benimsemedikleri, fakat özellikle de kentsel ekonomilerdeki bireylerin fayda sağladıkları nitelikleri bir araya getirmeye çabaladıkları yeni göç ekonomisi tarafından kısmen çözülmüştür. Esasında bu, gelir kaynaklarını çeşitlendirmeye çabalayan gizil göçmen hane halklarının bir mevki stratejisidir. Hane halkına odaklanmış olan yeni göç ekonomisi ve yaklaşımları, göçü, yerli birimin, emeğin ve yatırımların stratejik yoluyla ekonomik varlığını garanti altına almasına yönelik kolektif bir strateji olarak görmektedir."[120]

Gelişmiş ülkelerde hane halklarının yaşayacakları ekonomik olumsuzluklara karşı sigorta vb. koruma sistemleri mevcuttur. Azgelişmiş ülkelerde ise, ekonomik sıkıntılar, hane halklarının göç etmesi ya da göç eden nüfusun geride kalanlara ekonomik yardımları ile dengeye oturmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki hane halklarına krediler ile yeni yatırım olanağı sunarken, azgelişmişlerde yurt dışından gelen para havaleleri yatırımlara kaynaklık etmektedir. Yeni göç ekonomisi modeli gelirin kaynağını önemsemekte, türdeş bir meta olarak kabul etmemektedir. Göç sadece hane halklarının gelirini artırmamakta, yoksullukları da dengelemektedir.[121]

---

[118] Toksöz, **a.g.e. ,** 2006, s.20–21
[119] Massey, et al., **ibid.**, 1993, p.457
[120] Faist, **a.g.e.** , 2003 (a), s.69-70
[121] Abadan-Unat, **a.g.e. ,** s.22–23

Yeni göç ekonomisi kuramının varsayımları şöyle sıralanabilir[122]:

1- Göç araştırmalarının analizinde, otonom birey değil, aile, hane halkı veya üretim ve tüketimde kültürel ortak özellikler gösteren diğer birlikler esas alınmalıdır.

2- Ücret farklılıkları, uluslararası göçün vazgeçilmez koşulu değildir. Ücret farklılığı olmadan da, hane halkları riskleri paylaşmak ya da transnalyonel göç aracığıyla kapital biriktirmek için uluslararası göç hareketi içinde yer alırlar.

3- Uluslararası göç, yerel istihdam ve yerel üretim birbirleriyle bağdaşmayan olanaklar değillerdir. Gerçekte, hane halkları, hem göç projelerine hem de yerel aktivitelere katılmak için çok güçlü güdülere sahiptirler. Göç, yerel ekonomik faaliyetlerde sermaye biriktirme önündeki engelleri aşmada cazip bir araçtır. Bu nedenle, göç veren ülkelerin ekonomik gelişmeleri, uluslararası göçün baskı ile zayıflatılmasına değil, kuvvetlendirilmesine ihtiyaç duyar.

4- Uluslararası göç hareketi çeşitli iş pazarları arasındaki ücret farklarının ortadan kaldırılması ile durdurulamaz. Göç veren ülkelerin değişik piyasalarının dengesizlikleri veya eksikliklikleri göçü özendirir.

5- Aynı yükseklikte gelir beklentisi, hane halklarının göç kararı olasılığını üzerinde aynı etkiyi yaratmak zorunda değildir, çünkü hane halkları çeşitli pozisyonlarda farklı gelir beklentisi içindedir. Hane halkları, ait oldukları toplumlarda değişik gelir dağılımına sahip oldukları için göç ederler, hiçbir zaman aynı gelire sahip değillerdir.

6- Hükümetler göçü sadece iş pazarını amaçlayan tedbirlerle önleyemezler, aynı zamanda sigorta, gelecek, kapital ve tüketim kredileri pazarını da etkilemelidirler. İşsizlik sigortası, emeklilik ve ikramiye sistemlerini düzenleyen hükümet programları uluslararası göçe yönelik motivasyonu azaltabilirler.

7- Gelir dağılımını etkileyen hükümet tedbirleri ve ekonomik tedbirler hane halklarının yoksulluklarını göreli olarak ortadan kaldırarak, göç motivasyonlarını düşürürler.

---

[122] Massey, et. al. , **ibid.** ,1993, p.439; www.joerg-alt.de/Publikationen/Materialanlagen/06Massey.pdf

8- Gelir dağılımı üzerine hükümet tedbirleri ve ekonomik reformlar uluslararası göçten bağımsız olarak ortalama geliri etkilerler. Göç veren bölgelerin ortalama gelirini yükseltecek tedbirler sonrasında yoksul hane hakları gelir artımına katılamıyorlarsa, göç artar. Aksine, böyle tedbirler, zengin hane halkları gelir artışına katılmıyorlarsa göçü azaltır.

1.2.1.6. İkiye Bölünmüş (Segmented) Emek Piyasası Kuramı

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı, göçü modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçlarına dayandırmaktadır. Kuram, uluslararası göçü, modern sanayi toplumlarının işgücü talebine bağlamaktadır. Kuramın teorisyenlerinden Piore'ye göre[123], gelişmiş endüstriyel ülkelerin işgücü talebinin yarattığı ekonomik yapı uluslararası göçü doğurur. Ona göre, uluslararası göç, kaynak ülkelerdeki yüksek işsizlik, yetersiz ücretler gibi "itici" faktörlerden kaynaklanmaz, aksine, hedef ülkelerin kaçınılmaz ve kronik ucuz işgücü ihtiyacı göçü teşvik eder.[124] Endüstrileşmiş toplum ve ekonomiler, yapısal enflasyon, yerli işgücünün itibar ihtiyacı, işgücü arzının sınırsızlığı ve göç nüfusunun tükenmezliği gibi dört nitelik nedeniyle ucuz ve sabit olmayan işgücüne ihtiyaç duyarlar. Piore kuramını, "ikiye bölünmüş işgücü piyasası" varsayımına dayandırır. Gelişmiş ülkelerde iş piyasası, sermaye yoğun vasıflı işgücünü gerektiren ve emek yoğun vasıfsız iş gücüne ihtiyaç duyan iş kollarından oluşur. İşgücü piyasasının bu ikili (tabakalı) niteliği bölünmüş bir işgücü piyasası yaratmaktadır. Sermaye yoğun sektörlerde çalışan işçiler, ileri teknoloji ve donanım kullanmakta, yoğun bilgi, marifet ve yeteneklerini kullanan vasıflı çalışanlardır. İşverenler, bu işçiler için eğitim vb. yetiştirme maliyetlerine katlanmakta ve onlardan kolayca vazgeçip, işten çıkaramamaktadır. Emek yoğun sektörler ise, vasıfsız, kolayca işten çıkarılabilecek işgücüne gereksinim duyar. Çalışma koşullarının ağırlığı ve işte ilerleme imkânlarının yokluğu yerli işçilerin

[123] Piore, Michael J. , **Birds of Passage. Migrant Labor in Industrial Socities**, Cambridge, Cambridge University Pres, 1979
[124] Haug, **ibid. ,** , 2000 (a), s.3

buralarda çalışma tercihlerini olumsuz etkilemektedir. Emek yoğun vasıfsız iş gücü ihtiyacı, düşük ücretle, bağlayıcı iş sözleşmelerinden bağımsız göçmen emeğini teşvik edecektir. Yerli işçilerin çalışmayı kabul etmediği düşük statülü, az ücretli ağır işler göçmen işçilere gördürülür. Buralarda göçmen işçi istihdamı, statü kazanmak isteyen yerli işçilere de itibar kazandırarak, psikolojik etkiler yaratır.[125]

Kuram kısaca şu varsayımlara dayanır[126]:

1- Uluslararası iş göçü büyük oranda endüstrileşmiş ülkelerin işverenleri veya hükümetlerinin işgücü ihtiyacı ve istihdam kararlarına dayanmaktadır.

2- Göç, ekonominin yapısal koşullarından doğduğu için, ücret farklılıkları iş göçünün gerekli ve yeterli şartı olarak görülemez.

3- Göçmen kabul eden ülkelerdeki düşük ücretler, işgücü arzının azaltılması ile yükseltilemez, ücretler bizzat kurumsal mekanizmalar nedeniyle düşük düzeyde kalırlar.

4- Düşük ücretler göçmen işgücü arzının yükselmesi ile azalabilirler.

5- Hükümetler, ücret düzeyi veya işsizlik sigortasında değişiklikler öngören kurallar aracılığıyla uluslararası göçü durduramazlar. Göçmenler, modern, post endüstriyel ekonomilerin asli unsurlarıdır.

1.2.1.7. Dünya Sistemi Kuramı

Dünya Sistemi Kuramı, 1970'lerde Wallerstein tarafından Marksist bir perspektiften geliştirilmiştir. Tarihsel-Yapısalcı Yaklaşım ya da Yapısal Eşitisizliklerin Dengelenmesi Yaklaşımı olarak da adlandırılan Kuram, dünya ekonomisinde ekonomik ve siyasi eşitsiz güç dağılımını vurgulamaktadır. Kurama göre göç, 16. yüzyıldan bu yana, kapitalist birikim sürecinin yayılmacı doğasına bağlı olarak, ucuz emeğinin sermaye için harekete geçirilmesinin sonucudur. 1980'lere kadar, kuramın teorisyenleri, kapitalist dünya sisteminde bir yerde yeterli

[125] Abadan-Unat**, a.g.e. ,** s.27–30; Toksöz, **a.g.e. ,** s.17–18
[126] Massey, et al. , **ibid.** , 1993, p.444

iş gücü bulunmaması ya da işgücünün esnek ve ucuz olmaması halinde, göçmen işgücünün çağrılacağını kabul etmişlerdir. Merkez ülkelerdeki kapitalist ağlar, kapitalist olmayan toplumların çevre dokularına sızmaya başlayınca çevredeki nüfus göç edecektir. Sömürgecilikle birlikte gelişen süreç, kolonyal devletlerin sömürge devletlerin fakir bölgelerine girmeleri ile başlamıştır.[127] "Çoğu Güney-Kuzey işçi göçünün, eski koloniler veya bağımlı bölgelerden Kuzey'in egemen merkezlerine doğru gerçekleşmiş olduğu veya ucuz ve uysal emek sıkıntısı çeken Kuzey ülkelerinde özel kayıt yöntemleri ile teşvik edildiği açıktır. … Çağdaş uluslar arası göçün yönü çok açıktır; yaklaşık 65 milyon uluslararası göçmen, yüksek sanayileşme oranına erişmiş olan ve petrol zengini ulus devletlerde yerleşmişlerdir."[128] Dünya Sistemleri Kuramına göre, "emeğin kabulü hem sömürgeciliğin bir kalıntısı hem de savaşın ve Avrupa'daki bölgesel eşitsizliğin bir sonucuydu. Emek göçü kapitalizmin merkez ülkeleriyle onların azgelişmiş çevreleri arasında sahtekârlıkla oluşturulmuş olan tahakküm ilişkisinin temel yollarından biridir. Göç Üçüncü Dünyanın Birinci Dünyaya bağımlı kalması, dünya ticaretinin ve çıkarların kontrol edilmesi açısından askeri tahakküm kadar önemliydi."[129]

Kuram, uluslararası göçü, kapitalist gelişmelerin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelere bağlar. Kapitalist dünya ekonomisi, 18. yüzyılın başından itibaren göçmen işgücü ile birlikte gelişmiştir. Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya gibi kapitalist ekonomik merkezler dünya piyasalarına yayılırken, çevre ülkelerdeki toprak, hammadde ve emek denetimleri altına almış ve mülksüzleşen küçük üreticiler yaşamlarını sürdürmek için pazar ekonomisine dâhil edilerek, göçe mecbur bırakılmışlardır.[130]

Dünya sistemi kuramı, kapitalist endüstri devletleri ile az sanayileşmiş devletlerin analizini temel alır. İşgücü göçü mallar ve sermaye akışını anlatır.[131] Bu yaklaşım, uluslararası göçün küresel pazarın siyasal ve ekonomik yapısından

[127] Abadan-Unat, **a.g.e.** , s.31
[128] Faist, **a.g.e. ,** 2003 (a), s.28/52–53/82
[129] Castles, Miller, **a.g.e.** , s.35
[130] Toksöz, **a.g.e. ,** 2006, s.19; Yılmaz-Başçeri, **a.g.e. ,** s.494
[131] Pries, **ibid. ,** 1997 (a), s.15–45

etkilendiğini argümente eder. Buna göre, küreselleşme, her şeyden önce, çevreden ve diğer endüstrileşmemiş ülkelerden göç akımlarını çeken büyük kentler gibi merkezlerde tespit edilebilir.[132]

Kuram, makro sosyolojik teoride iki genel model çerçevesinde geliştirilmiştir. İlk model liberal ekonomi görüsünün makro ekonomik kuramı sayılan ve 'modernleşme' yaklaşımıyla toplumsal tabanını bulan, "dengeli büyüme modelidir"; ikinci model ise gelişmiş ülkelerle, geri kalmış çevre modeller arasındaki asimetrik ilişkiler sonucunda ortaya çıkan, eşitsiz gelişmenin çözümlendiği "merkez-çevre modelidir."[133]

Gelişmekte olan ülkelerde uygulanan tarımsal reformlar, tarımsal üreticilerin topraktan koparmış, kırlardan kente göç eden kitleler, üretken olmayan hizmet sektöründe istihdam olanakları bulmuşlardır. Diğer yandan tarımsal sınaîleşme, sanayi mamülü gübre ve tohum kullanımı, tarımsal üretimi tekdüzeleştirmiş, tarımsal üretimin geçime dayalı niteliği, yerini nakit karşılığında üretilen mamülere bırakırken, tarım işçileri işsiz kalmışlardır. Böylece, topraklarından koparılmış pek çok kişi, gelişmiş ülkelerin rekabet gücünü korumak için ucuz emeğe ihtiyaç duyan sektörlerinde çalışmak üzere göç sürecine katılmışlardır. "Birçok zincirleme göç, kararlı biçimde dönüş yapan tarımsal işçilerin, zanaatkârların ve küçük imalatçıların öncü göçmenlerin ve simsarların çekilebildiği bir temel oluşturdukları, mevsimlik veya daha uzun dönemli hareketlerin döngüsel göçü şeklinde başlar."[134] İşgücü ihracının bölgeler arasında ekonomik farklılıkları azaltabileceği nosyonu, dengeli büyüme olarak adlandırılmaktadır; çünkü işgücü transferi, göçmen gönderen bölgenin göçmen kabul eden bölgeye ekonomik bakımdan yetişmesine yardımcı olmaktadır. Ekonomik teorinin, göçmen gönderen ve göçmen kabul eden bölgeler arasındaki gelir farklarının azalacağı yönündeki öngörüsü birkaç temele dayanmaktadır. Örneğin, issiz işçilerin ihracı ve bunların tasarruflarının girişi, göçmen gönderen bölgeye kalkınmasını hızlandıracak fazladan bir ekonomik destek

[132] Sassen, Saskia, **The Global City**, New York, Princeton University Pres, 1991
[133] Güven, **a.g.e.** , s.15–16
[134] Faist**, a.g.e. ,** 2003 (a), s.85

sağlamaktadır. Dengeli büyüme teorisine göre, dışa göç, göçmenler ayrıldıkça ücretler artacağından ve göçmenlerin gönderdikleri paralar ile yeni is olanakları yaratılacağından, kendi kendini durduracaktır. Dengeli büyüme teorisi, işgücünü ihraç edilebilir bir kaynak olarak kabul etmektedir. İssiz işgücü, yurtdışına göç yoluyla doğrudan ya da issizlerin bulunduğu bölgelere kurulan turist merkezleri/üretim merkezleri aracılığıyla mal ve hizmet biçiminde ihraç edilebilir. Kuramın, göç olgusunu tek tek bireylerin katılmasından oluşan bir hareket olarak algılaması, göçün kitlesel, toplumsal ve ekonomik özelliklerini gözden kaçırmasına neden olmaktadır.[135]

20. yüzyılda, çokuluslu şirketler ve doğrudan yabancı yatırımlarla gelişen küreselleşme, süreci hızlandırmıştır. Tarımsal üretimden kopup, küçük üretim birimleri yok olan kitlelerin önce iç, sonrasında dış göçün unsurları olarak, ihracata dayalı sanayileşmenin ucuz işgücü ihtiyaçlarını karşılamak üzere motive edilmişlerdir. Gelişmiş kapitalist merkezlerin sanayilerinin, gelişmekte olan çevre ülkelerde kurduğu montoja dayalı fabrikalar, fabrika işçisine talebi artırmakta, geleneksel üretim mekanizmaları zayıflamaktadır. Bu fabrikalarda istenen işgücü çoğunlukla kadın işgücü olmakta, kadın işgücü ise, ücretleri düşürmekte, erkek işgücünün istihdam olanaklarını azaltmaktadır. Böylece, geleneksel köklerinden kopmuş, göçe hazır bir popülasyon oluşmaktadır.[136]

Köklerin kopan potansiyel göçmenler, sanayileşmiş ülkelerin büyük kentlerine odaklanmaktadır. Gelişmiş ülkelerin küresel kentleri bir yandan vasıflı uzman göçmen işgücüne ihtiyaç duyarken, diğer yandan yerli halkın istemediği ağır koşulları olan düşük sosyal statülü ikincil sektörler, vasıfsız ya da düşük vasıflı göçmen işgücünü talep etmektedirler. Öte yandan, ülkelerinde küçük üretim alanlarını terk edip, sanayileşmiş merkez ülkelere gelen iş sahibi göçmenler, seri üretim tekniklerinin uygulanmadığı yerlerde başarılı olma eğilimindedirler. "Taşeronculuk pürüzsüz bir şekilde zincirleme göçe eklenir. Aracılar çoğu zaman,

[135] Kılıçarslan, Erhan, **"Almanya'daki Türklerin Türk-Alman İlişkiler Açısından Önem Ve Türk Nüfusunun Etkinliğinin Artırılmasına Yönelik Alınabilecek Tedbirler"**, Ankara, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.31–32
[136] Abadan-Unat**, a.g.e. ,** s.32

tükenmesi hemen hemen imkânsız olan ucuz ve istekli yabancı işçi arzına sahiptirler. Bunun sonucunda ortaya, birbirlerinden etnik bakımdan ayrılmış tekeller çıkmaktadır."[137]

Gelişmiş kapitalist sermayeler, ürettiklerini satmak, kurdukları montaj sanayiler için makineleri nakletmek, hammadde ihracı ve işletmelerin koordinasyonu vb. için nakliye/ulaşım ve iletişim sistemleri kurmaktadırlar. Bu bağlantılar, mal, bilgi ve sermayenin yanında potansiyel göçmenlerinde hareket kabiliyetini artırmaktadır.[138]

Dünya Sistemi Kuramı'nın varsayımları şöyle özetlenebilir[139]:

1- Gelişmiş dünyanın kapitalist piyasa sisteminin çevre ülkelerine girişi, uluslararası göç akımını harekete geçiren doğal bir süreçtir.

2- Uluslararası işgücü akımı, uluslararası mallarla sermaye akımını ters yönde izlemektedir. Kapitalist yatırım, çevre ülkelerinde köklerinden kopmuş, göçe hazır bir nüfus yaratmakta, bunun sonucunda ulusötesi hareketler doğmaktadır.

3- Uluslararası göç, özellikle geçmişte sömürgecilik yapmış olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında cereyan etmektedir. Sömürgecilik döneminde bu ülkelerle kurulan kültürel, idari ve finans, ulaşım ve iletişimi kapsayan bağlar, bu süreci kolaylaştırmaktadır. Böylece ortaya kendine özgü ulus-ötesi pazarlar ve kültürel sistemler çıkmaktadır.

4- Uluslararası göç, piyasa ekonomisinin küreselleşmesinden ileri geldiğine göre, bu akımı frenlemenin bir yolu, hükümetlerin denizaşırı yatırım alanları ile çokuluslu şirketlerin finans faaliyetlerini denetlemektedir. Ancak uluslararası ticaret anlaşmazlıklarını alevlendirecekleri, dünya çapında ekonomik bir gerilemeye yol açacakları, ayrıca çokuluslu şirketlerin siyasal nüfuzu nedeni ile durdurulmak isteneceklerinden, bu tür girişimleri uygulama şansı çok zayıftır.

---

[137] Faist, **a.g.e.** , 2003 (a), s.355
[138] Abadan-Unat, **a.g.e. ,** s.32; Yılmaz-Başçeri, **a.g.e. ,** s.495
[139] Abadan-Unat, **a.g.e. ,** s.33–34

5- Kapitalist ekonomiler, kendi sınırlarının ötesinde yaptıkları yatırımları korumak için, gerektiğinde siyasal ve askeri müdahaleler yapmaktadırlar. Bu tür müdahaleler başarısızlığa uğradığında bu kez merkez ülkelere yönelen sığınmacı akımlarına yol açmaktadır. Bu gelişme de uluslar arası göçün bir diğer görünüşüdür.

6- Uluslararası göç, ülkeler arasındaki ücret ve istihdam koşullarından çok az etkilenmektedir. Bu akım küresel ekonominin yapısı ve dinamiklerini izlemektedir.

1.2.1.8. Ekolojik Sistem Teorik Yaklaşımlar

Ekolojik kuramlar denge görüşünü esas alır, makro ekonomik denge tezlerine karşılık, ekonomik olmayan faktörleri içerirler. Birbiri ile fonksiyonel ilişki kurulu dört teorik boyutu ayırırlar: nüfus, organizasyon yapısı, teknoloji ve çevre.[140] Nüfus, yeniden yerleşim nitelikliği, büyüklük, sosyal bileşim ve alansal paylaşımdan meydana gelir. Organizasyon, malların üretimi ve çevre kaynaklarının kullanımı ile ilgilidir. Çevre dışsal faktörleri anlatır ve teknoloji teknik ile ilgilidir, bununla beraber ekolojik kompleksin bileşenlerinin kesin tanımlanması yapılamaz.[141]

Ekonolojik sistem kuramının varsayımları şunlardır[142]:

1- Uluslararası göç, ekonomisi küreselleşmiş kalkınmış ülkelerde kapitalist pazar oluşumunun doğal sonucudur.

2- Uluslararası işgücü göçü, uluslararası mal ve sermaye akışı ile ters yönde hareket eder.

3- Uluslararası göç özellikle kültür, dil, yönetim, ekonomi ve ulaşım alanlarında bağlantının kurulu olduğu sömürgeci güçler ile sömürgeler arasında ortaya çıkar.

---

[140] Sly, D. F. , "Migration and the Ecological Complex", **American Sociological Review**, 37, 1972, p.615–628

[141] Wagner, **ibid. ,** s.28

[142] Massey, et al. , **ibid.** , 1993, p.447ff

4- Uluslararası göç pazarın küreselleşmesinin sonucudur, bu nedenle kurumsal kuralları ve mal ve sermaye akımının kontrolünü etkilerler, zor durdurulurlar ve tahmin edilemezler.

5- Siyasal ve askeri karışıklıkların boşa çıkartmak üzere uluslararası yatırımların koruması ve küresel pazarın genişlemesi mülteci hareketiyle sonuçlanır.

6- Uluslararası göç, ücret düzeyi veya işsizlik ücreti ile çok az ilişkilidir, aksine küresel ekonominin dinamikleri sonucudur.

1.2.2. Göç Araştırmalarında Yeni Kuramlar

Göç olgusunu açıklamak üzere geliştirilen klasik kuramlar, göçün tüm boyutları ile açıklanmasında yeterli olamamışlardır. Klasik yaklaşımların eksiklikleri nedeniyle son dönemlerde uluslararası göç konusunda alternatif araştırmalar dizisi geliştirilmiştir.[143] Özellikle uluslararası göçün analizinde belirli değişkenlerle geliştirilen tipolojiler eksiklikler göstermektedir. Bu nedenle göç tipolojilerini açıklamakta karma modeller kullanılmıştır. Disiplinlerarası bir yaklaşımla geliştirilen yeni modeller, bir davranış ya da ekonomik ve sosyolojik değişkenlerle geliştirilen tipolojilere sistemsel bütüncül bir bakış açısı geliştirmeye çalışmaktadır. Uluslararası göçün analizi disiplinlerarası bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

1.2.2.1. Göç Sistemleri Kuramı

Sistem modelleri, göç ile direkt ilişkili olmamakla birlikte modeller oluşturulmasında zengin içeriğe sahiptirler. Modern toplumlara yapısal bir

[143] Massey, et al., **ibid.** , 1993, p.431-466; Massey, Douglas S., et. al., "An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case", **Population and Development Review**, 20, 4, 1994, s.699-749; Pries, Ludger, "Transnationale Soziale Räume. Theoretisch-empirische Skizze am Beispiel der Arbeitswanderungen Mexiko-USA", **Zeitschrift für Soziologie**, 25, 1996, s.437–453; Pries, **ibid.,** 1997 (a), s.15–45

yaklaşımla çözümlemeler getiren ünlü Amerikalı sosyolog Parsons[144], bireylerin ihtiyaçları ve beklentileri ile hareket ettikleri dengeli bir toplumsal sistemi varsayar. "Bu beklenti ve ihtiyaçlar –başka şeyler arasından- ortak değer kalıplarının ve davranış biçimlerinin uluslararasılaşmasıyla düzenlenmekte ve toplumsal-yapısal olarak kurumlaştırılmaktadırlar."[145]

Göç sistemi modeli, disiplinlerarası bir yaklaşımla göçün tüm boyutları ile ele alınması zorunluluğu sonucu ortaya çıkmıştır. Göç sistemi, göçmen alıp-veren iki ülke ve onların etkilediği daha fazla ülkeden oluşur ve bölgesel göç sistemlerinin analizini amaçlar. "Göç sistemleri yaklaşımı hem akışın amaçlarının sorgulanmasını hem de söz konusu yerler arasındaki bütün bağlantıların araştırılması anlamına gelir. Bu bağlantılar 'devletlerin birbirleriyle ilişkileri, karşılaştırmalar, kitle kültürü bağlantıları, aile ve toplumsal ağlar' olarak sınıflandırılabilir.[146] Göç sistemleri teorisi, göç hareketlerinin genellikle veren ve alan ülke arasında sömürgecilik, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım veya kültürel bağlara dayanan ve önceden var olan bağlantılar üzerinden ortaya çıktığını ileri sürer."[147]

Göç sistemi kuramı, belirli ülkeler arasında göreve yoğun bilgi, mal, hizmet, sermaye, idealler ve personelin değişiminden yola çıkar. Kaynak ve hedef ulusları birleştiren bir göç sistemi oluşturur.[148] Böylece, siyasal, sosyal ve demografik faktörlerin dünya sistemi teorisi gibi ekonomik konteks yanında dikkate alınması halinde, göç süreçleri dinamikleri çerçevesinde uygun bir sistem teorik analize

---

[144] Parsons, **ibid.**
[145] Faist, **a.g.e. ,** 2003 (a), s.79
[146] Fawcett, James T. , Arnold, F., "Explaining diversity: Asian and Pacific immigration systems", Fawcett, James T. , Carino B.V. , (Ed. by.), **Pacific Bridges: The New Immıgration from Asia and the Pacific Islands**, New York, Center for Migration Studies, 1987, p.456-457
[147] Castles, Miller, **a.g.e.** , s.36
[148] Bös, Mathias, **Migration als Problem offener Gesellschaften, Globalisierung und sozialer Wandel in Westeuropa und Nordamerika,** Opladen, Leske und Budrich; s.63; Fawcett, James T. , "Networks, Linkages, and Migration Systems" **International Migration Review**, 23,3, 1989, p.673; Massey, et al., **ibid.**, 1993, p.454; Zlotnik, Hania, "Empirical Identification of International Migration Systems", Kritz, Mary M., Lim, L. Lin, Hania, Zlotnik (Ed. by.), **International Migration Systems**, Oxford, Clarendon Press, 1992, p.19-40.

erişelebileceği kabul edilir.[149] Burada, sınırlarından çıkış yapan çok sayıda, özel ulusun, pek çok göç sistemine sahip olabilen çıkış ülkeleri ve coğrafi mesafenin kesin rol oynamadığı bir hedef ülkeye yoğunlaşmaktan (çok kutupluluk) hareket edilir.[150] Bu özellik, bölgeler arasındaki farklılıklar ve bunun yanında karşılıklı bağımlılıklara dikkat çeken bir göç akımının iki sonucu sayılır ve göçe dinamik bir süreç olarak bakılır.[151] Sosyal ağlar, mikro ve makro seviyeler olarak adlandırılan bireysel aktörler ve yapısal koşullar arasında bağlar kurar, ülkelerin göç sistemlerini birbirine bağlar ve sistemleri güvenle korur.[152] Sosyal ağlar, göç sistemleri analizinin merkezi bileşenidir.[153] "Göç sistemleri yaklaşımının üç ana özelliği vardır: (i) En temel kavram olan göç sistemi; insan akışlarıyla birbirine bağlanan iki veya daha fazla sayıda mekân –bunlar genellikle ulus devletlerdir- olarak tanımlanır. Uluslararası göçler dikkate alınması gereken karşı akıntıların ortaya çıkmasına neden olur. Göç sistemleri, ulusaltı, ulusal, uluslararası, ulusaşırı öğeler tarafından tanımlanan çok katmanlı göç alanlarıdır. (ii) İkinci özellik ülkeler arasındaki bağlantılardır. Bu bağlantıyı sağlayan unsur ticaret, güvenlik ittifakı, kolonyal bağ, fikir, bilgi, hizmet ve emtia akışı olabilir. Daha geniş ekonomik, siyasi, kültürel ve tarihi bağlar içerisinde gelişen göç sistemleri, insanların uluslararası hareketlerinin gerçekleştiği bir bağlam meydana getirir. Bu bağlar potansiyel göçmenlerin kalma veya gitme yönündeki kararlarına aracılık eder. (iii) Göç hareketi statik ve bir kereliğe mahsus bir olay değildir. Aksine zaman içerisinde gelişen bir olaylar dizisinin oluştuğu dinamik bir süreçtir. Ulus devletler içerisindeki ve arasındaki ekonomik eşitsizlik ve göç alan ülkeler tarafından uygulanan kabul siyasaları gibi önemli faktörlerden oluşan bağlam içerisinde insanlar, akraba grupları, bölgesel ve sembolik topluluklar kalma-gitme alternatifleriyle baş etme stratejileri geliştirir. Kısacası, olumlu geri besleme süreçleri göç sistemleri içerisinde gelişir."[154]

---

[149] Bös, Mathias, **ibid.** , s.65; Kritz, Mary, Zlotnik, Hania, "Global Interactions: Migration Systems, Processes, and Policies", Kritz, Mary, M., Lim Lin, L., Zlotnik, Hania, (Ed. by.), **International Migration Systems**, Oxford, Clarendon Press, 1992, p.2ff

[150] Massey, et al. , **ibid.** , 1993, p.454

[151] Fawcett, **ibid. , p**.673

[152] Boyd, Monica, "Family and Personal Networks in Interantional Migration: Recent Developments and New Agendas", **International Migration Review**, 23,3, 1989, p.643

[153] Boyd, **ibid. ,** p.661

[154] Faist, **a.g.e. ,** 2003 (a), s.404

Göç sistemleri, çeşitli tipolojilerin kombinasyonları ve bağlantıların kategorilerine işaret eder.[155] Kategoriler olarak, devletlerarası ilişkiler, kitle kültürü bağlantıları, bireysel ağlar ve aile ağları ve ayrıca göçmen ajansları aktiviteleri rol oynar. İlişkiler, hemen erişilebilir çok yakın bir uzaklıkta, düzenlemelerle elde edilen veya ilişkisel tiplere sahip olabilir. Göç ağları, kişilere imkanlar tanıyan ve göç süreçlerini etkileyen, kaynak ve amaç ülkelerin bireyler ve kurumlarında var olan dinamik ilişkiler ve formel ya da informel türlerde sosyal değişkenlerin düzenlemesi olarak görülür. Erişilebilir çok yakın uzaklık özelliği, parasal işlemler, hediyeler, mektup ve üyeler arasındaki konuşmalardan oluşur. Düzenleyici olarak, göç ağlarına uygulanabilen kişisel görevler anlaşılabilmelidir. Göçmenlerin göç etmeyenlerle karşılaştırıldığında sosyal ekonomik statüleri, göçmeni özendiren ilişkisel bağlantıların işaretidir.[156]

Şekil 1: **Göç Sistemleri Bağlantıları**[157]

	Kategoriler			
Tipler	**Devletten Devlete**	**Kitle Kültürü**	**Ağlar (Aile vb.)**	**Göçmen Ajansları**
Erişilebilir çok yakın uzaklık	Ticari ve Finansiyel Akış Çift Taraflı Koruma	Uluslararası Medya	Para Havalesi Mektuplar	İş Bulma Acentaları
Düzenleyici	Göç ve Sürgün Yasaları Geçici İş Sözleşmeleri	Ülke Dışına Göç Nomları Göçmenlerin Sosyal Kabulleri	Aile Görevleri Sosyal Dayanışma	Göç Süreçlerinin Yasal Düzenlemeleri İş Sözleşmeleri
İlişkisel	İşgücü Talep ve Arzı Ekonomik Bağımlılık	Kültürel Benzerlik Değerler Sistemine Uyumluluk	Göçmenlerin ve Göç Etmeyenlerin Görece Sosyal Statüleri	Gönderici ve Alıcı Ülkelerdeki Aktiviteler

Uluslararası göç sistemleri içindeki ilişki, sistem teorik geri bildirim otomatikleştirilmesine uygun düşmektedir.[158] Aralarında gidişli gelişli göç akımı hareketi olan iki ülkede sosyal kontekst (sosyal yardım farklılıkları, göçmen ağları),

[155] Fawcett, **ibid.** , p.674
[156] Fawcett, **ibid. ,** p.674ff
[157] Haug**, ibid. ,** 2000 (a), s.18'dan geliştirilerek alıntılanmıştır.
[158] Kritz, Zlotnik, **ibid. p**.3

siyasal kontekst (giriş-çıkış ve yerleşim kuralları, uluslararası ilişkiler), demografik kontekst (üreme faklılıkları), ekonomik kontekst (ücret ve fiyat farklılıkları, bölgesel bloklar) ve seyahat bağlantıları bulunur. Bunların yanında, çift taraflı kültürel, teknolojik ve sömürgeci geçmişten kaynaklana tarihsel bağlantılar mevcuttur.

Eisenstadt, göçün olası nedenlerini anlamamıza yardımcı olan, her toplumda yerine getirilmesi gereken dört etmeni analiz etmektedir: adaptasyon, hedefe ulaşım, entegrasyon ve örtülü yapı idamesi.[159] Adaptasyon ve örtülü yapı idamesi kaynak ülkedeki, entegrasyan hedef ülkedeki yapısal değişkenlere işaret ederken, hedefe ulaşım araçsal olanakları göstermektedir. Kaynak ülkeye adapte olamayan ve harcadığı emeğin karşılığında beklentileri gerçekleşmeyen bireyler göç edeceklerdir. Bireyin sahip olduğu araçsal olanaklar, göç davranışını etkileyecektir ve hedef ülkede dayanışma ihtiyacı karşılanamaycak ve göç ülkesi entegrasyonu gerçekleştiremeyecektir.

Hoffman-Nowotny sistem yaklaşımları ile ekonomik teorilerilerle sosyolojik bir açıklama yapmaya çalışmaktadırlar. Hoffmann-Nowotny'in Yapısal ve Anomik Gerilim Teorisi[160], daha önceki Eisenstadt'ın[161] ve Saunders'in[162] çalışmaları yanında sistem yaklaşımları alanında önemli bir yer tutmaktadır. Bu yaklaşımın temelini, sosyal yapısal eşitsiz toplumsal sistemler ve bundan kaynaklanan alt sistemleri eşitleyen gerginliklere tepki verilmesi gibi sorunların çözümü oluşturur. Böyle gerilimler güç ve kaynakların eşitsiz paylaşımından meydana gelir. Daha sonra gerilimlerin kaldırılması veya eşitlenmesi, devletsel farklılıklar nedeniyle göç sayılacak, teknolojik değişikliklerin demografisinden sosyal organizasyonların değişimine kadar çok sayıda strateji ile sağlanır.[163] Bu nedenle uluslararası göç, gerginlikleri naklederek iktidar ve saygınlığı dengeleyen toplumsal sistemler arasındaki etkileşimdir.[164]

---

[159] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.80
[160] Hoffmann-Nowotny, **ibid. ,** 1970
[161] Eisenstadt, **ibid.**
[162] Saunders, **ibid.,** p.219-229
[163] Albrecht, Günter, **Soziologie der geographischen Mobilität**, Stuttgart, 1972, s.160
[164] Hoffmann-Nowotny, Hans, Joachim, **Soziologie des Fremdarbeiterproblems**, Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1973, s.19

Hoffman-Nowotny'in teorileri iktidar ve saygınlık (prestij) temelinde argümante edilmiştir. İktidar kavramı Max Weber'e dayanmakta ve boyutları sosyal değerleri meydana getirebilen katılım hakkı içinde tanımlamaktadır. Saygınlık ise iktidarın kararları ve iktidar varlıklarını (kısaca iktidarı) meşrulaştırma işlevini temsil eder. Güç ve iktidar bütün toplumsal sistemlerde eşit dağıtılmamıştır, fakat ilerleyen zaman içinde aktörler düzlemine uygun düşmelidir. Toplumsal sistemler içerisinde iktidar ve saygınlık, mevki ve bu mevkiye atfedilen statü tarafından belirlenir. Belli bir boyutta iktidar ile alt sistemler, kendi pozisyonları için uygun meşruiyete de sahip olmalıdırlar. İktidar veya saygınlığın fazlalık ya da noksanlığının, iktidar ve saygınlık arasında fark doğurması, Hoffmann ve Nowotny'i, iktidar ve saygınlığı gerektiren bireysel aktörlerin uygulamaları yanında toplumsal sistemin yapısal gerilimlerine götürdü.[165] İktidar ve saygınlığın eşitlenmesinin mümkün olmaması halinde yapısal gerilimler aktörler nezdinde anomik durumlara neden olur. Böyle bir gerilim durumuna örnek olarak, kendi grubunda yüksek oranda takdir edilmesine rağmen belirli pozisyonlara yükselişi mümkün olmadığı için toplumun tamamı üzerinde sadece çok az bir güç sahibi olan bir ulusal azınlık üyesi verilebilir. Bu durumdaki bireysel aktör çeşitli tarzlarda bir eşitliğe erişmeye çalışır: -verilen iktidar ve saygınlık dağıtımı içinde pozisyonların değişimi aracılıyla (sosyal mobilizasyon); -özellikle aktörlerin rol takımlarında iktidar veya saygınlık değerli pozisyonların vurgulanması aracılığıyla (rol vurgusu); -alt sistemlerde haksızlıklar yapılması sonrası yeni değerler ölçüsü aracılığıyla (alt kültürlerin oluşumu, örneğin kültürel değişim); -sonunda gerilim üreten durumlardan daha az gerilim üreten durumlar lehine vazgeçilir (göç).[166] Kısaca, eşitsizlik ve statü tutarsızlıkları yapısal gerginlikler oluşturarak göçe neden olur. Bu gerginliği gidermeye çalışan davranışlar, toplumsal hareketlere dönüşür ve elde edilen toplumsal konum terk edilerek, saygınlık kazandıracak statü isteklerinin gerçekleşeceği ülkelere göç edilir.[167] Bu süreç ise gerginliklerin biçim değiştirmesine, yeni şekillerde karşımıza çıkmasına neden olur. Böylece, "göç dalgaları, düşük toplumsal statü ve yüksek yapısal gerginlikleri daha

[165] Hoffmann-Nowotny, **ibid. ,** 1970, s.26-29
[166] Hoffmann-Nowotny, **ibid.** , 1970, s.26f; Franz, **ibid. ,** s.65f; Nauck, Bernhard, "Sozialstrukturelle und individualistische Migrationstheorien. Elemente eines Theorievergleichs", **Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie**, Vol: 40, No: 1, 1988, s.20; Wagner, **ibid. ,** s.35f
[167] Hoffmann-Nowotny, **ibid. ,**1973, s.11-14

yüksek bir toplumsal statü ve dah düşük bir yapısal gerginliğe aktarmaktadır. Bunun sonucunda yeni bir 'altkatman' (undercast) ortaya çıkmaktadır. Sistem açılmakta, istihdam yapısında yerli halk için yukarı doğru hareketlilik olasılıkları artmaktadır. Ancak bu artan toplumsal hareketlilikten göçmenler nasibini alamamaktadırlar. Yerli halkın düşük statülü kesimi yukarı doğru itilirken, göçmenler taşıdıkları olumsuz statüleri nedeni ile toplumsal hareketliliğin sağlamış olduğu fırsatlardan yararlanmayıp, katmalar sisteminin en alt tabakasında kalmaktadırlar. … Sonuç olarak, yerli ve yabancı gruplar arasındaki gerginlik günümüze dek değişik biçimlerde tırmanmaktadır."[168]

Göç sistemleri kuramı şu varsayımları ileri sürmektedir[169]:

1- Göç sisteminde yer alan ülkeler coğrafi açıdan yakın olmak zorunda değildir, çünkü bu konuda fiziki yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik ilişkiler söz konusudur. Yakınlık, bu göç hareketlerini arttırmadığı gibi uzaklık da onlara engel olmamaktadır.

2- Çokkutuplu sistemler de söz konusu olabilir, bu takdirde dağınık halde bulunan bir kısım merkez ülkeler birbiri ile örtüşen gönderen ülkelerin göçmenlerini kabul etmemektedir.

3- Bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilir, ancak uygulamada çoğulcu üyelik daha çok gönderen devletlerde görülmektedir.

4- Ülkeler toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılırlar. Sistemlerin istikrarlı yapıları yoktur.

1.2.2.2. Ağ Kuramı

Göç araştırmalarında yeni yaklaşımlardan olan Ağ Kuramı, göçün nedenleriyle değil, göç sürekliliği ve kendini yeniden üretmesiyle ilgilenmektedir.

[168] Abadan-Unat, **a.g.e. ,** s.197-198
[169] Massey, et al., **ibid.**, 1993, p.454; Abadan-Unat, **a.g.e. ,** s.38-39

Ağlar, göçmenlerin geride, kaynak ülkede bıraktıkları aileleri, arkadaşları, hemşehrileri ile sürdürdükleri ilişkileri tarif etmektedir. Bilgi alış-verişi, finansal yardım, iş bulma ve barınacak yer ayarlama benzeri konularda yapılan yardımlarla işlevi görmekte, sürekli kendini yenileyerek gelişmektedir.

Uluslararası göçün analizinde ve göç zincirleri süreçlerinin anlatımlarında orta seviye yaklaşımlar, sürekli daha fazla anlam kazanmaktadır.[170] İnsanların diğerleriyle oluşturduğu bağlar üzerine kurulan orta düzey yaklaşımlar, "birlikler[171] ve 'bireylerin, kendi hareket sahaları içerisinde kuvvetli bir şekilde dikkatini çekmek ve onları ... toplumsal yaşamın yaygın seline katmak için yeterince yakın oldukları ikincil gruplarla'[172] ilgilidir."[173] Bu bağlamda, ağ yaklaşımı, çeşitli seviyelerde göç sistemlerini gruplandırmaya yardımcı olmakta, sosyal göç ve göç şebekelerini açıklamasını kolaylaştırmaktadır.[174] Sosyal ağların, akraba ilişkilerinin ve sosyal sermayenin göç sürecine etkilerine uzun zamandır işaret edilmektedir.[175]

---

[170] Faist, Thomas, "Sociological Theories of International Migration: The Missing Meso-Link", **Paper presented at the Meeting of the Theory Group of Migration and Development (MAD) Project**, Hamburg, ZeSArbeitspapier, 17, 1995 (a), p.23ff

[171] Tocqueville, Alexis de, **Democracy in Amerika**, Mayer, J.P. (ed.), Harper & Row, New York, 1988 (1835)

[172] Durkheim, Emile, **The Division of Labor in Society**, New York, Macmillan, 1964 (1893), p.28

[173] Faist**, a.g.e. ,** 2003 (a), s.61

[174] Faist, Thomas, "A Preliminary Analysis of Political-Institutional Aspects of International Migration" **Internationalization, Transnationalization, and Internal Globalization,** Zentrum für Sozialpolitik Bremen, ZeSArbeitspapier, 10/19, 1995 (b), s.18; Danış, Didem, "İstanbul'da Iraklı Katolik Keldani Göçmenler: Transit Göç ve Ulusaşırı Dini Ağlar", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.527

[175] Hugo, Graeme J., "Village-community Ties, Village Norms, and Ethnic and Social Networks", **A Review of Evidence from the Third World**, in: DeJong, Gordon, F., Gardner, R. (Ed. by.), **Migration Decision Making. Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries**, New York, 1981, p.186-224; Erman, Tahire, "İç Göç-Dış Göç İlişkisi: Ankara-Mamak'taki Bir Alevi Gecekondu Mahallesi Üzerine Açılımlar", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.497-500; Danış, **a.g.e.,** s.521-544; Fawcett**, ibid.,** p.671–680; Taylor, J. Edward, "Differential Migration, Networks, Information, and Risk", **Research in Human Capital and Development**, Greenwich, Conn: JAI Press, Vol. 4, Migration, Human Capital, and Development, 1986, p.147–171; Tilly, Charles, "Transplanted Networks", Yans-McLaughlin, Virginia (Ed. by.), **Immigration Reconsidered. History, Sociology, and Politics**, New York, Oxford University Press, 1990, p.79-95; Tilly, Charles, Brown, Harald C., "On Uprooting, Kinship, and the Auspices of Migration", **International Journal of Comparative Socology**, 8, 1967, p.139-164; Fırat, Derya, "Göçmenler İle İlgili Fransız Sosyolojik Düşüncesinin Çözümlenmesi", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı,** Sayı: 17, 2003, s.77

Ağ kuramı, göç süreci ve bu süreç içinde oluşan ağlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu ağlar, göçmenin kaynak ve hedef ülkede, eski ve yeni göçmenler ile yerli kişiler arasındaki oluşan ve göç sürecini kolaylaştıran olanaklardan oluşmaktadır.[176] Bu ağların varlığı göç dolaşımı ile ilişkilidir ve göçü özendiricidir.[177] Ağlar, göç maliyetlerini ve taşıdığı riskleri azaltır. Gizil göçmenler, böylece yardım alacakları, iş, barınacak yer vb. konularda başvurabilecekleri bir çeşit toplumsal sermayeye kavuşurlar.[178] Ağlar, göçmenlerin ulusal şartlarına, ortak sosyal ve kültürel özelliklerine göre değişir, çeşitlenirler.[179] Göçmenlerin çoğunluğunun yeni yerleşim alanlarında akrabaları vardır, akrabaları ile birlikte seyahat ederler ya da akrabaları arkalarından gelir.[180] Sosyal ilişkiler göç akımını kolaylaştırmakta, ekonomik kılmaktadır[181], hatta şöyle söylenebilir: sosyal ağlar göçün bütünlüğünü sağlarlar[182], hatta "göç eden insanlar değil, ağlardır."[183] Göçmenin, göç ve yerleşme sorunlarıyla başa çıkmak üzere geliştirdiği informel ağlar, "kişisel ilişkileri, aile ve ev kalıplarını, arkadaş ve cemaat bağlarını, sosyal ve ekonomik konularda karşılıklı yardımlaşmayı kapsar."[184] İşçi acentaları kadar, göçmen kaçakçılığı yapan profesyonel suç grupları da ağlar içinde yer alır. Pasaport alım/temininden, vize işlemlerine ya da yasal olmayan yollardan sınırların aşılmasına kadar pek çok konuda işlevler yüklenerek, göçmene olanaklar sunarlar. Böylece, iş bulma ajansları, avukatlar, göçmen kaçakçıları, nakliyeciler ve benzeri kişilerin içiçe geçtiği karmaşık yapılar ortaya çıkar. Bu yapılar, göçmene yardımcı olur ve aynı zamanda istismar eder.

---

[176] Massey, Douglas S., "Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration", **Population Index**, 56,1, 1990, p.17; Massey, et al., ibid. , 1993, p.431–466; Danış, **a.g.e. ,** s.522–523; Bayraktar, Ulaş, "Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbuldaki Hemşehri Dernekleri", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003, s.107

[177] Tilly, **ibid.,** p.90; Güler, Müzeyyen, "Yağlıdere, Zeytinburnu Brooklyn Köprüsü (Tarihsel ve Güncel Karadeniz'den ABD'ye Göç)", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003, s.135

[178] Abadan-Unat, **a.g.e.,** s.34; Danış, a.g.e. , s.527; Güler, **a.g.e. ,** s.135-137

[179] Vertovec, S., "Transnational Networks and Skiled Labour Migration", WPTC-02-02, working papers, **Transnational Communities Programme,** 2002, p.3-4, http://www.transcomm.ox.ac.uk

[180] Choldin, H.M., "Kinship Networks in the Migration Process", **International Migration Review**, 1973, p.166; Ginsberg, Yona, "Rural-Urban Migration and Social Networks", **International Journal of Comparative Sociology**, 20,3, 1979, p.244

[181] Fuller, Theodore D., Peerasit, Kamnuansilpa, Lightfoot, Paul, "Urban Ties of Rural Thais", **International Migration Review,** 24,3, 1990, p.534-562

[182] Tilly, **ibid.,** p.84; Faist, **ibid.,** 1995 (b), p.18; Danış, **a.g.e.,** s.527

[183] Tilly, **ibid.,** p.6

[184] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.36

Göç ağları, her türlü sosyal değişkene dayanır, üst düzey ilişkileri örgütlemesi gerekmez, bizzat kendiliğinden ortaya çıkarlar. "Ağ, bir bireysel ya da kolektif aktörler –bireyler, aileler, şirketler ve ulus devletler- bütünü olarak ve onları birleştiren ilişkiler anlamında tanımlanır. Ağlar üç ya da daha çok mevki arasındaki aşağı yukarı homojen bağ bütünlerini içerir. Toplumsal ağlar, toplumsal bir sistemdeki –kişileri, grupları, örgütleri veyahut insanları olduğu kadar bağ demetlerini de birleştiren bağlar- merkez noktalarını birleştiren bağları çevrelemektedir. Ağ şekilleri toplumsal, ekonomik, siyasi etkileşim ağlarından olduğu kadar, gruplar –akrabalık grupları veya topluluklar- gibi kolektiflerden ve özel ya da kamusal birliklerden de meydana gelmektedir. Ağ, kaynakların, malların ve fikirlerin, toplumsal ve sembolik bağların belirli şekilleri vasıtasıyla nasıl dolaştıklarını etüt etmeye yarayan bir kavram ya da bir stratejidir. … Göçmen ağları uluslararası göç sistemlerinin üç ana bileşenini bir araya getirmektedir: kökenden yönelinen bölgeye bir göçmen akışı, yönelinen ülkede ikamet eden bir göçmen stoğu; göç alan ülkeden göç veren ülkeye dönüş yapan göçmenlerin akışı. Göçmen ağları, göçmenlerin sayelerinde kökenden yöneline doğru nakledildiği kanallar olarak hizmet etmektedir, fakat bunun yanında daimi yerleşimi teşvik edebilmekte ya da geriye göçü güçlendirebilmektedir. … O halde göçmen ağları, anayurttaki ve yönelinen ülkedeki hareket edenleri, hareket etmişleri ve hareketsizleri toplumsal bağlar yoluyla birleştiren bir takım kişiler arası bağlardır; akrabalık, arkadaşlık ilişkileri veya uzak tanışıklıktır."[185] Böylece ağlar, göçmenleri birbirine bağlayan zamansal ve mekânsal bilgi, yardımlaşma ve yükümlülükleri ifade eder ve sınırlı, tek yönlü ve sürekli olmaları zorunlu değildir.[186]

Göç sürecinde, öncü göçmenler kaynak ve hedef ülkeler arasında ortaklıkları birbirine bağlayan bir alt yapı oluştururlar. Bu alt yapı, kaynak ülkelerdeki nüfusa kolaylaştırıcı göç olanakları sunar. Yeni göç dalgaları kurulmuş bu olanaklar üzerinde hareket eder ve eskilerin deneyimlerinden yararlanır ve zamanla göç

[185] Faist, **a.g.e,** 2003 (a), s.83–85
[186] Boyd, **ibid.,** p.641

kendini yenileyerek sürdüren bir hal alır.[187] Böylece ağlar, göçmenler için toplumsal bütünleşme aracı olurlar ve onları esnek tarzlarda birbirine bağlayan toplumsal çevreyi örerler. Ağlar içinde fonksiyon sahipleri ile kullananlar arasında daha önceden bir ilişki olması da gerekmez, çünkü ağlar göç kanallarının kurumlaşmasını ve süreklilik kazanmasını bir çoğaltan etkisiyle sağlarlar. Bu şekilde oluşan "yapısal denklik, simsarların göçmen ağları içerisinde belirginleşen sosyal sermaye gibi kaynakları sağlamaktaki belirgin rollerini aynen almaktadır. … Uluslararası göçte ağlar, iç göçte olduğundan daha önemlidir zira üstesinden gelinecek daha çok engel vardır, mesela çıkış ve giriş izni ve bunlar uygun olmadığı takdirde, illegal sınır aşımı maliyetleri gibi. Göçmen ağları 'önceki göçmenlerle kurulmuş olan birincil toplumsal ilişkiler yoluyla saptanan' zincirleme göçe yol açar. Zincirleme göç, içerisinde sayısız kişinin iyi-tanımlanmış bir köken bölgeyi bir diğer iyi-tanımlanmış bölge için seri halde terk ettiği toplumsal mekanizmadır. Bu kişiler bilgi, gayri resmi yardım ve çeşitli kaynaklar için aynı kökenden insanlara ve simsarlara dayanmaktadırlar."[188]

Ağ kuramının varsayımları şöyle sıralanabilir[189]:

1- Uluslararası göç, göç ağlarını birbirine bağlamaktan, bu imkânlardan yararlanan kişilere kadar çok geniş bir göç bölgesi meydana getirirler.

2- Göç akımı, iki ülke arasındaki ücret farkları veya işsizlik ücreti ile güçlü bir korelasyon içinde değillerdir. Göç ağlarının azalttığı göç maliyetleri ve riskleri, bu faktörlerin göç kararına etkisine üstün gelmektedir.

3- Göç ağlarının oluşması sonucu uluslar arası göç kurumsallaşmakta, yapısal ve bireysel nedenlerden bağımsız kalmaktadır.

4- Sosyal ağlar aracılığıyla göç maliyetleri ve risklerinin azalmasından sonra, göç akımı daha az seçici ve göç veren toplumu açısından daha az temsil edici olur.

---

[187] Wilpert, Czarina, "The Use of Social Networks in Turkish Migration to Germany", Kritz, Mary M., Lim, Lean Lin, Zlitnik Hania (Ed. by.), **International Migration Systems: A Global Approach**, Oxford, Clarendon Pres, 1992, p.178

[188] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.84–86

[189] Massey, et al., **ibid.**, 1993, p.449ff

5- Göç akımı bir kez ortaya çıktıktan sonra siyasal araçlarla kontrolü mümkün değildir, ağlar bütün kuralları aşarak, örüntülerini oluşturmaya devam edeceklerdir.

6- Göçmenlerin aile birleşmesini olanak veren politikalar göç ağlarını güçlendirerek devam ettirmektedir.

1.2.2.3. Sosyal Sermaye Kuramı

Sosyal sermaye kuramları, aile, akrabalık ağları veya etnik topluluklar gibi sosyal birliklerden meydana gelen sosyal konteks içinde bireysel karar süreçlerini anlatan göç ağları araştırmalarının uygulama sonuçlarıdır. Ağ yaklaşımı sosyal sermaye kavramı ile somutlaştırılmaktadır. Sosyal sermayenin pozitif etkileri ilk olarak Massey ve arkadaşları tarafından göçmen ağları ile bağlantı içinde yayınlanmıştır.[190] Sosyal sermaye, orta seviye bir "prototipik" bağlantıdır. Bazı araştırmacılar, sosyal sermayeyi bireylerin kullanabileceği bir kaynak olarak işlemiş[191], bazıları ise, işbirliği ağlarında, karşılıklılık ilkesi çerçevesinde ele almışlardır.[192] Bu iki tanımı kullanarak orta seviyede kullanılan bir ara bağlantı oluşturan Faist ise şu tanımı yapmaktadır: "Sosyal sermaye, insanların ya da grupların bağlar içerisinde hedeflerine ulaşmalarına yardım eden bütün kaynaklar ile aktörlere, grupların ve sembolik toplulukların kaynaşmasında bir mekanizma işlevi gören ağlar ve örgütler içerisinde işbirliği yapmalarını sağlayan kalıplaşmış toplumsal ve sembolik bağlarda içkin bulunan sermayelerdir. Bu nedenle sosyal sermayenin iki yönü vardır. İlk olarak, sosyal sermaye birey ve kolektif aktörler için bir kaynaktır. Bunun anlamı sosyal sermayenin, belirli ve arzu edilen kaynakların sahibi olan insanlara kapı açma hizmetinde bulunduğudur. İkincisi ise sosyal

[190] Massey, Douglas S., et. al., **Return to Aztlan: The Social Process of International Migration from Western Mexico**, Berkeley, University of California Press, 1987, p.170

[191] Bourdieu, Pierre, "Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital", Reinhard, Kreckel (Ed. by.), **Soziale Ungleichheiten (Soziale Welt, Sonderheft 2)**, Göttingen, Otto Schwartz & Co., 1983, s.183-198

[192] Putnam, Robert D., **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**, Princeton, Princeton University Press, 1993

sermaye toplumsal yapının işbirliğini kolaylaştıran bir boyutu ile alakalıdır. Her ne kadar elde edilen faydalar bireysel olarak tüketilse de sosyal sermaye kolektif bir emtiadır. Böylece sosyal sermaye insanları toplumsal ve sembolik bağlar aracılığıyla ağlara, gruplara ve örgütlere bağlamak görevini –toplumsal ve sembolik bağlar sayesinde grupların kaynaşmasını sağlayarak- yerine getirir."[193] Arkadaşlar, akrabalar ve hemşehriler ile kurulan kontaklar, göçmene, iş alanı ve ev bulmak, finansiyel koruma verme konularında yardımcı olmaktadır. Böylece göç maliyetleri düşmekte ve ekonomik kaynakların yetersizliği yararlı sosyal ilişkilerle aşılmaktadır. Katılan her yeni üye ile yaygınlaşan ve kuvvetlenen sosyal ağların kendini güçlendiren etkisi, daha o andan itibaren oluşturulan ağlardan fayda sağlayabilen potansiyel göçmenin iştahını kabartmaktadır. Böyle kaynaklara erişebilirlik, göç kitlelerinin erişmesi gereken şartlardandır.

Sosyal sermaye düzeni, sosyal ağlar içinde verilmiş bakış açısına özellikle dikkat çeken bir ekonomik düzenlenmiş göç sosyolojisi alanında bulunmaktadır. Sosyal sermaye ve ondan elde edilen kazançlar muğlâk niteliktedir. Bir yandan, yerel varlıkları, diğer yandan, iki ve üzerinde ulus devletin coğrafi olarak uzak mesafelerine ulaşabilen toplumsal ve sembolik bağlar üzerinden göçmen ağlarına etki eder.[194] Bütün göçmen ağları ile bağlantı içinde ortaya çıkmış olan sosyal sermaye dört farklı tipe ayrılmıştır.[195]

---

[193] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.147–148, Faist, sosyal sermayenin mikro yada makro seviyelerden ihtiyaç duyulan, orta seviyede ara bağlantılarla çözümlemelere uygun analiz verilerini sunduğunu söylemektedir. Ona göre, sosyal sermaye, yerellik ve nakledilebilirlik şeklindeki iki özelliği nedeniyle göç kararını ve göçün hacmini şekillendirir. "Sosyal sermayenin çeşitli boyutları onun hem insanlar için bir kaynak olarak, hem de grupları, örgütleri ve sembolik toplulukları bütünleştiren aygıtlardan biri olarak hizmet ettiğini göstermektedir. Özelde sosyal sermaye, hareket edecek ve geri dönecek olan ve bu modeldeki çıkış davranışını yayacak olan göçmenlerin seçim işlevini yerine getirir. Sosyal sermayeden elde edilen yararlar aynı zamanda göç alanları arasında kişi, fikir, bilgi ve malların akışı vasıtasıyla köprü kurmak işlevini de yerine getirir.", s.141–142

[194] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.141

[195] Portes, Alejandro, Sensenbrenner, J. "Embeddedness and Immigration: Notes on the Social Determinants of Economic Action", **American Journal of Sociology**, 98, 1993, p.1320–1350; Portes, Alejandro, "Economic Sociology and the Sociology of Immigration: A Conceptual Overview", Portes, Alejandro. (Ed. by.), **The Economic Sociology of Immigration: Essays on Networks, Ethnicity, and Entrepreneurship**, New York, Russell Sage Foundation, 1995, p.1–41

Şekil 2: **Sosyal Sermaye Tipleri**[196]

Kaynaklar	Motivasyon	Etkiler	Klasik İlgiler	Örnekler
Değerler	Diğergamlık (diğerleri merkezlilik) /İlkesel	Genel ahlaki emirler dolayısıyla kaynak transferi	Bir mukaveleye bağlı olmayan sosyal sözleşme bölümleri, fonksiyonel sosyoloji	Ebeveynlerin çocuklara hediyeleri
Dayanışma	Diğergamlık (diğerleri merkezlilik) /İlkesel	Grup içinde ihtiyaçlar ve amaçlar ile özdeşleşme aracılığıyla kaynak transferi	Sınıf bilinci, etnik topluluk ile dayanışma	Etnik ya da dinsel topluluk üyelerinin hediyeleri
Karşılıklı /Çift Yönlü Değiştirme	Araçsal	Karşılık beklentisi ile kaynak transferi	Değişim teorisi	İş arkadaşlarının bahşişleri
Zorunlu Güven	Araçsal	Toplumda statü kazanma beklentisi ile kaynak transferi	Ekonomik faaliyetlerde rasyonellik	Borç tavizi, etnik ya da dinsel topluluk üyeliği için garantili sözleşmelerden vazgeçme/feragat

Göçmen, sosyal sermaye için bu kaynakların herbiri yanında, kaynak transferinde bir motife sahip olur.[197] Birinci durumda, genel moral ilkeler, sosyolizasyon aracılığıyla kazanılır. Bir topluluğun diğer üyeleri için kazançlı olan sadece ekonomik yönlendirilmiş ortak davranışlar, onlar için sonuç vermeyebilir. İkinci durum, dayanışmacı davranışlarla yürütülen grubun ihtiyaç ve amaçları ile özdeşleşme meydana çıkar. Grup bilincine sahip olmanın vurgulanması aracılığıyla ortaya çıkan bu gruba yönlendirilmiş davranışlar, değere yönlendirilmiş davranışlardan ayrılır. Üçüncü durum, kendi kişisel ilgilerinden oluşan kaynakların karşılıklı değişimini verir ve dördüncü durum, birbirine zorunlu güvenmenin negativ yaptırım durumuna göre ödül beklentisine götürür.[198]

[196] Haug, **ibid. ,** 2000 (a), s.21'den geliştirilerek alıntılanmıştır.
[197] Portes, **ibid.,** 1995, p.15
[198] Haug, **ibid.,** 2000 (a), s.22

Şekil 3: **Toplumsal Entegrasyonun Üç Yönü ve Sosyal Sermayenin Mikro, Orta ve Makro Düzeylerdeki Üç Boyutu**[199]

Aktörlerin Mikro-Düzey Yönelimleri	Çıkarla alakalı	Norm-yönelimli	İfade edici
Sosyal Sermayenin Ara-Bağlantı Boyutları (Orta Düzey)	Bir toplumsal karşılıklı değişim modeli olarak yükümlülükler	Toplumsal bir norm olarak karşılıklılık	Dayanışma
Makro-Düzey Entegrasyon	İşlevsel düşünceler	Normatif beklentiler	Kolektif kimlik

Sosyal sermaye, sosyal yapılardaki üyelik meziyetlerini kısıtlı kaynaklarla idare etme becerisi olarak tanımlanır ve sosyal ilişkilere yerleşmiş bir üretimdir.[200] Sosyal sermaye yeteneği oluşturmak, bireysel mülkiyette ekonomik sermaye meydana getirmekten çok başkaları ile ilişkiler grubu kurma niteliğindedir. Sosyal sermaye burada bireylerin bilgi, ilişki ve para gibi kaynakları kullanma kapasitesidir, çünkü onlar sosyal ağlarların ve organizasyonların birer üyeleridir. "Sosyal sermaye, sosyal ağlar ve organziasyonlar içindeki üyeler ve katılımcıların, bilgi, ilişkiler ve para gibi kısıtlı kaynakları kullanmak için sahip oldukları bireysel kapasitedir."[201] Başka bir deyişle, "en temel düzeyde sosyal sermaye, bilinçli bir yatırım değil fakat işlemlerin ve kolektif simgelerin bir yan-ürünüdür. ... Kolektifler açısından ise sosyal sermayenin en önemli işlevi işlem maliyetlerini azaltmak ve işbirliğini kolaylaştırmaktır. ... İşlem maliyetlerini düşüren ve işbirliğini kolaylaştıran üç tane sosyal sermaye mekanizması ayrımlayabiliriz: toplumsal mübadelenin bir sonucu olarak yükümlülükler, bir norm olarak karşılıklılık ve dayanışma." (Şekil 3). Böylece sosyal sermayenin, "işbirliğini kolaylaştıran ve grupları kaynaştıran kaynaklar ve mekanizmaların" ortaya çıkardığı "kolektif bir emtia" olduğu şeklindeki birinci niteliğine varılır.[202] Buradan ise, sosyal sermayenin, sosyal yapıdan kaynaklanan pozitif ekonomik etkiler için kestirme bir çıkış olduğu düzlemine varılır.

[199] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.165'den geliştirilerek alıntılanmıştır.
[200] Portes**, ibid. ,** 1995, p.13
[201] Faist**, ibid.,** 1995 (a), p.4
[202] Faist**, a.g.e.,** 2003 (a), s.148-149

Şekil 4: **Yapısal Boyut ve Göç Kararının Sağlanması**[203]

Mikro Seviye: Birey	Orta Seviye: İlişkiler	Makro Seviye: Yapı
—Bireysel Kaynaklar —Ekonomik Sermaye: finansiyel koruma —Kültürel Sermaye: Beceriler, Eğitim ve Öğretim —Sosyal Sermaye: Para, bilgi gibi kısıtlı kaynakları elde etme için sosyal ağları kullanma imkanı	—Sosyal Ağlar ve Organizasyon —Alansal: Aile, Komşular, İş Alanı, Toplum —Alansal Olmayan: Etnik Ağlar, Meslek, Din	—Yapısal Faydalar ve Sınırlamalar —Siyaset: Kontrol ve Baskılar —Ekonomi: Meslekler, Gelir Dağılımı, Gelir Farklılıkları —Kültürel Çevre —Demografi: Nüfusun Gelişimi —Ekoloji

Bireyin sosyal sermayesi, bu kaynak transferinden elde edeceği potansiyel kazanımı anlatmaktadır. Bununla birlikte aynı zamanda, sosyal sermayenin, bireye sağlayacağı faydalar yanında sınırlamalarına da dikkat etmek gerekmektedir.[204] Bu gizli maliyet, bir yandan, diğer grup üyeleri ile paylaşılan normlar olarak adlandırılacak, sosyal sermaye yardımı ile ekonomik başarı için ödenmesi zorunlu bedel olarak, toplumun beklentilerinden meydana gelir. Diğer yandan, toplumun sınırlamaları, uyma baskısı şeklinde ortaya çıkan kapalı, sıkı, çok yönlü ağlar yanında, topluluk dışındaki diğer bireylerle bağlantının sınırlanması ve bireysel başarı için engeller yanında sert yaptırımlı normlarda durur.

Şekil 5: **Göç Analizinin Seviyeleri**[205]

Mikro Seviye: Bireysel	Orta Bağlantılar: İlişkiler	Makro Seviye: Yapısal
—Bireysel Tercihler: Amaçlar, Değerler —Beklentiler —Bireysel Kaynaklar: Ekonomik Sermaye, İnsan Sermayesi (Humankapital)	—Sosyal Bağlar —Kuvvetli Bağlar: Aile, Ev —Zayıf Bağlar: Ağlar —Sembolik Bağlar: Etnik ve Dinsel Örgütler —Sosyal Sermaye: Ağların parçalanması ve kuvvetli, zayıf ve sembolik sosyal bağlar ile oluşan birlikler aracılığıyla kaynaklar	—Ekonomi: Gelir, İş Alanı, Ekonomik Sermaye —Siyaset: Kontrol, Çatışma, Karşılıklı Dayanışma —Kültürel Konteks: Normlar —Demografi ve Ekoloji: Nüfusun Gelişimi, Toprak Mülkiyeti, Teknolojik Gelişim

Faist, sosyal sermayeyi mikro düzlemde[206] (Şekil 4) ele aldığı gibi, makro düzlemde incelenen yapılara aracılık etmek üzere orta seviyede ara bağlantı

[203] Haug, **ibid.,** 2000 (a), s.23'den geliştirilerek alıntılanmıştır.
[204] Portes**, ibid.,** 1995, s.14
[205] Haug**, ibid.,** 2000 (a), s.23

boyutunda da[207] (Şekil 5) incelemiştir. Ona göre, "aktörlerin kararlara –mikro düzey- ve daha geniş toplumsal yapılara –makro düzey- yönelimlerini dikkate aldığımızda, sosyal sermayenin üç boyutunu ya da üç mekanizmasını bir ara bağlantı olarak düşünebiliriz. Söz konusu üç boyut, insanlar ve gruplar arasındaki işlemleri önceden oluşturan makro-düzeyde ayırt edebilirler: işlevsel önkoşullar, normatif beklentiler ve kolektif kimlik.[208] Bu üç tipi alarak ara-bağlantı oluşturan sosyal sermayenin üç boyutunu tanımlayabiliriz: mübadele temelli yükümlülük ve beklentiler, karşılıklılık kuralı ve dayanışma (Şekil 3). ... Dolayısıyla sosyal sermaye, işlem maliyetlerini düşürmede ikili bir dürtüye sahiptir: aktörlerin hedeflerine ulaşmalarına bireysel aktörler arasında yükümlülükler, beklentiler, karşılıklılık ve dayanışma yaratıp, bunları kullanarak işbirliğini kolaylaştırmak yoluyla yardım eder ve olanak sağlar. Sosyal sermaye aynı zamanda bireyleri toplumsal yapılara bağlar ve işbirliği yoluyla desteklenmelerine yardım eder. Dolayısıyla gruplar sosyal sermayeyi, üyelerini izleyip onlar üzerinde yaptırım uygulamakta da kullanabilmekteler."[209] Faist'te göre, herhangi bir bireyin erişebileceği bu kaynaklar, göçmene sosyal olarak yakın olan diğerlerince de elde edilebilir. Bu durum, yukarıda –işbirliğini kolaylaştıran ve grupları kaynaştırma- olarak verilen birinci niteliğine devamen, ikinci niteliği oluşturur ve "bireysel ve kolektif aktörler sosyal sermayeden üç ana kazanç sağlamaktadırlar: başka insanların kaynaklarına erişim, gelişmiş bilgi ve diğer insanlar üzerinde daha fazla denetim."[210]

Faist, göçmen ağları ile sosyal sermaye arasında ilişkileri kurarak kullandığı tipolojideki ayrımlara devamen, "İlişki Gücü Sınıflandırması[211]"nı temel almaktadır.[212] İnsanlar, belli sonuçlara ulaşmak için başkalarıyla beraber zaman ve enerji harcayarak sermaye oluştururlar. Bu bağlamda sosyal sermayenin beş yönü

---

[206] Faist, **ibid.,** 1995 (a), p.29
[207] Faist, Thomas, "Migration und der Transfer sozialen Kapitals oder: Warum gibt es relativ wenige internationale Migranten?", Pries, L. (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, 1997 (a), Sonderband 12, s.81; Faist, Thomas, "The Crucial Meso-Level", Hammar, Tomas, et. al., (Ed. by.), **International Migration, Immobility and Development**, New York, Berg, 1997 (c), p.200
[208] Peters, Bernhard, **Die Integration moderner Gesellschaften**, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1993
[209] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.163-164
[210] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.159
[211] Granovetter, Mark, "The Strength of Weak Ties", **American Journal of Sociology**, 1973, 78,6, p.1360–1380.
[212] Faist, **ibid.,** 1995 (a), p.30

ortaya çıkar. İlk olarak, "İnsanlar veya bir grup, ekonomik ve insani sermayenin bütününe ya da bir parçasına hükmeder. Fakat sosyal sermaye, bir ilişkiye dönük olarak taraflarca birlikte sahip olunan bir şeydir. Hiç kimse sosyal sermaye üzerinde özel mülkiyet hakkına sahip değildir." İkincisi, "Sosyal sermaye esas itibariyle bir yardımcı olarak iş görür. Ekonomik ve insani sermayeye özgü doğrudan ve basit bir hedefi yoktur. Uluslararası göç süreçleri içerisinde ağların ana işlevi prensipte kimi olasılık veya beklentilerin iliştirilebildiği salt risk taşıyan, bütünüyle belirsizlik arz eden durumları azaltmaktır." Üçüncüsü, "karşılıklı ve dayanışmacı sosyal sermaye mekanizmaları, kullanıldıkça değeri düşmeyen 'ahlaki kaynaklardır.'[213] Aksine bu kaynaklar kullanıldıkça, miktarları artar." Dördüncüsü, "örgütler, sosyal sermayeye temel önem atfederler. Örgütler, mensuplarına, mesela zaman ya da para talebi gibi resmi haklar verdiklerinde sosyal sermayenin rolünü değiştirirler. ... Sosyal sermaye kurumsallaştığında insanları daha az birbirlerine bağımlı hale getirir –ki bazen daha fazla seçim özgürlüğü için bir önkoşuldur bu." Beşincisi, "sosyal sermayenin mekâna bağlılığıyla ilgilidir. Ekonomik sermayenin ulusal ve ulus ötesi nakliyesi kolaydır. ... İnsan sermayesinin ... ekonomik sermayeye oranla bir yerden diğerine nakledilebilirlikleri daha sınırlı[dır]. Sosyal sermaye, ekonomik sermaye kadar kolay değişimi yapılan ya da insani sermaye gibi iş sözleşmelerinde yasallaştırılan bir sermaye değildir. Ayrıca satılmaz da. Dolayısıyla sosyal sermayenin göç konusu[nda] iki önemli işlevi vardır: öncelikle sosyal sermayenin bir ülkeden diğerine nakledilmesi sınır-aşırı ağlar kullanılmaksızın oldukça zordur. Sosyal sermaye öncelikle bir yerel sermayedir. ... Ancak göç sırasında ulusaşırı ağlar ve zincirleme göç ortaya çıktığında sosyal sermayenin nakledilebilirliği artar. Ancak yerel sermayeler sınırların ötesine taşınabilir hale geldiklerinde ikinci nitelik meydana gelir: sosyal sermaye bilhassa finansal araçlardan yoksun olan insanların göç etmelerine ve diğer sermaye biçimlerinin seferber edilmesine yardımcı olması açısından önemlidir."[214]

[213] Hirschman, Albert O., "Against Parsimony: Three Easy Ways of Complicating Some Categories of Economic Discourse", **American Economic Review**, Papers & Proceedings, 96th Annual Meeting, 1984, p.196-219

[214] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.165-170

Şekil 6: **Göçmen Ağlarına Uyum Sıralaması Yanında Sosyal Sermaye Tipleri**[215]

	Uyum	
Sosyal İlişkiler	**İlgiler (Araçsal)**	**Normlar (İlkesel)**
Zayıf Bağlar	Maliyet-Fayda Hesabı	Değerlerin Korunması
Kuvvetli Bağlar	Karşılıklılık	Dayanışma

Sosyal sermaye, uluslar arası göçte, potansiyel/gizil göçmenlerin seçimi; göçmen ağları ve zincirleme göç yoluyla göçün yayılması; ağların, grupların ve örgütlerin göç sistemleri içerisinde bağlantılandırılması ve göçmenlerin göç edilen ülkelerde uyum göstermeleri ya da göç veren ülkede yeniden uyumları işlevlerini üstlenmektedir.[216]

Şekil 7: **Toplumsal ve Sembolik Bağlarda Sosyal Sermaye**[217]

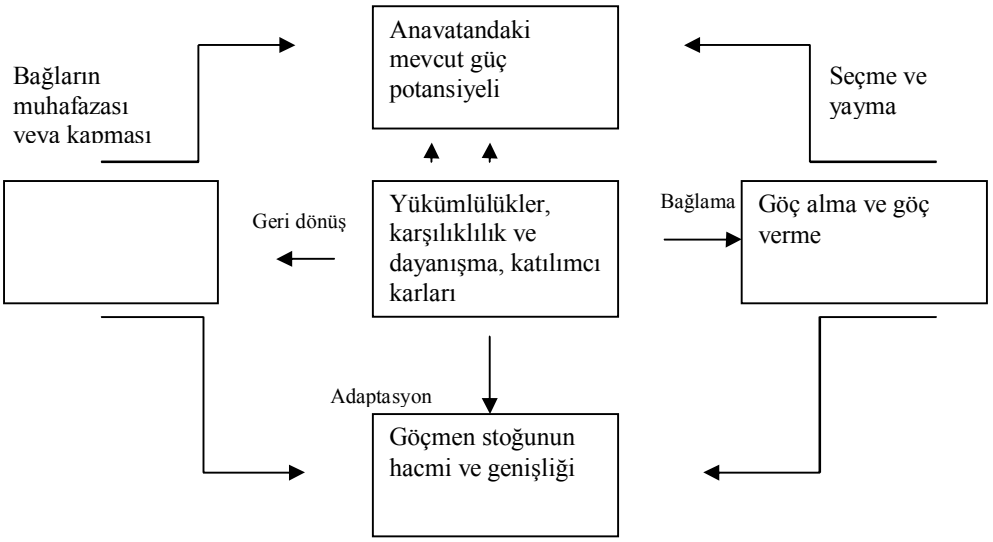

Göç süreci kabaca birbirini takip eden üç süreçten geçer (Şekil 8). Göç süreçlerinin başlamasında en önemli sorun başlangıç maliyetlerinin karşılanmasıdır. Bu konudaki en önemli yardım, kendileri çoğunlukla öncü göçmelerden oluşan simsarların yardımlarıdır. Tecrübelerini kendi menfaatlerine çevirebilen öncü göçmenler olarak simsarlar, göç sürecinin diğer aktörleri arasındaki bağları kurup, geliştirerek kar elde ederler. Simsarlar, göç bağlarını kullanmaya çalışan iki ya da

[215] Haug, **ibid.,** 2000 (a), s.24
[216] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.170
[217] Faist, **a.g.e**., 2003 (a), s.171'den geliştirilerek aktarılmıştır.

daha fazla taraf arasında üçüncü kişiyi ifade eder. Ağlar içinde kazandıkları konumları gereği, simsarların bilgi düzeyleri yüksektir, bu nedenle üst düzey kontrol uygulayabilirler ve kaynak ve hedef ülkedeki bireyler ve resmi kurumlardaki profesyonellerden saygı görürler. Öte yandan simsarların, belge hazırlayabilen, sahte belgelerle sınır aşımını sağlayabilen göçmen tacirleri olma ihtimalleri de vardır. Kısaca onlar, potansiyel ve gerçek göçmenlerin işverenler, meşru otoriteler ve diğer kuruluşlarla iletişim kurmasına olanak tanıyan "ulusaşırı girişimciler" olarak hareket ederler. Göçmenler çoğunlukla kişisel olarak tanıdıkları simsarlara, kurumsal yapılardan daha çok güvenirler. İlk olarak güvenilen, akrabalar, arkadaşlar gibi ağlar gelir. İkinci olarak, gümrük kaçakçıları ve sınır görevlileri bulunmaktadır. Son olarak, dokümanları temin edip, yurt dışında rehberlik ederek süreci yöneten kurumsal yapılar gelir. Başlangıç aşamasını önemli ölçüde simsarlar yardımı ile aşıp göç eden birey, aile fertlerinin ve ilgili bireylerin göçünün ağlarını hazırlamaya başlar. Süreç kartopuna benzer şekilde artarak büyür ve zincirleme yayılma gösterir. Zirve noktasına erişen göç kurumsallaşarak, yavaşlar ve geri göç başlar.[218]

Şekil 8: **Göç Süreci Aşamaları**[219]

Aşama 1: Başlangıç ve Hızlanma	**Aşama 2: Zirve**	**Aşama 3: Yavaşlama**
Başlangıç: Öncü Göçün Etkileri	Yayılma ve Zincirleme Göç	Göç Kültürü: Bir Yaşam Şekli Olarak
Göçmen ve Göç Ağlarının Oluşturulması	Kendi Kendini Besleme Etkileri: Birikimli Hareketlilik	Toplu Göçün Tükenmesi

Sosyal sermaye yaklaşımlarının arka planında, farklı ilgi yapılarının birliğini sağlayabilen, metedolojik bireyciliğin davranış teorilerinin varsayımları kullanırken; hane halkları, aile grupları ya da etnik toplulukları göç araştırmalarının önemli birimleri olarak görelüp, kalabalıkların, ağlardan ve sosyal sermayeden yararlanmalarını işlemektedir.[220]

[218] Faist**, a.g.e.,** 2003 (a), s.201-264
[219] Faist**, A. e.,** 2003 (a), s.203
[220] Faist**, ibid.,** 1995 (a), p.4-32

1.2.2.4. Ulusaşırı Göç Kuramı

"Ulusaşırı" terimi ilk kez 1975 yılında Sutton ve Mackiesky-Barrow tarafından kullanılmış[221], bugüne kadar ulusaşırı yaklaşıma atıfta bulunan bir dizi yayın ve ampirik araştırma görülmüştür. Ulusaşırıcılık tartışmaları, uluslararası siyaset ve ulusal kimlik üzerine önemli etkileri ile birlikte "yurtsuzlaştırılmış ulus devletlerin" ortaya çıktığı varsayımları[222] ile ilgileri üzerine çekmiştir. Ulusaşırı göçmen ağlarının oluşumu ile bağlantılandırılan süreç, ulusaşırılaştırılma olarak tanımlanmış, göçmen ağlarınının ortaya çıkardığı ulusaşan sosyal mekânlar ve iki devlet arasındaki kurumsal bağlardan meydana gelen ulusaşan sosyal ağlar, bu yeni gelişimin temeli olarak gösterilmiştir.[223]

Göç ağları, göçün nicel özelliğine dikkat çekmekte, "yani 'bu kadar çok mekândan nasıl bu kadar az göçmen' sorusundan 'bu kadar az mekândan nasıl bu kadar çok göçmen' sorusuna geçişi açıklamaktadır. Bu asgari yoğunluk süreçleri; nitel bir sıçramayı da harekete geçirmektedir: ulusaşırı ağlar yerel olarak sınırlanmış toplumsal alanları sınır aşan değişimlere önceden hazırlayarak, gerçek bir ulusaşırılaşmanın ortaya çıkmasını sağlarlar. ... Ulusaşırı toplumsal alanlar güçlü toplumsal ve sembolik bağların ve bu bağların içeriklerinin, örgütlerdeki ve ağlardaki pozisyonların ve örgütlerin birden çok devlette bulunabilen ağların birleşiminden oluşur. Bu alanlar; bağların ve konumların statik nosyonlarını değil, dinamik süreçleri ifade etmektedir. ... Ulusaşırı bağlantılar zaman içerisinde ulus ötesi toplumsal alanların farklı çeşitlerinde (akraba gruplarındaki ulusaşırı karşılıklılık, değiş-tokuş temelli ağlardaki ulusaşırı devreler, yaygın dayanışmanın yüksek derecelerde olduğu ulus ötesi topluluklarda mesela diasporalarda) yoğunlaşabilirler. ... Ulusaşırı toplumsal alanlardaki kültürel, siyasi ve ekonomik süreçler çeşitli

[221] Glick Schiller, et. al., **Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity and Nationalism Reconsidered**, New York, New York Academy of Sciences, 1992, p.60; Pries, Ludger, **ibid.**, 1996, 25, p.465
[222] Basch, Linda, et. al., **Nations Unbounded: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, and Deterritorialised Nation States,** New York, Gordon and Breach Publ., 1994
[223] Faist, **ibid.,** 1995 (a), p.42; Faist, **ibid.,** 1995 (b), p.18–19

sermaye türlerinin biriktirilmesini, kullanımını ve etkilerini; bu sermaye türlerinin hacmini ve değiştirilebilirliklerini içermektedir."[224]

Bir göç hareketinin ulusaşırı karakteri, toplumsal bir aktör olarak göçmenin, sınır ötesinde yabancı olarak kabul edildiği, prensipte bir başka ulus devlet olarak örgütlenmiş devletin himayesine girmek için, uyruğu olduğu kendi ülkesinin siyasal organize edilmiş egemenlik alanını terk etmesiyle başlar.[225] Bu süreç, sadece insan hareketi ile sonuçlanmaz, fikirlerin, parasal kaynakların, emtiaların, sembollerin, kültürel faaliyetlerinde yer değiştirmesini sağlar.[226] Bu bakımdan, uluslararası göçün özel bir durumu söz konusudur. Yaşadığımız yüzyılın sonunda bir yeni göç, nicel ve nitel değişim ile gözlendiği için, bu fenomenin özellikleri ampirik temelde olgusal olarak geçerlidir. Daha önceleri uluslararası göç, tek yönetimli ve bir seferlik oturum bölgesi değişimi olarak tanımlanıyordu, oysa artık ulusaşırı göç formları çoğalarak ortaya çıkmaktadır[227]; çünkü ulusaşırı toplumsal alanlarda yaşayan, ulusaşırı göçmenler olarak tanımlanan gruplar[228], ağlar ve "coğrafi yakınlığın olmadığı topluluklar" oluşturmaktadırlar.[229] Böylece, ulusaşırı alanlar kavramı dünya-sistemi kuramını ve küreselleşme kavramını tamamlamaktadır.[230]

Ulusaşırı göçmenler, kendi kaynak toplumları ve seyahat ettikleri toplum arasında bağlar kurarak, ulusal sınırların üzerinden çok uzaklara ailevi, iktisadi, toplumsal, kurumsal, dini ve siyasi çeşitli ilişkiler inşa etmekte ve bu ilişkileri korumaktadırlar.[231] Onlar, farklı oturum bölgeleri arasında yaşarlar, böylece hem

---

[224] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.265–271
[225] Knapp, Manfred (Hg.), **Migration im neuen Europa**, Stuttgart, Steiner, 1994, s.3f
[226] Smith, Michael Peter, Eduardo, Guarnizio (Ed.), **Transnationalism From Below**, New Brunswick, Transaction Publishers, 1998, p.19
[227] Pries, Ludger (Hg.), **ibid.**, 1997 (b), s.3
[228] Pries, Ludger, " 'Transmigranten' als ein Typ von Arbeitswanderern in pluri-lokalen sozialen Räumen", **Soziale Welt**, 49, 1998, s.135–150
[229] Webber, Melvin M., "Order in Diversity: Community without Propinquity", Lowdon, Wingo (Ed. by.), **Cities and Space: The Future Uses of Urban Land**, Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1963, p.23-54
[230] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.283; Castles, Miller, **a.g.e.**, s.41
[231] Basch, et. al. **, ibid.,** p.7; Glick, et.al., **ibid.,** 1992, p.10; Glick Schiller, et.al., "Transnationalismus: Ein neuer analytischer Rahmen zum Verständnis von Migration", Kleger, Heinz (Hg.), **Transnationale Staatsbürgerschaft**, Frankfurt, Campus, 1997 (a), s.81-197; Glick, Schiller, et.al., "From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration", **Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997 (b), p.121-140; Goldring, Luin, "Power and Status in Transnational Social Spaces", Pries, L.

kaynak alanların hem de seyahat alanlarının yerlisi olurlar ve sıklıkla ikametler arasında gidip gelirler. Bir yandan, aynı mekânsal düzlem içerisinde çeşitli ayrılmış etnik-kültürel sosyal mekânlar, diğer yandan, coğrafi-politik alanların çok ötesinde "ulusaşırı sosyal alanları" meydana getirirler.[232] Bu fenomen, "Global Şehirler"[233] veya ulusaşırı cemaat ya da toplumu içerecek şekilde "Ulusaşırı Toplum"[234] olarak da adlandılmaktadır. Bir "Hayali Toplum"a (Imagined Community)[235] dayanan ulusaşırı toplum, ulus devletleri aştığı düşünülen, toplum içinde, direkt olmayan, kişisel ilişkilerle ortaya çıkmaktadır. Bu ilişkiler, "şirketlerin, devletlerin ve devletlerarası örgütlerin gücüyle mücadele edebilecek bir karşı güç geliştirebilirler."[236] Yaklaşımın özünü, yeni bir sosyolojik alan tasarımı olan bu sürecin araştırılması koşulları yanında, ulusaşırı sosyal mekânların oluşumuna götüren coğrafi ve sosyal mekândan kopuşun meydana gelmesi anlatmaktadır.[237] Öte yandan, "ulusaşırılaşma, merkez-çevre ilişkilerinden başlayan dünya sistemi kuramları gibi, çıkış yapılan ülke ile gidilecek ülke arasında bulunan eksene vurgu yapar."[238] Ulusaşırı eylem şu şekilde tarif edilir: "Ulusal sınırlar arasında tekrarlanma temeline dayanan bu ulusaşırı eylemlerin, katılımcılar tarafından zaman içerisinde düzenli ve fark edilebilir bir şekilde yinelenmesi gerekir. Bu tür eylemler ulusal hükümetlerin temsilcileri veya çokuluslu şirketler gibi görece daha güçlü aktörler tarafından yönetilebileceği gibi, göçmenler ve onların anavatanlarındaki hısım ve

---

(Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997, p.179-196; Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.322

[232] Goldring, **ibid.,** 1997, s.179-196; Pries, **ibid.**, 1996, 25, s.437-453; Pries, (Hg.), **ibid.**, 1997 (b), s.5

[233] Sassen**, ibid.**

[234] Goldring, Luin, "Blurring the Border: Transnational Community and Social Transformation in Mexico- U.S. Migration", Chekki, Dan A. (Ed. by.), **Research in Community Sociology**, JAI Press, Vol: 6, 1996; Goldring, **ibid.**, 1997, s.179-196; Smith, Robert, **"Los Ausentes Siempre Presentes: The Imaging, Making and Politics of a Transnational Community between Ticuani, Puebla, Mexiko, and New York City, New York,"** Columbia University, Ph.D. Dissertation, 1995; Smith, Robert, "Reflections on Migration, the State and the Construction, Durability and Newness of Transnational Life", Pries, L. (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997, p.197-220

[235] Anderson, Benedict, **Imagined Communities: Reflections on the Origins of Nationalism**, New York, Verso, 1983

[236] Castles, Miller**, a.g.e**, s.41

[237] Pries**, ibid.,** 1997 (b), s.6

[238] Faist, **a.g.e.** 2003 (a), s.283

akrabaları gibi daha yalın bireyler tarafından da başlatılabilir. Bu eylemler ekonomik girişimlerle sınırlı olmadığı gibi siyasal, kültürel ve dinsel girişimleri de kapsar."[239]

Şekil 9: **Ulusaşırı Toplumsal Alanlar Nasıl Gelişir?**[240]

Analitik Seviye	**Mikro Seviye**	**Orta Seviye**	**Makro Seviye**
Odak	İnsanların dilekleri	Toplumsal ve sembolik bağlar	Yapısal fırsatlar
Anahtar Kavramlar	Ulusaşırı yaşam yaşam projeleri	—ulusaşırı yükümlülükler, karşılıklılık, dayanışma —ulusaşırı devreler —ulusaşırı topluluklar	—yapılar arasında gerçekleşen işlemler ve ulus devlet projeleri
Öncelikle neyi tarif ediyor ve açıklıyor	Göç ettikleri ülkelere yerleşmiş veya geri dönüş yapmış göçmenler arasında görülen değer ve istek değişimleri	Göç sistemleri içerisinde durağan ağların gelişimi	Devletler içerisinde ve uluslararası sistemde ulusaşırı toplumsal alanların varlığı

Göçmen grupları, yeni delokalize sosyal gerçeklikler veya sosyal sahalar içinde hareket ederler. "Ulusaşırı Göç Akımı"[241], mallar, kişiler ve enformasyonun sınırları aşarak uzaklara dolaşımıyla oluşan sosyal mekânları ve toplumları ifade ederken, ulusaşırı toplumsal alanlar, ulusaşırı fenomenlerin iki temel yönünü birbirine bağlar. "Bir tarafta; ulus devlet sınırlarının ve bu devletler içerisindeki kapıların engel yaratma veya izin verme özellikleriyle ilgili konular vardır. Bunlar kapıları oluşturur. Kapılar ulus devlet siyasalarının resmi ve informel yönlerini ifade etmektedir. Çıkış ve giriş vizeleri, göç düzenlemeleri, entegrasyon siyasaları, resmi boyutu; etnik ırki, dini, bölgesel ve kültürel tavırlardaki, fikirlerdeki ve stereo tiplerdeki sosyal mesafe de[242] informel boyutu oluşturur. ... Diğer tarafta ise organizasyonları, grupları ve ağları ulus devletler içerisinde ve arasında birbirlerine

[239] Portes, Alejandro, "Conclusion: towards a new wotld: the origins and effects of transnational activities", **Ethnic and Racial Studies**, 22: 2, 1999, p.464
[240] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.408
[241] Rouse, Roger, **"Mexican Migration to the US: Family Relations in a Transnational Migrant Circuit"**, Stanford: Dissertation, 1989; Rouse, Roger, "Mexican Migration and the Space of Postmodernism", in: **Diaspora**, 1991, 1,1, s.8–23; Rouse, Roger, "Making Sense of Settlement: Class Formation, Cultural Struggle, and Transnationalism among Mexican Migrants in the United States", Glick Schiller, et. al. (Ed. by.), **Towards a Transnational Perspecitve on Migration**, New York, New York Academy of Sciences, 1992
[242] Bogardus, Emory S., **Social Distance**, Los Angeles, Antioch Press, 1959

bağlayan köprüler vardır. Bunlar, kurumsal açıdan bakıldığında, iki ulus arasında gerçekleşen işçi kayıtlarını ve mültecilerle ilgili kısmi uluslararası rejimleri içermektedir. Köprüler enformel boyutları da barındırmaktadır."[243] (Şekil 10).

Şekil 10: **Uluslararası Göçteki Kapılar ve Köprüler**[244]

Analizin Uzaysal Boyutları	**Kapılar**	**Köprüler**
Siyasaların Resmi Hale Getirilme Derecesi	Çıkışa, kabule ve (yeniden) adaptasyona izin veren ya da bunları engelleyen kapılar	Ulus devlet sınırlarını geçen cazibe ve bağlantılar
Kurumsallaşmış	Giriş ve çıkış vizeleri, göç düzenlemeleri pasaport kanunları, irtica ve sığınma düzenlemeleri, yurttaşlığa kabul; genelde: düşmanca, ilgisiz veya kabul edilebilir olan hükümet siyasaları	İşçi kayıtları, bölgesel işçi rejimleri, uluslararası sosyal standartlar ve işgücü standartları, sığınmacılar için kullanılan kısmi uluslararası standartlar
Enformel	Sosyal mesafe ifadeleri; olumlu veya olumsuz etnik ırksal, dinsel, kültürel, bölgesel basmakalıp yargılar yeni gelenlerin önyargılı(sız) olarak kabulü; simsarlar ve denetleyiciler ile olan bağlantılar	Toplumsal ve sembolik bağların göçmen ağları, göç sistemleri içindeki gruplar ile hükümet dışı örgütler arasındaki ekonomik, kültürel ve toplumsal bağlantılar

Egemen ulus devletler, ulusaşırı toplumsal alanlar ile uluslararası alanlarını genişletirler. "Ulusaşırı toplumsal alanlar, mekânsal olarak hareketli olan ve olmayan kişilerin sahip oldukları çeşitli kaynak ve sermayelerden ve ulus devlet tarafından yapılan çeşitli düzenlemelerden, sunulan bir dizi fırsatlardan ve yapılan kısıtlamalardan oluşturulur. Ulusaşırı toplumsal alanlar beş aktörü olan ilişkiler ağı sonucunda meydana gelmiştir. Göç alan ülkenin hükümeti, göç alan ülkedeki sivil toplum örgütleri, göç veren ülkedeki yöneticiler, göç veren ülkedeki sivil toplum grupları ve ulusaşırı grup -göçmen ve/veya mülteci grupları veya ulusal dini ve etnik azınlıklar- ulusaşırı toplumsal alanları oluşturan ilişkilerin taraflarıdır. ... Ulusaşırı toplumsal alanlar kısa ömürlü değiş-tokuş ilişkilerinden başlar uzun ömürlü ulusaşırı topluluklara kadar uzanır. Bu noktada, ... ulusaşırı toplumsal alanlar şiddetli çatışmaların ve baskının ya da işgücü ve ticaret artışının ardından gelen yayılma ile başlayan tepkilerdir. Bağların ve bağlantıların yoğunluğunu çıkış noktası olarak

[243] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.269–270
[244] Faist, **A. e.,** 2003 (a), s.270'den revize edilerek düzenlenmiştir.

alırsak üç çeşit ulusaşırı toplumsal alandan bahsedebiliriz: küçük gruplar içerisindeki ulusaşırı karşılıklılık, devreler içerisindeki ulusaşırı değişkenler, ulusaşırı topluluklardaki yayılmış dayanışma."[245]

Şekil 11: **Uluslararası Göçle Ortaya Çıkan Ulus Üstü ToplumsalAlanların Üç Türü**[246]

Ulusaşırı Toplumsal Alanların Türleri	Bağlardaki Başlıca Kaynaklar	Temel Özellikler	Tipik Örnekler
Ulusaşırı Akraba Grupları	Karşılıklılık; taraflardan birinin diğerlerinden temin ettiği şeylere karşılık vermesi gerekir	Toplumsal eşitlik normunun desteklenmesi; küçük gruplardaki fertler üzerinde kontrol uygulanması	Hane halkının veya aile fertlerinin göç alan ülkeden göç veren ülkeye yaptıkları para havaleleri, örnek: sözleşmeli işçiler
Ulusaşırı Devreler	Değiş-tokuş; tarafların karşılıklı beklenti ve yükümlülükleri; etkin faaliyetlerin sonuçları, örnek: kısasa kısas prensibi	İçerideki kişi olmanın getirdiği avantajların kullanılması: dil; emsal ağlardaki güçlü ve zayıf toplumsal bağlar	Ticaret ağları, örnek: Çinli, Lübnanlı ve Hintli işadamları
Ulusaşırı Topluluklar	Dayanışma, paylaşılan fikirler, inançlar, değerlendirmeler ve semboller; kolektif kimliğin çeşitli şekillerinde ifade edilir	Kolektif simgelerin (soyut) sembolik bağlarda harekete geçirilmesi, örnek: din, milliyet, etnisite	Diasporalar, örnek: Museviler, Ermeniler, Filistinliler, Kürtler

1.2.2.5. Kümülâtif Nedensellik Kuramı

Göç süreçleri, ağlar ve görece objektif ekonomik faktörlerden bağımsız olarak oluşan kartopu etkileri şeklinde hesaplanır.[247] Sosyal ağlar, kümülâtif nedenlerle birlikte gelir, çünkü, her yeni göçmen, göçe hazırladığı devam edecek potensiyel göçmenlerin maliyetini düşürür. Bu, kaynak ülkede göç edecek diğer kişilerin yeni ağlarını meydana getirir. Böylece yeni ağ bağları oluşur ve bu süreç

[245] Faist, **A. e.**, 2003 (a), s.271-274
[246] Faist**, A. e.**, 2003 (a), s.275
[247] Faist, **ibid.**., 1995 (a), p.43

sürekli devam eder.[248] Bu bakımdan göç, sosyal ağlarla işlev kazanan kendini koruyarak geliştiren süreçlerdir. Zaman içinde değişebilen çeşitli seviyelerde faktörlere bağlı göç süreçleri, bireysel davranışlar, ev idaresi stratejileri, toplumsal yapılar ve ulusal siyasal ekonomiler arasındaki ilişkilerle koşulur. İş gücü ihtiyacı, ücret farklılıkları gibi bütün makro ekonomik faktörler[249] veya göç yasaları gibi siyasal faktörler[250] dışarıdan bu süreçleri etkiler. Uluslararasılaşmak, ulusaşırılaşmaş ve iç küreselleşme süreçleri, göç dinamiklerinin yasal kurallara ve kümülâtif nedenlere bağlanması şeklindeki siyasal kararların etkileri ile anlatılmaktadır.[251] Bunun yanında, başka bir ülkeye giriş çıkışın yasal kuralları önemli etkide belirleyicidir. Bireysel davranışlar, ev idaresi stratejileri, etnik toplumsal yapılar ve siyasal ve ulusal ekonomilerin yapısal koşuları birarada karşılaştırma, göçün kümülâtif nedenlerine giden geri bildirim mekanızmalarını gösterir.[252] Bu nedenle, göç süreçlerinin incelenmesinin, çeşitli anlatım seviyeleri ve zamansal boyutlara uyarak gerçekleştirilmesi gerekir.[253] Kümülâtif nedensellik kuramında, göç hareketinin, göç kararının verildiği toplumsal yapıyı değiştirdiği düşünülür. Yaklaşımı açıklayan "patika bağımlılığı" kavramı, geçmişten günümüze gelen durumun etkisi, isimlendirilmesi, kümülâtif ve kasıtsız etkilerle tarif edilen bir olay şeklinde anlatılır.[254]

Kuram, uluslararası göçü, altı temel prensip mekanizmasıyla tarif edilebilen dinamik kümülâtif süreçler olarak yorumlar[255]:

1- Göç, bir ülkeye/den giriş-çıkış yapan toplulukların yapısal dönüşümlerinden kaynaklanır.

2- Göç çoğunlukla, sosyal ağlar ve göç süreçleri zincirinin oluşumuna bağlı göç kitlesi ile mümkün olan bir alt yapısal gelişimini gösterir.

---

[248] Massey, **ibid.,** 1990, p.17; Massey, et al., **ibid**., 1993, p.449
[249] Massey, **ibid.,** 1990, p.3-26
[250] Faist, **ibid.,** 1995 (a), p.44
[251] Faist, **ibid.,** 1995 (b), p.9
[252] Massey, **ibid.,** 1990; Faist**, ibid.**, 1995 (a); Faist, **ibid.,** 1995 (b)
[253] Massey, **ibid.,** 1990, 56,1
[254] Portes**, ibid.,** 1995, p.17f
[255] Massey, Douglas S.,et. al**., ibid.,** 1987, p.4ff

3- Göç alternatifinin genel olarak ulaşılabilir olması halinde sıklıkla aileler sağ kalma stratejisi olarak kullanılır. Bu nedenle göç, ev idaresinde bağımlılık oranını ilgilendiren yaşam öyküsünün değişimine bağlıdır.

4- Uluslararası göç, çoğunlukla kendi kendini koruyan sosyal süreçlerdir.

5- Geçici göç akımı gibi görünmesinden bağımsız olarak, göçmenlerin kabul eden toplumda yerleşimi kaçınılmazdır.

6- Göç ağları, kısa süreli veya sonlanmış geri göçün devam eden süreçleri üzerinden hesaplanmalıdır.

> "Görülen o ki, bugün karşılaştığımız sorunları çözme konusunda ümitvar ya da kötümser olmamıza yol açan başlıca sebep küreselleşmedir. Bugün küreselleşme, geçmişteki Grönland İskandinav toplumu ve Paskalya Adası'nda olduğu gibi, çağdaş toplumların diğer toplumlardan izole olup kendi içinde çökmesini imkansız hale getirmektedir. Bugün karışıklık yaşayan herhangi bir toplum, ne kadar uzak olursa olsun – Somali ve Afganistan örneğini düşünün- diğer kıtalardaki zengin toplumlar için de sorun oluşturabilmekte ve aynı zamanda onların etkilerine de maruz kalabilmektedir."[256]

1.3. Göçün Küreselleşmesi

Yukarıda göç tipolojileri verilirken aktarıldığı gibi, kronolojik bir perspektif ile bakıldığında, göçü kavramını açıklayan değişkenler küresel bir nitelik kazanmıştır. Göç, küresel bütünleşme sürecinin önemli bir etabı olarak karşımıza çıkmakta, yaşadığımız yüzyıl "göçler çağı" olarak adlandırılmaktadır.[257] Göç kavramında meydana gelen bu değişimin nedenlerine verilen yanıtların "önemli bir bölümü 21. yüzyılın 'Meta Hikâyesi'ne dönüşen küreselleşme kavramında saklıdır. Toplumsal olguların uluslararası bir hüviyete bürünmesine günlük, yerel ve ulus devlete ilişkin olayların ötesinde daha önemli gelişmelerin ağır bastığı

[256] Diamond, Jared, **Çöküş: Medeniyetler Nasıl Ayakta Kalır ya da Yıkılır?**, Çev. Elif Kıral, 2. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2006, s.42
[257] Castles, Miller**, a.g.e.**

görülmektedir. Günümüzde ulusal devletin Avrupa Birliği, NATO, Uluslararası Para Fonu, Birleşmiş Milletler gibi devletlerüstü kuruluşlar karşısında değişen işlevlerini tartışmakla yetinemiyoruz, ayrıca sınırları aşan 'ulusötesi toplumsal mekânları' da hesaba katmak zorundayız."[258] Küreselleşme göç veren ve alan ülkeleri birleştirerek insanları "tek düze bir kültür ortamında yaşamaya itiyor. Ulus-devlet çerçevesinde oluşan ulusal kültürleri ortadan kaldırmaya uğraşıyor."[259] Bu nedenle, "sadece yerel mekâna kısıtlı kalan göç ve devingenlik araştırmaları küreselleşen dünyada ulusötesi göç dinamiklerini yansıtmakta eksik kalırlar."[260]

Göç, küresel değişimi etkileyen en önemli faktörlerden birisi haline gelerek, 19. yüzyılın başından günümüze, kuzey-batı yarımküredeki ulus devletlerin temel sorunlarından birisi olmuştur. Durakladığı, yavaşladığı dönemler olmakla birlikte, göç, niteliklerini değiştirerek sürmektedir. "Uluslararası göçün üç büyük dalgasının yönü –Avrupa'dan koloniler dünyasına, Avrupa'dan beyaz yerleşimcilerin kolonilerine ve Güney'den Kuzey'e- göç alan ve veren ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizlikle ve siyasi güç dengesizliğiyle açıklanabilir. Dolayısıyla makro yapısal fırsatlar göç hareketinin nerelerde olası olduğu nerelerde olmadığı hakkında fikir verir."[261]

1880'lerde Avrupa'dan Amerika'ya başlayan göç 1910'larda son bulmuş, 1920, 60 arası "göç akışları sıfıra yaklaşmıştır."[262] 1950'lerde başlayan yabancı işçi alımları, uluslararası göçü yeniden canlandırmıştır. 1970'lerden sonra ulus devletlerin kontrol tekniklerinde profesyonelleşme ve göçün sınırlanmasına yönelik politikalar gündeme girerken göç ciddi oranda yavaşlamıştır. 1989'da Doğu Bloğunu sonlandıran Berlin Duvarının yıkılışı ile birlikte, "Avrupa yeni göç olarak adlandırılan şeye tanık" olurken, göç küresel bir boyuta erişti. "Bu yeni göçe iki önemli olay damgasını vurmuştur. Birincisi, Doğu ile Batı arasındaki sınırların

[258] Abadan-Unat**, a.g.e.,** s.6
[259] Güler**, a.g.e.,** s.131
[260] Can, Halil, "Türkiye-Almanya Arasında Ulusötesi Aile Göçü, Kuşaklarda Aidiyetlerin Dönüşümü ve Çokmekanlı-Etnografya", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.293
[261] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.404
[262] Faist, **A. e.,** 2003 (a), s.327

açılması 1989-1994 yıllarında Avrupa'da beş milyona yakın insanın göç etmesine neden olmuştur. İkincisi eski Yugoslavya'daki savaş ve etnik çatışma yaklaşık beş milyon mültecinin Avrupa'nın diğer bölgelerine göç dalgası ile sonuçlanmıştır. Avrupa'daki göçün örüntüsü de kaynak ülke ve gidilen ülke arasındaki çizgiyi de bulanıklaştıracak biçimde değişmiştir."[263] Buna karşın ulus devletler, "özellikle göç ve sığınma konularında, anti demokratik olma pahasına en köktenci yasal önlemleri almakta, özgürlükleri sınırlandırıcı yasaları geçirmekte tereddüt etmemektedir."[264] Öte yandan, yurttaşlık ve insan hakları rejimlerinin genişlemesi, göç alan ulus devletlerin kontrollerinin, göçü tamamen durduracak şekilde başarılı olmasını mümkün kılmamakta, ulus-ötesi topluluklar, "türdeş ulus-devlet düşünü sona" erdirmektedir.[265]

Dünya nüfusunun kitleler halinde harekete geçişi, "düzenli işleyen ekonomik, sosyolojik ve politik sistemlerin dengelerini bozacağından uluslararası göç küresel bir sorun niteliği kazanmaktadır."[266] Oluşan göçmen ağları ve ulusaşan toplumsal bağlantılar, göç riskleri ve maliyetlerini önemli ölçüde azaltmış, iletişim ve ulaşım teknolojilerinde gelişmeler, göçün kitleselleşmesine olanak hazırlamıştır. Göçmenlerin mekânsal kümelenmeleriyle, kaynak ve hedef ülkeler arasında ördükleri "değiş-tokuş ve işbirliği ağları", yeni yapısal fırsatları ortaya çıkartmakta, "ulus-ötesi toplulukların (transnational communities)" oluşumu hızlanmaktadır. "Göçmenlerin sahip olduğu ekonomik fırsatlar yapısı radikal biçimde değişmiş ve çeşitlenmiştir."[267] Böylece karşımıza: "(i) Çokuluslu şirketlerin belirledikleri 'Yeni Ekonomik Düzen', (ii) Toplumsal, cinsel, dinsel, ulusal, etnik farklılıklar ve toprağa bağlılıkların oluşturduğu kimlik mücadelelerinin sonucu olarak ortaya çıkan 'ulus-ötesi' (transnational) hareketler, (iii) Hegemonik güçleri kullanmaya kararlı devletlerden oluşan bir üçgen çıkmaktadır. Bu üç birbirinden farklı ana etken, uluslararası göçün görülmemiş ölçüde artması nedeni ile ulus-devletin yanıbaşında yepyeni siyasi ve toplumsal oluşumlara da yol açmaktadır. Küreselleşme, tek taraflı

[263] Giddens, **a.g.e,** s.565
[264] Abadan-Unat**, a.g.e.,** s.306
[265] Abadan-Unat**, A. e.,** s.320-321
[266] Yılmaz-Başçeri**, a.g.e.,** s.510
[267] Faist, 2003 (a), **a.g.e.**, s.330-331

ya da karşılıklı yeni bağımlılıklar, ulus-ötesi topluluklar, bölgesel ve/veya ikili işbirlikleri yaratmaktadır."[268]

Göç akımlarının küresel nitelik kazandığı, 1970'lerden günümüze, endüstriyel üretim ilişkilerinde meydana gelen değişimlerde şu özellikler dikkat çekmektedir[269]:

1- ABD'nin başını çektiği gelişmiş ülkelerdeki finans kapital, küresel yatırım biçimlerinde köklü değişiklikler yapmakta, azgelişmiş ülkelere sermaye ihracı ile bu ülkelerde imalat endüstrileri de kurma yoluna gitmektedir.

2- Elektoronik devrim yarı-nitelikli işgücüne duyulan gereksinmeyi ortadan kaldırmıştır. Merkez devletler "bilgi toplumu" tekelini elde tutabilmek için çevre ülkelerden gelen "beyin göçü"nün sürekliliğini pekiştirmeye çalışmaktadırlar.

3- İleri derece gelişmiş ülkelerde el becerisine dayalı geleneksel meslekler tükenmektedir.

4- Gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde kayıt-dışı (informal) sektörler hızla büyümekte, dolayısıyla örgütlenmemiş emekçiler korumasız bırakılmaktadır.

5- İstihdam alanında yarı-zamanlı işyerlerinin sayısı artarken, istikrarlı ve güvenli istihdam olanakları azalmaktadır.

6- İşgücü alanında yaş, etnik köken ve toplumsal cinsiyet gibi etkenler nedeni ile iş piyasası farklılaşmış mekanizmalarla çalışmaya başlamıştır. Bu mekanizmalar, kadınlarla gençleri ve azınlık mensuplarını informal sektöre yönlendirmekte, modası geçmiş becerilere sahip işçileri erken emekliliğe zorlamaktadır.

Üretim ilişkilerinde meydana gelen yukarıdaki değişimler, göçün küreselleşmesinin önünü açmış, bilişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmeler[270], insan hareketliliğini kitleselleştirmiş, yaygınlaştırmıştır. Küreselleşme

---

[268] Abadan-Unat**, a.g.e.,** s.304

[269] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.108; Abadan-Unat, **A. e.,** s.305

[270] Wolpert, Barbara, "Almanya'ya Göç: Düğün Video Filmleri, Aile Fotoğrafları ve Sanal Yakınlıklar", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Der.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.265-267; Can, **a.g.e.,** s.290-302

ile birlikte, öncelikle, gelişen libaral piyasa ekonomisi, ulus devletin sosyal hizmet ve görevlerini geriletmektedir. İkinci olarak, "demokratik hareketlilik, ulus-devletin sınırları içinde daha yüksek bir etnokültürel farklılaşma yaratmakta, böylece kimlik ve geleneksel sınırlar alanında hatların birbirine karışmasına yol açmaktadır."[271] 1980 ve 90'lardan sonra göçmenlerin oluşturdukları etnik toplulukların ulusaşan girişimleri önem kazanmıştır. Ulusaşırı ekonomik faaliyetler, kayıt dışı bir nitelik taşımakta, kontrol teknikleri ile sıkıştırıldığında, doğasında bulunan esneklikle sınır aşarak, değerleri transfer etmektedir. Bu gelişimi, dünya ekonomisinin dönüşümleri de desteklemektedir. Dünya ekonomisinde görülen, üretim tekniklerinde ileri derecede uzmanlaşma, mekânsal olarak dağılan küçük çapta üretim gibi nitelikler, göçmen değerlerinin kontrol tekniklerini aşmasına yardımcı olmaktadır. Böylece küçük göçmen gruplarının oluşturduğu aile şirketleri, sadece çokuluslu büyük ticari tekellerin rol aldığı küresel arenaya katılmaktadır. Göçmenlerin insan ve sosyal sermayelerinin sağladığı olanaklar, göçmen girişimciliğini geliştirirken, fırsat yapısındaki bu değişimler ise göçü küreselleştirmektedir. Küreselleşen göç süreçleri ise, kapsama (insertion) ve dışlama (exclusion) arasında, piyasa ve devlet arasında, artan zenginlik ve yoksullaşma arasında, ilişkiler ağı (network) ve ben arasında, küresel ve yerel arasında, ekonomi ile çevre arasında, modernizm ve post-modernizm arasında, ulusal vatandaş ile küresel yurttaş arasında sekiz önemli çelişki yaratmaktadır.[272]

Göç, küresel bir bakış açısında, "çevre ile merkez arasındaki evrensel ve uzun vadeli siyasi-ekonomik rekabet sürecinin bir parçasıdır.[273] Küresel tabakalaşmanın itici gücü olan kapitalizmin eşitsiz gelişimi, uluslararası devletler sistemindeki asimetriler ve siyasi birimler arasındaki stratejik ilişkiler ağırlıkları aynı olan arka plan koşullarıdır. Kuzey'deki ülkelerin kontrol siyasaları göçmenlerin başlangıcını, yönünü ve seçimlerini şekillendirmektedir. Uluslararası göç ile ilgili yapılan araştırmaların en az tartışılan bulgularından biri hemen hemen tüm işçi göçü

[271] Abadan-Unat**, a.g.e.,** s.343
[272] Abadan-Unat, **A. e.,** s.344-350
[273] Hermele, Kenneth, "The Discourse on Migration and Development", Hammar, Tomas, et. al. (Ed. by.), **International Migration, Immobility and Development. Multidisciplinary Perspectives**, Oxford, Berg, 1997, p.133–136

hareketlerinin özünde Kuzey'deki göç alan ülkeler tarafından başlatıldığıdır. Kuzey'deki ulus devletlerin ülkeye yapılan girişleri geniş bir şekilde denetlemesi; insanların uluslararası akışlarının devletler tarafından kontrol edilmesine dair en önemli olgulardan bir tanesidir. Ulus devlet içerisinde yapılan göçün bir insan hakkı olduğu düşünülmekte ve prensipte devletlerin dış göçü engellemesine izin verilmemektedir. Buna karşın uluslararası hukukta göç etme hakkına yer verilmemiştir. Göç; ulus devlet egemenliğine ait bir konu olarak görülmektedir. Bu tür göstergeler; küresel siyasi düzende sınırların kontrol edilmesinin, hangi kategorideki insanların içeriye girebileceğinin düzenlenmesinin; yasal statüsü kazanabilmek, iş ve barınacak mesken bulabilmek ve sosyal hizmetleri alabilmek için ne tür özel koşulların yerine getirileceğinin belirlenmesinin ulus devletler tarafından yapıldığının bir ifadesidir."[274] Bu nedenle, "mevcut biçimiyle küreselleşme, tarihsel nedenleri bir yana bırakırsak, pratik sonuçları bakımından refahı belli bölgelere lokalize etmekte, bu lokal soluklanma alanlarının uzak –hatta yakın- çevresi ise adeta oksijensiz bataklıklara dönüşmektedir. Göç, bu anlamda, ya bataklıklardan refah bölgelerine taşınan olumsuzlukların ya da bataklıkları kendi kaderine terk edişin adıdır."[275] Diğer yandan, "Güney-Kuzey göç süreçleri boyunca, çevre-merkez ilişkilerinin uluslararası düzeydeki tipik özelliği olan yapısal bağımlılık; eşitsiz karşılıklı bağımlılık ilişkisine dönüşür. Bu eşitsiz ilişki; siyasi güçte, ekonomik gelişmede ve kültürel nüfuzda görülen önemli ve sürekli

[274] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.392. Faist, uluslararası hukukta göç etme hakkı olmadığını, konunun ulus devlet egemenliği çerçevesinde düzenlendiğini söylemektedir. İleri de hukuki bölümde genişçe inceleneği gibi, BM düzleminde, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 13. Madde'si, kendi ülkesini terk etme ve geri dönme hakkını, 14. Madde'si sığınma hakkını düzenlemiştir. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde ise, ülkeden ayrılma serbestîsi düzenlenmiştir. Bu serbesti ulusal güvenlik, genel sağlık vb. gerekçelerle sınırlandırılabilmektedir. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (Cenevre) ve Bu Sözleşmeye Ek 1967 Tarihli Protokol çerçevesinde ise, mülteci tanımı getirilmiş, hakları sayılmıştır. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme ile de, göçmen işçilerin ve aile fertlerinin haklarının uluslararası korunma altına alınmalarının gerektiği inancında olarak, göçmen işçi kavramını getirir. Avrupa Sosyal Şartı'na göre ise, herhangi bir taraf ülke vatandaşları, inandırıcı sosyal ve ekonomik nedenlere dayanan kısıtlamalar saklı kalmak kaydıyla, diğer bir taraf devlet ülkesinde, o ülke vatandaşlarıyla eşit koşullar altında kazanç getirici herhangi bir işte çalışma hakkına ve bir taraf devlet göçmen işçiler ve aileleri herhangi bir başka taraf devletin ülkesinde korunma ve yardım hakkına sahiptir. Sosyal Şart, taraflardan ülkelerinde gelir getirici bir iş için bulunan yabancı çalışanlarla ilgili düzenleme ve uygulamaları demokratik bir anlayışla yerine getirilmelerini ve kendi vatandaşlarının ülkelerinden çıkış hakkını tanımalarını ister.

[275] Halıcı, Emrehan, "Sürdürülebilir Gelişme, Bilişim ve Beyin Göçü", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.257

dengesizliklerle karakterize edilir. Anavatandan uzak yaşayan yurttaşlar göç döngüsü içerisinde bulunan ülkeler arasındaki çoklu bağlantıları güçlendirdiklerinden; çevre merkez ilişkileri gittikçe başkalaşarak karşılıklı bağımlılık halini alır."[276]

Küresel göç, kitlelerin yer değiştirme sürecini anlatır. Yer değiştirme hareketinin üzerinde geliştiği zemin, dal budak sardığı yollar ve kalıcı yerleşime dönüşen mekânlar, taşıdığı maddi/manevi değerler, göç kavramının içeriğini oluşturur. Göçmenler, bu yer değiştirmeyle birlikte değerleri sınırları aştırarak uluslararası boyutlarda transfer ederler. Transfer edilen değerler, oluşmuş göç ağlarını güçlendirmenin ötesinde göç risk ve maliyetlerini azaltacak yeni ağlar oluştururlar. Göçmenin, grup üyeliği, ağlara katılımı, ağların koordinasyonundan oluşan sosyal sermayesi, hareket alanına da işaret eder. Bu hareket alanı, sosyal sermaye türleri ve mekanizmaları şeklinde karşılıklı dayanışma normu ve toplumsal değiş-tokuş kalıplarının yükümlülüklerini temel alır, göç davranışının çerçevesini oluşturur. Hareket alanına dâhil olan kişiler, diğer kişilerin kaynaklarına erişmekte, faydalı bilgileri elde etmekte, grup ise üyelerini denetlemekte, onların kaynaklarını ağlarına güç olarak katmaktadır.

Göç ağları üzerinde oluşan ulusaşan topluluklar, küreselleşmiş bir göç olgusunu yaratırken ulus devlet otoritelerini de tehdit etmektedir; çünkü içinde bulunduğumuz "benzerlikler yüzyılında" ulus devletin farklılık temelinde ayrıma tabi tuttuğu ülkeler ve kültürler özgünlüğünü giderek kaybederken, küresel bir ağ içinde hareket eden aktif yurttaşlar birbirleri ile temasa geçmektedir.[277] Ulusaşırı toplum ile birlikte değişen, güçlenen ve yeniden kurulan bağlar, resmi ya da sivil (resmi olmayan) aidiyet ağlarından oluşur. Bu nedenle, göç süreci, sadece emek piyasasına katılım ile açıklanamaz. Yurttaşlık, siyasal haklar, kültürel pozisyonlar ve göçmenlerin aidiyetlerinin nitelikleri ve tüm bunların kaynak-hedef ülkelerdeki durum ve dönüşümleri anlaşılmadan göçün anlatılması mümkün olmayacaktır.

Küreselleşen göç akımı içinde hareket eden göçmen, paradoksal olarak, hedef

[276] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.405
[277] Abadan-Unat, **a.g.e.,** s.9

yerleşim alanında dışlanma, ötekileşme süreciyle karşılaşmakta ve düşük güvenlikli yaşam koşullarına doğru sürüklenmektedir. Buna karşın, göç maliyetlerini azaltan olanaklar, süreci hızlandırarak, insan sermayesinin transferini sağlar. "Bu noktada öncü göçmenler simsarlar olarak önemli roller oynarlar. Simsarlar –örneğin işçileri kaydeden kişiler- öncü göçmenleri kaydederek takip göçünü tetikleyebilirler. Öncü göçmenler daha sonra simsar rolünü oynar. Onlar bu rolleri gereği, belirli mekânların avantajları hakkında gerekli bilgileri potansiyel göçmenler için tedarik eder ve bu kişileri destek ağlarına bağlarlar. … Öncü göçmenler referans sağlayınca, geçmişte yapılmış göçler, potansiyel göçmenlerin yurt dışına çıkma ihtimallerini arttırmaktadır. Tüm bunlar uluslararası göçle bağlantılı olan riskleri azaltır. Bunun sonucu olarak zincirleme göç gelişir. Zincirleme göçün ön koşulu; kişisel iletişim yoluyla sağlanan bilgi akışıdır. Göçmen ağları bilgi dolaşımını kolaylaştırır. Genel olarak bakıldığında; ağlar genişledikçe, simsarlar sağlam yerler edindikçe ve yönelinen ülkelerin çeşitli mahallerindeki seçicilerle ilişki kuruldukça göç sadece bir davranış kalıbı olarak değil bir yaşam şekli olarak yayılır. … Riskler bulunduğundan ve maliyet-getiri hesaplarının tabiatında belirsizlik olduğundan, göçmen ağları bir sigorta fonksiyonu görür."[278]

Göç ağları, yerel sermayeleri ulusaşırı sermayelere dönüştürür. Ağlar, insani, finansal ve sosyal sermayeleri nakil araçları işlevi görürler. İnsan kitlelerinin ülkeleri dışında iş, barınma olanaklarını bulabilmesi toplumsal, sembolik bağlara sıkıca bağlı küçük toplumsal birimleri aşmasını zorunlu kılmaktadır. Göçmen ağları ve onun üzerinde oluşmuş zincirleme göç, akraba gruplarının karşılıklı dayanışmasının üzerinde sosyal sermaye türlerine gereksinim duyar. "Pek çok göçmen işçi, akrabaları ya da yakın bir arkadaşları ve hemşehrilerinin oluşturduğu sosyal ağlar aracılığıyla [hedef ülkeye] gelmiş, yine onlar sayesinde iş bulmuş ya da bir iş kurmuş ve kalacak yer ayarlamıştır."[279] Bu nedenlerle ağlar, küresel bir nitelik kazanır ve sonrasında uluslararası göç kendi kendini besleyen süreçlere dönüşür. Öte yandan, ağlar, göçmenin taşımak zorunda olduğu "ikili bir hüviyet" ile kaplanan, küresel ve

[278] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.398-399; Koşar-Akçapar, Şebnem, "Batı Avrupa'da Yaşayan Türk 'İthal Gelinler' ve Entegrasyon Sorunları: Belçika Örneği", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri,** İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.405
[279] Koşar-Akçapar**, a.g.e.,** s.405

yerel arasında bir yerde konumlanan "glokal"[280] bir zemin inşa ederler. Böylece ağlar, bireysel göçmenleri değil, ulus devletlerin resmi kurumları, sivil örgütleri de kapsayan kolektif aktörleri de içerecek şekilde genişler. Bu genişlik içinde, bireyler, göçmen kuruluşlarından çokuluslu şirketlere kadar örgüt temsilciler ve hükümetlerin görevlileri temas halinde hareket ederler. Öte yandan, hedef ülkelerin kontrol teknikleri göçü sınırlayıp, durdurabilir. Bu ise, göç akışlarında yasadışı teknikleri ön plana çıkarırken, göçmeni metalaştırır. Kısaca, kontrol tekniklerinin yasadışılaştırdığı bağlantılar içinde hareket eden göçmen metalaşır.

Göç ağları üzerinde gelişen ulusaşırı toplum, "siyasal karar alma otoritesi[ni] giderek küresel bir yönetim olarak kavramsallaştırır.[281] Küreselleşmeyle birlikte iktidarın ve otoritenin parçalanması ve karmaşıklaşması, tipik olarak hükümetin farklı organlarının hem kamu hem de özel, hem dış hem de yerel kurum ve organizasyonyonlarla arzulanan amaçlara ulaşmak için etkileşime girmesini gerektirmektedir. Uluslararası göç üzerine odaklanan bölgesel danışma süreçlerinin önemli oranda artması, küresel yönetimin önemli bir göstergesidir. … Uluslararası Göç Örgütü (IOM) raporu kendi varlığını dört nedene dayandırmaktadır[282]: Soğuk savaş sonrası dönemin insan trafiğini de kapsayacak şekilde yasadışı göçü artırması; uluslararası göçten etkilenen devletlerin ve bölgelerin sayısındaki artış; uluslararası göçün bölgesel etki sahası; danışma süreçlerinin kendisinin resmi ve bağlayıcı olmayan doğası."[283]

1.4. Küresel Göçte Genel Eğilimleri

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması ile sembolleşen Orta ve Doğu

[280] Abadan-Unat**, a.g.e.,** s.11; Can, **a.g.e.,** s.302-303
[281] Rosenau, James N., **Along the Domestic Foreign Frontier**, Cambridge, Cambridge University Pres, 1997
[282] Klekowski, Von Koppenfels, A., **The Role of Regional Consultative Processes in Managing International Migration**, IOM, Cenevre, 2001
[283] Castles, Miller**, a.g.e.**, s.15-16

Avrupa'daki siyasal dönüşüm, tek kutuplu küresel bir dünya sisteminin başlangıcı oldu. Duvarın yıkılması ile Doğu Almanya'dan Batı'ya yönelen göç akımı, soğuk savaşın bitip, Varşova Paktı'nın dağılmasıyla, yüzbinlerce Orta ve Doğu Avrupalı'nın Batı'ya doğru hareketlenmesinin önünü açtı. Başlangıcı, Batı Avrupa ülkelerine kan bağı ile bağlı, yurttaş olarak kabul edilip, yasal yerleşme imkânı bulan etnik azınlıklar yaptı ve onları, yaşadıkları koşullardan memnun olmayıp, Batı'nın yaşam tarzına öykünen kitleler takip etti. Batı Avrupa'lı yönetimler ise, kontrolsüz kitle göçlerinin gerçekleşmesi korkusu ile askeri güçleri bile devreye sokan kontrol sistemlerine yöneldiler. "Dolayısıyla bugün uluslararası göç tartışmasına baktığımızda iki unsur öne çıkmaktadır: a) göç baskısını artıran nedenler, b) artan göç baskısını kontrol etme çabaları. … Bu çatışmayı küreselleşme ile birlikte eşya ve sermaye sirkülasyonunun hızla artışına karşın göçün ısrarla sınırlandırılmak istenmesindeki asimetriyle birlikte düşünmek gereklidir."[284] Bu çerçevede çağdaş uluslararası göç, "dünyanın dört bir yanında siyaseti ve toplumları yeniden şekillendiren ulusaşırı bir devrimin parçasıdır."[285] "Yirminci yüzyılın teknolojik gelişmeleri; göçün mümkün olabilmesi için gerekli olan iki temel unsur olan ulaşım araçları/olanakları ve iletişim/bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve yaygınlaşması insanların hareket özgürlüklerini arttırmıştır."[286] Göçün çağdaş "longues durées"ine[287] özgü göç biçimleri, ulusaşan göç akımlarının yeni formlarında varlığını sürdürmektedir.

Bunların eşliğinde, çağdaş göçün şu genel eğilimleri tanımlanabilir[288]:

1- Göçün küreselleşmesi: Gittikçe daha fazla ülke göç hareketlerinden eşzamanlı olarak ciddi şekilde etkilenmektedir. Ayrıca, kaynak sahaların çeşitliliği gittikçe artmaktadır, böylece göç alan ülkelerin çoğu geniş bir

[284] Sirkeci, İbrahim, "Küresel Kontrol Çabalarına Karşı Bireysel Aşma Çabaları: Türkiye ve Irak Örneklerinde Uluslararası Göçün Evrimi", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.34–38
[285] Castles, Miller, **a.g.e.**, s.11
[286] Öztaş, Zengin, **a.g.e.**, s.65
[287] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.50, "Modern zamanlar için en az üç geniş ölçekli göç hareketi tanımlanabilir: 1) Avrupa Sömürgeciliği, 2) Beyaz Göçmen Kolonilerine Atlantikötesi Göç, 3) II. Dünya Savaşı'ndan Sonra Güney-Kuzey Göçü", Faist, **A.e.,** 2003 (a), 51-52
[288] Castles, Miller, **a.g.e.**, s.12-14; Abadan-Unat, **a.g.e.,** s.364-366, Abadan-Unat kategorileştirmede, Castles, Stephen, **Ethnicity and Globalization, From Migrant Worker to Transnational Citizen**, London, Sage Publ., 2000, p.203-207'den yararlanmıştır.

aralıkta farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişlere sahip göçmenleri kabul etmektedirler. Yüksek Nitelikli "Geçici" Göçmenler (Expatriate), belirli bir süre için kendi ülkelerinden farklı bir yerde çalışan bilgisayar uzmanı, akademisyen, doktor, hukukçu, muhasebeci girmektedir. Bunlara çaıştıkları ülkenin sağladığı sosyal ve siyasal haklar tanınmamaktadır. ABD, Kanada, Yeni Zelanda, İsviçre gibi ülkeler yatırım niyetiyle yüksek miktarda sermaye getiren ve bu yoldan yeni işyerleri yaratan girişimcilere yerleşme ve çalışma izni vermekte, ayrıca yatırım alanları satın alınışında da parasal ve bürokratik kolaylıklar göstermekte, "Yatırımcı Göçmenlere" olanaklar sağlamaktadır. Diğer bir grup ise, çifte vatandaşlık statüsüne sahip pek çok göçmen ya da temsil ettiği ülkenin yurttaşı olmakla beraber farklı yerde çalışan kişilerden oluşmaktadır. Bunların sayısında da önemli bir artış göze çarpmaktadır. Bunlar pasaport yerine "laisser passer" (günübirlik geçişe elverişli kimlik) sahibidirler. Bu devinim AB içinde artarken, denetimler AB dışından gelenlere karşı daha sıkı yapılmaktadır. Bir başka göç grubu emeklilerdir. Ilımlı iklime sahip, yaşam şartları daha kolay görünen ülkeler batılı emeklilere çekici görünmektedir. Bunların yanında, küresel ısınma, doğal afetler ve radyasyon geniş çapta çevre kurbanı gruplar üretmektedir. Bu durum, yoğun nüfus yığılmaları ve göç hareketlerine yol açmaktadır.

2- Etnik Kimliklerde Çeşitlenme: Sovyetler Birliği'nin çözülmesi, Ortadoğu ve Balkan Ülkelerindeki gelişmelerle göçe başlayan kitlelere Asya ülkeleri eklenmiş, Avrupa ülkelerindeki emek piyasası genişlemiştir.

3- Göçün hızlanması: Günümüzde uluslararası göç hareketleri, dünyanın önemli bütün bölgelerinde hacim olarak büyümektedir. Bu niceliksel artış, hükümet politikalarının önemini ve güçlüklerini artırır.

4- Göçün farklılaşması: Göç pek çok ülke için emek göçü, mülteci ya da kalıcı yerleşimci gibi bir tip değil, aynı anda bunların hepsi demektir. Geleneksel olarak, hükümetlerin göç hareketlerini durdurma ve kontrol etme çabalarına rağmen –veya sık sık bu yüzden- göç zincirleri bir tür hareket ile başlayıp öteki biçimlerde devam eder. Bu farklılaşma ulusal ve uluslararası siyasal önlemler açısından önemli bir engel oluşturur.

5- Göçün kadınsallaşması: Kadınlar, tüm bölgelerde ve tüm göç biçimlerinde

değilse bile çoğunda önemli rol oynamaktadır. Geçmişte, emek göçünün çoğu ve pek çok mülteci hareketi erkek egemenliğindeydi ve kadınlar sıklıkla aile birleşimi kategorisinde bu sürece dâhil oluyordu. 1960'lardan bu yana, kadınlar emek göçünde merkezi bir rol üstlendiler. 1970'li ve 80'li yıllarda daha çok aile birleşimi ve geride kalan aile fertlerini getirtilmesi biçiminde ortaya çıkan kadın göçü, son yıllarda artan sayıda serbest meslek mensubu, sağlık sektöründe çalışmak isteyen evli olmayan kadınları da kapsamaktadır. Bu arada ev hizmetleri, eğlence ve seks endüstrisi de aranan bir çalışma piyasası oluşturmaktadır. Bugün kadınlar göç hareketlerinde çoğunluğu oluşturmakta; hatta mülteci hareketlerinin insan trafiği ağları içinde bile kadınların çoğunluğu belirginleşmiştir. Cinsiyet farklılığı küresel göç tarihinde daima önemli bir yer tutmuştur, ancak çağdaş göçlerde özellikle kadınların görünürlüğü artmıştır.

6- Göçün giderek siyasallaşması: İç politika, ikili ve bölgesel ilişkiler ve dünya çevresindeki devletlerin ulusal güvenlik politikaları artan biçimde uluslararası göç tarafından etkilenmektedir.

7- İllegal Göç Hareketlerinde Artış: Sınırlarını yasadışı göç hareketlerine kapalı tutmaya çalışan ülkelerin tüm çabalarına karşın insan ticareti, örgütlü fuhuş, kaçak göçmen türünden illegal hareketler devam etmektedir.

Göç hareketinin küresel bir nitelik kazanmaya başlaması ile göçü kaynak ülkeden hedef ülkeye doğru tek yönlü bir hareket olarak düşünen eski bakış açısını değiştirmiştir. Küresel göç, ulusaşırılaşırken, göçmen çok yönlü hareket eden (transmigrant), çok yönlü ağlar kuran bir aktör olarak belirmiştir. "Ulusaşırılık (transnationalism) olgusu, göçmenlik dinamiklerinin gelinen ülke sınırları içinde bitmediğinin anlatımıdır. Ulusaşırılık, göçmenlerin geldikleri toplum ile içinden çıktıkları toplumu birbirine bağlantılandıran çok yönlü toplumsal ilişkileri nasıl meydana çıkardıklarını ve geliştirdiklerini anlatan süreci ifade eder."[289] Göç hareketinin ulusaşırılaşması süreci, göç akımlarının niteliklerinde değişimlere neden

[289] Aksoy, Asu, "Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış" Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.427

olmuştur. Bu araştırma, göç akımlarının değişen niteliklerinde, kadınlaşma ve marjinal sektörlerde istihdam ve yasadışılaşma temelinde göçün güvenlikleştirilmesi boyutuna dikkat çekmeye çalışacaktır.

Çağdaş göçün ana karakteristliklerinden birisi göçün kadınlaşmasıdır. Kadınlar, artık erkekler kadar yasal göç hareketinin bir parçasıdır.[290] Göç hareketinde nicel ve nitel düzeyde artan kadınlar, "fakirlik ya da borçlanma, ücret farklılıkları gibi ekonomik nedenler ile kadınlar üzerindeki baskı, eğitim eşitsizliği, evlilik veya evlilik sorunları gibi ekonomik olmayan nedenlerle de göç etmektedirler.[291] Bazı durumlarda, kadınların göç yoluyla cinsel ayrımcılıktan kurtulabildikleri ya da cinsel rol dağılımını lehlerine çevirebildikleri bilinmektedir."[292] 80'li yıllara kadar aile birleşimi ile göçmen popülâsyonuna katılan kadınlar, özellikle Doğu Bloğunun sona ermesinden sonra çoğunlukla bekâr olarak göç hareketine katılmaya başlamışlardır. Onlar, ev hizmetleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi hizmetlerde marjinal sektörlerdeki emek talebini karşılayan, meslek sahibi kadınlardır.[293] Göç hareketine katılan kadın emeğinin önemli bir boyutu da, eğlence ve seks sektöründe çalışma alanı bulmaktadır. Bunda, çağdaş göçün, göçmen emeğe çoğunlukla kayıt dışı ekonomi içerisindeki mesleki alanlarda görece daha kolay girebilmesini sağlayan fırsat yapısındaki değişimlerin[294] etkisi vardır. Öte yandan göç, gerek sınır aşma yöntemleri ve yerleşme, gerekse istihdam açısından yasadışılaşma niteliğini gelişerek sürdürmektedir.

Göç nüfusunun marjinal sektörlerde istihdamı, günümüzde küresel bir nitelik kazanmıştır. Gerek yasal gerekse yasadışı göçmen pozisyonunda bulunan işgücü, göç

---

[290] Koşar-Akçapar**, a.g.e,** s.405

[291] Morokvasic, M., "Women in Migration: Beyond the Reductionist Outlock", Phizacklea, A. (Ed. by.), **One Way Ticket: Migration and Female Labor,** Londra, Routledge, 1983, p.13-31; Kofman, Eleonore., et. al. (Ed.), **Gender and International Migration in Europa: Employment, Welfare and Politics**, Londra, Routledge, 2000

[292] Koşar-Akçapar**, a.g.e.,** s.404

[293] Aksaz, Elif, "Bir Paris Banliyö Mahallesindeki Türk Göçmen Kadınlarının Gündelik Yaşamı", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.372-373; Koşar-Akçapar, **a.g.e.,** s.404; Toksöz, Gülay, "Göç Alan Ülkelerin İşgücü Piyasalarındaki Gelişmeler ve Göçmen İşgücüne Talep:Almanya Örneği", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.150

[294] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.353

alan ülkelerin yerel işçilerinin çalışmak istemedikleri emek yoğun kötü iş koşullarının bulunduğu yerlerde, ağır şartlarda, üstelik ucuz ücretlerle çalıştırılmaktadır. Göçmenler, inşaatlarda, sağlık ve güvenlik koşullarının yerine getirilmediği küçük imalat sektörlerinde modern köleler olarak sömürülmektedir. Bunun yanında, göç hareketinin kadınlaşması ile birlikte kadın göçmen emeğinin marjinal sektörler içerisinde istihdamı, bizi göçmen emeğinin metalaşmasına götürmektedir. Kadın göçmenin emeği, eğlence, seks ve ikincil sektörler içinde değişime tabi tutulmakta, göçmen kadın insan olarak değil, üretilen bir şey olarak karşılık bulmaktadır. Bu nedenle, özellikle eğlence ve seks sektörü içindeki göçmen kadın, vahşi bir yok ediş düzeni içinde sömürülmektedir.

Göçün bir başka genel eğilimi yasadışılaşmadır. Yasadışılaşma, sınırların yasal/yasadışı aşımı, yerleşimin yasal/yasaldışı olanakları ve göçmenin bu yasadışılığın faili olması yanında mağduru olması durumunu anlatmaktadır. "Göçmen mafyası bu yardıma muhtaç zavallı insanlardan ortalama 1500–2500 Euro alarak, yıllık ortalama 5 ile 10 milyon Euro ciroyla her geçen yıl biraz daha güçlenmekte"[295], insanlık dışı yöntemlerle ticaretini sürdürmektedir. Göç hareketinin yasadışılaştırılması, doğal olarak göçmenin de kriminelleştirilmesinin/ suçlulaştırılmasının önünü açmaktadır.

Çağdaş kadın göçmenlerin yasadışılaşmış bir göç hareketi içinde rolleri, sanıktan, mağdura kadar uzanan bir geniş yelpazede oynamaktadır. Kadın, fuhuş merkezli bir yasadışılaşmanın aktif aktörü, kendinden sonrakiler için öncü rolünde teşvik edicisi ve aynı zamanda mağduriyetinden yararlanılan mağdurudur.

Araştırmamızın bundan sonraki bölümlerini oluşturacak göçmen kaçakçılığından temelinde gelişen, insan ticareti ve fuhuş konusunun, göçün kadınlaşması eğilimi ve kadın göçmen emeğinin çoğunlukla kayıtdışı, marjinal sektörlerde metalaşarak istihdamı yanında yasadışılaşma özellikleri temelinde şekillendiği varsayımı tartışılacaktır. Özetle, göç ile ilgili yukarıda verilen teorik

[295] Şenocak, **a.g.e,** s.50

çerçevede işlenen, göçün, kadınlaşması, marjinal sektörlerde kayıtdışı istihdam ve yasadışılaşma özellikleri tezimizin temelini oluşturacaktır.

"Ulusal hedefimiz sınır dışı edileceklerin sayısını iki katına çıkarmaktır."[296]

1.5. Göç ve Güvenlik

Ulus devletler, bir devlet aygıtı, bir toprak parçası ve bir halk şeklinde üç unsuru bütünleştirmeye çalışır. "Çağdaş göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar, bu üçlü birliğe meydan okumaktadır."[297] Tarihsel olarak yurttaşlık, ulus devletin evrimi ile ortaya çıkmıştır "ve bu evrim sürmektedir."[298] Halk, yani "yurttaşların bir araya gelmesiyle oluşan kolektif yapı ise, genellikle ulus algısına dayanmaktadır. Modern devletler egemenlik ilkesine dayanır. Egemenlik ülke içerisinde; devletin diğer siyasi kurumlar karşısında önceliğinin olduğunu ifade etmektedir. Sınırlar ise, uluslararası sistemdeki diğer devletler tarafından tanınmış olan ülkeyi tanımlar. Bu sınırlar içerisinde yaşayan sakinler hakları ve ödevleriyle birlikte kabul edildikleri takdirde yurttaşlık statüsünü elde ederler. Bir devlet içerisindeki tam ve resmi üyeliği ifade eden yurttaşlık; esasında dayanışmanın kurumsallaşmış formudur. Devlet ile yurttaşlar (Hobbes) veya kendi anayasalarını yazmış yurttaşlar (Rousseau ve Kant) arasında yapılan bir sözleşme ile ortaya çıkan yurttaşlık olgusu; devlet ile yurttaş arasında süre giden bir dizi işlemi şekillendirir. Devletler ve yurttaşlar; karşılıklı olarak uygulanabilir bir dizi hak ve ödevi talep edebilir. Yurttaşlık ulus devletler ile onların üyeleri arasındaki bağların kamusal temsilini de ifade etmektedir. Bu olgu bir devlete (veya ulusa veya her ikisine) duyulan ortak aidiyet anlayışına dayanmakta ve "yurttaş" kimliğini ihsan etmektedir. Yurttaşlık bir idari örgüte yeni gelmiş kişiler için kıt olan bir kaynaktır."[299] Oysa göçmen, "ulus içinde yaşayan ama ulusal

[296] 2003 yılının eylül ayında Fransız İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy'in beyanatı, Loisy, Anne de, "Avrupa Birliği Yolunda Beklentiler ve Göçler", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.192
[297] Faist, **a.g.e,** 2003 (a) , s.420–421
[298] Schnapper, Dominique, "Küresel Hakları Nasıl Tanırız?", Çev. Derya Fırat, **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003, s.31
[299] Faist, **a.g.e**., 2003 (a), s.359-360

olmayan bir varlık [olarak], siyasal olandan dışlanmış demektir. Dışarıdan gelmiş – yani yabancı- bir göçmenin varlığı, hukuki anlamda geçicidir ve kendisinin dışında bir nedene ve amaca –ki bu iştir- bağlı bir varlıktır."[300] Buna karşın, ulusaşırı bir akım içerisinde çok yönlü hareket eden göçmen, coğrafi, kültürel ve siyasal sınırları aşan sosyal alanlar yaratarak[301], bu alanlar içerisinde sahip olduğu bağlantılar ile geçimini sürdürmekte[302] ve güvenlik perspektiflerinin sınırlarını aşındırmaktadır, çünkü sıkı kontrol sistemlerine rağmen ülkeye girildikten sonra yurttaş haklarına erişim kolaylaşır.

Bu başlık altında, göç bağlamında güvenlik tanımı ile soğuk savaş öncesi/sonrası ve 11 Eylül sonrası kavramın gelişimi incelenecek, göç ile ilişkisi kurularak, "göçün güvenlikleştirilmesi" kavramına varılmaya çalışılacaktır.

1.5.1. Güvenlik Kavramı ve Gelişimi

Uluslararası ilişkiler sisteminin üzerinde inşa edildiği en önemli kavramlardan birisi güvenliktir. Uluslararası ilişkilerde güvenlik, ülkelerin algılanan

[300] Sayad, **a.g.e**., s.27, Sayad, göçmenin yaşadığı bireysel ve toplumsal kopuşlara dikkat çekmektedir: "Uzun süren geçici olgusunun temel çelişkisi zamansal düzenden mekânsal düzene geçer: aslında olmadığımız bir yerdeki varlığımızı nasıl sürdürebiliriz? Bununla bağlantılı olarak, sadece kısmen varolmayı nasıl becerebiliriz? Bedenen olduğumuz yerde manevi açıdan olmamaya nasıl alışabiliriz? Bir yanda kökenimizin ait olduğu toplumun cemaatsel düzeni, diğer yanda, göç sürecinde keşfettiğimiz, maruz kaldığımız ve öğrendiğimiz 'bireysel' düzen arasındaki çelişkidir yaşanan. Sosyal evrenini oluşturan tüm bu kaçınılmaz çelişkilerle acı bir biçimde karşı karşıya gelen göçmen, ne bunları orada ve o anda çözüme kavuşturacak, ne de göç durumuna son vererek bunlardan kaçacak güce sahip olduğu için, kendi toplumsal ve ruhsal dengesini tehlikeye atmak pahasına bunlar yokmuş gibi davranmak durumundadır. Hiç durmadan artan rol yapma ve duygu gizleme halinin dağılmaya başlaması için epey zaman geçmesi gerekmektedir. Hayalkırıklığı, maskelerin düşmesi, göç olgusunun tüm nesnel gerçekliğiyle ortaya çıkması... yanılsamalarla dolu bir sürecin sonuna yaklaşıyoruz! Fakat büyünün bozulması, çelişkileri dile getirmekten, sahip olduğumuz keder hissini arttırmaktan başka bir şeye yaramaz. … Pek çok faktörün karışıklık yaratacak şekilde bir araya gelme ediminden ve buna bağlı topyekün altüst oluştan doğan dışa göç hareketi, bu altüst oluşu derinleştirmekle kalmaz, grupla ve onun mekânsal-zamansal ritmiyle, faaliyetleriyle, kısacası grubun temel yapıtaşı olan topluluğa özgü değerler ve yargılar sistemiyle yaşanan kopuşa katkıda bulunur. Bütün ülke toprağına ve tüm toplumsal katmanlara yayılması, ayrıca uzun süre devam etmesi nedeniyle bu kopuş, geri dönüşü olmayan etkilere yol açar."

[301] Basch, **ibid.,** et al., p.7

[302] Portes, Alejandro, Guarnizo, L.E., Landolt, P., "The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field", **Ethnic and Racial Studias**, Vol: 22(2),1999, p.217

ya da gerçek tehditlere karşı savunma mekanizmalarının tamamı olarak tanımlanmış ve devletlerarası ilişkilerin temel belirleyicilerinden birisi olmuştur. Güvenlik, ulusal ve uluslararası ilişkilerde sosyal sistemler ve bunların birbirleriyle ilişkileridir.[303] Bu nedenle güvenlik kavramı, hükümetlerin iç ve dış politikalarının esin kaynağı, kamuoylarını yönlendiren katalitazörüdür. Bir devletin "dar anlamıyla güvenlik amacı, var olma amacı ile çok yakından ilgili olup, doğrudan anavatanın savunulmasına gerek bıraktırmayacak önlemlerin alınması olarak anlaşılmaktadır. … Fakat, bir ülkenin dış politikası açısından güvenlik kavramının sınırlarını belirlemek pek de kolay değildir. Gerçekten de, bir ülkenin güvenlik önlemlerinin kendi siyasal sınırlarının dışında, diğer ülkelere doğru uzandığı kesin olmakla beraber nerede bittiği belirsizdir."[304]

Soğuk Savaş döneminde, devletler, dış tehditlere karşı yurttaşlarını korumak şeklinde geleneksel bir güvenlik anlayışına sahiptirler. "Geleneksel olarak güvenlik, siyasal ve askeri terimlerle, bir devletin sınırlarının, bütünlüğünün ve değerlerinin düşman bir uluslararası ortamda tehlikelere karşı korunması olarak tanımlanmaktaydı."[305] Dönemin güvenlik anlayışı, süper güçlerin askeri rekabet ve kutuplaşmış ideolojik gerginlikler ve çatışmaları çerçevesinde oluşmuştur. "Bu yüzden, Soğuk Savaş sırasında ülkelerin güvenlik algılamaları, askerî/siyasal kaygıların baskısı altında kalmış[306]; ve blokların uluslararası ilişkilere ve güvenlik sorunsalına bakışı da askerî/siyasal gözlüklerden olmuştur. Diğer bir deyişle,

[303] Balazs, Jozsef, "A note on the interpretation of security", **Development and Peace**, No: 6, 1985, p.146

[304] Sönmezoğlu, Faruk, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995, s.227. Sönmezoğlu, güvenlik amacının ulus devlet temelinde yayılmacı bir perspektifi olduğu söylemekte, kavramı açıklamayı şu şekilde sürdürmektedir: "Bir ülkenin güvenlik amacı, sıfır toplamlı bir oyun mantığı ile şu veya bu derecede, bir başka ülkenin veya ülkelerinki ile çatışma halindedir. … Ülkelerin kapasiteleri ile de ilgili olan bu güvenlik arayışı tırmanışının belirgin bir sınırı yoktur. Bir ülke için mutlak güvenlik dünya hâkimiyetidir."

[305] Kaya, Ayhan, Kentel, Ferhat, **Belçika-Türkleri Türkiye ve AB Arasında Köprü mü, Engel mi?**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.18

[306] Buzan, Barry, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", **International Affairs**, Vol: 67, No: 3, 1991 (a), p.433

güvenlik sorunsalının özellikle toplumsal ve çevresel boyutları ikincil planda kalmıştır."[307]

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte güvenlik anlayışında değişiklikler yaşanmıştır. Güvenlik sorunsalı sadece askeri ve siyasi bakış açıları ile açıklanamayacak boyutlara gelmiştir. Berlin Duvarının yıkılmasıyla başlayan süreçte, geleneksel güvenlik anlayışı yetersiz kalmış, askeri ve siyasal niteliklere, ekonomik, toplumsal, çevresel, kültürel boyutların eklendiği yeni bir güvenlik anlayışına erişilmiştir. Çevresel ve demografik etmenlerin güvenlik tanımının içeriğine girmesi gerekmektedir.[308] Yeni anlayış ulus devletleri ortak bir zeminde harekete mecbur bırakmaktadır. "Ortak güvenlik anlayışı, hiçbir ülkenin kendi güvenliğini aynı zamanda başka bir ülkenin güvenliğini arttırmadan sağlayamayacağı ve arttıramayacağı ilkesine dayanmaktadır.[309] Başka bir deyişle, hiçbir ülke, diğer ülkeleri kendi güvenliğine tehdit olarak algıladığı sürece güvenlikte olamaz. … Bu nedenle güvenlik anlayışının özgürlük, güç, eşitlik, barış gibi genel anlamda tanımlanamayan ve uygulama alanlarının sınırlarının belirlenmesi için teorik analizi gerektiren, aynı zamanda cevaplar kadar sorular da doğuran bir kavram, esasen sorgulanan kavram (essentially contested consept) olarak düzenlemek gerekmektedir. … Dolayısıyla güvenliğin iki yüzü vardır: (1) tanınmış ya da tanınmamış nesnel tehditlerin yokluğu ve (2) gerekçelendirilen ya da gerekçelendirilemeyen nesnel tehditlerin yokluğu."[310]

Soğuk Savaş sonrası güvenlik anlayışını değiştiren en önemli etkenlerden birisi küreselleşme olmuştur. "Küreselleşmeyi doğuran temel sebeplerin başında hızla gelişen teknolojilerin, dünya üzerindeki her türlü iletişime mesafe tanımaksızın ve de saniyelerle ifade edilen zaman süreçlerinde imkân vermeleridir. Bunun yanında

---

[307] Mazlum, İbrahim, "Çevre ve Güvenlik İlişkilerine Tanımsal Bir Yaklaşım", Kaya, Ayhan, Özdoğan, Günay Göksu (Haz.), **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam, 2003, s.333–334

[308] İzci, Rana, "Uluslararası Güvenlik ve Çevre", Sönmezoğlu, Faruk, (Haz.), **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar,** İstanbul, Der, 1998, s.408

[309] Buzan, Barry, et.al. , **The European Security Order Recast**, 2.nd. ed., London, Pinter Publishers, 1991 , p.12

[310] İzci, **a.g.e.**, s.405

etnik yapı, sosyoekonomik düzen, demografi, sosyal ortam gibi farklı 'filtreler' de güvenlik üzerinde farklı rol oynamaktadırlar.[311] Bu noktadan hareket edildiğinde Dünya 'barış alanları' ve 'çatışma alanları' olarak ikiye ayrılabilmektedir.[312] Barış alanlarında şiddet, savaş gibi faktörler, ülkeler ve halklar arasındaki ilişkilerde belirleyici unsur değildir. Bu bölgelerde yüksek oranda ekonomide ve güvenlikte devletlerarası işbirliği, kurumsal mekanizmaların çokluğu, sorun çözmede esneklik, doğal kaynakların kullanımlarında anlaşmalar geçerlidir. … Diğer yandan çatışma alanlarında istikrarsızlık ve yoksulluk temel belirleyici unsur olarak karşımıza çıkar. … Güvenlik mekanizmaları gruplar, devletler ve uluslar arasındaki hassas dengelere bağlıdır. Bu dengelerin bozulmasını önleyecek mekanizmalar ise yetersiz düzeydedir. Soğuk savaş sonrası güvenlik gündeminin değiştiği, yeni unsurların güvenlik anlayışı içerisine girdiği söylenebilmektedir; ancak temelde geçmişten gelen ve köklerini geçmişte bulan sorunlar varlıklarını devam ettirmektedirler."[313]

Soğuk Savaşın sona ermesi ile ülkeler yeni tehditler karşısında güvenliklerini korumak zorunda kalmışlardır. Ulus devletlerin küresel ekonomi politik içinde yeniden yapılanması süreçleri geleneksel güvenlik kavramı içinde açıklanamamıştır. Bu nedenle ekonomik güvenlik, çevresel güvenlik, toplumsal güvensizlik, insan hakları, uyuşturucu madde sorunları gibi konuların güvenlik başlığı altında inceleme zorunluluğu doğmuş, geleneksel güvenlik anlayışı ile temsil edilen devlet güvenliğinden toplumsal güvenlik anlayışına yaklaşılmıştır. Böylece, devlet merkezli çerçeveden temelde sapmadan göç, nüfus ve kültür gibi iç toplumsal etkenler çözümlenmeye çalışılmış, askeri güvenlik, siyasal güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevresel güvenlik şeklinde beş tür güvenlik kavramına varılmıştır.[314] "Askeri güvenlik devletlerin saldırı ve savunma yetenekleri ile

---

[311] Rosenau, James N., "Global Affairs in an Epochal Transformation", Ryan, Henry, Peartree, C. Edward (Ed. by.), **The Information Revolution and International Security,** Washington DC, CSIS Pres, 1998, s.4

[312] Singer, Max, Wildarsky, Aaron, **The Real World Order: Zones of Peace, Zones of Turmoil**, London, Chatham House, 1993

[313] Tanşu, Okan, "Bilişim Çağı'nda Güvenlik Kavramının Yeniden Tanımlanması", Kaya, Ayhan, Özdoğan, Günay Göksu (Haz.), **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam, 2003, s.369–370

[314] Buzan, **ibid.,** 1991 (a), p.432–433; Buzan, Barry, **People, States and Fear**, London, Harvester Wheatsheaf, 1991 (b), s.134–136

birbirlerinin niyetlerini algılama sorununu temel almaktadır. Siyasal güvenlik devletler ve hükümetler sisteminin örgütsel istikrarı ile bunlara meşruiyet kazandıran ideolojilerle ilgilenir. Ekonomik güvenlik devletlerin gönenç ve güç düzeylerini sürdürmek amacıyla gereksinim duydukları kaynaklara, paraya ve pazara erişimi sağlar. Toplumsal güvenlik ise, toplumların kabul edilebilir evrimsel şartlar altında dil, din, kültür, ulusal kimlik ve gelenek kalıplarını üretme biçimleriyle ilgilidir. Çevresel güvenlik de, insanlığın bağımlı olduğu bir destek sistemi olarak yerel ve küresel çevrenin korunmasını sağlamaya çalışır. Söz konusu beş tür güvenlik kavramının birbirinden bağımsız olarak düşünülmesi neredeyse olası değildir. Her biri güvenlik sorunsalının bir odak noktasını, bir öncelikler setini oluşturmaktadır; ancak, diğer taraftan da birbirlerine güçlü bir ilişkiler ağıyla bağlanmıştır."[315]

Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte, askeri güvenliğin yerine geçen toplumsal güvenlik için "düzensiz göçün bir tehdit olarak kurgulanması"nda "göçün özellikle AB'ye üye devletlerin toplumlarında, işsizliğin, suç oranlarının ve radikal siyasi hareketlerin tek nedeni olarak algılanması yatmaktadır. AB ve BM gibi ulusötesi ve uluslararası örgütlerin göçe dair yeni siyasalar üretip, devletlerin ise bir yandan … UGÖ gibi hükümetlerarası örgütlerle işbirliği yaparak, bir yandan da sınır kontrollerini arttırarak, bir takım siyasi ve hukuki önlemler alması da düzensiz göçün artmasını –aksi beklenildiği halde- tetiklemiştir. Bir başka ifadeyle, kontrol temelli düzensiz göç politikaları, göçün düzensizliğinin azalmasından çok artmasına, göçmenlerin ise hem kaçakçılarla işbirliğine mecbur kalmalarına hem de (göç öncesinde veya sonrasında) insan ticareti, zorla çalıştırma gibi suçlardan zarar görmelerine neden olmuştur."[316]

Güvenlik kavramının Berlin Duvarının yıkılışı sonrası aldığı çağdaş yorum, 11 Eylül 2001'de ABD'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'u hedef alan terör eylemleri sonrası yeniden tartışılma ihtiyacını doğurmuştur. 11 Eylül ve takip eden "bombalama eylemleri, teröre karşı varolan korkuyu küreselleştirmiştir. Küreselleşen bu kitlesel korku, hiç şüphesiz, bir takım zanlıların ve potansiyel suçluların

[315] Mazlum, **a.g.e.,** s.335-336
[316] Karaçay, **a.g.e.,** s.303

üretilmesine de neden olmaktadır."[317] 11 Eylül sonrası, uluslararası ilişkiler ve dengeler yeniden tanımlanma zorunluluğu ortaya koymuştur. Soğuk savaş sonrası çok kutuplu bir yaklaşım içerisinde açıklanan güvenlik kavramı, 11 Eylül sonrası, devletlerarası ilişkilere çok uluslu kurumlar ve çok uluslu şirketler yer alması ile birlikte çok merkezli bir yapıya kavuşmuştur.[318]

"her şey bir rüzgara bakıyor abi
bakma esrar çekip mayıştıklarına
bir gün var ya bir gün bu mağribli çocuklar
bir gün yakacaklar paris'i.."[319]

1.5.2. Bir Güvenlik Sorunu Olarak Göç ve Göçün Güvenlikleştirilmesi

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren göçmenler, modern ulus devletler açısından bir tehdit olarak görülmüşlerdir. Homojen bir bütün olarak kabul edilen ulus yapılarını bozdukları, sarstıkları varsayılarak, ulusal "saflığı" kirleten öğeler olarak ötekileştirilerek, tartışmalara konu olmuşlardır. Kısaca, "göçmen, ulusal alana dışardan giren, ulusal alanın betimlediği vatandaş-topluluk-kültür örtüşmesini rahatsız eden bir olgu ve bu nedenle de özel olarak mercek altına alınması gereken, özel politikaların odağı haline gelen nesnedir."[320] Bu nedenle, bireyin göç kararı alması, kararın gerçekleştirilmesi için yeterli değildir. Sınır aşarak, bir başka ülke egemenlik alanına girmek, zorunlu olan prosedürlerin yerine getirilmesine bağlı olmaktadır. Göç hareketine uğramış/uğrayan birçok ülke yabancı ülke vatandaşlarının kendi topraklarına girişini özel bazı kurallara tabi (Bireyin sahip olduğu menkul / gayri menkulün parasal niteliğine veya kefalet gibi) tutmaktadırlar.

60'lı yıllardan bu yana "küresel düzeydeki ekonomik fırsat (economic opportunity) dağılımında Kuzey-Güney arasındaki uçurum genişlemektedir. Ekonomik sorunlar, engellenme hissi, siyasi karmaşa ve güvensizliğe yol açmaktadır.

---

[317] Kaya, Ayhan, "Göç: Güvenlik ve Korkunun İktidarı", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8-11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.24
[318] Rosenau, **ibid.,** 1998, p.49
[319] www.uludagsozluk.com/k/hakan-albayrak/
[320] Aksoy, **a.g.e.,** s.423

… Kaynakların kıtlığı, özel orduların güçlendirilmesi, mülteci göçleri ve ulusal devletlerin güç kaybı nedeniyle dünya çapında çevresel, demografik ve toplumsal stres" oluşmuştur.[321]

Göçmenler, 80'li yıllarda, gelişmiş Batılı kentleri kitlesel olarak kuşatmışlardır. Göç alan ülkelerin akademisyenleri, "Yeni Suçlu Grupları" başlığı altında "Göçmen Suçluluğunu" "araştırmaya" başlamıştır.[322] Onlar, yaşadıkları kentlerin çevrelerinde kuralsızlığın hüküm sürdüğü geçici olarak yerleştirildikleri, "yoksulluk içindeki devasa blokların gri ve sıradan dünyasında"[323] kalıcılaşırken, yerli homojen toplumların güvenlik algılarını sarsan unsurlara dönüşmüşlerdir. Göçmenler, "içinde bulundukları boğucu, kasvetli hava ve başarısızlık, toplumsal marjinallik ve suç işleme ile eşanlamlı bir hale gelen, bir çeşit 'sürgün' sayılan yerde yaşayanlara yapıştırılan ağır yafta"[324] içinde "kokuşmuş" varoşlarında yerlilerin "horgörüsüne" muhataptırlar. Çünkü, kuşattıkları alanlarda, "orospular, çeteler, uyuşturucu satıcıları, ne ararsan var"dır.[325] "Şiddet esas olarak küçük suçluluk (toplu taşıma araçlarında kapkaççılık ve motosiklet ve araba hırsızlığı), binalara zarar verme ve gençler arasında kavgalar olarak kendini gösterir"[326] ve yaygınlaşarak, mahalleyi teslim almıştır. "Göç sonrası aile reisleri iş bulamazken, gençler ve çocuklar, geçici-dönemsel işlerde, sosyal-sağlık güvencesi olmayan, kalitesiz işlerde düşük ücretle çalışmaktadırlar, … içinde yaşadıkları toplumla da bütünleşmeleri neredeyse olanaksız hale gelmiştir. … Yaşanan göç nedeniyle ortaya çıkan bu sorunlar insanların psikolojik yapısını olumsuz etkilemiştir. Bu durum insanları suç işlemeye yöneltmiştir. Bunların başında fuhuş, hırsızlık, yabancı madde bağımlılığı vb. sorunlar gelmektedir."[327]

---

[321] İzci**, a.g.e.,** s.408
[322] Schwind, Hans-Dieter, **Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen**, 12., völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage, Heildelberg, Kriminalistik Verlag, 2002, s.447-502
[323] Wacquant, Loïc J. D., "Fransız Banliyöleri ve Amerikan Zenci Gettosu: Karıştırma Yerine Karşılaştırma", Çev. Bediz Yılmaz, **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003, s.46
[324] Wacquant, **A. e.**, s.49
[325] Wacquant, **A. e.,** s.50
[326] Wacquant, **A. e.,** s.52
[327] Gürbüz, **a.g.e.,** s.213

1990'lı yıllardan bu yana, Doğu Bloğunun çöküşü ile birlikte, yeni göç dalgası bütün gelişmiş ülkeleri etkilemiştir. Soğuk savaş sonrası toplumsal güvenliğin ön plana çıkmasıyla birlikte, çevre, silahlanma, yükselen milliyetçilik, refah ve doğal kaynakların paylaşımı, terörizm, organize suçlar, iç ve dış göç, güvenlik kavramının içini dolduracak temel kriterleri oluşturmaktadır.[328] Berlin Duvarının yıkılması sonrası dağılan Doğu Bloğu ülkeleri ve Afrika ülkelerindeki fakir toplumların, çevreledikleri gelişmiş Batılı ülkeler ile doğal kaynakların dağılımı gibi konularda meydana gelecek çatışmalar ve ideolojik, ulusal, dinsel bölünmüşlükten kaynaklanan siyasal istikrarsızlık gibi nedenlerden kaynaklanan göçlerin güvenlik sorununun ana konularını teşkil edeceği tartışılmaktadır.[329]

Göçmenler hedefledikleri ülkelerde ikincil marjinal sektörlerde, yerlilerin çalışmak istemedikleri ağır iş koşullarında çalışmaktadırlar. Çoğunlukla yasadışı statüleri, onları, kayıtdışı sektörel alanlardaki emek ihtiyacını karşılamaya itmektedir. Sektörel anlamda yasadışılaşmanın önünü açan bu karakteristlik, göçmeni sefahat âlemlerinin işgücü haline getirmekte, yeraltına doğru itmektedir. Yerel toplumun uzağına düşen göçmen hızla kriminalleşmekte, yaşamını suç ilişkilerinden temine mecbur edilmektedir.

Göç hareketinin ulusaşırılaşması, göçmenlerin sahip oldukları sosyal sermayelerin çok merkezli ağlar üzerinde gelişmesinden kaynaklanan fırsatlar yapısı ve son teknolojik imkânlardan sınır aşmada yararlanılması devletlerin egemenlik alanlarını sarsarken, kontrol siyasalarını yeniden gözden geçirmelerine neden olmuştur. Göç, giderek daha fazla ülke ve bölgeyi etkileyecek şekilde gelişirken, insan ticaretini kapsayacak şekilde yasadışılaşması, güvenlik perspektifli politikaları ön plana çıkarmakta, soruna güvenlik bağlamında üst düzeyde bir ilgi gösterilmektedir. "Günümüzde güvenlik endişeleri, devletleri askeri ve ideolojik tehditlere karşı korumanın ötesine geçmekte ve göç, etnik uyanış, dinsel yükseliş (İslam), kimlik talepleri ve bazen AB gibi ulusüstü oluşumları da güvenlikle

[328] Kaiser, Karl, "Patterns of Partnership", Müler, Steven, Schweigler, Gebhard (Ed. by.), **From Occupation to Cooperation**, New York, W.W. Norton Company, 1992, p.161–162
[329] Windsor, Philip, "The Evolution of The Concept of Security in International Relations", Clarke, Michael (Ed. by.), **New Perspectives on Security**, The Centre of Defense Studies, 1993, p.76

ilişkilendirmektedir. Göç, Batı kamusal alanında, halledilmesi gereken bir güvenlik tehdidi olarak sunulmaktadır. Modern devletler 'göçmen' ve 'öteki' korkusunu, kategorikleştirerek, damgalayarak ve göçü diğer büyük problemlerle eşleştirerek büyütmektedir. Bu eğilim, göçmenleri insanlıktan çıkaran ırkçı ve yabancı düşmanı bir terminalojinin kullanımı ile desteklenmektedir."[330] Bu nedenle ulusüstü birlikler "içinde göçün güvenlik meselesi haline dönüşmesi, göçmenin de potansiyel suçlu olarak görülmesi ve göçmeni uzak tutmaya yönelik politikaları, göçü bu ülkelere çeken asıl nedenlerin de fazla sorgulanmamasına, kaçak göçmenlerin fuhuş sektöründen yapı/inşaat sektörüne sağladıkları ucuz işgücüne olan talebin, zorla çalıştırma veya kayıt-dışı ekonominin etkisinin göz ardı edilmesine, göçün öznesi olan göçmenin insani ihtiyaçlarının unutulmasına, dolayısıyla kaçakçılara daha bağımlı hale gelmelerine, bir başka deyişle alınan önlemlerin kaçakçılar ve tacirler lehine çalışmasına neden olmaktadır."[331]

Klasik göç araştırmaları, ulus devleti referans alarak, göçmenlerin kaynak devletten hedef devlete temelli ya da ülkelerine geri dönmek üzere geçici yerleştiklerini kabul etmekteydi. Göçmen kabul eden ülkeler, oluşan etnik toplulukları ve farklılıklar denetim altına almak üzere, eritme (assimilation), farklılaştırılmış dışlama (differential exclusion) ve çokkültürlülük (multiculturalism) politikalarını uygulamaya sokmuşlardır. Göç kaynaklı güvenlik sorunları bu üç farklı perspektif ile çözülmeye çalışılmıştır. Her üç yaklaşım da, göç akımının kaynak ve hedef ülkeler arasında tek yönlü olduğu düşüncesinden hareket eder. "Birinci yaklaşım, asimilasyoncu yaklaşımdır ve göçmenlerin bağlılıklarını yeni ülkelerine transfer etmeleri ve yeni bir ulusal kimliği benimsemelerini ifade eder. İkincisi, seçmeci dışlayıcılıktır, göç hareketlerinin, 'misafir işçi' örneğinde olduğu gibi, geçici olduğunun varsayılması ve dolayısıyla ancak bazı sosyal haklardan yararlandırılmaları[332] sözkonusudur. Üçüncüsü ise çokkültürlülük politikası olarak tanımlanan yaklaşımdır; göçmenlerin ne asimile oldukları ne de kendi ülkelerine geri

[330] Kaya, Kentel, **a.g.e,** s.18
[331] Karaçay, **a.g.e.,** s.310
[332] Castles, Stephen, "Migration and community formation under conditions of globalisation", **International Review**, Sayı: 36(4), 2002, p.1143–1168

döndükleri anlaşılınca ortaya atılmış ve kültürel farklılığa karşı toleransı savunmuştur."[333]

Ulus devletler yasadışılaşarak yaygınlaşan göçü engellemek üzere, sınırları güçlendirmek, sınır geçişlerini zorlaştıran kontrol sistemlerine bağlamak, göçmenlik rejimlerini darlaştırmak gibi sıkı denetim yöntemlerine başvurmaktadırlar. Bunlarla da yetinmeyip, "göçmenler üzerinde discirimination-ayrımcılık uygulayan iş kanunları oluşturarak gitmeleri için bunu baskı unsuru olarak" kullanmaktadırlar.[334] Göçü engelleme, ulus devletlerin insan kaynağı ve toprağı üzerine etkisi ve uluslararası alanda egemenliğinin göstergesi haline gelmiştir. "Ulus devletler kendilerini tehdit altında hissettikçe sınırlarına daha fazla yüklenmektedirler öyle ki, göç politikaları bugün sınır politikaları ile özdeşleşmiş durumdadır."[335] Ancak, göçmenlere yönelik sivil haklar ve insan hakları rejimlerindeki gelişmeler, ulus devletlerin egemenliklerini sınırlamaktadır. Göçmen ağları kurulup, "ulusaşırı topluluklar geliştiklerinde, ulus devlet siyasalarının göç bağlamlarında karşılaştıkları sorunlar fazlalaşır. Bu sorunlar, gruplar ve örgütlerin mekân olarak sınırlandırılmış olan ve oldukça değer verilen özelliklerini sorgular ve dikkatimizi coğrafi yakınlığı olmayan toplulukların ilişkisel mekanizmalarına yöneltir. Anavatan ile yaşanılan ülke arasındaki ilişki güç açısından hala asimetrik olsa da her iki bağlamda da ya sembolik olarak –kültürel simgelerin iki veya daha fazla ülkeye yayılması- şeklinde ya da gerçekten –bu ülkeler arasında seyahat edilmesi, emtia ve bilgi değişleri yapılması- yoluyla yaşayan göçmenlerin varlığından ötürü iki ülke arasındaki karşılıklı bağımlılık daha güçlü bir hal alır."[336] Bu nedenle, kontrol tekniklerinin sıkılaştırılması, "düzenleme çabaları, göçü önlemekten ziyade başka göç yöntemlerini ortaya çıkar[tır.] Düzenleme çabaları ile göç hareketlerinin transformasyonu arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kontrol etme çabaları bir 'sonuç'a müdahale ettikleri için başarısızlığa mahkûm görünüyorlar. Çünkü göç etme

[333] Aksoy**,** Asu, a.g.e., s.426. Göçün güvenlikleştirilmesinde ulus devletlerin benimsediği en önemli yöntemin asimilasyon olduğu, güvenlik siyasaları asimilasyon üzerine kurulduğu için eleştirilmektedir, Monkachi, Nejma, "Sınırdaki İki Örnekten Hareketle Göç(ler) Sosyolojisini Yeniden Düşünmek", Çev. Enes Kabakçı, **Toplumbilim, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı,** Sayı:17, 2003, s.57
[334] Şenocak, **a.g.e.,** s.51
[335] Aksoy, a**.g.e.,** s.422
[336] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.322

nedenleri durduğu sürece yasal düzenlemeler ya yıkıcı sonuçlar getireceklerdir ya da göç etmek isteyen bireylerin yeni kanallar bularak isteklerini gerçekleştirmelerini seyredeceklerdir. … Yükselen duvarlar insan ticareti gibi suçların da kitleselleşmesini hızlandıracaktır."[337] Hedef ülkeye girmek için "yasal bir biçimde sınırları aşmanın giderek daha da zorlaşması, insanların yasadışı yollara başvurmasına neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, duvar akıntıyı kesememiş ama yeraltından girmesi için onu yönlendirmiştir. Suç ve suçluların giderek yaygınlaştığı bir ortamda, yasadışı işler giderek daha çok yayılmakta ve insan ticaretinin yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklar, insan ticareti yapan çetelerin yardımıyla sınır geçemeye çalışırken onların tehditlerine maruz kalmaktadırlar. Devletlerin tecrübeleri, bize, bu akışı kesme konusunda alınacak sert tedbirlerin başka güvenlik tehditlerine neden olduğunu göstermektedir."[338]

"Makro yapısal fırsatlar"ın[339] teşvik ettiği göçün, ancak ulus devletlerin "kısıtlayıcı göç siyasaları"[340] ile dengelenebileceği iddia edilmektedir. Kısıtlayıcı göç siyasalarının ön plana çıkaracağı kontrol teknikleri ise, temel insan hakları ve sivil haklar alanını daraltırken, bireyleri gözetim altında tutulmasını gerektirecektir. Göç akımlarının zincirleme göçe dönüşmesi ve göçmenlerin kalıcı yerleşimi benimsemesi, göç alan ülkelerde göçmenlere ait refah ve güvenlik işlevlerini siyasallaştırmaktadır. Kitle göçleri, göç alan liberal demokratik rejimlere sahip ulus devletlerin iç bütünlüğünü, dayanışmacı uyumunu zayıflatmamıştır. Buna karşın, refah devletinin 70'lerin ortalarından sonra dönüşüm geçirmesi ve 80'lerin sonuna doğru soğuk savaşın bitmesiyle "kitle göçü meta-politikası tartışmalarını ve devlet bütünlüğünün fonksiyonel (göçün refah ve kontrol üzerindeki algılanan maliyetleri), normatif (sosyal adalet ve suç) ve ifadesel (dayanışma ve kolektif kimlik) boyutlarıyla alakalı siyasi çatışmaları beslemiştir. … Ayrıca, devletlerarası güvenlik ilişkilerinin Soğuk Savaş'ın bitmesinden bu yana yeniden yapılanması ve

[337] Sirkeci, **a.g.e.,** s.38-39
[338] Karrenbrock, Gesche, "Göç ve İltica", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.166
[339] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.404
[340] Faist, **A. e.,** 2003 (a), s.405

'medeniyetler çatışması' düşüncesi üzerindeki tartışmalar dolayısıyla uluslararası göçün güvenli bir hale getirilmesi daha hızlı adımlarla ilerlemiştir. Meta-politikası kendi iç dinamikleri içerisinde ilerler: Kabul siyasaları, özellikle sığınma talep edenlere ve belgeleri olmayan göçmenlere karşı, daha kısıtlayıcı bir hal aldıkça bu durum kabul edilecek göçmen gruplarına mensup kişilerin yasadışı olduğuna dair kanıt olarak görülür. Göç siyasetinin refahlandırılmasının (welfarisation) ve güvenli bir hale getirilmesinin ortaya çıkardığı etkiler sonucunda göç yasaları ve uygulamaları daha kısıtlayıcı bir hal almış ve zincirleme göçe karşı koymuştur.[341] … Çağdaş göç, ulus-devletlerin tüm bütünleşmeci boyutları hakkında sorunları gün ışığına çıkarmaktadır: Sınır kontrolü ve iç denetim anlamında güvenlik boyutu, çok etnili idari birimlerde bir arada yaşama anlamında kültürel boyut, kimin ne tür haklara konu olacağı ve kimin ne tür haklara konu olacağı ve kimin tam yurttaşlık talep edebileceği anlamındaysa siyasal boyut. … Uluslararası göç İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren ulusal refah devletlerine yönelik kurumsallaşmış bağlılığa meydan okuyuşları ortaya çıkarmaktadır (Ortaçağ'dan ondokuzuncu yüzyıla dek süren iç göçün, iktidar maliklerine yönelik olarak yaptığı gibi). Yüzyıllar boyunca göç, fakir-fukara yardımı için kamusal tasarımların ortaya çıkışında önemli bir rol oynamıştır. 'Serserilik', kasaba ve şehirlerdeki zengin kesim için kolektif faaliyet sorunları doğurmuştur.[342] Bunların bütünleştirici refah devleti önlemleriyle başarılı bir şekilde" çözüleceği düşünülmektedir.[343] Oysa göçmenlerin geldikleri toplumla bütünleşme ideali, "bir başarısızlık değil, bir ütopyadır. … Bütün zengin toplumlarda, gelişmiş ülkelerden gelenlerle daha fakir ülkelerden gelenler arasında yapılan ayrımcılıktan dolayı, bütünleşme fikri ulusal bir kurgudur ve büyük ölçüde de görecelidir. … [Çünkü] göçmenlerin geldikleri ülkeye açılmaları, gelinen ülkenin statüsü ile bire bir ilişkilidir. … Ulusların örtük hiyerarşisi içinde göçmenin kendi ülkesinin konumu, kültürel sermayesi ve genel tutumları, onun gelip yerleştiği toplumda hangi şekilde karşılanacağını belirleyen matrisi oluşturur."[344]

[341] Faist, **A. e.,** 2003 (a), s.405-406
[342] De Swaam, Abram, **In Care of the State: Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era, Polity,** Cambridge, 1988, bl. 2
[343] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.424, göçmenlerin yurttaşlığa geçişi ile ilgili aranan şartlardan en önemlisi suç kaydının olmamasıdır, **A.e,** s.362
[344] Monkachi, **a.g.e.,** s.64-70

Göç siyasalarının kısıtlılıkları ve göçmenlerin sahip oldukları özgürlüklerin derecesi göçün niceliği ve niteliğini etkileyecektir. Birinci olarak, özgürlüklerin fazla olması, zincirleme göçe neden olacaktır. Özgürlükler, göçmenlerin sahip oldukları sosyal sermayeyi zenginleştirirken, dayanışma gücünü artıracaktır. İkincisi, özgürlüklerin az olması halinde, gönülsüz ve kesintiye uğramış göç gerçekleşecektir. Özgürlüklerin az olması, göçü besleyen dinamiklerin gelişmesine izin vermeyecektir. Son olarak, etkin kontrol, kabul ve üyelik politikalarındaki meta-politikası gibi göç alan ülkelerin kontrol siyasaları göçün boyutunu ve niteliğini değiştirir. Kontrol tekniklerinin sıkılığı, göçü durdurabilir ya da etkin bir şekilde sınırlayabilir. "Bunun yanı sıra kabul ve üyelik konularındaki meta-politikası kendi dinamiklerini geliştirir. Her kısıtlama, belirli göçmen kategorilerinin (özellikle sığınma talep edenlerin ve belgeleri olmayan göçmenlerin) kabul edilmesindeki ve meşrulaştırılmasındaki yasadışılık algılamasını güçlendirir."[345]

Soğuk savaş sonrası göç kavramı çok merkezlilik özellikli bir güvenlik sorunu iken, "göçün güvenlikleştirilmesi (securitisation of migration) 11 Eylül sonrasında kilit konu olmuştur. Güvenlik söylemi göçmenlerin etnik/dinsel/kimlik taleplerinin ve entegre olmadaki istekliksizliklerinin aslında yoksulluk, işsizlik, ayrımcılık, yabancı korkusu, farklılık korkusu (heterofobia), milliyetçilik ve ırkçılık gibi varolan yapısal problemlerden kaynaklandığı gerçeğini gizlemektedir. Devlet, güvenlikleştirme söylemini, varoluşuna yönelik inandırıcı bir iç veya dış düşman göstererek, toplumu siyasal olarak bütünleştirmeyi amaçlayan bir siyasal teknik olarak kullanmaktadır. Göç bağlamında bu tehdit, polis ve ordu gibi devletin güvenlik aygıtları tarafından göçün uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, suç ve terörizmle birlikte kategorize edilmesi ile yaratılmaktadır. Başka bir deyişle, meseleler 'güvenlikleştirme (securitisation) olarak adlandırılan bir sosyal yapı inşa süreci sonucunda güvenlik meselesi haline getirilmektedir. Güvenlik söyleminin ana vurgusu devleti korumaktan toplumu korumaya kaydığından dolayı, toplumu her türlü düşmana karşı korumak, güvenlik teriminin hayatın tüm veçhelerini kapsayacak şekilde popülerleşmesine yol açacak şekilde, söyleminin ana dayanağını

[345] Faist, **a.g.e,** 2003 (a), s.406–407

oluşturmuştur. Yoksulluk ve orijin ülkedeki demokratik olmayan rejimlerden kaynaklanan göç, batılı devletlerin ana kaygılarından biri haline gelmiştir. Göç devletin bekasına değil ama toplumsal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak tanımlanmaktadır. Bazı göçmen grupları arasında yoksulluk, işsizlik, güvenlik endişesi ve kurumsal ayrımcılığa tepki olarak doğan etnik ve dini yükselişler devlet tarafından, toplumsal güvenlik ve bütünlüğe karşı, ivedilikle önlem alınması gereken meydan okumalar olarak tanımlanmaktadır."[346] Bir başka deyişle, "içimizdeki 'ötekiler', farklı etnik gruplar ve göçmenler, sık sık, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, suç, şiddet, kap-kaç ve terör kavramlarıyla birlikte anılarak, sürekli bir 'ötekileştirme' sürecine tabi tutulmakta ve 'ulusal güvenliği ve bütünlüğü tehdit eden unsurlar' şeklinde" kabul edilebilmektedirler.[347] Göçmenler, bu kabulün bedelini, en alt kademe işlerde çalışma, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görme yanında "ırkçı hareketlerin baş hedefi haline gelerek ve polislerin baskılarına ve sınır dışı işlemlerine maruz kalarak"[348] ödemektedirler.

70'li, 80'li yıllara damgasını vuran devletin tamamıyla iktisadi yaşamdan çekilmesini, sadece polisiye bir işlevi üstlenmesini savunan neo-liberal siyasalar, 11 Eylül sonrası gündemden düşerek, 1992'de Samuel Huntington tarafından geliştirilen "Uygarlıklar Çatışması" teorileriyle birleştirilerek, "kültürel, etnik ve dinsel açıdan farklı olan unsurların barışçıl bir şekilde biraradalığının pek mümkün olmadığı bilgisi" üretilmiştir.[349] Asimile edilmiş göçmenlerin bile sadık vatandaşlar olamayacağı düşüncesini paranoyaya dönüştürerek, "ulus devletin güvenlik arayışında temel günah keçileri haline"[350] getirilmeleri bunun göstergesidir. Bu nedenle, tehdit düzeyine gelmiş "bir dış güç olarak 'kaçak göç[/men]' kavramı"[351] ve "bugünün potansiyel suçlusu"[352] olarak "şiddetin ve terörün asıl nedeni, 'içimizdeki düşmanlar', diğer bir deyişle, yabancılar, göçmenler ve müslümanlar"[353], en azından

[346] Kaya, Kentel**, a.g.e.,** s.18-19
[347] Kaya, **a.g.e.,** 2006, s.25
[348] Şenocak, **a.g.e.,** s.49
[349] Kaya, a**.g.e.,** 2006, s.23
[350] Aksoy, **a.g.e.,** s.423
[351] Kaya, Kentel, **a.g.e.,** s.20
[352] Kaya, **a.g.e.,** 2006, s.23
[353] Kaya, **a.g.e.,** 2006, s.27

çoğunlukla Hristiyan olmayan vurgulu, Doğu Avrupa, Asya ve Afrika kökenli "ötekine karşı duyulan gizli korkuyu ortaya"[354] çıkarılarak, modern Batılı ulus devletlerin güvenlik siyasalarının içeriğini oluşturmaktadır. Çünkü Devlet güvenliği kavramı yeniden tanımlanmaya çalışılmış, terörizm ile mücadele endişeleri, sınır ötesi boyutu nedeniyle uluslararası göç tartışmaları ile birlikte anılmaya başlamıştır. Göçle bağlantılı görülen, terörizm, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti gibi sınıraşan örgütlü suçların, bölgesel birlikler ve devletlerin istikrarı, ekonomik kalkınmalarına olumsuz etkiler yarattığı düşüncesi nedeniyle, küresel boyutta bilgi paylaşımı zemini kurulmaya gayret gösterilmiştir.

Soğuk savaş sonrası, Batılı ulus devlet yapılarını sarsan göç, 11 Eylül eylemcilerin Müslüman göçmenlerden oluşması ile birlikte İslamfobi merkezli göç/göçmen düşmanı politikalar üretilmesine neden olmuştur. Göçün, ekonomik, siyasal ve toplumsal eşitsizlikler ve istikrarsızlıklardan kaynaklandığı, göç/göçmen düşmanlığının ise, küreselleşme ve çok merkezliliğe karşı ulus devletlerin savunma refleksi olduğu düşüncesi ileri sürülmekte, göçün güvenlikleştirilmesinin yanlışlıklarından bahsedilmektedir. Göçmenlerin suçlu/kriminel değil, eşitsizliklerin mekânsal hareketliliğe sürüklediği kişiler olarak kabul edilmesi gerekir. Aynı toplumsal sınıflar içinde yer alan yerliler ve göçmenlerin suç oranlarının karşılaştırılmasında, göçmenlerin suç oranları yüksek değildir.[355] "Temel sorun, yapısal dışlanma, kültürel ırkçılık, yabancı düşmanlığı, işsizlik ve yoksullukla yüz yüze kalan kitlelerin meşru siyasal alanda yetersiz düzeyde temsil edilmeleridir."[356] Göçmenlerin suçlu olarak kabul eden peşin siyasaların ırkçı bir özden kaynaklandığı düşüncesi haklı argümanları içermektedir. Bununla birlikte, mağduriyetleri kullanarak göçü teşvik eden ve böylece göçten yararlanan organize suç yapılarının varlığı tartışmasızdır. Bu nedenle, göç, bir güvenlik sorunsalı olmanın yanında paradoksal olarak güvenlik arayışlarının da sonucudur. Özellikle 1989 Berlin Duvarı'nın yıkılması ise başlayan "yeni göçmenlerin denetiminin sıkılaştırılması bir vakumda gerçekleşmemektedir. Göç politikalarındaki değişikliklere gayri resmi

[354] Aksoy, **a.g.e.,** s.426
[355] Monkachi, **a.g.e.,** s.58
[356] Kaya, **a.g.e.,** 2006, s.25

yanıt, yasal olmayan ticaret ve kaçakçılık ağlarında meydana gelmektedir. Göçmen ticareti Avrupa'daki örgütlü suçlar kategorisinde en hızlı büyüyenidir. Bu suç şebekeleri uyuşturucu, silah ve çalıntı malları sınırlar arasında getirip götürebildikleri gibi yasadışı göçmenleri de çeşitli vasıtalarla yurtdışına çıkarabilmektedirler. Göçmenler ve kaçakçılar diğer göçmenlerin deneyimlerinden yararlanarak, kendi hareketleri için seçim yapmak üzere bir araya gelmektedirler. Bu bakımdan sınırlama politikaları yeni direniş biçimlerine yol açıyor görünmektedir."[357]

Yeni oluşan göç ağları ile artan olanak ve yükselen beklentiler yanında, kontrol sistemleri de güçlendirilmektedir. Göç ağlarını ile yer değiştiren değişkenlerden birisi olan bilgiler ve onların deşifre edilmesi, yeni kontrol sistemlerinin geliştirilmesine ve güvenlik sorunsalı olarak göçe yönelik çözümler üretilmesine olanak tanımaktadır.

Göçün güvenlikleşmesinin bir başka boyutu, göç alan ülkelerde aşırı milliyetçi akımlar etkisinde gelişen yabancı düşmanlığıdır.[358] "Yabancılar, göçmenler kendilerine öfke duyulan ya da en azından daha aşağıda oldukları kabul edilenler olarak 'hükümetlerin ve işverenlerin yoksulluk, suç ve kirlilik gibi toplumsal sorunları üstüne yıkacakları bir günah keçisi'[359] olmuşlardır."[360] Makro

[357] Giddens, **a.g.e.,** s.567-568

[358] Ulus devletlerin homojen olduğunu varsaydığı toplumsal yapılarını sarsan ve çağdaş göçün yasadışılaşma niteliğine verilen tepkilerin geliştirdiği yabancı düşmanlığı bilimsel tartışmaları da etkilemiştir. "Fransa'da 1880'li yıllarda oluşan yabancı düşmanlığı dalgası, yabancılara karşı birçok yasa tasarısı ve gittikçe şiddetlenen, sonunda da Dreyfus olayına yol açan antisemitizm ile kendini gösterdi, polemikler entelektüel dünyayı etkisi altına aldı. 20 yüzyılın başlarında, ABD'de, yabancı göçünün arttığı yıllarda, nativiste propaganda gelişti. Neodarwinizmin bilimsellik kisvesi altındaki ırkçı tezleri Amerikan kamuoyunun büyük bölümünü, yeni gelen göçmenlerin biolojik olarak daha aşağı 'ırk'lara ait oldukları konusunda ikna etti.", Beaud, Stéphane, Noiriel, Gérard, "Göçmenlerin 'Bütünleşmesini Düşünmek", Çev. Derya Fırat, **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003, s.16. Öte yandan çağdaş "Fransız göç sosyolojisi 1980'li yılların sonlarında ırkçılık karşıtı olumlu bir refleks olarak doğdu. Şiddetli yabancı düşmanlığını güden aşırı sağcı Ulusal Cephe (Front national-FN)'nin yükselişi bu doğuşun temel nedenidir.", Monkachi**, a.g.e.,** s.57-59; Kaya, Ayhan, "Tarihçiler Tartışmasının Günümüzdeki İzdüşümleri: Almanya'da Siyasal Hayat ve Edebiyat", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, 2003, Sayı:17, s.124; Kaya, **a.g.e.,** 2006, s.25; Güler, **a.g.e,** s.133; Sirkeci, **a.g.e.,** s.33-38; Busdachin, Marino, "BM'de Temsil Edilmeyen Halklar", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8-11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.58; Loisy, **a.g.e.,** s.192-194; Castles, Miller**, a.g.e.**, s.344-352

[359] Pelizzon, S., Casparis, J., "Dünya Beşeri Refahı", Hopkins, T. K., Wallerstein, I., (Haz.), **Geçiş Çağı**, İstanbul, Avesta Yay., 1999, s.167

fırsat yapısının, çoğunlukla kayıt dışı ekonomi ya da marjinal sektörlere yönlendirdiği, çoğunlukla serseri/işsiz konumundaki göçmen, sıkı kontrol sistemlerinin de teşvik etmesiyle, ulus devletin üzerinde yükseldiği homojen toplum yapısını sarstığı boyutta, toplumsal güvenlik algısını tehdit etmektedir. "Nüfus hareketlerinin istikrarı bozucu doğası, gelişmiş dünyanın pek çok yerinde etnik dengede tehlikeli bir kaymaya neden olmaktadır. Bu nüfus hareketlerine karşı geliştirilen yabancı düşmanlığı, gruplar arasındaki gerilmiş ilişkileri geriye dönüşü mümkün olmayan düşmanlıklara dönüştürmektedir"[361] ve bu "biyolojik ırkçılıktan kültürel ırkçılığa doğru geçişin yaşandığı günümüzde"[362] ailesel ölümlere varacak şekilde ağır eylemlere sebebiyet vermektedir. "Göç karşıtı görüşle ilişkilendirilen ırkçılık, bazı şiddetli tartışmalar yaratan olaylar meydana getirmiştir; 1990'larda Fransa, İsviçre, İtalya, Avusturya ve Hollanda gibi çeşitli ülkelerde aşırı sağcı partilerin seçmen sayılarında bir canlanma gözlenmiştir."[363] 90'lı yıllardan bugüne güçlenerek yaygınlaşan, "çoğu kez 'demokrasi krizi bağlamında ele alınan, neo-liberalizm, yeni-sağ ve yeni-muhafazakarlık ile ilişkilendirilen, ulusal sermayeninin güçlendirilmesini milliyetçi bir söylem üzerinden yapan, göçmen yabancılara düşmanlığı da içeren ve yurttaşlığı evrensel insanlık fikrinden uzaklaştırarak etnik temelde tanımlayan bu akımlar, daha çok Avrupa kökenli olarak karşımıza çıkmakta. Sınıfsal kökeni daha çok sermayedarlar gibi görünen, ancak oy potansiyeli ve sokak eylemcileri orta ve alt sınıflara dayanan bu akımlar, işsizliğin asıl sebebinin yabancılar olduğunu iddia etmekte ve kültürel farklılıklar temeline dayanmaktadır."[364] Irkçı partiler, seçim propagandalarında, göçün toplumlarında "mevcut tüm kötülüklerin ve özellikle de yüksek suçluluk oranının ve işsizliğin başlıca nedeni olarak göstererek"[365] ulusal düzeyde ciddi başarılar kazanmışlardır.

---

[360] Kümbetoğlu, Belkıs, "Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik", Kaya, Ayhan, Göksu Özdoğan, Günay, (Haz.), **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam, 2003, s.288

[361] İzci**, a.g.e.,** s.419

[362] Kaya, **a.g.e.,** 2003, s.127

[363] Giddens, **a.g.e**, s.566

[364] Örs, Birsen H., "Faşizm: Modernitenin Karanlık Yüzü", Örs, Birsen H., (Der.), **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.509

[365] Monkachi, **a.g.e.,** s.58, araştırmalar, aynı sınıfsal kökene sahip göçmenler ve yerliler arasında yapılan karşılaştırılmada, göçmenlerin daha fazla suç işlediğini göstermemektedir, Monkachi, s.58

Göçün güvenlikleştirilmesinin bir diğer boyutu ise, göç veren ülkelerin cephesinde oluşur. Göç veren ülkeler, bir başka ulus devlet egemenliğinde yaşamlarını sürdüren gönderdikleri göçmenlerin sadece para havaleleri ve ekonomik getirileri ile ilgilenmezler, aynı zamanda onların siyasi olarak kontrol altına alınmasına gayret gösterirler.[366] Göçmenler, göç veren kendi ülkelerinde siyasal sistemi değiştirecek girişimlerde bulunabilir, bulundukları yerde ülkelerindeki iktidar karşısında muhalefeti destekleyebilirler.

1.5.3. Uluslararası Bir Güvenlik Sorunu Olarak Göçmen Kaçakçılığı

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'ndan Ann Gallagher'e göre göçmen kaçakçılığı, insanların belirli bir ücret karşılığında bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı olarak geçirilmesidir. Bu süreçte, kaçırılan insanlar ticari bir alışverişin eşit olmayan ortaklarıdır.[367] Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Ek Protokol'de, göçmen kaçakçılığı, "doğrudan doğruya veya dolaylı olarak mali ve diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişinin temini" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlara göre, göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkaranlara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere göçmen kaçakçılığı organizatörü denir. Göçmen kaçakçıları tarafından bu suça itilen mağdurlara ise kaçak göçmen ismi verilir.

[366] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.368
[367] Gallagher, Ann, "Trafficking, smuggling and human rights: tricks and treaties", **Forced Migration Review**, 2002, p.12

Uluslararası literatür ve mevzuatta göçmen kaçakçılığı kavramı kullanılmakla birlikte, göçmenlerden farklı statülerde kişilerin de bu kaçakçılık türünün öznesi olmaları nedeniyle «insan kaçakçılığı» kavramının kullanılması daha doğru olacaktır[368]. Buna rağmen, kavram birliği olması ve uluslararası mevzuatta kullanılması nedeniyle bu çalışmada da göçmen kaçakçılığı kavramı kullanılmaya devam edecektir.

Günümüz göç hareketlerinin genel eğilimlerinden birisi yasadışılaşma idi. Yasal göç yanında, göç olgusunun diğer bir boyutunu da yasadışı göç eylemi oluşturmakta, bu eylemin gerçekleştirilmesindeki gerek yöntem farklılığı gerekse amacındaki çeşitlilik hareketin niteliğini karmaşık bir yapıya sokmaktadır. Kaçak göçü engellemeye yönelik sıkı denetim politikalarına rağmen, göçmenler, sınırları aşacak yeni yollar ve yöntemler bulmakta ve ülkelerin arka kapılarından içeriye sızmayı başarmaktadır.

Yasadışı göçün doğası gereği sağlıklı verilerin oluşturulamaması, kitleselleşmiş bu hareketi açıklayacak teorik çalışmaların yapılmasına olanak tanımamakla birlikte, genel göç hareketleri içinde analiz yapılmaya çalışılmaktadır.

Yasadışılık, göç hareketini belirsiz, melez bir yapıya kavuşturmuştur. Göç veren ülkeler, alan konumuna gelmiş, kaynak, transit ve hedef ülke kavramları karmaşıklaşmıştır. Daha iyi yaşam koşulları arayışının engellenemez doğası, bu sorunla bütün ülkeleri karşı karşıya getirmektedir. Göçün basamak şeklinde gelişmesi, hangi ülkenin kaynak, transit ya da hedef ülke olduğunun ortaya çıkmasını engellemektedir. Özbekistanlı için Türkiye, Türkiyeli için Avrupa ülkeleri merdivenin bir üst basamağına çıkma anlamına gelmektedir. Göç veren bir ülke olarak bilinen Rusya ülkesindeki kaçak göçmenlerden yakınmakta, sıkı denetim uygulamaları geliştirmektedir.[369] Küreselleşme ve iletişim teknolojisinin sınırları ortadan kaldıran gücü, refah toplumlarının çekici faktörlerini, istikrarsız, baskıcı

[368] Doğan, Koray, **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, Ankara, Seçkin, 2008, s.24
[369] Starobin, Paul, "Cezbedici Sibirya", **National Geographic Türkiye**, No: 86, Haziran 2008, s.118–143

rejimlere sahip ülkelerin vatandaşlarının evlerinden içeri sokmakta ve göçü özendirmektedir.

Göçün üzerinde geliştiği ulusaşırı ağlar ve sosyal sermayenin oluşumu sürecinde ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması özel hizmet kollarını ortaya çıkarır. Göçün yasal prosedür içinde geliştiği durumlarda bile, göçmenlerin ihtiyaç duydukları alt yapı hizmetleri tam olarak sağlanamaz. Yasadışı düzensiz göçün hâkim olduğu toplumsal alanlarda ise, göçmenler özel nitelikli hizmetlere ve aracılara ihtiyaç duyarlar. Bu hizmetler ve aracılar, gerek yasal gerekse yasadışı göçmenin ihtiyacı olacak bağlantıları ve bilgileri kendilerine sunar. Böylece, göç sürecinden yararlanan yeni bir girişimcilik türü ortaya çıkar. Bu nedenle, engellemeye yönelik bütün kontrol tekniklerine rağmen göçün sürmesi, "göç endüstrisine" bağlanmaktadır. Göç endüstrisi ile "seyahat acenteleri, işçi simsarları, aracılar, tercümanlar, otel sahipleri gibi yaşamlarını göç hareketlerini organize ederek kazanan birçok kişi, … göç kanunları konusunda hizmet veren avukatlar ve göçmenlerin sınırdan yasadışı geçişlerini organize eden insan kaçakçılar, … göçmen işçilerin ailelerine göndereceği paraları transfer etmek için özel finansal sistemler kuran bankalar [anlatılır. Buna ek olarak], … bazı göç acenteleri, göçmen olarak bulundukları ülkelerde bir taraftan manav, din adamı, öğretmen gibi mesleklerde çalışırken, diğer taraftan gönüllü olarak veya yarı-zamanlı olarak kendi vatandaşlarını bulundukları ülkeye getirmek için çalışan cemaat üyelerinden oluşur. Bu kategoriye dâhil olan başka bir grup ise, sığınmacılardan ve göçmenlerden aslında var olmayan işler için fahiş ücretler alan vicdansız suçlulardır. Ayrıca, görevlerini suistimal ederek para karşılığında göçmenlere yardım eden bürokratlar ve polisler de bu sahtekârlar grubuna dâhil edilebilir."[370]

Göç, kendine özgü hizmetleri ve aracılarını oluşturduktan sonra çekici bir hal alır. Hizmet ve aracılar göçü özendirir. Simsarlar göçten gelir elde ettikleri için, göçü kolaylaştırıcı organizasyonlar kurmaya devam ederler. "Göç endüstrisinin rahatsız edici ve dikkat çekici yönlerinden birisi de göçmen kaçakçılığına ve ticaretine

[370] Castles, Miller**, a.g.e.**, s.162

yönelik organizasyonların giderek artmasıdır. … İnsan ticaretinden ve kaçakçılığından etkilenen kişilerin sayısı tam olarak bilinmemekle beraber, her ikisi de çok yaygın suçlardır. İnsan kaçakçılığıyla uğraşan çetelerin müşterileri yalnızca ekonomik nedenlerle göç eden kimseleri değil, potansiyel sığınma ülkelerindeki kısıtlayıcı sınır kuralları yüzünden sığınma başvurusu yapamayan meşru mültecileri de kapsar."[371]

Göçmen kaçakçılığı ve yasadışı göçün işgücü piyasasında emek taleplerinin karşılanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle, emek yoğun sektörler, düşük ücretler karşılığında, çoğunlukla işverenin insafına kalmış koşullarda çalışma, göçmen kaçakçılığını teşvik etmektedir. İnşaat, sağlıksız koşullarda tekstil işçiliği, kapıcılık, bahçıvanlıktan, temizlik işlerine kadar ev hizmetçiliği, çocuk ve yaşlı bakıcılığı gibi enformel sektördeki işler, yasadışı göçmene kayıt dışı istihdam alanları yaratmaktadır. Göçmenin yasadışılığı, işverene düşük ücret karşılığında kötü koşullarda çalışacak emeği sunmanın ötesinde, iş koşullarını iyileştirmeyi zorunlu kılan maliyetlerden de kurtulma olanağı vermektedir. "Enformel sektörde yasadışı olarak istihdam edilmiş yabancı işçi pek çok yönden küreselleşmenin güncel dönemdeki simgesidir. Bu tür işçilerin nazik durumları, haklardan ve esneklikten yoksun olmaları yoğun küreselleşme çağında şirketlerin ihtiyaçlarına cevap verir. İnsan kaçakçılığı yoluyla gelen erkekler, kadınlar ve çocuklar daha sonraki günlerde en aşırı sömürü koşullarında dünya çapında sayılan milyonları bulan köleler haline gelirler."[372]

Göçmen kaçakçılarının yardımı ile sınırları aşanlar, sadece düşük ücretler alınan ağır koşullarda enformel sektörlerde istihdam gibi olumsuzluklarla karşılaşmazlar, aynı zamanda kötü barınma olanakları, sosyal güvenceden yoksunluk, eğitim olanaklarından yararlanamamak gibi durumlarla mücadele etmek zorundadırlar. Tüm bunların yanında, yasadışılıkla birlikte iş piyasasınındaki dengeleri işverenler lehine bozdukları için sosyal gerilimlere neden olur ve ayrımcılık ve ırkçılığın hedefi durumuna gelirler.

[371] Castles, Miller**, a.g.e.**, s.163
[372] Castles, Miller**, a.g.e.**, s.263

1970'lerde başlayan göçün kontrol altına alınması çabaları, Soğuk Savaş ve 11 Eylül sonrası sıkılaştırılarak sürdürülmüştür. Sınır kontrollerinin sıkılaştırılması, vize uygulamaları, yetersiz belgeli yolcuları taşıyan hava yollarının cezalandırılması, işyeri denetimleri, kimlik kontrolleri, sınır ve kalma süreleri aşımının cezalarının artırılması gibi kontrol teknikleri göçmen kaçakçılığı şebekelerini daha da aktifleştirmiştir. "Neticede, yasal düzenlemelerin daha katı hale gelmesi ve uygulamaların sıkılaştırılması istenmeyen sonuçları da beraberinde getirmiştir. Birincisi, insan ticareti ve kaçakçılığıyla uğraşan şebekelere olan talep artmıştır. İkincisi, mülteci statüsü elde etmek için gerçek anlamda geçerli nedeni olan kişiler bu şebekelerin müşterisi haline gelmiştir.[373] … Bununla birlikte, organize suçun artan etkisinin insan kaçakçılığını önlemeye yönelik uluslararası işbirliğini de beraberinde getireceği" düşünülmektedir.[374]

1.5.3.1. Göçmen Kaçakçığının Oluşumu ve Gelişimini Etkileyen Faktörler

Göçmen kaçakçılığı, "kapsadığı insan sayısı, suç örgütleri tarafından bu sektörden kazanılan para ve çok yüzlü doğası nedeniyle en hızlı büyüyen suç piyasasıdır."[375] Suç örgütleri, uyuşturucu, silah ve çalıntı malları sınır aşarak naklettikleri gibi göçmenleri de çeşitli araçlarla yurtdışına nakletmektedir.[376] Bu suç örgütlerine karşı yaptırımların artırılması kararlarına rağmen, ücretini ödeyerek, ölümle yüzyüze gelme riskini göze alarak sınırları aşmayı isteyen kitleler, kaçakçılık kanallarını canlı tutarak genişletmektedir.[377] Baskı, savaş, şiddet, yoksulluktan kaçma ve Batılı ülkelerde daha iyi iş ve ücret vaadleri gibi nedenler göçü teşvik ederken, insanları göçmen kaçakçılarının kucağına itmektedir. Gelişmiş Batılı

[373] Kyle, D., Koslowski, R., **Global Human Sumuggling**, Baltimore, Londra, Johns Hopkins University Pres, 2001, s349
[374] Castles, Miller**, a.g.e.,** s.166
[375] Castles, Miller**, A.e.** , s.164
[376] Giddens, **a.g.e.,** s.567
[377] Kümbetoğlu, **a.g.e.,** s.286

ülkelere yönelik göçmen kaçakçılığı hızlı biçimde artmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde göçmen kaçakçılığı olaylarında dikkate çeker bir gelişme yaşanmaktadır.

Göçmen kaçakçılığının oluşumuna ve artmasına etkili faktörler göçmen kaçakçıları ve mağdurlardan alınan ifadelerden edinilen bilgilere göre aşağıdaki nedenlerle gerçekleşmektedir.

1.5.3.1.1. Ekonomik Sebepler

Modern ve kitlesel göç hareketlerinin üç ana dönemde gerçekleştiği yukarı da söylenmişti. "Avrupa Sömürgeciliği, Beyaz Göçmen Kolonilerine Atlantikötesi Göç ve II. Dünya Savaşı Sonrası Gelişen Güney-Kuzey Göçü"[378] olarak tasnif edien bu üç ana göç hareketi ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Keşifler Çağı, 17. ve 19. yüzyıllar boyunca Avrupalı sömürgecilerin ihtiyaç duyduğu işgücü ihtiyacı Afrikalı ve Asyalı sömürgelerden getirilenlerle karşılandı. 19. ve 20. yüzyıllarda sanayileşme ve kapitalist üretim tarzının ihtiyaç duyduğu işgücü ise uluslararası göçü zorunlu kıldı. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrası 1960'lardan itibaren gelişmiş ülkelerin işgücü talebi, gelişmekte olan ülkelerden nüfusu, endüstriyel ülkelere taşıdı. Aynı şekilde, günümüz göç hareketleri de büyük oranda ekonomik gerekçelere dayanmaktadır.[379]

Modern göçün nedenleri arasında, işsizlik, fakirlik, iktisadi gelişmemişlik gibi "itici" ekonomik nedenler yanında ağır ve sağlıksız koşullarda çalışmayı yabancılara bırakan hızlı iktisadi gelişme, nüfusun sabitleşmesi ve işçi sınıfının düzenli dikey mobilitesi gibi, "çekici" ekonomik faktörler yer almaktadır.[380]

---

[378] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.51-53

[379] Özdal, Barış, "**21.Yüzyıla Doğru Almanya'daki Türkler Ve Türkiye-Almanya İlişkilerine Etkileri**", İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000, s.9.

[380] Göksu, Turgut, **İşçilikten Vatandaslığa: Almanya'daki Türkler**, Ankara, Özen Yayımcılık, 2000, s.27

Kapitalist üretim ilişkileri göçü zorunlu kılmaktadır. İşgücü ihtiyacının teşvik ettiği göç, ekonomik çekiciliği ile sermayeyi kendine yönlendirir. Ucuz işgücü olması yanında, yerli işgücünün çalışmak istemediği emek yoğun, sağlıksız, ağır koşullarda çalışacak insan kaynağını oluşturması, sermaye açısından göçmen işgücünü cazip kılar. "Yabancı işgücü kullanımının yaygınlaşmasında işverenlerin rolü büyük olmuştur. Fakir ülkelerden gelen, yaşam standartları düşük ve yasal korumalardan yeteri kadar pay alamayan işçiler yerli işçilere tercih edilmişler ya da onlarla yan yana çalıştırılarak aşırı istekler törpülenmiştir."[381] Böylece, iş pazarında sermayenin talep ettiği, az gelişmiş ülkelerde istihdam olanağı bulamayan, fakirlikten kaynaklanan siyasal istikrarsızlıktan kaçan kitleler, sanayileşmiş stabil ülkelere göçe başlamışlardır.

Küreselleşme, yerküredeki ekonomik, sosyal ve siyasal dengeleri değiştirmiş, ülkeleri birbirine giderek daha bağımlı hale getirmiştir. İşgücü piyasaları, uluslararası ticarette serbestlik, teknolojik gelişmeler, liberal politikalar ve gittikçe artan nitelikli işgücü ihtiyacı gibi faktörlerin etkisi altında şekillenmiştir[382]

Vatandaşlarına iyi yaşam koşulları sunabilme olanağına sahip gelişmiş ülkeler aralarında ekonomik işbirliklerini sürdürerek refah düzeylerini daha da geliştirmektedir. Bireysel tüketim alışkanlıkları ve genel refah düzeyinin yüksekliği, gelişen iletişim olanakları ile az gelişmiş ülkeler vatandaşlarınca hızla öğrenilmekte ve kolaylaşan ulaşım olanakları ile göçü özendirmektedir. Bu anlamda, gelişmiş ülkeler, yakın ve uzak çevrelerindeki az gelişmiş ülkelerin kuşatması altında ve nüfus baskısı içerisinde kalmaktadır.[383]

Kapitalist sermaye birikimi gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere doğru hareket ederken, bazı ürünleri ya da hizmetleri bölemez ve taşıyamaz. Kamu

---

[381] Yılmaz-Başçeri**, a.g.e.,** s.496

[382] Aydınoğlu, Renan, **"1990 Sonrası Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçilik Olgusu ve Çözüm Yolları"**, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.8

[383] Yorgun, Sayim, Şenkal, Abdülkadir, "**Illegal Mobilization of Labour. The Effect of Illegal Migration and Unautharized Foreign Workers on The Turkish Labour Market**", www://kli.re.kr /iira2004/pro/papers/Abdulkadir Senkal.pdf, 01.10.2004.

hizmetleri, inşaat ve tarım sektörleri gibi taşınamayan alanlar, sermayeyi uluslararası işgücü piyasasına yöneltir. Bu yöneliş, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yasal veya yasal olmayan insan hareketlerine neden olacaktır.[384] Uluslararası işgücü mobilitesi, sermayeye, ucuz, verimli, ağır çalışma koşullarına rıza gösteren yedek bir işgücü kaynağı oluşturacaktır. Böylece bu kişilerin pek çoğu yasadışı bir şekilde istihdam edilebilecektir.[385]

İstihdam araştırmalarına göre her geçen yıl işsizlik oranları artmaktadır. İşsizlerin çoğunluğunu ise gençler oluşturmaktadır. Araştırmalar, işsizlik oranlarının az gelişmiş, göç veren ülkelerde gelişmiş, göç alan ülkelereden yüksek olduğunu göstermektedir.[386] Dağılan Sovyet Bloğu ülkeleri, Güney Asya ve Orta/Güney Afrika ülkelerinde yıllık ortalama gelir ve satın alma gücü, fakirlik sınırında ya da altındadır.[387] İşsizlik oranları yanında kişi başına düşen gelir ve satın alma gücü gibi ekonomik göstergelerin karşılaştırılması da gelişmiş, göç alan ülkelerdeki oranların yüksekliğine dikkat çekmektedir.[388]

1.5.3.1.2. Doğal Nedenler

Doğal hareketler dünyanın coğrafi ve jeolojik yapısını değiştirirken, üzerinde bulunan insan topluluklarının da sosyolojik evrimini etkilemektedir.[389] "Çölleşme, arazi azalması, küresel ısınmayla artan deniz seviyeleri, ormansızlaştırma, ülke dışına giden nüfus dalgalarının ana nedenleridir.[390] … Bunun nedeni, … çevresel

---

[384] www.isguc.org/arcview.php?ex=85, 28.12.2007
[385] **Akşam Gazetesi,** "Dünya Neleri Konuşuyor", (24.02.2003), www.aksam.com.tr /arsiv/aksam/ 2003/02/24/ yazidizisi2.html, 16.12.2007
[386] **Basın Duyurusu, ILO**, "2006 Küresel İstihdam Eğilimleri", (30.01.2006), www.ilo.org /public/turkish /region /eurpro/ankara/index.htm, 11.03.2008.
[387] **Basın Duyurusu, ILO** (30.01.2006), www.ilo.org; Aydınoğlu**, a.g.e.,** s.12-13
[388] CIA Factbook'tan naklen Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti: İçişleri Bakanlığı, www.birimweb.icisleri.gov.tr-strateji/arastırma/gocmen/gocmen_kacak,20.12.2004.,World Development Report 2005: The World Bank, (Washington, 2005), 258–259; **Yalçın, a.g.e.,** s.127
[389] Diamond**, a.g.e.,** s.21-34
[390] Suhrke**, Astri,** "Environmental Degradation and Population Flows", **The Journal of Public and International Affairs**, Vol: 47, No: 2, Winter–1994, p.473–496

kıtlığın … insanları iki şekilde; ya ülke içinde kırsal alandan – mega kentlere; ya da ülke dışına, kendisi gibi yoksul komşu ülkelere ve gelişmiş ülkelere göçe zorlamasıdır. Nüfus hareketleri ve çevresel kıtlık arasındaki ilişkiyle ilgili ve birbirleriyle çatışan iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 'minimalist görüş', çevresel değişimin göçü arttıran ve bulunduğu sosyo-ekolojik sisteme özgün ve şartlara bağlı (contextual) bir değişken olduğunu ileri sürmektedir. Söz konusu değişken/değişkenler, her sosyo-ekolojik sistemin, kıtlık çatışması ve nüfus hareketleri arasındaki bağlarını güçlendiren özel fiziksel, politik, ekonomik ve kültürel nitelikleridir.[391] İkinci 'maksimalist görüş' ise, çevresel değişimin geniş ölçekte nüfusu yerinden ettiğini ileri sürmektedir.[392,,393]

İnsanlar kendilerini daha güvende hissedecekleri yerlere doğru hareketlenirler, çünkü "güvenliğin temelinde biyolojik zorunluluklar yatmaktadır ve bu zorunluluklar dört tür dengeyi içermektedir.[394] Söz konusu dengeler (1) insan nüfusunun gereksinimleri ile çevresel sistemlerin taşıma kapasiteleri arasında; (2) insan nüfusunun sayısı ile artış oranı arasında; (3) insan nüfusu ile diğer türlerin gereksinimleri arasında ve; (4) insan nüfusu ile hastalıklı mikro organizmalar arasında şekillenmektedir."[395] İşte bu dengelerin bozulması, insan topluluklarını, doğal dengelerin korunduğu alanlara doğru yönlendirmektedir.

Doğal kaynakların azalması, çevresel dengelerin bozulması ve doğal sistemler üzerine nüfus baskısının artması, gelişmekte olan ülkelerde siyasal ve toplumsal sorunlara sebebiyet vermekte; istikrarsızlardan, kargaşa ve silahlı çatışmalara varan boyutlarda gerilim ortamlarını oluşturmaktadır. Doğal kaynakların bozulması ya da kirlenmesi; nüfus artışından kaynaklanan doğal kaynak tüketiminin artarak kıtlıklara neden olması ve kaynakların düzensiz kullanımı sonucu bazı

[391] Homer-Dixon, Thomas, "Environmental Scarcties and Violent Conflict", **International Security**, Vol: 19, No: 1, Summer–1994, s.5–40
[392] Suhrke, **ibid**., p.473-496
[393] İzci, **a.g.e.,** s.418-419
[394] Pigares, Dennis, **"Demographic Change and Ecological Security"**, Environmental Change and Security Centre Report, No: 3, 1997, p.5–41
[395] Mazlum, **a.g.e.,** s.344

bölgelerde yaşanan kıtlıklar şeklinde sınıflandırılan üç tür "çevresel kıtlık[396], diğer siyasal, ekonomik ve toplumsal etkenlerle birleşerek, yoksulluk, gruplararası gerilim, kurumsal gerilim ya da kırılmalar ve nüfus hareketleri"ne neden olmaktadır.[397] Özetle, doğal kaynakların kıtlığı çevresel gerilimi ortaya çıkarmakta ve göç hareketlerine neden olmaktadır. Kaynakların kıtlığı yanında, onları elde etmek üzere rekabetin artması toplumsal gerilimlere sebebiyet vermektedir. Yenilenemeyen kaynaklar yanında, yenilenebilir doğal kaynakların azalması ve temin etme rekabetinin yarattığı çevresel bozulma nüfusu harekete geçirmektedir. Özellikle göç veren Asya ve Afrika'da ülkelerindeki gerilimlerin özünde doğal nedenlerden kaynaklandığı görülmektedir.

Doğal nedenlerin göçe neden olması yanında paradoksal olarak "nüfus hareketleri ya da çevresel mülteciler ekolojik güvenliğe bir tehdit oluşturmaktadır. Bir taraftan, gelişmekte olan ülkelerde kırdan kente artan göç aşırı genişleyen mega şehirlerde gecekondu mahalleleri yaratarak, buralardaki sağlıksız şartlarda yaşayan insanların hastalık tehdidiyle karşı karşıya kalmasına neden olmakta; diğer taraftan, Güney'den Kuzey'e artan göç yöneldiği sanayileşmiş ülke insanlarının tepkisine neden olarak, bu ülkedeki etnik çatışma potansiyelini arttırmakta"[398], yabancı düşmanlığını tahrik etmektedir. Oysa "gerçek sorun, yeryüzünde eşit olarak dağılmayan kaynakların coğrafi konumlarından kaynaklanmaktadır."[399] İnsanlar, kaynakların biriktikleri yerlere doğru hareket etmektedirler.

[396] Homer-Dixon, Thomas, Percival, Valerie, **Environmental Scarcity and Violent Conflict: The Case of South Africa, American Association for the Advancement of Science**, Toronto, 1995, p.6
[397] Mazlum, **a.g.e.,** s.342-343
[398] Mazlum, **A. e.**, s.345
[399] İzci, **a.g.e.,** s.413

1.5.3.1.3. Siyasal İstikrarsızlık, Terörizm ve Savaşlar

Siyasal istikrarsızlık, şiddet hareketleri ile sonuçlanan toplumsal gerilimler ve savaşlar, toplumların yerleştikleri yerleri terk etmelerine, sınırlar aşarak başka ulus devletlerin topraklarına girmelerine neden olur.

Etnik köken, dinsel yapı vb. değişkenlerin bir araya getirdiği gruplar, kendileri için tehdit olarak algıladıkları diğer gruplara karşı üstünlük sağlamak üzere çatışarak, gerilimler yaratırken, insan toplulukları biolojik varlıklarını sürdürüp, geliştirebilecekleri yerlere hareketleneceklerdir. Gruplar arası toprak dağılımı, siyasal güç dengesizlikleri, istikrarı bozmakta, siyasal şiddet hareketlerini körüklemekte ve bunların sonucunda kitlesel boyutlarda göçler yaşanmaktadır.

Siyasal istikrarı bozan nedenlerden bir diğeri fakirliktir. Ekonomik eşitsizlik, yönetenlerin meşruiyetini tartışılır kılıp, siyasal düzeni sarsarken; isyankâr grupları, fakirlikten sorumlu tuttuklarına şiddet uygulamaya, şiddeti örgütlemeye yöneltir. Yönetimler, istikrarın bozulması karşısında daha baskıcı yönetim tekniklerine başvururken, siyasal kaos yaygınlaşır. Doğal olarak toplum, bireysel, toplumsal ve ekonomik gelişmeye izin verecek istikrarlı alanlara göç eder.

Sosyo-politik nedenli göç hareketleri genellikle, irade dışı (zorunlu) ve kalıcı nitelikteki göçlerdir.[400] "Bu tarz göçte vatandan ayrılmaya götüren nedenler daha zorlayıcıdır. Çoğu kez hayatta kalabilme çabası göçün en önemli sebebidir. Dini, etnik, politik baskılar; savaşlar, aşırı nüfus artışları ve açlık, insanları dünyanın bir başka bölgesine gitmeye mecbur etmiştir. Yaşam standardını yükseltmeyi amaçlayan işçi göçlerinin aksine göçmen alan ülkenin göçü teşvik edici davranışlarına ihtiyaç yoktur. Çoğu zaman en yakındaki ülke varış noktası olarak alınır. İlk etapta amaçlanan kurtulmaktır, refah oranı yüksek bir ülkeye gitme planları ancak daha sonra yapılabilmektedir. Sosyo-politik kökenli uluslararası göç bizi günümüzdeki

[400] Özdal**, a.g.e.**, s.10

mülteci ve sığınma (iltica) kavramlarına getirmektedir. 20. yüzyılın sonunda, dünyada ekonomik nedenlerle göç edenler kadar sığınmacı olarak göç etmek zorunda kalan insan vardır."[401]

I. ve II. Dünya Savaşı sonrasında Afganistan, Irak gibi enerji ve jeostratejik önemli bölgelere egemen olma yarışı, Asya ve Afrika ülkelerinde yeni sınırları etnik ve dinsel aidiyetlere göre belirlenmiştir. Birbirlerine düşman gruplar, yeni sınırlar içerisinde beraber yaşamak zorunda kalmış, yönetimi ele geçiren gruplar, diğerlerine karşı baskıları yaşamı tehdit eder boyutlara vardırırken, azınlık ya da güçsüz gruplar, düşman komşuların yardımına muhtaç duruma gelmiştir. Bu ise, iktidardakilerin sahip oldukları siyasal ve askeri güç ile diğer aidiyetleri yok etmek üzere harekete geçmesinin önünü açmıştır. Böylece vahşi, acımasız savaşlar, soykırımlar yaşanmaya başlanmış, kendilerini koruyamayan binlerce masum insan ülkelerini terk ederek, sığınmacılar kervanına katılmışdır. Özellikle savaşamayan kadın ve çocukların oluşturduğu kitleler, göç yollarında dramatik görüntüler ortaya çıkartmışlardır.

1.5.3.2. Göçmen Kaçakçılığının Yöntemleri

Modern bir kölelik tarzı olarak son yıllarda yaygınlaşan göçmen kaçakçılığı, bir kişinin çaresizliğinden yararlanarak yasadışı yollardan bir ülkeden başka bir ülkeye götürülmesi sürecini kapsamakta, gelişmiş teknolojik olanaklardan yararlanmaktadır. Çaresizliğin sömürüsü üzerinden menfaat temini amaçlayan göçmen kaçakçıları, mağdur kitlenin niteliği ve onları sömürünün şekline göre farklı yöntemler kullanmaktadır.

Yasa dışı geçiş faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için oluşturulan organizasyonlar, çeşitli hukuki ve mali yükümlülüklerden kaçarak (vergi, fon, sigorta, kuruluş ve çalışma mevzuatının gerekleri gibi) salt bu suçu işlemek için bir

[401] Yılmaz-Başçeri, **a.g.e.,** s.497-498

şirket kurmak yerine, farklı ülkelerde bulunan irtibat noktaları aracılığıyla uluslararası koordinasyonu sağlamakta ve yasa dışı geçişleri organize etmektedir.[402]

Göçmen kaçakçılığı suçu farklı yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Polis kayıtlarına geçen göçmen kaçakçılığı olayları incelendiğinde, güzergâhlara göre gerçekleşme yöntemlerinin değiştiği gözlenmektedir. Güzergâhların yanında, hava, deniz ya da kara yolunun kullanımı da yöntem çeşitliliğini artırmaktadır. Farklılıklarına karşın genel hatlarıyla göçmen kaçakçılığı şu şekilllerde gerçekleştirilmektedir:

- Hudut kapılarından sahte veya değiştirilmiş belgelerle giriş-çıkış yapılması. Tamamen sahte hazırlanmış ya da gerçek belgelerin üzerinde değişiklikler yapılarak sınır kontrollerini aşarak, hedef ülkeye girilmektedir.

- Havayoluyla vize uygulamayan ülkelere yasal yoldan çıkış yapılarak sonradan temin edilen sahte pasaport veya belgelerle Avrupa ülkelerine geçişin sağlanması. Göçmen kaçakçıları, kaynak ülkeden göçmenleri, vize istemeyen bir ülkeye hava yolu ile getirmekte ve bu ülkede temin edilen sahte pasaport ve vize belgeleri ile birlikte hedef ülkelere aktarmaktadırlar. Böylece kaynak ülke ile hedef ülke arasında bir başka ülke transit geçiş için kullanılmış olmaktadır.

- Karayoluyla tır, kamyon, karavan gibi ulaşım araçlarının zula tabir edilen gizli bölmelerine gizlenilerek karayoluyla giriş veya çıkış yapılması. Göçmen kaçakçıları, hedef ülkelere yasal yük götüren büyük nakliye araçlarına zula ismi verilen gizli bölmeler yaptırmakta, göçmenleri bu bölmelere yerleştirerek, taşımaktadırlar. Göçmenlerin yasal yüklerin içine, arasına yerleştirilerek nakledilmesi de görülen vakalardandır. Göçmenler, yolculuk boyunca iaşe ihtiyaçlarını yanlarında getirdikleri yiyecekler ile görmekte, tuvalet ihtiyaçlarını bulundukları yerde yapmaktadır. Açlık yanında, havasızlıktan, dramatik ölümler yaşanmaktadır.

[402] www.caginpolisi.com.tr/63-28-29-30-31-32.htm.htm

- Kara sınırlarından yürüyerek veya binek hayvanlarıyla ülkeye giriş yapılması. Çoğunlukla hedef ülkenin sınırlarına kadar kara yolu kitle ulaşım araçları kullanarak gerçekleştirilmekte, sınırlar ise yaya olarak yürüyerek ya da binek hayvanları ile geçilmektedir. Genelde sınır aşma işlemini gerçekleştirme de rehberler kullanılmaktadır. Rehberler, sınır kontrollerinin mümkün olmadığı coğrafi zor noktalalar ve sınır aşma yöntemleri konusunda uzmanlaşmış kişilerdir. Sınırın ötesine vardığında, göçmenlere, rahat seyahat edeceği belgeler verilmekte ve yeniden kitle ulaşım araçlarına bindirilerek hedef kozmopolit büyük kentlere nakilleri sağlanmaktadır. Sınırların yaya olarak aşılmasında, öncü göçmenlerin bilgilerinden yararlanarak rehbersiz geçişlere de rastlanılmaktadır.

- Sınır nehirlerinden yüzerek veya botla ülkeden çıkış yapılması. Farklı ülkelerde akan büyük nehirler sınır aşmak için coğrafi olanaklardandır. Nehirler yüzülerek ya da botlarla bir başka ülkeye geçme işleminde kullanılmaktadır.

- Çeşitli yollardan ülkeye giren kaçak göçmenlerin, denize kıyısı bulunan bölgelerden teknelerle açıkta bekleyen büyük gemilere götürülerek, başka bir ülke kıyısına ulaşıldığında yine küçük teknelerle kıyılara çıkartılması. Göçmenler, kaçakçılar tarafından öncelikle, yasal olarak gelebilecekleri ya da sınır aşmanın kolay olduğu denize kıyısı bulunan ülkelere getirilmektedir. Kıyı kentlerinde biriktirilen/ toplanan göçmenler, buralardan balıkçı botları ile genelde uluslararası sularda bulunan büyük yük gemilerine götürülmekte ve hedef ülke açıklarına eriştirilmektedir. Açıkta bekleyen gemilerden ise yeniden balıkçı tekneleri ile hedef ülke kıyılarına bırakılmaya çalışılmaktadır. Açık denizlerde yasal yük taşıyan gemiler yanında seyahate elverişli olmayan (kuru yük gemileri, eski gemiler vb.) gemiler ve teknelerin organizatörler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Balıkçı tekneleri, taşıyacakları sayının çok üstünde insanı, herhangi bir güvenlik almadan naklederken, açık denizlerde facialara varan olaylar yaşanmaktadır. Hedef ülke sınır güçlerinin ülke karasularında aldığı önlemler, yolculuk risklerini artırmaktadır. Transit ülke ya da hedef ülkeye varıldığında kaçakçılar göçmenlere gerekli belgeleri vererek, seyahat etmelerini kolaylaştırmaya çalışmaktadır.

- Ülke çıkışında kullanılan yasal belgeyi posta ile geri göndererek bu belgeyi diğer bir kişinin kullanımının sağlanması. Sınır aşacak belgeyi yasal yollarla temin eden kişi, hedef ülkeye vardıktan sonra, belgesini posta ile ülkesinde bir başka kişiye göndermekte ve onun da sınır aşmasını sağlamaktadır.

- Ticari yatırım adı altında kurulan şirketler kanalı ile vize ve ikamet izni alınması. Pek çok ülke ticari yatırımları teşvik etmek için yasal muafiyetler getirmektedir. Bu muafiyetlerden yararlanılarak, vize alma işlemi gerçekleştirilerek hedef ülkeye varılmaya çalışılmaktadır. Aynı şekilde kültürel ve sportif amaçlarla seyahatlere tanınan muafiyetlerden yararlanan kaçakçılar, göçmenlere yasal vizeler temin ederek, hedef ülkelere taşımaktadırlar.

- Çeşitli yollarla ülkeye giren kaçak göçmenlerin, o ülkede kalabilmek amacıyla terör örgütleriyle bağlantıya geçerek ve örgütçe düzenlenen sahte belgelerle ilgili makamlara başvuruda bulunup siyasi suçlu olduğunu veya işkence gördüğünü beyanla siyasi iltica talebinde bulunması. Hedef ülke otoriteleri tarafından kabul edilen siyasal muhalif örgütlerin hazırladıkları belgeleri temin eden göçmenler, iltica hakkı elde ederek, sınırlarını yasadışı olarak aştıkları ülkelerde yasal statü kazanmaktadırlar. Ekonomik ilticacı olarak adlandırılan pek çok göçmen, siyasal muhalif yapılarla ilişki içerisinde olmasa bile, kaynak ülkedeki siyasi muhalefete hedef ülkede tanınan muafiyetlerden yaralanma yollarını aramaktadır. Ülkelerinde siyasi düşünceleri nedeni ile hukuk dışı muamelelere maruz kalan kişi ya da gruplara karşı iltica hakkının tanınmasını, uluslararası hukuk talep etmekte ve gelişmiş, demokratik hedef ülke kamuoyları makul karşılamaktadır. Bunu suistimal eden kaçakçılar, ekonomik nedenlerle göç edenlerin de siyasi iltica hakkından yararlanmasının yollarını aramaktadır.

1.5.3.3. Yasadışı Göç Yolları

Yasadışı göç, kara, deniz ve hava yolları kullanılarak gerçekleşmektedir. Göçmen kaçakçıları, insanların kara, deniz, hava yolları ile sınırları aşmalarını sağlamaktadır.

1.5.3.3.1. Kara Yoluyla Gerçeklestirilen Yasadışı Göç

Karayoluyla yasadışı girişlerde en sık görülen yöntem, sınır kapıları dısında kalan, fiziki yapıdan kaynaklanan nedenlerle kontrolün güç oldugu arazi kesimlerinden yaya olarak veya binek hayvanları kullanılarak sınırın geçilmesidir. Genelde, göçmenlerin sınırları aşmalarına bölgeyi ve sınır kontrol yöntemlerini bilen rehberler yardımcı olur. Rehberler, göçmen kaçakçılığı organizasyonlarının elemanıdır ve göçmenlere sahte seyahat belgeleri temin etmede de yardımcı olurlar. Göçmenlerin, yaya olarak ya da binek hayvan sırtında sınır aşma işlemini bireysel olarak, yardım almadan gerçekleştirdikleri de bilinmektedir. Göçmenler, kendilerinden önce aynı yolları kullanan kişilerin bilgilerinden yararlanarak, bu tarz maceralı yolları tercih ederler.

Karayolu ile göçmen kaçakçılığında kullanılan diğer bir yaygın yöntem, kamyon, otobüs ve benzeri kitle ulaşım araçları ile gerçekleştirilir. Yük nakilyesinde kullanılan büyük kasalı araçlarda, gizli bölmeler yapılıp, göçmenler içine yerleştirilir. Aynı şekilde, göçmenler yükün içinde/arasında nakledilirler. Tamamı sahte düzenlenmiş ya da gerçek belgelerin bir kısmı değiştirilerek hazırlanan seyahat belgeleri ile insanların nakledilmesi de karayolu ile insan kaçakçılığı yöntemlerindendir.

1.5.3.3.2. Deniz Yoluyla Gerçeklestirilen Yasadısı Göç

Göçmen kaçakçıları, deniz yolu ile gerçekleştirdikleri organizasyonlarda önce göçmenleri karayolu ile denize kıyısı bulunan ülkelerde toplarlar. Daha sonra göçmenler limana, genelde ıssız bir koy veya sahile taşınarak, deniz aracına bindirilirler. Genelde, yük taşımasında kullanılamayacak eski gemi ve tekneler tercih edilmektedir. Açıkta bulunan büyük yük gemilerine, küçük teknelerle taşınır ve hedef ülke açıklarında yine teknelerle kıyılara taşınırlar.

Deniz yolu yasadışı göç hareketinde bireysel olarak, deniz araçlarına kaçak olarak binmek sıklıkla denenen yöntemlerdendir. Yakın kıyılardan yüzerek hedef ülkeye varma çabaları yanında küçük botlarla sahile çıkılmaya çalışılmaktadır.

Deniz yolu ile yasadışı sınır aşmanın hem yasadışı göçmenler hem de göçmen kaçakçılığı örgütlerince seçilmesinin nedeni maliyetin ve riskin hudut kapılarından ve hava yolundan sahte belgelerle geçme yönteminden daha az olmasıdır.

1.5.3.3.3. Hava Yoluyla Gerçeklestirilen Yasadısı Göç

Hava yolu ile yasadışı göç, tamamı sahte ya da gerçek belgelerin kısmi değiştirilmesi suretiyle düzenlenen seyahat belgeleri ve de doğrudan başkasına ait gerçek belgelerin kullanılması[403] ile gerçekleştirilir. Kültürel, sportif ve ticari muafiyetlerden yararlanılarak hazırlanan gerçek belgelerle de göçmenlerin kaçırılması sağlanmaktadır.

Havaalanlarında sınır kontrollerinin çok sıkı uygulanması nedeni ile belgesiz seyahat mümkün değildir. Sahte belge kullanılarak yasadışı sınır aşma genelde

[403] Öğdü, Murat İ., **"Yasadışı Göç, Türkiye'nin Çıkarları Açısından Bir Çözümleme"**, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, TODAİE, 2005, s.24-26.

havayoluyla denenir. Bu nedenle de, havayolu sınır kontrollerinde sahte belgeli seyahatlere ilişkin polis yakalamaları kara ve deniz yollarına göre daha yüksektir.

1.5.3.4. Göç Güzergâhları

Göç, iki farklı alan arasında yer değiştirme girişimidir. Kaynak bir alandan çıkarak hedef bir alana varışın öyküsüdür. Yukarıda gerek tarihsel gerekse tipoloji incelemelerinde işlendiği gibi göç[404] hareketleri incelendiğinde bir güzergâh üzerinde, belirli rota üzerinde hareket edildiği görülmektedir.

Üç büyük göç akımı, işgücü ihtiyacı duyan alanlara doğru bir yönelime işaret etmektedir. İşgücü ihtiyacı, dünyanın geri kalmış, nüfusunu besleyemeyen bölgelerinden insan kaynağının hareketlenmesine neden olmuştur. Doğal afetler, savaşlar ve baskıcı yönetimlerden kaçarak göç kervanına katılan insanların rotası da iş ve dolayısı ile aş olanaklarının daha fazla olduğu sanayileşmiş ülkelere doğru gerçekleşmiştir.

Soğuk Savaş sonrası, dünya sistemi tek kutuplu küresel bir düzene geçerken, Afrika, Asya kıtalarının geniş coğrafyasından ve Kafkaslar, Ortadoğu ve Balkanlar gibi istikrarsız ve kitlesel kıyımların yaşandığı bölgesel alanlardan, istikrarlı demokratik rejimlerin hüküm sürdüğü Batılı gelişmiş ülkelere doğru zincirleme göç şeklini alan insan akımı hareketlenmiştir. Emek piyasasının ihtiyaç duyduğu genellikle erkek göçmenlerin oluşturduğu eski işgücü göçü gibi çocukların da dâhil olduğu çoğunluğunu kadınların oluşturduğu günümüz göçünün rotası da gelişmiş ülkelere doğrudur.

Ana çizgileri ile güneyden kuzey, doğudan batı ekseninde meydana gelen göç güzergâhları, hedef alanlardaki daha iyi olduğu kabul edilen yaşam koşullarını işaret

[404] Faist, **a.g.e.,** 2003 (a), s.51-52

eder. Göçün rotası sosyal bir coğrafya üzerinde ilerler. Göçmenler, kendilerinden önce gidenlerin bıraktıkları ekmek kırıntılarını izleyerek, örülmüş ağların üzerinden kendilerine daha iyi yaşam, yani aş olanakları sunacak ülkelere yönelirler. Göçün güzergâhı, istikrara, huzur beklentisinin karşılanmasına doğrudur. "İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana uluslararası göç arttı ve nitelik değiştirdi. Bu, iki temel aşamada gerçekleşti. Birincisi, 1945'ten 1970'lerin başına kadar, çok gelişmiş ülkelerdeki büyük ölçekli sermayenin temel ekonomik stratejisi yatırımın yoğunlaşması ve üretimin genişlemesiydi. Bunun sonucunda, azgelişmiş ülkelerden Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya'nın hızla genişleyen endüstriyel bölgelerine çok sayıda işçi getirildi. 1973-4 'petrol krizi' bu aşamanın sonunu gösterir. Bu durgunluk, beraberinde yeni endüstriyel bölgelere sermaye yatırımı, dünya ticaret kalıplarının değişmesi ve yeni teknolojilere geçişi de kapsayacak şekilde dünya ekonomisinin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kıldı. Bu uluslararası göçün 1970'lerin ortalarında başlayıp 1980 ve 1990'larda önem kazanan ikinci aşamasıyla sonuçlandı. Bu aşama, hem göç alan, hem de göç veren ülkeyi etkileyen, karmaşık yeni göç kalıplarını içerir."[405]

Modern göçün kadınlaşmasının yanında bir diğer genel eğiliminin yasadışılaşma olduğu söylenmişti. Bu yasadılaşma, güzergâhında bulunan ve onlarla ilişkili tüm ülkeleri etkileyerek göçmen kaçakçılığı sorunu ile karşı karşıya getirmektedir. Daha iyi yaşam koşullarına doğru harekette, çekici faktörleri sunan her ülke bir basamak pozisyonu almakta, daha iyinin arayışı sürüp gitmektedir. Daha iyinin belirsizliği, arayışın sonlandırılmasını engellediği gibi, içinde hareket edilen sosyal coğrafyayı da sınırsızlaştırmaktadır. Afganlı için İran, İranlı için Türkiye, Türkiyeli için Almanya daha iyi koşullar sunmakta, göç alan ve veren ülkeler kavramsal olarak birbirine girmektedir. Böylece, öncü göçmenlerin ördükleri ağlar ve göçmenlerin sahip oldukları sınırsız sosyal sermayeler, göç güzergâhlarını sayısız çeşitlendirmekte, süreçlere sonsuz şekil katmaktadır.

Göç güzergâhlarını, söylenildiği gibi sınırsız sayıda çoğaltmak mümkündür.

[405] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.95

Güzergâhlar incelendiğinde, kaynak bölgeler olarak, Asya ve Afrika ülkeleri yanında istikrarsız ve iç/dış savaş koşullarının yaşandığı Ortadoğu ve Kafkaslar gibi bölgeler görülmektedir. Göç rotası üzerinde bazen tek ülke transit olarak kullanıldığı gibi bazen birden çok ülkede bekleme yapılmaktadır. Göç güzergâhında hareket bir süreç içermektedir. Rota üzerinde bulunan bir transit ülke, hedef ülkeye dönüşebilmekte, yıllarca süren bir yerleşim yeni göç ülke hedefleri terk edilebilmektedir. Yasal, ekonomik ve siyasal fırsat yapıları, kötü yaşam koşullarından kaçarak daha iyi koşullara yolculuğu sürdürmektedir.

Göç akımlarının işgücü ihtiyacı duyan ülkelere doğru bir güzergâh izlediği yukarıda belirtildi. Bu rota yasal göç için oluşurken, göç ağları da örüldü ve olası yeni göçmenlerin kullanabilecekleri sosyal sermayeleri oluştu. Doğal olarak yasadışı göçte bu zeminde gelişti. Göçmen kaçakçıları, kendilerinden önce kullanılmış ve işlenmiş güzergâhlar üzerinde hareket ettiler. Böylece, yasal göçün rotası, yasadışının da izleyeceği istikameti belirledi.

Kaynak, transit ve hedef ülkeler göç süreci içerisinde, fırsat yapılarında değişiklere uğrayarak, konumlarını değiştirmektedir. Örneğin ülkemiz, göçe kaynaklık eden bir ülke iken, transit ve hedef ülke konumuna gelmiştir. Öte yandan Avrupa Birliği içinde sınır denetimlerinin ortadan kalması, Yunanistan ve İtalya gibi ülkeleri transit ülke olmaktan çıkartmış, hedef ülke konumuna getirmiştir.

Göç rotasının izlenmesi bizi coğrafi alanları esas alan bir yaklaşıma götürmektedir. Oysa göç, sadece, birbirinden sınırlarla ayrılmış coğrafi mekânların aşılması olayı değildir. Göç, sosyal coğrafyanın da verilerini değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. "Devletlerarası göç kaynaklı sosyal alanlar, sınırları belirgin teritoryumlarla birbirinden ayrılmaktadır. Alan, teritoryumlar ya da mekânlar içi/arası aktörlerin sosyal ve sembolik ilişkilerine dayanır. Dolayısıyla alan kavramı, sadece fiziksel özellikleri kapsamamakta, aynı zamanda kişiler ve kolektif gruplar arası sosyal/sembolik bağları, subjektif yargı, değer ve anlamlandırmaları da içine almaktadır. Buna göre alan ve mekân, alanın verili ilişkileriyle birlikte farklı teritoryal mekânları da içermesi açısından ayrışmaktadır. Bu noktada önemli olan,

göç sürecinde sosyal alanların sınıraşırı genişlemesi için coğrafi hareketliliğin bir koşul olmaktan çıkmasıdır. Bu durum, coğrafi uzaklık durumunda bir sosyal yakınlaşma yaratabilen iletişim araçları sayesinde gerçekleşmektedir."[406]

Coğrafyacı bir bakış açısı ile güzergâhların tespiti, gelişmiş ülkelere doğru bir akımı veri olarak sunduğu için ırkçı bir yaklaşım içerdiği yönünde eleştirilere muhatap olmuştur. Bu yaklaşımın, gelişmiş ülkeler ekonomik yapılarının ihtiyaçlarının teşvikini dikkate almadığı yönlü kritikler, haksız argümanlar içermez. Bunların yanında, Doğu ve Güney ekseninden Batı ve Kuzey eksenine yönelen göçün, gerginlikleri nakledip, güç ve saygınlıkları dengeleyerek, toplumsal sistemler arasında etkileşimi sağladığı kabul edilmelidir.[407]

Göç güzergâhları gelişerek çeşitlenmektedir. Eski göç yolları kullanılmaya devam ettiği gibi, göçmenler hedeflerine varmak için yeni rotalar bulmaya çalışmaktadır. Değişen kontrol teknikleri, iletişim ve ulaşımı kolaylaştıran teknolojik gelişmeler, yasal olanaklar gibi fırsat yapılarının çeşitliliği göç güzergâhlarının şekillenmesine neden olmaktadır.[408] Bütün bunlara rağmen, göç akımları incelendiğinde göç güzergâhlarının ilerleme rotasını tespit mümkündür.

1.5.3.4.1. Afrika Güzergâhı

Dünyadaki göç popülâsyonunun önemli bir kısmı Afrika kökenlidir. Göç veren ülkelerin önemli bir grubu bu kıtada olmakla birlikte, Afrika'da göç alan ülkeler de bulunmaktadır. Güney ve Orta Afrika kaynaklı göçmenler Kuzey Afrika ülkelerini transit ülkeler olarak kullanmakta, buralarda bekleyip, İtalya, İspanya, Portekiz, Yunanistan'a girip, oradan Kuzey Avrupa ülkelerini hedeflemektedirler. Kuzey Afrikalılar, deniz yolu ile İtalya ve Yunanistan üzerinden Kuzey Avrupa

[406] Faist, **a.g.e.,** 2003 (b), , s.20-21
[407] Nowontny-Hoffmann, **ibid.** 1973, s.19
[408] Araştırmanın ekinde 15 göç güzergâhı haritası sunulacaktır (EK 1-15). Haritalar, polis kaynakları esas alınarak, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

ülkelerine, kara yolu ile Lübnan, Suriye üzerinden Türkiye'ye geçerek, oradan da Avrupa ülkelerine varmaya çalışmaktadırlar. Aynı şekilde, Irak, Suriye ve Lübnan'lı göçmenler, Güney Kıbrıs Rum kesimi üzerinden Türkiye'ye, Yunanistan üzerinden İtalya'ya geçerek, Avrupa ülkelerine varmaktadırlar.[409]

Suudi Arabistan, Bahreyn gibi zengin Arap ülkeleri de göçmen Afrikalıların hedef ülkelerindendir. Bunlar yanında, Libya, Lübnan ve Türkiye gibi transit ülkeler artık hedef ülke konumuna gelmiştir.

Afrika kökenliler Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'yı da göç güzergâhı olarak benimsemişlerdir. Öte yandan Pakistan ve Hindistanlılar, Kenya'ya, Rusya, Ukrayna, Çekoslovakya, Romanya, Bulgaristan, Tayland, Çin ve İngiltere vatandaşları ise Güney Afrika'ya göç etmek istemektedirler.[410]

1.5.3.4.2. Asya Güzergâhı

Asya kökenliler diğer bir büyük göç popülasyonunu oluşturmaktadır. Bagladeş, Sri Lanka, Hindistan, Afganistan, Pakistan'lı göçmenler, Avrupa ülkelerine varmak için, İran ve Kafkaslar üzerinden Ukrayna ve eski Doğu Bloğu ülkelerini, Hazar Denizinin kuzeyinden Rusya ve Polonya'yı ve ayrıca İran ve Türkiye üzerinden Balkan ülkelerini transit olarak kullanmaktadırlar. Sri Lanka, Çin, Bangladeş, Hindistan, Pakistan'lı göçmenler, Hint Okyanusu, Kızıldeniz, Süveyş Kanalı üzerinden Lübnan, Suriye, Güney Kıbrıs Rum kesimini transit olarak kullanıp Yunanistan ve İtalya; Pakistan, Afganistan, İran, Irak'lı göçmenler ise, Suriye ve Lübnan üzerinden deniz yolu ile Güney Kıbrıs Rum kesimine vararak Yunanistan ve İtalya'yı hedeflemektedirler. Aynı şekilde, Irak ve İran'lı göçmenler legal olarak hava yolu, illegal olarak kara yolu ile Türkiye'ye girmekte, sonrasında Bosna-Hersek, Hırvatistan, Çekeslovakya üzerinden Avrupa ülkelerine varmaktadırlar.

[409] www.egm.gov.tr/yabancilar/birincisf.htm
[410] www.qed.princeton.edu

Hindistan nüfus yoğunluğu nedeni ile Asya göç trafiğinde önemli bir yere sahiptir. Hindistanlı göçmenler, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Suudi Arabistan, Türkiye, Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada'ya erişmeye çalışırken, Baglades ve Nepal'liler de Hindistan'ı hedeflemektedirler.

Dünyanın en büyük nüfusunu barındıran Çin de göç trafiğinde önemli bir rol almaktadır. Çinli göçmenler ise Avrupa ülkelerine girmek için hava yolunu kullanarak, Moskova üzerinden Belgrad'a; İstanbul'dan Amsterdam ve Brüksel'e; Güney Kıbrıs Rum kesimininden Yunanistan ve İtalya'ya erişmeye çalışmaktadırlar.[411] Çin'li göçmenler Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'yı da göç güzergâhı olarak benimsemişlerdir. Filipin, Burundi, Tailand, Taivan'lı göçmenlerde deniz yolunu kullanarak Avusturalya'ya erişmeye, bütün yolları deneyerek Japonya, Amerika ve Avrupa ülkelerine girmeye çalışmaktadırlar.

Asya'da göç veren bir başka önemli ülke Rusya'dır. Rusya'lı göçmenler, Kosta Rika, Meksika, Birleşik Devletler, Kanada, Pakistan, Tailand, Malezya, Filipin, Güney Kore, Japonya, Türkiye, İsrail ve Birleşik Arap Emirlikleri ve Avrupa ülkelerini tercih etmektedir.[412] Dağılan Sovyet Bloğu içinde yer alan Rusya ve Türk Devletleri fuhuş amaçlı insan ticaretinin önemli kaynakları arasında yer almaktadır.[413] Sovyet Bloğunun dağıldığı 90 yılların başlangıcında Rusya merkezli gelişen bu ticaretin mağdurlarının son yıllarda Asya Türk devletlerin yaygınlaştığı görülmektedir. Bir Asya ülkesi olarak Japonya ise Güney Amerika ülkelerinden Brezilya ve Kolombiya'dan göç almaktadır.

Dağılan Sovyet Bloğuna dâhil Türk devletlerinde Özbekistan, Tacikistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan da önemli bir grup göç nüfusuna sahiptir. Bu ülkelerden gelişmiş Asya ülkeleri Endenozya, Malezya, G.Kore, Tailand, zengin Arap ülkeleri, Avrupa ve Amerika ülkeleri göç almaktadır. Asya Türk ülkelerinin

[411] www.egm.gov.tr/yabancilar/birincisf.htm
[412] www.qed.princeton.edu
[413] Malarek, Victor, **Nataşalar: Yeni Küresel Seks Ticaretinin İçyüzü**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2004, s.15–35

göç nüfuslarının en önemli bölümü soydaşlık bağı ile bağlı oldukları Türkiye'ye gelmektedir. Bu ülkeler İran, Pakistan ve Rusya'ya da göç vermektedirler.

1.5.3.4.3. Amerika Güzergâhı

Göç tarihinde özel bir yere sahip Amerika, modern göç literatüründe göç alması ve kıta içi hareketlerle genişçe işlenmiştir. Kuruluşlarını göçmenlerle gerçekleştiren Birleşik Devletler ve Kanada halen göçmenlerin varmak istedikleri hayal ülkeler olmaya devam etmektedir. "Amerikan Rüyası"nın peşinde binlerce insan yasal ya da olmayan yollarla bu ülkelere girmeye ve şanslarını bulmaya çalışmaktadırlar. Deniz ve hava yolu ile diğer kıtalardan, kara yolu ile kıta içi insan hareketi kıtanın göç güzergâhlarını belirlemektedir.

Kıta içinde güneyden kuzeye doğru beliren insan hareketlerinin yanında özellikle Güney Amerika ülkelerinden gelişmiş Kuzey Avrupa ülkeleri, Japonya, Hong Kong, İsrail gibi ülkelere göç verilmektedir.[414] Kıta içinde Küba, güney'de komşularına ve kuzey'de Birleşik Devletler'e girmek isteyen müstakbel göçmelere sahiptir.

Afrika kökenli göçmenler, Kuzey Afrika, Avrupa ülkelerini transit olarak kullanıp, Amerika'ya varmaya çalışmaktadırlar. Afrika'da Mali, Etopya, Nijerya'lı göçmen grupları Amerika kıtasında kurulmuş ağlara sahiptirler. Afrika kökenliler için Amerika macerası genelde deniz yolu ile denenmektedir.

Asya ülkelerinden, direkt ya da Orta ve Güney Amerika ülkeleri kullanılarak Kuzey Amerika ülkelerine girilmeye çalışılmaktadır. Özellikle Çinli göçmenler, kıtaya girişi kolaylaştıracak güçlü ağlara sahiptirler. Amerika, Hintli göçmenler için de seyahat ve girişi kolaylaştıracak yapısal fırsatlar sunmaktadır. Filipinler, Burma,

[414] www.qed.princeton.edu

dağılan Sovyet Bloğu içinde yer almış Türk devletleri ve Rusya vatandaşları da Amerika'ya varmayı hedeflemektedirler.

1.5.3.4.4. Avrupa Güzergâhı

Avrupa, özellikle kuzeyindeki ülkeler göç alan ülkeler arasında yer almaktadır. Avrupa ülkelerinin vatandaşlarının gelişmiş Afrika, Asya ve Amerika kıtasındaki ülkelere göç etmeleri yanında sıcak, doğal zenginlikleri bulunan ülkelere de emeklilik göçü şeklinde yerleştikleri görülmektedir.

Yukarıda özellikle Afrika ve Asya ülkelerinden Avrupa ülkelerine göç genişçe işlenmiştir. Almanya, Hollanda gibi gelişmiş Kuzey Avrupa ülkelerine Afrika, Asya'lı göçmenlerin yanında Güney Amerikalı sanayileşmemiş ülke vatandaşları göç etmektedirler. Göç rotaları içinde "Almanya Rotası" olarak adlandırılan, gelişmiş Kuzey Avrupa ülkelerine yönelik yukarıda verilen üç kıtadan göçmen akınını gösteren bir güzergâh bulunmaktadır.[415]

Bunların yanında fuhuş amaçlı insan ticaretinde Avrupa kıtası ön plana çıkmış durumdadır.[416] Bu çağdaş kölelik tarzı mağdurları kaynaklık eden dağılan Sovyet Bloğu içinde, Rusya, Ukrayna, Moldovya, Slovenya, Slovakya, Romanya, Bulgaristan, Polonya gibi ülkeler kökenli kadınlar, bütün Avrupa coğrafyasına yayılarak cinsel sömürünün aracı durumuna düşürülmüşlerdir. Aynı ülkelere ait kadın emeğinin Avrupa piyasasında ev işleri, bakıcılık gibi enformal sektörlerde de kayıtdışı kullanımı yaygındır.

[415] www.qed.princeton.edu
[416] Malarek, **a.g.e.,** s.15-35

2. İNSAN TİCARETİNE KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM

İnsan ticareti kavramı üzerinde uluslararası düzeyde genel kabul gören bir tanımlama henüz yapılmamıştır. Yasadışı göç, insan kaçakçılığı ve insan ticareti kavramlarının birbirleri ile ilişkileri ve farklılıkları üzerinde görüş birliği oluşturulamamış[417], doğal olarak, insan ticareti suçunun kapsamının konusunda da uluslararası ortak bir tanıma varılamamıştır.[418] Yukarıda, BM İnsan Hakları Yüksek Komisyonu üyesi Ann Gallagher'in, göçmen kaçakçılığının, insanların belirli bir ücret karşılığında bir ülkeden başka bir ülkeye yasadışı olarak geçirilmesi olduğu şeklindeki açıklaması yer almıştı. Tanımlamasında Gallegher, insan kaçakçısı ile kaçak göçmeni, bir alışverişin eşit olmayan ortakları olarak niteleyip, insan ticareti kavramını insan kaçakçılığından ayırır. Ona göre, insan ticareti, insanların sömürülmek için zor ve hileye dayalı nakledilmesidir. İnsan ticareti organizasyonu, göçmenin kaçak sınır aşması faaliyetinden değil, kaçak olarak getirildiği ülkede cinsel ve emek yönünden sömürülmesinden kar elde eder.[419] Bu çerçevede, insan ticareti, bir insanın emek ve cinsel sömürü amacıyla zor ve hile ile bulunduğu ülkeden bir başka ülkeye göç ettirilmesi olarak tanımlanabilir. Diğer bir deyişle, modern bir kölelik tarzı olarak insan bütünlüğünün istismarına yönelen insan ticareti, "kişilerin zorla çalıştırılmak, hizmet ettirmek, fuhuş yaptırmak, esarete tabi kılmak veyahut vücut organlarının verilmesini sağlamak gibi maksatlarla tehdit, baskı, cebir veya şiddet kullanılarak veya çaresizliklerinden istifade edilerek ya da aldatılarak temin edilmelerini, kaçırılmalarını, sevk edilmelerini, nakledilmelerini, bir yerden

---

[417] Erder, Sema, Kaska, Semlin, **Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey**, IOM Raporu, 2003, p.9. Konu ile ilgili olarak, «alien smuggling» (yabancı kaçakçılığı), «trafficking of aliens» (yabancıların ticareti), «illegal immirant smuggling» (yasadışı göçmen kaçakçılığı), «human trafficking» (insan ticareti), «trade of human beings» (insanların ticareti), «human commodity trafficking» (ticari meta olarak insan alıp-satma), «human trade» (insan alış-verişi), «trafficking in human beings» (insan ticareti), «trafficking in persons» (birey ticareti) kavramları kullanılmaktadır, Salt, John, Hogarth, Jennifer, "Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Rewiew of the Evidence", Laczko, Frank, Thompson, David, **Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europa: A Review of the Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine**, IOM Report, p.19

[418] Kelly, Liz, Regan, Linda, "Stopping Traffic: Exploring the extent of, and responses to, trafficking in women for sexual exploitation in the UK", Willis, Carole F. (Ed. By), **Police Research Series**, Paper 125, London, 2000, p.4

[419] Gallagher, **ibid.**

başka bir yere götürülmelerini, ülkeye sokulmalarını ya da ülkeden çıkarılmalarını"[420] içeren suç eylemidir. Doğal olarak, bireyin fiziksel ve psikolojik bütünlüğünü yaralayıp, istismar aracı haline getiren bu ticaret, temel haklar ve özgürlükleri ortadan kaldırdığı için insan hakkı problemidir.

Kadınlara Yönelik Ticarete Karşı Küresel İttifak (Global Alliance Against Traffic in Women GAATW), insan ticaretini, "milli sınırlar içerisinde ya da sınır ötesinde, bir kadının şiddet ya da şiddet tehdidi ile otoritenin ya da sahip olunan gücün kötüye kullanılması şeklinde veya ağır borçlandırma ya da zor kullanmanın diğer biçimleriyle; çalıştırmak ya da hizmetlerinden yararlanmak için kişi temini ya da taşınması kapsamındaki her türlü hareket"; Kadın Ticaretine Karşı Birlik (Coalition Against Trafficking in Women CATW) ise seks ticareti ile ilişkilendirerek, "bir kişinin evlilik müessesesinin sömürülmesi ya da fuhuş yaptırmak maksadıyla temin edilmesi, alıkonması, sınırlar içerisinde veya sınır ötesine taşınması, alınıp, satılması" olarak tanımlamaktadır. Uluslararası örgütlü suçlarla daha iyi mücadele etmek amacıyla Avrupa Birliği ülkeleri polisleri ve diğer ülkelere suçla mücadele güçleri arasında ortak çalışmaları koordine etmeyi amaçlayan EUROPOL kavramı, "bir kişinin şiddet uygulayan, tehdit eden ya da sahip olduğu gücü kötüye kullanan, fuhuş niyetiyle ya da seksüel sömürü niyetiyle entrika çeviren başka kişilerin gerçek ve yasa dışı tesirlerine boyun eğmesi ya da terk edilmiş çocukların ticaretinin yapılması anlamına gelir. Suiistimalin burada söylenen biçimleri çocuk pornografisi içeren materyallerin üretimi, satılması ve dağıtımını da içerir" şeklinde, Avrupa Komisyonu ise, "üçüncü ülkelerden (ya da AB ülkelerinden) Avrupa Birliği üyesi ülkelere seksüel sömürü maksatlı kadın ticareti olarak" tanımlamaktadır. Kavram, Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'de, "kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye

[420] Yenidünya, Ahmet Caner, **İnsan Ticareti Suçu (TCK.m.80)**, Ankara, Turhan, 2007, s.5

veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir" şeklinde tarif edilmiştir.

Verilen tanımlar ve bilgiler ışığında insan kaçakçılığı, kurbanın sınır aşmasını amaçlarken, insan ticareti, sınır aşan bireyin, yasal/yasa dışı girdiği ülkede bir mal gibi alınıp, satılması eylemi ile ilgilidir. İnsan kaçakçısı, sınır aşma eylemi ve getireceği kârın peşindeyken, insan taciri, sınır aşmasını sağladığı kurbanın satışından elde edilecek geliri düşünmektedir. İnsan kaçakçılığında sınır aşan birey ile kaçakçının ilişkisi bitmiştir. İnsan taciri ise, sınır aşmasına yardımcı olduğu kurbanı ile ilgili plan sahibidir, onu metalaştırıp, kâr getiren bir sermayeye döndürmek isteyecek, kullanmayı sürdürecektir.

İnsan kaçakçılığı ve insan ticareti mağdurlarının sömürü şekilleri de birbirlerinden ayrılmaktadır. İnsan kaçakçıları tarafından sömürülen kurbanlar, hedefledikleri ülkeye, ekonomik anlamda kalkınma arzusu ile ücret ödeyerek gitmeyi amaçlarlar. Bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere kaçakçılarla ilişkiye geçerler. Çoğunlukla para peşin ödenir ve kaçakçı ile kurban arasındaki ilişki sınır geçme ile sona erer. Bu nedenle, kaçakçı ile sömürülen mağdur ilişkisinde zorlama, aldatma ve hile söz konusu olmaz. Kaçakçılığa maruz kalan mağdurlar, insan ticareti kurbanları gibi cinsel istismar ve/veya fiziksel, psikolojik şiddete maruz kalmaz, özgürlükleri kısıtlanıp, istihdam olacakları iş alanlarında sömürülmezler. İnsan ticareti kurbanları ise, eleman temini, nakliye ve sömürü evlerinde hile, kandırma, baskı altına alınma, cinsel istismar, fiziksel ve psikolojik şiddete uğrama şeklinde uygulamalarla muhatap olacaklardır.

İnsan ticareti araştırmalarına genel olarak altı kategoride yaklaşılır. "Bunlar; fuhuş amaçlı insan ticareti, göç bağlamında insan ticareti, işgücü sömürüsü maksadıyla insan ticareti, çocuk istismarı olarak insan ticareti, ceza hukuku ve insan

hakları sorunu olarak insan ticaretidir. Bu kategorilerin sınırlarının keskin bir şekilde birbirinden ayrıldığı söylenemez.[421] Hatta bu kategoriler içerisine organ kaçakçılığı ve evlat edinme maksadıyla insan ticaretini de eklemek mümkündür.[422,,423]

İnsan ticareti kavramının tanımlamasında, emek ve cinsel sömürü amacının bulunması, insan ticaretini çoğunlukla kadınların mağduru olduğu yasadışı faaliyet haline getirmektedir. Göçün kadınlaşması (feminization of migration) yanında yoksulluğun da kadınlaşması (feminization of poverty), insan ticaretine uygun ekonomik koşulları hazırlamaktadır.[424] Bu nedenle çoğunlukla "insan ticareti geleneksel olarak fuhuş ile irtibatlandırılır.[425] Suçun bu şeklinde genç kız ve kadınlar, fuhşun yasal bir faaliyet olduğu ülkelere nakledilmekte veya yerel fuhuş endüstrisi olan ülkelerden temin edilmektedir. … İnsan tacirleri, yerel, bölgesel ve uluslararası politikaları değerlendirmekte, … hayat ve imkanları, ekonomik, siyasi ve sosyal olarak altüst edilmiş veya azaltılmış kadınları hedef seçmektedir.[426] … Mağdurlar genellikle evlenme vaadiyle ya da çocuk bakıcılığı yapacakları, ev hizmetlerinde çalışacakları, gece kulüplerinde dans edecekleri, model veya manken olacakları şeklinde iş teklifleriyle aldatılmaktadır. Kaynak ülkede 'iş bulma', 'seyahat' veya 'mankenlik' ajansları kurularak bu işler organize edilmektedir.[427] Ancak hedef ülkeye gelir gelmez mağdurun pasaportu ve tüm parası elinden alınarak fuhuş maksatlı ticarete maruz bırakılmaktadır.[428,,429] Kadınların yanında cinsel istismar ve emek gücünden yararlanmak üzere çocukların da göç ettirilmesi gittikçe

[421] Derks, Annuska, "Combating Trafficking in South-East Asia", **A Review of Policy and Programme Responses**, International Organization for Migration, Switzerland, 2000, p.9-10
[422] Hofmann, Johannes, **Menschenhandel. Beziehungen zur Organisierten Kriminalität und Versuche der strafrechtlichen Bekämpfung**, Frankfurt am Main, 2002, s.386
[423] Yenidünya, **a.g.e.,** s.7
[424] Güral, Deniz, "İnsan Ticareti Mağdurları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8-11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.196. Yoksulluk gibi ekonomik gerekçeler yanında baskı, savaş ve şiddet gibi göç nedenleri de insan ticareti nedenleri arasında sayılmıştır, Castles, Miller, **a.g.e.,** s.165
[425] Derks, **ibid.,** p.10-11
[426] Kelly, Regan, **ibid., p**.5
[427] Hughes, Donna M., Denisova, Tatyana, **Trafficking in Women from Ukraine**, w.place, 2003, p.14-15; Hofmann, **ibid.,** s.124-125
[428] Field, Kelly, **"Fighting Trafficking in the United States"**, The CQ Researcher, Vol.: 14, No.: 12, 26.03.2004, p.284
[429] Yenidünya, **a.g.e.,** s.8

yaygınlaşmaktadır.[430] Çocukların emek yoğun kayıtdışı ağır işlerde çalıştırılmasının yanında seks endüstrisine üretim aşamasında ve çalışan olarak katılmaları sağlanmaktadır. Bunlara bağlı olarak, insan ticareti, kayıt ve yasadışı şekilde seks endüstrisini geliştirdiği için, toplum sağlığını tehdit etmekte, cinsel yolla bulaşan hastalıkların yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

İnsan ticareti, klasik göç güzergâhları ile aynı yolu izlemekte, yani, "çoğunlukla az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru veya yaşam standartları daha iyi görülen komşu ülkelere veyahut taşradan şehir merkezlerine doğru olmaktadır."[431] Amerika'da güney ülkelerinden gelişmiş kuzey ülkelerine doğru yönelen ticaret, Asya, Afrika ve özellikle dağılan Doğu Bloğunun ekonomik gelişmesini sağlayamamış ülkelerinden Kuzey-Batı Avrupa ülkelerine doğru yönelmektedir. Sovyet Bloğunun dağılması ve Doğu Avrupa'da yaşanan kanlı Balkanlaşma, pek çok kadını insan tacirlerinin mağduru haline getirmiştir.

Göçmen kaçakçılığı gibi günümüzde insan ticaretinden etkilenen insanların sayısı tam olarak bilinmemekle birlikte, silah ve uyuşturucu ticareti yanında, bu yasadışı ticaretten her yıl 600000 ile 800000 arası kadın, erkek ve çocuğun etkilendiği düşünülmektedir.[432] Köleleştirilmiş mağdurların % 80'inin kadın ve genç kızlardan, % 50'den fazlasının ise çocuklardan oluştuğu kabul edilmektedir.[433] BM yetkililerine göre, "dünya genelinde 200 milyon insan bu sürece dâhil olmuştur."[434] Ülkelerin yerli işçilerinin çalışmak istemedikleri ya da yüksek ücret talep ettikleri ağır koşullarda, herhangi bir sosyal güvenceye dayanmayan ucuz emek gücü olarak kayıtdışı marjinal sektörlerde istihdam ve cinsel sömürü amaçlı kadın ve çocukların sınıraşan şekilde taşınarak, çağdaş bir köleliğe doğru sürüklenmektedir. Mağdurlar, hile ve zor kullanılması yanında çaresizliklerinden yararlanılarak göç ettirilmekte, sonrasında yasadışı konumlarının da yardımı ile gerektiğinde şiddete başvurarak köleleştirilerek, istismara uğratılmaktadır. "Küresel insan ticareti, kapsadığı insan

[430] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.163; Yenidünya, **a.g.e.,** s.12-13
[431] Yenidünya, **a.g.e.,** s.13
[432] Güral, **a.g.e.,** s.196
[433] Patton, Anna, "**Menschenhandel: Die Ware Frau**", Übersetz. Barbara Canton, http://www.cafebabel.com/ ger/ article/25373/trans-finding-the-human-in-human-trafficking.html
[434] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.164

sayısı, suç örgütleri tarafından bu sektörden kazanılan para ve çok yüzlü doğası nedeniyle en hızlı büyüyen suç piyasasıdır."[435] Bu nedenle de, küresel boyutta toplum güvenliğini tehdit eden önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. "Çoğunlukla kadın ve çocuklardan oluşan mağdurların[436] genellikle resmi makamlara müracaat etmekten çekinmeleri de faillerin işini kolaylaştırmaktadır. Gerçekten mağdurların, failler tarafından oluşturulan cebir ve tehdidi aşmaları mümkün olmadığı gibi, ülkelerin yaklaşımları da onları korkutmaktadır. Diğer bir ifadeyle insan ticareti ile mücadelede ülkelerin aktif bir politikalarının bulunmaması, insan ticareti suçunun mağdurlarının, mağdur olarak değil, ülkelerin göç politikalarını oluşturan kanunlara aykırı hareket eden yasadışı göçmenler ya da yasadışı fuhuş yapan kimseler olarak görülmeleri, resmi makamlar tarafından fark edildiklerinde sınır dışı edilmekten korkmaları onların istismarını kolaylaştırmaktadır.[437] Bunun yanı sıra uluslararası alanda faaliyet gösteren profesyonelleşmiş organize örgütlere karşı yeterli uluslararası işbirliğinin oluşturulamaması da bu gelişimde rol oynamaktadır."[438]

İnsan ticaretinin giderek yaygınlaşması, ülkelerin resmi yapıları yanında sivil toplum örgütleri ve uluslararası organizasyonların konuya özel ilgi göstermesine neden olmuştur. "Koslowski, insan ticareti ile mücadeleye yönelik politika üretiminin üç aşamada ilerlediğini ileri sürmüştür.[439] Soğuk Savaş sonrası dış politika, uluslararası göç ve ulusaşırı suçu 'yüksek siyasetin' gündemine taşımak için yeniden yapılandırılmıştır, yani bir güvenlik sorunu olarak, her iki olgu birlikte yeni kurumsal yapıların gündeminde yer almıştır. İkinci olarak, siyasetçiler yeni kurumsal bağlantıları desteklemek ve meşrulaştırmak için çaba sarf etmişlerdir. Son olarak,

---

[435] Castles, Miller, **A. e.,**s.164

[436] Klueber, Sherilyn Ann, **"Trafficking in Human Beings: Law Enforcement Response"**, Kentucky, The Degree of Master of Science of University of Louisville, 2003, p.1; "**Human Trafficking: 21. Century Slavery"**, A matter of Spirit, Intercommunity Peace&Justice Center, No: 60, Fall 2003, p.1; Ferguson, Catherine, **"Women and Children for Sale. Identifying the Causes of human trafficking"**, in: A Matter of Spirit, Intercommunity Peace&Justice Center, No: 60, Fall 2003, p.2

[437] Goldhammer, Ami Lynn, "**Human Trafficking for Sexual Exploitation**", California, California State University, the Degree Master of Science, 2006, p.10

[438] Yenidünya, **a.g.e.,** s.10-11

[439] Kyle, Koslowski, **ibid.**, p.342-347

siyasetçiler insan ticareti ile mücadele etmek için artan bir biçimde bölgesel ve küresel düzeylerde çok taraflı işbirliğinin yollarını aramışlardır."[440]

"Bakunin, 1869'da insan erdemsizliğinin üç kaynağı olduğunu yazar:
1) Siyasal, ekonomik ve toplumsal eşitsizlik.
2) Bunların doğal olarak yarattığı cehalet.
3) Tüm bunların zorunlu sonucu olarak kölelik."[441]

2.1. İnsan Ticareti Kavramının Tarihsel Gelişimi

İnsan ticareti kavramının tarihsel kökenlerinde kölelik ve esir ticareti bulunmaktadır. Kölelik ve esirlik olgularına insan toplumunun başlangıcından bugüne rastlanmakla birlikte, insanlığa karşı fiil olarak tanımlanmaları için 18. yüzyıla kadar beklemek gerekmiştir. Eski medeniyetlerin tamamında kölelik kabul edilmiş, köle emeğinden yoğun olarak yararlanılmıştır. Fethedilen yerlerin halklarından ya da savaş esirlerinden oluşan köleler ve onların emeklerinin iktisadi ve toplumsal yaşam için gerekliliği antik çağ düşünürleri tarafından savunulmuştur. Tek tanrılı dinlerin egemen olduğu toplumlarda da kölelik toplumsal zorunluluk olarak kabul edilmiştir.

Asya toplumlarından Çin'de M.Ö. 12. yüzyılın sonlarından itibaren köylüler, asiller ve kölelerden oluşan üçlü bir sosyal statü kabul edilmiştir. Hint toplumu ise, hükümdarlar, dinsel iktidarı temsil eden din adamları, hükümdarın içinden çıktığı fiziksel iktidarı temsil eden hanedan/askerler, çiftçi ve tüccarların oluşturduğu emlak sahipleri ve onlara hizmet zorunluluğu bulunan ve esir muamelesi gören aşağı tabaka şeklinde beş sınıftan oluşurdu. Çin'de sahiplerinin kölelere kötü muamelesi yasaklanmışken, Hint'te cezalandırma hakkı verilmiş, öldürme yasaklanmıştır. Asya toplumlarından Hunların Çinli esirleri savaş ganimeti olarak çobanlık ve tarım işçiliğinde kullandıkları bilinmektedir. Orhun Yazıtlarından Göktürklerin kölelik müessesesini kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Uygurların da köleliği benimsedikleri bilinmektedir.

[440] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.165
[441] Cündioğlu, Dücane, "Özgürlük, dairenin içinde değil, dışında!", **Yeni Şafak Gazetesi**, 07.06.2009

Antik çağda Ortadoğu toplumlarında da kölelik yaygındır. M.Ö. 4000 yüzyılda eski Mısır medeniyetinde, savaş esirleri, borcunu ödeyememe ve başka ülkelerin esir pazarlarından satın alınanlardan oluşan kölelik şeklinde üç köle kaynağı görülmektedir. Sahiplerinin köleyi öldürme hakkının bulunduğu Mısır'da, haksız öldürmeler karşılığında idam cezası öngörülmüş, fakat kölelerin sahiplerinin ölümünden sonra öldürülüp, aynı mezara konulmaları geleneği kabul edilmiştir. Babil Devleti'nde M.Ö. 2000'lerde hükümdar Hamurabi tarafından yazılan Mecelle'de, hür insanlar, hükümdarın hizmetlileri ve kölelerden bahsedilmektedir. Babil toplumunda köleler eşya gibi satılmakta, sahipleri onlara mal muamelesi yapabilmektedir. Asur toplumunda da aileleri ile birlikte alınıp satılabilen eşya gibi değerlendirilen kölelik kabul edilmiştir. Hitit toplumunda da mal gibi kabul edilen emeğinden yararlanılan köleler bulunmaktadır ve hür insanlar karşısında hukuken daha ağır yaptırımlara tabidirler. İbrani toplumunu ise hür ve kölelerden müteşekkil iki gruba ayrılmıştır. Köleler yabancı ve İbrani kökenli olarak ikiye ayrılır, yabancıların köleliği ömür boyu sürerken, İbraniler azat edilirdi.

Eski Yunan toplumu, anne babadan geçen yurttaşlar, Atina dışından gelen yabancıların oluşturduğu metekler ve kölelerden oluşurdu. Özgür kişiler ancak yönetime ve yasaların yapılmasına katılmaktadır.[442] "Köleci bir toplum" olan Atina'da çalışmak, "başlıca uğraşıları siyaset olan yurttaşlar tarafından reddedilirdi."[443] Bu nedenle, "ilkel üretim araçları köleler tarafından kullanılmakta, daha doğrusu köleler üretim araçlarının fonksiyonunu yerine getirerek, Yunanlı vatandaşlara boş zaman" sağlarlardı.[444] Platon, toplumu, yurttaşlar ve köleler oluşan bir yapı kabul ederken; Aristoteles, köleliğin gerekliliğini savunmaktadır. Aristoteles'in tasvir ettiği Atina toplumu "toprak sahipliğine dayanan bir topluluk ve ortak hareket eden bir kollektiviteydi. … Toprakları vergiye tabi olmayan aileler, hiyerarşinin tepesinde dururdu. … Bundan sonraki düzeyde, komünal toprağın ya da

[442] Sarıca, Murat, **100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi**, İstanbul, 5. Baskı, Gerçek Yayınevi, t.y., s.11
[443] Lissarrague, François, "Kadın Figürleri", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. By.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere,** Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.219
[444] Sarıca, **a.g.e.,** s.8

demos'un bir parçasına sahip olan aileler, vergi ve muhtemelen, Homeros'ta sözü edilen 'un, sığır ve şarap' biçimindeki haraca çok benzeyen bir pay ödemek zorundaydılar. Topraksız aileler en alt düzeydeydi; bu ailelerin üyeleri, toprağı çok olanların kalıtsal 'kiracı'sı sayılırdı. Bu kiracılar, 'zenginlerin arazileri'ni ekip biçerlerdi ve muhtemelen hasadın altıda beşine varan 'özel ödemeler' yapmaları gerekirdi. Yükümlülerini yerine getirmemeleri halinde köle olarak satılırlardı."[445] Eski Yunan'da köleler, mal gibi kabul edilip, haklardan mahrumdur, insan ile hayvan arasında bir yerde kabul edilir, kullanımda evcil hayvandan ayırt edilmez. Özgür bir kişi için "görünür mülkiyet evleri, tarlaları, sürüleri ve dolaylı ya da dolaysız olarak sömürülen köleleri kapsamaktadır."[446] Doğal olarak köleler de diğer mülkiyetler gibi veraset yoluyla çocuklara intikal etmektedir.[447] Yunan hukukunda köle azat edilebilmekte, böylece metek pozisyonuna gelebilmektedir. M.Ö. 500- 150 yılları arasında köle pazarlarına rastlanılmaktadır. Kişilerin kölelerinin dışında, genelde polislik, bazen de askerlik hizmetinde kullanılan devlet köleleri de bulunmaktadır. Üreme müessesesi olarak görülen evlilik organizasyonuna, yurttaşlar ve özgür statüdeki yurttaş olmayan erkeklerin aktif biçimde katılabilirlerdi, "pazarda satın alınan köleler, meşru üremeye dâhil edilmezlerdi."[448]

2.1.1. Roma Devleti'nde Kölelik

Antik çağ sonrası Roma Devleti'nde kölelik en gelişmiş dönemini yaşamış, insan ticareti en karlı alış-veriş çeşidi halini almıştır. Roma'da köleliğe ilişkin hukuksal düzenlemeler yapılırken, köleler toplumsal yaşamda etkin ve seçkin konumlara gelmişler, azat edilerek özgürlüklerini kazanmaları yaygın hale gelmiştir.

---

[445] Leduc, Claudine, "Antik Yunanistan'da Evlilik", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. By.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere,** Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.295
[446] Leduc, **A. e.,** s.281
[447] Leduc, **A. e.,** s.286, ev, üretim araçları yani toprak ve köleler erkek evlada intikal etmektedir.
[448] Leduc, **A. e.,** s.268

Roma Devleti'nde köleliğin temel kaynağı savaş esirleriydi. Özgür vatandaşların ellerinde biriken toprakların ihtiyaç duyduğu emek açığının, borçlarını ödeyemediği için köleleştirilen kişilerce karşılanamaması, savaş esirlerinin köle olarak topraklara bağlanması sonucunu doğurmuştur.[449] Eski çağda, bütün savaş esirleri, kavimler hukukuna göre köle kabul edildiği için, Romalılara esir düşenler köleleştirildiği gibi, esir düşen Romalılar da köle kabul edilirdi. Bu şekilde köleleşmiş Romalı vatandaşların haklarını koruyan hükümler geliştirilmiştir.

Roma Devleti için "en büyük köle kaynağı fetih savaşları olmaktaydı. … Savaşların yanında ikinci büyük köle kaynağı, Akdeniz korsanlığı ile Afrika ve Germanya'da sürdürülen insan avcılığı idi. Savaşlarla birlikte korsanlık ve insan avcılığının çok verimli sonuçlar elde etmeleri köle fiyatlarının çok düşük düzeylerde oluşmasına neden oluyordu. Köle arzının bu koşullar içinde neredeyse sonsuz olması köle fiyatlarını sürekli bir düşme eğilimi içinde tutuyordu."[450]

Roma toplumunda, temel sosyal "statü ayrımı özgür erkekler ya da kadınlar ile köleler arasındaydı. Kadın kölelere verilen bir görev olan işgücünün, yani yeni kölelerin üretimi, bütün köle sahiplerinin hayati kaygısıydı. … Kölelerin üremesi, sahipleri tarafından düzenlenirdi. … Kölelerin diğer efendilerin köleleriyle ilişkiye girmeleri engellenirdi. … Kadın köleler[in] bazıları üreme içindi, bazıları efendilerinin zevki için."[451] Özgür Romalı erkekler ve kadınlar saygıdeğer bir sosyal statü içindeyken, bazıları itibarsız kabul edilirdi. Metresler, zina yapan evli kadınlar, fahişeler, tiyatro ve sirkle uğraşanlarla, efendileri ile evlenip, efendilerinin onayı olmadan onları terk eden azat edilmiş köle kadınlar itibarsız kabul edilirdi. Bu itibarsızlar ve köleler, erkeklerin cinsel ihtiyaçlarını karşılaya her zaman hazır araçlardı.[452]

---

[449] Kılıçbay, Mehmet Ali, **Feodalite ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı**, 2. Baskı, Ankara, Teori Yayınları, 1985, s.13

[450] Kılıçbay, **A. e.,** s.16-17

[451] Rousselle, Aline, "Eski Roma'da Beden Siyaseti", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.315-316

[452] Rousselle, **A. e.,** s.323; Scheid, John, "Romalı Kadınların Dinsel Rolleri", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.386

Roma'da kölelik bir sosyal statü göstergesi olmakla birlikte, köleleri bir sınıf olarak kabul mümkün değildir. "Kölenin biyolojik anlamda insan olduğu gerçektir, ancak bir sınıf oluşturabilmesi için bu yetmez, ekonomik ve toplumsal anlamda da insan olması gerekir. Oysa Roma'da köle instrumentum vocale (konuşan alet)'den başka bir şey değildir. Yani bir üretim aracıdır. Tıpkı toprak veya saban gibi."[453]

Roma toplumunda çocuk "doğum anında annesinin statüsünü –köle, yabancı ya da Romalı-" alırdı. Bu nedenle hamileyken azat edilen kadın özgür bir çocuk ve yurttaş, hamileyken köleleşen bir özgür kadın ise köle bir çocuk doğururdu. Roma hukuku hür bir insanın köle kadınla ilişkisini kabul etmemiştir. Roma'da "özgür bir kadın ve yurttaşın köle olan oğullara ve kızlara sahip olamayacağı farz edildiği için, Romalı bir kadının, bir ara köleleşmiş ve daha sonra azat edilmişse, çocuklarından miras alamayacağı" kabul edilirdi; çünkü "Romalı bir kadının malının varisi olma hakkı, sadece onun gibi Roma yurttaşı olan çocuklarına verilir"di.[454] Hür kadınlar, efendilerinden izin almadan köle ile cinsel ilişkiye girdiklerinde, hürriyetlerini kaybeder, köle olurlardı.[455]

Roma hukukunda belli suçları işleyenler, hürriyetlerini kaybederek, kölelikle cezalandırılırlardı. Ölüm cezası, madenlerde sürekli çalışma cezası, hürriyetin kaybı, köleliğe neden olurdu. Asker kaçakları, suçüstü yakalanan hırsızlar köle gibi satılırdı. Borcunu ödemeyenler de alacaklılarınca satılırdı. Ancak, Romalı bireyin Roma'da köle gibi satılamayacağı ilkesi gereği, bu cezalar Roma dışında gerçekleştirilirdi.

Azat olmak, Roma hukukunda köleye hür insan olma hakkı verirdi. Azat edilen eski köleler, doğuştan hür insanlara göre sınırlı yetkilere sahip olmakla beraber, Roma vatandaşlığına kavuşurlardı.

---

[453] Kılıçbay, **a.g.e.,** s.74
[454] Thomas, Yan, "Roma Hukukunda Cinsiyet Ayrımı", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.128-129
[455] Rousselle, **a.g.e.,** s.316

Roma'nın ilk yıllarında, komşu sınırlardaki, yakın ırklara mensup kişilerden oluşan köleler, Roma'nın Akdeniz'de yayılması esnasında çeşitlenmiş, yabancı soylardan gelen köleler yaygınlaşmıştır. Yabancı diller konuşan bu köle yığınları Roma vatandaşları için lüks, sefahat ve eğlence aracına dönüşmüşlerdir. Zamanla köleler üzerinde tasarruf yetkileri kısıtlanmıştır. Bu kısıtlama, köleleri korumaktan çok, kölelere yapılan kötü muamelelerin hür insanları rencide etmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Böylece, kölelerin vahşi hayvanların önüne atılması yasaklanırken, köleye zulmetme ve sakatlanması halinde terk edilmesi men edilerek, kölelerini satmaya mecbur edildi.

Roma'nın askeri olarak gerilemeye başlaması ile sayısal anlamda azalan kölelik, insanları eşit bireyler kabul eden Hıristiyanlığın yaygınlaşması ile birlikte iyice gerilemeye başlamıştır.[456] Kölelik koşullarında iyileşmeler başlamış, köleler, yarı hür insan konumuna yaklaşmışlardır. "Özgürlüğü, kimsenin malı olmamak olarak tanımlayan Hıristiyanlı[ğın], artık köleye ihtiyaçları kalmayan toprak sahipleri ile biran önce azatlı statüsüne geçmek isteyen köleler arasında hızla yaygınlaş[ması], ... Batı Roma'da 2. yy. sonlarına doğru taraftar bulmaya başlaması, köleliğin ekonomik bir sistem olarak iflas" etmesinden kaynaklanmıştır.[457] Köleliği sona erdiren bir başka etmen ise, Barbar saldırılarının yaygınlaşmasıdır. Bu "karışık ortamdan yararlanan son köleler de kendi kendilerini azad etmeğe başlamışlardır."[458] Azatlık hareketinin yaygınlaşmasının dikkate değer diğer bir yanı, bu hareket yanında kamu güvenliğinin önemli ölçüde sarsılmasıdır. "Sefaletin artması karşısında, haydutluk da yaygınlaşmaktadır."[459] Dönemin göçmenleri kabul

---

[456] Alexandre, Monique, "İlk Hıristiyan Kadınlar", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.437

[457] Kılıçbay, **a.g.e.,** s.37, Kılıçbay, köleliğin ortadan kalmasını ekonomik gerekçelere dayandırmaktadır. Ona göre, "köle emeğinin aşırı verimsizliği, köle sahiplerini bunları azad edip, onlara toprak kiralamanın, kendileri için daha avantajlı olduğu düşüncesine yöneltti. Bunun yanında, kölelerin kiracılığı kendi durumlarına göre daha avantajlı görmeleri sonucu başlattıkları azatlama hareketi, toprak sahiplerinin çıkarlarıyla uyuşunca, 2. yy.da yoğun bir azad hareketi başladı", s.36-37

[458] Kılıçbay, **A. e.,** s.58

[459] Kılıçbay, **A. e.,** s.58, Kılıçbay, artan güvenlik sorununa şu şekilde dikkat çekmektedir: "Bu durum karşısında, villa sahipleri (coğrafi olarak bir bütün meydana getiren topraklara villa denilmekteydi, s.39) hem kendilerini hem de çalışanlarını bu barbarlara ve haydutlara karşı korumak için, var olan silahlı adamlarının (buccelarii) sayılarını büyük miktarlarda artırmışlardır. Böylece, merkez, dış ve iç güvenliği sağlayamamanın bedelini ağır ödemekte, ileride Roma merkezini yıkacak olan, merkez-kaç

edilebilecek kölelerin azat edilmesi çerçevesinde gelişen ortamın bir güvenlik sorunsalı olarak görülmesi kayda değerdir.

2.1.2. Ortaçağda Kölelik

M.S. 400'lerden İstanbul'un Türkler tarafından fethedildiği 1453 arasındaki dönemde, Batı Roma Devletinin çöküşü, Avrupa devletlerine yönelik barbar istilaları[460] ve İslam hâkimiyetinin doğuya ticarete izin vermemesi nedeniyle, Avrupa'da toplumsal, siyasal, ekonomik yaşam yeniden yapılandı. Avrupa'da Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle başlayan bu döneme genel olarak feodal düzen/feodalite adı verildi ve bu düzen merkezi yönetim otoritesinden uzak yerel toprağa bağlılık/bağımlılık temeli üzerinde gelişti. "Feodalitenin siyasi açıdan getirdiği en büyük özellik, devlet iktidarının parçalanmış olması ve halkın doğrudan doğruya devlete değil, toprakların sahibi olan senyörlere tabi durumda olmaları"dır.[461]

Feodal düzende, dua eden din adamları, dövüşen soylular/senyörler, kent ve kırsalda yaşayan hür insanlar ve serfler olmak üzere dört toplumsal sınıf belirdi. Ticaret ve para ile alışverişin azalması, kapalı tarım ekonomisi, insanların malikâneler çevresinde toplanmasına neden olurken, toprak sahibi senyörler, siyasal iktidarın sahibi olarak, toprak üzerinde idari, iktisadi ve adli yetkilerin sahipleri oldular. Soyluluk atadan gelmekte ya da galip asker komutanlarca elde edilmekteydi. Merkezi otoritesinin yokluğu bu sınıfın toplumsal düzeni kendi lehlerine geliştirmesine neden oldu.

---

güçlerin oluşup güçlenmelerine hem engel olamamakta, hem de onların güçlü hale gelmelerine uygun ortamı kendi elleriyle yaratmaktadır."

[460] "Eski Yunanlılar, o zaman bilinen dünya halklarını ikiye ayırırlardı: Helenler ve Barbarlar. Bu ayırım açısından, barbar, Yunan uygarlığı düzeyine ulaşamamış geri toplumların insanı anlamına geliyordu. O çağın Yunan anlayışına göre yeryüzünde tek medeni halk helenlerdi, bu nedenle de helen olmayan tüm halklar barbardı. ... Çağımız tarih yazınında ise, barbar Antik ve Orta Çağların yerleşik toplumları ile göçebe toplumlarını birbirinden ayırmak için kullanılan teknik bir terimdir", Kılıçbay, **A. e.,** s.83

[461] Sarıca, **a.g.e.,** s.36

Feodalitede halk, barbar istilalarından kurtulmak üzere toprak sahibi senyörlere sığınmak zorunda kalmıştır. Barbar saldırılar ve nüfusun çok azalması ile üretim ilişkilerinin bozulması kıtlığı doğurmuş, bu ortam kralın temsil ettiği merkezi yönetimin kontrolünden çıkan senyörleri güçlendirmiştir. Bu durumda "tüm küçük senyörler bir büyük senyörün adamı olabilmek için yarış ettiler. Toprağı olmayanlar ise, sırf güvenlik kaygısıyla, serf olmayı bile içinde bulundukları duruma tercih ettiler. ... Haydutların, nehir korsanlarının, güçlü senyörlerin kol gezdiği bir ortamda, bir senyöre bağlanmayan hiç kimse kalmadı."[462] Öte yandan, üretim tekniklerinde meydana gelen gelişmeler de kölelik bağının zayıflamasına yol açmış, feodal rejimin kurulmasına sebebiyet vermiştir.

Barbar istilaları ve nüfusun azalması, emeğin kıtlaşması sonucunu doğurmuş ve emek açlığı feodalitenin temel niteliği olmuştur. Feodal üretim tarzının üzerinde durduğu toprak ve emek faktörlerinden, toprağın bolluğu karşısında emeğin kıtlığı, feodal rantın tek kaynağını emek olarak belirlemiştir. "Bu açıdan, feodaliteyi belirleyen en temel özellik, artığa emek-rant (angarya) yoluyla el konulmasıdır. ... Bu açıdan feodalitede senyörlerarası mücadele, birbirlerinin toprağını ele geçirmekten çok, birbirlerinin serflerini ele geçirme yönündedir. ... Serfler bir yandan kendi küçük tarlalarında (mansus) kendilerini yeniden üretmek için gerekli ürün üretirlerken, diğer yandan senyörün büyük tarlasında (résérve, domain, demesne) artık ürün üretmektedirler. Marx'a göre, serfin gerekli ürün üretmek için harcadığı emekle, artık ürün üretmek için harcadığı emeğin yer ve zaman bakımından ayrılmaları, feodalitenin temel noktalarından biridir. Feodalitenin diğer temel bir noktası da, serflerin hem ekonomik hem de hukuksal açıdan senyöre bağımlı olmalarıdır."[463]

Merkezi iktidarın zayıfladığı feodal dönemde, devletin ortadan kalması, merkezi bir hukuk düzenin de ortadan kalmasıyla sonuçlandı. Sürdürülmeye çalışılan Roma hukuku işlerliğini yitirerek, bir örf ve adet hukukuna geçilmiştir. Bu hukukun temelini, emek-rant yoluyla artığa el konulması, serfin statüsünün belirlenmesi

[462] Kılıçbay, **a.g.e.,** s.196
[463] Kılıçbay, **A. e.,** s.213

oluşturuyordu. "Feodal dönemin başlarında, teorik olarak bir senyör vassalini, vassalinin vassallerini ve serfleri yargılama hakkına sahipken (Haute Justice), fiefin ırsileşmesiyle, senyörlerin bu hakkı ortadan kalktı ve serfleri fiefin sahibinden başka hiç kimse yargılayamaz hale geldi. ... Türkçeye «adalet» olarak aktardığımız justicia, feodal dönemde yargılama hakkının ötesinde ve ondan daha önemlisi, yasama hakkını da kapsıyordu. Senyör mahkemesinin yetkisi «yatan ve kalkan» herkesi kapsamaktaydı. Feodal yargılama senyörün başkanlığında yürütülmekte ve tamamen sözlü olmaktaydı. Senyörün kararı kesindi.... İnfaz hakkı da senyörün tekelinde[ydi.] Böylece, feodal yargılama, serf üzerinde gerçek ve en güçlü denetim unsuru olmaktaydı. ... Senyörün mahkemesinde sadece asayişe ilişkin konular değil, onlardan da fazla, ekonomik konular görüşülürdü. ... Böylece feodal hukuk, oluşmuş bir kurallar sistemine dayanan normatif bir uygulama olmaktan çok, senyörün gereksinmelerine göre değişen bir uygulama olmaktaydı. Bloch'un deyimiyle, feodal hukuk senyörün arzularının meşrulaştırılmasından başka bir şey değildi."[464]

Feodal hukukta seynör-serf ilişkisi, serfi toprağa bağlama temelinde şekillenmiştir. Buna göre, senyörünü bırakıp kaçan serfini yakalayıp getirme hakkına sahiptir. Serf kızlar bağlı olduğu senyör grubu içinde evlenebilirler, dışarıdan evlenip, taşınmak isteyen kız bedel ödemek zorundadır. Evlenen serf kadınları ilk gecelerini senyörün yanında geçirmeleri gerekmektedir. Ölen serflerin bütün malları senyöre kalacaktır. Senyör, "bu dört temel örfi hukuk kuralı ile, serfi tamamen denetim altında tutmakta ve emek rantın tamamına el koymanın sürekliliğini sağlamaktadır."[465]

Feodal dönemde, kent yaşamının ortadan kalması ile insanlar toprak sahiplerine ekonomik, siyasal, toplumsal açıdan bağımlı hale geldiler. Öte yandan, tarımsal emek için köle emeğinden yararlanan soylular, artık köle bulamıyorlardı. Bu nedenle tarımsal emeğe duyulan ihtiyaç yanında, insanların toprak sahiplerine bağımlı hale gelmesi, toprak sahibi olmayanları iktisadi, siyasi ve toplumsal anlamda köleleştirdi. Toprak sahibi olmayanların köleleşmesi, kırsal yaşamı terk edip,

[464] Kılıçbay, **A. e.,** s.239-241
[465] Kılıçbay, **A. e.,** s.241-242

kentlerin güvenliklerini ve sonrasında ekonomisini ve toplumsal düzenini sarsan serflerin, toprağa zorla bağlanması, özgür çiftçilerden, toprağı terk etmeleri yasak, işlemesi zorunlu kişilere dönüştürülmesi ile gerçekleştirildi. Böylece, serfler işlemek zorunda oldukları yaşadıkları toprakların taşınmaz malları gibi kabul edildiler. Özgür kadınlarla evlenmeleri yasaklanarak, çocuklarının da serfleşmesi, yani köleliğin atadan çocuğa geçmesi sağlandı. Senyörler, sahibi oldukları toprakları işleme hakkını bir sözleşmeyle (fief) üzerindeki serflerle birlikte vassal adı verilen bir başka senyöre devredebilirlerdi. Serfin özgürleşmesi, toprağın gerçek sahibinin azat etmesiyle mümkündü, vassalın azadı serfi kölelikten kurtarmazdı. Serfler mal sahibi olduklarında, bu mal sahipleri senyörlerin sayılır, ölümleri halinde senyöre intikal ederdi.

Feodal dönemde kilise hukuku, köleliğin ortadan kaldırılmasını prensipte benimsemekle birlikte, köleliği savunan gelenekleri sürdürmüştür. Kilise hukukuna göre, serflerin efendilerinin rızası olmadan ve soylu bir erkeğin özgür doğmayan bir kadınla evlenemeyeceği kabul edilmiştir, çünkü "köleler efendilerinin malı oldukları için köle evliliği anlamsızdır."[466]

11. yüzyıldan itibaren Haçlı Seferleri ve İskandinav toplumlarının kuzey doğu yolu ile doğu ticaret yollarını açmaları, ticaretin canlanması ve Avrupa'da yeni kentlerin kurulmasıyla sonuçlandı. Böylece, kendi ürettiğini tüketen kapalı tarım ekonomisinden, yeniden ticaret ekonomisine dönüldü. Kentlerde zanaatkârlar ve tüccarlardan oluşan yeni sınıf, burjuvazi doğmaya başladı. Kentlerin sayısının ve içinde yaşayan nüfusun artması, serflere ürettiklerini satma ve özgürlüklerini satın alma imkânı tanırken, senyörler azat etme işlemlerinden büyük kazançlar elde etmeye başlamışlar, burjuva sınıfının emek ihtiyacı kölelerin özgürleşmesi sürecini hızlandırmıştır. Kent yönetimlerinin desteklediği merkezi yönetimler, yerel otorite sahibi feodalleri denetimleri altına alırken, 15. yüzyıla doğru feodalite son bulmuştur.

[466] L'Hermite-Leclercq, Paulette, "Feodal Düzen", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği,** Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.208-209

11. ve 12 yüzyıllarda Avrupa'da kentlerin kurulmaya başlaması, özellikle kadınları köleleşmesi ve fahişeliğin yaygınlaşması sonuçlarını doğurmuştur. "Özellikle kuzeyde (İskandinavya ve İzlanda) ve güneyde (İtalya ve İspanya), Roma İmparatorluğu sırasında ve İsa'dan sonra birinci binyılda olduğundan çok daha az köle vardı. Kadın köleler genellikle fahişe ya da ev hizmetçisi olurlardı; hizmetçilerin, efendilerinin diğer ihtiyaçlarının yanı sıra cinsel ihtiyaçlarını da karşılamaları istenirdi. Çok sayıda Galyalı kadın Türkiye'deki haremlere gönderilirdi ve Uppsala piskoposu fazla beslenmemelerini önermekteydi. Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerde, kentli köleler Ortaçağ boyunca yaygın kaldı."[467]

Avrupa'da feodalite altında kölelik müessesesi gibi İslam öncesi Arap toplumunda da kölelik kabul görmekteydi. Savaş esirleri ya da Habeş etrafındaki kabilelerden satın alınan kişiler köle olarak kullanılmaktaydı. İslamlığın kabulünden sonra, savaş esirleri dışında kölelik yasaklandı. Ancak, köle annenin çocuğu da köle olarak doğar ve böyle yaşardı. Köle annenin çocuğu, babanın hür olması halinde ise özgür kabul edilmiştir. Savaş esiri erkeğin, kadın ve çocukları da ganimet kabul edilir, köleleştirilirdi. İslam toplumlarında kölelik azat edilmeyle sona ererdi. Türkler, İslamiyet'i kabul ettikten sonra, dini esaslara uyan kölelik kurumunu kabul edip, devletlerinde uygulamışlardır. "Beylikler döneminde Anadolu'da, Tatar, Slav ve Yunan asıllı esirler Ege üzerinden, yani Efes ve Manisa'dan ihraç edilmiştir. ... Selçuklular zamanında da köleler önemli bir ticari mal sayıldığı gibi, Kırım'da Kefe, Anadolu'da Sivas, Ege'de ise Girit'te büyük esir pazarları oluşturulduğu, hatta satın alınan esirler cinsiyetlerine ve özelliklerine göre ev ve çiftlik hizmetlerinden 'çekdiri' (kürekle çekilen kayık, savaşlarda ve ticarette kullanılırdı) türü gemilerde kürekçiliğe varıncaya kadar farklı iş kollarında çalıştırıldığı görülmektedir."[468]

[467] L'Hermite-Leclercq, **a.g.e.,** s.223
[468] Şen, Ömer, **Osmanlı'da Köle Olmak**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2007, s.5-6

2.1.3. Ortaçağ Sonrası 19. Yüzyıla Kadar Kölelik

15. yüzyılda, Avrupa'da başlayan ekonomik ve siyasal bunalımlar, nüfus patlaması, Avrupa toplumlarını yeni arayışlara itti. Avrupa kıtası dışına deniz seyahatleri ile başlayan keşifler, denizaşırı bölgelerin ortaya çıkması ve sömürgecilik, köle tarihi için yeni bir dönemi başlattı.

Deniz güçleri gelişmiş Avrupalı Hollanda, İngiltere, İspanya, Fransa, Portekiz gibi ülkeler, Kuzey ve Güney Amerika'da sömürgeler ortaya çıkardılar. Amerika'da sömürgeleştirilmiş bölgelerin kalkınması ve üretimin artırılması, Avrupa ülkelerinden göç eden nüfus ile sağlanamayınca, siyah kökenli Afrikalıların zorla yaşadıkları yerlerden kopartılıp, köleleştirilmeleri sağlandı. Günümüzde kölelik denilince akla hemen bu dönemin gelmesi, 19. yüzyıla kadar süren bu uygulamanın, ırksal olarak siyah kökenli Afrikalılara zalimce yöntemlerle yürütülmesinin hafızalara kazınmasına bağlıdır.[469]

Avrupalı sömürgeci güçler, bir yandan Amerikan topraklarındaki zenginlikleri istila ederken, diğer yandan buralarda çalışacak emeği sağlamak üzere Afrika'dan köle ticaretine başladılar. Özellikle madenler ve tarım alanlarında çalıştırılacak emeğe duyulan ihtiyaç, köle ticaretini yaygınlaştırdı. Köle piyasası, önceleri Portekiz ve Hollandalıların elindeydi. Portekizlilerin 17. yüzyıla kadar hâkim olduğu bu ticaret, bu yüzyıldan sonra haydutluk ve kaçırma yöntemlerinin başlaması ve köle piyasasına İngiltere'nin girmesiyle gelişmiştir. "Amerika'ya ilk zenci köleleri, 1619'da bir Hollanda gemisi getirmiştir."[470] Bundan sonra başlayan "süreçte Papa V. Nicolas, Portekiz Kralı V. Alfonsa'ya sömürgeleştirilen topraklardaki yerli halkın Hıristiyanlaştırılması adı altında köleleştirilmelerine izin vermişti. 1528-1685 evresinde İspanya Kralı, ilgili kişilere asientos adlı belli dönem

[469] Avrupalı beyazlar tarafından sadece Afrika kökenliler değil, geleneksel kırsal yaşam içerisinde olan diğer toplumlarda köleleştirilmiştir. Kanarya Adalarında yaşayan yerli halklar, tarlalarda çalıştırılmak üzere köle olarak satıldılar, Crosby, Alfred W., **Dünya Benimdir! Avrupa Ekolojik Emperyalizmi 900-1900**, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2004, s.111

[470] Şen, **a.g.e.,** s.8

için tekel lisansı vermek suretiyle İspanyol Amerika'sına Afrikalı kölelerin götürülmesine yetki vermişti."[471] Afrika'da köle merkezleri oluşmuş, köle tedarik merkezlerine getirilen insanlar, buralardan gemilerle yenidünyaya taşınmıştır. Bu taşınma esnasında Afrika kökenli insanların gördükleri kötü muamele unutulmayacak insanlık dramlarıyla sonuçlanmış, önemli bir göç popülâsyonu da yolda yaşamını yitirmiştir. "Köle ticaretinin sürdüğü üç buçuk yüzyıl boyunca Yenidünya ile Atlantik Okyanusu'nda yaklaşık 15 milyon Afrikalı öldü."[472]

Ortaçağ ve sonrasında Avrupa'da kölelik yaygın olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nde de kölelik kabul edilmiştir. Osmanlı toplumunda kişilerin sahip olduğu köleler yanında devlete ait köleler de bulunurdu. Devlete ait köleler, savaş esirleri ve devlet adamlarının esir pazarlarından satın aldığı kişilerden oluşurdu. Şahıslara ait köleler çoğunlukla ev hizmetlerinde çalıştırılırdı. "Bu dönemde ortalama nitelikte bir kölenin fiyatı 20 ile 40 düka altını arasında değişiyordu. Bu, yoksul bir yetişkinin iki-

[471] Gemalmaz, Mehmet Semih, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, 4. Baskı, İstanbul, Beta, 2003, s.276

[472] Nikiforuk, Andrew, **Mahşerin Dördüncü Atlısı Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi**, Çev. Selahattin Erkanlı, 3. Baskı, İstanbul, İletişim, 2007, s.115. Köle ticaretinin dikkate değer bir başka yanı, kölelerin getirildiği Amerika kıtasında da nüfusun geçirdiği yapısal değişimdir. Bulaşıcı hastalıklara karşı yerli Amerikalılardan daha dayanaklı Afrikalılar, Karayipler gibi bölgelerde beyaz nüfusun yok olması, bölgenin siyahî popülâsyonun yerleşimine dönüşmesine neden olmuştur, s.15/42-43. Avrupalı beyazlar ve Afrikalı kölelerin getirdikleri bulaşıcı hastalıklar Amerika'da yerli halk üzerinde büyük bir yıkıma neden olması yanında, işgücü ihtiyacı köle ticaretinin büyüyerek gelişmesine neden olmuştur. Avrupalı köle tacirleri, bulaşıcı hastalıklarla gittikçe azalan nüfusun "yerini almak üzere, bulabildikleri her yerden yerli topladılar. … 1530'lar ve 1540'larda, köle tacirleri 500 bin Nikaragualıyı taşıdı ve direnen 50 bin yerliyi öldürdü. … Kölelerin yalnızca yarısı yolculuğa dayanabildi, kalanlar da yeraltı mezarlıklarını andıran madenlerde kısa sürede öldüler. … Yenidünya'nın nüfusunun azalması karşısında, İspanyollar Afrika'da köle ithal etmeye başladılar. La trata negra'nın (siyah köle ticareti) destekçileri yerlilerin 'kovadaki balıklar gibi öldüğünü' söylüyordu, oysa siyahlar 'o kadar çoğalmışlardı ki, asılmadıkları sürece ölmeyecekleri kanısına varılmıştı, gerçekten de hiçbiri hastalıktan ölmemişti.' … Yenidünya'da Afrikalıların sayısı 18. yüzyıla kadar beyazlardan daha fazlaydı. Bununla birlikte, köle ticareti, Yenidünya'ya eklediği kadar insanı yok etti. Atlantik'in kötü şöhretli 'orta geçit'inde beyazlar zenci zincirli kölelere tifüs, çiçek ve kızamık bulaştırırken, siyahlar da dizanteri, sarıhumma ve sıtmalarını onlarla paylaştılar. Bu gemilerde yaşanan biyolojik savaşlar, her iki tarafa da ağır kayıplar verdirdi. … Bir köle gemisi Yenidünya'daki limanlardan birine varana kadar, modern bir hastane kadar enfeksiyonla dolmuş oluyordu. … Portekizliler, köle kalyonlarını tumbieros, yani 'yüzen mezarlıklar' olarak adlandırdılar. … Köleler, Avrupa ve Afrika hastalıkları için öyle elverişli birer taşıyıcıydılar ki, Karayipler ile Güney Amerika'nın kıyı bölgelerindeki yerli halklar zamanla tamamen yok oldu", s.113-115. Benzer kritikler için, Diamond, **a.g.e.,** s.410

üç yıllık geçim harcamalarına denkti."[473] Osmanlı toplumunda "hayatın vazgeçilmez bir parçası" olan köleler, "sadece ev hizmetlerinde değil, askeri ve ekonomik alanlarda da çalıştırılıyorlardı. Daha önceki yüzyıllarda köle askeri seçkinler zümresinin ekime yeni açılan topraklarında tarımsal emek gücü olarak yaygın bir kullanım bulmuştu. Çiftçi aileleri halinde toprağa yerleştirilen vakıf köleleri, kölelik statüsünden yüzyıllar boyu sıyrılamıyorlardı. Vakıf dışı ortamlar ise, genellikle reaya (hür köylü) kitlesi içinde kaynayıp gidiyorlardı. Kentsel zanaatkârlar bile köle emeği istihdam ediyor; emek İslami sınırlı süreli hizmet sözleşmeleri usulü çerçevesinde örgütleniyordu. Mukatebe denilen bu sözleşmeye göre, kölenin kendi başına çalışıp kazancını biriktirmesine izin veriliyor; böylece sözleşmede belirtilen sürenin sonunda kendi fidyesini ödeyip özgürlüğünü satın alması mümkün oluyordu. Gerek bu kurumun kendisi, gerekse İslamiyet'in köleleri azad etmenin erdemini vurgulaması ve bir hayır-sevap işi olarak sürekli teşvik etmesi, Osmanlı toplumundaki köle nüfusunu durmaksızın aşındırıyordu."[474]

Osmanlı toplumunda, "sadece devletin değil, ekonominin çeşitli kesimlerinin de temelinde kölelik vardı. Bu talep, İstanbul ve Bursa gibi büyük kent merkezlerinde çok canlı bir köle piyasası yarattığı gibi, esir ve cariyelerin belli başlı köle pazarlarında daima iyi para getirmesi sonucu, Osmanlı tarihinin ilk üç yüzyılı boyunca sınır boylarındaki akıncı gruplarının çapul ve esir alma faaliyeti için de güçlü bir dürtü oluşturuyordu. Ancak onaltıncı yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlılar, tam da iç piyasalarında köle talebinin arttığı bir sırada, batı sınırlarında artık sert bir direnişle karşılaşır oldular. Bu yüzden Osmanlılara köle temini, işi esas olarak Kırım Tatarlarının eline geçti ve bunlar Polonya'ya, Rusya'ya ya da Çerkezistan'a karşı yaygın köle akınlarına giriştiler. Öyle ki, köle ticareti, Kırım ekonomisinin temel direği haline geldi."[475]

---

[473] İnalcık, Halil, "İmparatorluk ve Nüfusu", İnalcık, Halil, Quataert, Donald, (Ed. by.), **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, Çev. Halil Berktay, vd., Cilt:1 (1300-1600), İstanbul, Eren Yayıncılık, 2004, s.342
[474] İnalcık, **A. e.,** s.341
[475] İnalcık, **A. e.,** s.342

Köle ticareti, Bağdat, Şam, Kahire, Medine, Halep, Erzurum, İstanbul, Belgrat, Sofya gibi ana merkezlerde, belirli bir düzen altında açıkça yapılırdı. İstanbul'a köleler Karadeniz ve Akdeniz limanlarından köle gemileriyle getirilirdi. Afrika'dan çeşitli din ve milliyetlerde siyah köleler yanında, Rus, Çerkez, Gürcü köleler, İstanbul başta diğer Osmanlı kentlerinin esir pazarlarında görülürdü. Kırım Hanları, Çerkez Beylerinden her yıl vergi karşılığı köle alırlar, gemilerle İstanbul'a gönderirlerdi. Tarımsal ve hayvansal ürünler yanında "köleler, kuzey ihracatının esasını oluşturuyordu. ... Moskova kentinde Orta Doğu tüccarının köle satın almasına da izin verilir, ancak buna bir sayı sınırlaması konulurdu. ... Kırım'ın aşiret soyluları, bozkırdaki otlaklarının bir bölümünü tarım arazisine dönüştürüp, Polonya, Rusya ve Çerkezistan'a düzenlenen akınlarla esir alınan köleleri tarımsal emek gücü olarak buralara yerleştiriyorlardı."[476] Aynı şekilde Afrika kökenli köleler Kahire, Bağdat, Şam, Halep pazarlarından alınıp İskenderiye üzerinden İstanbul'a getirilirdi. "16. yüzyıl sonunda ve 17. yüzyılda Anadolu'daki köle nüfus arasında en çok Macarlarla Rusların kaydı geçer. Köleler bazen ülkenin çok yakınlarından da getirilebiliyordu. Sınır eyaletleri ahalisi zaman zaman yeniçerilerin köle avlamak için yaptığı hiç nedensiz baskınlardan şikâyetçi oluyordu. Ankara gibi denizden uzak, iç kesimlerdeki kentlerin kadı mahkemeleri bile zaman zaman yasadışı yollarla köleleştirildiklerinden şikâyetçi olan kölelerin iddialarını karara bağlamak durumunda kalırdı. Esirler dışında bir de tüccarlar tarafından yurtdışından getirilen köleler vardı. Bu köle tüccarları bugün güney Rusya olan bölgede faaliyet göstererek Tatarlardan veya Abazalar gibi esir avcılarından köle satın alırlardı. Anadolu'nun Karadeniz kıyısındaki limanlar yoluyla köle ithalatı 17. yüzyıl boyunca devam etti. ... Macaristan, güney Rusya ve Kafkaslardan gelen köleler dışında Osmanlı İmparatorluğu'na Afrika'dan da genellikle Mısır yoluyla köle ithal edilirdi. 16. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde, Afrika kökenli köleler ve azatlılar Ege'nin Aydın eyaletinde o kadar dikkat çeker bir hal almışlardı ki, İstanbul'dan bu kişilerin bir araya toplanmasını yasaklayan bir emir çıkartıldı. ... Siyah kölelerin en değerlilerinin varış noktası padişahın haremiydi. ... 15. ve 16. yüzyıllar Bursa'sında

[476] İnalcık, **A. e.,** s.338

ipek tüccar ve imalatçılarının köle edinmesi ve belli bir süre çalıştıktan sonra azad edip kendi işlerini kurmaları için gerekli olanakları sağlanması olağandı."[477]

Osmanlı Devletinde köle ticareti belli bir düzen içinde yürütülürdü. Esir ticaretini düzenleyen Osmanlı Kanunnameleri bulunmaktadır. Köle pazarlarının düzeni, denetimi ve vergilerinin toplanması işi, esirciler emini unvanlı görevli ve yardımcısı esirciler kethüdası tarafından yapılırdı. Köle ihracatı, gümrük vergisine tabi tutulurdu.[478] "Köle ticaretinden alınan vergilerle gümrük resimleri, Osmanlı hazinesinin Kırım limanlarından sağladığı en önemli gelirdi."[479]

Osmanlı devleti, diğer sanayi öncesi toplumlar gibi, "her türlü girişimi insan gücüne dayandırıyor, bütün girişimler ise, sürekli ve düzenli bir köle akışını gerekli kılıyordu. Köle emeği, yalnız imparatorluk ordusu ve donanmasına değil, muazzam bayındırlık işlerine ve taşımacılığa da insan gücü sağlamaktaydı. Ancak bu alanlarda dahi (seçkinlerin kalabalık kapıhalkları bir yana bırakılırsa) köle emeği zaman içinde çeşitli nedenlerle azalma gösterdi. Onyedinci yüzyıldan itibaren sultanın merkezi otoritesi zayıflarken, savaşlar da eskisi kadar başarılı olmamaya başladı. Aynı zamanda kaçak kölelerin izini sürmenin giderek zorlaşması, köle fiyatlarının fırlamasına yol açtı."[480]

"Kölelik ve hak çelişmeli sözlerdir, birinin bulunduğu yerde öteki bulunmaz."[481]

2.1.4. Köleliğin Kaldırılması

Köleliğin kaldırılmasına yönelik ilk girişimler ABD'de 1688 yılında yayınlanan bir dilekçe ile gündeme geldi. 1700'lerde kölelik karşıtı broşürler

[477] Faroqhi, Suraiya, "Krizler ve Değişim 1590-1699", İnalcık, Halil, Quataert, Donald, (Ed. by.), **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, Çev. Ayşe Berktay vd., Cilt: 2 (1600-1914), İstanbul, Eren Yayıncılık, 2004, s.719-720
[478] İnalcık, **a.g.e.,** s.246
[479] İnalcık, **A. e.,** s.339
[480] İnalcık, **A.e.,** s.342-343
[481] Rousseau, Jean-Jacques, **Toplumsal Sözleşme**, Çev. Vedat Günyol, II. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, s.12

yayınlanmaktadır. 1688'den yüzyıl kadar sonra, 1775-1776 yıllarında kölelik karşıtı girişimlere devam edilmiş, Metodist mezhebi de, kölelik karşıtı eylemlerde önemli roller oynadı. Amerikan Cumhuriyetinin ilk liderlerinden Benjamin Franklin 1790'da bir gazetede müstear isimle yayınladığı bir makalede köleliği hicvetmektedir.[482] Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) sonrası kölelik, Amerikan Devriminin temel ilkelerine aykırılık oluşturmakla birlikte, kölelik bu dönemde ekonominin temelini oluşturduğu için, 1787'de anayasal metinde köle ticareti yasaklanması ertelenerek çözümlenmeye çalışıldı. 1807 yılında kabul edilen bir yasa ile 1808 yılı başından itibaren Birleşik Devletler yargı alanı içinde herhangi bir alana köle ithali yasaklanmıştır. 1808'den sonra köleliğin kaldırılmasına yönelik talepler artmıştır. Birleşik Devletlerin çoğunlukla güneyindeki tütün, pirinç ve diğer tarımsal alanlarda kullanılan köleler, 1831'de büyük bir ayaklanma çıkarttılar. Siyah bir vaizin önderlik ettiği ayaklanmada 61 beyaz öldürülünce, kölelik yanlıları cesaretlendi ve kölelik karşıtları, kölelik uygulamalarının seyrek görülüp, 1800'lere kadar tamamen kaldırıldığı kuzeye göç etmek zorunda kaldılar. Köle karşıtı kampanyalar, halkın katkıları ile oluşturulan fonlarla azat edilerek özgürleştirilen siyah kökenlilerin vatanları Afrika'ya gönderilmesi şeklinde sürdürüldü. 1833'de İngiliz sömürgelerinde köleliğin yasaklanması sonrasında kurulan Amerikan Kölelik Karşıtı Topluluğu 1840'da kölelik karşıtı hareketi ulusal bir kampanyaya dönüştürdüler. Bu kampanyalar, Kuzey'de kabul görüp, Güney'de kölelik taraftarları ile aralarındaki gerilimi artırdı. Gerilim, 1861'de Kuzey, Güney arasında bir iç savaşla sonuçlandı. Savaş sürerken Başkan Lincoln, 1863'de Azat Birdirgesi'ni yayınlayarak güneydeki tüm kölelerin azatlığını tanıdı. 1863 Bildirgesi "köleliği tümden ve hemen sona erdirmiyordu. Çünkü, kararname sadece isyan bölgesindeki köleleri kapsıyordu ve federal hükümetin bu yasayı uygulama yetisi sınırlıydı. Bununla birlikte söz konusu açıklama, Kuzey-Güney Savaşının sona erdirilerek Birliğin tesisi için yaşamsal önem taşımıştı ve bu ülkede yaşayanlar Birliğin zaferinin aynı zamanda köleliğin sonu

[482] Schick, İrvin Cemil, **Avrupalı Esirler ve Müslüman Efendiler**, Çev. Zülal Kılıç, vd., İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005, s.46

anlamına geldiğini anlamışlardı."[483] Savaş sonrası 1865'de Anayasa'nın 13. maddesi değiştirilerek, kölelik tüm ülkede kaldırıldı.[484]

Amerika'da köleliğin kaldırılmasında yaşanan kuzey ve güney eyaletler arasındaki uzlaşmazlık, ekonomik gelişmenin farklarından kaynaklanmıştır. "Ekonomisi tarıma ve özellikle pamuk ekimine dayanan güney eyaletlerinde çalıştırılmak üzere, Afrika'dan zenci köleler getirilmişti. Ailelerinden ve yaşadıkları topraklardan zorla kopartılıp Amerika'ya getirilen bu Afrika insanları, son derece ağır koşullar altında, güneyin geniş pamuk tarlalarında çalıştırılıyorlardı. Ekonomisi büyük ölçüde endüstriye dayanan kuzey eyaletleri ise köleliğin yasaklanması ile serbest kalacak ve kuzeye göçedebilecek zencilerle bol ve dolayısıyla ucuz elemeği sağlamayı amaçlıyorlardı."[485]

Avrupa'da köleliğin kaldırılmasına yönelik önemli girişimler İngiltere'de başlamıştır. 1772'de İngiltere'den gönderilmek istenen bir köle ile ilgili kararında Hâkim Lord Mansfield, kölelik kurumunu pozitif hukukun kabul edemeyeceğini belirtmiştir. "1785 tarihinde Thomas Clarkson tarafından yazılan 'Özellikle Afrikalı olan, insan soyunun köleleştirilmesi ve ticareti üzerine deneme' başlıklı inceleme, İngiliz kölelik karşıtı hareketin düşünsel çerçevesini çizmesi ve hareketin propagandasının yapılması bakımından son derece etkili bir girişim oldu. Latince yazılan bu deneme, ertesi yıl (1786) İngilizce ve Fransızca'ya çevrilerek Philadelphia ve Paris'te yayınlandı. 1787'de Clarkson, İngiltere'de kölelik karşıtı hareketin öncüsü olarak bilinen Granville Sharp ve Josiah Wedgewood ile birleşerek ilk kez 'Kölelik Karşıtı Cemiyeti' kurdular. Bu örgüt ve şubeleri, Parlamentonun Atlantik aşırı köle ticaretini yasaklayan bir yasa çıkartması amacıyla imza toplama kampanyası yürüttüler."[486] Ancak, İngiltere'de kölelik sürmüştür. Kölelik karşıtı ilk

[483] Gemalmaz, **a.g.e.,** s.286
[484] Amerika'da köleliğin kaldırılmasının, Afrika kökenli siyahî kölelerin yaydığı bulaşıcı hastalıkların, yerli ve beyaz nüfusu yok etmeye kadar götürmesinin yattığı iddia edilmektedir. "Aslında, Amerika'da kölelik karşıtı hareket, insan hakları konusundaki entelektüel bilinçten çok, köle limanlarında yaşayan şehirli beyazların biyolojik güvenlikleriyle ilgili bilinçaltı kaygılarından doğmuş olabilir", Nikiforuk, **a.g.e.,** s.116
[485] Sander, **a.g.e.**, s.116
[486] Gemalmaz, **a.g.e.,** s.289

olumlu gelişme, 1806'da kabul edilen bir kanunla, fethedilen yeni yerler ve sömürgelere köle ticaretinin yasaklanması ile yaşandı. 1807 ise kölelik tümden kaldırıldı. 1811'de ise köle ticaretinin cezası ağırlaştırılıp, ceza sömürgelerine sürgün olarak değiştirildi. Sömürgelerde köleliğin kaldırılması ise 1833'de çıkan, uygulaması 1834'den itibaren başlayacak bir kanun ile gerçekleşti. 1838'de tüm köleler özgürlüklerine kavuştu.

Fransa'da köleliğin kaldırılması, İngiltere'de yaşanan gelişmelerle zamandaş ve benzerdir. "1787 yılında Abbe Gregoire, Abbe Raynal ve Marquis de Lafayette'in öncülüğünü yaptığı bir grup aydın 'Kölelik Karşıtı Komite'yi kurdular. Bu örgüt, Fransa parlamentosunda köleliğin ilgası yanlısı girişimleri desteklemekteydi. Fransız Devrimini izleyen yıllarda da, köleliğin kaldırılması çalışmalarını sürdürdü."[487] 1815'de köle ticaretini yasaklayan Fransa, 1848'de sömürgelerinde de köleliği kaldırmıştır. Köleliğin yaygınlaşmasında önemli rol oynayan Danimarka, 1802, İsveç 1813, Hollanda 1814'de köle ticaretini kaldırırken, İngiltere, köle ticaretini kendi ülkesinde yasaklamanın yanında, ikili anlaşmalar yaptığı Portekiz, İspanya ve Brezilya başta olmak üzere pek çok ülkede köleliğin kaldırılmasının yolunu açtı. Köle emeğine ihtiyaç duyan İspanya ve Brezilya uzun zaman direndilerse de, İspanya'da 1873, Brezilya'da 1888'de kölelik tamamen kaldırıldı.

Avrupa'da olduğu gibi, Osmanlı toplumunda 1847 yılında Sultan Abdülmecit'in yayınladığı bir fermanla İstanbul Esir Pazarı kaldırılmıştır. 1856'da esir ticaretini yasaklayan Paris Muahedesi, Osmanlı Devletince kabul edilmiştir.[488] 1857'de yayınlanan "Esareti Zenciyenin Men'i ile Tüccar ve Mütecasirlerin Cezalandırılması Hakkında Ferman" ile Afrika kökenli köle ticareti bütün Osmanlı topraklarında yasaklanmıştır. 1880'de köle ticaretinin ilgası amaçlı Osmanlı-İngiliz Antlaşması imzalanmıştır. Tüm düzenlemelere karşı köle ticareti gizlice devam

[487] Gemalmaz, **A. e.,** s.291
[488] Cin, Halil, Akgündüz, Ahmet, **Türk Hukuk Tarihi**, Cilt II, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, 1996, s.43. Kölelerin azat edilmesinin 1830'larda başladığı, bu tarih itibari ile Osmanlı topraklalarında bulunan Hıristiyan kölelerin azat edilmelerini isteyen fermanın çıkarıldığı söylenmektedir, Gemalmaz, **a.g.e.,** s.294

etmiştir.[489] Esir Pazarı olmadığı için, Afrika kökenliler Fatih'te bazı hanlarda, Çerkezler Tophane'de evlerde satılmaya devam etmiştir. "Afrika'dan Osmanlı İmparatorluğu'na köle ticaretinin hacmiyle ilgili dağınık veriler ve makul tahminler 19. yüzyılın büyük bölümünde, yılda yaklaşık 8-10 bin civarında kadın ve erkeğin imparatorluğa getirildiğini göstermektedir."[490] Köleliğin yasaklanmasına dair ikinci düzenleme II. Abdülhamit'in 1891'de yayınladığı "Usera-yı Zenciye Ticaretinin Men'i" dir. Son olarak "1909'da tahta çıkan Sultan Reşat, köleliği ve köle ticaretini yasaklayan yeni bir İrade yayınlamıştır. Bu fermanın adı 'Çerkez, vs. köle ve cariyelerin üsarayı zenciye gibi alım ve satımının yasaklanmasına ilişkin ferman'dır."[491]

2.2. İnsan Ticaretinin Çeşitleri

İnsan ticaretinin adından da anlaşılacağı gibi öznesi insandır. Buna rağmen, mağdurlarının durumları ve işlenme amaçları, suçun farklı çeşitlerini ortaya çıkarmıştır.

2.2.1. Cinsel Sömürü Amaçlı Kadın Ticareti

Cinsel sömürü amaçlı kadın ticareti, insan ticareti çeşitlerinin en yaygın olanıdır. Pek çok insan ticareti araştırması, suçun mağdurlarının kadınlar ve çocuklardan oluştuğunu, bu ticaretin küresel bir nitelik kazandığını

[489] Smith, Julia Clancy, "Geç Dönem Osmanlı Tunusu'nda, Göçmen Bir Akdeniz Sınırı Boyunca Kadınlar ve Toplumsal Kontrol; 1830-1870", Özveren, Eyüp, vd., (Haz.), **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, İstanbul, İletişim, 2006, s.121
[490] Toledano, Ehud R., "Osmanlı Doğu Akdeniz'inde Afrikalı Köleler: Bir Kültürel 'Merkezileştirme' Örneği", Özveren, Eyüp, vd., (Haz.), **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s.102
[491] Gemalmaz, **a.g.e.,** s.295

göstermektedir.[492] Kadınlar, kandırılarak, tehdit edilerek ya da mağduriyetlerinden istifade ederek bu ticaretin öznesi haline getirilmektedirler. Kadınlar, ev hizmetlerinde kullanılmak, bakıcılık yaptırılmak, sanayi ya da tarım işçiliği, mankenlik, şov-kız olmak gibi eğlence sektöründe çalıştırılmak üzere vaatlerde bulunarak, kaçırılmakta, daha sonra zorla fuhuş bataklığına sürüklenmektedir. Çeşitli mağduriyetleri bulunan bu kadınlar, pasaportlarına el konularak, yabancısı oldukları bir ülkede çaresiz konuma düşürülmekte, sağlıksız ortamlarda biyolojik güvenliklerini tehdit eden şartlarda, insan haysiyetini rencide etmenin ötesinde psikolojik arazlara maruz kalacak muamelelere uğratılarak seks işçisi/kölesi, olarak çalıştırılmaktadır. Kadınlar, ülkelerinden ayrılmaları esnasında insan tacirlerine borçlandırıldıkları için, çalışmaları karşılığı ya alamamakta ya da çok düşük ücretlere razı olmak zorunda kalmaktadırlar.

Kadın ticareti amaçlı insan ticaretinin insanlığın vicdanını rahatsız edecek bir başka boyutu, savaş bölgelerindeki kadınların, savaşan güçler tarafından seks kölesi olmaya zorlanması ve insan tacirlerine satılmalarıdır. "Eski Yugoslavya'da, Gürcistan'da ve Azerbaycan'da iç savaşın ve zorunlu göçün kurbanı olan kadınlar, Batı Avrupa'da genelevlerde pazarlanmaktadır."[493]

Konu ile ilgilenen uluslararası kuruluşların insan ticaretinin büyüklüğü göstermek üzere çeşitli rakamlar vermesine rağmen, bu ticaretin doğası gereği siyah rakamlar yüksek ölçülerdedir. Bu nedenle biz herhangi bir rakam vermekten ziyade, herhangi bir ülkede fuhuş amaçlı buluşma alanlarında, yabanca, özellikle dağılan Doğu Bloğu ülkeleri kökenli kadınların varlığının artık doğal görüldüğünü hatırlatmakla yetineceğiz. Günümüzde, Arap ülkelerinden Güney Amerika ülkelerine, İsrail'den Avrupa kentlerine, Türkiye'nin taşra vilayetlerinde Amerika Birleşik Devletleri'ne kadar pek çok yerde, legal ya da illegal cinsel birleşme alanlarının işçilerinin tamamına yakını eski Sovyet Bloğu kökenli kadınlardan oluşmaktadır. Müşterilerin talepleri, kadın kaynağının Güney Asya'dan, Afrika ülkelerine kadar çeşitlendirmekte, mağdurların çeşitlerini artırmaktadır.

[492] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.164
[493] Castles, Miller, **A. e.,** s.163

2.2.2. Emek Sömürüsü

İnsan ticaretinin bir başka çeşidi emek sömürüsüdür. Yaşadıkları topraklarda geçim şartları olmayan ya da bu şartları yitiren kişiler, insan tacirlerinin ağlarına düşerek bilmedikleri ortamlara sürüklenmektedirler. Yabancı oldukları ortamlarda, ellerinden pasaportları alınan bu kişiler, çaresizliklerinden de yararlanılarak, ağır çalışma koşullarında çalıştırılmaya zorlanmaktadır. Yerli işçilerin çalışmayacakları sağlıksız ve iş güvenliğinden yoksun koşullarda yok pahasına çalıştırılan insan ticareti mağdurları, hiçbir ihtiyaçlarını karşılayamayacakları ortamlarda barındırılarak, esir muamelesine uğratılmaktadırlar.

Bir çeşit modern kölelik olan emek sömürüsü, insan ticareti mağdurunun çaresizliğinden istifadeyle rızası dâhilinde yapıldığı için engellenmesi oldukça zordur. İnsan ticaretinin, kadın ticaretinden sonra en yaygın görülen türüdür.

İnsan ticaretinin emek sömürüsüne uğrayan mağdurları, koşulları ne olursa olsun, çalışmaya gönüllüdürler. Ülkelerinde kendilerini bekleyen olumlu hiçbir şey olmadığı gibi, bakmak zorunda oldukları aile fertlerinin yegâne dayanaklarıdırlar. Çalışmaya gönüllü olmayanlar da insan tacirlerine borçlandırılarak, çalışmaya zorlanmaktadırlar. Bu şekilde ağır şartlarda çalışan kişiler iş piyasalarının ucuz işgücünü oluşturmakta, yerli işçilerin çalışmayacakları düşük ücretlerle, çok fazla mesai yapmaya zorlanarak, iş güvenliği maliyetlerine ihtiyaç duyulmayan ortamlarda çalıştırılmaktadırlar. Çoğunlukla gönüllü kaçak işçi pozisyonunda olmalarından dolayı, ücretlerini ya eksik almakta ya da hiç alamamaktadırlar.

Sağlıksız, iş güvenliğinden yoksun ağır şartlardaki iş kolları yanında, işverenin ucuz maliyeti nedeniyle başvurduğu, yabancı işgücü, marjinal sektörlerde bolca kullanılmaktadır. Marjinal sektörlerin kayıt dışılığı, emekleri sömürülmek üzere yabancı bir ülkeye getirilmiş kişilerin istihdamını daha kolaylaştırmaktadır. Eğlence sektörü de emek sömürüsünün yoğun kullanıldığı alanlardan birisidir. Ev

hizmetleri, bakıcılık gibi kayıt dışı işler, emek sömürüsünün yoğun yaşandığı yerlerdendir.

Emek sömürüsü amaçlı insan ticaretinin Sovyet Bloğunun dağılmasından sonra dikkat çeken diğer bir yanı kadınlaşmasıdır. Yukarıda göç bölümünde genişçe işlendiği gibi, emekleri sömürülen yabancı işgücü piyasası büyük oranda kadınlardan oluşmaktadır. Bu şekilde çalışmaya zorlanan kadın işgücünün cinsel istismara uğraması bir başka dikkate değer konudur.

2.2.3. Çocuk Ticareti

Çeşitli amaçlarla kaçırılan, bizzat aileleri tarafından satılan çocuklar, insan ticaretinin bir başka grup masum öznesini oluştururlar. Fakir ülkelerin vatandaşları, çocuklarına daha iyi gelecek sağlamak üzere rızaları alınarak, çocuklarını satmaktadırlar. Aileler, bu ticaretten, bir miktar gelir elde ederken, çocuk tacirleri müşterilerinin bulunduğu ülkelere göre yüksek karlar elde etmektedir.

Çocuklar, kadınlar gibi cinsel sömürü amaçlı çalıştırılmak üzere insan ticaretinin öznesi olabilmektedir. Çocukların cinsel istismarı onların biyolojik ve psikolojik bütünlüğünü yok etmekte, sapkın yetişkinlerin kirli fantezilerinin oyuncağı, edilgen araçlarına dönüştürmektedir. Çocuk fahişelerin rakamı her geçen yıl daha fazla artmaktadır. Özellikle Güney Asya kökenli çocukların kullanımı her geçen gün yaşları daha küçülerek yaygınlaşmaktadır. Cinsel deneyim yaşamamış olmak, çocuk ticaretinde karlılığı artıran bir özellik olarak görülmektedir. Çocuk pornografisi bu ticaretin bir başka cinsel istismar yolu olmuştur. Kaçırılan çocuklar, çocuk pornografisinin aktörleri olarak kullanılma yanında, internet teknolojisi kullanılarak, bu tarz pornografi bağımlılarının hizmetine sunulmaktadırlar.

Çocuk ticaretinin bir başka boyutu, çocuğu olmayan ailelere evlat teminidir. Legal yollardan evlat edinemeyen aileler, kaçırılan ya da ailelerinin rızası ile satın

alınan çocukları satın alarak, bu hasretlerini sonlandırmak istemekte, çocuk tacirleri bu yollarla yüksek gelir elde etmektedir.

Çocukların, dilendirilmek, ağır koşullarda marjinal sektörlerde çalıştırılmak, asker olarak yetiştirilmek ve suç organizasyonlarına eleman olarak kazandırılmak üzere insan ticaretinin konusu yapıldıkları bilinmektedir. Özellikle kaçırılan çocuklar bu şekilde kullanılmakta, suç tacirlerinin sermayeleri olmaya zorlanmaktadır. Çocukların, çalıştırılmak istenilen işlere göre, bedensel bütünlüklerine zarar verilmekte, böylece tacirler açısından daha karlı sermaye araçları olmaları sağlanmaktadır.

2.2.4. Organ Ticareti

Tıp teknolojisinde yaşanan gelişmeler, pek çok organın nakledilmesini olanaklı kılmaktadır. Ölen kişilerin organlarının nakledilmesi gibi, canlı kişilerin de organları nakledilmektedir, hatta canlı insanlardan yapılan nakillerin daha başarılı olduğu bilinmektedir. Özellikle böbrek naklinde canlı kişilerden alınan organlarda başarı daha yüksek olmaktadır.

Tıbbın gelişmesi ile organ naklini olanaklı kılmakla birlikte, organ nakli bekleyen hasta sayısı, nakledilecek organ sayısından fazladır. Bu durum bir "organ karaborsası"nın oluşmasına neden olmakta, yasal olmayan organ ticaretini teşvik etmekte, suç örgütlerini bu alana yönlendirmektedir. Organ için beklemek istemeyen, yeterli ekonomik güce sahip kişiler, suç örgütlerini kullanmakta, organ tacirlerinin müşterileri olmaktadırlar.

Talep yönünü zengin hastaların oluşturduğu organ ticaretinin, arz yönünü ise, fakirlikten organını satmaktan başka çaresi olmayan kişiler oluşturmaktadır. Bu arz-talep dengesine insan/organ tacirleri aracı olmakta, büyük karlarla organ satışında bulunmaktadırlar. Arz yönünde karlılığın artması, insan tacirlerine cesaret vermekte,

başlangıçta çaresizliğin kullanılarak, mağdurun rızası alınarak yapılan organ nakli, kaçırma ve zorla organ alma/çalma boyutlarına vardırılarak sürdürülmektedir.

Zengin Arap ülkeleri, İsrail, Japonya, İtalya, Kanada, ABD vatandaşları, organ ticaretinin talep tarafını meydana getirirken, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Moldova, Romanya, Meksika, Peru, Güney Afrika ülkeleri arz tarafında organ verecek kişilerin bulunduğu ülkeleri oluşturmaktadır.

Organ ticaretinin bir başka boyutu, yasa dışı yapılan naklin sağlıksız şartlarda gerçekleştirilmesidir. Razı edilen ya da zorlanarak organları alınan kişiler, hijyenik olmayan ortamlarda, gelişebilecek komplikasyonlar karşısında tıbbi müdahaleden uzak şartlarda tıbbi işleme tabi tutulmaktadır.

2.3. İnsan Ticareti Suçunun Evreleri

İnsan ticareti suçunu çeşitli evrelerde incelemek, suçu daha doğru anlamamıza yardımcı olacaktır. Suçun evrelerde incelenmesi, ticaretin, başlangıç, gelişme ve sonuçlanma aşamalarının farklı coğrafi alanlarda, farklı organizasyon yapıları içinde, farklı yöntem ve araçlar kullanılarak yürütülmesinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 12:
İnsan Ticareti Açısından Ülkelerin Durumu ve İnsan Ticaretinin Evreleri

Ülke Pozisyonu	İnsan Ticareti Evresi
Kaynak Ülke	Eleman Arama/ Bulma/Temini
Transit Ülke	Nakliye/Taşıma
Hedef Ülke	Sömürü

İnsan ticareti suçunun başlangıç evresi eleman arama ve bulmadır. Bu evre kaynak ülkede gerçekleşmektedir. Bu ticaretin ikinci aşamasında, insan ticareti kurbanlarının nakledilmesi gerçekleşmekte ve transit (geçiş) ülkeleri

kullanılmaktadır. İnsan ticareti suçunun son aşamasında varılan hedef ülkede mağdurların istihdamı yani sömürüsü sağlanmaktadır.

İnsan ticareti, kar elde etmek üzere, insanın metalaştırılarak, alınıp-satılır mal haline getirilmesidir. Doğal olarak bir ticaret adamı olarak insan taciri daha fazla kar elde etmek amacındadır. İnsan tacirleri, daha fazla kar elde etmek ve yasadışı ticaretin risklerini azaltmak için, eski yöntemlerini terk eder, rotalarını değiştirir, resmi belgeleri yenileyebilirler. Buna rağmen, insan ticaretinin eleman temini ve sömürü aşamalarında, klasik pazar ilişkilerine girilmek zorundadır. Eleman temini aşamasında bir çeşit ilan ve reklam faaliyeti yürütülecektir. Aynı şekilde sömürü evresinde de, insan tacirleri ellerindeki ürünü pazarlama ihtiyacındadırlar. Bu her iki faaliyette, insan tacirleri için güvenlik riskleri oluşturur. Takip ve kontrol organları bu faaliyetleri izleyerek, yasa dışı faaliyeti deşifre edip, organizasyon yapısını açığa çıkarırlar.

2.3.1. Eleman Arama/Bulma/Temin Evresi

İnsan ticareti mağdurlarının önce kaynak ülkede araştırılıp bulunması, ya da elde edilmesi gerekmektedir. İnsan tacirleri, kurbanlarını yaşadıkları yerleri terk edip, bir başka ülkeye geçici ya da kalıcı yerleşmeleri için ikna eder, zorlar ya da onları kaçırırlar. Bu aynı zamanda, birlikte ya da nakil organizasyonundaki kişilerle seyahat etmeye ikna etmeyi içermektedir. Kurbanların büyük çoğunluğu ise ikna edilmektedir.

İnsan tacirleri kurbanlarını, yaşadıkları sosyal ortamda, kendilerinden önce aynı yolları deneyen diğer mağdurlar aracılığı gibi bireysel irtibatlar, gazete, dergi vb. iletişim araçlarında ilanlar, iş bulma acenteleri gibi vasıtalarla bulurlar. Mağdurların bir grubu yasal işler konusunda kandırılırken, bir grubu da seks sektöründe çalışmaya ikna edilirler ki; bu ikna, olumlu iş ve yaşam koşulları, ekonomik anlaşmalar ve bireysel özgürlükleri kapsamaktadır. Bu aşamada kurban

kadınların ikna edilmesinde satıcı kadınlar kilit rol oynarlar. Kurbanların çoğunluğu, kendileri ile ilk irtibat kuranların kadınlar olduğunu beyan etmektedir.

İnsan ticaretinin mağdurları bu evrede, yolculuk belgeleri, seyahat masrafları, çalışma ortamının alt yapısı ve komisyon olarak tacirlere bir miktar para ödemeyi kabul etmektedirler. Mağdurun ödeme yapamayacak ekonomik kısıtlılık durumunda olması halinde ya da ödeme yapmasına rağmen, yetersizliği iddia edilerek, mağdurlar ülkelerinde tacirlere borçlandırılmaktadır. Böylece başlayan borç köleliği, mağdurun bir mal gibi satıcılar arasında satılması ve hedef ülkede istenilen şartlarda çalıştırılmaya zorlanmasına zemin oluşturmaktadır. Borçlandırma sayesinde insan tacirleri, kaynak ve hedef ülkelerde reklam, bina kiralama ücretleri, oturum izni masrafları gibi altyapı hizmetlerine kaynak yaratmaktadırlar.

İnsan tacirleri kaynak ülkede seyahat ve yerleşimle ilgili belgeleri temin etme, gerekli işlemleri tamamlama ya da sahte belgeleri düzenleme işlemlerini yerine getirirler. Bu onların resmi görevliler ve sahte belge düzenleyen organizasyonlarla ilişki kurmalarını gerektirir.

İnsan ticareti mağdurunun temin edilmesi için, kandırma, cebir, şiddet ve tehdit, nüfuzun kötüye kullanılması çaresizlikten yararlanma, sahip olunan denetim olanaklarından yararlanma gibi yöntemlere başvurulmaktadır.

2.3.1.1. İkna, Hile ile Kandırma

Sözlük anlamında kandırmak, "kanmasını sağlamak, inandırmak, ikna etmek, aldatmak" anlamındadır.[494] İnsan ticareti konusunda kandırma, mağdurun, çeşitli hile ve entrikalarla yabancı ülkeye gitmeye ikna edilmesidir.

[494] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, www.tdk.org.tr/

İnsan tacirleri, çoğunlukla iş bulma acenteleri, medya ilanları gibi yasal araçlarla, mağdurları yasal ve yüksek ücretli işler bulma ve yasal yerleşim koşulları konusunda ikna ederler. Mağdurlar, ev hizmetleri, bakıcılık, ağır koşullarda işçilik gibi yasal işlerde istihdam edileceklerine inanırlar. Mağdurlar, eğlence sektöründe çalışmaya ikna edilirken de, fahişelik hizmetleri yapmayacakları konusunda inandırılırlar. Yüksek ücretlendirilme de ikna araçlarından birisidir. Çalışma koşullarının mükemmelliği yanında, iş dışında yaşam alanları ve sosyal ilişkilerin memnuniyet verici olduğu söylenip, kurbanın ödemesi gereken kira, vergi, aracı hizmetler ücretlerinden hiç bahsedilmez.

İnsan tacirleri, özellikle kadın kurbanlarını arkadaşlık, evlilik gibi taleplerle kandırırlar. Tacirin bu masum talebine inanan kurban, daha sonra cinsel istismara tabi tutularak, ailesi ve sosyal çevresinden kopartılır ya da eşi olarak gördüğü kişi ile seyahate, başka bir bölgede yaşamaya ikna edilirler. Cinsel istismara, fiziksel şiddet uygulamaları da eklenerek, kurban tacirlerin isteklerini yerini getirmeye zorlanır. Yaşadığı alan ve sosyal çevreden kopartılarak çaresizleştirilen kurban daha sonra insan tacirlerinin sömürülerine hazır hale getirilir.

İnsan tacirleri mağdurları ikna etmek için onlardan ücret talep ederler. Ücret veren mağdurlar, iş bulacakları düşüncesine kapılırlar. Bunların yanında gerekli evrakların tamamlanması ya da ikna kabiliyeti yüksek sahte belgelerin hazırlanması mağdurları, insan tacirlerine güvenebilecekleri konusunda ikna edecektir.

2.3.1.2. Zor Kullanma, Tehdit ve Şiddet

Sözlük anlamıyla "cebir, zor, zorlama, zorlayış, zorla yaptırma, zor kullanma, zorlayıcı kuvvet, kompulsiv kuvvet, icbar etme, baskı yapma, bir kimsenin isteğinin aksine bir hareketi yapmaya veya yapmamaya zorlama, birine zorla bir iş yaptırma, bir şeyi yaptırmak için maddi ve manevi kuvvet kullanma, tabii iradeyi istenilen hareketi yapmaya fizik kuvvetle zorlama"dır. Şiddet sözcüğü ise, "kaba güç, sertlik

(katılık) gösterme, peklik, sıkılık, zarar verme, hasara uğratmak için fizik güç kullanımı, beden gücünün kötüye kullanılması, fiziki ve ruhsal baskı ile kişinin iradi hareketlerinin engellenmesi, aşırı derecedeki güç davranışları, ortalığa korku ve yılgı salmak, tedhiş" anlamlarında kullanılmıştır. Cebir ve şiddete maruz kalan mağdurun şahsı, fizik bütünlüğü üzerinde yapılan hareketler neticesi, kişi halen hissedebileceği kötülük ve tecavüz icrası suretiyle, başka şekilde davranma imkanından yoksun bırakılmakta ve bu şekilde bir işi yapmaya veya yapmamaya zorlanmaktadır. Bu şeklide şiddet maddi cebir olarak görülebilir.

Tehdit, sözlük anlamında, "zor, zorlama, zorlayış, icbar etme, baskı yapma, bir kimsenin isteğinin aksine bir hareketi yapmaya veya yapmamaya zorlama, bir şeyi yaptırmak için maddi ve manevi kuvvet kullanma, tabii iradeyi istenilen hareketi yapmaya fizik kuvvetle zorlama, verilecek bir cezayla korkutma, birinin gözünü korkutma, gözdağı, korku verme, korkutma, bir kimsenin yasada yazılı durumlar dışında, başkasını ağır ve haksız bir zarara uğratacağını bildirmesi, bir kimseye kendisine zarar vermek kötülük yapmak niyetinde olduğunu söz ve davranışlarla belirtmek" anlamlarına gelmektedir.[495] "Keza insan hareketlerini sınırlayan bir kavram olarak "tehdit" ise maddi cebrin aksine mağdurun vücut bütünlüğü aleyhine doğrudan ve o an gerçekleşen fiziki bir hareket değil, daha ziyade, failin isteğinin yerine getirilmemesi halinde, ileride mağdura bir zarar verileceğinin bir kötülük yapılacağının bildirilmesi ve bu şekilde onun güvenlik duygusunun, iç huzurunun bozulması, endişeye sevk edilmesidir. Bu itibarla "tehdit" kavramını "manevi cebir" olarak zikredebiliriz."[496]

İnsan ticareti suçunda tehdit, kişinin fiziksel bütünlüğüne zarar verme şeklinde olabileceği gibi, ailesi, arkadaşları, sevdiği sosyal çevresine zarar vermeye inandırılması şeklinde gerçekleşir. Kurban, ailesine, arkadaşlarına ait bilgileri bu evrede insan tacirlerine vererek, kendilerine baskı olarak kullanılacak araçları, farkında olmadan insan tacirine vermektedir. Tacirin öğrendiği kişisel bilgiler,

[495] Arslan, Çetin, "İnsan Ticareti Suçu (TCK Md. 201/d)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 53, Sayı:4, 2004, s.50-51

[496] Arslan, Çetin, vd., **Türkiye'de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasal Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım**, Ankara, IOM Uluslararası Göç Örgütü için hazırlanan Rapor, 2006, s.31

kurbanın sindirilmesinde kullanılarak, etkili olacaktır. Tehdit yöntemi, sadece eleman temin edilmesi evresinde değil daha sonraki aşamalarda da kullanılmaktadır. Mağdurların seyahat belgelerine el konularak, kimliksizleştirilmekte ve yasal statüleri yitirtilmekte, kolluk organlarının denetimlerine karşı çaresiz kalmaları sağlanmaktadır.

2.3.1.3. Baskı ve Nüfuzu Kötüye Kullanmak

Sözlük anlamında baskı, "hak ve özgürlükleri kısıtlayarak zor altında bulundurma durumu, tahakküm" anlamında kullanılmaktadır.[497] Bu durumda mağdur, kendisine uygulanan yıldırma, sindirme veya şiddet eylemleri sonucunda, bağımsız hareket etme ve karar verme yeteneğini kaybetmektedir. Nüfuzun kötüye kullanılması ise, mağdurun gerek ailevi, gerek mukavelevi ve gerekse başka türlü bağlarla ilişki içinde bulunduğu kimselerce ve bu kimselerin mağdur üzerinde sahip oldukları etkiyle/manevi kuvvetle, failin fiiline rıza göstermesini sağlamaktır.[498]

İnsan tacirleri, eleman temini aşamasında da baskı yöntemine başvururlar. Mağdurların daha serbest hareket edebilecekleri bu safhada kontrol organlarına başvurarak, hareketlerini önlemelerine engel olmak üzere, baskı zorunlu koşullarda uygulanmak istenecektir. Mağdurlar, sevdikleri aileler, akrabalar üzerinde tehditler oluşturarak, baskı altına alınır.

İnsan tacirleri, kurbanlarını, çocuklarının eğitim, sağlık ihtiyaçları gibi mağduriyetlerini kullanarak, onları yurt dışında çalışmaya ikna ederler. Çocuklarının zorunlu sağlık giderlerini ödemek, biriktirmek için özellikle anneler, yurt dışında çalışmaya razı olurlar. Aynı şekilde çocuklarının eğitim ücretlerinin kazanılması da kadın, erkek aile üyelerinin yurt dışında çalışmaya ikna edilmesinde etkilidir.

[497] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, www.tdk.org.tr
[498] Arslan, Çetin, **a.g.e.**, 2004, s.53

Çocukların dışında diğer aile üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanmasında ekonomik sıkıntı yaşayanlar, yurt dışında çalışmayı düşünürler.

İnsan tacirleri, ülkelerinde kişileri önce ihtiyaçları için borçlandırıp, daha sonra bu borçlarını ödemek üzere yurt dışında çalışmak üzere baskı uygularlar. Borçlandırma, yurt dışına çıkış işlemlerinin masraflarını içerebilir. Bu aşamalarda mağdurlarla mukaveleler yapılarak, şahsın hukuksal anlamda insan tacirinin isteklerine boyun eğmesini sağlayacak ortam oluşturulur. Kurbanın borcu geri ödemesi mutlaka bir takvime bağlanarak, üzerine kuvvetli bir baskı kurulmaya çalışılır. Borcun geri ödenmesinin şekli de sömürü aşamasını kolaylaştırmak üzere planlanır, borç kaynak ülkeye havale göndermek suretiyle yapılabileceği gibi, hedef ülkede üçüncü şahıslara verilmek suretiyle de gerçekleşebilir. Böylece, kurbanın üçüncü kişilere satışının yolu açılmış olur.

2.3.1.4. Mağdurların Çaresizliklerinden ve Mağdurlar Üzerinde Sahip Olunan Denetim Olanaklarından Yararlanmak

Mağdurların çaresizliğinden yararlanmak, içinde bulunduğu maddi veya manevi olumsuz durumu ortadan kaldırmak veya çözmek olanağı bulunmayan mağdurun, umarsız durumundan istifade edilerek, razı edilmesidir. Mağdurlar üzerinde sahip olunan denetim olanaklarından yararlanmak ise, mağdurun bulunduğu konum veya şartlar itibariyle, doğrudan fail veya kendisi üzerinde kontrol hak ve yetkisi olan kişiler tarafından, söz konusu hak ve yetkinin sağladığı fırsatların kullanılması suretiyle, razı edilmesidir.[499]

İnsanlar bazen, içinde bulundukları ortamlarda kendilerini çaresiz, karşılaştıkları sorunlarla baş edemez durumda hissederler. Bu durumlarda genelde önlerine çıkan olanakların yarar ya da zararlarını hesaplamadan, onlardan yararlanma

[499] Arslan, Çetin, **A. e.,**2004, s.53

yolunu seçerler. Kendilerini önlerine çıkan olanakların akışına bırakmayı isterler. Kendileri için arzuladıkları şeyleri temin etme imkânı olmayanlar, yaşadıkları ortamdan kurtulmak ve geniş olanakları bulacaklarını umdukları yerlere gitmek isterler. Ailelerinden kaçanlar, çeşitli başarısızlıkları nedeniyle çevrelerinde rencide edilenler, kötü alışkanlıkları ve bağımlılıkları bulunanlar, kendilerine sunulan fırsatları değerlendirmeden yararlanmak durumunda kalabilirler. İnsan tacirleri bu durumda bulunan kişileri, kendilerini gizledikleri kozmopolit kentsel alanlar ya da ulaşım olanaklarının kesiştiği kalabalık meydanlarda bulur ve kendileri ile birlikte hareket etmeye ikna ederler.

İnsan tacirleri, fakir, sefalet içinde yaşayan aileleri, çocuklarına daha iyi imkânlar bulma konusunda yardımcı olacaklarına inandırırlar. Bu durumda aileler, vesayetleri altında bulunan çocuklarını insan tacirlerine verebilir ya da satabilirler. Aynı şekilde özellikle genç kızların insan tacirlerine satıldıkları olaylar görülmüştür. Eşleri tarafından insan tacirlerine satılan kişilere de rastlanılmaktadır.

2.3.2. Nakliye/Taşıma Evresi

Nakliye yolları ve yöntemleri coğrafi koşullara bağlıdır. Kurbanlar, kara, deniz, hava yolları aracılığıyla nakledilebilir. İzlenilen güzergâh direkt kaynak ülkeden hedef ülkeye olabileceği gibi, transit ülkeleri de içerebilir. Sınırların geçilmesi ise legal ya da illegal şekilde gerçekleşir. İkna edilip nakliye organizasyonu ile beraber hareket etmeyen, kaçırılan mağdurlar, zorla ya da uyuşturucu verildikten sonra kaçırılmaktadır.

Taşıma evresi direkt kaynak ülkeden hedef ülkeye şeklinde gerçekleşmiyorsa, transit ülke/lerde mağdurlar bekletilir, toplanmaları sağlanır. Bu esnada transit ülkelerde oluşturulan korunmalı evlerde mağdurlar biriktirilir. Mağdurların bundan sonra geçecekleri sınırlara ilişkin hazırlıklar tamamlanır. Ulaşım araçları, seyahat belgeleri, yolda kullanılacak ihtiyaçlar transit ülkelerde hazırlanır.

Taşıma evresinde korunma evlerinde biriktirilen mağdurlar, buralarda hapsedilir, cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalabilir, böylece sömürü aşamasında karşılaşacakları muamelelere rıza göstermeye hazırlanırlar. İnsan tacirleri böylece mağdurları sömürü aşamasından önce sindirmeyi, zorlamalarına boyun eğmelerini sağlamayı amaçlarlar. Eleman temini aşamasında söylenmeyen seks sektöründe istihdam gibi gizli amaçlar açıklanır ve mağdurlar fahişeliğe zorlanırlar.

Taşıma evresi, hazırlanan gerçek ya da sahte belgeleri kullanma aşamasıdır. Sahte belgelerle yapılan seyahatlerde belgenin inandırıcılığı ya da kontrol görevlilerin denetimlerinin aşılması taşıma safhasında organize olmayı gerektirecektir. Bu aşamada, insan tacirleri mağdurlarla ya birlikte olurlar ya da onları kendi nakliye organizasyonundaki güvendikleri elemanları ile birlikte hareket ettirirler. Kurban sahte belge kullanma konusunda istek sahibi olacağı gibi, ikna da edilebilir. Kurbanın sahte belge talep etmesi halinde masrafları da karşılaması gerekir ya da kurban insan tacirlerine borçlandırılır. Sahte belge kullanmaya ikna edilen kurbanlar ise sınır aşmanın kolaylaşacağına inandırılırlar ve bu konuda hazırlık yapmaları sağlanır.

Taşıma evresinde, insan tacirleri, nakliye organizasyonları ile birlikte çalışabilecekleri gibi, kendileri de taşıma işini bizzat gerçekleştirebilirler. Kaynak ve hedef ülkelerin coğrafi durumları bazen kara, deniz, hava yollarının peş peşe kullanılmasını zorunlu kılabilir. Taşıma birden fazla nakliye organizasyonunun koordinesini sağlamak şeklinde de gerçekleşebilir.

Hava yoluyla gerçekleştirilen insan ticaretinde genelde gerçek ya da aldatma kabiliyeti yüksek sahte belgeler kullanılır. Hava yollarının sıkı korunması, üst düzey kontrol teknikleri, insan ticareti organizasyonlarını daha da profesyonelleşmeye itmiştir. İnsan ticareti organizasyonları, deniz yolunda da aynı profesyonel hassasiyeti, sınırların deniz gümrüklerinden geçilerek gerçekleşeceği yolculuklarda gösterirler.

Deniz yolu çoğunlukla, deniz gümrüklerine girilmeyecek yerlerde insanların karaya ayak basabilecekleri alanları bulabilecek balıkçı tekneleri ile gerçekleştirilmeye çalışılır. Teknelere balık istifi doldurulan mağdurlar, tehlikeli yolculuklara sürüklenir. İnsanlık dramlarının yaşandığı bu seyahatler, sınır kontrollerinin zor olduğu kıyılardan sınır aşma çabaları ile sonuçlanmaktadır. Karaya ayak basan mağdurlar, buralarda kara araçları ile hedef noktalara eriştirilmektedir.

Kara yolu araçlar ya da yürüyerek sınırların aşılması şeklinde gerçekleşmektedir. Sınırın araçla aşılması yanında, sınıra kadar araçlarla gelinmekte, yürüyerek, sınır kontrolüne girmeden transit ya da hedef ülkeye varılmaktadır. Yürüyerek sınır aşılır ise, burada tekrar kara araçlarına binilerek, hedef noktalara varılmaya çalışılmaktadır. Kara yolunun kullanılması, organizasyonlar arasında koordinenin kurulması yanında sınır aşmaya yollarının öğretilmesi, bilgi verilmesi şeklinde de olmaktadır.

2.3.3. Sömürü Evresi

Sömürü evresinde, temin edilip, taşınan mağdurlar, insan tacirlerinin amaçlarına göre kullanılmaktadır. Bu evrede de yukarıda temin evresinde açıklanan tehdit, şiddet, baskı ve diğer yöntemler kullanılmaya devam etmekte, çoğunlukla mağdur, esarete benzer uygulamalara tabi kılınmaktadır. Mağdurun herhangi bir özgürlüğü, serbest seçim ve karar verme hakkı bulunmamakta, tamamen insan tacirlerinin istekleri doğrultusunda hareket etmeye zorlanmaktadır. Borçlandırılmış, seyahat belgelerine el konulmuş, tecrit edilmiş mağdur, yabancısı olduğu bir ortamda korumasız bırakılmaktadır. Bundan sonra, mağdur fiziksel ve psikolojik şiddete maruz bırakılarak, itiraz etme direnci kırılmakta, tacirin isteklerine itaat etmesi sağlanarak, bir sermaye olarak daha karlı hale getirilmeye çalışılmaktadır.

Sömürü evresi mağdurun kaçırılma amacına uygun olarak, hedef ülkede istihdamını içermektedir. İnsan ticareti mağdurlarının büyük çoğunluğu cinsel

sömürü amacıyla temin edilip, sınır aşması sağlanmaktadır. Cinsel sömürü, hedef ülkedeki seks ticaretinin mahallî koşullarına ve mahallî kontrol organlarının düzeyine bağlı olacaktır. Mağdurlardan seks endüstrisinde istihdam edileceğini bilmeyenler, yabancısı oldukları hedef ülke ve toplumda şiddeti de içeren yöntemlerle bu alanda çalışmaya razı edilmekte, yabancı ve illegal statülerinin verdiği çaresizliklerden yararlanılmaktadır. Mağdurlar bu aşamada, ya bizzat kendilerini getiren insan ticareti organizasyonun sermayesi, seks hizmetçisi olarak kullanılmakta ya da seks ticareti yapan organizasyonlara satılarak, borçlandırılmış sermayelere dönüştürülmektedir.

Cinsel sömürü amacıyla getirilen mağdurlar, yasal ya da yasal olmayan genelevler, gece kulüpleri, barlar gibi gece eğlencesi sunan işletmelerde, yasal ya da yasal olmayan eskort acenteleri, sauna ve masaj salonlarında fahişelik hizmeti verirler. Bir çeşit seks kölesine dönüştürülen mağdurlar, uzun saatler boyunca, müşterilerinin istediği cinsel hizmeti sunmaya zorlanırlar.

İnsan tacirleri, mağdurların seks endüstrisine uyum sağlamasını sağlamak üzere bazı baskı yöntemleri kullanarak, onları kontrol altında tutmaya çalışırlar. Başlangıçta mağdurların seyahat ve kimlik bilgilerine el konulur. Çalışmayı kabul etmeyenler, çalışma koşullarından yakınanlar ani fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz bırakılırlar. Çalıştıkları birleşme alanlarında normal insanlarla sosyal ilişki kurmalarına engel olmak üzere sürekli gözetim altına alınır ve denetlenirler. Mağdurların diğer mağdurlarla ilişki kurmaları ve içinde bulundukları ortam hakkında bilgi edinmelerine engel olmak üzere sıklıkla yerleri ve çalışma arkadaşları değiştirilir. Mağdurlar, polis ve diğer kontrol görevlilerinden yardım almalarını engellemek üzere korkutulurlar. Kurbanlar, kendileri, sevdikleri ya da ülkelerindeki ailelerini fiziksel ya da cinsel saldırılarda bulunulacağı şeklinde tehdit edilerek, korkutulurlar. Sevdiklerinin de kaçırılıp, fahişeliğe zorlanacağı tehdidi yanında mağdurlar, fahişelik yaptıklarının ailelerine, sosyal çevrelerine söyleneceği ve dönecekleri sosyal çevrelerini kaybedecekleri tehdidi ile de karşılaşırlar. Kurbanların denetiminde, kadın satıcılar, yönetici, yönlendirici gibi işlevleri ile sömürü evresinin anahtar rolüne sahiptirler. Aynı şeklide kadın satıcılar, bu evrede paranın transferi ve aklanmasında da etkin roller üstlenirler.

Mağdurların müşteriler ile direkt temas kurmalarına engel olunur ve aracı hizmetler mutlaka mağdurlarca görülür. Müşteri bulma, bulundukları kenti, semti tanımayan mağdurların alan değiştirmeleri, temel ihtiyaçlarının karşılanması tacirlerce gerçekleştirilir. Mağdurların yalnız sokağa bile çıkmalarına izin verilmez. Müşterilerden alınan ücretlerin önemli bölümüne ise insan tacirlerince el konulur. Mağdura çok düşük bir ücret ödendiği gibi, ev kirası, yiyecek parası, sahte oturum belgeleri temini gibi masrafları kendisinden alınır.

Emek sömürüsü, insan ticaretinin diğer önemli bölümünü içermektedir. Emek sömürüsü, diğer sömürü amaçlarına göre daha az belirgindir ve anlaşılması zordur. Emek sömürüsünde de mağdurların seyahat ve kimlik belgelerine el konulmaktadır. Mağdurlar, sağlıksız, ağır koşullarda, sosyal güvenceleri olmadan çalıştırılmakta ve düşük ücretler almaya zorlanmaktadır.

Organ kaçakçılığı için razı edilen ya da kaçırılan insan kaçakçılığı mağdurları, organlarını vermeye zorlanırlar. Çoğunlukla illegal yapılan bu tıbbi müdahaleler sağlıksız ve elverişsiz ortamlarda gerçekleştirilmektedir. Mağdurlar organları ile birlikte sağlıklarını da kaybetmekte, vaat edilen ücretleri alamamaktadırlar.

2.4. İnsan Ticaretinin Aktörleri

İnsan ticareti suçu son yıllarda giderek yaygınlaşmış, mağdurlarının önemli bir bölümü ise kadın ve çocuklardan oluşmuştur. Yaşanan insanlık dramları, sıkı kontroller, bu ticaretten elde edilen karın yüksekliği nedeniyle tacirleri durduramamış, giderek profesyonelleşerek, organize olmalarını sağlamıştır. Kaynak ülkelerde, sömürüye açık, hazır ve ekonomik bedelini ödemek üzere arayış içerisine girmiş sınırsız kurbanın varlığı, hedef ülkelerde, özellikle seks pazarında kurbanların hizmetlerine yönelik büyük sayıda talep, insan tacirlerinin organize suç ağlarını

örerek, arz-talep dengesinden büyük karlar elde etmelerine uygun ortamı hazırlamıştır. Bu nedenle insan ticareti suçu, birçok sosyal ve ekonomik etmenin birbirini etkilediği, birbirleriyle ilişkilendirdiği karmaşık bir olgu olarak karşımızda durmakta, farklı boyutlarda çeşitli aktörleri ayrı ayrı ve birlikte incelemeyi zorunlu kılmaktadır.

2.4.1. Kurbanlar

Kurbanlar çoğunlukla, iç savaş ortamlarının olduğu, siyasal istikrarsızlık yaşayan, ekonomik olarak geri kalmış ülkelerden gelmektedir. Günümüzde görülen genel çizgilerle kurbanlar, zengin Kuzey-Batı ülkelerini hedefleyen Güney-Doğu ülkelerinden çıkmaktadır. Bunun beraber, transit ülkeler hedef ülkelere dönüşerek, göç alan ülkeler coğrafi olarak sürekli yaygınlaşmaktadır.

Kurbanların bulunduğu kaynak ülkelerde, yaşam tehlikesi yanında, temel ihtiyaçların dahi karşılanmasında zorluklar görülmektedir. Yerel iş olanakları kişilerin bireysel ve aileleri ile ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliliğin oldukça altındadır. Kurbanlar, ikna edilmiş veya zorlanmış olmaları fark etmeden, yaşamlarını minimum standartlarda sürdürebilmek için çok az sayıda seçenek sahibidirler.

İnsan ticareti mağdurları arasında kadınların ve çocukların oranı gittikçe yaygınlaşmaktadır. Mağdurların ana kütlesi artık kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınların büyük çoğunluğu seks ticareti içerisinde istihdam edilmektedir. Seks ticareti müşterilerinin kendi etniklerinden farklı kadınları talep etmesi nedeniyle, insan ticareti suçu açısından etnik yapı önemli bir rol oynamakta, farklı etniklerde kadınları ülkelerinden uzaklarda kurbanlar haline dönüşmektedir. İç Asya'dan gelen kurban Ortadoğu'da, Doğu Avrupa'dan gelenler Güneydoğu Asya'da, Afrika'dan gelenler Avrupa'da, Doğu Avrupa'dan gelenler Amerika'da, Güney Asya'dan gelenler Avustralya'da seks işçisi olarak çalışırken, ekonomik küreselleşmeye için

mükemmel örnekler teşkil etmektedir. Öte yandan kadınların kurban rolü yanında, çoğunlukla erkeklerin sahip oldukları satıcı pozisyonuna da katıldıkları görülmektedir.

İnsan ticaretinin kurbanları, eleman temini ve sömürü evrelerinde psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Mağdurun uğradığı cinsel istismar, fiziksel ve psikolojik şiddet, cinsel zevk için, korkutulmak, mecbur kılmak ve eğitilmek amaçlarını taşır. İnsan tacirleri, kurbanlarını kendi cinsel zevkleri, fahişeliğe zorlama ve fahişelik eğitimi için şiddete maruz bırakırlar. Uğradıkları şiddet ömür boyu sürecek hasarlara sebebiyet vermekte, mağduriyetten kurtarılsalar bile yaşadıklarının izlerini sürekli taşımaktadırlar.

Seks ticareti ya da emek sömürüsü mağduru kadınlar, yasa dışı istihdamları sonucu bir miktar gelir elde ederler. Bu gelir nedeniyle, müşteriler, cinsellikleri ya da emekleri sömürülen bu grubun mağdur olmadığını, kontrol görevlileri ise bizzat şüpheli olduklarını düşünürler. Oysa, bu kurbanlar, sermayesi oldukları ticaretten çok düşük ücretler elde etmekte ve onları bir mal gibi pazarlayıp, satan tacirler yüksek karlar elde etmektedirler. Kurbanların, seks işçiliği ya da diğer faaliyetlerle yasa dışı gelir elde edeceklerini bilmesi ve buna rıza göstermesi, onların insan ticaretinin kurbanları olmasına engel değildir. Kurbanlara verilen düşük ücretler, onların çaresizliklerinden yararlanıp, üzerinden elde edilen gelirin tamamına yakınını elde eden insan tacirlerini masumlaştırmaz.

İnsan ticareti kurbanlarının en savunmasız ve çaresizi çocuklardır. Kurbanlar arasında oranı hızla artan çocukların giderek yaş oranları da düşmektedir. Özellikle seks ticaretinde müşteriler, sapkın fanteziler ve cinsel yollarla bulaşan hastalıklara yakalanma riskini azaltma düşüncesi nedeniyle, çocukları talep etmekte ve yaşlarının gittikçe düşmesini istemektedirler. İnsan ticareti kurbanı çocukların, cinsel istismar, çocuk pornografisi aktörleri, emek sömürüsü, dilenme gibi çeşitli amaçlar altında sömürüye uğradıkları görülmektedir. Erkek çocuklar, seks ticaretinde güvenlik elemanı, izleme gibi yardımcı işlevlerde de kullanılmaktadır.

Kurbanlar, sınır aşma ve yabancı bir ülkede çalışma konusunda yasal sınırları zorladıkları ya da yasa dışı konumda oldukları için, kontrol görevlilerine şikayetçi olarak başvurmaları, uğradıkları sömürü hakkında resmi makamlara tanıklık yapmaları oldukça zordur. Kurbanların tehdit altında olmaları da resmi makamlara başvurmalarına engel olur. Tüm bunların yanında, kurbanlar, ülkelerinde elde ettikleri gelirlerin çok üstünde kazançlara kavuşurlar ve ülkelerinde ekonomik destek vermek zorunda oldukları yakınları bulunmaktadır. Böylece oluşan çaresizlik çemberi, kurbanı resmi makamlara müracaattan uzak tutar.

2.4.2. İnsan Tacirleri, Satıcılar

İnsan tacirleri, çeşitli yaş gruplarında, farklı geçmişlere sahip erkek ve kadınlardan oluşmaktadır. İnsan tacirlerinin günümüzde standart bir profilini oluşturmak ve bu profiller üzerinden kategorileştirmelere gitmek mümkün değildir. Ancak, organizasyon düzeyleri üzerinden esnek sınıflandırmalar yapmak mümkündür.

İnsan tacirleri, yasa dışı ticaretin çeşitli evrelerinde farklı işlevlerde bulunurlar. Eleman temini, bulunması ve sömürü evrelerinde reklam çalışması yaparlar. Nakliye/taşıma evresinde sınır geçmeyi sağlayacak kimlik ve seyahat belgelerini temin ederler. Sömürü evresinde, yabancı ülkeye naklettikleri kurbanlarının barınacak ve çalışacakları koruma ve randevuevlerini kiralarlar. İnsan ticaretinin tüm evrelerinde finansal işlemleri organize ederler. Bu işlevler, kontrol görevlilerine insan tacirlerinin takip edilecekleri yolları gösterir. Kontrol görevlileri bu işlevleri soruşturarak, sokakta dolaşma, randevuevi, sauna, masaj salonu, konsomasyon yapılan bar ve kafeler ve eskort ya da telekız hizmeti veren acenteler gibi fahişeliğin bütün şekillerine ait delilleri elde ederler. İnsan tacirleri, iş ve turist acenteleri, para havalesi ve değerlendirilmesi yapan finans kuruluşları, sınırlarda görev yapan resmi görevliler, telefon şirketi sahiplerini de organizasyonlarında kullanırlar. Bu iş kollarında kullanılan yazılı belgeler, havale belgeleri, leasing

anlaşmaları, seyahat belgeleri, kimlik belgeleri, telefon benzeri kişisel faturalar gibi dokümanlar ile kişisel irtibatlar ortaya çıkarılır.

İnsan tacirleri, bireysel faaliyetler yürütenler, kriminal amaçlı küçük ölçekli irtibat grupları, kompleks uluslararası profesyonel suç organizasyonlarına kadar farklı düzeylerde rol alabilirler. İç içe geçebilir, farklı coğrafyalarda birbirleri ile organize olarak çalışabilirler. Özellikle cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinin yüksek karı yanında düşük riskler içermesi, organizasyon düzeylerini birbirleri ile ilişkilendirmektedir. Bu nedenle satıcılar organizasyon düzeyleri bağlamında sınıflandırılmaya çalışılacaktır.

2.4.3. Küçük Ölçekli İrtibat Grupları

Küçük ölçekli irtibat grupları, akrabalık ağlarıyla sınırlı bireyler ve küçük gruplar, sınır aşmasına rağmen birbirleri ile irtibatları devam eden veya güvenilir ilişki olanakları bulunan etnik topluluklar temelinde ortaya çıkarlar.

Organizasyon ölçekleri küçük olduğu için, suça maruz kalan kurban sayıları da düşük düzeydedir. Organizasyon, çoğunlukla akrabalık, hemşerilik ve etnik temelde birbirleri ile irtibatlı kişilerin oluşmuş ya da oluşması kolay sosyal ağları içinde kurulur. Kaynak ve hedef ülkelerin sınır bölgelerinde bulunan, sınır ticareti, kaçakçılığı olanakları bulunan kişilerin geçmiş irtibatları sürdürülerek, insan ticaretine elverişli ortak bir zemin oluşturulur. İnsan tacirleri için güvenlik unsurlarını içeren bu sosyal ağlar, suçun gelişeceği yardımlaşma ve organizasyon ilişkilerini meydana getirir.

Küçük ölçekli gruplar, iş bölümlenmesinin yapıldığı profesyonel organizasyonlar olmaktan çok, birbirine güvenme temelinde bir araya gelmiş kar amaçlı küçük grupları içerir. Sınır aşma konusunda geçmiş deneyimleri olan ya da sınır aşan ilişkileri sürdüren akraba, hemşeri ve etnik gruplarının, irtibat ve

bilgilerinin bir araya gelerek, yasa dışı ticaret karına dönüştürülmeye çalışıldığı organizasyonlardır.

2.4.4. Büyük Ölçekli Profesyonel Suç Grupları

Büyük ölçekli profesyonel suç grupları, kesinleşmiş bir işbölümünün olduğu, gelişmiş organizasyon yapısına sahip, yasal büyük ticari işletmeler gibidirler. Organizasyonda gelişmiş işbölümü nedeniyle, suça ilişkin farklı işlevler disiplin içinde koordine edilir. Eleman temini, belgelerin tedariki ve hazırlanması ve sömürü evrelerinde farklı suç üyeleri görev alır. Suç şebekesinin hiyerarşik yapısı, bu işlevleri birbiri ile senkronize eder.

Büyük ölçekli profesyonel grupların üyeleri, kurbanlarını kontrol altında tutmak için zorlayıcı denetim mekanizmaları kurarlar. Kurbanları, yasal bir ticaretin satılan malı gibi gören bu acımasız profesyoneller, daha fazla kar elde etmek için şiddet dâhil her türlü yöntemi kullanırlar. Profesyonel suç grupları, kurbanları metalaştırıp, alınıp satılır geleneksel kölelere dönüştürmektedir.

Büyük ölçekli profesyonel grupları bir araya getiren profesyonellik temelinde karın yüksekliğidir. Profesyonellik düzeyinin yüksekliği, organizasyon güvenliğini artıracak, üyelerin birbirleri ile koordinesini sağlayacaktır.

2.4.5. Uluslararası Ölçekli Profesyonel Suç Grupları

Uluslararası ölçekli profesyonel suç grupları, bir ülkeden temin ettikleri kurbanları bir başka ülkedeki insan tacirlerine satan gruplardır. Uluslararası düzeyde suç grupları, yerel insan ticareti pazarını ellerinde tutan insan tacirleri ile çalışırlar. Kurbanların lokal dağılımını yapan küçük, büyük ölçekli gruplar, perakendeci olarak

görülürse, uluslararası ölçekli profesyonel suç grupları toptancı ya da dağıtıcılar gibi işlevlere sahiptirler. Kurbanlarını değişik suç şebekelerine defalarca satabilir ya da yeni pazarlara sunabilirler. Kurbanlar, yüksek karlı bölgelerde çalıştırılmadan önce, düşük karlı ya da daha az riskli bölgelerde denenebilir, bir çeşit staj içine sokulabilir. Bu düzey insan tacirleri, bu sürekliliği denetleyebilecek ve devam ettirecek pazar ilişkilerine ve kontrolüne sahiptirler.

Uluslararası ölçekli profesyonel suç grupları, gelişmiş işbölümlenmesine dayanan çok profesyonel yapılardan oluşur. Farklı ulusal suç şebekelerini organize etme yeteneği gösterirler. Küçük ve büyük ölçekli suç yapıları bir etnik altında örgütlenirken, uluslararası profesyonellikte yapılar farklı etnikleri örgütlerler. Uluslararası suç yapılarının kurbanları da farklı etniklerden oluşabilir.

Uluslararası ölçekli profesyonel suç grupları, insan ticareti dışında diğer uyuşturucu madde, silah kaçakçılıkları gibi uluslararası suç organizasyonları ile bağlantılıdırlar. Kendileri de bu tarz insan ticareti dışında suç eylemleri içindedirler. Profesyonel gruplar arasındaki bu ilişkiler yerleşik, kalıcı bir yapı arz eder. Bu suç yapılarının getirdiği yüksek kar etrafında toplanan bu gruplar, organize suçun yerleşik ağlarından yararlanırlar.

Profesyonel suç grupları içinde satıcı olarak erkekler rol almaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, kadınlar, kurban olmanın yanında satıcı olarak da insan ticareti pazarına girmeye başlamışlardır. Kadın satıcılar, eleman temini ve sömürü evrelerinde kilit roller oynamaktadırlar. Kurbanların temin aşamasında, ikna edilmesinde kadın satıcılar güven telkin ederek, etkili olmakta; sömürü evresinde ise, yönetici, denetleyici işlevler görmektedir. Bu nedenle insan ticareti organizasyonlarında erkekler üst düzey, patron pozisyonunda bulunurken, kadın satıcılar, alt düzey, fakat suç yapısı için yaşamsal roller üstlenmektedirler.

3. FUHUŞ VEYA CİNSELLİĞİN SÖMÜRÜSÜ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR YAKLAŞIM

Fuhuş, kelimesi, yaşanılan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde bir veya birkaç kişiyle para karşılığında cinsel ilişkide bulunmak[500] ve cinsel hizmet sunmak olarak tanımlanabilir.[501] "Fuhuş yapmak ise, bir kimsenin hissi bir bağ olmadan ve ayırım gözetmeden her erkeğe bir yarar karşılığında vücudunu kullanma izni vermesi, bunu meslek edinmesidir.[502] "Fuhuş, cinsel düzene (ve daha genel anlamda da para ve seks ilişkisine) dair herhangi bir analizde ele alınması gereken en önemli unsurdur."[503] Fuhuşta üç özellik vardır, bunlar; cinsi münasebette hissi yön bulunmaması, gelir getiren bir faaliyet olması ve sanat ittihaz edilmesidir.[504] Fuhuş yapan kimse, vücudunu başkalarının cinsel arzularının tatmini için sunmaktadır.[505] Fahişelik eylemi için fahişe ve sunduğu hizmeti talep eden müşteri gereklidir, onlara, bu eyleme aracılık eden "muhabbet tellalı" üçüncü olarak eklendiğinde, fuhuş örgütlü bir eyleme dönüşür.

"Kadınların, onlara bir nesne olarak sahip olan erkekler arasında dolaşmasının meta biçimi olan fahişelik"[506], modernlik öncesi, cariyeler, köleler ve metres olarak tutulan sosyete fahişeleri tarafından icra edilmekteydi. 18. yüzyıl sonlarından itibaren fuhuş sözcüğünün kullanımı yaygınlaştı. "Modern fuhşun önemli bir özelliği, kadınlarla müşterilerinin genelde birbirlerini tanımıyor olmalarıdır. Erkekler sonradan 'devamlı müşteri' haline gelebilseler de, ilişki başta kişisel tanışıklık üzerine kurulmaz. Bu durum, eski zamanlarda maddi kazanç uğruna cinselliğin hizmet olarak sunulduğu diğer cinsellik pazarlama biçimleri için geçerli

---

[500] **Türk Dil Kurumu Sözlüğü**, www.tdk.org.tr/
[501] Giddens, **a.g.e.,** s.492
[502] Önder, Ayhan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 4. Bası, İstanbul, Beta, 1994, s.588; Dönmezer, Sulhi, **Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Suçlar**, 5. Bası, İstanbul, 1983, s.340; Demirbaş, Timur, **Kriminoloji,** 2. Baskı, Ankara, 2005, s.234
[503] Altman, Dennis, **Küresel Seks**, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2003, Çev: Serpil Çağlayan, s.145
[504] Önder, **a.g.e.,** s.588
[505] Yenidünya, **a.g.e.,** s.215
[506] Fraisse, Geneviève, "Cinsel Farklılığın Felsefi Bir Tarihi", Duby, Georges, (ed.), **Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: IV, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.2005, s.67

değildi. Fuhuş, küçük ölçekli toplulukların dağılması, gayrı şahsi nitelikteki büyük şehir meydanlarının ortaya çıkışı ve toplumsal ilişkilerin ticarileşmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Küçük ölçekli geleneksel topluluklarda cinsler arasındaki ilişkiler görünürlükleri vasıtasıyla denetlenebilmekteydi. Yeni gelişmekte olan şehir alanlarında ise anonim ilişkiler kurmak daha kolaydı."[507]

Fuhuş, yukarıda Türkçe sözlükte verildiği anlamı ile yaşanılan toplumun kurallarına uymayan bir biçimde cinselliğin pazarlanması olarak ele alındığında toplumsal ahlakla ilgili bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa, "cinsellik, bir yandan sosyal, kültürel, politik ve ekonomik etmenler tarafından şekillendirilirken, diğer yandan tüm bunlara karşı direngen, güçlü bir unsur olmayı sürdürür."[508] Kendi üslubu ve ahlaki yasakları içinde bedensel hazların yaşandığı cinsellik, "dış dünyadan ayrı tutulamaz. ... Belli 'zevkleri' yaşayabilmemiz, politik ve ekonomik koşulların izin verdiği ölçüde mümkündür. Nitekim, bedensel hazlar çoğu zaman politik ve ekonomik koşullarla biçimlenir. ... Cinsellik, sürekli gözetim ve denetim altında tutulduğu halde, insan davranış, duygu ve düşüncelerinin 'doğal' ve 'mahrem' olduğu düşünülen bir alanıdır. 'Doğal' olandan ne anlaşıldığı kültürden kültüre büyük ölçüde farklılık gösterir ve dini, tıbbi, hukuki ve sosyal bir dizi kurum tarafından denetim altında tutulur. ... Toplumlar, dinsel ve kültürel yasaklar, törenler ve kurallarla; hukuk, bilim ve sağlık politikalarıyla; devlet kısıtlamaları ve teşvikleriyle ve Gayle Rubin'in 'biyolojik/toplumsal cinsiyet sistemi'[509] adını verdiği günlük yaşamın bir parçasını oluşturan geniş bir günlük pratikler yelpazesiyle cinselliği düzenler."[510] O halde fuhşu, bedensel hazların tatmininin bazı şekillerinin toplumsal değerlerle yasaklanması olarak görmek mümkündür.

---

[507] Giddens, **a.g.e.,** s.492
[508] Altman, **a.g.e,** s.13
[509] Rubin, Gayle, "The Traffic in Women: Notes on the Political Economy of Sex", Reiter, R., (Ed. by.), **Toward an Anthropology of Women**, New York, Monthly Review Press, 1975; Rubin, Gayle, "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality", Vance, Carole S., (Ed. by.), **Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality,** Boston, Routledge&Kegan Paul, 1984, s.267-319
[510] Altman**, a.g.e.,** s.13-14

Toplumsal değerlerle yasaklanan ve siyasal araçlarla denetlenerek, ortadan kaldırılmaya çalışılan fuhşun hala neden/nasıl var olduğu sorusu ilgi çekicidir. Bunu sadece, toplumsal, kültürel, siyasal, ekonomik etmenlerin biçimlendirdiği, tarih boyunca "sabit kalan tek şey, bedensel hazlar"[511]dır argümanı ile açıklamak, yeterince tatmin edici değil midir? "Hiç kuşkusuz, fuhuş kendisini ortadan kaldırmaya çalışan hükümetlere bile karşı koyan dirençli bir fenomendir. Neredeyse her zaman kadınlar erkeklere cinsel hizmet satmakta, tersi ise nadiren yaşanmaktadır. Almanya'nın Hamburg şehrindeki 'haz evleri' gibi erkeklerin kadınlara cinsel hizmetler sundukları yerler de yok değildir. Elbette, oğlanlar ya da yetişkin erkekler kimileyin başka erkeklerle de para karşılığı cinsel ilişkiye girebilmektedir. Fuhşu açıklayabilecek tek bir etken yoktur. ... Varılabilecek en inandırıcı genel sonuç, fuhşun erkeklerin kadınları cinsel amaçlar için 'kullanılabilecek' birer nesne olarak görmelerinin dışavurumu olduğu ve bu durumu kalıcı hale getirmeye yardımcı olduğudur. Fuhuş belli bir bağlamda kadın ve erkek arasındaki iktidar eşitliksizliklerinin dışavurumudur. Elbette başka birçok öğe de işe karışmaktadır. Fuhuş, fiziksel yetersizlikleri yüzünden ya da kısıtlayıcı ahlaki kodların olduğu hallerde, başka türlü cinsel tatmine ulaşamayan insanların cinsel tatmin sağlamalarının bir yoludur da. Fahişeler evlerinden uzak olan ve cinsel açlık çeken ya da arada bağlılık olmadan cinsel birliktelik yaşamak isteyen ya da başka kadınların kabul etmeyecekleri cinsel beğenileri olan erkeklere hizmet verirler. Gelgelelim bu etmenler fuhşun genel doğasından ziyade, fuhşun yaşama koşullarıyla ilgilidir."[512]

---

[511] Altman, **a.g.e.,** s.13

[512] Giddens, **a.g.e.,** s.493. Fuhşun, kadınların para karşılığı erkeklere seks hizmeti sunması olarak benimsenmesi, eleştirilmiştir: "Tarihsel süreçte fuhuş olgusunun meşrulaştırılması doğrultusunda ileri sürülen en etkili olmuş mit fuhuşun her toplum ve çağda kaçılmazlığının ileri sürülmesinde kendini bulmaktadır. Diğer bir deyişle, fuhuşun var olmasının toplumlar için son derece işlevsel olduğu ve fuhuş ortadan kaldırılırsa toplumsal düzende ciddi aksaklıklar olacağı iddiası bu olguyu sıradanlaştırma ve normalleştirme görevi görmektedir. Fuhuşun normalleştirilmesi ve çok önemli bir toplumsal işlev üstlendiği savunusu beraberinde kadının cinsel bir meta olarak görülmesini de normalleştirmekte ve sıradanlaştırmaktadır. Bunun en açık sonuçlarından biri tarihin ilk dönemlerinden itibaren fuhuş olgusunda yer alacak olan kadın aktörlerin belirlenmesi sorununu beraberinde getirmektedir. Böylece, kadın cinselliği kontrol altına alınmakta ve namuslu/namussuz kadın kategorileri oluşturulmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir kere daha üretilmesinin yansımalarından sayılabilecek fuhuş olgusunda, erkek doğal ve önlenemez dürtüleri ile tanımlanırken, kadın namussuz, şeytan, ayartan, kirli damgasıyla tarihte günah keçisi olarak yerini almaktadır. Toplumda kadın ve erkeğe ilişkin ortaya konulan ikiyüzlü namus anlayışına dayanan fuhuş olgusunun kaçınılmazlığının meşrulaştırılmasında kullanılan en önemli mitlerden biri, erkeğin ve kadının

Fuhşun, erkek cinsel isteklerine bedeli karşılığında kadının hizmet sunumu olarak tanımlanması, cinsiyetlerin toplumsal rollerinin belirmesi erkek egemen tarihsellik içerisinde oluşmuştur. Kadını alınıp, satılan bir nesne haline getiren fuhuş olgusu, fahişeyi damgalayıp, toplumdan dışlarken, fuhşu kurumsallaştırarak, erkek egemenliği için dokunulmaz, meşru bir alan oluşturmaktadır. Erkek, doğal ihtiyaçlarını karşılayan, cinsel eğitim alan, hatta kader kurbanlarına yardım yapan hayırsever rolünü üstlenirken, kadın sürekli aşağılanan bir konuma düşürülmektedir. Tarihsel olarak, "tarıma dayalı toplumlarda çoğunluğu erkeklerin üstlendiği işler olan, toprağın işlenmesi, savaşçı ya da tüccar yetiştirilmesi konusunda geniş aile büyük bir önem taşımaktaydı. Çocuğun soyundan emin olunması, aile içi mirasın paylaşımı ve kocası evden uzakta iken kadının cinsel davranışlarının kontrolü amacıyla kadında sadakat ve namus kavramları ön plana çıkmıştır. Böylece erkeğin cinselliği yaşaması sadece cinselliğin kendisi için olurken, kadın için cinsellik toplum için kabul edilebilir sınırlar içine çekilerek, aile içinde yaşanması gereken ve çocuk sahibi olma amacına indirgenmiş bir olgu haline gelmiştir. Böylece, cinsler arası cinsel davranışlara yönelik çifte standardın temelleri atılırken, erkeğin cinselliği yüceltilmiş kadının cinselliği ise aşağılanmaya maruz kalmış ve fahişeliğin toplumsal anlamda damgalanmasının temelleri de atılmıştır. Bu dönem toplumsal cinsiyet rolleri, kaynakların dağılımı, iktidarın belirlenmesi ve kadının cinselliğinin kontrolüne ilişkin olarak kesin olarak belirlenmiş bir erkek egemenliğini göstermektedir. Kaynakların bu eşitsiz dağılımı sürecinde, kadının kontrolsüz cinselliği etkili ancak tehlikeli olarak görülmüştür. Bu bağlamda fuhuş, erkek

---

doğalarının farklılığı dolayısıyla erkeğin dizginlenemez cinsel dürtülerinin fuhuşun kurumsallaştırılmasını zorunlu kıldığıdır (Roberts, Nickie, **Whores In History**, London, Harper Collins Publishers, 1992, s.16). Bu miti, fuhuşun erkek için bir cinsel eğitim ve eğlence aracı, toplumda kendisine saygınlık ve prestij kazandıran bir deneyim, namuslu kadınlardan talep edilemeyecek istekler için en uygun kurum ve hatta paraya muhtaç kadınlar için erkeklerin hayırseverliklerini gösterdikleri bir alan olarak ortaya koyan mitler izlemektedir. Aynı olgunun kadın aktörleri için ise, şehvet ve para düşkünü, toplumda namuslu erkekleri ayartan yuvaları dağıtan, tembel, kaderci kişilik özellikleri gösteren kadınlar oldukları, dolayısıyla içinde bulundukları durumu hak eden ve toplumsal politikalarla desteklenmelerine gerek olmayan bir grup olarak ele alınmaktadırlar. Açıkalın, Neriman, "Toplumda Fahişelik Kurumunun Vazgeçilmezliği Üzerine Mitler: Mersin Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal Of International Social Research)**, Volume ¼, Summer 2008, s.12. Açıkalın'ın eleştirilerini dikkate alan çalışmamız, fuhşun arz tarafında çalışanların genelde kadınlar olduğu, transgender (travesti ve transseksüel) ve erkek fuhşunun kadın fuhşunun yanında küçük bir bölümü oluşturduğu gerçeğini yadsımamaktadır.

cinselliğinin doğuştan, doğal gibi nitelemelerle yüceltilmesine hizmet ederken, kadının cinselliğinin iyi, namuslu anne rolü ve tehlikeli, kötü, namussuz fahişe rolü ile ikili bir ayrıma gidilmesine ve kadının değersizleştirilmesine hizmet etmiştir."[513]

Fuhşu, ahlaki bir perspektifle değerlendirerek, "toplum dışına itilmiş ve kendinden nefret eden kesimlerin sığınağı olarak gösteren klişelerden sakınmak gerekir: … 'Ahlaki bakış açısından genç fahişe kendini cinsel olarak değerlenmiş, toplumsal olarak değersizleşmiş bulur.'[514] Bu, seks endüstrisindeki gerçek istismar ve sömürünün inkar edildiği anlamına gelmemelidir. Anlatılmak istenilen, ahlaki kızgınlığın, insanların hayatta kalabilmek için bedenlerini satmak zorunda kaldıkları durumlarda yersiz, bunun gerçek bir tercih olduğu durumlarda ise gereksiz olduğudur. Refah toplumlarında rahat yaşamanın akılcı bir yolu olarak bu işi tercih etmiş porno oyuncuları ve fahişelerin sayısı küçümsenmeyecek düzeydedir. Buna karşın, dünyanın çoğu bölgesinde, bedenlerini satanlar bunu hayatta kalmak için ve genellikle korkunç koşullarda yapmaktadır."[515]

Fahişelik, "dünyanın en eski mesleklerinden birisi" olarak kabul edilmiştir. Böylece, medya derlemelerinden, akademik araştırmalara kadar pek çok çalışma, fuhşun çok eski tarihlere dayandığı görüşünü vurgular ve bir meslek olarak benimser. Bunun aksini savunanlar ise, fahişelerin, seks kölesi ya da kader kurbanı olduğunu söyler ve cinsel sömürü mağduru olduklarını belirtir. Her iki yorum arasında önemli farklardan birisi, fahişelerin, profesyonel bir meslek icra eden, arz tarafının etken üyeleri ya da cinsel sömürü mağduru, edilgen kurbanı olup olmadıklarıdır.[516]

---

[513] Açıkalın, **a.g.e.,** s.16-18

[514] Vauglin, François, "**La prostitution: HIV comme parcours exploratorie**", Paris, Ex Aequo, Şubat 1998

[515] Altman, **a.g.e.,** s.146. "Shivananda Khan'ın yazdığı gibi: 'İnsanların büyük çoğunluğu için seks işçiliği veya adı her ne ise, bir hayatta kalma stratejisidir. … Seks işçiliği terimi ekonomik güç ve karşılıklı uzlaşma gücü anlamında bir tür eşitliği, müşteriyle hizmeti veren kişi arasında bir iş anlaşmasını ima eder. Ama Kalküta, Bombay ve Dakka'da veya yoksulluğun, açlığın, evsizliğin ve kimsesizliğin olağan hale geldiği ve 14 yaşın altındaki bu 'işçilerin' çok büyük bölümünün ailede geçimi sağlayan başlıca kişi olduğu herhangi bir üçüncü dünya ülkesi şehrinde bu doğru olabilir mi?", (Khan, Shivananda, "Through a Window Darkly: Men Who Sell Sex to Men in India and Bangladesh", Peter Aggleton, (Ed. by.), **Men Who Sell Sex**, Philadephia, Temple University Pres, 1998, s.196)

[516] Küntay, Esin, Çokar, Muhtar, **Ticari Seks**, CETAD için hazırlanan Rapor, İstanbul, 2007, s.27

Fuhşun bir iş olarak görülmeye başlaması ile "seks işçisi" terimi de kullanılmıştır. "Seks işçiliği ve seks işçisi terimleri, seks işçilerinin kendileri tarafından, ticari seksi sadece kadınların toplumsal veya psikolojik karakteristliği olmaktan çıkarıp erkek ve kadınlar için gelir getiren bir faaliyet veya bir istihdam biçimi olarak yeniden tanımlamak için ortaya atılmıştır.[517] … Hintli grup Durbar Mahila Samanwaya Komitesi'nden gelen açıklama: … 'Fahişe' sözcüğü, geçimini cinsel hizmet vererek kazanan kadınların bulunduğu meslek grubu anlamına gelecek şekilde kullanılmaktan ziyade, kamu sağlığı, cinsel ahlak, toplumsal istikrar ve yurttaşlık düzenini tehdit eden, çoğunlukla kadın, homojen bir grubu anlatır. Bu söylemsel sınırlar içinde bizler, kendimizi sistemli olarak, baskın sosyal grupların hem maddi, hem de sembolik anlamda temizleyip sterilize ederek ahlaka uygun hale getirme çabalarının hedefi olarak buluruz. Herhangi bir biçimde siyasal planlama ve gelişim programlarında adımızın geçmesi durumunda, bizleri kurtarma, topluma kazandırma, iyileştirme, disiplin altına alma, denetleme veya gözetim altında tutmayı amaçlayan tutarsız uygulamalar ve projelerin ağına takılırız" şeklindedir.[518]

Fahişeliği, cinsel bir hizmet sunumu olarak ele alıp, "emek bağlamında vurgulayan 'seks işçisi' sözcüğü" nü kullanarak, seks işçiliğini bir iş kolu olarak tanımlayanlar, fuhşun meşrulaştırılması amaçlamaktadırlar. Fuhşun, bir iş kolu olarak tanımlanması, yukarıda Açıkalın'ın olduğu gibi ataerkin, erkek egemen bir görüşün sonuçları olarak eleştirilme yanında, içlerinde seks işçilerinin bulunduğu gruplar tarafından bile reddedilebilmektedir. Fahişe yerine seks işçisi, fuhuş yerine seks ticareti terimlerinin kullanılması, "müşteriye daha fazla vurgu yapan bir niteliktedir ve sadece cinsel hizmet sunumu üzerine odaklanmamıştır"[519], bu nedenle fahişelik yapan kişiyi edilgen bir konuma sokmakta ve sömürüsünü meşrulaştırmaktadır. Diğer yandan, "para için cinsel ilişkiye giren insanların çoğu, bunu kendi kimliklerinin tanımlayıcı bir yönü olarak algılamamaktadır ve şiddetle reddettikleri bir kimliğin çevresinde örgütlenme girişimleri pekala onlara itici gelebilir. Hemen tüm para ekonomilerinde,

[517] Bindman, Jo, Doezema, Jo, **Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda**, London, Anti-Slavery International, 1997, s.I; Overs, Cheryl, Longo, Paulo, **Making Sex Work Safe**, London, Network of Sex Work Projects, 1997
[518] Altman, **a.g.e.,** s.131
[519] Küntay, Çokar, **a.g.e,** s.3

tesadüfi cinsel birlikteliklerin pek çoğunda paranın rol oynadığı ve tür ilişkilerin büyük çoğunluğunda insanların kendilerini profesyonel seks işçileri olarak tanımlamayıp bunu hayatta kalmak için geliştirilen stratejilerden biri olarak gördükleri bir gerçektir.[520] Okul masraflarının ödenmesine yardım etmesi için kendilerine 'cici babalar'* (bir başka adıyla 'yedek lastik') bulan Afrikalı genç kızlar ve cinsel yakınlık karşılığında evlerde ağırlanmayı ve hediyeleri kabul eden Amerikan plaj jigoloları buna örnektir. … Fahişeliği sabit bir durum veya kimlik olarak değil, daha çok genelevler, eskort ajansları vb. yoluyla yapılan örgütlü fahişelikten tesadüfi buluşmalar sonucu önceden planlanmamış ilişkilere uzanan aralıksız, değişken bir durumlar yelpazesi olarak düşünmek daha faydalı olacaktır."[521]

Kurumsallaştırılarak, meşruiyet kazandırılmaya çalışılan fuhşu yasallaştırılarak kontrol altına alma çabaları bulunmaktadır. Bu çabalar, yasallığın seks ticaretini artırmaktan başka bir sonuca yaramayacağı şeklinde eleştirilmektedir. "Hollanda hükümeti, 2000 yılında seks ticaretini ekonomik bir aktivite olarak kabul etmiş ve Avrupa Birliği ve Eski Sovyet bloğu ülkelerinden 'seks işçisi' adı altında çalışmak isteyenlere, farklı 'bedenlere' pazarda talep olduğu gerekçesiyle, çalışma izni vermiştir. Avrupa'daki sivil toplum kuruluşlarına göre bu yasa, bağımsız 'göçmen seks işçileri' tanımıyla, kadın ticaretinin maskelenmesine ve artmasına neden olmuştur. İddiaların tersine fuhşun yasal olması ve suç olmaktan çıkarılması seks endüstrisinin kontrol edilmesine değil giderek genişlemesine neden olmuştur. Hollanda'da fuhuş, ülke ekonomisinin % 5'ini oluşturmaktadır. 1990'larda kadın satıcılığının ve 2000 yılında da genelevlerin suç olmaktan çıkarılması, Hollanda'da seks endüstrisini % 25 oranında arttırmıştır. Fuhşun yasalaştırılmasındaki amaçlardan biri, fuhşun, genelev ya da gece kulübü gibi yerlerde sokağa göre daha az mağduriyete neden olduğu görüşüdür. Ancak, sokakta çalışan pek çok kadın, kadın satıcılarının kontrolüne girmek ve sömürü aracı olmak istememektedirler. Ayrıca,

[520] Bu çeşit çıkar karşılığı seksin konu edildiği bkz. Heise, Lori, Elias, Chris, "Transforming AIDS Prevention to Meet Women's Needs", **Social Science and Medicine**, 40, 1995, p.931-943

* "sugar daddy": arkadaşlık ve yakın ilişki karşılığında genç bir kadın için para harcayan, varlıklı, orta yaşlı erkek

[521] Altman, **a.g.e.,** s.133-134

kadınlar, bazı ülkelerdeki yasalar gereği, fuhuş karnesine sahip olmak ya da zorunlu ve düzenli yapılan sağlık kontrollerine tabi tutulmak istememektedirler.[522],,[523]

Fuhşun denetlemenin ötesinde yasaklayarak önlemek mümkün olmamıştır. Yasaklamak, fuhşu yeraltına itmekte, fahişelerin güvenlikten sağlığa kadar çok sayıda konuda risk altına alırken, örgütlü suç gruplarının sömürüsüne açık hale getirmektedir. Yasaklama, insan tacirlerinin seks köleliği denebilecek bir seri uygulamasına kapı aralamaktadır.

Günümüzde seks konusuna çeşitli açılardan yaklaşan çok sayıda araştırma görülmekle beraber, seks ekonomisini "küresel ekonomi politiğin daha geniş çaplı kuramlarıyla bütünleştiren örnekler çok azdır. Nitekim, ekonomik önemine karşın, fuhşun, ahlaki bir fenomenden ziyade bir iş kolu olarak analizi büyük eksiklikler içermekte, buna rağmen, Batı Avrupa ve Avustralasya gibi ticari seksin belli biçimlerinin suç olmaktan çıkarıldığı bölgelerde bu sektörde dönen para miktarı yaklaşımların değişmesine neden olmaktadır.[524] … Pek çok yoksul ülkede seks endüstrisi diğer sektörlerden daha önemli bir konumdadır.[525] … Hızlı ekonomik değişimler, hem zengin hem de yoksul ülkelerde seks ticaretinin artmasına neden olmaktadır.[526],,[527]

---

[522] Raymond, Janice G., "Reasons for Not Legalizing Prostitution And a Legal Response to the Demand for Prostitution", **Journal of Trauma Practice**, 2, 2003, s.316-318

[523] Açıkalın, **a.g.e.,** s.28

[524] "1998'de Melbourne'un Age gazetesinde … yer alan makalede, seks endüstrisindeki büyümenin 'daha kabullenilir ve saygın' bir duruma geldiğinden söz edilmiş, bunun oteller, taksiler ve prezervatif üreticilerine sağladığı karlar vurgulanmıştır (Elias, David, "**A Growing Interest in Women, Sex and Money**", Melbourne, 19.11.1998). Makaleye göre, Avusturalya'da seks endüstrisinde istihdam edilenlerin sayısı 23000'dir ve 800 legal 350 illegal genelev ile eskort ajansları ve masaj salonlarından sağlanan gelir yaklaşık 1 milyar dolardır."

[525] "Dakka dışındaki Narayanganj liman şehrinde bulunan Bangladeş'in en büyük genelevinde, aileleriyle birlikte yaşayan 1600 işçinin çalıştığı bilinmektedir (Kellner, Peter, "We Are Richer Than Tou Think", **New Statesman**, 19.02.1999).

[526] "Seks, Nepal'in turizm gelirlerinin ne yazık ki çok önemli bir bölümünü oluşturmaya başladı. Seks ticaretinin bir diğer cephesinde de, Nepal'de dev bir sektör olan kadın kaçakçılığı yer alıyor. … UNİCEF tarafından yapılan bir araştırmada, 300000'den fazla Nepalli kadının Hindistan'daki genelevlere satıldığı bildiriliyor ("Rampant Prostitution: the Darker Side of Growing Tourism in Nepal", **Asian Age**, 11.11.1997, tekrar basım, Ki Pukaar içinde Londra, Nisan 1998, s.10). Daha küçük çapta da olsa benzer bir genç kadın ticareti, Mozambik'ten Cape Town ve Johannesburg genelevlerine yapılmaktadır. Johannesburg'daki ana ticari merkezin çöküşü, … bohem mahallesi Hillbrow'da seks işçiliğinin uyuşturucuyla birlikte başlıca endüstri kolu haline gelmesine neden

3.1. Fahişelik ve Fuhuş Olgusunun Tarihsel Gelişimi

Fuhuş tarihinin ilkçağlardan bugüne sürdüğü, kent uygarlıkları ile başladığı genel kabul görmüş, fahişelik dünyanın en eski mesleği olduğu iddia edilmiştir. Tarih öncesi dönemde görülen çok eşlilik, fahişelik ile ilişkilendirilmeye çalışılsa da, bu ilişkilerin bedel karşılığı olmaktan çok, ‹‹hediye›› niteliği taşıdığı bilinmektedir. Bedel karşılığı cinsel hizmet sunan kadınların varlığı henüz kanıtlanmış değildir.

Çeşitli toplumlarda fuhuş konusunda farklı ahlaki gelenekler ortaya çıkmıştır. Ücret karşılığı seksi dinsel görev olarak benimseyen anlayışlardan, evlilik dışı cinsel ilişkiyi fuhuş kabul etmeye kadar farklı toplumsal yaklaşımlar söz konusudur. Bazı toplumlarda, kadın fuhuş yaparak topluluğun geçimini sağlamakla görevliyken, bazı toplumlarda evlilik dışı ilişki ölümle cezalandırılır.

Fahişelik tarihin en eski mesleği olduğu şeklinde mitleştirilse de, "meslek sözcüğü az çok tam zamanlı bir uzmanlık anlamında alınırsa, şaman, yani cadı doktor herhalde, fahişenin binlerce, hatta belki de on binlerce yıl önündedir. Ama uygarlığın en eski günlerinde şaman rahip kıyafetine büründüğünde fahişe de kendine –tapınakta- daha uzun zaman boyunca kalacağı rahat bir köşecik bulmuştu."[528]

3.1.1. İlkçağlarda Fuhuş

Fuhuş tarihinin, ilk uygarlıklarda dini yaşamın bir parçası olan tapınak fahişeliği ile başladığı düşünülmektedir. Sümer ve Babil devletlerinde fahişelik utanılacak bir meslek olarak görülmezdi. Bu dönemde kadınlar seksüel hizmeti

---

olmuştur (Morris, Alan, **Bleakness and Light: Inner-City Transition in Hillbrow**, Johannesburg, Witwatersrand University Press, 1999, s.258-263).

[527] Altman, **a.g.e.,** s.143-144

[528] Tannahill, Reay, **Tarihte Cinsellik**, Çev. Sinem Gül, Ankara, Dost Kitapevi Yayınları, 2003, s.71

tapınağa ‹‹hediye›› veya Tanrı için sadaka karşılığında yerine getirirlerdi. Başlangıçta tapınakların temizliğini üstlenen kadınlar, kendilerini gökyüzünün yeryüzünü döllendirmesi ve bereketlendirmesi vazifesini gerçekleştiren kutsal varlıklar olarak görüp, erkeklerin hizmetine sunmaya başladılar.[529] Kökenleri bereket ayinlerine dayanması muhtemel bu kutsal fahişelerin kazançları, tapınakların gelirlerinin önemli bir bölümünü oluştururdu. Kutsal fahişelerin sundukları cinsel hizmet, tapınma ilişkisinden doğmakta ve Tanrılar için memnuniyet verici görülürdü. Kendileri için bir şey istemeyen, sadece Tanrıçalara verilecek armağanlar almak için çalışan bu rahibeler "erkeklerin cinsel isteğini kışkırtmayı öğrenecekleri, bir eğitim kursu geçirirlermiş."[530]

Gılgamış Destanı'nda, Kral Gılgamış ile Tanrıça İştar arasındaki konuşmaların yer aldığı Altıncı Tablet'te fahişelik konusu işlenmektedir.[531] M.Ö. 1750'lerde Hammurabi döneminde ise, tapınaklarda, rahipler, rahibeler, hizmetkârlar yanında tapınanlarla ilahlar arasında aracılık yapan kutsal fahişeler bulunurdu. Hammurabi'den bin yıl sonra Yunan tarihçi Herodotos Babillilerin "en yüz kızartıcı adetleri" olarak tapınak fahişeliğini tasvir eder. Herodotos, betimlemesinde, her Babilli kadın ömründe bir kez kendisini Aphrodite'ye adamak üzere yabancı bir erkeğe sunar ve bunun karşılığında tapınağa armağan olmak üzere ücret alarak, evine döner.[532]

---

[529] Tannahill, **A.e.,** s.72

[530] Walker, Kennth, **Fizyolojik Açıdan Cinsiyet**, Çev. Ender Gürol, 2. Baskı, İstanbul, Varlık, 1973, s.197-198

[531] **Gılgamış Destanı**, Çev: Muzaffer Ramazanoğlu, MEB Dünya Klasikleri Dizisi, 1941, http://mezopotamya. tripod.com/gil-kitap.html

[532] Heredotus, **Tarih**, Çev: Müntekim Ökmen, I. Kitap, Madde: 199, 3.Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s.107-108. "Bunlara karşılık Babillilerin en yüz kızartıcı adetleri de şudur: Her kadın ömründe bir kez, Aphrodite tapınağında oturmalı ve kendini yabancı birine vermelidir. Parasına güvenen ve kalabalığa karışmak istemeyen kadınlar, tapınağın yanına kadar araba ile giderler ve peşlerinde bir sürü hizmetçi bulunduğu halde beklerler. Ama çoğunluk için şöyle olur: Aphrodite duvarları içerisinde, başları kurdele ile çatılmış birçok kadın oturur; kimileri gider, yenileri gelir; yerler gerili iplerle bölünmüştür; yabancılar önlerinde dolaşır, istediklerini seçerler. Bu duvarlar içerisine girip oturan kadın, bir yabancı gelip de tapınağın dışında onunla çiftleşmek için dizleri üzerine bir para atmadıkça evine dönemez; parayı atarken aynen şunları söylemek zorundadır: 'Senin şahsında tanrıça Mylitta'yı çağırıyorum' Mylitta, Aphrodite'nin Asurcasıdır. Kaç para verdiği önemli değildir; kadının kabul etmemesi korkusu yoktur; din bunu yasak etmiştir, çünkü bu para kutsal olur. Kadın, kendisine ilk para atanın peşinden gider ve kim olursa olsun geri çevirmez. Birleşmeden sonra kadın tanrıçanın gönlünü yapmış olarak evine döner ve bundan sonra ona ne verseniz, artık bir daha baştan çıkaramazsınız. Yaradılışın güzel bir yüz ve güzel bir endam vermiş olduğu kızlar çabuk

Tapınak fahişeleri üç gruba ayrılmış olmakla birlikte, bu grupların ayırıcı özellikleri tam olarak bilinmemektedir. İlk gruba girenlere "harimtu" denilmekteydi, bunlar, aileleri tarafından evlendirilmekten daha ucuz olduğu için bu yola sevkedilen ve kocalarından ayrılmış ya da buna zorlanmış yarı laik kadınlardı. Bu kadınlar, tapınaklardan çok insan kalabalığının bulunduğu ulaşım merkezlerinin, rıhtımların çevrelerinde faaliyet yürüten tavernalar ve sokaklarda çalışırlardı. Taverna sahipleri aşk tanrıçası İştar'ın memnun edilmesi ve işyerlerine bol müşteri göndermesi için özel ayinler düzenlerdi. Harimtu'nun "sokakları, kavşakları ve halka açık yerleri arşınlayarak müşteri [bulmalarına] … kimse itiraz etmez ve [hatta] (pek çok halk gibi) Asurlular onu reklamını yapmaya tam anlamıyla zorlarlardı. 'Bir aşüfte [diğer kadınlar gibi] peçe takmayacaktır; başı açık olacaktır. Bir aşüfteyi peçeli olarak gören kimse onu tutuklayacaktır… Elli değnek atacak ve başına zift dökeceklerdir.'[533] İkinci olarak kutsal fahişeler kadiştu'lar gelir, son olarak ise, kendilerini tanrıça İştar'a adayan iştaritu'lar gelmektedir. Kadiştu'lar tapınaklarda çalışırlarken, iştaritu'lar tapınaklarda özel bölümlerde kalırlardı."[534]

Kutsal fahişelerin hem evlenmelerine hem de fahişeliği sürdürmelerine izin verilmezdi. Evlenmek emeklilik demekti, bazı kızlar hiç evlenmeyip, fahişeliği sürdürüken, bazıları evlenerek, emekliliği tercih ederlerdi.

İlk uygarlıklarda fahişelik kabul edilmekle birlikte, "üreme amaçlı olmayan her türlü seks şiddetle lanetlenmekteydi. Babil eşcinsel fahişeleri kabullenmeye hazırdı belki, ama Tanrı İsrail halkına, '… bir adam kadınla yatar gibi erkekle yatarsa, ikisi menfur şey yapmışlardır; mutlaka öldürüleceklerdir; kanları kendi üzerlerine olacaktır,' demişti."[535] Tek tanrılı oldukları için tanrıçalara gereksinimleri bulunmayan Museviler de "her iki cinsiyette de fahişeliği teşvik eden ithal yabancı kültlere karşı tüm güçleriyle savaştılar. Ama bu gerçek bir savaş olmaktan çok görüntüden ibaretti. Yahuda'da bile, Süleyman döneminin hemen ertesinde, 'diyarda

---

dönerler evlerine; ama öyle olmayanlar, yasanın gereğini yerine getiremedikleri için, tapınakta uzun süre beklerler, üç dört yıl bekleyeneri olur. Kıbrıs adasının kimi yerlerinde de buna benzer bir adet vardır."

[533] Saggs, H.W.F., **Everyday Life in Babylonia and Assyria**, London, New York, 1965, p.152

[534] Tannahill, **a.g.e.,** s.72-73

[535] Tannahill, **A. e.,** s.64

… İsrailoğullarının önünde rabbin kovduğu milletlerin bütün mekruh şeylerine göre' yapan 'fuhşa vakfedilmiş erkekler de vardı.' Filistin'de çoğunlukla kent surlarının dışında bulunan kırmızı fener mahallelerinde bedenlerini satan kadınlarla düşüp kalkılması konusunda sürekli olarak ahlaki uyarılarda bulunmak gerekiyordu. Yahudi erkek ve kadınların fahişelik etmelerinin yasak olmasına karşın, Yahudi kadın fahişeler olduğuna kuşku yoktur; özellikle de, hayatta kalmak için başka çıkar yolu olmayanlar; bunların arasında en başta gelenler, kocaları tarafından boşanmış kadınlar ve çocuksuz dullardı."[536] Tapınak fahişeliği şeklinde ortaya çıkan kadın fahişeliğini benimseyen ilkçağ uygarlıklarının, erkek fahişeliği konusunda tepkileri, bu tarz fahişeliğin varlığı ve yaygınlığını göstermektedir. Öte yandan kabul gören fahişeler de, üreme konusunda kendileri tedbir almak zorundaydılar, bunun için ilişki sonrası, meniyi dışarı atmak için zıplarlar ya da doğum kontrolü sağladığına inanılan "kök kupası" içerlerdi.[537]

> "Zevk için hetaria'larımız, günlük ihtiyaçlarımız için cariyelerimiz ve bize meşru çocuklar verip ev işleriyle ilgilenmeleri için de karılarımız var"[538]

3.1.2. Antik Yunan'da Fuhuş

Antik Yunan'dan günümüze sadece felsefi tartışmalar ve hoşgörü, ılımlılık kavramları gelmedi. Böyle olsaydı, "yirminci yüzyılın sözlüklerinde androjini, afrodizyak, erotizm, hermafroditlik, homoseksüellik, narsisizm, nemfomani, pederasti, satiriasis ve zoofili gibi sözcüklere yer olmazdı, bunların tümü Yunanca'dan türemiş ve çoğu, Homeros'un sayfalarında bulunabilecek faaliyetlerle bağlantılı sözcükler. Homeros, Hesiodos, Plutarkhos ve Pausanias –profesyonel efsane koruyucu ve geliştiriciler- tanrıların ve kahramanların yatakta ve hırgürde

[536] Tannahill, **A. e.,** s.73-74
[537] Tannahill, **A. e.,** s.67
[538] Tannahill, **A. e.,** s.89

kahramanlık görevlerine ayırdıkları kadar zaman geçirdikleri ve olağanla saklının ayrılmaz şekilde birbirine karıştığı canlı, maceracı, ahlakdışı bir dünya yarattılar."[539]

Antik Yunan'da ilkçağlarda var olan dinsel inanç ve ritüeller sürdürülmüştür. Bu nedenle, başlangıçta tapınak fahişeleri varlıklarını korumuşlardır. Sonraları bir liman ve ticaret kenti olan Atina'da ticari nitelik kazanmış, fuhuş yasal olarak düzenleme yapılan bir kurum olmanın ötesinde devletçe içselleştirilmiş, devletçe işletilen genelevler kurulmuştu. İlk devlet genelevini M.Ö. altıncı yüzyıl başlarında Solon Atina'da kurmuş ve geliriyle fahişeler tanrıçasına bir tapınak yaptırmıştı.[540] Yunan ordusuna ekonomik destek sağlamak üzere M.Ö. 504'de Atina'da, devletçe işletilen genelevler açılmıştır.[541] Genelev sahipleri devlete yıllık olarak vergi veriyorlardı.[542] Büyük İskender seferlerine askerleri eğlendirmekle görevli çok sayıda fahişe eşlik eder, askerlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılayıp, morellerini yükseltirdi. Böylece, Antik Yunan'da fuhuş, ilkçağlardaki gibi dinsel bir gerekçesi olmadan günümüzde kullanıldığı anlamında ekonomik bir bedel karşılığı sunulan cinsel hizmet niteliğine dönüşmüştür. Başlangıçta, fuhuş ticari anlamda yaygın değilken, M.Ö. dördüncü yüzyıla gelindiğinde yaygınlaşmıştır.

Tapınak fahişeliği, Antik Yunan'da ticari bir nitelik kazansa da varlığını sürdürmüştür. "Afrodit tapınağında, tanrıçaya (ve tanrıçaya tapınanlara) hizmete adanmış binden fazla hetaria bulunduğu söylenmekteydi. Bu adakları yapanlar kızlar değil, tanrılarla takas yapmaya çalışan kişilerdi. 'Dindar atlet' Korinthoslu Ksenophon Olympia'da koşuyu ve pentatlonu kazanması durumunda Afrodit'e bir fahişe birliği adayacağına ant içmişti. O yarışı ve tanrıça da yüz yeni hizmetkar kazandılar. Aşıkane rollerinin yanı sıra dini rolleri de bulunmaktaydı. ... Başta hetaria'lar olmak üzere hiç kimse, bu kızkardeşliğin laik üyelerinin hayatta

[539] Tannahill, **a.g.e.,** s.75
[540] Küntay, Çokar, **a.g.e.,** s.9; http:www.nevzatayan.blogspot.com/ 2008/08/faieliin-tarihi.html
[541] Wells, Jess, **Kadın Gözüyle Batı Avrupa'da Fahişeliğin Tarihi**, Çev: Nesrin Arman, İkinci Baskı, İstanbul, Pencere Yayınları, 1997, s.11
[542] Tannahill, **a.g.e.**, s.92

sermayelerinden azami karı elde etmekten başka bir misyonları olduğunu iddia etmezdi."[543]

Yunanlılar genel anlamda bayağı ‹‹orospu›› ve sohbet arkadaşlığı da yapan fahişeleri birbirinden ayırırlardı. İlk gruba giren fahişeler, ücret karşılığı sadece cinsel hizmet sunarlardı. Bunların bir grubu genelevlerde çalışırlardı. Genelevlerin yaygınlaştığı yıllarda, "kızlar artık işyerlerinin dışında kuyruğa giriyorlardı, '... çıplak göğüsleri ve ince tül elbiseleriyle. ... İsteyen her erkek kendi hoşuna gideni seçebiliyor –zayıf, şişman, tombul, sıska, çarpık, genç, yaşlı, orta boylu, olgun. ... Sizi çarnaçar eve çekiyor, yaşlıysanız 'babalık', yahut 'kardeş' ya da 'küçük delikanlı' diyorlar. Ve küçük bir miktar karşılığında hiçbir riske girmeden, aralarından istediğinizi alabiliyorsunuz.'[544] Ücret kızlar için verilen ve evin kalitesine ve istenen hizmetlere bağlı olarak ... değişen bir para armağanını da içermekteydi. ... Asfaltlanmamış yollarda gayet iyi sonuç veren yeni bir baştan çıkarma tekniğini kullanan sokak fahişeleri de vardı."[545] İkinci gruba giren heteria adı verilen fahişeler ise, erkeklerle arkadaşlık yapan entelektüel kibar fahişelerdi. Entelektüel fahişeler, toplumun seçkin kesimlerine hizmet sunar, güzel konuşur, lüks giyinirler, sanat ve entelektüel birikime sahip olurlardı. Zengilerin metresliğini yapıp, cinsel ihtiyaçlarını karşılama yanında, bilgileriyle onlara sohbet arkadaşlığı yaparlardı.[546] Yunan toplumunda heteria saygı gösterilen bir kişidir, dini törenlere katılmalarına müsaade edilmese de, tiyatro ve halk oyunlarında en önemli yerlerde otururlardı.[547] Çoğunlukla alt sınıflardan gelen kibar fahişelere yönelik şikâyetler temelde para düşkünlükleri üzerinedir. Kibar fahişeler, fiziksel güzellikleri yanında, kültürel ve kamusal alanlarda bilgi sahibi oldukları için, siyaset üzerine etkilidirler, gizli ajanlık gibi savaş görevlerini de yerine getirirlerdi.[548]

---

[543] Tannahill, **a.g.e.**, s.92
[544] Athenaeus, **The Deipnosophisst**, Çev: Charles Burton Gulik, II, London, Cambridge, Mass., 1927, s.468
[545] Tannahill, **a.g.e.,** s.91-92
[546] Daninos, Andre Morali, **Cinsel İlişkiler Tarihi**, Çev. Samih Tiryakioğlu, İstanbul, Varlık, 1974, s.24; Wells, **a.g.e.,** s.15; http:www.nevzatayan.blogspot.com/2008/08/faieliin-tarihi.html
[547] Walker, **a.g.e.,** s.201
[548] Tannahill**, a.g.e.,** s.90, Fahişelerin istihbarat toplama hizmetlerinde kullanılması M.Ö. altıncı yüzyılda adını duyuran İonyalı Thargelia'dan yirminci yüzyılın Mata Hari'lerine sürmüştür. Polis ihbarcıları arasında da fahişelerin önemli işlevleri olduğu bilinmektedir. "Özellikle de ondokuzuncu

Antik Yunan'da "fuhuş, özellikle transit trafiğin yoğun olduğu yerlerde gelişmişti. Örneğin Korinthos, iki limanı ve gelişmekte olan deniz ticaretiyle, denizcilere kıyıda hizmet vermeye hazır genelev kızları ve sokak fahişeleri kaynıyordu."[549]

Antik Yunan'da fuhuş suç sayılmamasına rağmen, fahişeler köle konumundaydılar ve özgür kadınların haklarına sahip değillerdi. Fahişeler, soylu kadınlardan ayrılmak üzere saçlarını sarıya boyamak zorundaydılar. Genelevlerde çalışan fahişeleri eğitmek ve hizmet kalitelerini artırmak üzere fahişe okulları açıldı ve tecrübeli yaşlı fahişeler, yeni başlayanlara makyaj yapma, güzel giyinme ve seksi olma sanatını öğretiyorlardı.[550]

Antik Yunan'da fuhuş, erkeklerin cinsel gereksinimleri için yapılandırılmıştı. Kadınlar için bekâret ve kocalarına sadakat istenildiğinden, erkekler için evlilik bağı olmayan bir grup kadına ihtiyaç duyuluyordu. Erkeklerin evlilik dışı cinsel ihtiyaçlarını gördükleri fuhuş, devlet açısından yararlı bir kurum olarak değerlendiriliyordu.

Antik Yunan'da, kadınlar gibi erkeklerin de fahişeliği kabul edilir, erkekler, hem kadın hem de erkek fahişelerin cinsel hizmetlerinden yararlanırlardı.[551] Yetişkin bir erkeğin, ergenlikte bulunan, fakat olgunlaşmamış erkek çocuğa karşı cinsel ilgisini anlatan oğlancılık kavramı Yunan'da kurumsallaşmıştı. Kadın genelevleri gibi, oğlan genelevleri de açılmıştır. "Oğlancılığın doruk dönemi olan iki yüzyıl (İ.Ö. altıncı yüzyıl başlarından, İ.Ö. dördüncü yüzyıl başlarına dek) boyunca Yunanlılar sebatla, bunun yüksek eğitimin bir kolu olmasını sağladılar. Kurumsal olarak, geleneksel eğitimini tamamlayan erkek çocuk, genellikle otuzlu yaşlarında olan kendisinden büyük bir erkeğin kanatları altına girer, erkek bu çocuğun ahlaki ve entelektüel gelişiminden sorumlu olur, ona nezaket ve anlayış gösterir, Sokrates'e

---

yüzyıl başlarında Fransa'da Fouché ve Avusturya'da Metternich fahişeleri polis muhbiri ağları içerisinde örgütlenmişlerdir", s.90

[549] Tannahill, **a.g.e.,** s.92

[550] Wells, **a.g.e.,** s.11-12

[551] Rousselle, **a.g.e.,** s.324

göre yegâne amacı sevilende ahlaki mükemmelliği geliştirmek olan saf bir sevgiyle onu ısıtırdı."[552] Utanç verici kabul edilmekle birlikte, erkek fahişeler, kadın giysileri giyip, makyaj yaparak sokaklarda gezerdi. Bu oğlanlar saatlik ya da sözleşmeli olarak tutulabiliyorlardı. Erkek-oğlan ilişkileri konusunu düzenleyen pek çok yasa bulunmaktadır.

3.1.3. Eski Roma'da Fuhuş

Eski Roma'da fahişelik yaygın ve "kabul gören bir meslekti."[553] Romalı erkeklerin fahişeler ve hemcinsleri ile cinsel ilişki kurmaları doğal karşılanırdı. Eski Roma'da, dönemin kolluğuna kayıtlı 32.000 fahişe bulunmaktadır. Büyük çoğunluğu esirlerden toplanan fahişelerin topluma karışmalarına, gündüz kentte gezmelerine izin verilmez, genelevlerde çalıştırılırlardı. İmparator Caligula, "fahişeliği devlet hazinesini zenginleştirecek bir yol görüp, özel bir vergi" almaktadır.[554] M.Ö. 180'de fahişelere çalışma belgeleri verildi. Fahişeler, hamamlarda, meyhanelerde ve berber dükkânlarında çalışabilirlerdi.

Eski Roma'da Antik Yunan'da olduğu fuhuş erkeklerin cinsel isteklerini tatmin ettikleri önemli bir kurumdu. Roma'da aile içinde cinsel ilişki, serveti devam ettirecek varisin ortaya çıkarılması açısından önem taşırdı. Kadına saygınlık kazandıran, karı olma onuruna layık kılan, çocuk doğurma iken, bu onu fahişe ve hanlarda hizmetçi olmaktan kurtarırdı. Romalı özgür kadın, "kocalarına çocuk doğurarak yurttaşlara gelecek kuşaklar temin etme işlevi" ile görevli kabul edilirdi.[555]

---

[552] Tannahill, **a.g.e.,** s.75

[553] Wemple, Suzanne Fonay, "Beşinci Yüzyıldan Onuncu Yüzyıla Kadınlar" Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.179

[554] Walker, **a.g.e**., s.202

[555] Thomas, **a.g.e.,** s.132. "Roma hukuku, evliliğin amacını üreme olarak tanımlardı. Velayetten kurtulmak isteyen kadınların üç ya da dört çocuk (özgür doğmuş bir kadın için üç, azat edilmiş bir köle için dört) doğurmaları gerekiyordu.", Rousselle, **a.g.e.,** s.321

Romalı kadın kocasına sadık kalıp[556], servete sahip çıkacak çocuk için gebeliği yaşarken, erkek cinsel zevklerini fahişeler ve hemcinsleri ile tatmin ederdi. Roma'da da Antik Yunan'da olduğu gibi erkekler, kadın fahişeler ve hemcinsleri ile cinsel isteklerini yerine getirirlerdi.

Roma'da toplumsal ve ahlaki çöküntüye engel olmak üzere, M.S. 5. yy'dan itibaren bazı yasaklamalarla engel olunulmaya çalışılmış, kızları ve kölelerine fuhuş yaptıran erkekler sürgün yaptırımına tabi tutulmuşlardır.[557]

Roma uygarlığında, tabiat kuvvetlerinin birer tanrı olduğuna inanan çok tanrılı bir din anlayışı mevcuttu. Bu dinsel anlayış, fethedilen Fenike, Helen, Frig, İran gibi ülkelerin inançlarından da etkilenerek gelişimini sürdürmüştür. Bunlar içinde özellikle Helen (Yunan) dinsel anlayışı Roma uygarlığını önemli ölçüde etkilemiştir. M.S. 30 yılından itibaren Roma uygarlığını Hıristiyanlık etkilemeye başladı. Özellikle alt tabakadan insanlar Hıristiyanlıktan etkilenip, eski pagan dinlerini terk etmeye başladılar.[558] Hıristiyan öğretide, Eski Testament'te, tapınak fahişeliği yasaklanmıştır. Buna göre fuhuş yasağı, sadece tapınak fahişeliğinin men edilmesiyle ilgilidir. Yeni Testament öğretisinde, fahişeler ve İsa dış dünyada karşılıklı saygı çerçevesinde bir ilişki içersindedirler.[559] Hıristiyan öğretisinde fuhuş Paulus Mektupları ile tamamen yasaklanmıştır. Bu öğreti etkisinde İmparator Konstantin, fahişeliğe kötü gözle bakıp, kanunla cezalandırırken, I. Theodosius ve

---

[556] Roma'da da bekâret Antik Yunan gibi önemlidir. Bakireliğin bozulduğunu ispatlayan kanlı çarşaf gösterilemeyen kadınlar hakkında hakimler fahişe olduğu sonucuna varırlardı, Rousselle, **a.g.e.,** s.310

[557] Daninos, **a.g.e.,** s.28-30

[558] M.S. 305 yılına kadar yaygınlaşan Hıristiyanlık toplum içinde şiddetli çatışmalara neden olmuş, 313 yılında yayınlanan Milano Fermanı ile serbest bırakılmıştır. Hıristiyanlık, I. Theodosius (379-395) döneminde Roma İmparatorluğunun resmi dini olarak kabul edilmiş, pagan inancı gereği Roma'da kentinde bulunan kuruluşundan bu yana Vesta Tapınağı'nda yanan kutsal ateş söndürülmüştür. Kutsal ateşin söndürülmesi sonrası zamanla pagan inancı yok olmuştur.

[559] İsa'nın 13. Havarisi olarak kabul edilen Mecdelli (Magdalalı) Meryem'in, Havarilerin arasına karışmak için bir hayat kadını kılığına girdiği ve sonrasında İsa'nın eşi olduğu, ayrıca Sarah isimli bir çocuklarının bulunduğuna dair iddialar mevcuttur. Batı Hıristiyanlığında kutsanan Mecdelli Meryem, "şehirdeki bir günahkar olarak tarif edilir ve Ortaçağ'da herkes bunu onun günahlarının tenle ilgili olduğu, onun bir fahişe olduğu şeklinde anlıyordu. Cella'lı Peter (öl. 1183), ona meretrix,- günah kadını, açık dille fahişe-, diyor ve doymak bilmez şehvetinde ısrar ediyordu. … Fakat İsa, onun gösterdiği saygıyı memnuniyetle kabul etti. Umut ve korku arasında bocalayan kadın, 'günahlarını itiraf etti' ve böyle yapmakla kendisini kurtardı", Dalarun, Jacques, "Ruhban Bakış", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.42

Jüstinyanus ise bir orta yol bulmaya çalışarak, fahişeliğin toplumsal bir ihtiyaç olduğunu kabul ederek, ücretli seksi ticaret haline getirenler, pezevenkler ve mamaların üzerine gitmeye çalıştılar.[560]

I. Theodosius ölümünden sonra ikiye ayrılan Roma uygarlığının doğu kısmını oluşturan Bizans İmparatorluğu'nda fahişelik kabul edilen bir meslekti. Bizans'ın başkenti Konstantinapoliste, şimdiki Galata civarı, yani Konstantinus Forumu ile fırıncılar arasında fahişeler çalışırdı. İmparator I. Justinianos, fahişe olan Theodoro ile evlenince, fahişeliğe karşı önyargı ve kötü tutumlarda belirgin bir yumuşama görüldü. İmparatoriçe Theodoro fakir aile kızlarını satın alan kadın tüccarlarını saraya getirtir ve paralarını geri vererek küçük kızları kurtarırdı. Fahişeleri ıslah etmek amacıyla özel manastırlar kurmuştur.[561]

İslam öncesi Arap toplumu, hürler, köleler ve mevali denilen azad edilmiş köleler olmak üzere üç sınıfa ayrılırdı. Savaş esirleri, hürlerin sahip oldukları hukuk ve şereften yoksun köleler ve cariyelerden oluşurdu.[562] Cahiliye dönemi Arap kadınları fuhşu haram kabul ederler, hür ve soylu kadınların zina etmeyecekleri kabul edilirdi. Fuhuş, esir kökenli, hür kadınların hukuku ve şerefine sahip olmayan cariyeler tarafından gerçekleştirilirdi.[563] Fuhuş piyasası esir tüccarlarının kontrolündeydi. Esir tüccarları ve bu ticaretten gelir sağlayan kabileler, fuhuş yaptırmak için cariyeler getirir ve zor kullanarak onlara fuhuş yaptırırlardı.[564]

---

[560] Walker, **a.g.e.,** s.202-203

[561] Pitarakis, Brigitte, "Fuhuş Bizans Dönemi", **Dünden Bugüne, İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 3, İstanbul, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994, s.342

[562] Günaltay, M. Şemsettin, **İslam Öncesi Araplar ve Dinleri**, Ankara, 1997, s.114

[563] Yazır, Elmalı Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, Bulaç, Ali, (Haz.), Cilt: 5, İstanbul, Şura ve Çelik Yayınları ortak yayını, t. y., Cilt: 5, s.385-387; Bozkurt, Nebi, "Fuhuş", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 13, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s.212

[564] "Mükatebe, kölenin ödemeye söz verdiği bir bedel karşılığında hürriyetini kazanmak üzere kendisi efendisinden satın almak için efendisiyle yaptığı sözleşmedir. Bu bedeli ödeyince, hürriyetine kavuşur. Ve onlara Allah'ın size verdiği maldan veriniz. Ve cariyelerinizi iffetli olmak isterlerken dünya hayatının geçici menfaatini kazanmak için namuzsuzluğa zorlamayınız. Namuslu kalmak isterlerken, geçici dünya menfaati, para pul kazanmak için zorla fuhşa yöneltmeyiniz –Rivayet edildiğine göre münafik Abdullah İbni Übeyy İbni Selul, altı cariyesini zinaya zorluyordu. Cariyelerden ikisi gelip Resulüllah'a (s.a) şikayette bulununca, bu ayet (Nur Suresi 33.Ayet: Evlenme imkanı bulamayanlar, Allah kendilerini lütfuyla zenginleştirinceye kadar iffetli kalsınlar. Kölelerinizden mükatebe isteyenleri de eğer kendilerinde bir hayır olduğunu biliyorsanız, hemen mükatebe yapın. Ve onlara Allah'ın size verdiği maldan verin. Dünya hayatının geçici menfaatini kazanmak için cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Hele iffetli olmak isterlerse. Her kim onları fuhşa

Cahiliye Arapları arasında iki çeşit fuhuş vardı. Bunlardan birincisi, dönemin genelevlerinde yapılan fuhuştu. Diğeri ise hür kadınların çeşitli nikah usulleri altında yaptıkları fuhuştu.[565] Kısaca, klasik fahişelik yapan köle ve cariyeler yanında hür kadınlar dost tutarak, günümüz metres yaşamına benzer bir tarz benimserlerdi. Dost hayatı yaşayan kadınlara "zevâtü'l ahdân" veya "müttehızâtü ahdân" denilirdi. Genelevler yerleşim birimlerinde ya da ticaret kervanlarının uğrak yerlerinde kuruluydu. "Mahur" adı verilen içki alemlerinin yapıldığı genelevlerde, cariyeleri pazarlayanlara "kavvad", fahişelik yapan cariyeler öksürerek ilişki teklifinde bulundukları için kendilerine "kahbe", özellikle kıtlık zamanlarında karınlarını doyurmak için bir veya birkaç erkekle beraber olanlara "dımd" denilirdi. Bazı fahişeler evlerinin veya panayırlarda kurdukları çadırların kapılarına bayrak asarak

---

zorlarsa şüphesiz Allah onları zorlanmalarından sonra da çok bağışlayıcı ve merhamet edicidir.) nazil oldu. Bu cümlenin başlangıcıyla bağ kurulduğu zaman da şu anlam ortaya çıkar: İşte yukarıda emirleri ihmal etmek, iffetlileri böyle zorla zinaya sürüklemeğe yakın yürekler acısı bir felakete götürür. O halde günah kimin? Zorlayanın mı? Zorlananın mı? İkisinin de mi? Onları her kim (fuhşa) zorlarsa, şüphe yok ki Allah, onlar zorlandıktan sonra –Yani, o cariyeler fuhşa razı olmayıp, istemeyerek sürüklendikten sonra, bu çaresizlere çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir. Yapılan işin zorlayan için de, zorlanan için de günah olduğundan şüphe yok. Fakat zorlanan çaresizler, bu günaha razı olmayıp, istemeyerek sürüklendiklerinden dolayı masumdurlar. Çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici olduğundan şüphe olmayan Allah katında mağfiret ve rahmete layıktırlar. Dolayısıyla bu biçarelere acımalı, bu durumdan kurtulmaları için yardım etmelidir. Ancak zorlamayı kendi isteğiyle yapanlar, surenin başında belirtildiği üzere acınmaya layık olmayıp, razı olduğu günahın azabını hak ettikleri gibi, zorlayanın da bütün vebali yüklenerek büyük azap ve nefrete hak kazandığını hatırlatmaya gerek yoktur." Yazır, **a.g.e,** s.386

[565] İslam'la birlikte "iffet zedeleyici" kabul edilen Arap toplumu nikah çeşitleri şunlardır: 1. İstibdâ/İstibzâ Nikahı: Seçkin bir soya sahip olmak için kadının kocasının rızasıyla diğer biriyle ilişkide bulunup hamile kalmasından ibaretti. Bir adam kendince asil bir evlada sahip olmak istediği zaman hanımına 'git falan erkekle münasebette bulun' ondan bir döl al derdi. Hanımı hamile kalıncaya kadar, o kimse ile beraber olurdu. Koca, kadın hamile kalıncaya kadar kocalık ilişkisini keser, gönderdiği kimseden hamile kaldığı belli olunca, çift evliliklerini sürdürürdü. 2. Bedel Nikahı: İki erkeğin zevcelerini değiştirmeleri adetiydi. 3. Hıdn Nikahı: Hıdn sahip demektir. Sahib gizli açık her zaman birisi ile beraber olan, ondan ayrılmayan, onu çok seven, ona itaat eden demektir. Genelde şehvetten, güçlü nefseni arzulardan dolayı, bir başkasıyla musahabe ilişkisi kuran kimse için söylenir. Hıdnu'l Mereti, Hadînu'l Mer'ti: Bir kadını çok seven ve onunla gizlice zina eden kişinin adıdır. Böyle kadınlara da Zâtu'l Akdân denir. Cahiliye Arap toplumunda hür kadınlar açıktan zina edemezlerdi. Fakat gizli dost edinebilirlerdi. Bu duruma nikah-ı hıdn denilir ve bunu yapan kadınlara da müttehizetu'l-hıdn denilirdi. Fakat cariyeler aşikar olarak zina edebilirlerdi. Bu cariyelere zaniye ve musâfeha denilirdi. 4. Müşterel Nikah: On kişiden az olmak üzere bir takım erkekler aralarında anlaşarak bir kadını ortak eş edinirlerdi. Kadın hamile kalır ve doğurursa bu erkekleri davet eder ve onlardan hangisini sevmiş ise çocuğu onun adıyla isimlendirirdi (ona nisbet ederdi). 5. Biğa Nikahı: Bir takım kadınlar gelenleri kabul ettiklerine işaret olmak üzere kapılarına bayrak asar ve her geleni kabul ederlerdi. Kim onları arzularsa üzerlerine giderdi. Bağiyye denilen bu kadınlar doğurdukları zaman adamları toplar, bilirkişi çağırırdı. Bilirkişi çocuğu bu erkeklerden hangisine benzetirse, çocuk onun olurdu. Çocuğun kadınla ilişkide bulunan birinin soyuna ilhak edilmesi, kadını fahişeden ayırır., Günaltay, **a.g.e.,** s.122-124; Sarıcık, Murat, "Cahiliye Nikahı Mut'a ve Diğer Cahiliye Nikahları", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, S: 3, Yıl: 1996, s.41-73; Canan, İbrahim, **Namus Fitnesi Mut'a**, Timaş Yayınları, İstanbul, 1992, s.23-55

ücret karşılığı ilişkide bulunmak isteyenleri davet ederlerdi.[566] İslam geldiğinde Medine'de dokuz genelev bulunuyordu.[567]

3.1.4. Ortaçağda Fuhuş

Fuhuş olgusu, ortaçağın üzerinde şekillendiği Roma uygarlığındaki formları üzerinde gelişmiştir. Roma'da, Hıristiyanlık pagan tapınaklarının yıkıntıları üzerinde yeniden inşa edilirken, pagan dinsel anlayışın yücelttiği kadının bekâret ve sadakat nitelikleri, fuhşu Paulus Mektupları ile tamamen yasaklayan Hıristiyan öğretiden de etkilenerek, genel ahlakın temel normları olarak ön plana çıkmıştır. Hıristiyanlık, baş edilemez boyutlara erişip, yasakladığı dönemler hariç fuhşa göz yumarak, yaygınlaşmasına katkı vermiştir.[568] İlk uygarlıklar ve Antik Roma'da görülen tapınak fahişeliği ortaçağ Avrupa'sına da ulaşmıştı. "Avignon'da bir Kilise genelevi bulunmaktaydı; burada kızlar zamanlarının bir kısmını duayla ve dini görevlerle, geri kalanını da müşterilerine hizmet vererek geçiriyorlardı. ... Papa II. Julius da Avignon

---

[566] Bozkurt, **a.g.e,** s.212, ayrıca, eşini ve çocuğunu kıskanmayıp fuhuş yaptıranlara "deyyus" denilirdi.

[567] Yazır, **a.g.e.,** s.361 Rivayetlere göre Nur Suresi ilk on Ayetini içeren zina eden kişilere ait hükümlerin "iniş sebebi şudur: Cahiliyye döneminde fahişeleri çalıştıran kirahaneler (kerhaneler), kerhaneciler vardı. İslam geldiği vakit Medine'de bunlardan Ümmi Mehzul gibi ünlü kadınlar ve kapıları bayraklı, alametli dokuz kadar kerhane bulunuyordu. Bu kadınlar, bu kerhaneciler hep müşriklerdendi, içlerinde servet edinmiş olanları vardı. İslam'da zina haram olduğundan bu fahişelerden kimisi, yeni müslüman olan fakirlerden bazısına nikah teklif etmiş, kabul ederlerse, nafakalarını üstlenmek istemiş, onlar da fakirlikleri ve ihtiyaçları nedeniyle Resulüllah'dan (s.a) izin istemişlerdi. Bunun üzerine bu ayet nazil olmuş, o nikahın müminlerce haram olduğu anlatılmıştı. ... İslamiyetin egemen olmasıyla, o cahiliyye artığı genelevler kalmış ve hadd cezası yürürlüğe konulması İslam ülkelerinde artık öylelerinin (fahişeler) ortaya çıkmasına meydan bırakmamış"tır. Yazır, s.361. Cahiliye Araplarının uyguladıkları nikah çeşitleri de fuhuşu besleyip ve yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bunlardan ilki, "bağı" denilen kadınların kapılarına bayrak asmasıyla içeriye serbestçe giren erkeklerle ilişkiye girmesidir. Kadın hamile kalınca, kendisiyle ilişkiye girenler toplanır, kaifler (nesep tayin ediciler) çağrılırdı. Kaif çocuğu içlerinden birisine nispet ederdi. (Mernissi, Fatima**, Harem'den Kaçan Şehrazat**, Çev. Zehra Savan, İstanbul, Alfa, 2001, s.45); İkincisi, on kişinin altındaki bir gurup, kadınla cinsel ilişkide bulunurlardı. Kadın hamile kalıp doğurunca, kendisiyle ilişkiye giren adamları çağırır ve içlerinden birini beğenerek "çocuk senindir" derdi. Adam çocuğu reddedemezdi. Üçüncüsü; "İstibda" nikahı da denilen kocanın, kendince asil bir evlada sahip olmak için karısını falanca adama göndermesi ve ondan döl aldırması denilen bir uygulama vardı. Dördüncüsü; bir adam karısını boşar veya ölürse, adamın büyük oğlu bu kadınla (üvey anne olma şartı vardı) evlenmek istediğinde elbisesini o kadın üzerine atıp nikahına alırdı. (el-Buhari, ebu Abdullâh b. Ömer, **Sahîhu'l Buhârî**, I-VIII, İstanbul, C:6, 1298, s.132)

[568] "Kapitalist Özel Mülkiyet-Din-Fuhuş Üçgeni", **Teoride Doğrultu**, S:1, 1999, http://www.teoridedogrultu.org

örneğinden çok etkilenmiş ve onaltıncı yüzyıl başında Kutsal Kent'te tıpkı buna benzer bir genelev kurmuştu."[569]

Kadın fahişeliği ortaçağ'da yasaldı. ‹‹Kendini satmak/pazarlamak›› şeklinde kabul edilen fuhuş olgusu ile ‹‹fahişe›› ve ‹‹kerhane/genelev›› kavramları ortaçağ'da sözlüklere girmiştir. Bu dönem, fuhuş dinsel açıdan doğru bulunmamakla beraber, toplumsal bir ihtiyaç olarak görülmüş ve evli kadınların namusunu ve erkeklerin oğlancılık, hayvansevicilik gibi sapkın cinsel tercihlerden koruyan bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür. Fahişeler, onursuz da olsa kabul gören bir toplumsal rol oynarlar, sözde başrahibeler, madamlar veya erkek denetçilerin gözetiminde yasal kent genelevlerinde yaşar, özel kıyafetleri ile saygın kadınlardan ayrılır, kent hazinesine gelirlerinin vergilerini öderlerdi.

Ortaçağda Avrupa'sında fuhuş, Roma'da olduğu gibi kabul görmese de, kurumsal varlığı kabul edilerek, kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Devletçe genelevin ve çalışanlarının kontrol altında tutulmasının altında, genç kızların ve kadınların satışından elde edilen büyük kârların getirdiği sınırsız para imkânı yatmaktaydı. Bunun için, Avrupa'nın çeşitli kentlerindeki kadın pazarları yasa ve yönetmeliklerle düzenlenmekteydi. Dağınık ve gizli yapılan fuhşu kontrol altına almayı ve bundan ekonomik olarak yaralanmayı kilise akıl etmiştir. Karolenj kilise adamları bazı kadın manastırlarını genelevlere benzediği için uyarırken, "bazı papazlar, evlerinde fahişe bulunduracak, toplum içinde onlarla yiyip içecek kadar ileri gitmişti. Din adamları kiliseleri soymakta ve bu fahişeleri süslemeleri için yoksullara baskı yapmaktaydı."[570] 1287'de St. Paul Katedrali Papazı ve Ruhani Meclisi, fahişeler için mülkler kiralarken, 1309'da Strasborg Psikopozu gelirini arttırmak için bir genelev kurmuştu.[571] Kilise, fuhuş sektöründe, kayıt dışı çalışanları, engizisyon kanalıyla cezalandırıyordu. İngiltere'de genelevler yaklaşık 400 yıl boyunca Kilise'nin (Winchester Psikoposluğu) hâkimiyetindeydi. Psikoposluk, bu sürede 18 genelev açtı. Çalışanların ıslahına ve topluma kazandırılması bir yana,

[569] Tannahill**, a.g.e.,** s.237
[570] Wemple, **a.g.e.,** s.191
[571] Wells, **a.g.e.,** s.27

meslekten ayrılmak isteyenler ağır bir şekilde cezalandırıldı. İngiltere Kralı 8. Henry, kilisenin genelevlerini ele geçirmeye çalışan ve ruhban sınıfına uygulanan zorunlu bekârlık yeminini kaldırmaya çalışan Reformcu Parti'nin kışkırtmalarıyla 13 Nisan 1546'da dinsel kurumlara bağlı tüm genelevleri yasa dışı ilan edilince, fuhuş kontrol dışı alana kaydı. Genelevleri ağırlıklı olarak, Londra parlamento temsilcileri işletmekteydi.[572] Bunlara rağmen "kilise fuhşu yasaklayacak durumda değildi ve aslında, yasaklamak da istemiyordu. Aziz Augustinus'un bile söylediğine göre, bunun rezil, ahlaksız ve utanç verici bir kurum olmasına karşın, 'yine de, insan ilişkilerinden fahişeleri çekip alırsanız, her şeyi şehvetle kirletirsiniz; onları namuslu evli kadınların arasına alırsanız, her şeye utanç ve ahlaksızlık lekesi sürmüş olursunuz.' Aquino'lu Tommaso da fuhşu denizdeki pisliklikle ya da saraydaki kanalizasyonla karşılaştırır 'Kanalizasyonu kaldırırsanız, sarayı pislikle doldurursunuz. ... Dünyadan fahişeleri kaldırırsanız sodomiyle doldurursunuz.'[573] Dolayısıyla, Kilise bu işten kendi payını alıyor ve kızları kendi cüppesi altında düzen içerisinde topluyordu."[574] Bunların yanında, "fahişeler 'normal' cinsel faaliyeti teşvik etmekte ve böylece evliliği ve meşru üremeyi özendirmekteydiler. Görevliler,

[572] Wells, **A.e.,** s.45-48

[573] Augustine of Hippo, in Saint. Works, J.P. Migne, **Patrologia Latina**, 32-47 (1845-1849). Eng. Dol. M. Dods, 15, 1872-1880, **De ordine** II 4, [12] and Aquinas, Opuscula xvi (Paris, 1975 iv), s.14. Ortaçağ Avrupasında "cinselliğe karşı rahat, hatta alaycı bir yaklaşım söz konusuydu. ... Evlenmemiş genç çıraklar, askerler, rahipler, seyyahlar ve erkek uşaklar, evli ya da evlenmemiş tüm kadınlara şehvetle göz süzüyor ve New York inşaat işçilerinin bile yüzünü kızartacak ıslıklar çalıyorlardı. ... Dijon'da, yaşları yirmi dördü geçmeyen erkeklerin oluşturduğu çeteler her yıl yirmi kadar kadına tecavüz ediyordu. Hizmetçi kızların, genç dulların ve rahiplerin kapatmalarının olduğu evlere dadılar, komşuları korkutarak, ağza alınmayacak küfürler savurarak kadınları sürekli taciz ettiler. Dijon'da muhtemelen erkeklerin yarısı, otuz yaşından önce tecavüz olaylarına karışmıştı. Hepsi de yaşlı evli erkekler olan kamu yetkilileri, karılarını korumanın ve tecavüzleri sona erdirmenin en iyi yolunun genelev açmak olduğunu düşündüler. Bu evlerin bazıları küçük, dört odalı kulübelerdi; bazılarıysa yirmi odalı olabiliyor, hatta dev bir bloku kaplayabiliyordu, özellikle rahiplerin çok olduğu şehirlerde durum böyleydi. Evli erkeklerin gitmediği düşünülen genelevler, bekar erkeklere lisanslı bir fahişeyle ucuz, iyi cinsel ilişki sunuyordu. Genelev sahibi, paranın çoğunu müşterilerine sattığı yiyecek ve içeceklerden kazanıyordu.", Nikiforuk, **a.g.e.,** s.129-130. Fuhşun giderek yaygınlaşması aksi düşünceleri de geliştirdi. "Onyedinci yüzyılda yaşamış bir teologun söylediğine göre, tüm kentin kötü ünlü evlerle kirlenmesi, birkaç namuslu eş ya da bakirenin tecavüze uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalmalarından daha kötüydü; zira bu tür kurumlar, kötülüğü azaltmak bir yana, şehvet alışkanlığı yaratıyor ve erdemli kadınlara karşı girişilen saldırıları engellemekten çok, teşvik ediyordu. (Davenant, John, **Exposition of the Epistle to the Colossians**, London, 1832, Dol. J.Allport, II ss., 40 aa.)" Tannahill, **a.g.e.,** s.278

[574] Tannahill, **A. e.,** s.237

fahişeleri korumakla, kent ahalisinin yanı sıra karılarını ve kızlarını korumaktaydılar."[575]

Geç Ortaçağ'da belediyelerin sahibi olduğu ya da ruhsatını verdiği genelevler kasaba ve kentlerin ortak özelliğiydi. "İtalya dışında, kasabalar on beşinci yüzyılda resmi bordellos'lar (kerhane) kurdular. Strasbourg'da (1496), Münih'te (1433), Sevilla'da (1469) ve Rhone Vadisi kentlerinde ev işletme hakkı bir Frauernwirt'e, bordello padre'ye ya da bir abbasse'ye açık artırma yoluyla satılmaktaydı."[576] Fahişelik, genç veya geç erkeklerin ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda dönemin en büyük sosyal hastalığı olarak ilahi gazabın "sorumlusu sayılan erkek homoseksüelliğiyle savaşmak için de teşvik edildi ve korundu.[577] Ne var ki on altıncı yüzyılda, fahişeliği teşvik eden aynı belediyeler kendi resmi genelevlerini kapattılar."[578] Bir kent kurumu olarak fuhşun görece gerilemesinde, nüfusun kırlara çekilmesinin etkisi vardır. Yine de, küçülmelerine rağmen kalan tek tük kentlerde, fuhuş kent dışında, nehir boyunca kurulan evlerde sürdürülmüştür. Nehiri bordalayan bu evlere bordereau denilecek, bu da Fransızcanın bordel ve İngilizcenin brothel (genelev) kelimesini verecektir.[579] Genelevlerde teknik anlamda, fahişelerden oda ve yemek ücreti alınır, kazançlarının bir kısmına el konurlurdu. "Pek çok kent, belediye kerhanelerinin bayram günlerinde kapatılmasında, papazlara ve evli erkeklere yasak ilan edilmesinde ısrar etti. Belediyeler, özel bir erkekle gereğinden fazla oyalanan

---

[575] Norberg, Kathryn, "Fahişeler", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt:III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.435

[576] Norberg, **A. e.,** s.434

[577] Ruggiero, Guido, **The Boundaries of Eros: Sex Crime and Sexuality in Renaissance Venice**, Bölüm 4-6, New York, Oxford University Press, Oxford, 1985

[578] Grieco, Sara F. Matthews, "Vücut, Görünüş ve Cinsellik", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesasns ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.70, "Zamparalığı ve hastalıkları yaygınlaştırmak, kavgalara ve diğer sivil kargaşa biçimlerine neden olmak, gençleri kötü yola düşürmek, zinayı kolaylaştırmak ve aile servetlerini harap etmekle suçlanan fahişeler, hem dinsel hem laik otoriteler tarafından ortadan kaldırılması gereken 'suçlu' topluluklardan birinin üyeleri (serseriler ve cadılarla birlikte) oldular. … Avusturyalı I. Ferdinand, 1560'ta ahlaki suçlara karşı bir Keuschheitscommission'un (İffet Komitesi) yaratılmasıyla sonuçlanan bir dizi buyruk çıkardı; oysa daha beş yıl önce Fransa'da bir fahişeye tecavüz, cezalandırılmaya değmeyecek kadar önemsiz bir suç ilan edilmişti. Aynı zamanda Katolik ve Protestan din adamları, kamuoyunu hayat kadınlarına karşı harekete geçirdiler: 1537'de Ulm'da, 1553'te Regensburg'da ve 1562'de Nuremberg'de genelevlerin kapatılmasından Lutherci vaizler sorumluydu. Sivil mahkemelerdeki tutuklanmaların ve yargılamaların çoğu, cinsel suçlarla ilgiliydi."

[579] http://www.nevzatayan.blogspot.com/ 2008/08/faieliin-tarihi.html

fahişelere özel vergiler koyup orospular ile müşteriler arasında özel ilişkileri engellediler."[580]

Kilisenin fuhuş olgusu ile ilişkisinin bir diğer boyutu, yoksulluk nedeniyle yaygınlaşan fahişeliği engeleme gayretleridir. Yoksun ve yoksul aşağı tabaka kadınların fahişeliğe zorunlu itilişi ve bunun yaygınlaşması, kiliseyi harekete geçirmiştir. Artık, "dünyevi bir toplumun sosyal görüngüsü olarak kabul etmek zorunda kalınan" fahişeliğe, "Kilise Babaları kaş çatmaya" başlamışlardı.[581] Kadınlar, "geçimlerini sağlamak için fahişelik yapmak"tan vazgeçmeliydiler.[582] Kilise, "tüm fahişeleri kötü alışkanlıklardan vazgeçmeye teşvik ediyordu. Nedamet getirip İsa'yı izlemiş bir fahişe olan Maria Magdalena'yı örnek almalıydılar."[583] Onüçüncü yüzyıl ortalarında tövbekâr günahkâr kadınları barındıran rahibe manastırları görülmeye başlamıştır. "1198'de Papa III. Innocentis bir fahişeyle evlenip günahkâr yaşamdan vazgeçmesine yardım etmenin övülmeye değer bir davranış olduğunu ilan etti. … Erken onüçüncü yüzyılın popüler dini hareketleri, Mecdelli Meryem tarikatları kurmayı teşvik etmişti; bu tarikatların cemaatlerinde, tövbekâr günahkârlara, özellikle de fahişelere daha iyi bir yaşama başlamaları için yardım edilecekti. Tüm Geç Ortaçağ papaları bu tür çabaları teşvik ettiler ve eski fahişeleri kabul eden tarikatlarla bağlantılı olmayan cemaatler bile en yüksek mevkilerden bağışlar aldılar. Viyana'da Ruhlar Evi olarak bilinen Mecdelli Meryem evi, özellikle ünlüydü; bir bakıma manastır gibi örgütlenmişti, fakat sakinlerinden rahibelik yemini istemiyordu. Fahişelikten kurtulmaya çalışan bazı kadınlar buradan saygın vatandaşların karıları olarak ayrıldılar. Yine de, bütün bu kurumlar kadınların sadece küçük bir oranını 'iffetsizlik günahı'ndan kurtarabilirdi; genel olarak kilisenin ve kent liderlerinin yarım ağız çabaları, Ortaçağ kentlerinde artan fahişeliğe karşı çok

[580] Norberg, **a.g.e.,** s.434, belediye tekeline rağmen, fahişeler tavernalar ve hamamlara serbestçe girip, müşteri arama serbestliğine sahiptiler. "Bazen para cezasına çarptırılırlardı, fakat genel olarak tüm fahişlere, topluluklarının ritüel yaşamında bir yer verilirdi. Almanya'da düğünlerin onurlu konuklarıydılar; Lyon'da belediye geçit törenlerine ve festivallere katılırlardı."
[581] Wemple, **a.g.e.,** s.179
[582] Fairchilds, Cissie, "Female Sexual Attitudes and the Rise of Illegitimacy: A Case Study", Rothberg, R.I., Rabb, Theodere (Ed. by.), **Marriage and Fertility: Studies in Interdiscpinary History**, Ewing, New Jersey,Princeton Univ. Pres, 1980, p.170-176. Kadınlar, fahişelik ya da ıslah evlerinde yaşamak için çocuklarını terk etmek zorundaydılar, Grieco, **a.g.e.,** s.81
[583] Tannahill, **a.g.e.,** s.237

az ilerleme sağladı. Kırsal alanlarda bile, birçok genç bekarın ve dul kadının hayatta kalmak için mücadele ettiği Yüz Yıl Savaşları sırasında Fransa gibi, sosyal kaos ve ekonomik gerileme yaşayan bölgelerde gizli fahişelik artmaktaydı."[584]

Fuhşun giderek yaygınlaşması nedeniyle, "bekaret kemerleri kullanılsın ya da kullanılmasın, Fransız ve Alman tarihçiler on beşinci yüzyıldan piçler çağı olarak söz etmeye alışkındırlar. ...[İngiltere'de] ister doğru ister yanlış, kilise ve mahkeme kayıtlarında zina olaylarına karışmış yüzlerce evli kadından bahsediliyordu; gerçi 1430 ila 1545 arasında nüfus içerisinde kadın/erkek oranının 100/133 dolayında bulunması bunda kadınların şehvet düşkünlüklerinden daha etkili olmuş olabilir. ... Londra yakınlarında yaşayan İngiliz erkekleri, Canterbury Başpiskoposu'nun ve Winchester Piskoposu'nun saygın yetki alanlarında bulunduklarından emin olarak, Southwark genelevlerini ziyaret edebilirlerdi. Özel girişimci fahişe İngiltere'de bilinmeyen zamanlardan beri mevcuttu ve hükümdarlarının yaptığı hiçbir şey dalgaların önünü kesemedi."[585] Aynı şekilde Fransa'da Parisli fahişeler, 1474 yılında, kraldan bazı imtiyazlar elde ettiler. Dönemin kralı tarafından frengili olan hayat kadınları için, ufak cep harçlığı verilmeye başlandı. Toplumsal hayatta kendilerini diğer insanlardan ayıran sarı giysilerden 6. Charles (milattan sonra, 1512) zamanda kurtuldular.[586] "Aziz Louis (Fransa Kralı IX. Louis) bu duruma son vermek istediğinde Parisli kentsoylular öfkeyle, eşlerinin ve kızlarının artık güven içinde sokağa çıkamadıklarından yakınmışlardı."[587]

Ortaçağ Avrupasında ortaya çıkmaya başlayan kentler, kadınları, kölelik, fahişelik ve anti-Semitizm şeklinde üç boyutta etkiledi. Kölelik ve fahişelik birbirleri ile ilişkili kurumlardı. Köle kadınlar, ev hizmetçisi ya da fahişe olurlardı, hizmetçilerden diğer hizmetlerin yanı sıra efendilerinin cinsel isteklerine karşılık vermesi beklenirdi. Kentsel gelişmeyle birlikte kent fahişeliği olgusu da gelişti. "Kentler değişince sosyal ilişkiler de akışkanlaştı. Kentli nüfus nispeten büyük ve

[584] Opitz, Claudia, "Geç Ortaçağ'da Yaşam", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.290-291
[585] Tannahill, **a.g.e.,** s.236
[586] Wells, **a.g.e.,** s.37
[587] Tannahill, **a.g.e.,** s.236

isimsizdi. Çeşitli mesleklerden insanlar iç içeydi. Keşişler, rahibeler, tüccarlar, fahişeler, öğrenciler, tefeciler, yankesiciler. Kentlerde barınma, beslenme, davranış tarzı ve hareketlilik bakımından büyük bir çeşitlilik vardı. … Kentler tekrar gelişmeye başlayınca, kentsel sorunlar kilisenin merkezi kaygılarından bir haline geldi. Kent iki büyük kötülüğü simgelemekteydi: Cinsellik ve para. Gerçekten de para, evlilik dışında kötü olan cinselliği satın almak için kullanılabilirdi. Sonraki dönemlere kıyasla kanıtlar kıt olmasına rağmen, Paris, Angers ve Toulouse da dâhil birçok kentte genelev bulunduğunu biliyoruz. 1201'de önce Toulouse'da fahişelik yönetmeliklere tabiydi."[588] Dinsel bir merkez olan Roma'da "1490'da 'hayat kadını' sayısının yaklaşık 7000 düzeyinde olduğu sanılmakta; bu kent sakinlerinin çoğunun erkek olmalarının bir sonucu. Kadınlar manastır ve kiliselere ait evlerde kalıyorlardı ve beraberlerinde rahiplerle kent sokaklarında dolaşmaları alışıldık bir manzaraydı. Vakanüvis Sanudo'ya göre, 300000 nüfuslu Venedik'te 11654 fille de joie bulunuyordu ve Rönesans döneminde bunlardan bazıları Yunanistan'daki hetaira'larınkine benzer bir rol üstlenmişlerdi."[589]

Fuhuş yapmak üzere, "dini ya da laik sıradan genelevlerin dışında, Avrupa'da hamam ve İngiltere'de de 'ter odaları' olarak bilinen kurumlar bulunmaktaydı. Romalıların eski hamam geleneği çoktan yok olmuştu, ama Haçlılar Müslüman dünyasından kamusal banyo fikrini biraz değişmiş bir halde de olsa yeniden getirmişlerdi. Ter odalarındaki banyolar genellikle dikey olarak altı kişiyi alacak büyüklükteydi, ama bazıları yatay olarak iki kişi için tasarlanmıştı. Daha geleneksel zevklere sahip olanlara kuru odalar ve yataklar sunuluyordu. Onbeşinci yüzyıl başlarında Paris'te bu tür 30 kurum bulunmaktaydı."[590] Hamamlara gelenlere yemek ve şarap ikram edilir, aşıklarıyla buluşmalarına uygun ortam hazırlanır ya da bir fahişeyle eğlenmek isteyenler olduğunda yatak tedarik edilirdi.[591] "İnsanlar giderek yıkanmayla seksi birbirlerine karıştırınca, ... birçok kadın, erkeklerin kendilerini tatmin ettikleri havuzlara girip hamile kaldıklarından şikayetçi [olmaya başladı.] Birçok hamamda küvetten çok yatak vardı ve buralarda rahiplerin, soyluların ve

[588] L'Hermite-Leclercq, **a.g.e,** s.223-224
[589] Tannahill, **a.g.e.,** s.238
[590] Tannahill, **A. e.,** s.237
[591] Grieco, **a.g.e.,** s.54

seyyahların dinmek bilmeyen cinsel açlıkları gideriliyordu. Bu sözüm ona hamamlar, genç kızlara ve yarı çıplak hamam görevlilerine hayat kadınlığına başlama fırsatı veriyordu."[592]

Ortaçağ Avrupasında fuhuş olgusu ayrımcı, dışlayıcı bir temel üzerinde kurumsallaşmıştır. Kadın ve erkek, fuhuş olgusu açısından farklı konumlardadır. Zina yapan kadınlar ölümle cezalandırılırken, aynı suçu işleyen erkekler cezalandırılmaz. Ayrımcılık sadece kadın ile erkek arasında da değildir. Kadınların ve erkeklerin farklı sosyal statülü hemcinsleri arasında da farklı uygulamalar söz konusudur. Üreme işlevini yerini getirmek üzere bekâret, sadakat gibi görevler üstlenmiş üst sınıf kadınlarla aşağı sınıflar arasında ayrım yapılmaktadır. Üst sınıf kadınların evlilik dışı ilişkilerine izin verilmez, onlar sosyal kontrol ağlarının sıkı denetimi altında tutulur. Aşağı sınıftan kadınlar ise cinsel ihtiyaçlarını görme konusunda daha az kontrole tabidir, çünkü onların ekonomik koşullar nedeniyle zorunlu fahişelik yapacakları kabul edilir. Erkekler arasında da ayrımcılık, evlilik durumu, meslek ve dinsel etmenler üzerinde sürdürülmektedir. "Ondördüncü yüzyılda, resmi olarak her kentte bulunan genelevler, bekâr genç çırakların ve kalfaların kullanımına açıktı; din adamlarına, evli erkeklere ve Yahudilere giriş izni yoktu. Ne var ki, pratikte yakalanan kocalara çok hafif cezalar verilirken, Yahudiler ömür boyu kentten kovulurdu."[593]

Ortaçağ'da fuhuş, zorlu ekonomik koşulların zorunlu sonuçlarından birisiydi. "Geç Ortaçağ'da fahişelik sadece genelev sahipleri ve kent babaları için karlı bir yol değil, en yoksul kadınlar için hayatta kalmanın başlıca tekniğiydi de. … Fahişelik hırsızlıktan ve dilencilikten daha yaygındı. … İlgili kent babaları, tamamen suçluların eline düşmesini önlemek için mesleğe göz kulak olmaya ve düzen vermeye çalıştılar. Tavernalarda ve sokaklarda kendilerini satmaya çalışan kadınlar

[592] Nikiforuk, **a.g.e.,** s.130-131, "Hamamları popüler kılan sağlıklı eğlence, temiz keselenme ve enerjik çiftleşme, frengiyle birlikte aniden sona erdi. Hamamları ya yetkililer kapattı ya da insanlar hastalık kapma korkusuyla hamama gitmemeye başladı." Veba ve frengi korkusu, fahişeliği "ikinci işi" kabul eden hamamların kapanmasıyla sonuçlandı, Grieco, **a.g.e.,** s.54
[593] Opitz, **a.g.e.,** 264; Tannahill, **a.g.e.,** s.237

kadar, yoksulluk, fahişelik ve suçluluk arasındaki bağların da farkındaydılar."[594] Kötü ekonomik şartlar belediye seçkinlerinin fuhuş politikalarını "rasyonelleştirmelerine" yardımcı oluyor, fahişelerin çoğunluğunun, başıboş genç çetelerinin tehdidi altındaki, kent dışından gelen genç kız yabancılardan oluşması, şehirli beyefendilerin vicdanlarını rahatlatıyordu.[595]

Almanya ve Fransa'da fahişeler profesyonelleşerek, örgütlü ‹‹korunma›› hizmetleri alıyorlardı. "Almanya'da profesyonel fahişelere sağlanan sözde 'koruma', en azından (Fransa'da birçok genelev, başında bir 'başrahibe'yle neredeyse dini cemaatler gibi örgütlüydü) kent babalarından imtiyaz alan genelev sahiplerinin gücünü ve açgözlülüğünü dengelemekten fazla bir şeydi. Düşük kazançlar, yiyeceğe, barınmaya ve her şeyden önce müşterilere çekici görünmek için giysilere ve takılara yapılan yüksek harcamalar, örgütlü fahişelerin bile yoksul kalması demekti. Birçoğu o kadar borçlandı ki, resmi olarak yasak olmasına rağmen yaygın bir biçimde genelev sahiplerinin fiili kölesi ya da serfi haline geldiler. Diğer yandan, geçici fahişeler şiddete ve namussuz müşterilere karşı asgari korumadan bile yoksundular. Yoksul bir kadın fahişe olarak geçimini sağlamaya devam edemez ya da etmek istemezse –genellikle çok yaşlı olduğu için- son çare olarak dilencilik ya da pezevenklik kalırdı. Erken ayrılma, genellikle borçlardan ötürü olanaksızdı ve sosyal dışlanmışlık konumu evlilik olasılığını ortadan kaldırmaktaydı."[596]

Ortaçağ boyunca Avrupa'da, Mecdelli Meryem'in mitolojik öyküleri ile kadına yüklenen toplumsal rol, erkeğin namusu olmaya layık olmak için, bekâretini koruyup, erkeğin üremesine katkıda bulunup, tensel hazların esiri ruhunu arındırmak üzere itikâfçı bir hayat tarzını seçmek olmuştur.[597] Kadının toplumsal rolü aile şeklinde belirmiş, sadece fahişeler, "aileden bağımsız kabul edilen kadın işçiler"[598]

---

[594] Opitz, **a.g.e.,** s.289-290
[595] Norberg, **a.g.e.,** s.435
[596] Opitz, **a.g.e.,** s.290
[597] Dalarun, **a.g.e.,** s.40-44; Vecchio, Silvana, "İyi Karı", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.114
[598] Casagrande, Carla, "Korunan Kadın", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.80

olarak kabul görmüştü. Ortaçağ toplumunda dindar ve laik kadınlar yanında ayrı bir yer verilen fahişelere, "Mecdelli Meryem'i örnek almaları, utanç verici faaliyetlerini terk etmeleri ve yeni tövbekâr bir hayata adanmaları salık"[599] verilmektedir. Fahişeler, kısır oldukları için bekâr erkeklerin cinsel ihtiyaçlarını görmeleri[600] benimsenirken, sürekli aşağılanırlar; hatta hakkında söz edilmeye değmedikleri kabul edilir[601] ve hizmetlerinin yasaklanması girişimleri hep canlı tutulurdu.

Ortaçağ toplumunda giyim kuşam sosyal hiyerarşiyi göstermekteydi ve "zengin giyimleriyle müsrifliği önleme yasasını hiçe sayanlar, soylu kadın sayılmaktan çok fahişe sayılma riskini göze alacaklardı."[602] ‹‹Şeytanların gizlendikleri›› aşırı kumaş kullanılan eteklerin, saraylarda değil, genelevlerde bulunduğu kabul edilirken, lüks giyinmeden sadece fahişeler muaf tutulmaktadır. "Bazı kentler, fahişelerin çekiciliğini artırarak erkekleri daha ciddi homoseksüellik suçundan uzaklaştırmayı"[603] umarken, fahişeler giyimleri ile kent yaşamında ayırt edilmektedir. Kurallara uygun bir şekilde evlenmiş kadınlar bunu göstermek üzere, yüzlerini peçe ile örterken, bu, "sokakta yüzleri açık dolaşmak zorunda olan vesikalı fahişelere" yasaktı.[604]

Ortaçağ'da İslam toplumlarında fuhuş kendine özgü formlarda ortaya çıkmaktadır. Bağdat örneğinde, kibar fahişe, "genellikle şarkıcı, genellikle yabancı olan, nüktedan, güzel, yetenekli ve vefasız" kadındı.[605] Arap erkeklerini baştan çıkartan, "tutkuları deneyimli, kaygısız, sefih olan aşk-arzu okulunun temel hedefi, istekli bir kibar fahişe olan esir şarkıcıydı. Zekası ve ve güzelliğiyle beyi büyülemek hanıma düşüyordu; bey de ona usulünce kur yapar, zevki avın ta kendisinde bulur ve

[599] Casagrande, **A.e.,** s.80
[600] Thomasset, Claude, "Kadın Doğası", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.66, fahişelerin kısır olduğu konusu kadın anatomisi ile ilgili eserlerde genişçe işlenmektedir, s.51-74; Vecchio, **a.g.e.,** s.114. Yüksek topuklu ayakkabılar, kadınlarda kısırlığa ve manevi zarara neden olacakları için fahişeler için daha uygundular, Hughes, Diane Owen, "Kadın Modasını Düzenleme", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.146
[601] Casagrande, **a.g.e.,** s.78
[602] Hughes, **a.g.e.,** s.145
[603] Hughes, **A. e.,** s.145
[604] Hughes, **A. e.,** s.148
[605] Tannahill, **a.g.e.,** s.196

emeline ulaştıktan sonra yeni bir av peşine düşmekte tamamen serbest olurdu. Kibar fahişe bu oyundan kendi adına zevk alabilirdi, ama anlaşılan daha çok (bilmeden de olsa) Vatsyayana'nın kar etme nasihatı ile meşguldü. ... Onun için en önemlisi paraydı; zira, yeterince parası olursa, İslam hukuku uyarınca özgürlüğünü satın alabilirdi. Aşk-arzu oyununda kibar fahişenin tek ciddi rakibi, Arapları da en az öncelleri olan İranlılar ve Yunanlılar kadar cezbeden, onsekiz yaşındaki erkekti. Her ikisi de, uygar dünyada hiç de yeni bir olgu olmayan hedonist, geçici bir tutkunun nesneleriydi."[606]

3.1.5. Erken Modern Çağda Fuhuş

Ortaçağ'ın sonu ile Sanayi Devrimi arasında geçen Erken Modern Çağ'ın başlangıcında fuhuş, gündelik toplumsal yaşamın doğal olgularındandı. "Fahişeler, erken modern kentlerde sıradan görüntülerden biriydi. Venedik'te fahişelerle karşılaşmadan Rialto'yu geçmek mümkün değildi. Sevilla'da karaya çıkan İspanyol gemicileri, fahişeler selamlardı. Tiyatroya giden Londralı, Covent Garden yolunda fahişeler tarafından kuşatılırdı. Parisli zanaatçı, dış mahalle tavernalarında fahişelere takılırdı. Avrupa kentlerinde balık, kullanılmış giysi, kuru pasta ve bileyi satmaya çalışanlarda yükselen çığlıklarla birlikte, genellikle karanlık çökerken, daha yumuşak ve daha baştan çıkarıcı bir soru da duyulurdu: 'Hoş bir tanışmaya ne dersiniz?' Çağdaş gözlemcilere göre fahişeler her yerdeydi."[607]

---

[606] Tannahill, **A. e.,** s.200

[607] Norberg, **a.g.e.,** s.433, "1526'da Venedik'teki bir nüfus sayımı, 55.035 kişilik nüfus arasında 4900 fahişe saydı; kadın ve erkek pezevenkler de dahil edildiğinde, öyle görünüyor ki,Venedik nüfusunun yaklaşık yüzde 10'u fahişelikten geçinmekteydi. (Larivaille, Paul, **La vie quotidienne des courtisanes en Italie au temps de la Renaissance**, Paris, Hachette, 1975, içinde U. Gnoli'den aktarma, s.31) On sekizinci yüzyıl ortasında Paris'teki fahişelerin o zamanki tahmini sayısı 10000 ila 40000 ya da yetişkin kadın nüfusunun yüzde 10 ila 15'i arasındaydı. (Bénabou, Erica-Marie, **La prostitution et la police de moeurs au XVIIIe siècle**, Paris, Perrin, 1987, s.327) Londra'da bulunan bir Alman gezgin, kapatma kadınlar ve sosyete orospuları hariç, 50000 orospu bulunduğunu tahmin etmekteydi. (Henriques, Fernando, **Prostitution in Europa and the Americas**, New York, Citadel Pres, 1969 içinde d'Archenholz'dan aktarma, p.143) Bu rakamların tümü epeyce abartılıdır. Dürüst ya da o kadar da dürüst olmayan gözlemcilere bir fahişe on fahişe gibi görünmekteydi. Fakat bu tür hayali tahminler bir yana, fahişelik erken modern kentte önemli bir yer işgal etmekteydi ve para karşılığı seks, birçok kadın için geçici ya da düzenli bir meslekti."

Rönesans döneminde Avrupa'da kibar fahişelik, sanat, kültür ve bilim yanında, fuhuşun toplumsal kabul edilmiş bir formu olarak en yüksek dönemlerinden birini daha yaşadı. Bu dönemde kullanılan kibar fahişe sözcüğü, saraylı kadın, nedime anlamına gelen ve 1500'lerde azgın fahişe diye tabir edilen, Antik Yunan'da "heteria"nın muadili, "cortigiana" sözcüğünden türemiştir. Bilhassa, dünyanın merkezi olarak kabul edilen Roma'da, fuhşun belli formları şehrin başlıca şöhret ve görünüş timsalleri olarak kabul edildiler. 16. yüzyıl Roma'sının spesiyal toplumsal yapı ve kültürel ikliminde, görsel dinsel ihtişam ve satın alınabilir sevgi birbiri için gerekli koşul olarak görüldü. Dinsel törenler, tiyarto temsilleri, ziyafetler ve kiliseye ait makamların kabullerinde, kadınların bulunmaması, yokluk ve eksikliklerinden daha fazla hissedilirdi; onun eksikliği tamamlamak ya da bu "deliği" doldurmak için, kibar fahişenin davet edilmesi gerektiği kabul edilirdi. Fahişe, "kent topluluğunun bir üyesiydi, kent yaşamında önemli ve onurlu bir yer işgal eden tam bir vatandaştı. … Floransa'da ve Venedik'te kent babaları birçok sokağı, homoseksüellikte hayali bir artışı ve evlilikteki gerilemeyi durdurmak umuduyla, paralı seksin teşvik edildiği resmi genelev bölgeleri olarak tasarladılar. Mediciler gibi onurlu vatandaşlar ve Venedik asilleri fahişelerin barındığı evlerin sahipleriydiler ve sıkıntı ya da utanç duymadan karları paylaşmaktaydılar. Floransa, Onesta adında özel bir mahkeme kurarak fahişeliği teşvik etti; bu mahkemenin polisleri genelev semtinde devriye gezip, fahişeleri koruyorlardı."[608]

Ortaçağda olduğu gibi erken modern çağda da fahişelerin giyim kuşamları belli bir düzene sokulmuş, Avrupa'nın çeşitli kentlerinde çalışan fahişelerin diğer insanlardan farklı giyinmeleri bir nizama bağlanmıştır. Fahişeler, Almanya'da mavi şeritli sarı şapka takmak, Viyana'da omzuna sarı bir mendil iliştirmek, İsviçre'nin Zürih kentinde ise küçük kırmızı şapka giymek zorundaydı.[609] 1638 tarihli bir Floransa Düklüğü nizamnamesi, kadınlardan sadece siyah renkli elbise giymelerini

[608] Norberg, **a.g.e.,** s.434
[609] Wells, a**.g.e.,** s.35

isterken, cinsel bir ayartıcı olarak renkli elbiseleri fahişelerin giymesine müsaade etmektedir.[610]

İspanya'da da fuhuş diğer Avrupa ülkelerine benzer şekilde asker ve öğrencilerin yoğun olduğu bölgelerde gelişti. 16. yüzyıl İspanya'sında fuhuşun merkezi Sevilla şehridir. Bu dönemdeki genelevlerin en ünlüleri, El Compus, La Olivera, El Porto, Lavapies ve aristokratik müşteriyle tanınan Las Soleras idi. 1630 yılında Madrid'de 3000 fahişe kayıtlı idi. Bunlara sokaklar da mesleğini icra ettikleri için sokak fahişesi manasında "Buscona" denilmekteydi. 16. yüzyılda İspanya'da genelevde çalışma şartları şöyle idi: Bir kadın genelevde çalışmaya başlamadan önce mahalle yöneticisinden 12 yaşından büyük olduğuna, bekaretini kaybettiğine, anasız-babasız kaldığına yada ana babasını hiç göremediğine ailesi tarafından terk ettiğine ve asil bir sülaleden gelmediğine dair belge getirmesi gerekiyordu. Sokağa çalışacak fahişe, fahişe olduğunu gösteren kıyafetler giymek zorundaydı. 1570 yılında, Kilise ile ihtilafa düşen II. Felipe'nin, çoğunlukla din adamlarınca işletilen genelevlere karşı açtığı fuhuşla mücadele savaşı, IV. Felipe zamanında sonuç vermeye başladı. 1628 yılında 8 yıllık sıkı bir denetimden sonra, ülkede bilinen 800 genelev kapatıldı. İspanya'da fahişelere "Ramera" denilmekteydi ve zina çemberi içindeki kadınların hiyerarşik yapıları şu şekilde oluşmuştur: Golfa veya Rubiza'lar sokak fahişeleri idi. Skandala meydan vermeden kendi evlerinde erkek kabul eden kadınlara mujeres de amor; evlenmediği halde saflığını korumayan kadın denilirdi. Bekaretini koruyanlara "dancella" denilmekte idi. Ayrıca aylık olarak kiralanan "meseda"lar vardı. İsteyen meseda denilen kadınları bir ve ya üç ay arasında değişen sürelerde kiralayabiliyordu.[611]

On altıncı yüzyıl başlarında ortaçağ Avrupa'sında fuhşu engelleyen en önemli etmen frenginin yayılmasıdır. "Frengi 16. yüzyılda her türlü insanla karşılaştı ve her yeri dolaştı. Rahibeler, rahipler, haremağaları, hatta papalar bile frengiye yakalandı. ... Cinsel ilişki, frengiden sonra doğallığını yitirdi. Frengi gelinceye kadar ne

[610] Hughes, **a.g.e.,** s.148
[611] Kumrular, Özlem, "İspanyol Altınçağı'nda Fuhuş", **Tarih ve Toplum**, Sayı:189, Eylül 1999, s.30-34; Kumrular, Özlem, "İspanyol Altınçağı'nda Zina ve Normdan Sapmalar", **Tarih ve Toplum**, Sayı:193, Ocak 2000, s.5-12

'kerhane' işletmek ne de kerhaneye gitmek ayıptı."[612] Frengi korkusu genelevler ya da sıradan fahişelerin müdavimlerinin azalmasına neden oldu[613] ve "erkeklerin düşüncelerini etkile[yerek] fahişelere zulüm edilmesine yol açtı. Hastalığı taşıyıp

[612] Nikiforuk, **a.g.e.,** s.130, "İnsanlar tedavi peşinde koşmaktan kalan zamanlarında, frengiye insan eti yiyen askerlerin mi, atları düzen adamların mı, yoksa fahişelerle yatan Fransız cüzzamlıların mı neden olduğunu tartışıyorlardı. ... Rotterdamlı Erasmus gibi beyefendiler, frengi kapmamış bir soylunun 'şerefsiz bir köylü' olduğuna inanıyordu.", s.137

[613] Tannahill, **a.g.e.,** s.238. Döneminin AIDS'i, frengi, Avrupa'ya 1493'te bir grup denizciyle birlikte girdi "ve Avrupa'nın cinsel haritasını hızla yeniden çizdikten sonra bir daha gitmemek üzere yerleşti. Frengi beş yüzyıl boyunca, uygar dünyanın politikalarına, savaşlarına, edebiyatına ve cinsel yaşamına karıştı. Yatak düşkünü aristokratların, yalnız askerlerin ve gayretli hayat kadınlarının yardımıyla, Avrupalıların yatak odalarına prezervatifi, takma saçı, antibiyotiği ve büyük bir korkuyu soktu. Uygarlık ve frengi hep bir arada oldu. Spirochete (burgu biçiminde, frengi hastalığına neden olan mikrop) ve talihsiz taşıyıcılarına karşı yürütülen şiddetli kampanyalara rağmen, mikrop Yenidünya'da, hakim olmasa bile, muzaffer varlığını sürdürmektedir. Kolomb ve denizcileri frengiyi ilk kez Espaňola Adası'nda ya da Haiti'de kaptılar. ... Kolomb'un denizcileri, spirochete ile aşırı enfekte oldular, çünkü bir gecede beş altı konuksever Aravak kadınıyla yatıyorlardı. 1506'da frengi yüzünden 'Tanrı'nın elçisi olduğu' hayalleri gören Kolomb bile, yerlileri 'sevgi dolu insanlar' olarak tanımlıyordu. Kolomb ve adamları, ... 1493'te kaçırdıkları birkaç Aravak'la İspanya'ya geri döndüler. Denizcilerin çoğu yolculuk sırasında lekelerden, baş ağrısından ve tuhaf yaralardan şikayet etseler de, bunları 'ağır denizlere' yoruyorlardı. Kolomb, ... altı denizcisi ve hayatta kalan altı Aravak'la 'keşiflerini' açıklamak için Barselona'ya doğru yola çıktı. Uğradıkları her kasabada, insanlar Kolomb'un cesur denizciliğini ve inanılmaz maceralarını, büyük şölenler, partiler ve cinsel çılgınlıklarla kutladılar. Kolomb'un denizcilerinden ya da dost Aravaklardan biriyle yatmak, Yenidünya'nın kendisiyle yatmak gibiydi. Frengi Kolomb ve adamlarının gittiği her yerde onları izledi. İlk büyük salgın 1493'te Barselona'da patlak verdi. ... Kolomb'un denizcileri yılmadan çiftleşiyorlardı ve hastalık Napoli'ye 1494'de, Fransız Kralı VIII. Charles'ın ordusunu karşılamak üzere tam zamanında vardı. Kral Napoli'yi imparatorluğuna katmak istiyordu ve İsviçre, Almanya, Rusya ve Fransa'dan kiraladığı elli bin kişilik paralı asker ordusuyla şehir ele geçirmişti. Olağan tecavüz ve talan faaliyetlerinin ardından, askerlerini ve sayısız kampçısını Fransa'ya geri çekti. Saldırının sonunda Charles frengili ordusunu dağıttı ve spirochete'i Avrupa'ya yaymaları için onları evlerine gönderdi. Napoli Savaşı'nın zührevi etkileri, kısa sürede bütün dünyada duyuldu. Bu arada her ülke hastalığın yayılması konusunda komşularını suçluyordu. (Frengi böylelikle milliyetçiliğin doğuşunu da ilan etmiş oldu.) Her ülke, gelişen yurtseverlik duygularıyla isim yarışına katıldı. İtalyanlar ona 'Fransız hastalığı' adını verdi; Fransız'lar da 'Napoliten Hastalığı' dediler. Almanlar ve İngilizler bir kere olsun anlaşarak ona 'Fransız Mikrobu' adını taktılar. Portekizliler 'Kastilya Hastalığı' dedi. Polonyalılar Almanları suçladılar, Ruslar Polonyalıları. Araplar, İspanya'dan kovulmuş Yahudileri suçladılar ve Hindular frengiye Frenk (Batı Avrupalı) adını verdiler. İranlılar Türklerin Hastalığı derken, Türkler 'Hıristiyan Hastalığı' adını verdiler. Çinliler, Portekizlilerin hastalığı bulaştırdığı şehrin anısına 'Canton Yarası' adını taktılar. ... 1530'lu yıllarda, Avrupa'da yüz ya da daha az insanın yaşadığı kasabalarda bile en az on kişinin Espoňola yılanına kurban verildiği öne sürülüyordu. ... 16. yüzyılın sonuna gelindiğinde, [frengiyi yaygınlaştırdığı için, halkın oldukça severek kullandığı] tüm umumi hamamlar yok olmuştu; hastalığın gölgesindeki Avrupalılar, üç yüzyıl boyunca kir, bit ve tifüsü sessizce bağırlarına bastılar. İnsanlar yıkanmak yerine parfümler sıkındılar ya da pahalı giysileri kirlenmesin diye iç çamaşır giydiler. Yarı berber yarı cerrah haline gelen hamam sahipleri, işyerlerini eski müşterilerinin frengisinin tedavi edildiği yerlere dönüştürdüler. Hekimler, frengili hastaları tedavi etmek istemedikleri için bu alt sınıf müdahalesini memnunlukla karşıladılar. ... Hekimlerin bu umursamazlığı üzerine, frengililerin tedavisi berberlere, cerrahlara ve şarlatan hekimlere, sahte ilaç ve cıva satıcılarına kaldı. Bu frengi uzmanları, tedavilerinde cıva kullandılar, çünkü uyuz ya da cüzzam gibi cilt hastalıklarının tedavisinde uzun süredir cıva kullanılıyordu. ... Hekimlerin hastalara sırt çevirdiği her yerde, şarlatan hekimler cıva merhemleri, yakıları, haplarıyla onların imdadına yetişti. Her Avrupalı yetişkin, kısa sürede 'Venüs'le beş dakikanın, 'cıvayla bir ömür' anlamına geldiğini öğrendi.", Nikiforuk, **a.g.e,** s.122-135

yayanlar evsiz erkekler olsa da evsiz ya da çalışan kadınlar hastalığın deposu haline gelmişlerdi. Spirochete'ten önce, St. Augustine gibi saygıdeğer filozoflar fahişeleri, kanatlarıyla diğer kadınları 'şehvet tahrikinden' koruyan melekler olarak görüyordu. Ama frengi ortaya çıkar çıkmaz, 'ahlak bekçileri' bu korumadan mahrum kaldı. 15. yüzyılda bir papa, altı bin fahişeyi Roma'dan sürmeye kalktığında yurttaşlar ayaklandı. Yerel yetkililerin de genelevlerden gelecek paraya ihtiyaçları vardı. Fransa Kralı IX. Louis bütün fahişeleri sınır dışı etmeyi denedi, eğer başarsaydı ülke soyluların çoğunu kaybedecekti. 1635'de, Fransız yönetimi, fahişelerin 'kamçılanmalarını, saçlarının tıraş edilmesini ve yargılanmadan hayat boyu sürgüne gönderilmelerini' buyuran bir yasayı kabul etti."[614]

Zührevi hastalıkların yayılması ile onaltıncı yüzyılın ortalarından itibaren resmi genelevler kapatılmaya başladı. Yetkililer, resmi olmayan fuhuş yanında para karşılığı yapılan seksin bütün çeşitlerini önlemeye, suç haline getirmeye çalışıldı. Zührevi hastalıklar yanında dinsel değişim, Protestan reform hareketleri fuhşun yasaklanmasında etkili olmuştur. Bunların yanında, dönemin sosyal ve cinsel hiyerarşisinin sarsılması, fahişeliğin yasaklanmasında etkilidir. Ayrıca, fahişeler, artık genelevlerin dışına çıkmış, serbest çalışmaktaydılar ve kent yöneticileri para karşılığı seksin genelev sınırları içinde kalmasını sağlayamıyorlardı. Belediye genelevlerini terk etmiş, zenginleşmiş fahişeler bulunmaktaydı. "1490'lara gelindiğinde, birçok fahişe bordello'ların dışında yaşamakta, bağımsız çalışmakta ve belediye yönetmeliklerini hiçe saymaktaydı. … On altıncı yüzyılın başında Avrupa kentlerindeki fahişelerin pek çoğunun ya da en azından büyük bölümünün bağımsız yaşayıp yaşayıp çalıştıkları" görülmektedir.[615]

---

[614] Nikiforuk, **A.e.,** s.138. "Frengiyi Yenidünya'dan bekar erkekler (denizciler) getirdi, onu yayan da bekar erkekler (denizciler) oldu. Akıldan çok boş zamana sahip olan aristokratlar, frengiden sonra cinsel devrimlerin biyolojik sonuçları olacağını kanıtladılar. Göçmenler, köleler ve toprakları işgal edilmiş halklar, her zaman treponema için kolay av oldular, çünkü, evsiz, yurtlarından edinmiş ve ruhen çökmüşlerdi. Bugün siyahlar ve Amerikan yerlileri arasında görülen yüksek frengi oranı, köleliğin Afrika ailesini parçalayışının, çiçek işgalinin yerli kabilelerini yeniden düzenleyişinin anısıdır.", **A.e.**, s.144

[615] Norberg, **a.g.e.,** s.435-437, 1532'de augsburg, 1543'de Basel, 1560'da Frankfurt, 1620'de Sevilla genelevleri kapatıldı. Floransa ve Venedik'te fahişelere karşı sert bir tutum benimsendi. 1560'da Fransa'da, 1623'de İspanya'da genelev sahibi olmak ve işletmek yasaklandı. Genelevlerin yasaklanmasından önce serbest çalışmaya başlayan fahişeler konusunda yerel otoriteler şikayetçiydiler. "Frankfurt'taki yetkililer, 'yabancı' fahişelerin panayır sırasında kenti işgal

Genelevlerin kapatılması sonrası, fahişeler kendilerine getirilen idari düzenlemelerden kurtuldu ve bugünün "bağımsız girişimcileri" gibi kendi başlarına ya da diğer kadınların denetimleri altında çalışmaya başladılar. Fahişeliğin suç sayılması, profesyonel seks işçilerini daha ihtiyatlı olmaya itti. Fahişenin annesi ya da sahibi yerine geçen yaşlı kadınlar, pezevenkler olarak, onları denetimlerine alıp, sahip çıktılar. Bu kadınlar çoğunlukla eski fahişelerdi, orospular ve müşteriler arasında aracı rolünü üstlendiler; kadın pezevenkler, hem müşteriye hem de fahişelere yaptıklarının ortaya çıkmasında erkeklere göre daha fazla güvence veriyorlardı. "1600'e gelindiğinde fahişelik, tamamen kadınlardan oluşan birkaç ticari işten biriydi."[616]

Genelevlerin kapatılması ve fahişeliğin yasaklanması, fuhşu bitirmedi, sadece formlarının değişmesine neden oldu. Sosyal kontrolün teknik ve taktik ağları, sosyal normlardan sapmanın da nicel ve nitel özelliklerini örmeye başladı.[617] Fahişelerin genelevlerden ayrılıp sokağa çıkmasıyla edindikleri kısmi özerklik, yeni sosyal kontrol kurumları ve savunmasızlıklarından yararlananlarca doldurulduu. İlk olarak, fahişeler, kendilerini koruyacak pezevenklere ihtiyaç duydular.[618] Fahişeler, sadece

---

etmesinden yakınmaktaydılar ve Paris … panayırları, gelen orospu sayısıyla ünlüydü. Bu dönem savaşa giden askerleri izleyen fahişeler de fazlalaştı. … Askerleri izleyen fahişeler ve şamatacı müşterileri paralı seks dünyasında daha büyük bir yer işgal etmeye başladılar ve fahişelik, ordudaki erkeklerin tipik özelliği olan kargaşa, hırsızlık ve cinayetle eşit hale geldi. Fahişelik, [ordular açısından] sadece daha tehlikeli gibi görünmüyordu; tehlikeliydi."

[616] Norberg, **a.g.e,** s.438

[617] McIntosh, Mary, **The Organisation of Crime**, London, Basingstoke New York, Dublin Melbourne, Johannesburg, Madras, The Macmillan, 1975, p.59-73

[618] Genelevler açıkken, fahişeler belediye yetkililerinin koruması altındaydı. Tecavüzler yaygın olmasına rağmen, vesikalı fahişeler, onları genç çetelerinden koruyacak ayrı bir işaret takarlar, müşterileri tarafından dövüldükleri veya kandırıldıklarında belediye görevlilerine başvururlardı. Genelevlerin kapatıldığı erken modern dönem fahişesi, kendisi de suçlu olduğu için, yüksek ücret isteyen tavernalar ve yer sahiplerinden, parasını ödemeyen müşterilerden şikayetçi olmak üzere polise gidemezdi. Bu tarz müşterilerin çokluğu nedeniyle ahlak taburunda görevli polisler zaman zaman içeri girerlerdi. Bazı beleşçiler, birlikte olduktan sonra ücretini ödemiyorlar, bazıları ise, polise söyleme tehdidi ile para isteyerek şantaja başvuruyorlardı. Eski bir asker ya da kumarbaz, randevüevlerinin haylaz müşterileri ile uğraşan, meraklı komşulara gözdağı veren koruyucu işlevi üstlenirdi. Polis de, saygın kızları korumadıkları, sadece düşkün sokak orospusunu koruduğu sürece pezevenklerin peşine düşmezdi. Bu nedenle sayıları ve işlevlerinin tamamı hakkında kısıtlı bilgi sahibiyiz, fakat on sekizinci yüzyıla doğru onlarında sayıları, polisler gibi artmıştır. Fahişelerin, özel bir evde kiraladıkları odalar, polis kontrollerden koruyup, paralı sekse güvenli bir ortam hazırlamakla birlikte; müşterilerini bulup, odalarına getirmeleri, komşularının dikkatini çekip ihbarlarına neden olacağı için, bir arabulucu istihdamını zorunlu kıldı. Kadın pezevenkler, bu arabuluculuk rolünü üstlendiler. Onlar, işlek caddeler ve bulvarlarda gezip müşteri bulurken, fahişeler odalarında beklerdi. Kadın pezevenkler, erkeklerle daha gizli temaslar kurar, mesleğe yeni genç kızlar devşirir, odalar kiralar,

şiddete ve hırsızlığa karşı değil, aynı zamanda yargı sistemi karşısında da korumasız kalmışlardı. 1600'lerin sonlarından itibaren çıkan kraliyet buyrukları ile, polis yetkileri artırılırken, özel bir hastaneye yatırılma gibi ağır cezalarla karşılaştılar. Kontrol uygulamaları ve cezalar idareler arasında farklılık göstermekteydi, taşra kasabalarında belediye görevlileri etkili iken, Paris'te polis yöneticisi, başkentte düzeni sağlamak görevi nedeniyle fahişelerin takibinden sorumluydu. Kontrol görevlisi polis sayısı gittikçe arttı, özellikle Paris'te, polis sadece fahişeleri takip etmez, opera dansçıları ve oyuncular hakkında da bilgi toplardı. Sokak fahişeleri, her cuma günü gerçekleştirilen periyodik temizliklerle polis yetkilisinin huzuruna çıkarılırlardı.[619] Kontrol artarken fahişelik kentsel alanın tamamına yayıldı. Pek çok fahişe kadın ya da erkek pezevenk olmadan, kentlerin artık "ünlü" alanlarında, "gayri resmi kârhane semtlerinde" kendi müşterilerini ararlardı. Fahişeler genelde pazarların yanında ya da inşaat alanları gibi ıssız yerlerde bulunurlardı. Kabarelerde müşteri tavlarlar, tavernalarda hizmet eden her kız satılık kabul edilirdi. Bazı barların küçük seks odaları yani "kabine"leri vardı, bazıları ise özel partiler için birinci katlardaki odalarını kiraya verirlerdi. Tütün ve içki dükkanları, şarabın "paylaşılmasıyla" başlayan eğlencelerin paralı aşk mekanlarına dönüştürüldüğü yerlere dönüşmüştü.[620]

Genelevler yasaklanmasına rağmen, doğal olarak tamamen yok olmadılar, sadece müşterilerin ekonomik düzeylerine göre hizmet veren randevüevlerine dönüştüler. Paris ve Londra'da parası olanlar lüks randevüevlerinde hizmet alırlardı, parası yetmeyenler ise buraların abartılı tasvirlerinin bulunduğu pornografik metinlerle yetinmek zorundaydılar. Polis kayıtları, randevüevlerini dört oda ve

---

ücretleri tahsil eder, kızlara giyecek ve borç para verir ve kazançların elde edebilecekleri miktarını "sağarlardı."

[619] Polis kontrolleri gelişigüzel ve keyfiydi. Dikkatli, saygın basiretli fahişeler, polis tarafından rahatsız edilmezlerdi, sadece sokakları kapatanlar ve kargaşa çıkaranların üzerine gidilirdi. Dikkatli fahişelere yönelik yazılı olmayan bir hoşgörü hakimdi. Dikkatsiz fahişeler önce hapishaneler gönderilir, sonra hastanelerde "tedavi edilirlerdi." Bu tedavi, hem muayene edilmeden hasta kabul edilen fiziksel tıbbi uygulamaları içerir, hem de görevli rahibelerin yaptığı ahlaki tedavi şeklinde sürdürülürdü. 16. yüzyıl sonu, 17. başlarında Fransa, İspanya ve İtalya'da fahişelerin barınması ve ıslah edilmesi için çok sayıda küçük kadın manastırı ve barınma evleri kuruldu. 18. yüzyıl başlarında bu tarz kurumlar dinsel işlevlerini yitirdiler, personelleri rahibelerden oluşmasına rağmen, belediye yetkililerinin çalıştırılan ceza kurumlarına döndüler. Fahişeler bu tarz kurumlara gönderilmekten çok korkarlardı. Çoğunlukla saygın bir evde kiralık bir odada işini yürütme eğilimindeki fahişe hakkında en fazla ihbar komşuları ve ev sahipleri tarafından yapılırdı. Ev sahipleri cezalandırılmaktan korkarken, komşular yalnız yaşayan kadınları denetleme haklarını kendilerinde görürlerdi.

[620] Norberg, **a.g.e.,** s.439-442

hizmetçi kız hariç üç fahişenin çalıştığı yerler olarak betimler. Erken modern dönemim işçi sınıfının randevüevleri, kaldırım orospularının barındığı binalar biçimindedir. Binalarda kalan fahişe sayısı 200'ü bulabiliyordu. Bazı binalarda, fahişelerden fahiş kiralar talep edilirken, bazıları fahişelerce bizzat işgal edilirdi. Bu sınıf randevüevlerinde "madam" disiplini görülmez, fahişeler istedikleri gibi girip, çıkar, müşterilerini sokaklarda ya da tavernalarda tavlarlardı.[621]

Erken modern dönemde fahişelerin kazançları ile ilgili tahminlerde bulunmak güçtür. Müşteriler, ödeyecekleri ücretleri kendileri takdir ederlerdi. Aynı randevüevinde bile ücretler farklılık gösterirdi. Randevüevlerinde çalışanlar ve sosyete orospuları, ücretlerinin bir miktarını kira bedelleri ve iaşe ihtiyaçları için kullanırlardı. Sokak orospuları ise ücretlerini pezevenkler ve taverna sahipleri ile paylaşırlardı. "Yine de fahişelerin, çalışan diğer kadınlardan genelde daha fazla para kazandıkları açıktır. … Bir fahişe, iki işle, ortalama zanaatçı bir kadının bir tam günde kazandığından fazla kazanabilirdi."[622]

Teknik anlamda erken modern dönem fahişesi inişli çıkışlı bir mesleki kariyer planı izlerdi. Fahişeler çoğunlukla, kaldırım orospusu olarak başladıkları mesleki kariyerlerini randevüevlerine terfi ederek sürdürür ve kapatma sosyete orospuluğu olarak zirve noktaya ulaştırırlardı. Kapatmalar zamanla tekrar başladıkları kaldırım orospuluğuna dönerlerdi. Bazıları ise kadın pezevenk, hatta randevüevi sahibi olurlar, kumarhane ya da meyhane açarlardı.[623]

Erken modern dönemde Fransa'da toplanan, fakat Avrupa'nın tipik özelliklerini gösteren verilere göre fahişeler, emekçi yoksul kitlelerden gelmişlerdi. Polis doğal olarak, onların kökenin kayıt etmezdi. Polis kayıtlarına geçen bilgilere göre, yaşları onbeş ile otuz arasındaydı. Çoğunluğu bekardı ve genelde yeni

[621] Norberg, **a.g.e.,** s.441-442
[622] Norberg, **A. e.,** s.446
[623] Norberg, **A. e.,** s.443-444

göçmenlerden oluşan, yakalandıkları kentin mukimiydiler. Sanıldığının aksine köy kökenli değil, kasabalardan gelen genç kızlardan oluşuyorlardı.[624]

15. yüzyılın sonu, 16. yüzyılın başlarında, teknik anlamda yeni tarz bir fahişenin doğuşuna tanık oluyoruz. Sosyete orospusu adı verilen bu yeni fahişeler, "güzel giysiler giyen ve işini gizli yürüten, saygın erkekleri baştan çıkarıp kendisine bağladığı için evlilik düzenini yıkma tehlikesi gösteren" profesyonel metreslerdi. Sosyete orospularının ortaya çıkışında talep tarafındaki değişikliklerde önemli olmuştu. Kentlerin seçkin beyefendileri artık genelevlere gitmek yerine, kendi özel fantezilerini tatmin etmek istiyorlardı. Sosyete orospuları, entelektüel fahişeler heteria'lar gibi, müşterilerine "seksten fazlasını sunmaktaydılar; erotizm, yani zarif ve maharetli uzmanlıkla" hizmet etmekteydiler.[625] Onlar, genelevlerde çalışan ya da askerleri izleyen meslektaşlarından daha özgürdüler ve daha fazla gelirleri vardı. Sosyete fahişeleri genelevlerin kapanmasıyla daha görünür oldular.[626]

Erken modern dönemde kadınların neden fahişe olduklarını yukarıda tartışmaya çalıştık, "fakat nasıl oldukları o kadar açık değildir. Kadınların anneleri tarafından baştan çıkarılmaları, terk edilmeleri ya da fahişe olarak satılmaları zamanın bilgeliğinde yoktu. Marsilya'da erkeklerin rızasıyla bordello (genelev-randevüevi) sahibi olan ve bordello'larda çalışan kadın sülaleri vardı. Ne var ki, pek çok fahişe, annelerinin yardımıyla değil annelerine rağmen meslek yaşamlarına başlamaktaydı. Polis kayıtları, birçok fahişenin, ebeveyn otoritesine başkaldırıp evden kaçan dik başlı genç olarak işe başladığını gösterir. … Bu kızlar, başarısız bir aşk ilişkisinden ötürü değil, kendisini satan bir kız arkadaşları olduğu için fahişeliğe sürüklenmekteydiler. Bu tür arkadaşlıklar fahişeler arasında kalıcı olma eğilimindeydi; zira pek çoğu ikili çalışmakta, masrafları ya da sadece bulvardaki bir noktayı paylaşmaktaydı. Genel olarak fahişeler kurban değildi; günahkar bir yaşama 'düşmemiş', bir kadın pezevenk ya da vefasız bir aşık tarafından kandırılmamışlardı. Pek çoğu, kendi vücutlarını özgürce kullanarak, ilk önce ebeveynlerine, daha sonra

[624] Norberg, **A. e.,** s.444
[625] İlk pornografik eser olan Pietro Aretino'nun Ragionimenti'sinde (1534) kadın kahramanın sosyete orospusu olması tesadüf değildir.
[626] Norberg, **A. e.,** s.437-438

topluma meydan okuyan işçi sınıfından kızlardı. Pezevenklerin kurbanı ya da madama bağımlı değillerdi. Pek çoğu, kendi emeğini kontrol eden bağımsız girişimciydi."[627]

16. ve 17. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda toplumsal düzenini sarsan celali isyanları sırasında, çiftbozma ve leventleşme hareketi görülmektedir. Köylerini bırakan insanlar büyük şehirlere yığılırken, Rumeli'den Anadolu'ya ucuz ücretle çalışacak insanlar akın etmeye başlamıştı. Bu şekilde ucuz emeğin taşınması, insan kaçakçılığın başlangıcı sayılabilecek şekilde, bazı gemiciler için kazanç kapısı olmuştu. Hızla sayıları artan bu kişilerin soygun, hırsızlık, cinayet gibi olaylara karıştıkları görülmekteydi. Gemicilere, müslüman olmayan bu tarım işçilerini Anadolu'ya taşımaları yasak edildiği, gibi mevcutlarından geri gönderilmesi istenmişti. Bu doğuya doğru göçün karşısında, Anadolu'dan da Rumeli'ye Türk leventlerinin geçtiği, orada yerli yardımcıları sayesinde yaptıkları soygunlardan elde ettikleri ganimetlerle geri döndükleri görülüyordu. Leventlere, dönemin üniversite öğrencileri suhteler de katılınca, büyük şehirlerde ahlak düzeni bozulmuştu. Bekarların barınmalarını sağlayacak hanlar en karlı iş yerleri olmuştu. Bekar odaları, fuhşu ve homoseksüelliği özendirmekteydi. "Köylerden kopup gelen bu çoğu bekar, işsiz güçsüzlere, devletin askeri düzeninde ve medreselerinde uygulanan usullerin bekarlığa bağladığı bu müesseselerdeki insanları da katınca, bir taraftan işsizliğin, öbür taraftan bekarlığın sosyal düzeni nasıl bir hastalık halinde sardıkları çok iyi görülür. Hakikaten, XVI. yüzyıl Türk toplumunun devlete olan şikayetinin konusu şu üç ana noktada toplanır. Esas yeri şehirler olan bu mesele: 1-İçki, fuhuş gibi genel ahlakı yakından kemiren sefahat. 2-hırsızlık ve haramilik. 3-bu iki olaydan çıkan cinayetler, diye ayrımlanabilir."[628]

Büyük şehirlerde, levent, sekban, suhte şeklinde kırsalı terk etmiş köylülük ile ekonomik krizden yararlanan sonradan görme zenginlik bir araya gelmişti. İşsiz bekarlar ve sonradan görme bu zenginlerin içki ve fuhşa eğilimli yaşamları,

[627] Norberg, **A. e.,** s.446-447
[628] Akdağ, Mustafa, **Türk Halkının Dirlik Ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyanları"**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1975, s.97-102

toplumsal değerleri yozlaştırmaktaydı. "İstanbul'da, fuhuş ne kadar önlenmek istense, gene de artıyordu. Zaman zaman 'nice kahpeler' Üsküdara geçirilip bırakıldıklarında, bu kere de o yandaki leventleri bulmakta idiler. Bekar odalarında bir çok kadınlar, kendilerine erkek elbisesi (levent ve azap kıyafetinde ve başka suretle) giydirilmekle, etrafın gözünden kaçırılıyordu. Bursa'da gece gündüz asayişin başlıca bekçisi olan 'asesler', hatta, 'asesbaşı' içip sarhoş olduktan sonra, evlere kendileri saldırır olmuşlardı" İçki kullanılmasının dinen yasak olmasına rağmen, şehirlerde içkili toplantılar ve sarhoşluk ve özellikle kutlamalarda içkinin etkisiyle yapılan genel ahlaka aykırı görülen hareketler halkın şikayetlerine neden olmaktaydı. "Bursa'ya yollanan bir hükm-i hümayun, bu şehirdeki genel ahlakı bozucu olaylardan söz ederken, 'nisa taifesinin tazelerinin', yani genç kadınların pazara çıkarak, şehrin içinde ve dışında 'fiil-i şeni' ettiklerinin işitilmiş olduğu kayd ile, bunların önlenmesi kesin bir emir şeklinde istenmekte idi. ... İstanbul mahallelerinde, pek çok fahişe kadınların yuvalandıkları bekar odalarında, leventlerle düşüp kalktıkları, bir çok evlerin buluşma yeri olarak kullanıldığı, bazı defa, evli barklı kadınların bile bu işlere karıştıkları devrin mahkeme ve polis kayıtlarından kolayca öğrenilmektedir. Ayrıca, sosyal ahlaka daha kötü bir tecavüz olmak üzere, gene şehirlerde ve kasabalarda, leventler veya öteki bekar hayatı yaşayan kimselerin (yeniçeri veya sipahi gibi) 'hamamda yolda ve sair yerlerde emret oğlanları levata' ettikleri, ... bu tür ahlaksızlıkları sabit olanların 'siyasetleri' (idamları) hakkında ...bir ferman yollandı. ... Ayrıca, ... kahvehaneler, ... önceleri artık fakirlik devrinde, dostların birbirlerine bir şey ikram etmek hususunda, eve göre daha ucuz olduğu için, oturacak sohbet yeri olarak buluşmalarına yaramış olsalar bile, gittikçe bir takım ahlaksızlıkların işlendiği batakhaneler haline gelmişler, çok kimseler, kahvehanelerinde 'sade-ru oğlanlar cemedüp çenk ve çıgane ile eşhas oturup eşkıya cemolup' bu durum özellikle mahalle içlerinde olan kahvehanelerin nasıl bir fesat yuvası oldukları" görülmekteydi.[629]

Evliya Çelebi, yaşadığı Balata'da, üstü kapalı sözlerle iffetsiz işlerle uğraşan 300 erkek dansçının ait olduğu çingene müzisyenlerin toplandığı loncadan

[629] Akdağ, **A. e.**, s.102-107

bahsetmektedir. Bu dönem çingene kadınların çalıştığı işlere ait vesikalar ender olmakla birlikte, Rumeli vilayetindeki Çingenelere ilişkin çıkan bir kanunnamede, "İstanbul, Edirne, Filibe ve Sofya'lı Çingenelerin kanunsuz işlerle uğraşan hanımlarının her ay toplam 100 akçe ödemeleri gerektiğine işaret ediliyordu. Ödenmesi gereken olağanüstü yüksek vergiden de açıkça anlaşıldığı gibi, bu hüsn-i tabirle hafif kadınlar kastedilmektedir. … Geçimlerini bu işten kazanan ve mali amaçlarla topyekün kaydedilen cemaatler bile vardı."[630] Fuhuşu bir ticaret gibi düşünen çingenelerin, "evleri ve barkları ile gezginci hayatı süren bir takım insanlar, satın alıp sermaye edindikleri güzel cariyelerden faydalanıp, çalgılı, oyunlu eğlenceler düzenliyorlardı. Bilhassa büyük şehirlerin elverişli yerlerinde açığa kurdukları çadırlarında geçen bu toplantılara levend, suhte ve öteki ergen (bekar) kimseler pek itibar etmekte, servet sahibi ailelerin delikanlı oğulları, hatta evli erkekler bile kendilerini buraya kaptırarak servetlerini bitirip" yoksuzluğa düşmekteydiler.[631] Akdağ, Osmanlı toplumunda "fahişeliğe bile göz yummayan" katı sosyal kontrol ağlarının, levent, suhte gibi genç bekar erkeklerde cinsel sapmalara neden olduğunu ve bunun artan asayişsizlik ortamını geliştirdiğine vurgu yapmaktadır.[632]

---

[630] Marushiakova, Elena, Popov, Vesselin, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler**, Çev: Bahar Tırnakçı, İstanbul, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, 2006, s.52-54. "Örneğin 1522-3 yıllarına ait vergi defterinde, İstanbul'daki vergi yükümlüsü Ilias cemaati 5000 akçe gibi özel bir yıllık vergi miktarıyla kayıtlara geçmişti; Edirne'de Karaca oğlu Mehmet'in cemaati 3000 akçe, Plovdiv'de Todor oğlu Yaramaz'ın cemaati 1400 akçe vergi ödemekteydiler. Hazineye ödenen bu meblağ, özellikle diğer toplumsal grupların ödedikleri vergilerle karşılaştırıldığında çok yüksekti. Osmanlı İmparatorluğu'nda hafif Çingene kadınların varlığı, başka tarihsel kaynaklar tarafından da doğrulanır. Bu kaynaklara, türlü nedenlerle İmparatorluğu baştan başa gezmiş olan Batılıların gezi anıları da dahildir."

[631] Akdağ, **a.g.e.,** s.102-107, "Sokaktan şunun bunun gençlik çağına girmiş ya da girmek üzere olan erkek çocuklarını Uludağ'a, ıssız bahçelere kaçırmak, hücrelerine kapatmak, hamam yollarını gözetliyerek gelip giden kadın ve kızları önceden hazırladıkları eve, medreseye, imarete zorla götürüp içki içirme yolu ile ırzlarına geçmek şaşılmıyacak günlük olaylardandı. ... Bursa zaimi, yani subaşısı Nebi bin Abdullah'ın 7 Temmuz 1572'de çırılçıplak olarak mahkemeye getirdiği Ayşe ve Emine adındaki kadınlar ifadelerinde: Hamamdan dönerken 'Hüsreviye medresesinde oturur Kara Bostan, Hüseyin ve Piremir' adlı suhtelerin yolda bıçak çekip korkutup akşam namazından sonra medreseye kapattıklarını, bütün giysi ve hamam takımlarını aldıktan kendilerini anadan doğma soyduktan sonra sabaha yakın öldürmek üzere iken, öylece kaçmayı başardıklarını, kopardıkları çığlık üzerine mahalle halkının imdatlarına yetiştiklerini anlattılar. Öte yandan mahalle ahalisi de topluca mahkemede bulunarak, 'sözü geçen medresede daima bu tür ahlaksızlıklar eksik değildir, sözün kısası içerden kopan feryatlardan evlerimizde oturamaz olduk, korkumuzdan da hiçbir şey yapmak elimizden gelmiyor' diye yanıp yakındılar.", s.191-193

[632] Akdağ, **A. e.,** s.158, "Kadın-erkek ilişkilerini son derece kısıtlayan, hatta 'fahişeliğe bile göz yummayıp, bu gibi kadınları ordan ora süren o dönemin yobazlığı, asayişçilerin 'cerime-para cezası' çıkarabilmek için bir erkekle bir kadını konuşurken de olsa yakalayabilme gayretleri, suhte ve leventlerin bu söylediğimiz doğaya aykırı alışkanlıklarını bütün bütün kamçılamakta bulunmuş olduğu

Osmanlı toplumunda kayıtlara geçmiş en eski fuhuş vakası, Kanuni'nin son yıllarına doğru, 1565'da Galata dışında Sultankır Mahallesi'nde Giritli Nefise, Arap Fatı, Atlı Ases, Kamer, Balatlı Ayni ve Narin adlı fahişeler basılıp hapse atılmalarıdır.[633] 1567 tarihli bir fermanda, İstanbul kadısından, fuhşa asla müsahama göstermemesi ve fuhşu sabit olan avradların derhal sürgüne gönderilmek üzere hapsedilmesi istenmektedir. Bir diğer fermanda, imamların mahallelerindeki fahişeleri haber vermeleri, himaye eder haber vermezler ise, fahişelere yapılacak verilecek cezanın önce onlara uygulanacağının bilinmesi istemektedir. 1568 tarihli bir fermanda ise, fahişelerle evlenenlerin İstanbul'dan taşınması, taşınmayanların hapsedileceği bildirilmektedir. 1571 tarihli bir başka fermanda ise, bekar çamaşırı yıkayan avratların, dükkanlarına gelen bazı levendleri fahişelerle buluşturdukları söylenip, kadınların bekar çamaşırcılığı yapmaları yasaklanmıştır. 1573 tarihli bir başka fermanda Eyüpsultan kadısından, kaymakçı dükkanlarına "girip, oturup

---

bir gerçektir. Bu incelediğimiz sıralarda hatta birer meyhane gibi kullanılır olmuş bulunan bozahanelerin işleticileri, bu gibi yerlere doluşan ergen müşterileri için 'taze oğlanları' bulundurmakta ve yasaklanmaları hiçe saymakta idiler." "Genç yaşta medrese hayatına atılış, yahut raiyetlikten levendliğe geçiş köy delikanlılarını her şeyden önce aile hayatından ve evli yaşama imkanlarından mahrum ediyordu. 1550 de, köyde, şehirde dağda bayırda çıkan bütün 'harami' levend ve suhte bölüklerini tamamiyle bekar insanlardan ibaretti...Osmanlı devletinin büyük bir daimi harp makinesi halinde çalışması da 'bekarlık' hayatının fazlalığında amil oluyordu. Bütün ümeranın 'kapuları' binlerce bekar sekbanların toplandığı birer yuva halinde idiler...Nihayet köylerden şehirlere geçinmeye gelen pek çok insan da buralardaki ömrünü bekar geçirmekte idi...Bu anormal vaziyet levendleri, suhteleri, hatta devletin ve ümeranın resmi askerlerini toplumun ahlak düzeni için muzır yapmıştı. Celali vekayiini izah ederken görüleceği üzere resmi hüviyetli şahısların emrinde hizmet eden insanların ve devletin ulufeli askerlerinin köylerde yaptıkları zulümlerden en çok şikayet mevzuu olan hal de, bu 'bekar' kimselerin gelip halkın evlerine konmaları ve bu şekilde kadınlarına ve oğullarına tecavüz etmeğe kalkmalarıdır. 'Bekarlık' İstanbul, Bursa, Ankara gibi büyük şehirlerde ahlakın düşmesine sebep olmakta idi. 1553 te açılan kahvehaneler, levendlerin genç erkek çocuklarla içip eğlendikleri birer batakhane haline gelmişlerdi. Bu sırada Anadolu'nun her tarafında dolaşan 'gurbet ve çingeniyan taifesi' güzel kadınlar tedarik ederek levendleri çadırlarında topluyorlar, 'alet-i lehv u luup' ile eğlenceler tertip ediyorlardı. Hemen Anadolu'nun her tarafından bunların ahlakı bozduklarına dair şikayetler duyulmakta idi.", s.73-74

[633] "Galata Kadısına hitaben yazılmış hicri 2 rebiülahir 973 (ekim 1565) tarihli bir fermanda: ‹‹… Arab Fati ve Kitreli Nefise ve Narin ve Atlıases demekte maruf Kamer ve Balatlı Aynı nam avretler yaramazlık ile meşhurlardır; (mahallelisinin şikayeti üzerne) evleri cebren satılıp kendileri İstanbul şehrinden sürüleceklerdir….››" Koçu, Reşat Ekrem, "Ahlak Zabıtası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:1, İstanbul, 1958, s.275; Scognamillo, Giovanni**, Beyoğlu'nda Fuhuş**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1994, s.19; Koçu, Reşat Ekrem, "Fahişe, Fahişeler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971, s.5479; Koçu, Reşat Ekrem, "Galata Kadılığı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5898

namahremlerle cem olup şeriata aykırı vaziyetler ve tecavüzlerin" olduğu, kaymakçı dükkanlarına kadınların girmesinin yasaklandığı bildirilmektedir.[634]

1648'de saltanatı devralan IV. Mehmet döneminde, "Kirli Sultan" olarak nam yapmış bir kadın, İstanbul'un en seçkin kadın pezevengi olmuştu. Kızları seçerek alıyor, eğitiyor ve saygın müşterilere kiralıyordu. IV. Mehmet sipariş vermiş, fakat "Kirli Sultan", saygın müşterileri arasına onu almayı reddetmişti.[635] 16. yüzyıl Osmanlısının fuhuş merkezleri; Galata, Tophane ve Eyüp'tü. Sokullu devrinin sonlarına doğru, etrafına topladığı oğlanları kadın kılığına sokup, hanımların isteklerini karşılayan, "Kuklacı Mustafa" bir jigolo örgütü kurmuştur.[636] Lonca örgütlenmeleri sayılan esnaflar arasında pezevenkler ve fahişeler de bulunmaktadır.[637] 16. yüzyılda bazı esirciler de, esir ticareti dışında fuhuş yaptırmaktadır. "Bunlar ellerindeki cariyeleri esir pazarına götürürler, güya müşteri imiş gibi pazara gelen levend tayfasına sureta bir pazarlıkla bir miktar pey akçesi alıp cariyeyi teslim ederlerdi; cariye levendin odasında birkaç gece kapatılır ve şu özrü çıktı diye iade edilirdi; hatta bazı fahişe avratlar, bu uygunsuz esirciler vasıtasile, baskın tehlikesi olmadan bekar tayfasile kapanmak yolunu bulurlardı (M. 1583=H.991) tarihli ferman). Bu yüzden, kadın ve erkek esircilerin zincirleme kefaretine çok dikkat edilir, fakat her türlü şiddete rağmen esirciler arasında

---

[634] Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.275; Koçu, **"Fahişe, Fahişeler"**, s.5479; Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.20

[635] Tannahill, **a.g.e.,**s.206

[636] Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.276; Sevengil, Refik Ahmet, **İstanbul Nasıl Eğleniyordu?**, Sami Önal (Haz.), 4. Baskı, İstanbul, İletişim, 1998, s.20

[637] Mantran, Robert, **17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, vd., Cilt:I, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990, s.333-334, Mantran, fahişe loncalarından, esnaf örgütlenmesinin yaygınlaşması konusunda bahsetmektedir, "Esnaf loncalarının sayısındaki artış, İstanbul'u meydana getiren bütün sınıfların, bütün bireylerin, yeniçeriler, sipahiler, hükümet veya saray memur ve hizmetlileri ile yabancılar hariç, esnaf loncaları içinde askeri bir düzende yer aldıklarını gösterme eğilimindedir. Bu esnaf loncalarının arasında yankesiciler, hırsızlar, fahişeler gibi çok fazla parlak olmayan kişilerin de zikredildiklerini gördükten sonra, başkentte hiç kimsenin lonca örgütlenmesinin dallarına kaydolmaktan kurtulamadığı düşünülebilir." Evliya Çelebi'nin sıraladığı esnaf loncaları arasında, "zenkahbegan esnafı (kadın temin eden muhabbet dellalları) 200 nefer, hîzan dilberan esnaf (vücutlarını satan uygunsuz delikanlılar) 500 nefer, kendi kadir ve kıymetlerini bilmeyüp haneberduş hîzan eclaftır ki Babullukda, Kumkapuda, Meydancıkda, Kilise ardında, Tatavlada ve sair fisik yerlerinde sürü sürü gezip boğazı tokluğuna sayd olunurken Sübaşının tuzağı düşüb defterli olurlar, ahvallerini tahrir ve tasvirden kalem utanır" şeklinde açıklanmalarla birlikte bulunmaktadır, Koçu, Reşat Ekrem, "Esnaf, İstanbul Esnafı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971, s.5329-5331; Koçu, Reşat Ekrem, "Fuhuş", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5856

muhabbet dellallığı yapanlar daima bulunurdu."[638] 16. yüzyılda, "zengin kimselerin, meşreb ve zevklerine göre, yollarına çıkarılan mahbub oğlanlar veya mahbube nigarlarla tuzağa düşürülerek, götürüldükleri ve orada türlü yollarla soyulduktan sonra öldürüldükleri" "batakhane" denilen yerler bulunmaktadır.[639]

Yeniçeri ocağının bozulmaya başladığı 17. yüzyıl ortalarından itibaren İstanbul'da genel ahlak aykırı davranışlar yaygınlaşmıştır. Yeniçeri ocağının bir "haşarat yatağı" olduğu bu dönemde, zabıta teşkilatı çalışamaz hale gelmiş, "ırz ehli evlerine kapanmış, kadın, kız oğlan değil, dört kaşlı delikanlılar bile sokağa çıkamaz olmuşlardı. … Tarihi Gilmani müellifi Mehmed Halife, Yeniçeri zorbalarının sokaklarda alenen ve ayak üzere fiili şeni ve livata yaptıklarını yazar."[640] 1790-91 yıllarında yapılan Rus Savaşında cepheden gelen kötü haberlerin yaygınlaşan fuhuştan kaynaklandığı kanaatine varıldı ve "padişahın emri ile mahalle imamlarının ‹‹uygunsuz fahişedir›› diye bildirdikleri on beş kadar bedbaht kadın şehrin kalabalık yerlerinde asılarak idam edildiler."[641] Diğer yandan, yeniçeriliğin kaldırılmasına

---

[638] Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.276; Koçu, Reşat Ekrem, "Esir, Esirciler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971, s.5271; Koçu, **"Fuhuş"**, s.5855

[639] Koçu, Reşat Ekrem, "Batakhane, Batakhaneler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:4, İstanbul, 1961, s.2207, "İstanbul tarihine geçmiş en korkunç batakhane, onaltıncı asır sonlarında Üçüncü Sultan Muradın gözdelerinden iken haşarılıkları yüzyünden saraydan çıkarılan Forsa Halil Ağanın bizzat işlettiği Yenikapudaki konağı olmuştur." Koçu, **"Fuhuş"**, s.5855

[640] Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.276; "Yeniçeriliğin son yıllarında, … kayıkçı, mavnacı, hamal gibi bekar uşakları yeniçeri yazılıp envai habaseti irtikab eder olmuşlardı; bu boydan insanların kesafet ile yaşadığı Bağçekapusu iskelesi ve civarı da türlü fuhuş ve rezaletin sokaklara taştığı bir semt olmuştu. İskele civarında, sur ile deniz arasında bir sıra kayıkhaneler, kahvehaneler, kahvehane ve kayıkhanelerin üstünde de bekar odaları bulunmakta idi. Erbabı namustan kadınlar şöyle dursun, dört kaşlı delikanlıların bile geçemediği, girmediği bu yerler sık sık kanlı vakalara, şeni tecavüzlere sahne olurdu. Şehrin de en pis semtlerinden birisi idi. Sokaklar müzahrafat ile dolu ahşab barakalar, bekar odaları ise mütaaffin bir pislik meşheri halinde idi. Halk, Bağçekapusunun başlıca sokağına İstanbullu zerafetinin zevkiyle ‹‹Melek girmez sokağı›› adını vermişti." Koçu, Reşat Ekrem, "Bağçekapusu İskelesi, Kayıkhaneleri ve Bekar Odaları", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt 4, İstanbul, 1961, s.1793-1794; Koçu bir başka başlıkta Üsküdar Balaban iskelesini ise şöyle tasvir etmektedir: "Sekenesi, hamal, kayıkçı ve kalyoncu bekarları olup kayıkhanelerin üstündeki bekar odalarında, civardaki bekar hanlarında ve kahvehanelerde yatıp kalkarlar, hanlardaki ve kayıkhanelerin üstündeki odalarına uygunsuz takımından avret ve oğlan kapatırlar, hatta o civardan geçmek gafletini gösteren ırz ehli kadınlarla taze delikanlıları ve çocukları cebren ve kahren sürükleyip kaldırırlar, … bağlarda fahişeler ve uygunsuz delikanlılarla işret edip yol keserler, hatta bazen beraber götürdükleri kadınları bile soyarlardı." Koçu, Reşat Ekrem, "Balaban İskelesi, Balaban İskelesi Hanları, Bekar Odaları, Kahvehaneleri, Kayıkhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:4, İstanbul, 1961, s.1949-1954; Koçu, **"Fuhuş"**, s.5856

[641] Koçu, Reşat Ekrem, "Fahişelerin Asılması Vak'ası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971, s.5479-5480. 18. yüzyılın sonlarına doğru,

kadar, “geçim yolunda” fahişeliğe “hepsi bekar olan yeniçerileri tatmin etmek için izin verilmiş, yeniçeri ocağının nezareti altında ve Ayvansaray Kapusu etrafındaki bi kaç evde toplanmış fahişelere de ‹‹Yeniçeri Avreti›› denilmişti.”[642]

Osmanlı devleti savaşların etkisi ile fakirleşmiş, 16 cepheden gelen yenilgiler ve toprak kayıpları ile Anadolu ve Rumeli’nin muhtelif yörelerine göç başlamıştı. Cephelerden gelen kötü haberlere rağmen, halkın zevk ve eğlenceye dalması Padişah III. Selim’i bazı tedbir ve yasakların alınmasına sevk etti. 1790’da Tırhala şeyhi Mustafa Efendi’nin bir rüyada, Hz. Peygamberin halkın doğru yola çağrılması için şeyhülislama tavsiyelerde bulunduğunu gördüğünün Padişaha iletilmesi üzerine, III. Selim “ruhani faideler” umarak, içki ve fuhşu şiddetle yasaklayan hattını yayınladı. Bu dönemde İstanbul’da 1787 yılında başlayan Rusya ve Avusturya Seferlerine gönderilmek üzere bekleyen askerler, medrese öğrencileri, iş takibi için başkentte bulunanlar, çalışmak için gelen kişiler, kalyoncular bulunmaktaydı. Bu kişiler bekar olarak, bekar hanları, medreselerdeki misafirhaneler ve kışlalarda konaklamaktaydı. Bu bekarların fuhşa meyilleri fazlaydı, kaldıkları yerlere kadın aldıkları yönünde sürekli ihbarlar yapılıyordu. Hattı Hümayun yayınlandıktan sonra İstanbul’da fuhuş sıkı kontrole başlandı. Kapdan Paşa tebdil-i kıyafetle baskınlar düzenliyordu. İlk olarak, askerler ayrılana kadar, fuhuş yaptıkları bilinen kadınlar hapsedildiler. Fuhuştan tutuklanan kadınlar önceden olduğu gibi sürgün edilip, bu mahalden çıkmalarına müsaade edilmedi. 1790 yılında Çukur Medrese’de kemer başlarındaki aralıklardan içeri sokulan bir kadın yakalanıp, ölümle cezalandırıldı, erkekler sürgün ve kalebentliğe mahkum edildi. Hatt’ın yayınlanmasından sonra, ölüm cezaları, sürgün ve hapislere rağmen, fuhşun önünü almak mümkün olmadı. Bunun üzerine Padişah, Sadrazam ve diğer görevlilerin konuyla yeterince ilgilenmediğini düşünerek, İstanbul’un bir an önce fahişelerden temizlenmesini istedi. Fakat görevlilerden bazıları fahişelerle birlikte oluyor veya menfaat temin ederek fuhşa göz yumuyorlardı. Bunlardan Kapıcıbaşı Numan Paşazade Abdurrahman Bey altı kadınla yakalanınca Magosa Kalesine hapsedildi. Bu yasak döneminde İstanbul’da hapishane ve zindanlar dolmuştu. Bunların masrafları devletçe karşılanmaktaydı. 1790 tarihinde İstanbul zindanlarındaki 60 kadının giyim ihtiyaçları görülmüştür. Sayıları her geçen gün artan kadınların sürekli masraflarını karşılamak artık mümkün olmamaya başladı ve bunların Ağakapısı civarında bir yere toplanması fikri atıldı ise de, başlarında bekleyecek zabitlerin fuhşa meyletmeleri ihtimali düşünülerek terk edildi. Kadınların sürgün edildikleri yerlerde birikmeleri de bu bölgelerde fuhşu artıracaktı. “Yapılan toplantılar sonucunda çok sayıda mahkûma bakmanın veya sürgün etmenin bir netice getirmeyeceği düşünüldüğünden, içlerinden meşhur olan, yani isim yapmış birkaç fahişenin boğularak "ibret-i âlem" için İstanbul'un belli başlı yerlerine asılması ve diğerlerine de fuhuşa devam ederlerse başlarına aynı şeyin geleceğinin tembih edilerek salıverilmesi kararlaştırıldı. … Kerhanelerin yıkılması ve kerhanecilerin idam ettirilmesi için acele eden ve sadrazamdan haber bekleyen padişaha bu görüş açıldı. Padişahın onayı ve şeyhülislamın bilgisi dahilinde Sekbanbaşı, meşhur fahişelerden beş tanesini, geceleyin Ağakapısı civarındaki imamevinde boğdurdu ve sabah erkenden herkesin görmesi için üçünü İstanbul kent merkezi, birini Kasımpaşa ve birini de Üsküdar'da astırdı. Söz konusu bölgeler, halkın yoğun olduğu, herkesin görebileceği ve fuhuş hadiselerinin de sık görüldüğü yerlerdi. Diğerlerine de üçer beşer kişili guruplar halinde "tövbe ettirilerek' salıverilmeye başlandı.” İdamlar, fuhşu durdurmadı, gizli olarak sürmesini sağladı, 1791 yazından itibaren ise İstanbul eski haline döndü. “Takibatlar sırasında gizlenenler veya bir yolunu bulup tekrar gelenler serbestçe İstanbul'da dolaştıkları gibi, fırsat buldukça da fuhuş yapmaya başladılar. … 1791 tarihli Sekbanbaşı'nm tuttuğu bir defterden anlaşıldığına göre sadece Temmuz ayında tutuklanan 55 fahişeden 18'i Mudanya, 19'u Tekfurdağı ve 18'i İznikmid'e (İzmit) sürgün edilmiştir. … Fahişeler kendilerine özgü ilginç lakaplar veya memleketlerinin isimleri ile anılmaktaydılar. Lüferçiçeği Ümmügülsüm, Ayçiçeği Cemile, Çiçon Nefise, Uzun saçlı Emine, Kanlıcagülü Hafize, Akçelik Simid Hadice, Çukadar karısı Fatma, Çalarsaat Emine, Rakı mezesi Hanife, Tophaneli Ayşe, Yedidağ çiçeği Nesibe bu dönemde İstanbul'da bulunan fahişelerden bazıları ve kullandıkları lakaplardı. Fuhuş yapanlar büyük oranda Müslüman kadınlardı. 1791 tarihli bu defterde Elena adlı Hıristiyan bir kadın da fuhuş yapanlar arasındadır ve Tekfurdağı'na sürgün edilmiştir. İsminden anlaşıldığı üzere kadın Rus'tur**”,** Köse, Osman, “XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devletinde Bir Uygulama: İstanbul’da İçki ve Fuhuş Yasağı” **Turkish Studies**, Volume:2/1, Winter 2007, http://www.turkishstudies.net/ sayılar/sayı3/kose.pdf

[642] Koçu, **“Fahişe, Fahişeler”**, s.5478

Bu dönem Osmanlı toplumunda, eski metinler arasında, "fuhuş yolunda okuyanları tahrik edici 'Bahname' denilen ve edebi kıymetten mahrum eserler vardır. Bahnamelerden bazıları hatta minyatürlerle süslenmişlerdir, lüks nushalardır."[643] Bahnameler, günümüz pornografisinin Osmanlı toplumuna özgü öncülleri kabul edilebilir.

Veriler, Osmanlı toplumunda fuhuş olgusunun varlığının inkar edilemeyeceğini, özellikle kozmopolit büyük kentlerde yaygın olduğunu göstermektedir. Vergi alınarak meşrulaştırmasına karşılık, yasaktır ve alenileştiği dönemlerde bile gizlice yürütülmektedir.[644]

> "Şapı kaynatsan olur mu şeker? Cinsini sevdiğim cinsine çöker! … Efendim, diyordu, karıya haber gönderdim, tıpış tıpış geldi. Bizim racon arkadaşlarının artık söyleyecek bir lafları kaldı mı? Ama diyeceksin ki Necip gibi elini hangi cebine soksa altın çıkaran bir adamı Hayganoş bırakır da sana gelir mi? Gelir… Kadın kısmının böyle anlaşılmaz kolpoları vardır. Bundan sonra da ne gün istersem Hayganoş bana gelecek. Mirasyedi Necip Bey, elinden geliyorsa mani olsun bakalım."[645]

3.1.6. Yeni Çağ, Sanayileşmenin Başlangıcında Fuhuş

"18. yüzyıl, kendisine atfedilen 'kadınlar yüzyılı' adını"[646], kadının daha fazla görünür hale gelmesi nedeniyle almıştı. "Modern kapitalizm proleter aileyi dağıtıp kadınları emek pazarına sürmekle (kadınları üremeyi gerçekleştiren annenin

---

[643] Koçu, **"Fuhuş"**, s.5860. Bahnameler, 14. yy.'dan itibaren başlayarak yalnız cinsel bilgiler içeren ansiklopediler olarak adlandırılmaya başlanılmıştır. Şeyh El Nefzavi'nin 1394-1433 yılları arasında yazdığı "Kokulu Bahçe" adlı kitap, Müslümanlığın en ünlü seksoloji kitabı olarak bilinmektedir. İbni Sina'nın bile Bahname yazdığı söylenmektedir, http://blog.milliyetcom.tr/ Blog.aspx?BlogNo=49221

[644] Osmanlı devletinde zina suçuna ölüm cezası verilmektedir, Koçu, Reşat Ekrem, "Bezaz Gümüşendaze Vak'ası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:5, İstanbul, 1961, s.2788-2790. Bunlarla birlikte, İslam hukukuna göre, cemiyet aleyhine işlenen suçlardan kabul edilen (hadd suçları) zina suçuna karşı öngörülen taşlanarak öldürme yani recm, Osmanlı devletinde bir defa XVII. asırda infaz edilmiştir. Bu hadise tarihçi Naima tarafından bildirilmiş, istisnai bir uygulama olarak padişah IV. Mehmet tarafından bizzat izlenmiştir, Ekinci, Ekrem Buğra, **Osmanlı Hukuku**, İstanbul, Arı Sanat Yayınları, 2008, s.349.

[645] Ulunay, Refi' Cevat, **Sayılı Fırtınalar,** 6.Baskı, İstanbul, Arma, 2003, s.106

[646] Tannahill, **a.g.e.,** s.286

yanı sıra üretken işçi haline de getirmekle) kadınları özel aile mülkiyeti dünyasından çıkardı ve böylece farkında olmadan kadınların kurtuluşu sürecini de başlattı."[647] Kadınlar artık, sadece çocuk üretmek şeklinde beliren toplumsal rollerinin dışına çıkmışlardı. "Evlilik öncesi iffet ve karıkoca sadakatiyle ilgili çifte standart erken modern dönem boyunca varlığını sürdürmesine rağmen, on sekizinci yüzyıl, duygu uyumuna ve karşılıklı cinsel çekiciliğe dayanan daha etkili bir karıkoca ilişkileri modelinin doğuşuna tanık oldu. Bu değişim ve evlilik modelinin seçiminde genç erkeklere ve kadınlara tanınan daha fazla özerklik, ideal karı davranışı modelinin, daha önce metresler tarafından yerine getirilen bedensel ve duygusal işlevleri kapsayacak şekilde yeniden biçimlendirilmesini teşvik etti. Evlilik dışı cinsellik alanında daha hoşgörülü ahlak kuralları da, zinanın, fahişeliğin ve eşcinselliğin artmasına, yapay penis ve pornografi gibi bir sürü seks aygıtının ve eğlencesinin gelişmesini teşvik etti.[648],,[649]

18. yüzyılda, daha önce köle pazarları olarak kullanılan liman şehirleri, fuhuşun yaygın olduğu yerlerdi. Devletin kontrolünün dışındaki genelevler de ya senatörlere ya da yüksek mevki sahiplerine aitti. Savaşta sürekli yer değiştiren askerlerin cinsel ihtiyaçlarını görsün diye bazı krallar tarafından bizzat fahişeler seferlere götürülüyordu.[650]

18. yüzyılda, saygın beylerin gayri meşru çocuklarının üreticileri artık sadece başıboş tarım işçileri değildi. Aynı şekilde, bekar ev hizmetkarları da, doğan çocuklarının babaları olarak, ev sahibi işverenlerinin adlarını vermekteydi. "Ama sonraları beyefendiler ve tüccarlar, avukatlar ve dükkancılar, kiralık bir odada ya da apartman dairesinde aileden ayrı olarak barındırılan yarı resmi metresi yeğlemeye başlayacaklardı. Bu eğilim ve 'kapatma' terimi 1750'den sonra ortaya çıktı."[651]

---

[647] Fraisse, **a.g.e.,** s.67

[648] Stone, Lawrence, **The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800**, New York, Harper&Row, 1977, s.527-529/542-544

[649] Grieco, **a.g.e.,** s.86

[650] Davis, Zemon Natalie, "Siyasette Kadınlar", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.161

[651] Tannahill, **a.g.e.,** s.285-286, beyefendileri istenmeyen doğumlar ve hastalıklardan korumak üzere genellikle koyun bağırsağı ya da balık derisinden yapılan prezervatif, genelevlerde kullanılmaya

Devrimin hemen arkasından Konsüllük[652] zamanında, "fahişelik Fransa'da yasadışı değildi. 'Hoş görülürdü'; fakat bu, yasayla düzenlendiğini söylemekten tamamen farklı bir şeydi. Erkekler için vazgeçilmez, kamu düzenini sürdürmek ve diğer genç kadınları korumak için gerekli sayılan fahişelik, yine de namuslu kadınların gözlerinden uzak, fakat yönetimin 'panoptik' gözetimi altında gizlice yürütülmekteydi. Resmi 'genel kadın' statüsü verilen fahişeler, ya kendi başlarına ya da ruhsatlı genelevlerinde çalışmaktaydılar. Hükümet, fahişelerin müşteri bekleyebilecekleri yer gibi konularda yönetmelik çıkarmaktan kaçınmaktaydı. … hastaneler, hapishaneler, 'nedamet evleri' ve genelevler polisin, tıp ve din otoritelerinin keyfi yetkisine maruzdular. Hukuk, yasalarla resmen düzenlenseler de, 'sefahat evleri'yle uğraşmayı uygun görmemesine rağmen, yasal fahişeler, başına buyruk resmi görevlilerin tacizlerine maruz kalmaktaydı."[653]

Fahişeliği profesyonel olarak yapanların kendilerine müşteri bulacakları "tavlama noktaları" pek çok kentte ortaya çıkmaya başladı. Yeni eğlenme biçimleri, yeni fahişelik mekanlarını yarattı. "Satenlere ve tüylere bürünmüş en göz alıcı kızlar genellikle barlarda ve tiyatro kolidorlarında ya da (kumarhaneden çok dans salonu olan) kalburüstü 'casino'larda bulunurlardı. Londra'daki Portland Romms seçiciydi; frak ve beyaz yelek giymeyen beylerin içeri girmelerine izin verilmiyordu. Tiyatroların ve kumarhanelerin kapandığı geç saatlerde gidilecek yer, sarhoşlar ve sıradan sokak fahişeleri gibi istenmeyen unsurların kesinlikle giremediği bir tür kaliteli taverna olan 'gece evi' idi. Gece evlerinin gelir kaynağının içki olmasına karşın, müşterileri asıl çeken, buraya sık sık gelen kızlardı"[654] Paris'te, "zenginlerin

---

başladı. Eczacılar ve kimyacılarda bulunan prezervatif, yabancılar, beyefendiler, gemi kaptanları için Londra'da toptancılar tarafından depolanıp, satılmaktaydı.

[652] Fransız Devrimi'nden sonra "1799'da konsüllük idaresi kuruldu. Bu idarede beş direktuvarın yetkileri üç konsüle devredildi ve tüm yetkiler birinci konsülde toplandı. Birinci konsül de General Napolyon Bonapart oldu. Bu idare 1804 yılına kadar devam etti. Bundan sonra imparatorluk idaresi başladı", www.wikipedia.org/

[653] Arnaud-Duc, Nicole, "Hukukun Çelişkileri", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: IV, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.92

[654] Tannahill, **a.g.e.,** s.308-309, "Gece evlerinin sahipleri onsekizinci yüzyıldan itibaren, müdavimlerinin cazibelerini halka duyurmanın kendileri için son derece karlı bir yol olduğunu görmüşlerdi. Örneğin Harris adlı Londra'lı bir taverna sahibi 1760 ila 1793 arasında her yıl, Drury Lane'deki evini himayelerine almış olan Covent Garden Hanımlarının yüzlerini, endamlarını, tavırlarını ve özel yeteneklerini anlatan bir cetvel yayınladı; söylendiğine göre, her yıl 8000 kopya

zevk bahçeleri orospu çekmekte ünlüydü. Dış mahallelerindeki ve Rhône boyunca işçi yoksulların varoş tavernaları da fahişelere çekici gelmekteydi. Montmartre'a yakın ahlaksız Porcherons mahallesinde fahişeler özellikle fazlaydı. Burada orospular büyük kabarelerde çalışır ve bu tavernaların arkasındaki dans salonlarında ya da bizzat Montmarte'ın tarlalarında kendilerini askerlere kiralardı. Tiyatro'da fahişeler için bir çekim merkeziydi. Orospular çalışan yoksulların eğlenmek için geldikleri Paris bulvarlarını doldururlardı. … Tiyatro taşınınca, orospular da taşınırlardı. On sekizince yüzyılın sonunda, hem Nantes'ta, hem de Marsilya'da yeni operalar inşa edilince, orospular da çevre sokaklara yerleştiler. Fahişeler tiyatroların koridorlarını ve antrelerini de istila etmekteydiler. Son perdede sokağa doluşur ve ayrılan erkeklere asılırlardı. Elbette kadın oyuncular ve şarkıcılar fahişe olarak görülmekteydiler ve pek çoğu öyleydi."[655]

18. yüzyıl Fransa'sında tiyatro oyunculuğu ya da opera dansçılığı, sosyete orospusunun kendisini en iyi koruyan maskelerden biriydi. Çoğunlukla önceden bir randevüevinde çalışan, yaşlı bir aşık tarafından kraliyet kumpanyasına sokulan opera dansçısı ya da kraliyet tiyatrosuna giren oyuncu, ahlaksızlıktan dolayı adli takibata uğrama tehlikesinden kurtulmuş demekti. Sosyete orospusu, aşığının ihsanları ile yaşamını sürdürürdü. Yaşayacağı yerin temini, ihtiyaçlarının giderilmesi dışında, çok fazla nakit bekleyemezdi. Elde ettiği gelir, işçi sınıfına göre prenslere yaraşır bir

---

basılıp satılmaktaydı. 1790'larda 'aylık Covent Garden Şehvetlileri listesi; ya da, zevk adamının kılavuzu'nu yayınlayan The Rangers'Magazine ve 1840'ların çapkınlarına benzer bilgileri 'Fahişelerin Eskizleri' ya da 'Peçesiz Baştan Çıkarma' gibi başlıklar altında sunan kısa ömürlü erotik yayın The Exquisite gibi kaynaklarsa çok daha bilgilendiriciydi." Edebiyatta, özellikle tiyatro'da fahişe figürü ortaçağ'dan yeniçağ'a kadar erkek cinsel fantezilerini tatmin etmek üzere şekillenmektedir. İffet, sessizlik, itaatkarlık, sadakat ve eve kapanma ile tanımlanan kadın cinsel rolünün tiyatro sahnesine çıkışı, cesaretli bir cüretkarlık gerektiriyordu. Profesyonel kadın oyuncular, "fahişelerin bir adım uzağında", "kaltak"lar olarak aşağılanır, nadiren "kraliyet metresliğine" terfi ederlerdi. Nicholson, Eric A., "Tiyatro", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.284-302; Desaive, Jean-Paul, "Edebiyatın Muğlaklıkları", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005, s.279; Dulong, Claude, "Sohbetten Yaratmaya", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt:III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005, s.391; Michaud, Stéphane, "Sanatsal ve Edebi Putlar", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: IV, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.121-132

[655] Norberg, **a.g.e.,** s.442-443

yaşam sunarken, bir kapatma için ancak yaşamını sürdürmeyi sağlayacak miktarı bulurdu. Bu nedenle, şık randevüevlerinde ara sıra hizmet sunarak gelirini takviye ederdi.[656]

Geç ortaçağ ve yeniçağ şehirlerinde "yosmalar", sıklıkla loncalar benzer şekilde organize oldular ve "orospu kadınlar" gibi özellikli kontrol mekanizmaları altına girmişlerdi. 19. yüzyılda üç tip genelev bulunmaktadır. Bunlar, randevu evleri, tanıştırma evleri ve giyim evleridir. Victorya döneminin ahlâkçı yapısından kaynaklanan bir anlayış gereği bekaret fuhuş sektöründe de önem kazanmaya başladı. 1885'te genelevlerde bakire fahişeler, revaçtaydı.[657]

19. yüzyıl başı, Victoria çağı İngiltere'sinde, aile içi cinsel ilişkiden hoşnutsuzluk, erkek ve kadın çiftlerin her ikisinde de yaygındı. Kocaların çoğunluğu cinsel güdülerini fahişelere yönlendirirken, dinsel bahanelere dayanıyorlardı. Onlara göre, "bir fahişeyle yapılan ve ne aşkın ne de tutkunun bulunduğu seks, eşle yapılan sekse oranla 'genel olarak daha az dengesizlik' getiriyordu.[658] [Bu nedenle] fuhuş görülmedik derecede arttı. Ne yazık ki, bu konudaki istatistiklere güvenmek mümkün değil; ne de olsa, pek çok kişinin konuyla ilgili ahlaki ve siyasi çıkarları vardı. Polis tahminlerindeki hatalar muhafazakar yöndeydi. 1860'larda Paris'te polis, kentte 30000 fahişenin bulunduğunu kabul etti; bu tek bir yıl içerisinde (1868) 35000'den fazla dilenci ve berduşun tutuklandığı toplumsal şartlar bağlamında, doğal olamayacak kadar düşük görünen bir rakam. Resmi olmayan kaynaklardaysa 120000'e yakın rakamlar verilmekte.[659] Londra söz konusu olduğunda görüş ayrılığı daha da büyüktü. 1839'da Metropol polisinin şefi Londra'da yalnızca 7000 fahişe bulunduğunu iddia etti; Ahlaksızlığın Önlenmesi Örgütü adına rapor hazırlayan

---

[656] Norberg, **a.g.e.,** s.443

[657] Wells, **a.g.e.,** s.57-59. Bakire genelevleri sadece ahlakçı yapıdan kaynaklanmıyordu, cinsel hastalıkların yaygınlaşması, erkekleri bakire yani hastalıksız kızlara yönlendirdi. Bu konu ileriki sayfalarda genişçe işlenecektir.

[658] Deslandes, Leopold, **Manhood: the Causes of Its Premature Decline with Directions for Perfect Restoration**, Boston, 1843

[659] Burchell, S.C., **Imperial Masquerade: The Paris of Napoleon III**, Atheneum, New York, 1971, p.104ss

Michael Ryan'sa 80000'e yakın bir rakam telaffuz ediyordu.[660] Ryan'ın rakamları kimi tarihçilerin düşündükleri kadar abartılı olmayabilir. ... Profesyonel fahişenin polisin gözünden uzak durmasını gerektiren bir neden bulunmasa da, (müşteriler hariç) kimsenin dikkatini çekmek istemeyen yarı zamanlı ya da amatör fahişe, tanıdık üniforma görüş alanına girdiği anda kendine çekidüzen veriyordu. ... Ondokuzuncu yüzyılda büyük kentlerde her on iki aktif erkeğe ortalama olarak bir fahişe düştüğüne göre, 1840'larda Büyük Londra'da 50000 fahişenin bulunması son derece mümkün görünmekte. 1820'lerde toplam 400000 kişilik bir nüfusta 20000 fahişenin –her yedi erkeğe bir kız- bulunduğu Viyana bir süreliğine Avrupa'nın seks başkentliğini üstlenmişti.[661] Kimileri kızların çoğunun yalnızca turistlere hizmet verdiklerini belirtmekteler; aynı şey, biraz daha farklı bir anlamda, bir göçmenler ve yolcular kenti olan New York için de söylenebilirdi. 1830'larda New York'ta 20000 fahişe bulunduğu söyleniyordu. ... Bu olasılıkla iyimser bir tabloydu; zira, New York nüfusunun hareketliliği amatörleri, yani, paraya ihtiyaçları olduğunda birkaç gün ya da hafta boyunca bulabildikleri kadar müşteri kabul eden, yılın geri kalan kısmındaysa hiç müşteri almayan kızları teşvik ediyordu."[662]

Fransa'da 1876-1884 arasında yasadışı fahişeliğin artması, zührevi hastalıklar ve kadın cinselliğine ilişkin fantastik fikirlerle dolu yayınların çoğalmasıyla, "yoksulluğun kurbanları olarak fahişelere yönelik bir merhamet dalgası yarattı ve bir dizi araştırmaya ve sosyal politikanın yeniden düşünülmesine yol açtı. Fahişeliğin kaldırılması lehine birçok sav ileri sürüldü. İngiltere ve İsviçre'de Protestanlar, [yasaklamayan, fakat yasal olarak da düzenlemeyen, ikiyüzlü] Fransız sistemine meydan okudular. İngiltere'de 1866, 1867 ve 1869 tarihli Bulaşıcı Hastalık Yasaları, fahişeliğin resmen denetlendiği kentler ve limanlar yaratarak işe biraz düzen getirmişti."[663]

---

[660] Ryan, Michael, **Prostitution in London, with a Comparative View of that in Paris, New York etc. London**, 1839

[661] Schrank, Josef, **Die Prostitution in Wien in historisher, administrativer und hygienischer Beziehung**, Band: I, Wien, 1886, s.242

[662] Tannahill, **a.g.e.,** s.303-304

[663] Arnaud-Duc, **a.g.e.,** .92

Endüstri devriminin nüfus artışı esnasında, özellikle 19. yüzyılda, fahişelerin sayısında çoğalma görülmektedir. Bu dönemde, şehir nüfusları sürekli artan bir şekilde yoksulluk içinde yaşıyordu. Yoksulluk, az eğitimli oldukları için geçimlerini kazanacakları yetersiz ücretleri alabilecekleri boş işlerde ancak çalışabilecek kadınları daha çok etkilemişti. Fahişelik, genellikle hizmetçi, şapkacı, çiçekçi ve çamaşırcı gibi aylıklarını artırmaya mecbur olan kadınlar arasında görüldü. Ücretleri düşük bu işler "fahişeliğe zemin hazırlayan fukara iş"leri kategorisinde görülmekteydi.[664] Bazı kadınlar ancak fahişelik yaparak yaşamları için yeterli parayı kazanabiliyordu. Paris "midinette"leri (terzi yanında çalışan işçi kız, civelek, fingirdek) ya da Londra'daki benzerleri "dollymop"lar, amatörce ya da yarı profesyonel bir fuhuş aktivitesi için faaliyet yürütmekteydiler, "bunlar, hoş bir genç ya da zengin bir yaşlı tarafından tavlanmaya hazır ve çiçek, çikolata, incik boncuk ve parlak ışıklar altında eğlence olarak ödenen bir ücret karşılığında yatağa atılabilecek hoş, küçük, dikişçi, şapkacı ya da çocuk bakıcısı kızlardı. Kaldırım fahişesi sürüleriyle, müşterilerini büyük riske girerek sokaklarda bulan ve ücretlerini karanlık kapı aralığında ya da arka sokakta girişilen hızlı bir ilişkiden sonra (eğer şanslıysa) alan, tüm çağların çaresiz yarı zamanlıları ve harap haldeki profesyonelleriyle de ilgilenmiyorlardı. … Ondokuzuncu yüzyılda fahişelik yapan kızların bu yola yönelmelerinin nedeni, çoğunlukla, paraya ihtiyaç duymalarıydı. Terazinin bir kefesinde, kendisinden başka sermayesi olmadığından, iyi bir yaşam düzeyini kendisine ancak fahişeliğin ya da sahnenin sunacağını bilen, bağımsız bir zihniyete sahip kariyer kadını duruyordu; diğer kefesindeyse, az bir para kazanabilecek olan, ama ikisini de açlıktan kurtaracak kilise yardımına başvurması durumunda neredeyse kesinlikle çocuğundan ayrılacak olan genç dul ya da bekar anne. Victoria çağı insanlarının anneliğe hürmetlerinin katı sınırları bulunmaktaydı. İkisinin arasındaysa, çoğunluk, yani ortalamanın altında ücret alan ve yaşamak için ek gelir bulmak zorunda olan Londralı konfeksiyon işçileri ve Louisville'deki tütün fabrikalarında çalışan kızlar yer alıyordu. Bu durumda bile, bu kızların eşiğin öte tarafına geçmeleri

[664] Hufton, Olwen, "Kadınlar, İş ve Aile", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005, s.34; Dulong, **a.g.e.,** s.391; Norberg, **a.g.e.,** s.444-446, "Çamaşırcılık ve satıcılık gibi namuslu kadın işlerinin çoğu, fahişeliğin birçok özelliğini paylaşmaktaydı: Kişisel ilişki, sokaklarda müşteri bulma ve müşterilerinin evine ziyaretler", **A.e.**, s.445

için biraz itilmeleri gerekiyordu ve gereken tek şey, bir cinsel kaçamaktı – o devirde, 'düşmüş kadın' olmak için bu kadarı yeterliydi."[665]

Yeni çağ, kaçınılmaz olanı kabullenip, fahişeliğe başlayan kadına sadece güzelliğin yeterli olmadığını gösterdi. Fahişe güzelliğin dışında kişilik ve hırs gibi psikolojik niteliklerini donatması gerekiyordu. Onlara başarıyı yani parayı sunacak Paris ve Viyana gibi büyük kentlerdi. "Hummalı İkinci İmparatorluk döneminde en gösterişli kibar fahişeler Paris'te bulunuyordu. Demi-monde, yani, imparatorluk sarayının saçaklarına tutunmuş olan sosyete, soylu bir doğum ya da yetiştirilme olanağına sahip olamamış, hatta, geçmişin büyük hetaira ve kibar fahişelerinin güzelliğinden ve beyinsel niteliklerinden bile yoksun, yine de çoğunlukla girişken ama her zaman şehvetli bir cazibe sahibi olmayı başarabilmiş olan kızlara ardına dek açıktı. ... İkinci İmparatorluk dönemindeki Paris'in gaz lambalarıyla aydınlatılan sahnesini dolduran her milletten bankerler, finansçılar, subaylar ve aristokratlar arasından kendilerine hami bulmakta zorlanmıyorlardı. Faturalarını Rus grandükler, Türk paşalar, Güney Amerikalı milyonerler ödüyordu. ... Paris'in demi-monde'unun benzerini başka bir yerde bulmak mümkün değildi. Londra'da da aynı derecede büyüleyici hanımlar vardı belki, ama hiçbiri kibar sosyeteye kabul edilmeyi beklemiyordu; en yüksek çevrelerin bile itibarlarını yitirmeden kendilerini kabul etmelerini sağlayacak bir saygınlık görüntüsü uyandırmayı başarabilenler yalnızca, daha ihtiyatlı kibar fahişelerdi. ... Washington'ın da kendi hanımları, kentte yalnızca Kongre'nin topladığı sürelerde kalan ve kongre üyeleri ayrıldığında kendileri de valizlerini toplayıp yollara düşen 'kadın lobicileri' vardı. New Orleans ise başka hiçbir yere benzemiyordu. 1850'[lerde], neredeyse bebekliklerinden itibaren, eş, anne ya da fahişe değil, metres olmak üzere yetiştirilmiş olan kızların çoğunun damarlarında Fransız, İspanyol, Amerikalı ve melez kanı akıyordu. Arkadaş arayan beyefendiye çeyrek melez balolarından birine katılması tavsiye edilirdi; burada kendisine cazip gelen kızı seçebilir ve ardından, annesiyle pazarlığa oturabilirdi. Yeterince zenginse, kendisi (başka bir kadınla) evlenene dek sürecek bir ilişki için genç hanımı küçük ve güzel bir eve yerleştirebilirdi; daha züğürt olanlarsa kızı

[665] Tannahill, **a.g.e.,** s.305-310

evinde ziyaret etmekle yetinmek zorundaydılar; arada bir yatak odasının kullanılması ve hafif içecekler de anlaşmanın parçasıydı. Bu iş benzeri sistem 1897'de fuhşu, ... belli bir bölgeyle kısıtlayan bir kararın ... kabul edilmesiyle birlikte öldürücü bir darbe aldı."[666]

Seks işçisi olmaktan çıkıp kendi evini açmayı "ancak gerçekten nitelikli kızlar umabilirlerdi. Bir alttaki sınıf içinse başarının doruğu, yüksek sınıflara hitap eden bir randevüeviydi. Ondokuzuncu yüzyıl başlarında, dünyanın en lüks randevuevi olarak Amsterdam'daki 'Fountain' gösterilemekteydi; burada özel odaların yanı sıra bir restoran, dans salonu, kafe ve kızların oyunu çıplak halde oynayarak rakiplerinin akıllarını başarıyla karıştırdıkları bir bilardo odası bulunmaktaydı.[667] Ama bu konudaki mitolojiye karşın, dünyanın fahişelerinin yalnızca küçük bir bölümü genelevlerdeydi – Berlin'deyse, hiçbiri; zira, 1780'de yüz olan genelev sayısı uzun bir ahlakçılık kampanyası sırasında 26'ya inmiş ve bunlar da nihayet, 1844'te kapatılmışlardı.[668] Avrupa'nın diğer yerlerinde –özelikle de Fransa ve Belçika'da- polis nizamnameleri nedeniyle, bir kere bir geneleve kaydolan kızın buradan ayrılması çok zordu; böylece genelev bir hapishaneye dönüşüyor ve kızı, kariyer olarak fahişeliği seçmenin en büyük cazibelerinden biri olan özgürlüğünden yoksun bırakıyordu. Ondokuzuncu yüzyıl ortalarında Londra'da görece az sayıda genelev bulunmaktaydı, ama New York'un ihtiyaçları çok daha iyi karşılanıyordu. 1866'da ... Polis Müdürü 621 genelevin varlığını kabul etti. Aralarında belki de en seçkini, Clinton Place'deki Josephine Wood'un yeriydi. Kızlar gece kıyafetleri giyiyorlardı, tek içecek şampanyaydı, ev kristal avizelerle ve uzun tüylü halılarla döşenmişti ve uşak her müşterinin kimliğini kontrol ediyor, eşiği bir tek aristokratlar geçebiliyordu. Burası, yüzyıl sonunda medarı iftaharı, sahiplerinin mutlu bir çalışanın iyi bir çalışan olduğu yönündeki sağlam ilke uyarınca özenle nemfomanyaklarla doldurdukları 450 odalık yepyeni bir kışla olan San Francisco'daki 'inek çiftlikleri'nden çok farklıydı."[669]

---

[666] Tannahill**, a.g.e.,** s.306-307
[667] **Untrodden fields of Anthropology**, Paris, 1898, I ss., s.129-130
[668] Ostwald, Hans, **Kultur und Sittengeschichte Berlins**, Berlin, w. date, s.618
[669] Tannahill, **a.g.e.,** s.307-308 "Ancak, ...[o da] 1903'te yorulmak bilmez Peder Caraher'ın temizlik kampanyasının kurbanı oldu.

Başına buyruk sokak fahişeliği ve dost tutma yaygınlaşınca, teknik anlamda pansiyon-genelevler kurulmaya başladı. Pansiyonlarda, ev sahipleri gelirlerini kızların kazançlarından çok, kiralardan elde ediyorlardı. Bu sistem pek çok kentte görüldü. "Hem alışılmış geneleve oranla daha fazla özgürlüğe sahip oldukları, hem de bağımsız fahişenin temel sorunundan –kendilerine oda vermeyi kabul edecek bir ev sahibi bulabilmek- kurtuldukları için, kızlar sistemden hoşnuttular. Ama bundan da iyisi, işten ayrı olarak bir ev sahibi olmak, müşterileriyse odaları saatliğine kiralayan ve 'ödünç evler', 'randevuevleri' ya da 'maisons de rendezvous' olarak bilinen yerlere götürmekti. Bu evler bazıları fahişelerin dışında, aşıklarıyla buluşan evli kadınlarca da kullanılırdı. Londra'da çoğunlukla seçkin West End'de, zarif küçük şapka dükkanlarının üstünde ya da Madame Rachael'in pahalı güzellik salonu 'Sonsuza Dek Güzel' gibi kurumların arkalarında yer alıyorlardı; New York'taysa, kalburüstü işletmelerin merkezi, en kalabalık zamanların öğleden sonraki alışveriş saatleri olduğu Fifth Avenue'ydu."[670]

18. yüzyılın sonlarına doğru, "fahişelikle ilgili söyleme frengi egemen oldu ve paralı aşkın biyolojik sonuçlarıyla ilgili kaygı, ahlaki sonuçlarından duyulan korkunun yerini aldı. Daha 1724'de Bernard Mandeville, fahişeliğin kendi içinde ve kendiliğinden suç olmadığını, ancak kontrolsüz olduğunda tehlikeli olduğunu ileri sürmekteydi. A Modest Defense of Puplic Stews'te, zina yapan kadınlardan meşru olmayan doğumlara kadar her sosyal belayı, yasayla düzenlenmemiş fahişeliğe bağlamakta ve fahişeliğin yasallaştırılmasını ve sıkı denetime alınmasını önermekteydi. Daha sonra 1770'de Restif de la Bretonne'da, fahişelerin bir dizi Paris genelevine kapatılmasını ve düzene sokulmasını savundu. Daha az ünlü bir sürü yazar, aileleri korumak ve orduyu kurtarmak için yasallaştırma korosuna katılıp yasayla düzenlemeleri savundu. Bu tür yayınların geleceği öngördüğü anlaşıldı. 1792'de Berlin, bir genelev açılmadan önce polis onayını gerektiren ve fahişeleri belli sokaklarda yaşamaya mecbur eden bir sistem kurdu. 1796'da Paris Komünü, kendi polis görevlilerine, kart alan fahişeleri tespit edip kayıtlara geçirmeleri talimatı

[670] Tannahill, **A. e.,** s.308

verdi. 1798'de iki hekime, Parisli orospuları muayene etme görevi verildi. … Napoléon'un mülki amirleri, fahişeliği sınırlama ve kontrol etme mücadelesini sürdürdüler. … Yerel görevliler, fahişelerin ve bordello'ların sayımını üstlendiler. Fahişeliği önceden seçilmiş birkaç sokakla sınırlamaya ve bütün bordello'ların kayıtlı olmasını istemeye kalkıştılar."[671]

18. yüzyıl boyunca, polis kamu sağlığının korunması ve zührevi hastalıklara engel olmak üzere, "fahişeleri düzenli olarak toplayıp zorla tedavi için hastahanelere gönderirdi. Zorlu tedavinin ardından, hemşireler ve doktorlar, hastalandıkları için fahişeleri dayaktan geçirirlerdi. Oysa hasta erkekler bu tür muameleye maruz kalmıyordu."[672] 1862'de Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından fahişeliği incelemek üzere bir kurul oluşturuldu. İlk bulaşıcı hastalıklar yasası 1864 yılında çıktı. Yasanın uygulanması çok vahşi oldu. Zorunlu muayenelerde hassas vajinal enfeksiyonlar zührevi hastalık olarak değerlendirilerek hayat kadınları hapishane benzeri hastanelere konuluyordu. Zorunlu muayenede yeteri kadar hijyene dikkat edilemediği için zorunlu muayene zorunlu enfeksiyon sonucunu doğurabilmekteydi. Aylık rahatsızlıkları dolayısıyla Zührevi Hastalıklar Hastanesinde tutulanlar oldu. Yasanın ihbar sistemine ve muayene başına prime dayalı oluşu nedeniyle suîstimaller çoğaldı. Ahlak masası tarafından getirilen her kadın için, görevliler (doktorlar ve ahlak masası ekipleri) para alıyordu.[673]

---

[671] Norberg, **a.g.e.,** s.447

[672] Nikiforuk, **a.g.e.,** s.138. "Sağlığından kaygı duyan beyefendiler, perukların yanı sıra 'zırh' da giydiler. 18. yüzyıl boyunca erkekler, günümüz aşıklarının sadakatiyle, 'Cundum kalkanları' ve 'makineler' kuşandı. James Boswell, güçlü bir 'neşeli genç kızla', 'güvenli şekilde kılıflanmadıkça' ya da 'tepeden tırnağa zırha girmedikçe' yatmıyordu. ... 18. yüzyılda prezervatif ile peruk, Avrupa'nın frengili aristokratları için vazgeçilmez birer ihtiyaçtı. ... Fransız Devrimi'nden önce frengili olmayan bir aristokrat bulmak, samanlıkta iğne aramaya benzerdi. Soylulardan sonra, frenginin en iyi müttefikleri tüccarlar ve askerlerdi. ... Wallenstein ile Napoléon'un muhteşem orduları Avrupa'yı, peşlerinde eşlerden, fahişelerden ve çocuklardan oluşan bir kalabalıkla dolaşmıştı. ... 'Bana güvenin', diyordu Voltaire, '30 bin asker aynı sayıda düşmanla meydan savaşına girerse, iki tarafta da 20 bin kişi frengi kapar. Bir ordunun savaşma yeteneğini felç edebilecek güçteki frengi, kısa sürede amansız bir biyolojik silah haline geldi. İngiliz ve Fransız orduları, V. Philip'i Madrid'de kuşattığında, kral şehrin açlıktan kırılan fahişelerinin düşmanla yatmasını memnunlukla izledi. Gerçi askerlerin yarısı frengi kapmıştı, ama Philip hastalığın bütün işi bitirmesini umuyordu; sonuçta Madrid 1706'da düştü. Prusyalılar da 1871'de Paris'i işgal ettiklerinde benzer bir biyolojik direnmeyle karşılaştı: Fransız yetkililer hasta fahişeleri tedavi etmeye son vermişlerdi.", s.139-142

[673] Wells, **a.g.e.,** s.68-72

Fuhşun kontrol altına alınması için yeniden denetlenen resmi izinli genelev modeline geçiş, fuhuş normlarında geç ortaçağ statükosuna yani başlangıca geri dönüş gibi görülse de, özünde farklıdır. Ortaçağ fahişeler, onursuz da bir toplumsal görev ifa ederlerdi ve toplumun içinde yer alırlardı. Oysa yeniden geneleve kapatılan yeniçağ fahişesi yaşadığı kent "topluluğu[na] ait değildi. Tanımı gereği hastalıklıydı ve dolayısıyla sosyal düzenin dışındaydı. Ayrıca resmi izin, uygun görmeyle eşanlamlı değildi."[674]

Fuhuşun yaygınlaşması her geçen gün daha fazla hükümeti, fahişeliği kurallara bağlamaya zorladı; çünkü "Victoria çağı insanlarının rasgele sekse düşkünleri zührevi hastalıklarda korkutucu bir artış yaratmıştı. Doğal olarak, hastalıklar en çok fahişelerden kapılıyordu. ... Hastaların sayısı durmadan artıyordu. 1830'larda ve 1840'larda Viyana'daki üç devlet hastahanesine her yıl, frengi ya da belsoğukluğu tedavisi görmek üzere (çoğu fahişe) altı ila yedi bin kadın kabul ediliyordu; Londra'daysa 1856'da üç büyük hastahaende 30000 (kadın ve erkek) hasta tedavi edilmişti ve başka hastahanede de ayakta cerrahi müdahale gören hastaların yarısı zührevi hastalık taşımaktaydı.[675] ... Çoğu ülkede kamu sağlığı yetkilileri, sorunu kontrol altına almak için, fahişeleri kontrol altına alma yoluna başvurdular. Ve gerçekten de tüm fahişeleri düzenli tıbbi muayeneden geçirmeyi başarmış olsalardı genel olarak nüfus içerisindeki zührevi hastalık görülme oranını en nihayet azaltmayı başarabilirlerdi. Ama amatör ve yarı zamanlı fahişe sayısı çok fazlaydı; fahişelerin kaydedilmelerinin zorunlu olduğu ve otoritelerin en azından bir başlangıç noktasına sahip oldukları kıta Avrupa'sında bile bu, üstesinden gelinmesi olanaksız bir işti. ... Yasalar temelde, bilinen hastalık yayıcılarını dolaşımdan çıkarmak ve büyük donanma üslerinde ya da Londra hariç herhangi bir büyük garnizon kentinin 15 mil yakınında çalışan kadınların düzenli olarak muayene edilmelerini sağlamak amacıyla tasarlanmıştı. Böylece ilk kez, polisin fahişelerin kaydını tutması zorunlu hale gelmişti – ve listeye kimlerin gireceğine karar vermesi.

---

[674] Norberg, **a.g.e.,** s.447-448. "Geç onsekizinci yüzyıl ahlakçıları, kentin gençleri yararlansın diye bordello'ların kayda geçirilmesini teşvik ettiler; kontrol etmek, gizli çalışmamalarını ve polisin gözünden kaçmamalarını sağlamak için genelevlerini kayıtlara geçirdiler."

[675] Acton, William, **Prostitution: Considered in its Moral**, **Social and Sanitary Aspects**, London, 1857, p.142-143

Kendi sağlıkları ve iyilikleri için düzenli tıbı muayeneye sıcak bakan vesikalı profesyoneller ve genelev sakinleri konusunda bir sorunları yoktu, ama ne tedavi masraflarını ne de tedavi sürecinde karşılaşacakları gelir kaybını göze alabilecek olan cahil amatörler ve zaten hastalık kapmış olan sokak fahişeleri –asıl saptanması gereken kadınlar- söz konusu olduğunda iş değişiyordu. Polis, bu kadınları yoldan geçenlere yanaşırken yakalamadıkça, kulaktan dolma ya da kendilerine gizli olarak verilen bilgilere güvenmekten başka seçenek bulamıyordu. Karşılaşılan çok sayıdaki adli hatada anlaşılan, kötü niyet ve hata yaklaşık olarak aynı derecede etkili olmuştu. Yasalara karşı bir tepki oluştu ve bir tarafta genelev sahipleriyle pezevenkler, diğer tarafta da son derece saygın hanımefendiler arasında tuhaf bir mücadele yaşandı. Tuhaftır ki, kısıtlamaları ilk grup desteklerken, ikinci grup, fahişelerin anayasal özgürlüklerinin ihlali olarak görerek lanetliyordu."[676]

Victoria çağı insanlarının cinsel düşkünlüklerinin yaygınlaştırdığı zührevi hastalıklara karşı duyduğu korku, erkekleri bakire fahişelere yönlerdirdi. Bakire fahişelerin sağlıklı olduğu kabul edilirdi, hatta kadın açısından trajik olacak şekilde, bakire ile kurulacak cinsel ilişkinin hastalıkları yok edeceği mitine inanılırdı. 1800'lerin ilk yarısında yoksulluğun hakim olduğu Londra'da bakire fahişe ücreti 100 sterline ulaşabiliyordu, 1880'lere gelindiğinde, talebin azalması karşısında yoksul bakire sayısı arzının artmasıyla, ücret 5 sterline düştü ve doğal olarak, arz edilen bakirenin zannedildiği kadar bozulmamış olduğu şüphesini de beraberinde getirdi. 1885'de Pall Mall Gazette'de W. T. Stead "Modern Babil'in Bakire Haracı"[677] başlıklı "beyaz kadın köle ticaretini"[678] korkusuzca deşifre eden bir yazı

[676] Tannahill, **a.g.e.,** s.310-312

[677] Babil, Londra'daki West End'in eğlence ve fuhuş endüstrilerinin merkezi olan bölgesinin takma adıydı.

[678] "‹‹Beyaz kadın köle›› büyük oranda, hanım romancıların kurmacasıydı. Yoğun nüfuslu Avrupa'da istekli fuhuş gönüllüsü sayısı, kızların kaçırılmalarına gerek bırakmayacak kadar yüksekti ve sınırlardan gizlice geçirilen kadınlar da, çoğunlukla, gönüllü göçmenlerdi. Ama Amerika'da San Francisco'nun Çinli kadınları 1850'lerden beri her anlamda köleydiler ve yüzyıl sonuna doğru pezevenkler Polonyalı, İrlandalı, Porto Rikolu ve Kübalı kadınları kandırarak ülkeye getirip, kendilerine bağımlılıkları sayesinde fuhşa zorlamaya başlamışlardı. 1990'a gelindiğinde bu büyük bir iş koluna dönüşmüştü; tahminen 50000 pezevenk ve kadın satıcısı bu işten geçinmekteydi.", Tannahill, **a.g.e.,** s.317

dizisi kaleme aldı.[679] Ona göre, kızların çoğu henüz yaşayacaklarını anlayacak yaşta değildi ve ilişkiden sonra bakirelik kaybedildiği için, bakire ticareti oldukça yoğundu. Alanlarında uzmanlaşmış bakire genelevleri, kızları, taşradan trenlerin geldiği büyük istasyonlar ya da Londra'nın parklarında buluyorlardı. Çocuk bakıcıları ya da dükkanlarda çalışan tezgahtar kızların bekaretlerinden vazgeçmeye ikna etmek için zor değildi, fakat kandırılan bu kızlar, son anda pişmanlığa kapıldıkları için, bakire genelevleri diğer evlerden uzakta ve sese karşı gayet iyi yalıtılmış olurlardı. Bazı bakire genelevleri, müşterilerin talep ettikleri bekaret sertifikasını verecek kadrolu doktorlar çalıştırırlardı. Bazı müşteriler sadece bakirelerle yetinmiyor, daha "genç" kızlar istiyorlardı. Londra bakire genelevlerinde çalışan kızlar genellikle 14-15 yaşlarındaydılar.[680] "Beyaz köle ticareti", hakkında İngiltere ve Belçika'da ayrıntılı parlemento soruşturmaları yürütüldü, Macar ve Avusturya hükümetleri kaygılarını açık ettiler. "Cenevre'de 1881'de kadın ticareti resmen yasaklandı. 1895'te Fransız Senatosu kadınları fahişeliğe zorlayanlara karşı bir yasa tasarısını onayladı, fakat Temsilciler Meclisi sorunu ele alamadı. Sadece Almanya somut adımlar attı. 1897'de kadın tüccarları para ve hapis cezası alabiliyorlardı ve suçluların iadesiyle ilgili anlaşmalar imzalandı. 1899'da birçok Avrupa ülkesinin temsilcisi, sorunu görüşmek üzere bir kongrede buluştular."[681]

Geç Victoria ve Edward dönemlerinde, fuhuş sadece çocuk, genç ve ergen kız ve kadınlarla yapılmıyordu, fahişelik yapan oğlanlar da yaygındı. Barlar, genelevler

---

[679] Fransa'da küçük yaştakilerin baştan çıkarılmasına karşı yasalar çocuk genelevlerini köstekleyecek kadar sertti, ama on sekizinci yüzyılda Londra'da bu genelevlerden vardı. Bakire fahişelerin çoğunluğu ilk deneyimlerini, genellikle iç içe yaşanılan gecekondu ortamında, ensest tarzı ilişkilerde babaları ya da ağabeylerininden ediniyorlardı. Temel yaşamsal ihtiyaçlarını temin etmekten aciz çocuklar için ahlaki normlar değerini yitirmişti, Renvoise, Jean, **Web of Violence**, London, 1978; Bornemann, Ernest, **Die Umwelt des Kindes im Spiegel seiner "verbotenen" Leider, Reine, Verse und Ratsel**, Band II: Studien zur Befreiung des Kindes II, Olten und Freiburg/Br 1974

[680] On sekizinci yüzyılda 14-15 yaşları yetişkinliğe yakın bir fiziksel olgunluğu ifade etmektedir. Bu konuda, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısındaki daha düşündürücü bir olguysa, büyük kentlerin gecekondu bölgelerinden çıkıp, çalışılmaya gönderilen çocukların yaşlarının 12 civarında olmasıdır.

[681] Arnaud-Duc, **a.g.e.,** s.93, Kongre'de "gerçek bir mitin, kadınların cinsel özgürlüğüyle ilgili en öldürücü korkulardan, yabancı düşmanlığından ve ırkçılıktan doğan kaygıların ve basının beslediği bir mitin inşa edilmiş olduğu bu grubun çalışmalarından anlaşıldı. 'Beyaz köle ticareti' insanların düşüncdüğü kadar yaygın değildi ve birçok kadın, Amerika'ya, Avustralya'ya Doğu'ya ya da Boer Savaşı sırasında Güney Afrika'ya gönderilmeden önce imzaladıkları 'sözleşme'lerin mahiyetinin tamamen farkındaydılar. Sadece İsveç, bu ticaretin dışında kalmış gibi görünüyordu. Rapor, elbette, sorunun sosyal boyutunu karartma ya da nedenlerini yadsıma niyetinde değildi."

ve Çin afyon batakhanelerinin bodrum katlarındaki ayrı odalarda "yüzleri boyalı, ince sesli, kız tavırlı ve kız adlı gençler", seks yapmak üzere müşterilerini bekliyorlardı. "Ticari bir girişim olarak eşcinsellik, özellikle Britanya ve ABD örneklerinde, on dokuzuncu yüzyıldaki fuhuş patlamasının gecikmiş bir özelliğiydi. Fransa'da görece daha erken başlamıştı. Fransızlar cadıları yakmaktan vazgeçtikten sonra da uzun süre –1725 gibi ileri bir tarihe dek- eşcinselleri yakmayı sürdürmüş olsalar da, Napolyon Yasası bu konudaki düzenlemeleri önemli oranda yumuşatmıştı; 1860'lara gelindiğinde, eşcinsellik ve lezbiyenlik, fazla yaygın olmamakla birlikte, en azından, katılımcıların 21 yaşın üstünde olmaları şartıyla, hoşgörüyle karşılanıyordu. Paris'te yüzlerce erkek fahişe bulunmaktaydı. … Erkek fahişe, müşteri aradığı zamanlarda bile fark edilmesi daha zor olduğundan, kadınlara oranla her zaman daha rahat olmuştu. Kadın kılığına girmekten kaçındığı sürece, polis, 1850'lerin esprili bir turist rehberine göre herhangi bir dışarıklı taşralının hakiki bir üç sahneli sirki görmek üzere gidebileceği bölgeler de bile, onu genellikle rahat bırakırdı. ... 'Genellikle resim dükkanlarının etrafında toplanıyor ve kadınsı görüntüleri, modaya uygun giysileri ve benzer şeylerle ayırt edilebiliyorlar.' ... Yüzyıl ortalarını kapsayan 50 yıl boyunca eşcinsel fahişelere talep düşüktü; zira, toplumsal baskılar biseksüelleri çoğunlukla heteroseksüelliğe yöneltiyor ve müşteri rolünü ancak % 4 ya da 5 oranındaki genetik eşcinseller dolduruyordu."[682]

On sekizinci, on dokuzuncu yüzyıllar fuhuş yerlerinden kayda değer bir diğeri de, mazoşist ya da sado mazoşist genelevleriydi. Kendilerine acı verilmesi ya da başkalarına acı vermekten veya onları seyretmekten zevk alanlar, özel genelevleri kullanmaktaydılar. Kişisel hayal gücünün tatmin etmediği mazoşist için işlevsel mazoşist özel genelevlere ihtiyaç duyulmaktaydı. 1800'lerde mazoşist zevkler vermekle ünlenen "mürebbiyler" ve bu zevklerin yaşanmasını kolaylaştıracak özel düzenekler geliştirilmişti.[683]

---

[682] Tannahill, **a.g.e.**, s.320-324

[683] Tannahill, **A. e.,** s.325-329, On dokuzuncu yüzyıl başında Londra'da, "kadın işçinin ancak aletleri kadar iyi olduğuna inanan mükemmeliyetçi Theresa Berkley (ya da Berkeley) [ün yapacaktı]. Portland Place yakınlarındaki evinde sopalarını suda bırakırdı ki 'yeşillenip esnesinler. Ucuna doğru incelen kırbaçları, iğne uçlarıyla kaplı dokuz kamçılı kırbaçları, çeşitli ince esnek değnekleri, kalın deri kayışları, sürekli kullanılmaktan kalınlaşmış, çivilerle kaplı öküz postu kayışları ve kaşağıları, ayrıca dikenli defneleri ve katırtırnakları ve 'kasap çalısı' denen dikenli bir bitkisi vardı. Çin vazoları yaz

Yasadışı fuhşun yaygınlaşması, konunun abartılı medya raporları ile gündemde ön sıralarda tutulması ve uluslararası kampanyalar, ulusal ve uluslararası kurumların fuhşa ilişkin düzenlemeler yapılmasını zorunlu kıldı. Bu düzenlemeler, muhafazakar kamuoylarını yatıştırmak için pratikte fahişelik yapmayı mümkün kılmayacak sosyal, sağlık siyasaları veya ahlaki kontrolleri içermekteydi. Örneğin, Fransa'da çıkan bir seri nizamname, fahişeliği toplumsal olarak dışlayan, kanun dışı kılan ve fakat aynı zamanda erkekler için "zorunlu bir şer" veya "arzuların tecrübe alanı" olarak gören seksüel çifte ahlakı kuvvetlendirdi. İngiltere'de, fahişelikle ilgili "suistimaller"in ardından yasalar da katılaştırıldı. Pekçok kadın bu çift ahlaklılığa karşı birleşerek harekete geçti. Josephine Butler, İngiltere'de, Contagious Diseases Acts'a karşı Ulusal Leydiler Organizasyonu mücadelesinin lideri olarak ortaya çıktı. Birleşik Devletlerdeki düzenlemeler ve yasaklamaları model olarak alan bu uluslararası protesto kampanyası, bütün biçimleriyle evlilik dışı cinsel ilişkiyi yasaklatmaya çalışıyordu. Fahişelerin erkek şehvetinin kurbanları olarak daha az suçlu olduğunu savunan bu ahlakçı kampanya, geç Viktoryen zamanı İngiltere siyasal ortamını değiştirdi. Fransa'da ise, aslında Paris merkezli, feministler ve radikallerin başlarını çektiği, fahişelerin ahlak zabıtalarınca hapsedilmesini engellemek üzere, özgürlük ve insan hakları argümanları ile şekillenen bir kampanya başladı. Bu kampanyalar ile birlikte daha önce kamuoyu önünde hiçbir zaman tartışılmayan sosyal ve seksüel gelenekler sorgulanmaya başlandı. Kampanya sayısız kadını radikalleştirdi, kamusal saldırı, iftiralara karşı sertleştirdi ve siyasal protestoların altyapısını oluşturdu. Bu baskılar neticesinde, 1880'de Ulusal Leydiler Organizasyonu tarafından, Brüksel ana mahkemesinde 12 genelev sahibine dava açıldı ve çoğu suçlu bulundu. Bunun sonucunda varolan şartları keyfi olarak daha da

---

boyunca yeşil ısırganlarla dolu tutulurdu.'(Fraxi, Pisanus, [Henry S. Ashbee], "Index Librorum Prohibitorum", London, 1877, in Fryer, P., (Ed. by.), **Forbidden Books of the Victorians**, 1970, ss. xl-xlvi) Mrs. Berkeley, hayalci mazoşistten çok daha fazlasına hizmet veriyordu. Ama en büyük icadı (1828'de), temelde (müşterinin boyuna göre ayarlanabilir) uzayan bir merdiven olan Berkley Atı ya da Chevalet'ydi; bu araç destekli ve rahat yastıklıydı. Müşteri, yüzü bir boşluktan ve cinsel organları da diğer boşluktan sarkacak şekilde buna bağlanırdı. 'Mürebbiye' arkasında durup zevke göre sırtı ya da kalçaları kırbaçlarken, yarı çıplak bir kız da ön tarafta oturup kamışını ve taşaklarını (1830'larda bunlar hala saygın sözcüklerdi) okşardı. Berkeley Atı çok karlı bir icattı ve yaratıcı tasarımcısının, o dönem için yüklü bir tutar, gelir elde etmesini sağlamıştı.", **A. e**., s.328-329

zorlaştıran bazı ahlak masası ekipleri tutuklandı ve bunlarla işbirliği yapan bazı güvenlik görevlileri görevden alındı.[684]

İngiltere'de, protestocu kadınlar, fahişeleri devlet keyfiyetinin kurbanı yapan düzenlemelerin 1886'da yeniden düzenlenmesini başardılar. Polisin fahişeleri kayıt altına alması ve onları muayeneye sevk etmesine karşı yürütülen, bunun kadının anayasal haklarının ihlali olduğu yönündeki görüşler, fuhuşun tamamen ortadan kaldırılmasını isteyen "aşırı ahlakçı"lığında desteğiyle hedeflerine ulaşmıştı. 1883'te zorunlu muayeneler durdurulmuş, 1886'da Bulaşıcı Hastalıklar Yasaları feshedilmiştir. 1885'de ise pezevenklik ve genelev işletmeciliği yasaklanırken, fahişeliğin yasaklanmaması dikkat çekicidir. Polis ancak fahişe/lerin insanları "rahatsız" etmesi halinde harekete geçebilecektir. "Ama artık örgütlü fuhşun bir suç haline gelmesiyle birlikte boşluğu suçlu sınıflar doldurdu ve tabii polis de harekete geçebildi."[685] Buna rağmen, sürekli yayılan cinsel hastalıklar nedeniyle tıbbi kontrollere ilişkin düzenmelerden vazgeçmek mümkün olmadığı için sorun tamamen ortadan kaldırılamadı. Kadın hareketi başarıya eriştikten sonra, fuhuş konusuna yönelik muhafakarların ilgisini azaldı. Sonuç büyük bir sefaletti, kadın birliklerinin gayretleri ile genelevler kapanmıştı ve fahişeler, polis keyfiyeti ve hukuksal korunmadan yoksun oldukları için başına buyruk özgürlükleri üzerinden rekabet halindeki pezevenklerin şiddetinin bulunduğu sokaklara çıkmak zorunda kaldılar. Bunun etkisiyle fuhuş ve ona bağlı suçlar zirve yaptı. Cinsel hastalıklar artık kontrol edilmesi mümkün olmayan ve kontrol edilmeyen fahişeler aracılığıyla yaygınlaştı ve burjuvazi, fahişelerin ana müşterilerinin çoğunlukla ironik şekilde sivil, özgür kadınların oğulları ve eşleri olduğunu, birliklere bağlı kadınlara kabul ettirdi. 1902'de iktidara gelen Birleşik Sol (Bloc des Gauches), kamu sağlığı ile ilgili düzenlemeler yapma düşüncesini kuvvetlendirdi. 1908 tarihli bir yasa ile 18 yaşından küçük fahişelerin sığınma evlerine konulması emredildi.[686]

[684] Wells, **a.g.e.,** s.81-82; Arnaud-Duc, **a.g.e.,** s.92
[685] Tannahill, **a.g.e.,** s.313
[686] Arnaud-Duc, **a.g.e.,** .92-93

Yeniçağ Osmanlı toplumunda fuhuş olgusu büyük kentlerin kozmopolit muhitlerinde sosyal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. 17. yüzyıl ortalarından itibaren bozulmaya başlayan yeniçeri ocağının kaldırıldığı 1826'ya kadar, yeniçeriler ve İstanbul'a gelen bekar levent takımının fahişelerle ilişkileri ailenileşmiş ve toplumun normal kesimlerine tecavüzleri yaygınlaşmıştır.[687] İstanbul Taksim'de Galata ve Pera bölgeleri fuhuş açısından canlı alanlardı. 1780'lerin Taksimi, fahişeler için bir sefalet ve sefahat yeri idi. 19. yüzyılın ortalarına kadar daha çok evlerde ve eğlence mekanlarının üst katlarındaki odalarda gerçekleşen fuhuş, yüzyılın son çeyreğine doğru kurumsallaşmiştır. Nitekim 1860 yılında Aksaray'da İranlı İbrahim'in açtığı geneleve "Acem'in Kerhanesi" denilmeye başlanmıştır. "Kaymak", "Hürmüz", "Fitnat", "İfakat", "Mumcu", "Karakaş", "Paçası Kirli Fatma", "Kel Roza", "Bahri"nin evlerinde örgütlü fuhuş yapılmaktadır. "Hepsindekiler piliçtir, bıldırcındır; beğen beğendiğini seç."[688] Devletin denetimi altındaki ilk genelevler Galata ve Pera'da açılmıştı.[689] Meşrutiyetin ilanına kadar Müslüman Türk kadınlarının vesikalı fahişe olarak çalışmaları yasak olduğu için, umumhanelerde çalışanlar Rum, Ermeni, Yahudi, Hıristiyan Kıpti kadınlar olmuştu.[690] 1890-1900

[687] Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.276. Koçu, pek çok örnek vermektedir. Veba salgını ile ilgili de olan bir vakayii dikkat çekicidir: "Veba salgınının başlıca sebeplerinden biri fısk ve zina çokluğu olduğundan uygunsuz takımın oturdukları bekar odalarının yıkılmasına ferman çıktı; Kaymakam Paşa, Mimar Ağa ve ocaklıdan bir miktar zabit ile Bahçekapısına gelip Melekgirmez sokağındaki ve kayıkhaneler üzerindeki odaların cümlesini birkaç saatte yıktılar. Kaptan Paşa da Galata ve Kasımpaşa taraflarındaki kalyoncu ve kalafatçı erazili odalarını yıktırttı, bazı kağir hanlarda olan erazil ve fahişeler de çıkarılarak odaları mühürlendi. Yıkılan, yıkılmayıp da mühürlenen odaların bazılarında vebadan yeni ölmüş erkekler ve fahişelere rastlandı." Aynı konuda, Koçu, **"Fuhuş"**, s.5855

[688] Alus, Sermet Muhtar, **Onikiler**, Eser Tutel, vd. (Haz.), İstanbul, İletişim, 1997 (a), s.190; Koçu, Reşat Ekrem, "Fitnat", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5803; Rasim, Ahmet, **Fuhş-i Atik**, Ali Hayalioğlu (Haz.), İstanbul, Üç Harf, 2005, 257

[689] Toprak, Zafer, "Fuhuş Osmanlı Dönemi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, 1994, s.342; Koçu, Reşat Ekrem, "Galata Genelevleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5894. Dönemin zabıtasının denetimindeki bu fuhuş evlerinin toplandığı sokaklar Galata'da, "Kemeraltı Caddesinin yan sokakları, yalı boyuna yakın Karaoğlan, Araboğlan, Şeftali Sokakları, Zindanarlı Sokağı, Yüksek Kaldırım yanında Zürefa Sokağı, Kuledibinde Horoz Sokağı olmuşdu. Ayrıca içinde gizli fuhuş yapılan evler de pek çoktu"; Rasim, **a.ge**., 263

[690] Koçu, **"Fuhuş"**, s.5894. II. Abdülhamit döneminde genelevler, İstanbul'un Avrupa yakasında Yeniçarşı ve Çiçekçi Sokağı'nda toplandı. Çiçekçi sokağında, "Madam Manika," "Madam Sofya" ve "Madam Muanniki'nin" genelevleri meşhurdu. Koçu, Reşat Ekrem, "Çiçekçi Sokağı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965, s.3963, Çiçekçi Sokağı, bu dönemde "Beyoğlunun en namlı fuhuş yataklarından biri[dir.] … Beyoğlunun ilk umumhaneleri, 1885'den Kırım Harbinden sonra, gayri Müslim azınlıklara mensup uygunsuz kadınlar tarafından Yeniçarşı Caddesi ile bu Çiçekçi Sokağında açılmıştır ki, o zamanlar Katolik Kilisesinin yerinde tiyatrosu, gazinosu ve kumarhanesi ile pek meşhur bir eğlence yeri olan Konkordiya

yıllarında Asya Kıtasında ruhsatsız ve kaçak genelevler, Üsküdar'ın bir mahallesi olan Bülbüldere'sinde yoğunlaşmaktadır.[691] Aynı dönemde İstanbul'un ilk barları "baloz"lar açılmaya başlamıştır. Balozların ilk müdavimleri, "ayak takımının haşarat ve erazil güruhu"dur, "bu meyhanelerin içi de sarhoş adamlarla, süfli fahişeler ve zevk aleti sufli oğlanlarla dolu"dur.[692] Devrin hâkim kültürünün toplumdaki yaygınlığı karşısında kamuflaja giren fuhuş temsilcilerinden Asalı Molla adındaki sarıklı, cübbeli asalı şahıs, paşalar ve beyefendilere, evli kadınları ve güzel kadınları pazarlamaktaydı. 1898 yılında Beyoğlu'nda "Spance" adlı birahanenin üst katında,

---

bulunuyordu. Galatasarayı Mektebi Sultanine çok yakın olduğu için önce Yeniçarşı Caddesindeki umumi evler kaldırılarak sahip ve sahibeleri ile sermayeleri Abanoz Sokağına nakledildi; bir müddet sonra da Konkordiyanın yerine bir kilise inşa edilince Çiçekçi Sokağı temizlendi ve adı değiştirilerek Linardo Sokağı oldu. … Çiçekçi Sokağındaki kötü evleri işletenler çoğunlukla Rumlar ve Ermenilerdi; içlerinde iki evin sermayesi şenaati de uygunsuz Rum delikanlıları idi, saç uzatırlar, pencerelerde, kapu önünde, civar kahvelerde kadın kılığında oturur ve civar sokaklarda da o kılıkla dolaşırlardı. … Mahud sokağın kadınlarına ‹‹Çiçekçi Yosmaları››, ‹‹Çiçekçinin gülleri›› denilirdi." Çiçekçi Sokağı'ndaki umumhanelerden en lükslerinden birisi 1885-1890 yılları arasında Deli Despina'nın evidir, Koçu, Reşat Ekrem, "Despina (Deli)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8,, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4517. Koçu, Reşat Ekrem, "Çiçekçi Sokağı Zabıta Vak'aları", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965, s.3964-3965; Koçu, **"Fuhuş"**, s.5856; Koçu, Reşat Ekrem, "Genelev", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.7004. "1885 ile 1890 arasında Galata umumhanelerinin en meşhurları Sidikli Despina'nın Evi, Sakallı Eleni'nin Evi, Çakır Eleni'nin Evi, Karaoğlan (bu isimli sokakta 4 evden biri sokağın adı ile meşhurdu), Araboğlan (bu isimli sokakdaki ev), Mama Margaro'nun Evi, Mama Froso'nun Evi, Horoz Sokağı Odaları (3 Ev), Çingene Despina'nın Evi, Hamam Sokağı Evleri (sermayesi kadın kıyafetli kötü delikanlılar olan 3 ev), Zürafa Sokağı (bu sokağın bütün evleri), Alageyik Sokağı (bu sokağın bütün evleri), Manastır (Alageyik Sokağı'ndaki evlerin en meşhuru), Kömürcü Sokağı (bu sokağın bütün evleri).

[691] Scognamillo**, a.g.e.,** 1994, s.25

[692] Koçu, Reşat Ekrem, "Baloz, Balozlar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 4, İstanbul, Koçu Yayınları, 1961, s.2066, "Baloz adı, ‹‹Balo››nun İtalyancası oyun yeri, oyun için topluluk manasına ‹‹Ballo›› kelimesinden bozmadır. … Balozları işletenlerin çoğu, fuhuş batağından yetişmiş, gençliği ve güzelliği elden gittikten sonra, eski yavuklularının himayesinde bu işe atılmış kart fahişelerdi; ki en namlılarından biri 'Zorba' lakabı ile meşhur karı idi. Meşhur balozlar: Zorbanın Balozu, Alafranga Baloz, Yüksek Baloz, Şerbetname Balozu, Rus Çalgısı Madam Bela'nın Batakhanesidir." Koçu, Reşat Ekrem, "Bela, Madam Belanın Oteli ve Meyhanesi", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 5, İstanbul, Koçu Yayınları, 1961, s.2452; Koçu, Reşat Ekrem, "Çakaloz Meyhanesi", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965, s.3665. 1890-1900 arasında Galata'da baloz işleten Suriyeli bir Yahudi olan David'in yeri meşhurdur. Şamlı David "muhabbet simsarlığı yapar, siparişlere göre yaş yaş, boy boy, akı karası, esmeri sarışını, erkeği dişisi dilberce bir kırık yahud kahbe bulur ve daima bu yollara yeni düşmüştür nekaratı ile satardı; bu hizmeti devrin nüfuzlu hafiyelerine badiheva gördüğü için balozundaki türlü rezaletlere göz yumulurdu", Hiç, Vasıf, "David (Şamlı) ve Davidin Balozu", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4278. "Galata'nın yabancı gemiler mürettebatından kalabalık bir de misafir sekenesi vardı. O gemicilerin büyük çoğunluğu içkiye düşkün, cinsi sapık veyahut gemide kadın mahrumiyeti ile kıvranır adamlardı. Galata'ya hapsedilmiş hırslarını tatmin için çıkarlar ve bilhassa Rumlar arasından hem şıkırdımlarını hem de fahişlerini rahatça ve bollukla bulurlardı. Önce 'Baloz' denilen çalgılı içkili yerlerde eğlenilir, sonra bir eve, bir otele gidilirdi", Koçu, Reşat Ekrem, "Galata", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5885

odalarda fuhuş, mezeleri sunanlar tarafından gerçekleştiriliyordu. Yine Taksim'de Corci'nin lokantasında da benzer odalar bir baskın sonucu ortaya çıkıyor.[693] 1875-1885 yılları arasında meşhur Dodi'nin gazinosunda eşcinsel fuhuş yapılıyordu.[694]

---

[693] Alus, **a.g.e.,** 1997 (a), s.83-244. "Kötü oğlan" olarak şöhret yapmış bir başka Corci ise faytonculuk yapmakta ve erkeklerle kadınları buluşturmaktadır, Abdullah, Ziynet A., "Corci", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965, s.3607

[694] Hiç, Vasıf, "Dodinin Gazinosu", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s.4639-4640, Dodi'nin Meyhanesi, Galata'da birinci sınıf gazinolar ayarında döşenmiş, "müşterileri ekseriyetle ayak takımı, o civarın umumhanelerin sermayeleri, türlü suçtan hapse girmiş sabıkalılar, uygunsuz rum gençleri idi. … Gazinonun en revnaklı zamanında yaşları 17-20 arası Paraşko, İstavri, İspiro, Foti ve Ligor adında beş mahbub uşağı vardı; Dodi bunlara kız esvabları giydirir, başlarına peruklar takar, Laterina ile polkalar, kadriller, valsler oynanır iken, müşterilere damlık yaparlardı. … Gazinonun hepsi Rum olan kaafilei şenaati arasına Aron adında bir de Yahudi civanı katıldı. … Dodinin Gazinosu 1885'de İkinci Sultan Abdülhamidin bir daha açılmamak üzere kapatıldı." Galata'da İzmirli Kız lakablı diğer bir Dodi'nin meyhanesi de benzer bir üne sahiptir. "Gazino adı altında alelade bir yer olan meyhane bir haşarat ve kahbeler mencaı[dır.] Dodinin kendisi de şıkırdım kaldırım oğlanlığından gelme idi", Koçu, Reşat Ekrem, "Dodi (İzmirli Kız)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s.4639. Osmanlı toplumunda eşcinsellik konusu yukarı da yeri geldikçe işlendi. Bu çalışma kapsamında eşcinsellik konusuna, ahlakçı bir yaklaşımdan çok, fuhuş ile ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Osmanlı toplumunda eşcinsel fuhuş konusu spekülasyona açıktır ve Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nde kendi nazik uslubu içerisinde oldukça bol örnek sunulmuştur, örnek: Koçu, Reşat Ekrem, "Dellak", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4362-4446; Koçu, Reşat Ekrem, "Emin (Acem)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s.5041; Koçu, Reşat Ekrem, "Emin (Bursalı Kız)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s.5041-5042; Koçu, Reşat Ekrem, "Emin (Yelkenci)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s.5043-5044; Hiç, Vasıf, "Eyyub (Hamzavi)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971, s.5442-5443; Koçu, Reşat Ekrem, "Fuad (Süslü)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5480-5481; Koçu, Reşat Ekrem, "Galata Canavarı Bıçakçı Petri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5888-5892; Koçu, Reşat Ekrem, "Galata Otelleri", Cilt:11, Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, Koçu Yayınları 1973, s.5919; Koçu, Reşat Ekrem, "Gemici Meyhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.6091. Koçu, daha pek çok örnek vermiş, fuhuş başlığında ise, "eski oyuncu kollarının ve eski meyhanelerin köçek oğlanlarının da vücudlarını fuhuş yolunda satan gençler olduğunu kabul etmek gerekir. Fuhşun 'livata' ve 'sahhakelik' denilen cinsi sapıklık yolunda icra yerlerinden biri de eskiden 'zından' denilen hapishaneler olmuşdur" diyerek, eşcinsel fuhşunu dikkat çekmiştir, Koçu, **"Fuhuş"**, s.5861. Koçu bir başka başlık altında görüşlerini devam ettirmektedir. Ona göre, Galata'da yasal ve yasadışı fuhuş yanında, "çeşitli isimler altındaki bekar odaları, çarşı hamamları da kötü gençlerin götürülüp kapatıldıkları yerler olmuştu, hatta bir ara Karaköy Hamamı arkasında Hamam Sokağı adını taşıyan bir sokakta sermayeleri kadın kılığına girmiş delikanlılar olan umumhaneler bile açılmış idi. Müşterilerin çoğu ayaktakımından, hatta baldırı çıplak güruhundan olduğu için Galata Umumhaneleri de çoğunlukla sufli evler olmuştu", Koçu, Reşat Ekrem, **"Galata Genelevleri"**, s.5894. Koçu'ya göre, Galata'da meyhanelerde eşcinsel fuhşa mekanlık yapmışlardır, "… Galata, … meyhanelerinin çokluğu, büyüklüğü, hepsi Rum milletinden meyhanecelerinin de işret erbabının keyfine uygun hizmetleri pek iyi bilmeleri ile meşhurdu; … 'cinsi sapıklık' ve 'homo seksüalite', o meşhur meyhanelerde en pervasız sahnelerini bulmuş, yine yüz yıllar boyunca Galata'nın Rum meyhanecileri müşterilerinin o yönden zevklerine de daima mahbub uşaklar kullanarak gereği gibi hizmet etmesini bilmişlerdi, Koçu, Reşat Ekrem, "Galata Meyhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5916. Osmanlı toplumunda eşcinsel fuhşu sadece erkeklere mahsus değildir. Kadınlar arasında da eşcinsel

II. Abdülhamit'in istibdat yıllarında, fuhuş yeraltına kayarken, randevüevleri ön plana çıkacaktır. "Bu evlere halk ağzında ‹‹koltuk›› adı verilmiştir, bu evlere gelen, getirilen, yahut ‹‹abla›› adı verilen randevucu kadın tarafından beslenen gizli Müslüman fahişeler de fuhuş yolunda ibtizale düşmemiş genç kadınlar ve ekseriya da kapatmalar (metresler) olmuştur."[695] Ahmet Rasim, "fuhş-ı atik" adını verdiği dönemin muhayyilesinde fahişelik formlarını beş sınıfa ayırmaktadır; bunlar, ‹‹tam hususi››, ‹‹yarı hususi››, ‹‹kapatma - mantenot››, ‹‹sermaye››, ‹‹sokak››, ‹‹mezarlık›› olarak sıralanmıştır.[696]

Osmanlı şehirlerinde fuhşu kontrol, yeniçeriliğin kaldırılması sonrası subaşı'lar tarafından yürütülmüştür. Subaşılar, fuhuş yapan evi kapatma yetkisi sahibidirler. "Sübaşı ağa uygunsuz eşhası bir mahkeme kararı olmadan tevkif ve hapsedebilir, içinde fuhş icra edildiğinden şüphelendiği evleri de semtin mahkeme naibi ve mahallenin imamı ile basabilirdi."[697] 1845 yılında polis teşkilatının kurulması sonrası İstanbul'da Ahlak Zabıtası göreve başlamış ve fuhşun kontrolünü üstlenmiştir. Aynı dönemde sosyal kontrolün yaygın bir aracı da imam liderliğindeki mahalledir. Mahalle, oturanlarını denetler, şikayetlerini imama bildirir, sonrasında ahali ile birlikte imam genel ahlakın korunması için harekete geçerdi.[698]

---

ilişki ve fuhşu görülmektedir, Ali Rıza Bey (Balıkhane Nazırı), **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı,** Ali Şükrü Çoruk (Haz.), İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2001, s.186-188

[695] Koçu, **"Fahişe, Fahişeler"**, s.5479. "Meşrutiyetten sonra, bir koltukta veya bir umumhanede bulunmuş bir fahişeye aşık olan bir erkeğin, o kadını himayesi altına alarak ibtizalden kurtarıp bir ev tutarak bakmasına mani olunmamış ve böyle tek erkeğe bağlanmış tevbekar kadınlara da ‹‹kapatma›› denilmiştir."

[696] Rasim, **a.g.e,** s.265. Rasim beş sınıfa ayırdığını söylemiş, altı form vermiştir.

[697] **Koçu,** "Ahlak Zabıtası", s.274. Subaşı, genelde bekar han ve odalarını denetleyerek fuhuşla mücadele etmektedir. Mücadelede en işlevsel yöntemi kefaret sistemidir. Kefaret göstermeyen bekarların İstanbul'a girmesi yasaktır. Kefil olmasına rağmen, gereğinden fazla görülen bekarlar da memleketlerine gönderilirler.

[698] Alus, Sermet Muhtar, "Eski Mahalle Baskınları", Akşam Gazetesi, 1932, Nuri Akbayar (Yay. Haz.), Sermet Muhtar Alus Kitapları, **Masal Olanlar**, İstanbul, İletişim, 1997 (b), s.180-184; Alus, Sermet Muhtar, "Eski Zaman Yangınları, İtfaiye Teşkilatı ve Mahalle Tulumbaları", Akşam Gazetesi, 25.05.1931, Faruk Ilıkan (Haz.), Sermet Muhtar Alus Kitapları, **30 Sene Evvel İstanbul**, İstanbul, İletişim, 2005, s.112; Saraçoğlu, Ahmet Cemaleddin, **Eski İstanbul'dan Hatıralar**, İsmail Dervişoğlu, (Haz.) İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005, s.193-198. "Mahalle namusu İstanbulluların üzerine titredikleri bir kıymet olmuş, asırlarca bekar uşağı taifesi mahalle içine sokulmamış, semt semt bekar odaları, bekar hanları yapılmış, kadın ve erkek uygunsuz takımına karşı mahallenin namus havası bir ahlak zabıtası vazifesi görümüştür", Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.274-275; Koçu, Reşat Ekrem, "Baskın", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt 4, İstanbul, 1961,

Kırım Harbi sonrası Rus ordusundan esir alınan Yahudi asıllı askerler, İstanbul'a yerleştikleri 1854 sonrası Galata'daki genelev açma imtiyazı elde etmişler ve Osmanlı sınırlarının dışında geniş bir coğrafyada fuhuş ticaretinde etkili olmuşlardır. "1880 ila 1939 yılları arasında Yahudiler hem 'beyaz köle ticareti'nde aşikâr bir şekilde etkindiler, hem de bu etkinlik coğrafi olarak çok geniş bir alana yayılmıştı.[699] Galiçya, Avusturya, Polonya, Romanya gibi Doğu Avrupa'nın önemli Yahudi yerleşim merkezleri fuhuşun en yoğun olduğu ülkelerdi.[700] Hem mülteciler, hem de Batı'dan Doğu'ya veya Doğu'dan Batı'ya seyahat edenler için bir transit geçiş veya geçici duraklama limanı olan İstanbul, fuhuş ticareti açısından dönemin önde gelen merkezlerinden biriydi.[701] Uluslararası fuhuş tacirleri arasında önemli bir yere sahip olan Yahudiler İstanbul'da yaşayan ve aynı mesleği icra eden soydaşları ile de teşriki mesaide bulunacaklardı. Doğu Avrupalı Yahudiler ülkelerinde icra ettikleri fuhuşu beraberlerinde göç ettikleri ülkelere getirecekler, Arjantin'in başkenti Buenos Aires ile Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul, dönemin önde gelen iki fuhuş merkezi olacaktı."[702] Bu dönemde Beyoğlu'nda fuhuş piyasası çoğunlukla

---

s.2141-2156; Koçu, Reşat Ekrem, "Bıçkın", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:5, İstanbul, 1961, s.2748-2752; **Koçu,** "Fahişe, Fahişeler", s.5479; **Koçu,** "Fuhuş", s.5855-5857

[699] Bristow, Edward J., **Prostitution and Prejudice The Jewish Fight Against White Slavery 1870-1939**, New York, Schoken Books, 1983, s.1

[700] Bristow**,** A.e., s.48

[701] "İstanbul aynı zamanda beyaz kadın tacirleri için İskenderiye, Kahire, Port Said, Bombay, Singapur, Saigon gibi Doğu'nun önemli fuhuş merkezlerine gönderilecek kızların kısa süreyle bekletildikleri bir "depo" vazifesi de görüyordu", Bristow, **A.e.**, s.182

[702] Bali, Rıfat N., **"Yirminci Yüzyılın Başlarında İstanbul'un Fuhuş Âleminde Yahudilerin Yeri"**, www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mahrem3.pdf. Gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskı için bkz., Bali, Rıfat N., **The Jews and Prostitution in Constantinople 1854-1922,** İstanbul, The Isis Pres, 2008, s.11-13. Dönemin İstanbul'u, çok sayıda yabancının ziyaret ettiği kozmopolit bir ticaret merkeziydi. Yabancı ziyaretçiler arasında Türkçe bilen çok az olduğu için çok sayıda rehber, tercüman, hamal liman ve ticaret bölgelerinde yabancıları kuşatıyordu. Rehberlik ve diğer hizmetleri veren bu kişiler, para için her şeyi yapmaya hazır kişilerdi ve çoğu genelevler ile ticari ilişki içindeydi. Bu nedenle İstanbul'da fuhuşun yaygınlaşmasında rehberlik ve tercümanlık hizmeti verenlerin önemli bir katkısı bulunmaktadır. (Günümüzde, İstanbul'un fuhuş merkezleri olarak bilinen bölgelerde sokakta gezerek, bar ve cafeler için, kadın vaadiyle müşteri ayartmaya çalışan erkek şahıslara "tercüman" adının verilmesi sadece tesadüften ibaret olmasa gerekir.) "Yahudiler 19. yüzyılda fuhuş faaliyetlerinde önemli pay sahibi olmalarına rağmen dönemin iki önemli fuhuş merkezi Buenos Aires ve İstanbul'da tekel durumunda değillerdi. Buenos Aires'de önce Fransızlar daha sonra İtalyanlar, İstanbul'da ise Yahudilerin yanı sıra Rum ve Ermeniler "piyasa"da etkindiler (Bristow, **a.g.e.,** s.181). Arjantin'de fuhuşun yaygın olmasının nedeni kadın ve erkek nüfusun eşit olmamasıydı. Bu nedenle 1880'li yılların ortasından itibaren özellikle erkek göçmenlerin rağbet ettiği Arjantin'e Doğu Avrupa'lı Yahudi yeraltı dünyasının temsilcileri de göç ediyorlardı. Doğu Avrupalı Yahudi fuhuş mafyasının Arjantin'e yerleşmesi yerel Yahudi cemaatinin büyük tepkisini çekmişti. Bu durum karşısında 1890'lı yıllardan itibaren Yahudi Genç Kızları ve Kadınları Koruma Cemiyeti fuhuşla

Fransız, Alman, Romen, Rus, Rum ve Ermeni'lerdeydi. Galata'da[703] seks işçisi olarak çalıştırılan kızların çoğunluğu Rus ve Polonyalı Yahudilerden oluşuyordu.[704] İki yüz civarındaki Yahudi ailesinin, diğer ticaretlerle eşdeğer görerek[705], geçimini

---

mücadele etmek için Buenos Aires'de de bir şube açıyordu (Haim Avni, "Argentina", **Encyclopaedia Judaica**, Cilt 3, s. 413-418, 415. Arjantin'deki Yahudilerin fuhuş alemindeki yerleriyle ilgili bir inceleme için bkz. Katz, Samy, "La transmission impure: Les prostitués Juives à Rio de Janeiro", Benbassa, Esther (Ed. by.), **Transmission et Passages en Monde Juif**, Paris, Publisud, 1997, s. 569-584,). Odessa coğrafi durumu ve önemli Yahudi nüfusu nedeniyle beyaz kadın ticaretinde önemli bir diğer merkezdi. 1860 yılında Odessa'yı gezen bir Fransız seyyah Yahudilerin beyaz kadın ticaretini ellerinde tuttuklarını ve tuzaklarına düşürdükleri kadınları İstanbul'a gönderdiklerini yazıyordu, (Bristow, **a.g.e.,** s.56.) … İstanbul'daki genelev sahiplerinin önemli bir kısmı Yahudilerin fuhuşta etkin oldukları Buenos Aires'le bağlantılıydı. … İstanbul'da fuhuş faaliyetlerini ellerinde tutan Yahudiler diğer ülkelerdeki soydaşlarıyla da sıkı işbirliği içindeydiler. Bu işbirliği son derece örgütlü bir şekilde yürütülüyordu. 1892 yılında beyaz kadın ticaretiyle meşgul olan 27 fuhuş tacirinin Galiçya'da yargılanması bu işbirliğini gözler önüne serecekti. Yargılananların tamamı Galiçyalı Yahudilerdi. Bunların bir kısmı Osmanlı yetkililer tarafından Galiçya'ya iade edilmişti. Osmanlı yetkilileri, aralarında Osmanlı ajanı olduğu ileri sürülen esrarengiz Michael Moses Salamonovitz namı diğer Michael Paşa'nın da yer aldığı, bazı önemli şahısları ise iade etmeyi reddetmişti. Bu fuhuş çetesi kendi içinde şöyle bir işbirliği ve görev dağılımı yapmıştı: Galiçya ve Bukovina'yı dolaşıp kandırılarak genelevlere satılacak kızları arayan tedarikçiler, onları İstanbul'a getiren nakliyeciler, kızları zincirin son halkası olan Beyoğlu ve Galata'daki genelevlere dağıtan yerel acenteler. (Bristow**, A.e.**, s.74). Galiçya İstanbul'a fahişe ihraç eden tek yer değildi. 1860'lı yılların sonlarında Müslüman, Yahudi ve Ermeni fuhuş tacirleri Budapeşte ve civarında cirit atıyorlardı. … Macaristan'dan yola çıkan kızlar bir buharlı nehir gemisiyle Tuna Nehri boyunca seyahat ederek önce Romanya'nın Galati limanına, oradan da Karadeniz'de seyreden sahil gemileriyle İstanbul'a varıyorlardı. Macar polisi 1884 yılına kadar nehir gemilerini Rumen sınırına kadar refakat ediyordu. Ancak bu tedbirin hiçbir caydırıcı etkisi yoktu. Rumen resmî makamları hem Rumen kızları fuhuştan uzak tutmak istediklerinden, hem de Türkiye'ye kadın ihraç eden fuhuş tacirlerinden rüşvet aldıklarından yabancı fahişelerin Romanya'ya ithal edilmelerini teşvik ediyorlardı. Bu şartlar altında Romanya Türkiye için önemli bir 'fahişe deposu' vazifesi görüyordu. Romanyalı Yahudilerin fuhuş ticaretine girmelerindeki en önemli neden dönemin Rumen resmî makamlarının Yahudileri ticari faaliyetlerini sürdürmelerini engellemeleriydi. (Bristow, **A.e**., s.187-188). Budapeşteli genelev sahibeleri Rosi Luft ile Sarah Grossman Macaristan ile İstanbul arasındaki fuhuş trafiğinin diğer önemli simalarındandı. Sarah Grossman genç Yahudi kızları İstanbul'a gönderdiği için 'Türk' lâkabıyla anılıyordu. Rosi Luft ise Beyoğlu ve Galata'daki genelevlerle Harem'e kadın tedarik etmek için Budapeşte'de kadın toplama acenteleri kullanıyordu. (Bristow, **A.e.**, s.67-69). Galiçya ve Macaristan'dan İstanbul'a gelen bu kadınları İstanbul'daki Avusturya Konsolosu şöyle değerlendiriyordu: "Bu kızların çoğu daha önce kendi vatanlarında profesyonel fahişelik yaptılar. Ya ihtiyaçtan veya daha iyi kazançlar elde etme umuduyla kendilerini, Budapeşte-Belgrad veya Bükreş-Galati-Köstence yoluyla Konstantiniye'ye kadar onlara refakat eden ve buradaki umumhanelere teslim eden, Galiçya ve Bukovinalı pezevenklerin kollarına atıyorlar." (Bristow, **A.e.,** s.189)."

[703] Fuhuş sektörünün Galata'da yoğunlaşması, liman ve ticaret merkezine yakınlığı nedeniyledir, Cohen, S., **"Report Of An Enquiry Made In Constantinople On Behalf Of The Jewish Association For The Protection of Girls and Women"**, Londra, 1914, s. 4

[704] Bu kızlar, daha iyi yaşam, yüksek gelirli iş, evlilik ve hatta kutsal Filistin topraklarına gitme gibi nedenlerle kandırılmıştı.

[705] Aron Halévy Alliance Israélite Universelle (Alyans) merkezine gönderdiği raporda Polonyalı Yahudilerin genelev sahiplerine bakışını şöyle aktarıyordu: "Biraz ciddi Polonyalılar bazı soydaşlarının Yüksekkaldırım'da "dükkân" açmaya iten bu küstahlıklarına alaycı bir şekilde değerlendiriyorlar. Onlara [umumhane sahipleri] göre risk almadan önemli bir tasarruf biriktirmeye yarayan son derece pratik bir mesleğin ürünlerinden hayatını kazanmak kadar akıllı bir şey yok. O kadar revaçta oldukları bir sokakta ticaret yapma cesaretini gösterenleri anlamakta zorluk çekiyorlar. Tanıdıkları şu veya bu kişinin ticarette başarılı olmadığı ve iflas ettiğini şaşırmadan öğreniyor ve

fuhuş ticaretinden sağlaması[706], Yahudi Seferad ve Eşkanazi cemaatleri arasında tartışmalara yol açmıştı.[707] Yahudi yardım kuruluşları, fuhuş sektöründe çalışan kızları kurtarmak için çalıştıysa da, başarılı olamayınca, Eşkanaz cemaat lideri Aron Halevy'in çağrısı[708] ile Londra'daki Yahudi Kız ve Kadınları Koruma Cemiyeti[709] harekete geçmişti.[710]

---

anlamlı bir şekilde başlarını sallıyorlar. Onlarla kadınların faziletinden konuştuğunuz takdirde size inanmış bir yüzle bakıyorlar ve şunları söylüyorlar: Kutsal Metinler'in bahsettiği faziletli kadın yoktur. Bütün kadınlar hafif meşreptir ve onlar için yasak meyvenin tadına bakmak kaçırılmayacak bir zevktir. Dahası bu son teferruat iğrençtir: Kocalar eşlerinde ihtiras ve zevkin uyanmasından sadece menfaat elde eder." AIU Arşivi Dosya Türkiye IC1, Aron Halévy'nin Paris'e yolladığı 12 Mart 1890 tarihli mektubu, Bali, **"Yirminci** .." www.rifatbali.com/

[706] "İstanbul'da faaliyet gösteren Yahudi pezevenklerden Rumen uyruklu Joseph Germanoff ile Nathan İshar konularının uzmanıydı. Kadınları etkilemek için son derece iyi giyinen ve yelek ceplerinde iki altın saatle caka satarak dolaşan bu iki karanlık sima Odessa'dan Kahire'ye yol alırken Galata limanında mola veren gemileri ziyaret eder, yolcular arasındaki genç kızları kandırır, onları Mısır'a gitmekten vazgeçirip İstanbul'da kalmalarını sağlar ve böylece fuhuş âlemine 'taze sermayeler' katarlardı, (Bristow, **a.g.e.**, s.185-186). … Beyaz kadın ticareti tarihinde kuşkusuz en çok kanuni koğuşturmaya uğramış olan Julie-Anton Hirshfelds çifti Bahr'ın kullandığı acentelerden biriydi. Bu rezil çift genç kızları tuzaklarına düşürmek için 1893 yılında Solomon David adında Rumen uyruklu biriyle işbirliği içindeydiler. David ucuz yüzük satmak bahanesiyle Budapeşte'nin fakir Yahudi mahallelerinde ev ev dolaşarak, fuhuş bataklığına düşürebileceği güzel kızları aramaktaydı. David, İstanbul'un faziletlerini ballandıra ballandıra anlattığı konuşmasını dinleyecek bir genç kız bulmayı başardığı zaman, ona zengin Türk ailelerin çocuklarının özel bakıcılığı ve öğretmenliği alanında mevcut iş imkânlarını iyi bilen bir erkek arkadaşının refakatinde İstanbul'a göndermeye söz veriyordu. Bu andan itibaren Julie Hirshfeld veya Ahmed Moskitos gibi "acenteler" sahneye çıkıp fuhuş bataklığına düşmek üzere olan bu zavallı kurbanların akıllarını çelip onları Türkiye'ye gitmeye ikna ediyorlardı." Bir başka örnek olayda, Odesalı 17 yaşında bir genç kız, bir başka kız arkadaşı vasıtasıyla tanıştığı, aslında fuhuş taciri bir genç tarafından kandırılmış ve bekaretini kaybetmişti. Genç daha sonra İstanbul'da iyi bir iş sahibi olduğunu ve oraya gitmek zorunda olduğunu söyleyince, bekaretini kaybeden kız bu teklifi kabul etmek zorunda kalmıştı. Fuhuş taciri, kızdan bunu ailesinden gizlemesini istemiş ve onu personeliyle daha önce anlaştığı bir geminin kömür deposunda İstanbul'a ulaştırmış ve illegal kente sokmuştu. Burada bir geneleve getirilen kıza, diğer kızlar gibi çalışmak ve para kazanmak zorunda olduğu söylenmiş, itiraz edilince, genç tarafından şiddete maruz kalmıştı. Kız bir patroniçeye satılmış, fuhuş yapmamakta ısrar edince tekrar şiddete maruz kalmış, rahatsızlanarak, kaldırıldığı hastahenede frengi olduğunu öğrenmişti. Patroniçe tarafından başka bir isimle hastaneye yatırılan kız, burada sürekli Rus konsolosluğu ve polisi ile tehdit edilmiş ve geneleve dönmeye zorlanmıştı, Bali, **"Yirminci** ..", www.rifatbali.com/

[707] Seferad kökenli Osmanlı devletinde doğmuş Yahudiler, kendilerinden fahişe ve genelev patronu olmaması ile övünüyordu. Çoğunluğu yabancılardan ve Orta ve Doğu Avrupa kökenli Yahudilerden oluşan Eşkanazi cemaati ise, fuhuş nedeniyle itibarını kaybetmişlerdi. Bu nedenle Eşkanaziler, fuhuşla uğraşanların Sinogoglarını kullanmalarını engellediler. Bunun üzerine fuhuş sektöründe çalışanlar kendi sinegoglarını kurdular. Eşkanizeler, bu sinegogu kapatmayı başarsalarda, sonra hahambaşılık bu sinogugun etrafında yüksek duvarlar çevirerek yeniden açılmasına izin vermişti.

[708] Halevy, Alliance Israélite Universelle'ye gönderdiği bir raporunda, İstanbul fuhuş piyasasının köklerini Kırım Savaşı sonrası İstanbul'a gelip, genelev açma ayrıcağı elde eden Yahudi kökenli Rus askerlerine dayandırmaktadır. "Belli bir öneme sahip ilk Polonyalı Yahudilerin Konstantiniye'ye yerleşmelerinin 1854 yılında başladığı görülmektedir. Kırım savaşı döneminde Müttefik Orduları tarafından esir alınan bazı Rus Yahudisi askerler Konstantiniye'ye nakledildiler ve orada halen yaşadıkları semtte kalmaları emredildi. Bu askerlerin gelmelerinden epey önce Konstantiniye'de parlak bir servete sahip bazı Polonyalı Yahudiler görülebilirdi. Bu kişiler Yüksek kaldırım ve onun çevresindeki sokaklarda umumhaneler açma gibi hazır bir misyon üstlenmişlerdi. Bu mutsuz

Osmanlı devleti 1876'da, beyaz kadın ticaretinin yaygınlaşmasından önce Galata semtini yabancı uyruklu fahişelerden temizleme kararı almıştı. Adliye Nezareti'nin kararıyla yabancı fahişeler toplanıp, iki gemiye doldurulup, sınır dışı edilecekken, Batılı büyükelçiliklerin protestosu ile sınırdışı işlemi iptal ediliyordu.[711]

Bu dönem bahnamelerin yerini artık, "çıplak resim", "çıplak fotoğraf" ticareti almıştır. "… Çırılçıplak müstehcen kadın ve erkek resimleri satışı hayasız güruhu için karlıca geçim yolu olmuşdur."[712] Genç kadın ve erkeklerin yasak çıplak

---

insanlara, maruz kaldıkları zulümden kaçmak veya çocuklarının çok zor şartlar altında askerlik yapmamalarını isteyen Romanya, Macaristan ve Rusya'dan kaçıp gelen birçok Yahudi aile eklendi", (AIU Arşivi Dosya Türkiye IC1, Aron Halévy'nin Paris'e yolladığı 12 Mart 1890 tarihli mektubu), Bali, **"Yirminci.**.", www.rifatbali.com/

[709] "Jewish Association for the Protection of Girls and Women" adlı kuruluş, Rus sefirinin eşinin başkanlığında bir komisyonu görevlendirmişti. Komisyonda çalışan Hıristiyan bir Alman bayanın, ücreti ödenemediği için misyonerlik duygularıyla gerçekleştirdiği telkin çalışmaları Yahudi "tercüman"lar tarafından, kızların Hıristiyan yapılmaya çalışıldığı propagandası ile etkisizleştiriliyordu. Cohen, **a.g.e.,** s. 4-5

[710] Bali, Rıfat N., "İstanbul'da Yahudi Fuhuş Tacirleri", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 235, Temmuz 2003, s.9-19; Bali, **"Yirminci"**, www.rifatbali.com/ ; Arslan, Ali, **Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü**, İstanbul, Truva Yayınları, 2006, s.179-182

[711] Bali, "Yirminci", www.rifatbali.com/ "Türk-Rus Savaşı (1877-1878) sonunda imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın hükümlerini yeniden gözden geçirmek amacıyla 13 Haziran – 13 Temmuz 1878 tarihlerinde Berlin'de toplanan konferansın sonunda imzalanan 1878 Berlin Antlaşması'ndan sonra Batılı ülkeler İstanbul'da Konsolosluk Mahkemeleri kurma,kendi tâbiyetindeki kişileri bu mahkemelerde yargılama haklarını elde ediyorlardı. Bristow, **a.g.e.**, s.181-185. Bu durum karşısında fuhuşla mücadele etmek zordu. Bağımsız mahkemelere sahip olan konsolosluklar kendi uyruklarına ait bir fuhuş tacirini tutuklamaya teşebbüs ettiklerinde bu kişi başka bir uyruğa ait olduğunu savunup serbest kalabiliyordu. Birçok fuhuş taciri değişik ülkelerin pasaportlarına sahipti. Bu tür zorluklarla baş edebilmek için özel bir Başkonsoloslararası Komitesi oluşturulmuştu. Konsolosluklar fuhuş tacirlerinin değişik uyruklara ait oldukları yolundaki iddialarını önlemek ve tümünü sürgün etmek için herkesçe bilinen fuhuş tacirlerinin adlarını içeren listeler hazırlamışlardı. Bu hazırlıklar kabadayı ve fuhuş tacirlerini son derece korkuttuğundan çoğu yurt dışına kaçtı. Ancak kaçanlar Türk polisinin konsolosluların fuhuş tacirlerini sınır dışı etme telkinlerini yerine getirmede hiç de heyecanlı ve istekli olmadığını fark ettiklerinde tekrar geri dönüp eski mesleklerini icra etmeye devam edeceklerdi. (Cohen, **a.g.e.,** s.14)"

[712] Koçu, Reşat Ekrem, "Çıplak Resimciler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, 1965, s.3928. Çıplak resimler Avrupa ve Amerika'dan kaçak yollarla da ithal edilmektedir. "Bu resimler erkek ve kadın olarak ikiye ayrıldıktan başka, tek, çift ve çok figürlü müstehcen portre ve müstehcen kompozisyonlar olarak tasnif edilebilir. … Yerli malı resimler [ise] kalantor seks prodüktörlerinin satış ve tevzi inhisarındadır." İstanbul Ansiklopedisi yazarlarından Vasıf Hiç, 1885-1890 yılları arasında, Turşucu David, Seyyar Lavantacı, Tarakçı, Aynacı Avram ve Rum Tomas isimli üç çıplak resim satıcısını tanımıştır. Bu dönem, "tutulduğu bir şıkırdım veya kahbenin : ‹‹Aman yeni bir resmi çıktı mı?›› diye avuçlar dolusu para sayarak bir kişinin çıplak resimlerinden koleksiyon yapanlar çoktu, bu meraklılardan biri de Üsküdarlı Aşık Razi idi, Galatada Sakallı Yorgo'nun balozunun sermayei şenaati Karadağlı Mirko adında bir dilberin uryan resimleri için şu kadar altın verdiğini söylerdi ki, Mirko'nun kendisini satsalar o paranın onda biri etmezdi." Horoz Corci'de bir başka çıplak kadın fotoğrafı satıcısıdır. Despina'nın, Güzel Eleni'nin, Dimos,

resimleri çekilip, meraklılarına satılmaktadır.[713] İlk olarak, fotoğraflarını çektirerek bundan gelir elde edenler Ermeniler olmuş, onları Rumlar takip etmiştir. "Bu güzel sanat, … birkaç Rum tarafından fuhuş yolunda çıplak resim ticaretine dökülmüş, bazı Rum fahişeleri ile yine Rum milletinden uygunsuz mürahik delikanlıların tamamen uryan boy resimleri çekilerek birahanelerde, meyhanelerde erbabına satılmış, hem şenaat yolundan bir kazanç temin edilmiş, hem de resimleri satılan hizan ve kahbegana reklam olmuştur."[714]

> "Kim söylemiş beni Süheyla'ya vurulmuşum diye?/ Kim görmüş, ama kim Eleniyi öptüğümü./ Yüksek kaldırım'da güpegündüz/ Melahat'ı almışım da sonra Alemdar'a gitmişim, öyle mi?/ Onu sonra anlatırım fakat/ Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?/ Güya bir de Galata'ya dadanmışız;/ Kafaları çekip çekip/ Orada alıyormuşuz soluğu;/ Geç bunları anam babam, geç; Geç bunları bir kalem;/ Bilirim ben yaptığımı."[715]

3.1.7. Yirminci Yüzyılda Fuhuş

20. yüzyıl insanlık tarihine, iki dünya savaşı, teknolojik ilerleme ve sosyal ve siyasal çalkantılar hediye etti. 20 yüzyılda fuhuş, bu çalkantılar içinde şekillenmiş, kendine has formlarını oluşturmuştur. Fuhuş, kurumsal olarak küresel boyutta kabul görürken, insan ticareti kavramının altında yer bulan örgütlü fuhuş ile ilgili mücadele gündemde yerini hep korumuştur.

Yüzyılın başlangıcında, Yeniçağ'ın sonlarında başlayan muhafazakarların fuhşun yasaklanması ve feminist ve anarşist grupların kadın hakları temelinde fuhşun

---

Stelyo ve Panayotis'in "üryan" ya da "yarı üryan" pozlarını fotoğrafçılardan el altından edinmektedir. Yine bu piyasada Galata'da çalışan Kara Despina, Burunsuz Eleni ve kaldırım oğlanlarının fotoğrafları tutunmaktadır, Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.27-28

[713] Koçu, Reşat Ekrem, "Dimo (Kaptan)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4594; Koçu, Reşat Ekrem, "Dimo (Papazın)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4595. Bu dönemde, "Beyoğlunun aşırı derecede güzelliği ile meşhur bir kaldırım kırığı ve hırsız rum delikanlısı" olan Dimo "büyük şehrin kirli şöhretlerinden biri olmuştur; ki o sırada Papazın Dimo denilen bir odası, akranı ve benzeri ile beraber, yasak çıplak resimlerin gizli ticareti ile meşgul yine hepsi Rum olan fotoğrafçılar tarafından resimleri çekilmiş ve erbabına satılmıştır.

[714] Koçu, Reşat Ekrem, "Çıplak Resimcilerini Çektiren Uygunsuzlar (1880-1890 arasında)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, 1965, s.3929

[715] Veli, Orhan, "Dedikodu", http://epigraf.fisek.com.tr/index.php?num=150

yasaklanması kampanyaları sonuç verdiği, yukarıda aktarıldı. "Amerika'da dindarlar, New Orleans'ta 1870 ile 1874 ve San Francisco'da 1911-1913 arasındaki kısa dönemler hariç, izinli ve örgütlü fuhuşun kurumsallaşmasını önlemekte başarılı oldular.[716] ... Almanlar da aynı derecede başarılı oldular. Savaş başında önde gelen bilim adamları Başkomutanlığa, cinsel perhizin zorunlu hale getirilmesi ve genelevlerin kapatılması gerektiğini bildirmişler, ama bunun moral açısından tehlikeli olacağına karar verilmişti. Çok geçmeden cephelerin ardında askeri genelevler açılır oldu; bunların çoğu, orduyla birlikte ilerleyip geri çekilen karavanlardaydı. Kırmızı ışıklı genelevler er ve erbaşlar, mavi ışıklılarsa subaylar içindi. Hıfzısıhha Birliği'nden bir çavuş girişte maaş defterlerini ve sağlık belgelerini kontrol ediyor, her müşterinin adını ve birliğini kaydediyor, kısa bir muayene yaptırıyor, her ziyaretten önce ve sonra koruyucu ilaç ve merhemler dağıtıyordu – ve Madam adına bir ücret alıyordu. Öğleden sonra 4 ila 9 arasında kızlar ortalama on müşteri kabul ediyorlardı."[717]

1900'lerin başında İspanya'da ise, "erkek zinası hoş görülmekteydi. Gayri meşru doğumların oranı yüksekti. Fahişelik ve zührevi hastalıklar yaygındı. … Kadın grupları İspanya'da ilk kez yirminci yüzyılın ikinci onyılında ortaya çıktılar. … Kadın grupları öncelikle oy hakkı, fahişeliğin kaldırılması, yeni eğitim olanakları ve

[716] "Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük bölümünde fuhuş resmi olarak suçtur; gerçi, tahminlere göre ülkede en az yarım milyon fahişe bulunmakta – ve fahişelerle ilgili neredeyse yine bu kadar yasa. Chicago'da 'sürtebilirler', ama New York'ta bu yasaktır. New Jersey'de müşterileri tutuklanabilir, ama Nevada'da müşteriler temiz, iyi işletilen, devlet tarafından teftiş edilen genelevlere gitmeye teşvik edilirler."

[717] Tannahill, **a.g.e.,** s.313-314. Fuhuş, tüm dünyada farklı yasal düzenlemelerle denetlenmektedir. İlk kez 1885'de Paris'te yapılan kaçak kadın ticaretinin önlenmesi konulu uluslararası konferanstan bugüne ücret karşılığında seks hizmetini kısıtlamaya çalışan gerek Milletler Cemiyeti gerekse Birleşmiş Milletler düzleminde çalışmalar görülmüştür. Konu ile ilgili yasal düzenlemeler, İsveç hariç, "hizmet alan" müşterinin masum, "hizmet satan" fahişenin suçlu olduğunu kabul ederek "ikiyüzlü" bir nitelik gösterdiği yönlü eleştirilere uğramıştır. Pek çok yasal düzenleme ise kadın ticareti ve buna aracılığı suç saymaktadır. Bu konuda bilinen ilk yasal düzenleme 1910 tarihli Amerikan Mann Kanunu'dur. Tayland gibi bazı ülkelerde fahişelik yasal olarak suç sayılmakla birlikte, göz yumulmaktadır. Türkiye gibi bazı ülkelerde ise, fuhuş yasal denetim altında suç sayılmazken, genelevlerde çalışmaya önemli kısıtlamalar getirilir. Yasal genelevlerde çalışan fahişeler sosyal güvenlikten mahrumdurlar ve çeşitli ekonomik, toplumsal, kültürel baskılar çok sayıda kadını yasal sistemin dışına iterken, örgütlenmiş suç organizasyonlarının saldırısına ve polis gibi kontrol organlarının keyfi uygulamalarına maruz kılmıştır, Altman, **a.g.e.,**s.147

hukuksal reformla ilgilendiler."[718] 1936 yılında İspanya İç Savaşı'nın kaos ortamında kadın ve erkek tüm gönüllüler milis gruplarına kabul edildi. Hükümeti ele geçiren Stalinistler, düzenli orduyu örgütlemeyi başarıp, kadınları cephe gerisine gönderdiler. Bu aşamada belli örgütlerin ön plana çıktı. "Üç yıllık Madrid kuşatması sırasında Unión de Muchachas kentin savunmasına yardım etti ve kadınların kurtuluşu için çalıştı; Katalonya'da anarşist grup Mujeres Libres cephe gerisini örgütledi ve fahişelikle savaştı. … 1936 Eylül'ünde kızlar ile erkeklerin ortak eğitim gördüğü okullara son veren bir kararnameyle 'ahlak geri getirildi.' … 1941 ile 1946 arasında kürtaj, zina ve metreslikle ilgili sayısız yasa kabul edildi. Metres olarak yaşayan bir kadının cezası uzun süreli hapis ve ağır para cezasıydı. Fakat aldatan karısını ve aşığını öldüren bir erkeğin cezası ise sadece sürgündü; kimseyi öldürmemiş sadece yaralamışsa, otomatik olarak aklanmaktaydı. Bununla birlikte fahişelik yasal olmaya devam etti."[719]

Lenin önderliğinde gerçekleştirilen Maksist Devrim[720] sonrası Sovyetler'de Komünist Parti 1919'da "çeşitlilik barındıran bir ülkeye birörneklik getirmek ve kadınların topluma entegrasyonunu hızlandırmak için … Merkez Komite Sekreterliği Kadın Departmanını yarattı. [Departman, diğer hizmetler yanında], cehaletin kökünü kazıma ve fahişeliğe son verme kampanyaları gibi eylemlere katıldı. … Yeni Rusya tökezledi. … 1920-1921'deki korkunç açlık yamyamlık olaylarına tanık oldu ve 2 milyondan fazla can aldı. Sonuç felaketti; siyasal, ekonomik ve insan felaketi. Soğuğun ve açlığın pençesinde kıvranan insanlar çaresizce yaşama sarıldılar. Toplumun toptan çöküşüyle birlikte, besprizorniki ya da çocuk çeteleri kırsal

[718] Genevois, Danièle Bussy, "Cumhuriyet'ten Franco'ya İspanya'nın Kadınları", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru,** Çev. Ahmet Fethi, Cilt: V, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.169-170

[719] Genevois**, a.g.e.,** s.178-180

[720] "Kadınlar ve aileyle ilgili Marksist tutumun özsel noktaları Komünist Manifesto'da (1848) bulunabilir. Daha sonra Friedrich Engels Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni'nde (1884) bu tutumu daha da geliştirdi. Marksistlere göre aile ve dolayısıyla ailenin bir parçası olarak kadın ekonomik yapı ve devletin doğası tarafından belirlenir. Kârı temel alan burjuva aile yalnızca bir (üreme) üretim işlevine hizmet eder. Kapitalizm proletaryayı sömürür ve proleter aileyi yıkar. Burjuvazi evli kadınları zina yoluyla, işçi kadınları fahişelik yoluyla paylaşır. Bu çözümlemede ahlaksızlık kapitalizm ve burjuvaziyle özdeştir. Kapitalizmin ekonomik yapısı bastırılsaydı, burjuva aile ve fahişelik ipso facto yok olacaktı.", Navailh, Françoise, "Sovyet Modeli", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: V, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.212-213

alanlarda avarece dolaşıyor, kullanılmayan binaları işgal ediyor, dileniyor ya da yiyecek çalıyor, öldürüyor ve fahişelik yapıyorlardı. 1921'de bu durumda olan yaklaşık 7 milyon çocuk vardı. Bu görüngü her yeni rejim değişikliğiyle birlikte kendini tekrarladı ve 1950'lerin başına kadar hırpani giyimli çocuklar görüntüsü alışılmış bir görüntüydü. … Sovyet toplumu henüz istikrara kavuşmamıştı. Savaş ve kıtlık nüfusu büyük bir bölümünün göçüne yol açtı. İnsanlar yiyecek ve daha iyi bir yaşam arayışıyla kentlere üşüştüler ve kentlerden kırsal alanlara kaçtılar. 'Göçerler' hayatta kalmak için hukuku hiçe saydı. … Fahişelik ve zührevi hastalıklar yeniden baş gösterdi. Hazır bir yeni fahişe arzı vardı: Yetkililerin 'yeniden eğitim'e tabi tuttukları ve köklerinden kopan köylü kadınlarla birlikte, devrimde sahip oldukları her şeyi kaybeden kadınlar. Bunlar 'antisosyal unsurlar' mıydı, yoksa kurban mı? Hükümet kararsız gibi görünüyordu. 1929 krizi SSCB'yi otorşiyi tercih etmek zorunda bıraktı. Sovyet Rusya 1960'a kadar uluslararası ekonominin dışında durdu. Sektör B (hafif sanayi) yerine Sektör A'ya (ağır sanayi) öncelik verildi. … Barajlar, dev fabrikalar ve kanallar gibi büyük projeleri ve Moskova metrosu gibi itibarlı projeleri inşa etmek için ulus seferber edildi. … Şair Osip Mandelstam hayıflanıyordu: 'Utanç verici olabilir, fakat iyi bak:/ Emeğin fuhuşu vardır ve bu kanımızda var.'[721] Enerjiyi aşka ve sekse harcamak devrime ihanet etmekti. Bohemlik ve cinsel özgürlük mahkum edilirken, … toplum neyin normal olduğuna karar verdi: Homoseksüellik 1934'te suç haline getirildi ve fahişeliğin de suç olduğu ilan edildi."[722]

Nazi Almanya'sında, "aileyi geri getirmeyi amaçlayan baskıcı önlemlerden biri sokak fahişelerine (Hitler onlara 'duygusal yaşamımızın mammonlaşması'nın ve Yahudileşmesi'nin simgeleri demişti) karşı yürütülen şiddetli kampanyaydı. 28 Şubat tarihli 'halkın ve devletin korunması' hakkında yasaya başvuran ceza polisi on binlerce fahişeyi tutukladı. Fakat 1939'dan itibaren fahişelik teşvik edildi; fakat özgür versiyonuyla değil, silahlı kuvvetler için bordello'larda, bazı ayrıcalıklı erkek tutsaklar-işçiler için toplama kamplarında (kadınların çoğu diğer toplama kamplarından) ve erkek yabancı işçiler için çalışma kamplarında, aynı ulustan

[721] Mandelstam, Osip, **Tristia et autres poèmes**, Paris, Gallimard, 1975, s.228
[722] Navailh, **a.g.e.,** s.218-225

kadınlarla.[723] Baskıcı önlemler dışında, aile istikrarını teşvik için olumlu adımlarda atıldı. Ekonomik desteğin çocuk tercih etmelerine yardımcı olacağı inancıyla –o sırada diğer ülkelerde de paylaşılan bir inanç- çocuk sahibi olmak isteyenlere yardım etmek için yeni devlet yardımı önlemleri kabul edildi. Bu amaçla üç önemli sosyal reform yürürlüğe kondu. 1933'te karıları çalışan, fakat evlenince işinden ayrılan kocalara düşük faizle geri ödemeli ve doğumda dörtte bir oranında azalan, yani dört çocuk doğduğunda geri ödemesiz evlilik kredileri verildi. Bu kredinin ana amaçlarından biri erkeklerin evlilik yaşını düşürmek ve böylece fahişe ihtiyacını azaltmaktı. … Bu tür önlemler Almanya'ya özgü değildi; 1930'larda İtalya, İsveç, Fransa ve İspanya'da da evlilik kredilerine geçildi ve benzer vergi reformları ve devletin ödediği çocuk ödenekleri 1930'larda ve 1940'larda Avrupa'nın pek çok ülkesinde kabul edildi.[724,,725]

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, kadın ahlaksızlığının vatana ihanet görüldüğü Avrupa'da, fahişelik sıkı kontrol altındaydı. Askerlerin ihtiyaçları için zorunlu görülen fahişeler, "tekrar ruhsatlı evlerine ve askeri genelevlere kapanmaya zorlandılar. Fahişeliğin yasayla düzenlenmesini savunanlar, tutumlarının güç kazandığını gördüler.[726] Fahişelere kart çıkarıldı, düzenli tıbbi muayeneye tabi tutuldular ve zorla hastanelere yatırıldılar. İşi gizli yürütenler kovuşturuldu, bazılarının casusluk yaptığından ya da biyolojik savaş yürüttüğünden kuşkulanıldı. Orduların gücünü zayıflatabilen ve bütün bir ırkın ahlakını bozabilen zührevi hastalıklardan, tüberkülozdan bile daha fazla korkuluyordu."[727] 1946'da Fransa'da

---

[723] Bock, Gisela, " 'Keine Arbeitskräfte in diesem Sine': Prostituierte im Nazi-Staat", in Biermann, Pieke (Ed. by.), **Wir sind Frauen wie andere auch: Prostituierte ihre Kämpfe**, Reinbek bei Hamburg, Rowohlt, 1980, s.70-106

[724] Glass, David Victor, **Population Policies and Movements in Europe**, London, 1940, yeniden basım London, 1967; Bock, Gisela, Thane, Pat, (Ed. by.), **Maternity and Gender Policies: Women and the Rise of the European Welfare States, 1880s-1950s**, London, Routledge, 1991

[725] Bock, Gisela, "Nazi Toplumsal Cinsiyet Politikaları ve Kadınların Tarihi", Duby, Georges, (Ed.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: V, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005, s.157-158

[726] Corbin, Alain, **Filles de noce: misère sexuelle et prostitution au XIXe siècle**, Paris, Aubier-Montaigne, 1978; Franzina, Emilio, "II tempo libero dalla guerra: Case del soldato e postriboli militari", in Leoni, Diego, Zarda, Camillo, (Ed. by.), **LaGrande Guerra**, Bologna, Il Mulina, 1986, s.161-230

[727] Thébaud, Françoise, "Büyük Savaş ve Cinsel Bölünmenin Zaferi", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: V, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005, s.56-57

yasadışı ilan edildi.[728] Almanya'da askerler ve subaylar için ayrı genelevler kuruldu. Bu bir çeşit zorunlu çalıştırılmada fahişeler zührevi hastalıkları bulaştırıp, yaydılar. Karargah yığınaklarında genelev yatakları bulunuyordu. Savaş genelevlerinde savaş partileri yapılırdı. Doğu Asya'da işgalci Japonlar, çoğunlukla Çinli ve Koreli gibi görünen "teselli bayanları" namlı fahişeleri kullanırlardı.

Savaşın yıkıcılığını üzerinden atmaya çalışan modern dünya 60'lı yıllarda "seksüel devrim"[729] kavramı ile tanıştı. "Sex, drugs and rock n roll" üçlemesiyle yola çıkan gençler, dönemin müzik idollerinin de etkisiyle, "özgür seks" kavramını yaşamların soktular. Fuhuş, Seksüel Devrim ile birlikte tabu olmaktan çıkıp, toplumsallaşmış gündelik fenomen derecesine yükseldi. Kadın hareketlerinin fahişeliğe karşı tutumları, dikkatle sert bir şekilde reddetmekten, gönüllü fuhşa heyecanlı tavsiyelere dönüştü. Her geçen gün daha fazla kadın cesaretle, fuhşun sadece geçim gerekçeleri ile değil, bilakis meslek yanında zaman içerisinde kişisel seks tecrübesi kazanmak için de hobi olarak yapılabileceğini düşünmeye başladı. Kadınlar yanında eşcinsellerde "seksüel devrim" ile aktivitelerini artırıp, radikalleşmişlerdi.

70'li yıllarda merkezi olmayan "fahişe hareketleri" kamuoyunun dikkatini çekmeye başladı. Fransa Lyons'da bazı fahişelerin öldürülmesi ve polisin konu üzerine eğilmemesi üzerine, 1973'de seks işçileri tarafından ilk kez , o döneme kadar çoğunlukla San Fransisco'da Glide Memorial Kilisesi ile Playboy Vakfı'nın desteğiyle kurulan COYOTE (Call Off Your Old Tired Ethics/Yaşlı Yorgun Ahlâk Anlayışından Vazgeç) isimli bir örgüt kontrolünde gelişen tepkilerle ilişkisi olmayan yeni bir grup doğdu. Bundan sonra kurulan İngiliz Fahişeler Birliği, Uluslararası Fahişe Hakları Komitesi'ni oluşturdu. COYOTE, 1976'da Washington'da I. Dünya Fahişeler Buluşması'nı düzenlerken, Hollanda'daki Red Thread benzeri gruplar ortaya çıkmaya başladı. 1985'de NSWP (International Network of Sex-Work) altında Uluslararası Fahişe Hakları Komitesi tarafından Amsterdam'da Fahişe Hakları İçin

[728] Arnaud-Duc, **a.g.e.,** s.92
[729] 60'lı yıllarda Marksist ideoloji ile psikoanalizi birleştiren Wilhelm Reich kitaplarıyla "seksüel devrim"in başlamasına öncü olmuştur. Reich'in eserlerinde bahsettiği seksüel tabular, burjuva değerleriyle oluşan ahlaki baskıların toplumların seksüel sağlığı üzerine olumsuz etkileriydi.

Dünya Sözleşmesi kamuoyuna duyuruldu. 1986'da Brüksel'de II. Dünya Fahişeler Kongresi yapıldı. Delegeler, "fuhuşun yasal bir iş, fahişelerin yasal haklara sahip yurttaşlar olarak yeniden tanımlanmasını"[730] istediler. Fahişelerin iş güvenliği ve diğer mesleki hakları üzerine yoğunlaştılar. Gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan seks işçisi örgütleri, gelişmekte olan ülkelerde de fahişe haklarını savunan benzer grupların doğmasına neden oldu. 90'lı yıllarda çoğunlukla uluslararası HIV/AIDS konferansları çerçevesinde düzenlenen Seks İşçiliği Projeleri Uluslararası Şebekesi (NSWP International Network of Sex-Work Projects) zengin ve fakir ülkelerin seks işçi grupları arasında bağlantılar kurmaya çalıştı. Fahişe örgütleri, istihdam koşulları, kötü muamele, madde bağımlılığı ve zührevi hastalıklarla ilgili çalışmalar yapmaktadır, "1998 yılı başlarında Port Moresby'de (Papua Yeni Gine), fuhuş sektörüne girip çıkan, raun-raun kızları olarak tanınan kadınlar için, Henao Kardeşler adlı bir grup oluşturulmuştur. Bu grup, HIV'den korunma eğitimi için hükümet destekli bir program dahilinde oluşturulan bir grup eğitim programından doğmuş, ancak gelişimi, yaşamda kalma, şiddet ve polisin kötü muamelesi gibi halen devam eden sorunlarla yüz yüze olan kadınların insiyatifiyle gerçekleşmiştir."[731]

20. yüzyılda büyük kentlerin ortak özelliklerinden birisi fuhuştur. Kozmopolit kültürel ortam, ekonomik büyüme, geniş ölçekli göç hareketleri ve cinsel aşırılıklar, büyük kentlerin ortak özelliği olmuştur. 900'lerin başında Paris, Londra ve New York'ta gördüğümüz hareketlilik, II. Dünya Savaşı yıllarında Berlin, Tanca ve devamen Paris'te yaşanmıştır. 60'lı yılların "yasaksız" Londra'sı, "hippi" San Fransisco'su, Rio de Janeiro ve New Orleans'ta görülen şenlikler, Amsterdam ve Hamburg'da fuhşun endüstriyel bir hale gelmesiyle sonuçlanmıştır. Ücretli seks, barlar, dans salonları, diskolar, show merkezleri şehirleri çekici hale getirmektedir. 30'larda Berlin, Şangay, 50'lerin Havana'sı fuhşun yoğun yaşandığı yerlerdir. Seks turizmi bu yıllardan günümüze bazı kentlerin temel ekonomik kaynağı olmuştur. 90'lı yıllarda Bangkok, "çok sayıda turisti çeken gece hayatı ve cinsel aşırılıkların

[730] Hoigard, Cecilie, Finstad, Liv, **Backstreets: Prostitution, Money and Love**, Translated by. Hanson, Katherine, et. al., Pennsylvania, Pennsylvania State University, 1992, p.181
[731] Altman, **a.g.e,** s.131-134

merkezi bir dünya kenti" olarak "küresel bir genelev haline gelmiştir.[732] … Ekonomilerini seks üzerine kurabilen şehirlerin sayısı azdır. (Donanma karargâhları ve madencilik kampları yakınındaki bazı küçük şehirler için geçerli bir durumdur bu.) Öte yandan, seks, tüm büyük şehirlerin, özellikle de hızlı büyüyen ve dolayısıyla yersiz yurtsuzların, bir yerden başka yere göçüp duranların, umutsuz kitlelerin veya siyasal ve toplumsal karışıklık dönemlerinde ortaya çıkan yeni zenginlerin mekânı olan şehir ekonomilerinin önemli bir parçasını oluşturur. Böyle koşullarda, gizli saklı olan şeyler açığa çıkar: 1990'lardan itibaren hızla artan fuhuş ve görgüsüz zenginleriyle Çin ve Rusya şehirleri buna örnektir. … Ancak ne yaygın fuhuş, ne de yabancı seks işçilerinin ithali yeni değildir. 19. yüzyılın sonlarında Buenos Aires, 'beyaz köle ticareti' yüzünden Avrupa'da kötü bir üne sahipti. Aynı dönemde Rio de Janeiro'da fuhuşun yaygınlığıyla birlikte, seks işçilerinin çoğunu yeni göçmenler oluşturuyordu. Yüzyılın sonundan itibaren Doğu Avrupalı Yahudi kadınların pazarlandığı uluslararası kadın ticareti öyle yaygındı ki, polaca [Polonyalı Yahudi kadın] sözcüğü fahişe anlamında kullanılmaya başlanmıştı. Nitekim, yüzyılın başında, 'Avrupa'nın dinsel hoşgörüsüzlüğü, Yahudiliğin katı kuralları ve bu iki etkenin aile yapısı ve yoksul Yahudi kadınlar üzerindeki etkisinin' getirdiği sonuçlar üzerine kurulan Yahudi fuhuşu 'küresel bir ağ' oluşturmuştu.[733] Bangkok ya da Rio

[732] "Vietnam Savaşı sırasında 700000 ABD askerinin gelmesi ve paralı askerlerin burayı başlıca 'boş vakit geçirme ve eğlence' merkezi haline getirmeleriyle Bangkok bir 'küresel genelev' görünümü almıştır (Rich, Bruce, **Mortgaging the Earth**, Boston, Beacon, 1994, p.2). A. Goldman, … John Lennon'ın 1976'daki Bangkok ziyaretini anlatırken şöyle diyor: 'John, dünyaca ünlü Oriental Hotel'den dışarı çıktığında … kadın tacirleri çevresine üşüşüp üzerinde komik, bozuk bir İngilizce'yle 'Kızlarımızdan birini denemeden, işini [oral seks kastediliyor] hallettiğini düşünme' yazan kartlar gösterirlerdi. … Bu kızlardan biriyle seks yapmak, dünyada hukuken çocuk tacizi sayılan suça en yakın iştir. İşte tam bu yüzden Taylandlı fahişeler, farklı arayışlar içindeki erkeklerin favorisidir (Goldman, Albert, **The Lives of John Lennon**, New York, Bantam, 1988, p.683). 1980'lerin ortalarında, korsan bir seyahat rehberi Bangkok'u 'dünyanın en açık şehri' ilan ederken, yaygın bir HIV/AIDS salgınının başlama belirtileri de ortaya çıkıyordu.", Altman, **a.g.e.,** s.23. Altman eserinin ileri sayfalarında da deniz aşırı göreve giden ABD askerleri ve fuhuş ilişkisine vurgu yapmaktadır: "Ordunun genellikle zorunlu olmak kaydıyla, fuhuşun çeşitli biçimleriyle uzun zamandır ilişki içinde olduğu ve fahişe tedarikinin, askeri komutanlar için, hem birliklerin moralini yüksek tutmanın, hem de askerler arasında olası eşcinsel ilişkiyi kısıtlamanın bir yolu olarak önemli bir görev teşkil ettiğini hatırlatmak yerinde olacaktır. … 1990'lar boyunca, Kamboçya'da seks ticaretinin hızla artmasının nedenlerinden biri de UNTAC (BM Kamboçya Geçici Yönetimi) askerlerinin bu ülkedeki varlığıdır. Başbakan Hun Sen, AIDS'ın BM barış harekatının bu ülkeye bıraktığı miras olduğunu söylemiştir.", s. 141

[733] Guy, Donna, **Sex and Danger in Buenos Aires**, Lincoln, University of Nebraska Pres, 1990, p.34-35

gibi modern şehirlerdeki yaygın seks endüstrisine duyulan tepki, genellikle olgunun tarihsel geçmişinden habersizce ortaya konur."[734]

Günümüzde önemli sayıda insan seks turizmi amaçlı bir başka ülkeye seyahat etmektedir. Zengin ülkelerin zengin vatandaşları, fakir ülkelerin fakir yurttaşlarını cinsel aşırılıklarla sömürmektedir. Zengin ülkelerdeki ekonomik gelişme, fakir ülkelerde "yüzbinlerce insanın seks işçiliğine yönelmek zorunda kalması anlamına da geliyor. Bu olgu, 1991'de resmi rakamlara göre 200000 kişinin fahişelik gerekçesiyle tutuklandığı, gerçek rakamın ise bunun çok üzerinde olduğu Çin şehirlerinde açıkça görülebilir. … Aynı şekilde, 1990'ların sonunda Vietnam'da fahişelerin sayısı 60000 olarak hesaplanmıştır, ancak 'fahişelik yasadışı sayıldığı ve genellikle karaoke barlar ve oteller gibi gizli ortamlarda gerçekleştirildiği için bu sayının çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.'[735]"[736] Ticari seks, Tayland gibi Güney Asya ülkelerinde çocukların kişiliklerinin oluşması yolu ya da kadınların anne ve kız olarak ailelerine karşı görevi olarak görülmektedir. "Turizm, küresel cinsel eşitsizliğin en önemli ve en gözle görülür arenası haline geldi. … Dünyanın pek çok yerinde turizm, ticari seksle yakından ilişkili bir konuma gelmiştir.[737] Medya, uluslararası fuhuşun yeni merkezlerine yapılan referanslarla doludur; Tokyo, Dubai ve İstanbul gibi şehirler sık sık, hem çalışanlar, hem de müşteriler bakımından yeni enternasyonelleşmenin merkezleri olarak anılmaktadır. … Neoliberal politikalar ekonomik 'büyümeyi' aşırı hızlandırmak ve geleneksel dayanakları yıkmakla, aynı zamanda daha fazla insanı –Körfez'deki Filipinli ve Bangladeşli işçiler örneğindeki gibi- uygulamada zorunlu hizmet ve fuhuş denebilecek faaliyetlere

---

[734] Altman, **a.g.e.,** s.22-26, Altman, 900'lerin başındaki Viyana ile 90'lardaki Bangkok'u karşılaştırmaktadır. Çağdaş Bangkok ile 19. yüzyılın Viyana'sı, benzer cinsellik merkezli sosyalleşme evrimi yaşamışlardır. Her iki kentte, ülkelerinde kültür, siyaset ve ekonomi merkezidir. Viyana, Avrupalı Yahudi göçmenleri barındırırken, Bangkok Çinli akınına uğramıştır. Her iki şehirde hızla endüstrileşmiştir.

[735] **National AIDS Commitee and UNAIDS**, Partnership in Action: HIV/AIDS in Vietnam Hanoi, 1998, p.7

[736] Altman, **a.g.e.,** s.65

[737] "Bu durumu ifade etmek için Brezilyalılar 'prostiturismo" terimini kullanmaktadır", Caulfield, Sueann, "The Birth of Mangue", Balderston, D., Guy, D. (Ed. by.), **Sex and Sexuality in Latin America**, New York, New York University Press, 1997, p.100

zorlanmaktadır.[738] Böylelikle, Endenozya'da 1997-98'de yaşanan ekonomik çöküş, Cakarta'da ticari seksin artışına ilişkin raporlarda yansımasını bulmuş, burada, fahişeler için yalıtılmış çalışma alanları oluşturularak durumun denetlenmesi yönünde resmi bir girişimde bulunulmuştur.[739] Bu çalışma kampları yalnızca bir yatak ve dolabın sığabileceği küçük odalardan oluşmaktadır; kadınlar burayı hem uyumak hem de müşteri kabul etmekte kullanmaktadırlar."[740]

1998 yılında Dünya Çalışma Örgütü tarafından Cenevre'de yayınlanan bir araştırmaya[741] göre, Endonezya'da 1993-94 yıllarında büyük bölümü 17 yaşın altında 140-230 bin arası fahişe bulunmaktadır. 17 yaş üzerinde bulunan fahişelerin % 90'lık bölümü ise 17 yaşın altında fuhşa başlamışlardır. Aynı tarihler arasında fuhşun resmen yasak olduğu Malezya'da, hotel, diskotek, taksi ajansları, barlar ve turizm firmalarının oluşturduğu fuhuş şebekeleri ağları içinde 142 bin kadın çalışmaktadır. Filipinler ve Tayland'ta fuhuş pazarına müşteri getirme görevini turizm sektörü

---

[738] Neoliberalizm, turizm ve fuhuş arasındaki bağlantılar üzerine, bkz. Filipinler'in önemli kadın örgütü şebekelerinden biri olan GABRIELA'nın bildirisi: "Fleshing Out the Flesh Trade", **Human Rights Defender**, University of NSW, Sydney, 1998. 1998'da Uluslararası Çalışma Örgütü, Güney Asya ülkelerinden Endenozya, Malezya, Filipinler ve Tayland'da fuhuşla ilgili bir araştırma yayınlamıştır. Buna göre, "geçimini doğrudan ya da dolaylı olarak fuhuştan sağlayan işçilerin sayısı birkaç milyonu bulmaktadır. … Dört ülkede, seks sektörünün GSMH'nın % 2 ila 14'ünü oluşturduğu hesaplanmıştır ve bu sektörden elde edilen gelir, fahişelerden başka milyonlarca işçinin gelir ve geçim potansiyeli açısından hayati öneme sahiptir. Devlet otoriteleri de, fuhuşun gelişip yaygınlaştığı yerlerde, hem sektörden beslenen çok sayıda otel, bar, restoran ve oyun salonundan ruhsat ücreti ve vergi kesme gibi yasal, hem de rüşvet gibi yasadışı yollarla önemli miktarda gelir elde etmektedir ("Sex Industry Assuming Massive Proportions in Southern Asia", **ILO basın bülteni**, 19.09.1998, Cenevre ve Manila. Söz konusu çalışma, Lean, Lim, Lin**, The Sex Sector: The Economic and Social Bases of Prostitution in Southern Asia**, Geneva, International Labor Organization, (ILO Report), 1998. Karşılaştırma için bkz., Nagaraj, Shyamala, Yahya, Sit Rohani, **The Sex Sector: An Enumerated Economy**, Kuala Lumpur, Penerbit Universiti Pertanian Malaysia, 1997). Bu rapor, BM sisteminde, seks işçiliğinin, yok edilmesi gereken bir beladan ziyade, kurallara bağlanması gereken bir endüstri kolu olarak tanımlanması yönünde bir değişime işaret ettiğinden, çok önemlidir.", Altman, **a.g.e.,** s.144

[739] Greenlees, Don, "New Life for Oldest Profession", **Weekend Australian**, 30-31.05.1998. "Resmi fuhuş komplekslerinin" tarihine ilişkin, bkz. Hull, Terence, et. al., **Prostitution in Indonesia**, Jakarta, Pustaka Sinar Harapan, 1998, p.25-32

[740] Altman, **a.g.e.,** s.135-139. "Bangkok, Pataya ve Phuket gibi yerlerde seks turizminde bir patlama yaşandığı kesin bir gerçek de olsa, Tayland'daki fuhuşun asıl dayanağı yerli müşterilerdir. Yaygın uluslararası fuhuşun hem davranışlar, hem de duygularda değişimlere yol açması hiç de şaşırtıcı değildir. Bir yazar, seks turizminin bazı ülkelerde öpüşme ve oral seksin daha yaygın hale gelmesine yol açabileceğini söylerken (Ryan, Chris, **Recreational Tourism**, New York, Routledge, 1991, p.163), Çin'de (heteroseksüel) anal sekse olan talebin, Batılı pornografik yayınların erişilebilir hale gelmesinden kaynaklandığı iddia edilmiştir. Dünyanın pek çok yerinde, AIDS tehdidinin çocuk yaştaki fahişelere olan talebi artırdığı öne sürülmektedir."

[741] Lean, **ibid.**, p.7

üstlenmiştir. Filipinlerde bulunan ABD askeri üstleri ve bu ülkelerden hizmetçi, çocuk bakıcısı sıfatıyla Avrupa ülkeleri ve ABD'ye ihraç edilen kızlar fuhuş sektörünü genişletmektedir. Güneydoğu Asya fuhuş sektörünün müşterilerinin çoğunluğunu ABD ve Japon erkekler oluşturmaktadır. Resmi verilere göre 1993-95 yılları arasında Filipinlerde fuhuş ekonomisi 27 milyar doların üzerindedir. Bu dört ülkenin fuhuş sektörlerinin yıllık büyüklüğü milli hasılanın % 2'i ile 14'üne denk gelmektedir.

80'li yıllardan itibaren seks turizminde talep tarafını artıran ve hareketlendiren ulaşım olanaklarında görülen teknolojik gelişmeler, 90'lı yıllarda arz tarafında da hareketlenmelere neden olmuş ve ticari seksi göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarıyla ilişkilendirmiştir. Son yıllarda, cinselliğin ticarileştirilmesi küresel sosyopolitik düzeni etkilemiştir. "Fuhuş, küresel ekonomiyle gitgide daha sıkı bir ilişki içine giren seks endüstrisinin en çarpıcı unsuru olarak dikkat çekmektedir. Bunun bir nedeni, jumbo jetlerin geliştirilmesinden beri turizm sektörünün devasa ölçülere ulaşması olsa da[742], genç kadınların seks işçiliğine yönelten etken çoğunlukla göçtür ve kadınlar genellikle fiilen kölelik sayılabilecek koşullar altında çalışmaktadırlar. … Uluslararası fuhuş, seyahat, göç ve liberal ekonomik 'gelişme'nin dünyanın her yerine yayılmasından kaynaklanan hızlı bir artış göstermektedir. Kalabalıkların hızla bir yerden bir yere taşınması konusunda Boeing 747'lerin yarattığı değişimi asla küçümsememek gerekir; eskiden Akdeniz'i erişilmez bir lüks olarak gören Avrupalı turistler artık tatillerini Seyşel ve Phuket'de geçiriken, Nijerya ve Brezilyalı kadın ve erkekler, Roma ve Düsseldorf sokaklarında kendilerini satmakta, eğlence sektöründe hizmetçi ya da bebek bakıcısı olarak iş bulan pek çok göçmen, cinsel hizmet beklentilerini de beraberinde götürmektedir."[743]

[742] Held, David, et.al. (Ed. by.), **Global Transformations: Politics, Economics and Culture**, Stanford-California, Polity an Stanford University Press, 1999, s.361

[743] Altman, **a.g.e.,** , s.137-139, Altman, son yıllarda yaptığı Avrupa seyahatlerinde çeşitli ülkelerden gelen genç erkeklerin "saunaları yasadışı fuhşun karargahı olarak kullanmasıyla, gey saunalarında ticari seksin çarpıcı biçimde artığı" gözlemiştir.

1490'lardaki frengi örneği gibi 1980'lerde AIDS'ın hızla yaygınlaşması[744], cinselliğe ilişkin söylem ve pratiklerin değişmesine yol açtı. AIDS başlangıçta yalnızca erkek eşcinsel topluluğunda görüldüğünden, insanlar AIDS'e eşcinsel hastalığı demeye başladılar. "Yaygın inancın aksine AIDS Afrika'dan çıkmamıştır. Frengi gibi AIDS'in de üzerinde Yenidünya damgası vardır. Eşcinsel Amerikalı erkeklerin, 1970'lerde cinsel serbestliği ve Üçüncü Dünya hijyen standartlarını özgürlük işareti olarak benimsemesiyle salgını yaydığına kuşku yok. Salgın, eşcinsel gettolarından, yoksulluk karşısında yeni bir kaçış sağlayan uyuşturucuyla siyahların ve göçmenlerin gettolarına yayıldı. Sonra da Amerikan seks turistleri, Amerikan kan ürünleri, Amerikan tıp teknolojisi ve Amerikan uyuşturucu alışkanlığı, AIDS'i Japonya, Brezilya, Haiti, Avustralya ve Hollanda'nın bağışıklıkları zayıf halklarıyla tanıştırdı. Virüsün Avrupa türleri, Afrika örneklerinden çok New York örneklerine benzer. ... AIDS salgınının Afrika'daki koşut ve kendiliğinden ortaya çıkışı Amerika'dan tamamen bağımsızdır. ... Afrika için AIDS, denetimsiz şehirleşmenin, kötü beslenmenin ve evsizliğin aşırı boyutlara vardığını gösteren biyolojik bir uyarıdır. ABD içinse, hiçbir sınıra saygısı olmayan bir kültürün son simgesidir."[745] HIV virüsünün "fuhuşla yayıldığı" söylentisi, AIDS korkusu nedeniyle "uluslararası seks endüstrisinin" niteliğini değiştirmiştir.[746] "Birçok bağımlı, alışkanlığını sürdürebilmek için cinselliğini satıp karşılığında para, uyuşturucu ya da zührevi

[744] "Cinsellik konusunda günah keçisi bulma adeti uzun bir geçmişe sahiptir, fuhuş ve zührevi hastalıklardan yabancıların sorumlu tutulması yaygın bir tavır olarak günümüze ulaşmıştır, Altman, **a.g.e.,** s.181. "Salgın hastalıklar tarihinin gösterdiği gibi, her çağda, dramı ve ölümü günlük hayatın bir parçası haline getirecek farklı bir mikrop ortaya çıkar. Ortaçağ'ın cüzzamı vardı, rönesansın frengisi. Sanayi Devrimi tüberkülozu seçti. Ama AIDS bunlardan farklıdır. Her zaman birden fazla hastalığı ya da mikrobu olmuştur. AIDS, tıp tarihindeki fırsatçı enfeksiyon çeşitleri arasında en vahşi olanlarını temsil eder. AIDS, yirmibeş farklı hastalıktan ya da bunların kombinasyonlarından oluşur. Bu karmaşık yapısından ötürü, doktorlar AIDS'i hastalıktan çok sendrom olarak tanımlar", Nikiforuk, **a.g.e.**, s.204

[745] Nikiforuk, **a.g.e.,** s.203-204. "Afrika'da AIDS, büyük oranda, büyük şehirlerdeki fahişeliğe bağlı olarak bir kadın hastalığı olmuştur. Gana gibi ülkelerde AIDS'li olanlar yalnızca fahişeler ve onların pezevenkleridir, çünkü bunlar Fildişi Sahili'nin kırmızı ışıklı caddelerinden ülkelerine ölmek üzere dönmüşlerdir. ... Faaliyetlerini uzak köyleriyle sınırlayan fahişeler genellikle AIDS'e yakalanmıyor", s.227

[746] HIV/AIDS virüsünün bir çeşidinin Afrika'da uzun zamandır olduğu binmektedir. Bu bağışıklık sistemi hastalığı, dünya kamuoyunun dikkatini 1981'de ABD'de genç erkeklerde görülmeye başlamasıyla çekmiştir. Hastalığın yayılması ve engellenmesi için başlatılan seferberlik "küreselleşme" olgusuna denk düşmektedir.

hastalık alır."[747] Bu nedenle, "daha genç, hastalık kapmadığı varsayılan, genellikle kırsal bölgelerden gelen fahişlere olan talebin artmasında AIDS'in rolü olduğu herkesçe kabul edilmektedir: Bu durum, Tayland'da genç Burmalı kadınlar ve Hindistan'da Nepalli kızlara ilgiyi artırmıştır.[748],,[749]

1989'da Berlin Duvarının yıkılmasıyla başlayan, 90'lı yılların sonuna doğru Sovyet Bloğunun dağılması ile tek kutuplu bir dünya sistemine geçilirken, fuhuş konusunda da yeni bir dönem başladı. Bütün dünyada dağılan Komünist Blok kadınları ticari seks işçisi olarak yayıldı. "1998 yılı ortalarında verilen rakamlara göre, önceki 3 yıl içinde fuhuş amacıyla eski Sovyet ülkelerinden Batı Avrupa'ya getirilen kadınların sayısı 500000'i bulmuştu. … Ukrayna hükümetine göre, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yalnızca Ukranya'dan fuhşun çeşitli biçimlerini icra etmek üzere Batı'ya giden kadınların sayısı 400000'i bulmaktadır.[750] Rusya sınırları içinde bile açık fuhşun büyük artış gösterdiği görülmektedir ve … 'kendini gizlemeyen bu bağımsız işkadınlarına neredeyse saygı gösterildiği'

[747] Nikiforuk, **a.g.e.,** s.211-212. AIDS ile yoksulluk arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. "AIDS, seks, uyuşturucu ve rock'n roll'un parıltısına yakalanmış eski tarz bir salgındır. Diğer salgın hastalıklar gibi o da yoksulların ve sağlık durumu kötü olanların illetidir. Bağışıklık bozukluğu virüsüne (AIDS ile ilgili virüs) yakalanmış 15 milyon kadar insanın çoğunun arabası ya da mikrodalga fırını yoktur. Çoğu doğru dürüst beslenmez de. ... AIDS, iyi beslenen, rasgele cinsel ilişkilerden kaçınan ve saldırgan tıbbi tedavilerden uzak duran beyaz orta sınıf çiftlerini hiçbir zaman tehdit etmemiştir, edecek gibi de görünmemektedir. ... Puerto Ricolu kokain müptelalarının, Manhattanlı eşcinsellerin, Londralı hemofiliklerin ve Taylandlı hayat kadınlarının bir tek ortak özellikleri vardır: AIDS'ten önce hepsinin bağışıklık sistemleri zarar görmüştür. Kötü sağlık koşullarının nedenleri farklılık gösterse de, uyuşturucu kullanımı, kan nakilleri, zührevi hastalıklar, genelevlerdeki cinsel ilişkiler ve yetersiz beslenme dünyanın her yerinde aynı sonuçlara yol açar. Hırpalanmış bağışıklık sistemleri daha fazla istismara dayanamaz ve üstorganizmanın bir ya da daha fazla üyesi yağmaya girişir. Sarsılan bağışıklık sistemlerinin hastalığı AIDS, sağlıklı olmayanlar arasında birden fazla rahatsızlık olduğunu bizlere bildiren bir diğer mikrobik uyarıdır", s. 201-202. "Hemen hemen her AIDS'li grup, HIV'in tıp laboratuvarlarının moda virüsü haline gelmesinden çok önce, bağışıklık sistemlerini zayıflatan çeşitli etmenlere maruz kalmışlardı: ... Eroin, kokain, nitratlar, meni (erkek kalınbağırsağında), kötü beslenme, amipler, bakteriler, virüsler, antibiyotik kullanma alışkanlığı, kan nakilleri ve uyuşturucu alışkanlığının dolaylı sonuçları, yoksulluk ve iştahsızlık", s.211

[748] "The Flourishing Business of Slavery", **Economist**, 21.09.1996, p.49. Hindistan'da fahişelerin yaklaşık yarısının 18 yaşından % 20'sinin 15 yaşından küçük olduğu hesaplanmıştır. ("AIDS: Economic Crisis May Intensify AIDS Risk", **UNAIDS basın açıklanması**, Bangkok, 02.04.1999.) Kuşkusuz, genç kızlara (özellikle de bakirelere) olan talep, uzun yıllar boyunca fuhuşu büyük ölçüde pompalamış eski bir gelenektir. Çocuk ticaretinin çarpıcı bir örneği için bkz., Dimenstein, Gilberto, "Little Girls of the Night", **NACLA Report on the Americas**, Mayıs-Temmuz 1994

[749] Altman**, a.g.e.,** s.92-96

[750] "Plenty of Muck, Not Muck Money", **Economist**, 08.05.1999, p.58

söylenebilir.[751] Son birkaç yıldır Küba'da, biraz da turistlerin taleplerine karışık olarak, fuhuşun yeniden ortaya çıktığı öne sürülmektedir.[752] Aynı şekilde, Çin'in göç üzerindeki kısıtlamaları azaltması, dalumei diye adlandırılan genç Çinli kadınların, daha iyi bir yaşam özlemiyle akın akın Tayvan'a gitmesine yol açmıştır."[753]

90'lar sonrası bir meslek kolu, iş olarak ifade edilerek, sektörel bazda değerlendirilen "seks işçiliği", gelişmiş ülkelerde bile sanayileşmenin istihdamı azaltan teknolojik dönüşümü, refah düzeyinin düşmesi, aile parçalanması ve küresel ölçekte göç vb. nedenlerle marjinalleşenlerin hayatta kalma yolu olarak sıklıkla başvurmaktadır. Büyük kentlerin saygın semtlerinde "özel daireler"de "masör" ya da "eskort" kız olarak "hizmet" veren orta sınıf seks işçilerinin gerçek sayıları bilinmemektedir. Bu kentlerdeki yasal ve lüks randevüevleri ile taşra şehirlerinde sokak fuhşunun "işçileri" arasında var olan sınıfsal ayrım gözle görülür hale gelmiştir. "Küreselleşme nedeniyle, bu sınıf ayrımı ırk ayrımıyla da kesişir. Dolayısıyla, bu endüstrinin en marjinal kesimleri arasında yoksul ülkelerden gelen göçmen işçilerin oranı son derece fazladır."[754]

Fuhşun serbest, fakat fuhuş merkezi kurmak ve dışarıda açık şekilde müşteri bulmanın yasak olduğu İngiltere'de Londra Üniversite'si Kriminoloji Bölümünün 1999 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, Londra'da resmi olarak yasak fuhuş merkezlerinin boşluğunu dolduran, hoteller, masaj salonları, saunalar, kabareler ve eğlence merkezlerini haftada ortalama 80 bin erkek ziyaret etmekte, seks sektörü müşterisi olarak 4 milyon İngiliz paundu harcamaktadır. Doğal olarak, bu miktarın önemli bölümü seks sektörü çalışanı kadınlara değil, fuhuş mafyasına kalmaktadır.

---

[751] Attwood, Lynne, "Sex and the Cinema", Kon, I., Riordan, J. (Ed. by.), **Sex and Russian Society**, Bloomington, Indiana University Press, 1993, p.72. Komünizmin yıkılışının cinsellik üzerine etkisi üzerinde bkz. Eisenstein, Zillah, **Hatreds: Racialized and Sexualized Conflicts in the 21st Century**, New York, Routledge, 1996, p.155-160

[752] Guillermoprieto, Alma, "Love and Misery in Cuba", **New York Review of Boks**, 11.06.1998, p.10-14

[753] Altman, **a.g.e.,** s.140. "Gazetelerde sansasyonel seks sömürüsü haberleriyle tanınan dalumei, genellikle 'kendi iradesiyle ya da başka nedenlerle' fahişe olarak hizmet veren ve gerektiğinde kendini ülkenin yerlisi olarak başarıyla gizleyip şarkıcı, garson, bar hostesi veya estetisyenlik gibi işlerle para kazanabilen kadındır (Shih, Shu-mei, "Gender and a New Geopolitics of Desire: The Seduction of Mainland Women in Taiwan and Hong Kong Media", **Sings : Journal of Women in Culture and Society**, Vol: 23, No: 2, 1998, s.297

[754] Altman, **a.g.e.,** s.145

Fahişeliğin meslek olarak kabul edildiği ve fuhuş gelirlerinin vergilendirildiği Almanya'da Focus dergisinin 33, 34, 37. sayılarında yer alan bir araştırmaya göre, büyük çoğunluğu yabancılardan oluşan 400 bin kadın çalışmaktadır. Günlük ortalama 1- 1.2 milyon erkek kayıtlı fuhuş yapan kadınlara başvurmaktadır. Legallik ve kayıt altında alma girişimlerine rağmen, yıllık 20 milyar mark olan fuhuş gelirlerinin 9-10 milyar markı fuhuş mafyasının kasasına girmektedir.[755]

1900'lerin sonlarına doğru, 20. yüzyılda "erkekler daha özel cinsel heyecan yolları talep eder oldukça, çocuk fahişe talebi de arttı. ...Çıraklıklarına kapı aralıklarından fırlayıp erkekleri kollarından içeri çekerek başlayan çocuklar, yüzyılın son onyıllarında hem Londra'da hem de New York'ta giderek çoğalan uzmanlaşmış genelevler için ideal adaylardı. (1977'de, New York City polisinin tahminlerine göre sokaklarda evden kaçmış 16 yaşın altında 20000 genç bulunmaktaydı ve bunların çoğu ticari sekse hazırdı. Chicago'da çoğu 12 yaşında sayısız fahişe vardı. Los Angeles'taysa 14 yaşın altında 3000 kadar kız ve erkek çocuk fahişelik yapmaktaydı.) Kimileri, bekaretleri yamanıp biraz rol yapma eğitimi aldıktan sonra, ikna edici bir masumiyet görüntüsüne bürünüyorlardı. Diğerleriyse, yaşça genç, ama Viktoryenlerin tiksintiyle belirttikleri gibi 'günahça yaşlı' kızlarla yatmaktan özel heyecan duyan müşterilere ayrılıyordu."[756] Sübyancılık, 90'lardan sonra seks turizminin ana motiflerinden birisi olarak görülmüştür. Seks endüstrisinde satılan çocuklara ait dehşet verici öykülerin medyatik abartılarla birleşmesinden doğan kamuoyu baskısı, sübyancılığın ulusal sınırların dışında bile suç sayılmasını sağlamıştır. Çocuk fuhşu, pornografisi ve kaçakçılığı ile mücadeleyi destekleyen sivil

[755] "Kapitalist ..", **Teoride Doğrultu**, http://www.teoridedogrultu.org/

[756] Tannahill, **a.g.e.,** s.315-320, Bekaret sertifikası veren "doktorlar yalnızca sertifikaları değil, sıklıkla, bekareti de verebiliyorlardı. ... Kimi genelevlerde profesyonel bakireler haftada birkaç kez yamanırdı; üstelik yalnızca Londra'da değil, yüzyıl başında kimi evlerin bekaret bozmayı sahne programlarının bir parçası olarak sundukları New Orleans, San Francisco, New York, Berlin ve Paris'te de."

toplum kuruluşlarının[757] çabalarıyla sübyancılıkla ilgili adli işlemlerde artışlar görülmüştür.[758]

Fuhuş, genellikle kadınlara özgü bir olgu olarak kabul edilmekle birlikte, tarihte olduğu gibi günümüzde de çok sayıda genç erkeği kapsayan bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek fahişeliği hakkında doğru analiz yapmaya yarayacak veriler yeterli olmamakla birlikte, sanıldığından yaygın bir olgu olduğu görülmektedir. AIDS salgınının başlangıcında yapılan resmi araştırmalarda bazı ülkeler erkek fahişe olmadığı söylerken, bazıları ise genel fuhuş yüzdesi içerisinde küçük oranlarda varlığı kabul edilmiştir. Kültürel boyutta, kadın fahişe imgesi kurban ya da çekici ama ahlaksız bir figür olarak kabul edilirken, erkek fahişenin çoğunlukla vahşi ve şiddet eğilimli olduğu düşünülür. Erkek fahişenin, para karşılığı seks yapmaktan çok, cinsiyet sınırlarının ötesine geçmenin törenselleştirilmiş bir yöntemi olarak ve eşcinsel seksin zevkini almak için fuhuş yaptığı; bu nedenle de, -kadınların fahişe olarak görülmeyi onur kırıcı bulmalarına zıttına-, erkek fahişeler ısrarla ve abartılı biçimlerde fahişe olduklarını göstermeye çalışmaktadırlar.[759]

20. yüzyıl seks endüstrisinin ana kanallarından birisi de pornografidir. Gelişmiş ülkelerde serbest olan pornografi pek çok ülkede yasaklanmakta ve yeraltına inmektedir. Pornografi, endüstriyel bir pazar yaratırken, ticari seksi cazip kılıcı bir anlayışı yaymaktadır. Pornografideki yaygınlaşma ile birlikte ticaret merkezlerinin gece yaşamında seks şovlarda artış gözlenmiştir. Kadınları kar elde edilen ticari bir nesne haline getiren pornografik cinsellik, erkekleri de sömürüsüne eklemlemektedir. Her yıl ortamala 8000-9000 film üretilen ABD pazarında 1997

[757] Örnek: Çocuk Fuhuşu, Pornosu ve Kaçakçılığına Son (ECPAT), zengin ve fakir otuzun üzerinde ülkede temsilciliğe sahiptir, 1996'da UNİCEF ve İsveç hükümetleri desteği ile 122 ülkenin katıldığı Çocukların Ticari Cinsel Sömürüsüne Karşı Dünya Kongresi'ni düzenlemiştir.

[758] Altman, **a.g.e.,** s.185, STÖ'lerin uluslararası boyutta mücadeleleri ile Tayland'da 18 yaşın altındakilere para karşılığı seks yasaklanmıştır. Tayland'ı Japonya takip etmiş, 1999'da yurtdışında fuhuş yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Buna rağmen, 1995'de yayınlanan bir UNİCEF raporuna göre, fuhuş sektöründe çalışan çocuk sayısı Hindistan'da 450000 ve ABD'de 300000'dir. Bu rakamlar, Tayland, Filipinler, ve Kamboçya'dan çok yüksektir. Altman'a göre, eldeki veriler, genel fuhuş içinde sübyancılığın önemli bir orana sahip olmadığını göstermektedir. Sübyancılığın yaygınlaştığını göstermek, hem yerel yönetimlerin hem de Batılı ahlak kampanyacılarının işine gelmektedir. Bu nedenle çocuk pornosu ve fuhuşla uğraşan uluslararası suç örgütlerine yönelik uluslararası işbirliği içerisindeki polis teşkilatları operasyonları artmaktadır, **A.e.**, s.186-187

[759] Altman, **A. e.,** s.142-143

hesaplamalarına göre porno sektörü 4.2 milyar dolarlık bir büyüklüğe sahiptir. Avrupa ve Doğu Asya'da büyük boyutlarda bir porno piyasası oluşmuştur. Japon porno piyasası yılda 10 milyon dolar kâr getirisine sahiptir. Doğu Bloğu'nun dağılması sonrası eski Sovyet ülkelerinde porno ucuz maliyetlerle "daha çok şey" yapılan sektör olarak dikkat çekmektedir. 2009 yılı medya haberlerine göre, erotik video filmi sektörünün dünyadaki büyüklüğü 12.9 milyar dolara ulaşmıştır.[760] 1998 tarihi bir araştırma, porno endüstrisindeki tekelleşmeye dikkat çekmekle beraber, internet teknolojisi pornografiye erişimi kolaylaştırmakta, tüketici maliyetlerini düşürmektedir. Öte yandan, internette yaygınlaşmış sınır tanımaz porno siteler ve sohbet odalarının ortaya çıkması, devlet, sivil toplum örgütleri ve ailelerin denetleme çabalarına rağmen cinselliğin küreselleştiğini göstermektedir.[761]

20. yüzyıl başlarında Osmanlı toplumunda fuhuş, dağılmakta olan bir İmparatorluğunun izlerini taşımaktadır. Devlet bir cepheden öbür cepheye sürekli gerilerken, Osmanlı toplumunda zenginlik ve fakirlik iç içe yaşanmaya başladı. Bir tarafta savaş zengini yeni bir zümre doğarken, geniş kitleler yoksulluk girdabının içine düştü. Özellikle başkent İstanbul'un geniş bir kesimi yoksullaşırken, eğlence düşkünlüğü, alkol, kumar, kadın ticareti, hatta kokain giderek yaygınlaştı. Erkekleri cephelerde bulunan ailelerde bütün yük kadınların omzuna bindi. Yoksulluk, açlık ve kimsesizlik Osmanlı kadınını sokağa iterken, fuhuş sektöründe Müslüman Türk sayısı artmıştır.[762]

---

[760] **Habertürk Gazetesi**, "Erotik videoya 12.9 milyar dolar yatırdık", 31.10.2009

[761] Altman, **a.g.e.,** s.149-156

[762] Riggs, Charles Trowbridge, "Yetişkinlerde Suç", Clarence Richard Johnson M.A. (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev. Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995, s.309; Toprak, **a.g.e.,** 1994, s.343. İşgal yıllarında genelevlerde vizite ücreti 15 kuruş ile 5 lira arasında değişmektedir. "Dönemin birçok yazarı zaruret ve ihtiyacı fuhuşa yataklık eden, onu körükleyen bellibaşlı neden sayıyordu." s.344. "1918-1922 arası İstanbul'u, sanki Saygon'u anımsatırmışcasına servet ve sefaleti aynı potada eritir. Ahlaki çözüntü bundan böyle kol gezer. Bir yandan işgal orduları öte yandan Rus dilberleri ateşle barutu simgeler.", Toprak, Zafer, "İstanbulluya Rusya'nın Armağanları: Haraşolar", **İstanbul,** Sayı: 1, 1992, s. 77. Dönemin kadın sorunları ile ilgilenen yazarı Selahaddin Asım, ailenin kurtuluşunu, fuhuşun devlet denetiminde, umumhanelerle sınırlandırılmasında görür. Ona göre, "İslam ve Türk kadınları için ayrı ve resmi umumhaneler açmak zaruridir. Çünkü, böyle yapılırsa ailelerimiz hiç olmazsa içtimai maskeler altında birer fuhuş ailesi olmaktan kurtulur", Toprak, Zafer, "İstanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar", **Tarih ve Toplum**, Cilt: VII, Sayı: 39, 1987, s.39. 1800'lerin sonlarından itibaren yaygınlaşan fuhşun Türkler tarafından neden hoşgörüldüğü sorusunu Cohen şöyle açıklamaktadır: "Birçok cevap vardır ancak belki en önemlisi yetkililerin müdahale etmeme yönündeki tavırlarıdır. Türk, kadın ticaretine Batı Avrupa halkının baktığı gibi bakmıyor. Onun dini çokeşliliğe müsaade ediyor ve maddi imkânları elverirse çok eşli bir haremi vardır. Ne

Osmanlı devletinde, fuhuşla ilgili ilk düzenlemeye 1907 (5 Rebiülevvel 1325) tarihli Polis Nizamnamesinde[763] rastlanır. Nizamnameye göre polis, "genel ahlaka uygun olmayan her türlü hareketleri meneder. Bilhassa, kumarhanelerle meyhaneleri sıkı bir nezaret altında bulundurur. İzin almadan açılan piyongo ve buna benzer işleri men ederler.[764] Mahalleler içinde, mabetler ve okullar civarında umumhane açılmasına meydan vermez. Açılmışsa hemen kapatırlar.[765] Polis, tiyatro ve çalgılı kahveler gibi oyun ve eğlence mahallerinde, "tedkik ve tasdik olunmamış piyeslerin oynattırılmasına, münasebetsiz kanto ve şarkıların söylettirilmesine, edep ve ahlaka aykırı hallerin vuku bulmasına mani olur."[766]

Meşrutiyetin ilanından sonra, Emniyeti Umumiye Müdürlüğü ve İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi Dairelerinin kurulmasının ardından oluşan yeni polis güçleri, vazife ve örgüt yapısının yeniden düzenlenmesini sorunlu kılmıştır. Bu amaçla 21 Mayıs 1913'de (8 Mayıs 1329) yeni bir Polis Nizamnamesi yayınlanmıştır. 1913 Nizamnamesi ile "muayyen olan mahallerden başka yerlerde genelev açmak yasaktır."[767] Bu Nizamname'de 1907 Nizamnamesi gibi polise genel ahlakı koruyucu görevler vermiştir.

---

kadar gerçek olduğunun söylenmesi zor ama zengin Müslümanların haremlerinde başka dinlere ait genç kadınların olduğu söylenir. … Ancak bir gerçek olarak Türklerin kendi kadınlarının ahlâk dışı bir hayat sürmelerine karşı olmalarına rağmen umumhaneleri kullanmaktan çekinmedikleri söylenebilir. Buna neden izin verildiği sorulduğunda genellikle verilen cevap umumhane sakinleri İslâm dinine ait olmadıkları sürece bu durumun kendilerini ilgilendirmediğidir. İslamiyetin dışındaki inançlara mensup fahişeler için neden müdahale edilmesi gerektiğini anlamıyorlar. Onların savunması 'başka milletler ve dinler kadınların kendi ülkelerinde fahişe olarak faaliyet göstermelerine izin veriyorlarsa neden Türkiye'de bu kadınların aynı faaliyetleri icra etmelerini men etmek gerekir?' [şeklinde]." (Cohen, **a.g.e.,** s. 6-9), Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/

[763] Nizamname, Türk Polis Teşkilatının üçüncü yasal düzenlemesidir. Nizamnamede, polisin vazifeleri, teşkilatı, hak ve yetkileri, asakiri nizamiye ve jandarma ile münasebetleri, izinde vazife ve yetkileri, polis merkezleri ve komiserlerinin görevleri, polis müfettişlerinin görevleri ve sivil polisler ile ilgili hükümler düzenlenmiştir.

[764] Gerek Nizamname gerekse dönemin Ceza Kanunu kumar oynaması ile ilgili yasaklayıcı hükümler içerir.

[765] Polis, sarhoş olup sokaklarda halkın huzurunu bozanları men ettiği gibi, sokak, kahvehane ve meyhane gibi umumi mahallerde alenen içki içilmesi yasaktır. Gençleri içki ve ahlaksızlığa teşvik edenler menedilir. Gençlerden hallerine uygun olmayan kıymetli eşya bulunanlar ve harcayanlar ailelerine bildirilir. "Diğer taraftan, birçok iradelerle, çarşaf giyilmesinin mecburi olduğu, bazı kızların çarşafsız sokağa çıktıkları ve bir takım gençlerin 'siperi şems' namile münasebetsiz şeyler giydikleri görülerek bu hallerin önlenmesi" istenilmiştir.

[766] Alyot, Halim Tevfik, **Türkiye'de Zabıta**, Ankara, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Kanaat Basımevi, 1947, s.216-221

[767] Alyot, **A. e.,** s.535

Osmanlı toplumunda, Kırım Savaşı akabinde 1800'lerin sonlarından itibaren uluslararası ilişkileri olan Yahudi cemaatinden fuhuş tacirlerinin kontrolünde, çoğunlukla Yahudi asıllı Rus, Romen ve Polonyalı kadınların cinsel sömürüsüyle popülerleşen kadın ticareti ve fuhuş yerleşik bir piyasaya kavuşmuştu. Fuhuş batağındaki Yahudi kadınlarını kurtarmak üzere uluslararası girişimler başlarken, Seferat ve Aşkenazi cemaatleri arasında mücadelenin en önemli maddesi fuhuş olmuştu. 900'lerin başında Seferat cemaatinden olan Hahambaşılık Yahudi pezevenklerin listesini Dahiliye Nezareti'ne vermekteydi, fakat bu girişimler sonuç vermeyecekti. "Yahudi Genç Kızları ve Kadınlar Koruma Cemiyeti 1910 yılında Londra'da fuhuşla mücadele konusunda alınacak önlemlerin tartışıldığı bir uluslararası konferans düzenlemişti. Bu konferansın hazırlık çalışmaları sırasında İstanbul'daki fuhuş faaliyetleri hakkında bilgi temin edilmiş, bu bilgilerden fuhuş ticaretinin kurbanları ile beyaz kadın tacirlerinin çok büyük bir kısmının Yahudi olduğu anlaşılmıştı. Bu durum karşısında cemiyet İstanbul'daki durumla daha yakından ilgilenmeye ve buradaki fuhuş ticaretini yok etmek için Avrupa ve Amerika'daki Yahudi sivil toplum örgütleri ile ortak bir çalışma planı konusunda görüşmelere başladı. Ancak Balkan Savaşları'nın patlaması bu çalışmaların ilerlemesini engelleyecekti.[768] Bu durum karşısında İstanbul Béné Bérith locası ile Hilfsverein temsilcisi Dr. İsrael Auerbach mücadelede inisiyatifi ele alacaktı.[769] 1914 yılında Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau'nun ev sahipliğini yaptığı bir

[768] Cohen, **a.g.e.,** p.2-3

[769] Bristow, **a.g.e.,** p.277-278. "İstanbul'un önemli bir Yahudi fuhuş merkezi olması nedeniyle Alman feminist önderlerden Bertha Pappenheim, (1859-1936) merkezi Fransa'da bulunan Association Pour laProtection de laJeune Fille (Section Israélite) (Genç Kızları Koruma Cemiyeti Musevi Bölümü) lideri Madam Eugene Simon ile birer eğitim ve hayırsever Yahudi örgütü olan Hilfsverein ve Béné Bérith örgütlerinin yetkilileri muhtelif tarihlerde İstanbul'a gelip yerinde incelemeler yapacaklardı. (Bristow, **a.g.e.**, p.276-277.) Bunların arasında yer alıp 1911 yılında Selanik, İstanbul ve İzmir'i ziyaret eden Bertha Pappenheim bir dostuna yolladığı mektuplarında İstanbul ve İzmir'e ziyaretini şöyle anlatmakta: 'Konstantiniye, 8 Nisan 1911. Herkes, Konstantiniye'de piyasanın % 90'ının Yahudi kadınlardan oluştuğunu, satıcıların hemen hemen hepsinin Yahudi olduğunu ve piyasanın Meşrutiyet'ten sonra üç yıldır çok büyüdüğünü söylüyor! Buna bir de burada Yahudilerin insan ticaretinin kesinlikle onursuz bir şey olduğunu anlamaktan bütünüyle yoksun olmaları ekleniyor. Bu, her halükârda, Türklerle bir arada yaşamaktan ileri gelen ahlakî bir kusur, ya da bana çok daha akla yakın geldiği üzere, şarklı Yahudilerde kalıtımsal bir zihniyet şekli. ... 'Kadınlar istemiyor' deniyor. Kadınların memleketlerine geri gönderilmeyi istememelerini anlıyorum, çünkü fahişelik yapmış bir kadın yeniden Dukla veya Suyatin'e gittiğinde orada ne yapsın? … 'Kadınlar istiyor' veya 'kadınlar istemiyor' lafı öyle insafsızca ki kabalaşmama yol açıyor. 14 veya 15 yaşındaki bir kız fahişelik yapmaya gönderildiğinde ya da tekelde işçi olarak canına okunduğunda ne istediğini ne bilsin ki. (Pappenheim, Bertha, **Sisyphus-Arbeit Reisebriefe aus den Jahren 1911 und 1912**, Leipzig, Verlag Paul E. Lindner, 1924, s.51-53.)"

toplantıda fuhuşla mücadele için bir komite oluşturulması kararlaştırılıyordu.[770] Toplantıya katılanlar arasında Uluslararası Beyaz Köle Trafiğini Yok Etme Bürosu sekreteri W.A. Coote, Genç Kızı Koruma Cemiyeti Komitesi Başkanı Rahip Frew, İtalyan Büyükelçisi Senatör Marki Garroni, Ticaret ve Tarım Nazırı Süleyman El Bustani Efendi, Posta ve Telegraf Nazırı Oksan Efendi, Belçika Elçisi, Avusturya-Macaristan Başkonsolosu, Beyoğlu Rum Metropoliti, Kumandan Vasıf Bey, Sadaret tercümanı Essad Fuad Bey yer alıyordu.[771] Toplantı sonunda Konstantiniye Kadın Ticaretini Yok Etme Cemiyeti'nin kurulmasına, bu cemiyetin aynı amacı güden Londra'daki Uluslararası Komite ile Avrupa'nın diğer başkentlerinde kurulan milli komitelerle çalışmasına karar verildi.[772] Yahudi Genç Kızları ve Kadınları Koruma Cemiyeti Genel Sekreteri Samuel Cohen İstanbul'u ziyaretinin ardından düzenlediği raporda fuhuşla mücadele için Reşad Paşa başkanlığında kurulan Uluslararası Komite'nin mücadelede kararlı olduğunu, bir büro tutacağını, daimi bir sekreter ve limanlarda temsilci olarak görev yapacak bir kişiyi istihdam edeceğini, bu yola düşmüş kızların kalabilecekleri bir sığınak ev kuracağını ve genç kızları geldikleri ülkelere iade etmek gerekli önlemleri alacağını bildiriyordu. Komite muhtelif cemaat ve sefaretlerin katkılarıyla yıllık bin sterlinlik bir bütçe oluşturmak ve fuhuş trafiğini yönetenler hakkında istihbarat toplayıp bu istenmeyen kişilerin sınır dışı veya sürgün edilmeleri için çalışmaya kararlıydı."[773]

---

[770] **NARA**, Records Group 59, 13 Mart 1914 tarih 867. 1152 sayılı belge

[771] **NARA** 13 Mart 1914 tarihli 867.1152 sayılı belge ekinde, **LaTurquie**, "Contre laTraite des Blanches", 13 Mart 1914

[772] **NARA** 13 Mart 1914 tarihli 867.1152 sayılı belge ekinde, **Levant Herald**, "White Slave Traffic", 13 Mart 1914. "Girişimin önderi İstanbul'daki Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau idi. Maliye Nazırı Reşad Paşa ise komitenin başkanıydı. Diğer iki üyeden biri İstanbul Polis Müdürlüğü'nde görevli Samuel [Israel] Bey'di. Onur başkanları arasında Hahambaşı Haim Nahum vardı. İdare Heyeti'nin Yahudi üyeleri Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau ve eşi, İstanbul Aşkenaz Cemaati Başhahamı Dr. David Markus, Hilfsverein temsilcisi Dr. Israel Auerbach ve Madam Fucks idi. Bunların yanı sıra Rus Hastahanesi Başhekimi Dr. Stchepotiew, Alman Sefareti papazı Graff Von Luttichau, dâva vekili Mizzi, Rus Başkonsolosu, Avusturya Başkonsolosu da komitede yer alıyorlardı. (Cohen, **a.g.e.,** p.12-13)"

[773] Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/ "Samuel Cohen limana ayak basan her kıza fuhuşla mücadele için kurulan Uluslararası Komite'nin bürosunun adresinin bulunduğu ve üzerinde birkaç dilde yazılmış ikazların yer aldığı bir kartın verilmesini tavsiye ediyordu. Bunun yanı sıra bu uluslararası komiteyle birlikte çalışmak üzere bir Yahudi Komitesi de kurulmuş bulunuyordu. İstanbul Béné Bérith Locası'nın Yemenici Sokak'taki merkez binasının bir odası ve bir sekreteri bu komiteye tahsis edilmişti. Bu Yahudi heyeti ile uluslararası komite arasında varılan mutabakat şöyleydi: Uluslararası komitenin kurtardığı Yahudi genç kızları Yahudi heyetine teslim edilecek, heyet bu kızların kalabilecekleri bir sığınak ev temin edecekti. Heyet aynı zamanda İstanbull Yahudi kızların durumunu iyileştirmek için ne yapılabileceğini araştıracaktı. Kızlara iş bulmayı amaçlayan bir

I. Dünya Savaşı yıllarında, İstanbul'un etnik çeşitliliği ile kozmopolit ortamına işgal güçlerinin yanı sıra Ekim Devrimi'nden kaçan Ruslar eklendi.[774] Çoğunluğu Rus üst tabaka mensuplarından olan bu göçmenler, İstanbul'da "rızık peşinde" koştururken, "rus güzelleri ağızlarında dolaşan bir kelimeye nisbetle 'Haraşo' adını aldı."[775] Polis raporları, fuhuşun yoğun olduğu yerlerde nüfusun da arttığını, "bunun Rus mültecilerden kaynaklandığını" göstermektedir.[776] Sayıları ikiyüzbini bulan Ruslar arasında Beyaz Rus kökenli soylu ve askerlerle birlikte "pek çok Odesalı ve Kievli genelev kadını vardı ve bunlar Beyoğlu'na ilk kokaini getirenlerdi."[777] Ruslar, başkentin gece yaşamını renklendirip, pavyon ve gece

---

Hanımlar Komitesi kuracak ve fuhuş tacirleriyle mücadele eden Uluslararası Komite'ye yardım etme amacıyla azami derecede bilgi derlemeye uğraşacaklardı (Cohen, **a.g.e.,** p.18-21). Béné Bérith Locası'nda kurulan bu özel komitenin üyeleri Dr. Israel Auerbach, Aşkenaz başhahamı, David Markus, Henri Reisner, Alfandari ve Piza idi."

[774] Davis, C. Claflin, "İstanbul'da Mültecilerin Durumu", Clarence Richard Johnson M.A., (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev: Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, 1995, s.178. "İstanbul'da yardıma muhtaç mültecilerin büyük çoğunluğu Ruslardır." Rusların yaşadıkları sefalet koşulları Davis tarafından ayrıntılı verilmiştir. Toprak, 1992, s. 72. Yabancı bir ülkeye giriş için vize zorunluluğu Rus kadınlar ve işgal kuvvetleri arasındaki ilişkilerde belirleyicidir. İstanbul'da bir yabancının metresi olmayı başaran kadınlar, kocaları ile beraber diledikleri ülkelere gidebilmektedir. "O yıllarda kadın bedeni en geçer akçe metadır", s.75. Ertürk, Hüsameddin, **İki Devrin Perde Arkası**, Samih Nazif Tansu (Yazan), İstanbul, Pınar Yayınevi, 1964, s.292-297; Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.278; Koçu, Reşat Ekrem, "Beyaz Ruslar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:5, İstanbul, 1961, s.2624

[775] Koçu, **"Ahlak Zabıtası"**, s.278. Haraşolar, "onların şehre ayak basmasıyle açılan ilk İstanbul barlarında garson ve komi oldular: sapsarı saçlariyle ve maviş gözleriyle munis munis sokuldular, bol bol koklandılar öpüldüler, sadece aldıkları paraya bakarak hiç tereddüt etmeden her tabakadan erkeğin koynunda sabahladılar. Kız veya oğlan sabahın ilk saatlerinde anasının ve babasının yanına cepleri dolu döndüğünde bir 'Haraşo!' takdir nidasıyla karşılandı." Koçu, **"Beyaz Ruslar"**, s.2625

[776] Davis, C. Claflin, **a.g.e**., s.193

[777] Büyükünal, Feriha, **Bir Zaman Tüneli: Beyoğlu**, 2. Baskı, İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2006, s.49. Kokain müşterileri çoğunlukla Amerikalı denizcilerdir. İçki yanında uyuşturucu bazı genelevlerde satılmaktadır, Riggs, **a.g.e.,** s.307; Toprak, **a.g.e.,** 1994, s.344. "Bu eğlence mekanlarında İstanbul'a Wrangel ordusu döküntüleriyle gelmiş kibar Moskof kadınları garsonluk ederler. Ekseriya zabit rütbesinde olan kocalar, lokanta ve barlarda kapıcı, barmen, krupiye ya da becerisi varsa piyanist olarak istihdam edilirler. Rus aristokrasisine mensup bir generalin lokanta bulaşıkçısı ya da seyyar satıcı olması o günler için doğaldır.", Toprak, **a.g.e.,** 1992, s. 73. Toprak, Mazhar Osman'dan şu alıntıyı yapmaktadır: "… mütareke oldu, düşman orduları çekirge gibi İstanbul sokaklarına yayıldı, otomobil içinde sarhoş Amerika bahriyelileri kucaklarından zilzurna Rum dilberleri Beyoğlu'nun büyük caddelerinde resmigeçit yapıyorlardı, barlarda İngiliz neferleri viski ile zilzurna sarhoş olduktan sonra rastgelene saldırıyorlardı. Hele Fransızların koloni askerleri yapmadıklarını bırakmıyordu. Rum ve Ermeni kahpelerinin aşklarıyla çoşkun galibiyet neş'esiyle taşkın bu medeniyet ordusuna Bolşeviklerden kaçan çar enkazı da ilave edildi. Bizans ömründe görmediği sefahat hayatını sürüyordu. Lokanta ve barlarda hizmet eden birbirinden güzel Rus prensleri, kontesleri bu sarhoş alayını büsbütün çıldırtmıştı. İçki bu aşkı doyurmuyordu; beyaz toz, kokain.. aldı yürüdü. İstanbul'un mahalle kahvelerine kadar sarışın Rus dilberleri beyaz tozla yayıldı. Kokain ile halkın aklı, tombala ile parası çalınıyor, tımarhanelere kokainmanlar, eteromanlar, morfinmanlar doluyordu. İstanbul Allahlıktı, her hükümet karışıyordu, hiçbir hükümet bir şey yapamıyordu. Halk kütlesi elden gidiyordu. Topla, tüfekle, tayyare ile, bomba ile dünyanın kırk küsur milleti İstanbul'u ezememişti.

klübüyle tanıştırırlar. "Ekserisi Rus Yahudileri tarafından yönetilen bu yerlerde Osmanlı delikanlısı Ruslara özgü gece hayatı ve eğlencesini tanır."[778] Pera bölgesindeki genelevlerde Rum (% 58), Yahudi (% 18.8), Ermeni (%13.7) fahişelerden sonra dördüncü sırada % 6.4 ile Rus kadınlar gelmekte, Galata Mahallesinde ise 28'i Yunan, 307'si Osmanlı vatandaşı 335 Rum kadından sonra 169 fahişe ile Ruslar ikinci sırayı işgal etmektedirler.[779] Tombolacı Rus kızları, kahvehaleri gezerek, Osmanlı erkeklerine şans dağıtırlar.[780]

Mütareke yıllarında "yasal olarak kayıtlı iki çeşit ev bulunmaktadır: bunlar, genelevler ve pansiyonlardır. Genelevler, fahişelerin, mesleklerini alışılmış biçimde icra ettikleri yerlerdir. İkinci türdeki evler, yani pansiyonlar, randevu evleridir. Hemen hemen bütün kızlar, kendi evlerinde oturmakta ve belirli saatlerde bu pansiyonlara gelmektedirler."[781] Bazı pansiyonların sahipleri, "kiracıları fahişe güruhundan seçilerek adeta umumhane işletirlerdi; bu gibilerin bir kısmı da kötü rum gençleri kiracılarla sapık münasebetlere açılmış evlerdi."[782]

İstanbul kokaine, fuhşa esir oldu. Çar ordularına altı yüz sene karşı duran İstanbul, Rus orospularına mağlup olmuştu", **A.e.**, s.77

[778] Toprak, **a.g.e.,** 1992, s. 73, "Böylece işgal altında kan ağlayan bir kent halkının, Ruslar sayesinde biraz yüzü güler; İstanbul'un durgun ve kapalı yaşamına bir canlılık gelir." Koçu, **"Beyaz Ruslar"**, s.2625

[779] Riggs, **a.g.e.,** s.308

[780] Toprak, **a.g.e.,** 1987, Cilt: VII, Sayı: 39, s.31. "İşgal yıllarında İstanbul'un kıyı bucak hemen her kahvehanesine Rus kadınları dadanmış, müşterilerle tombala oynamaya başlamıştır. … Kolları, göğüsleri açık, güleryüzlü, sarı saçlı, mavi gözlü Rus dilberlerini karşılarında görenler keselerinin ağzını açmakta fazla direnmezler; tombala oynayarak evin rızkını Rus dilberlerine kaptırırlar. Tombala o denli yaygınlaşır ki, milli afet olarak görülür. … Ahmet Hamdi Başar başkanlığında çoğu Darülfünun öğrencisi, üç dört yüz üyeli bir Tombalayla Mücadele Derneği kurulur. Tombalayla halkın soyulduğunu, sosyal huzursuzluğa yol açtığını ileri süren dernek üyelerini seferber eder; kahve kahve dolaşarak kahvehane sahiplerini tehdit ederler, Rus kadınlarına gözdağı verirler. Tüm bu ittihatçı yöntemler para etmeyince de kahvelere girip halka tombalanın mazarratı üzerine konferans verilir: İstanbul erkeği bu sevdadan vazgeçirilmeye çalışılır. Bu arada tombalanın dinen caiz olmadığı üzerine camilerde de vaaz verdirtilir. Çabalar bir süre sonra meyvasını verir. Tombalacı Rus dilberler kazandıkları mevzileri terk etmek zorunda kalırlar; kahvelerden çekilirler", Toprak, **a.g.e.,** 1992, s.75-76. Bu dönemde İstanbul'da 231 konsomatrisin çalıştığı 58 bar vardır ve bunların 23'ü Beyoğlu'ndadır. Konsomatrisler dışında fahişe olarak çalışan Rus kızlarda bulunmaktadır, Büyükünal, **a.g.e.,** s.49. "Sefil Rus kafileleri para kazanmak için her yola başvururlar. Hatta Osmanlı'nın ata sporundan esinlenerek kadın güreştirirler. Gazetelerde Rus madmazelleri tarafından güreş; dokuz kısımdan mürekkep: fiyatlar 15 kuruş türü ilanlara rastlanır.", Toprak, **a.g.e.,** 1992, s.73

[781] Riggs, **a.g.e.,** s.305

[782] Koçu, Reşat Ekrem, "Ev, Pansiyonlar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:10, İstanbul, Koçu Yayınları, s.5407

Resmi kayıtlara göre Mütareke yıllarında İstanbul'da "vesikalı" 2125, "vesikasız" 979 fahişe çalışmaktadır. Bunların dışında da binin üzerinde kadınının zaman zaman fuhuş yaptığı polis makamlarınca bilinmektedir. Vesikalılar içinde çoğunluğu 774 kişi ile Müslüman kadınlar oluşturur. Gayr-ı Müslim Osmanlı kadınları arasında 691 Rum, 194 Ermeni, 124 Musevi vesika sahibidir. Kapitülasyonların gözetimi altında her türlü mesleği icraya izinli Osmanlı tebası dışındakilerden, Osmanlı umumhanelerinde çalışan yabancı "sermaye"ler arasında 171 fahişe ile Ruslar birinci sıradadır. Onları Yunan, Avusturyalı, Romen ve İtalyan kadınlar izler. İstanbul umumhanelerinde, Fransız, Sırp, Bulgar, Alman, Polonyalı, Arap, Yugoslav, Amerikan ve İranlı az sayıda kadın da çalışmaktadır.[783]

Beyoğlu'nda Abanoz, Ziba ve Galata bölgeleri, Anadolu yakasında Üsküdar Bülbülderesi ve Kadıköy'de umumhaneler bulunmaktaydı. Bunlar yanında, düşük gelirli Müslümanların gittikleri Kasımpaşa'da ve yüksek gelirlilerin devam ettiği Şişli'de de buluşma yerleri mevcuttu. Beyoğlu bölgesindeki umumhaneler Hıristiyan ve Musevilere, Üsküdar ve Kadıköy'dekiler Müslümanlara aitti. Galata bölgesinde Müslüman kadın çalışmazdı.[784] Anadolu yakasında ise gayr-ı Müslim'e pek rastlanmazdı. Rus fahişeler her iki yakada da görülmekteydi. Üsküdar'daki genelevler Galata'dakilere oranla daha temiz, Kadıköy'dekiler ise Üsküdar'dakilere oranla daha tertipli, düzenlidir. Genelevler pansiyon ve oteller şeklinde açılmaktaydı.[785] Bar, cafe, lokantalarda çalışan kadınların ise yakın civarlarda özel

---

[783] Toprak, **a.g.e.,** 1987, s.31-32; Toprak, **a.g.e.**, 1994, s.343, bunların dışında "zenci" fahişeler de bulunmaktadır, A.e., s.344

[784] Galata genelevleri için Münir Süleyman Çapanoğlu şunları aktarmaktadır: "… sermayeleri umumiyetle hastalıklı, güzelliklerini ve tazeliklerini Beyoğlu evlerinde harcadıktan sonra Galata sokaklarına düşmüş, allıklı, rastıklı, sürmeli, çoğu Rum, bir kısmı da Ermeni ve Yahudi, gayet yapışkan, arsız karılardı. Bir içki sofrası kurulur, yarı Türkçe yarı Rumca fuhşiyat terennüm edilir; ve türlü rezaletle içilirdi. Umumhane uşakları da, yine körpelik çağları geçmiş kötü Rum gençleri olup, hemen her evde o karılardan birinin yerine uşağı tercih edip onun misafiri olanlara daima rastlanırdı. Bazı fahişeler erkeğini Galata'nın ara sokaklarında dolaşarak kendisi bulur, alıp eve getirirdi", Koçu, **"Galata Genelevleri"**, s.5896

[785] "İstanbul'da 'otel'de geçen asır içinde … ilk defa Galata'da açılmıştı. Bu da Galata'ya 'çoşkun iyşü işret ve fuhuş yolunda yoğun ülfet ve muhabbet beldesi' kaftanını giydirmişti. … İkinci Abdülhamit devrinde asker okulları ile Darişşefaka talebesinin Galata sokaklarında dolaşmaları, cezası mektebden kovulmaya kadar varan bir suç olarak şiddetle yasaklanmıştı; umumi kanaat halinde idi ki, bir genç içkiyi, kumarı ve fuhşu Galata'dan öğrenirdi", Koçu, **"Galata"**, s.5885; Koçu, **"Galata Genelevleri"**, s.5895. "İlk Galata Otelleri çoğunlukla Rumlar ve şarkta daha kolay para kazanmayı tahayyül etmiş Avrupalılar, bilhassa İtalyanlar, Polonyalılar, Fransızlar tarafından açılıp işletilmiş ve misafirlerinin her hareketine göz yumulur, hatta bazen çeşitli fuhuş yollarında istedikleri,

odaları bulunurdu. Mütareke yıllarında Beyoğlu'nda 17 pansiyon umumhane olarak kayıtlıdır. Değişik semtlerde gizli fuhuş için müşteri kabul eden 20-25 otel bulunmaktadır.[786] Fahişeler, gerçekten sağlıksız koşullarda, çok düşük ücret karşılığında, oldukça fazla denebilecek şekilde çalışırlardı. Elde ettikleri geliri de, haraçlarını yiyen kabadayılara kaptırırlardı.[787]

Mütareke yılları umumhanelerinde çalışan kadınların yaşları genelde 19-22 yaş arasındadır. 25 yaşın üzerinde çalışan fahişe istisnai olmasına karşın, 13 yaşında vesika almış kızlar bulunmaktadır. 14 yaşında kızlar, zührevi hastalık tedavisi

---

otel idarecileri ve müstahdemleri tarafından temin edilir, müstahdemler arasında kaşı gözü yerinde olanlar sapık taleplere kendilerini bile arz ederlerdi", Koçu, **"Galata Otelleri"**, s.5919

[786] Riggs, **a.g.e.,** s.306-307; Toprak, **a.g.e,** 1994, s.344; **,** Toprak, **a.g.e.,**1987, s.37-38. Galata'da bulunan fuhuş hanelerinin büyük çoğunluğu pislik içindedir; bu nedenle İngiliz, Fransız ve İtalyan işgal güçleri bu mahalle askerleri için yasak bölge ilan etmişlerdir. Yahudi Genç Kızları ve Kadınları Koruma Cemiyeti Genel Sekreteri Samuel Cohen hazırladığı rapora göre, Galata'daki genelevler, kötü beledi hizmetlerin verildiği, pislik içindeki yerlerdir. "Umumhane sakinleri", önü tel örgüyle kapalı ve sokağa bakan küçük bir bölümde alçak bir tabure, sandık vb.'nin üzerinde, neredeyse tamamen çıplak kabul edilecek şekilde oturmaktadır. Tel örgüler, müşterilerin kızlara ellemelerini engellerken, kadınların seslenmelerine olanak vermektedir. Her evde "Madam" kızlara görecek kapıya yakın bir yere oturur. Cuma ve Pazar günleri ile bayramlarda sokaklar dolu "işler" hareketlidir. Geceleri çoğunluğu denizci her uyruğa sahip müşteriler sokakları doldurmaktadır. Kızların çoğunluğu ise Rus ve Polonyalı Yahudilerdendir. Pera'da ise durum farklıdır. Pera'da Yahudi genelev işletmecisi ve kabadayı görülmemektedir. Sermayelerin çoğunluğu Fransız, Alman, Rum, Rus, Rumen, Ermeni'dir. Bu kadınlar, sokaklarda piyasa yapar, kafeler ve müzikollere giderler ve üst sosyal sınıflardan Türk ve yabancıların müşteri oldukları "flaş" fahişelerdir. Şarkı söyleyip, dans eden bu "artistler", fahişeden başka bir şey değillerdir, gösterileri bittikten sonra, başka yollardan para kazanmak için müşterilerin arasına girerler. Pera'da kendi hesaplarına çalışan fahişelerde vardır. **(**Cohen, **a.g.e.,** s. 6-9), Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/. Üsküdar'daki umumi evler Bülbülderesi'ndedir, "en namlı evler de Nigar'ın, Halide'nin, Sütcünün kızı Kadriye'nin, Karakaş Melek'in, Vecdiye'nin ve Saliha'nın evleri idi. Arab Saliha diye meşhur olan sonuncu evin sahibi, fuhuş aleminin çok cüretkar bir esir tüccarı halinde bir karıydı. İstanbul'un köşe bucağından türlü hile ve hud'ayla kandırıp fuhuş girdabına sürüklediği kızlardan kimsesiz garipleri kendi evinde işletir, ailesi efradı tarafından Bülbülderesinde izinin takib edilmesi ihtimali olanları evinde tutmaz, Bursa'ya, Balıkesir'e, İzmir'e ve hatta daha uzaklara Konya'ya, Kayseri'ye göndererek oradaki kırmızı fenerli ev sahiplerine yüksek ücretlerle devrederdi", Koçu, Reşat Ekrem, "Bülbülderesi Umumhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:6, İstanbul, 1963, s.3173

[787] Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/, Çankırılı Ahmet Kemâl Üçok anılarında (Üçok, Ahmet Kâmil**, Görüp İşittiklerim,** Ankara, Okuyan Adam Yayınları, 2002, s. 290-291) Galata'da fuhuş yapılan bir evi ve çalışanları şöyle tasvir etmektedir: "Lehli kadına sabahtan beri on altı marka aldığını söyledi. En aşağı bir hesapla dokuz marka da gece alırsa yirmi beş marka eder. Her marka için asgarî bir hesapla on dakikalık bir delk ü temas farz olunsa tam dört-on saat eder. Halbuki iki kavak dalı yarım saati birbirine sürtülse kuru otları yakacak kadar bir hararet hasıl olur. Yirmi beş markanın bedeli yüz yirmi beş kuruş olup bunun yarısı ev sahibine – sermayenin elbise, yemek, haftada bir gezme, belediye doktorunun tayin edeceği hastalık vukuatı buna cezalı denir karşılığı olarak- aittir. Geri kalan altmış iki buçuk kuruş ise bu zavallı kadında kalmayıp ya sevdalı veya belâlı'nın eline geçer. Zaten böyle düşmüş kadınların en yükseğinden en süflîsine kadar hayat ve vücutları (müşteri, sevdalı, belalı)lar arasında taksim edilir. Sevdalı kadının sevdiği erkek olup müşteriden aldığı parayı bu erkeğin üstüne başına sarf eder."

görmektedir. Pek çok yoksul kız, bar[788], cafe, meyhane[789] ve lokantalarda[790] fuhşa düşerdi. Küçük yaşlarda kendilerini kandıran sevgilileri tarafından iğfal edilip, umumhanelere teslim edilen ya da satılan kızlara rastlanılmaktadır.[791] Meslek kariyerinin bundan sonraki noktasında genelevler yer alırdı. Geneleve düştükten sonra bar ve pavyonlarda şarkıcı ya da dansöz olarak çalışılır, buralardan genelevlere müşteri ayarlanırdı.[792]

Umumhaneye düşen fahişenin en önemli riski zührevi hastalıklardır. Zabıta kayıtlarına göre, oniki yaşındaki kızlarda zührevi hastalıklar görülmektedir.[793] Bu yaygınlaşma neden ile, 18 Ekim 1915 günlü Emraz-ı Zühreviyyenin Men-i Sirayeti

[788] 1800'lerin sonlarına doğru açılan balozların devamı olarak barlar, "1918 mütarekesinin imzasından ve İstanbul'un İtilaf Devletleri silahlı kuvvetleri tarafından işgalinden sonra açıldı. … İstanbul'un ilk barlarını Rus mülteciler açtı. … Açdıkları barlar, hakikaten birer kibar sanat mahfili oldular, fuhuş dahi bir nezahet hissesine büründü, bayağılaşmadı", Koçu, Reşat Ekrem, "Bar, Bar-Pavyonlar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:4, İstanbul, 1961, s.2106-2110

[789] "Türkiye'deki meyhaneler iki kategoriye ayrılabilir; bunlar, özellikle biranın ve diğer alkollü içkilerin sunulduğu birahaneler veya yemek veya yemek ve içki servisi yapılan kafelerdir. Kentin her mahallesinde birahaneler mevcuttur. Bunların büyük bir bölümü, kalitesiz dansların yapıldığı ve fahişelerin mesleklerini icra ettikleri, kötü şöhretli yerlerdir.", Deaver, G.Gilbert, "Eğlence", Clarence Richard Johnson M.A., (ed), **İstanbul 1920**, Çev. Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995, s.226

[790] Riggs, **a.g.e.,** s.309 Mütareke İstanbul'unda "58 bar ve buralarda çalışan 231 garson kız bulunduğunu görüyoruz. Pera bölgesindeki barlara, çoğunlukla Müttefik askerleri ve denizciler devam etmekte, Tophane bölgesindeki barlara ise Amerikan ve İngiliz askerleri ve denizcileri gitmektedir. Pera bölgesinde çalışan kızlar kayıtlı değildir ve yaşları on üçten başlamaktadır. Galata bölgesinde çalışan bütün kızlar kayıtlıdır. Bu barlarda çalışan çoğu kızların aynı sokakta veya yakın sokaklardaki evlerde, kendi odaları vardır. Galata'daki kızların pek çoğu tescilli genelevlerden gelmektedir. Ayrıca, Kadıköy ve Moda'daki bazı lokantalarda, çoğunluğu Rus olan garson kızlar çalışmaktadır. Bu kızlardan bazıları, Kadıköy Muayenehanesi'ne fahişe olarak kayıt edilmişlerdir. Bu kafelerde ve barlardaki kızlar müşterilerini kendi odalarına veya evlerine götürmekteler. Bu tür bir hayat bir fuhuş evine girişin başlangıcı demektir. Bu evlerde düzenli çalışanlar arasında, şarkıcı ya da dansçı olabilecek yetenekte kızlar varsa bu kızlara, barlarda gösteri için mutlaka talep vardır ve kızlar bu yolla pek çok müşteri bulabilmektedirler.", **A.e.**, s.311-312. Cafe ve lokantalarda çalışan Rus garsonlar yanında zaman içerisinde Rus lokantaları da açılmıştır. Başkente pastahane zevkini de tanıştıran Ruslardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında güzel hizmetçi kızların çalıştığı Rus lokantalar ve pastahaneler ile Türk işletmecilerin rekabet şansı bulunmamaktadır, Toprak, **a.g.e.,** 1992, s.76

[791] Koçu, Reşat Ekrem, "Despina (Kara)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4518-4519

[792] Toprak, **a.g.e.,** 1994, s.344. Bu dönem, tiyatro oyunculuğunun namuslu olmayan işlerden sayılması dikkat çekicidir. "1920'de çıkartılan bir kararname Müslüman kadınların tiyatro sahnesine çıkmalarını yasaklamaktaydı. Bir Türk tiyatro şirketinin müdürü bu yasağın mantığına karşı istihzalı bir yaklaşımla, 'yetkililer ahlaksız bir hayat sürdüren kadınlara izin belgesi veriyorlar, hatta belgeler Halk Sağlığı İdaresi'nin doktorları tarafından imzalanıyor. Böyle bir durumda, ahlaksızlık için verdikleri izni, nasıl oluyor da sanat için vermiyorlar, anlamıyorum' (**The Orient**: 46, 13.10.1920, s.453) diyordu", Crıss, Bilge, **İşgal Altında İstanbul 1919-1923**, 5. Baskı, İstanbul, İletişim, 2005, s.46

[793] Zührevi hastalıklarda görülen yaygınlaşma sadece fuhuş yapan kadınlarda görülmemektedir. Aynı zamanda erkekler arasında belsoğukluğu ve frengi hastalığı yaygınlaşmıştır, Ali Rıza Bey (Balıkhane Nazırı), **a.g.e.**, s.191

Hakkında Nizamname'si çıkartılıp, bir zührevi hastalıklarla mücadele teşkilatı kurulur. Bu teşkilat, başkentte Polis Müdüriyet-i Umumiyyesi, taşrada ise mahalli mülki makamlara bağlanır. 1915 tarihli bu Nizamname ile Osmanlı tarihinde ilk kez fahişe ve fuhuş mahalleri hakkında ayrıntılı hükümlere yer verilmiş, fahişeler sınıflandırılmış, fuhuş yerlerini işletme kuralları belirlenmiştir.[794] Umumhanelerin İstanbul'da Beyoğlu ve Üsküdar mıntıkalarında açılmasına izin verilmiş, diğer yerlerde açık bulunan yerlerin zabıtanın verdiği müddetten sonra kapatılması istenmiştir. Umumhane açması menedilen kişiler[795] ve umumhane açmak için yapılacak işlemler ayrıntılı düzenlenmiştir. Fuhuş yapılmasına izin verilen

[794] Nizamnameye göre, fahişe, "menfaat mukabili veya itiyadi bir suretle kendisini başkalarının zevklerine hasretmeyi sanat ittihaz ederek mütaaddit erkeklerle münasebette bulunan kadına" denir. Fuhuş mahalli, "bu kabil 2 veya daha ziyade kadınların gerek toplu olarak gerek ayrı ayrı odalarda teker teker oturdukları, veyahut fuhuş yapmak için muvakketen toplandıkları yerlere 'Umumhane' denir. Pansiyon namı altında kullanılıp, her odası evvelki kiracısı tarafından kar ve zararı kendilerine ait olmak üzere ayrı ayrı bir veya müteaddit fahişelere kiraya verilen hanelere de Umumhane denir." Buluşma mahalli ise, "sahibi veya kiracısı tarafından müteaddit kimselere müteaddit defa fuhuş yapmak ve buluşmak için tahsis edilen yerlere 'Buluşma Mahalli' denir. Nizamname, fahişelerin tasnifine "sürtükler" ile başlar: "Öteberide müşteri bulmak sanatını icra eden ve 'Sürtük' denilen fahişeler umumhanelerin bulunduğu mıntıkanın haricinde oturamazlar. Umumhane, pansiyon ve buluşma yerlerinden başka yerlerde müşteri kabul edemezler. Bunların behemehal bir umumhane veya pansiyonda kayıtlı olmaları ve bir hüviyet varakası almış olmaları lazımdır. Otellerin ve fuhşa mahsus olmayan pansiyonların fuhuş mahalli ittihaz edilmesi caiz değildir. Bir otelde mükerreren fuhuş yapıldığı ve sahibinin de haberi olduğu halde buna müsaade ettiği anlaşılırsa menedilir ve umumhaneler hakkındaki kaidelere tabi tutulur." "Fahişelerin sokak ve caddelerde müşteri aramak üzere mütemadiyen dolaşmaları ve yollarda durarak beklemeleri yasaktır. Fahişelerin umumi mahallerde ve sokaklarda halkı rahatsız edecek derecede tecavüzler ve sarkıntılıklarda bulunmaları ve fuhuş yapmak maksadile fiili teşebbüslere girişerek bazı kimseleri davet etmeleri yasaktır. Aykırı hareket edenler cezaya çarptırılarak ecnebi tebaadan iseler hudut harici edilirler. Nizamname'de ikinci bir grup fahişe "metres"lerdir. "Yalnız muayyen bir erkek ile münasebette bulunarak 'metres'lik eden kadınlar alelade kayıt muamelesine tabidirler. Bu gibiler sair şahıslarla da temas suretile fuhuşu sanat ittihaz ettikleri takdirde fahişeler hakkındaki hükümlere tabi tutulurlar. Nizamname, umumhaneleri dört, pansiyon şeklindeki umumhaneler ise iki sınıfa ayrılmıştır. Umumhaneler ayrıldığı sınıflara göre kendilerine tahsis olunan mahallerde yer alırlar. Pansiyonların sınıflara ayrılması, binanın döşemesi, banyoları ve sahiplerinin "ahval ve hüviyeti" dikkate alınarak yapılır. Üçüncü ve dördüncü sınıf umumhanelerin sermayeleri ve sürtükler tıbbi kontrol için muayeneye gitmek zorundadırlar. Diğer sınıflar, fark ücretini ödemek koşulu ile hanelerinde muayene edilirler, farkı ödemeyenler muayenehaneye gitmek zorundadır.

[795] "Aşağıda yazılı şahısların bizzat veya müstear isimle veya vasıtalı olarak umumhane açmaları caiz değildir. a) 25 yaşını ikmal etmemiş olanlar, b) mahcurlar, c) cinayet, hırsızlık, yankesicilik, sahtekarlık, kalpazanlık, cinayet işleyenleri saklamak, yataklık, emniyeti suiistimal, dolandırıcılık, kadın ve erkekten genç çocukları fuhşa tahrik gibi cürümlerle mahkum olup ta müddetlerini ikmal ettikleri tarihten itibaren 15 seneyi doldurmamış olanlar, d) zabıta tarafından idari sebeplerden dolayı umumhaneleri müddetsiz olarak kapatılıp ta aradan 3 sene geçmeden tekrar açmak isteyenler. Yukarıdaki sayılan şartlardan biri noksan olarak açılmış umumhane varsa derhal kapatılır. (a, b, c, d) fıkralarında belirtilen hallerden ötürü mahkum olan umumhaneci mahkum olduğu tarihten itibaren sanatını icradan menedilir. Umumhanesi zabıtaca kapatılarak kendisi bizzat sanattan menedilen şahıs vasıtalı olarak sanat icra etmekten de mahrum olur. Bu suretle muvazaalı olarak umumhane idare eden şahıs dahi aynı suretle sanat icrasından menedilir."

pansiyonların "namus sahibi ailelerin oturdukları hanelerin yanıbaşında ve karşılarında" açılmasına müsaade edilmemiş, zabıtaca "mahzuru olmayan otel vesaire gibi umumi müesseseler arasında" bulundurulmasına dikkat edilmesi istenmiştir. Bir mahallin buluşma yeri olması zabıtanın iznine bağlanmıştır.[796] Umumhane sahibinin görevleri sıralanmış, "sermayeleri" ve "hizmetçileri" ile ilgili detaylı bilgilerin zabıtaya teslimi istenmiştir. Evrakın zabıtaya tesliminden alınması akabinde "sermayelerin" doktor tarafından muayelerinin yapılması emredilmiştir.[797] Bu işlemleri tamamlanmasının ardından, başkentte Polis Umum Müdürlüğü, taşrada mahallin en büyük polis amiri tarafından "sermayelere, isim, şöhret ve fotoğrafını havi tasdikli birer hüviyet varakası" verilmektedir. Hüviyet varakası olmayan sermayelerin sanat icra etmesi yasaklanmış, varakası olmayan kadınları kabul eden evlerin kapatılması emredilmiştir.[798] 18 yaşını bitirmeyenler "sermaye" olamazlar. "Sermayeler", istediklerinde evlerine dönebilir, diğer bir umumhane ya da mahalleye gitmekte serbesttirler[799]. Umumhanede kalmalarını zorlamak için "borca sokulmaları veya diğer umumhanecilere satılmaları yasaktır." Umumhanelerde kumar oynanması ve esrar içilmesi yasaktır. Umumhaneler içki ruhsatı almak şartı ile fiyatını "mutedil seviyede" tutarak içki satışı serbesttir.[800] 18 yaşından küçüklerin ve üzerlerinde üniforma olan mektep talebelerinin umumhanelere alınması yasaktır. Umumhaneciler ve sermayeler, kapılar ve birinci kat pencerelerine oturamaz, "müşteri çekmek için söz atamazlar."

Osmanlı toplumunda fahişenin ikinci büyük mesleki riski, külhanbey ya da kabadayı aleminde yaşayan erkekler alır. Sermayelerin "belalıları" olan bu bıçkın erkekler, genelevler civarındaki kahvehanelerde bulunur, "dost"larının aldığı

[796] Umumhanelerin tek kapısı olması ve müşterilerin kolayca kullanacakları telefon tesisatı kurdurmaları istenmektedir. Umumhaneler kapılarına, kendilerine ait hususları levha halinde asacaklardır. Buluşma yeri kabul edilen binanın odaları erkek ve kadınlara kiralanamaz, açan şahıstan başkası oturamaz.

[797] Zührevi hastalığa yakalanmış kadınlar, iyi oldukları hüviyet varakalarına işlenmedikçe çalıştırılamazlar. Fuhuşu sanat edinen kadınlar kayıt ve muayeneye tabidir.

[798] Buluşma yeri sahibi çalıştırdığı fahişenin hüviyetini, bulundukları odada bulunan bir masanın üzerinde bulunacak deftere kaydeder, 24 saatlik faaliyetlerini polise vermeye mecburdur. Pansiyonlara dışarıdan geçici bir süre fuhuş yapmak üzere kadın getirilemez.

[799] Sermayeler yer değiştirmek istediklerinde, polise başvurup, nakli mahal vesikası alırlar. Umumhane sahibi bu vesikayı görmeden sermayenin eşyasını veremez, hesaplarını kesemez. Habersiz ayrılan sermeyelerin polise bildirilmesi zorunludur.

[800] Geceleri çevreyi rahatsız etmemek koşuluyla umumhanelerde çalgı çalınması serbesttir.

müşterilerinin çetelesini tutup, külhani argosunda "markaçılık" yaparak, akşamleyin sermayelerini "ziyaret" ederek, "hasılatı" bölüşürlerdi.[801]

İşgal yıllarında, genelevlerin denetimi fiilen işgal polisindedir. Kentte yabancıların, özellikle askerlerin gireceği bölgeler belirlenmiş, buralar işgal polisinin kontrolüne bırakılmıştır. 1915 Nizamnamesinde, genelevler polis müdürlüğünce atanan sivil görevli tarafından denetlenir. Aynı Nizamname, polise, fuhuşla uğraşanları veya kayıtsız fuhuş icra edenleri tahkik ve meydana çıkarma görevini vermiştir. Bu çalışma için İstanbul'da özel memurların tahsis edilmesi istenir. İşgal polisinin çok titizlik gösterdiği fuhuş denetimleri, Pera'da, Galata'ya göre daha sıkıdır. Genelevlerin açılış kapanış saatleri ciddi şekilde denetlenmektedir. Sıkı polis kontrolüne rağmen, kızların buralarda zorla tutulduklarına dair kanıt bulunamamıştır. İşgal polisi, sağlık koşulları konusunda da denetim yapmakta, kadınların sokaklarda veya evlerin kapılarında durmalarına ve müşteri davet etmelerine izin vermemektedir.[802] Osmanlı polisi ise fuhuşla mücadele konusunda çok istekli değildir. Düşük maaş alan polislerin rüşvet karşılığında fuhuşa göz yummaları mücadeleyi zorlaştırmaktadır.[803] "Osmanlı Devleti fuhuş piyasasının serbestçe

---

[801] Toprak, **a.g.e,** 1994, s.344; Koçu, Reşat Ekrem, "Abdullah (Arap)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:1, İstanbul, 1958, s.29-30; Hiç, Vasıf**,** "Dimitri (Yamalı)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966, s.4591; Alus, Sermet Muhtar, "Dost Gecesi, Dost Sofrası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968, s.4714-4715; Koçu, Reşat Ekrem, "Esma (İspir Ağa Kızı)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:10, İstanbul, Koçu Yayınları, s.5305-5306; Koçu, **"Galata Genelevleri"**, s.5896; Saraçoğlu, **a.g.e.,** s.174; Ali Rıza Bey (Balıkhane Nazırı), **a.g.e.**, s.42; Ulunay, **a.g.e.,** s.16-25. Genelevlerin çevresindeki meyhanelerin müdavimleri ya da sahipleri olan kaçakçı veya kabadayılar, "şeytani görünümlü"dürler. "Bunlar sokaklarda genellikle rastlanan sert görünümlü serserilere benzer simalar olmayıp soğukkanlı, içten hesaplı alçaklardır. Hayattaki tek amaçları çalışmadan para elde etmek ve en süratli bir şekilde o parayla kumar oynamaktır. Aralarından birçoğu aşırı paralı kişilere benziyor. … Yetkililer hiçbir mani ve zorluk çıkarmamaktalar. Bir veya iki yerde bir nevi nöbetçi kulübesi gibi bir yerde bulunan bir polis memuru dışında en ufak bir murakabe görünmemektedir", (Cohen, **a.g.e.,** s. 6-9), Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/

[802] Riggs, **a.g.e.,** s.307; Peet, William Wheelock, "Kent Yönetimi", Clarence Richard Johnson M.A. (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev. Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995

[803] Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/ "Samuel Cohen bu durumu şöyle aktarıyordu: 'Halihazırda beyaz kadın tedarik edenlere karşı bir kanun yok ve polis bu ticareti önlemek için gayret etmede hiç yardımcı değil. Konstantiniye'de kadın ticareti meselesine fuhuş meselesi de dikkate alınmadan değinilemez. Birçok kişi her iki mesleği yaparak zengin olmuşlardır ve bana polis amirlerinin işbirliğini sağlamanın ne kadar zor olduğu belirtilmişti. Bu polis memurları çok düşük maaşlar almaktalar ve çoğu zaman maaş alabilmek için uzun zaman beklemek zorundalar. Bu yüzden gözlerini kapatarak veya hatta kabadayı, fuhuş tacirleri ve umumhane sahiplerine aktif bir şekilde yardım ederek biraz para kazanma fırsatını yakalamaları fazla şaşırtıcı değil. Yakın zamanlarda bazı fuhuş

işlemesine yol açan lâkayt tutumlarını 1915 yılında değiştirecekti. İstanbul Polis Müdürü Osman Bedri Bey Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'na girmesinden ötürü kendisine verilen neredeyse diktatörvari güç nedeniyle fuhuş piyasasına bir son verecek, bu işle iştigal eden elebaşları gözaltına alıp onları sınırdışı edecekti.[804] İstanbul Béné Bérith Locası elebaşların sınırdışı edilmeleri için Bedri Bey'e gerekli istihbarat bilgilerini vererek yardım edecekti.[805,,806]

Ekim Devrimi sonrası İmparatorluk coğrafyasına sığınan Ruslar, "Kurtuluş Hareketi" ve sonrasında "memleketin iktisadi ve içtimai nizamında bir anarşi unsuru istidadını göstermeğe başlamışlardı. Gerek kaçanlar, gerek bunların memlekete serbestçe girmeleri ve seyahat etmeleri, bir çok mahzurlar tevdi ettiğinden, bir takım kayıt ve şartlara tabi tutulmaları zarureti hasıl olmuş ve bu maksatla ilk olarak 2 Temmuz 1340 (1921) tarihli Seyrüsefer Talimatnamesi yapılmıştır." Talimatname'ye göre, "İstanbul limanının Beyaz Ruslar ve Rus Yahudileri için transit merkezi ittihaz ve transit muameleleri yapılmasına müsaade olunamaz. Türk ekonomik müesseseleri başında bulunup tetkikat için muvakkaten Avrupa'ya giden Beyaz Ruslar müessesenin kefalet ve delalatiyle tekrar memlekete kabul edilebilir. Bundan sonra Türkiye'ye Beyaz Rus kabul edilemez. Bunlardan Müslüman olanlar mültecilere ait hükümlere uymak şartiyle kabul olunurlar. Beyaz Rus mültecilerin kendi nam ve hesabına Türkiye'de seyahatlarına müsaade edilemez. Yalnız Türklerin ve bir Türk

---

tacirlerini yakalamak için gayret sarf edilmiştir ancak bu adamların her zaman [yakalanacakları konusunda] vaktinde bilgi sahibi olup kaçıp saklanmaları ise oldukça dikkat çekicidir.' (Cohen, **a.g.e.,** s.11-12.)"

[804] Bristow, **a.g.e.**, s.184. Dönemin Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau, Washington'a gönderdiği bir raporda (**NARA**, Records Group 59, 24 Mart 1915 tarih ve 867.1152/3 sayılı belge (**EK 16**)), "beyaz köle ticareti" yapan kişilerin uluslararası ilişkilerini, kurbanlarını kandırma yöntemlerini, fuhşa zorlamak için kullandıkları şiddeti ve "Polis Amiri Ekselans Osman Bedri Bey" yönetimindeki polis mücadelesinden bahsetmektedir. Morgenthau'ya göre bu yasadışı ticaret, organize olmuş bir "çete" faaliyetidir ve "sahte bir sinegogun" faaliyetleri altında gizlenmektedir. Morgenthau, "çete" üyelerini ve organizasyonda yer alan diğer kişileri analiz etmekte, kendisine yardımcı olan polis güçlerinin ödüllendirilmesini istemektedir. Üçok anılarında, Osman Bedri Bey'in kendisine verilen uluslararası teşekkür belgesini gösterdiğini söylemektedir, Üçok, **a.g.e.,** s.417-418

[805] Bristow, **a.g.e.**, p.279

[806] Bali, **"Yirminci.."**, www.rifatbali.com/ "Sınırdışı edilen 168 fuhuş tacirlerinin hangi meslek dallarına ait oldukları incelendiğinde yirmisinin erkek terzisi olması son derece ilginçti. Bu da bir tarihçinin 1900'lü yıllarda kadın terzilerin durumu ile ilgili bir araştırmasında yer alan 'bazı terzihaneler işi daha da ileri götürerek fuhuşa da dökmüşlerdi' tespitinin Aşkenaz erkek terzileri için de geçerli olduğunu göstermekteydi. (Karakışla, Yavuz Selim, "Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri-I (1869-1923)", **Tarih ve Toplum**, S: 232, Nisan 2003, s.11-19)"

müessesesinin kefaleti ve delaletile ve yine mahallerine dönmek şartıyle seyahatleri caizdir. Türk Müslüman kadınlariyle evlenmiş ve Türk tabiiyetine girmeyi kabul eden mülteci Beyaz Ruslar ve Türk tebaasından biriyle evlenmiş olan mülteci Beyaz Rus kadınları, Türkiye'de bulunan mülteci Rus Müslümanlarının aile efradı memlekete kabul olunur. İçişleri Bakanlığı İstanbul'daki Beyaz Rusları memleketin muhtelif kısımlarına göndermeğe ve onlara ikamet mıntıkası tayinine yetkilidir."[807] Mütareke yılları İstanbul'un gece yaşamının renkli simaları sarışın "Rus dilberler işgal sonrası da sorun olmaya devam eder." Bu sarışın göçmenlere gönlünü kaptıran İstanbul beyefendileri "soyulup soğana çevrilir. Hatta kimi kez, bu tutku beraberinde morfin ve kokaini getirir. Rus göçmen … tepki doğurmakta gecikmez. 1923'ün yaz aylarında seçkin zevattan kırk kadar İstanbul hanımefendisi hükümete bir istida verir: Rus kadınlarının İstanbul'dan kovulmasını isterler. Dilekçede, düşmanlarımızın Bolşevikler önünden kaçan şimal döküntülerini bir şer ve fesad amili olmak üzere kasden İstanbul'un nezih muhitine soktukları belirtilir.[808] **(EK 17-18).** Yürürlükte olan 1921 Seyrüsefer Talimatnamesi ve toplumsal tepkiler, İstanbul Yahudi toplumunun göçüne sebebiyet verir. Bunların bir grubu daha önceden ilişkili oldukları Arjantin Buenos Aires'e taşınırlar.[809]

---

[807] Alyot, **a.g.e.,** s.641-643. Bu Talimatname, 7 Kasım 1930'da yayınlanan Seyrüsefer Talimatnamesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni Talimatname'de, "Beyaz Rus meselesi artık mevzuu bahis olmadığından onlara müteallik maddeler tamamıyle kaldırılmıştır" denilmektedir. 1930'da "savaşların ortaya çıkardığı mülteciler sorunuyla gelişip serpilen ve İstanbullu Yahudileri son derece rahatsız eden Yahudi fuhuş tacirleri ve onların işlettikleri genelevler meselesi sona erecek, bu tarihten itibaren İstanbul'un fuhuş âleminde artık Yahudilere rastlanmayacaktı." Bristow, **a.g.e.,** s.320-321. 1856 yılında başlayan ve Ekim Devrimi sonrası hızlanan Beyaz Rus göçünün dokuz yıl içinde çözülmüş olması dikkat çekicidir. Beyaz Rus göçü, kadın ticareti ve fuhuş konuları ile birlikte geliştiğinden Türk toplumsal yapısı için sorun kabul edilmişti. Bu nedenle, çözülen sorunun fuhuş konusu olduğu değerlendirilmelidir. Fuhuşla uğraşan Yahudi asıllı Rus göçmenler sahip oldukları uluslararası ağları kullanarak, yurt dışına çıkmış olmalılar.

[808] Toprak, **a.g.e.,** 1992, s.75. "Rus kadın ve kızlarının cazibesi, namus ve iffet telakkileri başkadır. Hanımlarımızın kocalarına ve çocuklarına hülul etmişlerdir. Kızlarına kötü örnek olmuşlardır. Onsekiz ile otuz yaş arasında hemen her Türk erkeği Rus barlarına, kafeşantanlarına, lokantalarına devam ederek morfin, kokain, eter, kü'ul müptelası olmuştur. Bu nedenlerle, İstanbullu hanımefendilere göre, Türk ırkı tehlikeye maruz kalmış, Milli Mücadeleyle gerçekleştirilen büyük kurtuluş akamete mahkum edilmiştir. Binaenaleyh Rus dilberlerin hemen ülkeden kovulması gerekmektedir. İstanbul hanımlarının dilekçesi erkek mahfilinde olay yaratır. Türk erkeklerine iftira edildiği, başta Türk Ocağı reisi olmak üzere mütefekkir çevrece kaydedilir. Ancak, Rus göçmenlere kimse pek sahip çıkmaz."

[809] Kohen, Hazan Aaron, "Yahudi Kabadayılar Aaron Malta ve Yeşua El Kitapçı", **Tiryaki**, Yıl: 1, Sayı: 7, Şubat 1995, s.10-11

Kurtuluş Savaşı sonrası, tüm dünyadaki gelişmelere paralel olarak, fuhşun yasaklanarak, cezalandırılması yöntemi ile önlenilmesine gayret gösterilmiştir. Fuhuşla mücadele için oluşturulan uluslararası federasyon etkisi ile genelevleri kapatarak, fuhşu engelleme gayretleri başlamıştır. Liberal bir anlayışla düzenlenen 1915 Nizamnamesi yetersiz kalmış, fuhşun önlenmesi konusunda "beklenen toplumsal, ahlaki ve sıhhı sonuçları doğurmamıştır. … 1929 sonrası benimsenen devletçilik, iktisadi düsturları yanı sıra toplumsal sorunlara da eğilir. … Bundan böyle devlet aile ahlakını gözetecektir. Türk kanı ve seciyesinin sağlığı ve sağlamlığının sağlanması, milli bünyenin her türlü tehlike, hastalık ve sarsıntılardan korunması devletin yeni görevleri arasındadır. Fuhuş milletin toplumsal bünyesini, hatta varlığını tehdit etmektedir. Fuhşun önlenmesi, sağlıklı gürbüz nesiller için önşarttır. Bu amaçla hükümet nizami fuhşun kaldırılmasına çalışan uluslararası federasyonun 'umumi' evlerin tamamıyle men 'edilmesi' görüşünü benimseyerek 12 Nisan 1930 günlü 'Fuhuşla Mücadele' hakkındaki tamimi yayınlar. Tamim ertesi fahişeler sıkı bir gözetim altına alınırlar. Birçok kez fahişe avına çıkılır. Mesken mas'uniyetine tecavüz vak'aları görülür. Gelişigüzel ev basılır. Gizlilik ve ketumiyete yeterince dikkat edilmez. Haysiyet ve namus mas'uniyeti rencide olur. Bu gelişmeler karşısında hükümet geri dönüş yapma zorunda kalır. Fuhuşun tamamiyle kaldırılıp yasaklanması girişimi 1933 tarihli 'Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Nizamnamesi"yle geri bırakılır."[810] Hükümetin geri adım atmasında, genelev çalışanlarının sokağa dökülüp, kayıt dışı

[810] Toprak, **a.g.e.,** 1987, s.40. Toprak'ın 12.04.1930 tarihi Dahiliye Vekaleti Tamimi, 01.03.1930 tarihli Dahiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından vilayetlere gönderilen Talimatname olmalıdır. Bu Talimatname'ye göre, fuhuş, fuhuşa vasıtalık ve umuhanecilik yapan ecnebilerin sınır dışı edilmesi; müzikhol, bar, kafeşantan gibi yerlerde artist, şantöz olanlardan fuhuş yaptıkları tespit edilen ecnebilerin sınır dışı edilmesi, yerlilerin çalışmaktan menedilmesi; bar, kafeşantan gibi yerlerin açılmasına müsaade edilmemesi, bu işletmelerin yanında "alelade gazino ve kahvelerde ahlaksız ve uygunsuz hareketleri fuhşa teşvik eden gençlerin garson ve hizmetçi olarak istihdamının" önlenmesi; küçüklerin meyhane, bar ve kafeşantanlara girmesi ve götürülmesinin fuhşa tahrik olarak kabul edilmesi ve veli ve vasiler yanında okullu iseler okul müdürlerinin bilgilendirilmesi; umumhane açılmasına müsaade edilmemesi; mevcut olanlar ve gizlilerin kapatılması; geçmişte alınan müsaadelerle çalışan umumhanelere yeni sermaye girişine izin verilmemesi; umumhanelerde otel ve pansiyon şeklinde başkalarının yatmasına müsaade edilmemesi; içki ve çalgının yasaklanması; otel ve pansiyon odalarının müteaddit kimselere verilmesi halinde buraların umumhane kabul edilmesi; otel, hamam, umumi banyo ve deniz hamamlarda iffete aykırı hareket edenlerin fuhşa davet ve teşvikten savcılıklara sevkedilmesi; sokakta kimsesiz kimsenin bırakılmaması istenmektedir, 02.03.1930 tarihli **Milliyet Gazetesi**. 1933 Nizamnamesi'ne göre, umumi kadın: "kendilerini, başkalarının cinsi zevkine, menfaat mukabili veya itiyadi bir surette hasretmeği sanat ittihaz eden ve bu suretle müteaddid erkeklerle münasebette bulunan kadınlara umumi kadın denir." Umumi Evler: "Umumi kadınların bir

çalışmaya başlamak zorunda kalmasının etkisi bulunmaktadır. Valiliklere gönderilen bu tamimde Türkiye'nin hiçbir yerinde yeniden umumhane açılmasına izin verilmeyeceği bildirilir. Mevcut umumhaneler diğer bir umumhaneden ya da yeniden bir kadını sermaye olarak alamaz. … Yabancılardan fahişelik yapanlar, fuhuşa aracı olanlar ve umumhane işletenler sınırdışı edilirler. Keza müzikhol, bar, kafeşantan

---

arada oturarak fuhuş yaptıkları veya bu maksat için toplandıkları mahallere umumi ev denir." Birleşme yerleri: "Fuhuş maksadiyle muhtelif kimselere muvakkat zamanlar için açık bulundurulan kapalı yerlere denir." Tek başına fuhuş yapılan evler: "Fuhuşu tek başına yapan kadınların ikametgah ittihaz ve içinde fuhuş icrasını itiyat ettikleri yerlere denir." Nizamnameye göre, fuhuşla mücadele ve zührevi hastalıklarla mücadele için komisyonlar oluşturulur. Komisyonun teşekkül şartları, vazifeleri belirlenmiştir. Nizamname'de "Bir kadının umumi kadın olarak tescili için şu şartlar lazımdır: 1) Fuhuşu kendisine sanat ittihaz etmek veya fuhuşu kendisine sanat ittihaz ettiği ve bu hayattan vazgeçilmesine imkan olmadığı komisyon tarafından yapılan teşebbüsler sonunda anlaşılmış bulunmak, 2) 18 yaşını ikmal etmiş olmak, 3) Ecnebi tabiiyette bulunmamak, 4) Tabiiyetsiz olmamak. Umumi kadın olarak tescili icapedeceği komisyon tarafından yapılan tetkikat ile anlaşılan kadınların herbiri için birer sicil kartonu tertip edilip numaralandırılır. Ve kartona kadınların bir fotoğrafı yapıştırılıp isimleri, yaşları, doğdukları, oturdukları ve fuhuş icra eyledikleri yerler kaydolur. Bu karton komisyonca tensip olunacak mahalde saklanır. Kadınların nüfus hüviyet cüzdanları da makbuz mukabilinde alınarak kartona nakledilir. Bu suretle kaydedilen umumi kadınların ellerine sicil kartonunun numarasını havi ve numunesi veçhile bir hüviyet cüzdanı verilir. Bu hüviyet cüzdanında sahibinin kim olduğunu gösteren malumattan başka sicil katonundaki fotoğrafının aynı bir resmi ve senenin her ayını mahsus birer sahife üzerinde haftada iki defa yapılacak muayenelerin işaretine mahsus haneleri ihtiva eden bir kısım bulunur. Bu cüzdanlar her sene değiştirilir." Tescil edilmiş kadınlar kendilerini resmi ya da özel bir doktora muayene ettirmek zorundadır. "Umumi evler ancak polis teşkilatı ve hükümet veya belediye doktorları bulunan ve işbu nizamnamenin kayıtlarının tamamiyle uygulanmasını mümkün kılacak vasıtalara malik olan veya bu müesseselerin tesisi mümkün bulunan il veya ilçe merkezlerinde açılabilir. Mücadele komisyonu tarafından, il veya ilçenin hangi mahelle ve sokaklarında umumi evler açılabileceği evvelce tesbit edilir. Umumi evler, resmi daire ve müesseseler, ibadethaneler ve okullar yanında ve bu mahallerden görünebilecek bir mesafede olamaz." Nizamnameye göre, umumhaneler ancak polis bölgesinde açılabilecek, asayişi teminden aynı şekilde sorumlu jandarma görev alanlarında açılamayacaktır, "bu itibarla bu hususta jandarmanın vazifesi yoktur." Umumi ev açmak isteyenler, mahallin en büyük mülki amirine başvurur. Başvuruya, binanın mimari özellikleri; "istida" edenlerin, "müstahdemlerin" ve "umumi kadınların" hüviyet ve fotoğrafları; Nizamname hükümleri dolayısıyla evin kapatılması halinde itiraz etmiyeceğine dair bir taahhütname; umumi ev açmak isteyen evli bir kadın ise kocasının rıza ve muvafakatını gösterir noter tasdikli belge eklenir. Nizamname, umumi ev açamayacak olanları da belirlemiştir. Umumi evler komisyonlar ve kavga çıktığında, çağrı yapıldığında, emniyet ve asayişi bozan bir suç işlendiğinde zabıta tarafından denetlenir. Bu denetimler sonucu, umum evler kapatılmasına karar verilenler, mahallin en büyük mülki amirince faaliyetten men edilir. Bu yerler bir daha açtırılmaz, işletenlere bir daha müsaade edilmez. Otel ve pansiyonlarda, sahibinin bilgisi dahilinde mükerrer fuhuş yapıldığı ve erkeklerle gelen "fuhuş ile meluf umumi kadınlar" kabul edildiği anlaşılırsa, buralar ruhsatsız açılmış birleşme yeri sayılır. "Oteller, lokantalar, misafirhaneler ve gazinolarda ancak 30 yaşından yukarı kadınlar istihdam olabilir. Bar artistlerinin 18 yaşından aşağı olması yasaktır. Umumi kadın olarak tescil edilenlerin bu gibi mahallerde bilerek çalıştırılmaları yasaktır." Nizamname, bar arsitleri ve bar ve dans yerlerine giremeyeceklerle ilgili düzenlemeleri içerir. "Umumi ev, birleşme yeri ve tek başına fuhuş evi açmak için izin almadığı halde fuhuş maksadıyle birtakım kimselere – kayıtlı umumi kadın dahi olsa- kadın getirmeye tavassut edenler veya müsaadesi verilen ev haricinde fuhuşa tavassut tarzında faaliyet icra eden kimseler" ve kadın ve erkek namuslu genç insanları fuhşa teşvik edenler hakkında Ceza Kanunu'nun ilgili maddesince işlem yapılır. Alyot, **a.g.e.,** s.986-994

gibi yerlerde çalışan yabancı artisler, uygunsuz davrandıkları takdirde aynı işleme tabi tutulurlar.

1922'de, İstanbul'da 69 Rum, 194 Ermeni, 124 Musevi, 774 Türk vesikalı ve 1000 kadar vesikasız hayat kadını bulunmaktadır.[811] 1930'da ise 1335'i Müslüman 2512'si Hıristiyan olmak üzere 3847 "günahkar kadın", 6'sı Müslüman, 87'si Hıristiyan 93 resmi umumhanede çalışmaktadır. Gizli fuhşun yapıldığı 700'e yakın randevuevi olduğu tahmin edilmekte, "İstanbul'da kadın ve erkek arasındaki gayri meşru münasebete vasitalık edenlerin miktarı ise bunun iki mislinden az değildir."[812]

30'lu yıllarda, Tarlabaşı, Sıraselviler, Cihangir, Tophane gibi Beyoğlu semtinin bölgelerinde randevüevleri bulunmaktadır. Abanoz Sokağında ise hem genelev hem de sıra sıra randevüevleri faaliyet göstermektedir.[813]

Fuhuş karşıtı uluslararası kamuoyunun etkisinde Milletler Cemiyeti'nce 1928'de gerçekleştirilen Reşit Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Anlaşma'ya Türkiye 15.04.1935 tarihli Kanun ile katılmıştır. Anlaşmaya göre, "bir başkasının ihtiraslarını temin etmek üzere reşid bir kadın veya kızı, kendi arzusu ile olsa bile, başka memlekette fuhuş yapmak için kullanan, sürükleyen veya baştan çıkaran kimse cezalandırıldığı gibi teşebbüs ve kanuni hudutlar içinde kalmak şartı ile ihzari fiiller dahi cezalandırılır."[814]

24 Nisan 1936'da çıkarılan Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile kamu sağlığı ile ilgili düzenlemeler yanında fuhuş ve zührevi hastalıklarla ilgili düzenlemelere de yer verilir. Kanuna göre, "frengi, belsoğukluğu ve yumuşak şankrıya" hastalıklarına

---

[811] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.85

[812] **Milliyet Gazetesi,** 12.02.1930. Haberde, gizli fuhuş yapanların sayısının çok fazla olduğu, suçüstü yapılmasına rağmen, yaşı küçük olan ve evli olan kadınlara vesika verilemediği, ahlak zabıtasının kapattığı evlerin yerine yenilerinin açıldığı vurgulanmaktadır.

[813] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.93

[814] Alyot, **a.g.e.,** s.1053-1054. Anlaşma, bu maddede sayılan suçlarla ilgili ulusal düzenleme bulunmaması halinde gerekli tedbirlerin alınmasını ister ve bu anlaşma ile birlikte 1910 ve 1921 tarihli çocuk ve kadın ticaretinin yasaklanmasına dair anlaşmalarda yer alan suçları işleyenlerle, suç başka memleketlerde de işlenmiş olsa, suçla ilgili bilgilerin taraf ülkelere bildirilmesini ister. Bu çerçevede uluslararası adli birimler ve kolluğun işbirliğini öngörür. Bu çerçevede, a)Mahkumiyet ilamile beraber suçlunun şahsi halleri, hususi vasıfları, parmak izleri, fotoğrafı, polisteki sicili ve suçu icra şekli ilah gibi elde edilecek faydalı malumat, b) hakkında tatbik edilmiş olan, geldiği yere iade veya hudut harici edilmek gibi tedbirlere dair malumat" ulusal güçler tarafından birbirine iletilir.

yakalananlar, "kendini hekime tedavi ettirmeğe mecburdur." Bu hastalıklara yakalanan ve çevrelerine bulaştıracaklarından şüphelenilenler, zorla tedavi ettirilebilecekleri gibi zorla karantina altına da alınabilir. Umumi kadınlar ve çalıştıkları mahaller zührevi hastalıkların yaygınlaşmasına karşı tedbir almak zorundadırlar.

1938'de yapılan bir gazete araştırmasında, İstanbul merkezli bir kadın ticaretinden bahsedilmektedir. Araştırmaya göre, çoğunluğu erkek olan iş ve evlilik acentaları bu işleri yapmaktadır. Gazetelere verdikleri ilanlarla, ev işlerinde hizmetçi, barlarda dans ve saz sanatçısı ya da evlenecek kişiler arayan bu acentalar, kızları temin etmekte, sonra resimlerini çekerek, kataloglar oluşturmaktadır. Kasımpaşa'da (A.Ş.) adında zenci, Galata'da (R.) namlı Musevi kadınlar bu piyasanın tanınmış simalarıdır. Bu komisyoncular, kandırdıkları kızları Türkiye içinde İzmir, Adana, Samsun, Trabzon gibi "nisbeten eğlence yerleri olan şehir"lere, yurt dışında ise Suriye, Irak'ın büyük şehirlerine çalışmak bahanesiyle götürmektedirler. Suriye ve Irak'ta aynı işi yapan kişilerle düzenli haberleşen kadın tacirleri, bu ülkelerden de "Arap muganniye ve rakkaseler ve saz heyetleri getirirler. Yazın İstanbul'a gelen Arap komisyoncular "büyük ve toptan işler yaparlar. Bir mevsimde seksen yüz kadın sattıkları vakidir. Halepli (S.E.), Beyrutlu (M.K.E.), Şamlı (Y.E.M.) kadın ticaretinin tanınmış simalarıdır. … Bilhassa bu üç şahsiyet her sene gelirler. İstanbul'dan aldıkları kızları, merkezi Hayfa'da bulunan ve vapurlarına İngiliz bandırası altında sefer yaptıran; büyük bir Yahudi kumpanyasının limanımıza on günde bir uğrayan vapurları ile götürürler."[815]

1932 tarih 2007 numaralı Türkiye'de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen San'at ve Hizmetlere İlişkin Kanun'da Türk vatandaşı olmayanların yapması yasak işler içerisinde, "çalgıcılık", "otel, han, hamam, kahvehane, gazino, dansing ve barlarda kadın ve erkek hizmetçilik, bar oyuncu ve şarkıcılığı" sıralanmaktadır.[816] 1938 tarihi Pasaport Kanunu'nda ise, Türkiye'ye giremeyecek "ecnebiler" içinde,

[815] **Tan Gazatesi**, 27.03.1938
[816] Türk vatandaşı olmayanların yapamayacakları işler arasında, fotoğrafçılık, berberlik, elbise, kasket ve kondura imalciliği, borsalarda mübayaacılık, inşaat, demir ve ahşap sanayi işçilikleri, karada yükletme ve boşaltma işleri, şoförlük ve yardımcılığı benzeri hizmetler sıralanmıştır.

"fahişelerle, kadınları fuhşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenler, beyaz kadın ticareti yapanlar" sayılmıştır.

1946'da Amerikan Missouri zırhlısının gelişi nedeniyle Abanoz Sokağı badanadan geçirilir, evler yıkanıp, kızlar özel hazırlıklar yapmışlarıdır. "Geniş tepkilere" rağmen, "Abanoz Sokağı ‹‹Yankee›› olmayanlara kapatılıyor; evlerin ve kızların tümü konuk gemicilere ‹‹tahsis›› ediliyor."[817]

30'lı yıllarda başlayan genelevleri kapatarak fuhşu önleme gayretlerine rağmen, 50'lerden sonra kırsal toplumsal yapının hızla çözülmesi, kente "göç nedeniyle fuhuş alabildiğine arttı. Öte yandan çevreye olan olumsuz etkisi nedeniyle birçok 'resmi' genelev kapatıldı: 1954'de Büyük Ziba'yı, 1964'de Abanoz Sokağı'ndaki genelevlerin kapatılması izledi. Kapatıldığı döneme kadar "Abanoz Sokağı'ndaki genelevler birinci sınıfsa, Ziba'daki genelevler ikinci sınıftı. Abanoz Sokağı'nda bir kadının vizitesi yüz kuruşken, Ziba'da elli kuruş filandı." Dönemin medya araştırmalarına göre, "Abanoz Sokağı'ndaki genelevleri her ay 100 binden fazla erkek ziyaret eder; o sokaktaki 45 evde 300 vesikalı kadın çalışmaktadır."[818] Abanoz Sokağındaki kızların çoğu günde ortalama 50 kadar müşteri kabul edip, 500 lira kazanmakta, paranın yarısını mama ve ev sahibine vermektedirler.[819]

50'li yıllarda kolluk ise, ahlakçı bir anlayışla sıkı kontroller uygulamaktadır. Gazinolarda "vesikaları" sahibi çengilerin "sanatlarını icralarına" bile izin verilmemektedir.[820] Abanoz Sokaktaki umumhanelerin kapatılmasından on yıl kadar

---

[817] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.97

[818] Koçu, **"Genelev"**, s.7004. Genelevlerde çalışan kadınlar, "çekilen türlü meşakkatlere" rağmen "kendi ifadelerine göre … ayda kazandıkları para ortalama 400-500 lirayı pek geçmemektedir. Bu para, bir dokuma tezgahında, bir çorap atelyesinde veya hastanelerde hastabakıcı olarak çalışmakla da kazanılabilecek bir paradır."

[819] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.99. Abanoz Sokağı kapatılmadan iki yıl önce Amerikalı gazeteci Anna della Casa tarafından ziyaret edilmiş ve bir röpartaj hazırlanmıştır. Buna göre sokaktaki mamalardan birisinin adı Ruhiye'dir. Ruhiye, eski bir fahişedir, dört sene çalışarak biriktirdiği parayla 250 bin liraya çalıştırdığı evi almıştır. Evinde altı kız çalışmaktadır, günde ortalama 1500 lira kazanmaktadırlar, 1000 lirası kendisine verilmektedir.

[820] Koçu, Reşat Ekrem, "Çilergül (Kız oğlan)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965, s.3981-3983

sonra, "ahlak zabıtasının ileri sürdüğü ciddi tehlikeler karşısında umumi evlerin yine bu sokakta toplanmasına karar veril"miştir.[821]

50'li yıllarda, dört kadar evin işletildiği Ziba sokak civarında, evlerin patroniçe ve sermayelerinin dostları kabadayıların uğrak yeri olan ya da kadınların paralarıyla alınıp bizzat kopukların işlettikleri kahvehaneler bulunurdu.[822] Kahvehaneler, buluşma, fuhuş için irtibat ve fuhuş haracının kumar gelirine dönüştüğü yerlerdi.

Bir gazeteci anılarında, 1958 yılında Zürafa Sokak'taki 33 genelevinden bahsedilmektedir. Bu evlerden 3'ü Cemil'e, 10'u Tombul'a, 20'si Matild Manukyan'a aittir.[823] 60'lı yılların ortalarından itibaren, İstanbullu aristokrat bir Ermeni ailesinin kızı olarak dünyaya gelen Matild Manukyan, fuhuş sektöründe önemli bir ağırlık kazanmıştır. Karaköy'de babasına ait binaları bir genelev işletmecisine kiraya veren Matild Manukyan, kira ödenmeyince çareyi geneleve ortak olmada buldu. Manukyan'ın yıllar içinde işlettiği genelev sayısı 14'ü buldu.[824] 60'lı yıllar Fuhuşla Mücadele Komisyonu evlerin kapatılmasını ya da şehir dışına naklini isterken, medya haberlerine göre, genelev kadınları buna "ırza tecavüz olaylarının artacağı" ve Beyoğlu'nda müşterilerin çıkardıkları olaylara zamanında müdahale edemeyen polislerin şehir dışında güvenliklerini hiç sağlayamayacağı "hayatlarının her an için tehlikede olacağı söyleyerek itiraz etmektedirler.[825] Bu dönemde genelevler Beyoğlu Yenişehir Zürefa Sokağı'nda bulunmaktadır. 1967'de pavyonlar ve buralarda ‹‹sanatçı›› ve konsomatris adı altında çalışan yabancı uyruklu

---

[821] Koçu, Reşat Ekrem, "Abanoz Sokağı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:1, İstanbul, 1958, s.7

[822] Katırcıoğlu, Doğan, **Her Mevsim Kadın**, İstanbul, Cem Ofset ve Matbaacılık2003, s.230-234

[823] Katırcıoğlu, Doğan, **Ayıp Sokağı'nda Aşk**, 2. Baskı, İstanbul, Cem Ofset ve Matbaacılık, 2002, s.30-31. Bu yıllarda, genelev çevresinde etnik yapı kökenli bir güç mücadelesi vardır. Matild Manukyan'ın çevresindeki Lazlar ile Tombul'un yanındaki Kürtler, genelevlerde hakimiyeti ele geçirmek için mücadele etmektedirler. Bu nedenle sermayelere uygulanan şiddet hayati tehlikeleri içerecek boyuttadır, s.7-65

[824] Matild Manukyan, genelev işletmeciliğinden kazandığı parayla 700 daire, 70 işhanı, beş otel, iki fabrika ve birçok arazi ve çeşitli bankalarda yüksek meblağlarda hesaplara sahip oldu. Yıllarca üst üste vergi rekortmenliğini kazandı. İstanbul'da Karaköy de bulunan Zürafa Sokakta 14 genelev sahibi idi, 31.05.2001 tarihli **Hürriyet Gazetesi**

[825] Koçu, **"Genelev"**, s.7005 (Koçu, Soysal, Metin, Ocak 1963 tarihli **Cumhuriyet Gazetesi'**nden alıntılamıştır.)

kadınlara yönelik sıkı denetimler başlıyor ve 1968'de fuhuş yuvası olduğu saptanan 170 otel kapatılıyor.[826] 1970'de sokakta 45 ev bulunmaktadır. Aynı bölge Karaoğlan Sokağı'nda ise Zürefa Sokak'tan "aşağı inmiş kartça kadınlar"ın çalıştığı dört ev faaliyet göstermektedir.[827] Yasal fuhşun yanında gizli fuhuş da bu yıllarda yaygınlaşmıştır. Randevüevleri ve otellerde yapılan fuhuş "ahlak zabıtasının takib gücünün üstünde çoğalmıştır."[828] Bu yıllarda da, geleceğe miras olarak bırakılmayı sürdürecek,- daha önce gördüğümüz-, fuhuş sektöründe çalışan kadının, koruyan, kollayan rolünü oynayan dostu tarafından ekonomik ve cinsel sömürüsü devam etmektedir.[829]

60'ların ortalarında, "alternatif zevklerin peşinde olanlar, Mis Sokağı'nın bodrumundan bozma bir kulübünde, Sıraselviler'deki bazı lokallerde ve ilerleyen yıllarda Taksim Parkı'nda toplanırlar. Gündüz vaktiyse, Taksim Meydanı'ndaki eski ‹‹Ponderosa››dan Maçka Parkı'na kadar ‹‹gezginci›› hayat kadınları, arabalı müşterilerin peşine takılırlar."[830] 60'ların sonlarına doğru, Sultanahmet bölgesinde, 68 akımından etkilenen hippyler "uyuşturucu uğruna, bir öğün yemek uğruna, sudan ucuza git"mektedir. Sonraları, sinemada figüranlık, diskoteklerde hosteslik ya da

---

[826] Scognamillo**, a.g.e.,** 1994, s.111. 1967'de fuhuş yapıldığı için Boğaz'daki bir grup otel ile Lüks Nermin'in evi'de Ahlak zabıtasınca kapatılacaktır, s.112. Lüks Nermin'i dönemin polis muhabirlerinden birisi şöyle resmetmiştir: "Bu kadın bir emekli albayın kızı. Kocası deyus da belediye meclisinde üye. Kadının arkası çok sağlam. Müşterileri bakanlar, mebuslar, genel müdürler, tanınmış iş adamları." Dönemin "Ahlak Zabıtası Amiri" İsmet Ağın, İl Emniyet Müdürü'nden aldığı "fırçalı" bir emirle, "Kıllı Nermin'in işini … bitirdi. Baskında bir milletvekili, bir bürokrat, iki iş adamı liseli kızlarla aşk yaparken yakalandı." Polis muhabiri baskın sonrası gelişmeleri şöyle aktarmaktadır: "Zamparalar zabıt tutularak serbest bırakıldı. Kadınlar ve patroniçe Kıllı Nermin, Emniyet Müdürlüğü'ne getirildi. İsmet Baba, baskın dosyası elinde sayın müdürün odasına girdi. 'Sayın müdürüm, emriniz yerine getirildi' dedi, 'Fakat randevucu Nermin U… sizin metresiniz olduğunu söylüyor. Sizi görmek istiyor. Emriniz", Katırcıoğlu, **a.g.e.**, 2002, s.350-353

[827] Koçu, **"Genelev"**, s.7004. Koçu fuhuş konusunda Türk toplumuna ilişkin bir imaret özelliğini şöyle dile getirmektedir: "Müslüman gençlerin fuhuş icrasından sonra boy abdesti alabilmelerini kolaylaştırmak için" Zürefa Sokak'a yakın bir yerde hamam açılmıştı. Aynı başlık altında aktarılan bir başka karakteristlik şudur: "Genelevlerde açıldıklarından bu yana iki tür misafirlik ola gelmiştir; biri beğenilen sermaye ile görüşüp gitmek, biri de gece yatısı misafirliği; birinci belediyece konulan bir narh ve mürüvveten verilen bahşiş karşılığı ile, ikincisi de belediye narhından maada özel bir pazarlıkla ola gelmiştir. 1970 narhı 20 lira idi.

[828] Koçu, **"Fuhuş"**, s.5859. Koçu, asayişsizliğin "son yeniçeriler devrini bile gölgede bırakacak şekilde çok bozul"duğunu söylemekte, bunu genel ahlaki çözülmeye bağlamakta, fuhuşla uğraşan genç kızların yaşlarındaki düştüğüne ilişkin medya haberlerini sıralamakta ve "gazetelerdeki 'kayıp' ilanlarında resimleri görülen güzel güzel erkek çocukların ve küçük delikanlıların da fuhuş baziçesi oldukları kanaatini" belirtmektedir.

[829] Oğuztan, Ümit, **Elçiye Zeval Olmaz**, İstanbul, TGS Yayıncılık, 1996, s.169-179

[830] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.105

seks dergilerinde modellik yapmak üzere Beyoğlu'na kadar çıkan Çiçek Çocukları, burada "tutunama"mışlar ve fuhuş piyasasından çekilmişlerdir.[831]

1970'lerin ortasından itibaren seks filmi furyası başlayacaktır. Western filmlerinin yerini almaya başlayan "seks/aventürleri" 70'lerin sonlarına doğru yerini "seks/porno" filmlere bırakacaktır.[832] 1978 yılında yapılan 128 filmden ancak % 10'u "seviyeli" çalışmalardır, diğerleri seks filmi ve güldürüleridir. 1979'da ise "ülkenin artan anarşik kargaşası içinde" yapılan 195 filmden 131'i seks filmidir. "Seks salgını", "porno"ya "ulaşıncaya" kadar yol alacaktır.[833] "70'li yılların ‹‹seks›› filmleri furyasında bir kısım Yeşilçam sinemacısının ‹‹saf›› kız ve kadınları fuhuşa itmek yerine zaten fuhuşta olanları kullandığı bir gerçektir."[834] Koçu'ya göre, "sinemalar fuhşun yaygınlaşmasında büyük amil olmuştur. Güzel kızın büyük artistlik yolunda soyunması, artık başarı sebeplerinden biri bilinmektedir."[835]

70'li yıllarda Zürafa Sokaktaki genelevleri ziyaret eden bir Fransız gazeteci, evlerin birinde on kadar kız ve yetmişlik bir mama görmüştür. Kızlar günde 80-100 müşteri kabul etmektedirler. Ücret 10 liradır. Gazeteciye göre, randevüevlerinde ise tarife 1000 lirayı bulmaktadır.[836]

1980'de 12 Eylül ile birlikte "temizlik" fuhuş konusunda da sürdürülecektir. 81'e kadar 101 otel kapatılacak, 200'den fazla randevüevi basılacaktır.[837] 1981'de

---

[831] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.113
[832] Scognamillo, Giovanni**, Türk Sinema Tarihi**, Cilt: 2, 2. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları, 1990, s.202
[833] Scognamillo, **a.g.e.,** 1990, s.28-33
[834] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.117. "Sinema-fuhuş konusunda ünlü bir isim: ilk evini Harbiye'deki Ölçek Sokak'ta açan, bir ara senorya yazarlığına bile soyunan ‹‹seksüel prodüktör›› Berç Güler (Makaryan) ya da ‹‹Baba Zurnik››, sinemaya birçok ‹‹oyuncu›› kazandıran ve birçoklarını da mesleğinde değerlendiren kişidir. Zurnik, … kendisi ile yapılan bazı röportajlarda yarım yüzyıldan beri sürdürdüğü ‹‹seksüel prodüktörlüğü››nün nostaljisine kapılmıştı: ‹‹Eskiden tele-kızlar falan yoktu. Telefon çok lükstü o zaman. Bugün motor gibi çalışan tele-kızların yerinde İstiklal Caddesi'nin lüks pastanelerinde oturup iş bekleyen kadınlar vardı benim zamanımda. Kimileri Nisuaz, kimileri Gloria Pastanesinde oturarak beklerdi müşterilerini. … Yüzde sekiz-on alırdım. … Park Otel'in civarında o zenginlerin evinde çalışan Rum kızlarıyla gezerdik.››", s.118
[835] Koçu, **"Fuhuş"**, s.5863. "Mizah gazete ve dergilerindeki karikatürler ve fıkraların büyük çoğunluğu, yaygın fuhşun türlü tezahürlerinden ilham alınarak çizilmekte ve yazılmaktadır."
[836] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.113-114
[837] Scognamillo, **a.g.e.,** 1994, s.115

'Fuhuşla ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü' yayımlandı. Genelevlerin birbiri peşi sıra kapatılması, sermayelerin bir kısmının sokağa dökülmesine neden oldu. Geceleri Tarlabaşı'nda Ağa Camii'nin köşesinde, Galatasaray'da ve İngiliz Konsolosluğu'nun arkasında bu kez açık pazarlar oluştu. Gizli randevüevlerini gezgin hayat kadınları, onları da telekızlar izledi."[838] 1986 tarihli bir medya araştırmasına göre (Nokta Dergisi), genelevlerin bulunduğu Zürafa Sokakta 26 ev bulunmaktadır. Sokağın altlarında evlerin ve kadınların kalitesi düşmektedir. Buralarda 70 yaşında "emektar kadınlara" rastlamak mümkündür. Buna karşın yukarıdaki klas evlerde yasal çalışma yaşı 21'in altında, kaçak çalışan genç kızlar da bulunmaktadır. Genelevlerde kadınların yanında, "dönme" denilen, ameliyatla kadın olmuş, "erkek asıllılara da" rastlanmaktadır.[839]

Sovyetler Birliği'nin çökmesi sonrası, dağılan Doğu Bloğu ülkeleri vatandaşı kadınlar, tüm dünyaya yayıldıkları gibi, Türkiye'ye de akın etmişlerdir. Mütareke yıllarındaki Haraşo'lara benzer şekilde sarı saçlı mavi gözlü bu yeni Rus dilberleri Nataşa'lar olarak isimlendirilmiştir. Başlangıçta çoğunlukla Romanya'dan gelen, daha sonra diğer Sovyet Bloğu ülkeleri kadınlarına yayılan bu akım, gönüllü, çaresizlikten yararlanma, zorlama şeklinde varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Kontrol organlarının yönetsel ve yargısal engelleme çabaları, aşılmaya çalışılmakta ve metalaştırılan insanın ticareti sürdürülmektedir. Kötü şöhretli semtlerde işletilen cafeler ve "mezbelelik" oteller yanında, turistlik lüks otellerin lobi ya da barlarında, masaj salonlarında Nataşa'lara rastlamak mümkündür. Onlar, artık gizli fuhuş yapılan randevüevleri ve eskort kız servislerinin elemanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000 yılında İstanbul'da Asayiş Şube Müdürlüğü Ahlak Büro Amirliği tarafından 521 kadın 123 erkek toplam 744 kişiye gizli fuhuş yapmaktan, 98 kadın, 18 erkek toplam 114 kişiye ise fuhşa aracılık etmek işlem yapılmıştır. 2001 yılında aynı fuhuşla ilgili rakamlar % 100'ün üzerinde artış göstermektedir. 71 gizli fuhuş olayında, 1238 kadın, 199 erkek, 9 eşcinsel toplam 1446 kişi işlem görmüştür. 98

[838] Toprak, **a.g.e.**, 1994, s.345
[839] Scognamillo, **a.g.e,** 1994, s.100-101

kadın, 24 erkek fuhşa teşvik, 346 kadın, 83 erkek fuhşa aracılık etmiş; 123'ü ev, 49'u otel, 260'ı ise muhtelif hizmetler veren mesken olmak üzere 432 gizli fuhuş yapılan yer kapatılmıştır. 2002 yılında da fuhuş rakamlarında bir önceki yıla göre düşme eğilimi gözlenmektedir. 71 gizli fuhuş olayında, 779 kadın, 81 erkek, 33 eşcinsel 893 kişi işlem gömüştür. 1 kadın, 8 erkek 9 kişi fuhşa teşvik, 97 kadın, 45 erkeğin aracılık yaptığı tespit edilmiş, 45 ev, 5 otel, 41 muhtelif meslek gizli fuhuş yapılan yer olarak kapatılmıştır.

2004 yılında, adli işlem gören fuhuş olaylarında önemli düşme gözlenmektedir. 65 gizli fuhuş olayında 307 kadın, 23 erkek, 2 eşcinsel olmak üzere 322 kişiye işlem yapılmıştır. Fuhşa teşvik suçu işleyen kimse tespit edilemezken, 22 kadın, 23 erkeğe aracılık ettiği tespit edilmiş; 15 ev, 6 otel, 13 muhtelif mesken gizli fuhuş yaptığı gerekçesi ile kapatılmıştır. 2004 yılında Türk Ceza Yasası'nındaki değişiklikle insan ticareti suçu hukukumuza girmiş, polis istatistikleri de buna göre yeniden düzenlenmiştir.

2005 yılı içerisinde fuhuş suçu nedeniyle işlem yapılan kişilerde düşüş devam ederken, gizli fuhuş olayı sayısında % 400'ün üzerinde bir artış görülmektedir. 2005'de ilk kez insan ticareti suçundan işlem yapılmıştır. Fuhuşla ilgili işlem yapılan kişi sayısının düşmesinde, fuhuş ticaretinin yasal düzenlemede ön planda olması etkili olmuştur. 265 gizli fuhuş olayında, 168 Türk vatandaşı, 15 Türk vatandaşlığına sonradan geçen, 39 yabancı 222 fuhuş ticareti yapmaktan, 156 Türk vatandaşı, 59 Türk vatandaşlığına sonradan geçen, 191 yabancı fuhuş yapmaktan işlem görmüştür. 10 insan ticareti olayında ise işlem gören 24 kişiden 14'ü tutuklanmış, 485 yabancı ise sınırdışı edilmiştir. 2006 yılında fuhuş ve insan ticareti suçları stabil bir hal alırken, sınır dışı edilen kişi sayısındaki artış dikkat çekicidir. 278 gizli fuhuş olayında, 118 Türk vatandaşı, 9 Türk vatandaşlığına sonradan geçen, 16 yabancı, toplam 143 kişi fuhuş ticareti yapmaktan, 92 Türk vatandaşı, 27 Türk vatandaşlığına sonradan geçen, 231 yabancı fuhuş yapmaktan işlem görmüştür. 5 insan ticareti olayında 13'ü yabancı 53 kişi tutuklanırken, 862 kişi sınır dışı edilmiştir.

2007 yılında fuhuş rakamlarında stabilite sürerken, sonrada Türk vatandaşlığına geçenler ve yabancı fuhuş yapan sayısında önemli bir artış görülmektedir. 2007 yılında 240 gizli fuhuş, 15 insan ticareti olayı tespit edilmiş, 294 Türk vatandaşı, 381 Türk vatandaşlığına sonradan geçen, 834 yabancının fuhuş yaptığı tespit edilmiş, 107 kişi tutuklanmıştır. 2007 yıında stabil hale gelen fuhuş rakamlarında görece düşme gözlenmektedir. 221 gizli fuhuş, 5 insan ticareti olayı tespit edilmiştir. Toplam 1517 kişi fuhuştan alınırken, 60 kişi tutuklanmış, 605 kişi sınırdışı edilmiştir.

2005 ve 2006 yılları dışında 1998'den günümüze İstanbul Emniyet Müdürlüğü Ahlak Büro Amirliği'nce düzenli legal fuhuş istatistikleri düzenlenmiştir. 2005-6 yıllarına ait istatistiklerin bulunmaması, yeni ceza yasası sonrası, legal fuhuş için polis denetimi tartışmaları ile ilişkilendirilmelidir. Yeni Ceza Yasa'mızda fuhuş başlığı altında bir düzenlemeye gidilmemesi, ruhsata tabii yasal işletmelerin denetimini genel kolluktan belediye zabıtasına devrden idari düzenlemeler, genelevlere ilgili uygulamaların, bu yıllarda "sahipsiz" kalmasıyla sonuçlanmıştır. 1998 yılında 354 olan genelevde çalışan vesikalı kadın sayısı, 2001 yılına kadar 350 yakın rakamlarda kalmıştır.

17 Şubat 2001'de İstanbul genelevlerinin sahibi olan Matilt Manukyan'ın ölümü sonrası, çalışan vesikalı kadın sayısında %'de 50 civarında düşüşler görülmüştür. Matilt Manukyan sonrası varisleri genelev işletmeciliğini sürdürmek istememişlerdir. 2002 yılında 145'e düşen çalışan vesikalı kadın sayısı 2009 yılında 122'ye inmiştir. Büyük bir metropol olan İstanbul kentinde günümüzde legal fuhuş yapan vesikalı kadın sayıları ile mütareke yıllarında çalışan vesikalı kadın sayıları karşılaştırıldığında çıkan anormal fark, gizli fuhuşta artık "benimsenen" ortamın gerekçelerini açıklamaktadır.

"Herkes bilir ki, suça eğilimliler fahişeliği örgütlemek için en kolay kullanılabilecek olanlardır. Pezevenk olurlar. Ne idiği belirsiz, faşist siyasetçilerin maşaları olurlar."[839]

3.2. Hukuki Statü, Ahlaki Değerler ve Fuhşun Siyasası

Günümüzde fuhuş olgusu ve fahişeliğin değerlendirilmesinde iki karşıt görüş ön plana çıkmaktadır. Bir grup, fuhşun zorla yerine getirilen, kurumsallaşmış bir sömürü düzeni; fahişenin ise şiddete uğrayan, zorlanan ve sömürülen bir "mağdur" olduğu görüşündedir. 20. yüzyılın başından itibaren, köleliğin ve "beyaz kadın ticaretinin" önlenmesini amaçlayan uluslararası metinler ve fuhşun ortadan kaldırılmasını isteyen ulusal düzenlemeler, fuhuş olgusu ve fahişeliği cinsel şiddet ve sömürü ekseninde değerlendiren bu görüşün yansımasıdır. Karşıt görüş ise, kadının fuhuş sektöründe uğradığı şiddet ve sömürünün, diğer işkollarında uğradığından farklı olmadığı savından hareketle fahişeliğin bir işkolu olarak tanımlanması gerektiğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, kadınların toplumsal cinsiyetsizliği ve ekonomik nedenlerden kaynaklanan şiddet ve sömürü sorunu, fuhşun bir iş kolu olarak tanımlanması ve kendi kararını verme yetisinde bulunan fahişelerin diğer iş kollarında çalışan kadınların güvencelerine kavuşması ile çözüm yoluna girecektir. Fahişelerin uğradıkları ayrımcılık, dışlama ve etiketleme, onları mağdur durumuna getirmekte, sömürü ve şiddete maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bütün bunları önlemek üzere, fahişelik, belli iş güvencelerine sahip diğer meslekler gibi kabul edilmelidir.[840]

Fuhuş olgusuna genel olarak, hukuksal bakımdan dört farklı yaklaşım söz konusudur. Bunlardan ilki yasaklama (Prohibition) prensibidir. Bu yaklaşıma göre, fuhuşla ilişkili tüm eylem ve kişiler cezalandırılmalıdır. İkincisi yok etme/ortadan kaldırma (Abolition) prensibidir. Burada, uzun vadede fuhşun ortadan kaldırılmasını amaçlanır. Bu prensipte fahişeler bizzat fuhşun kurbanları olarak görülür ve hukuken

[839] Foucault, Michel, **Entelektüelin Siyasi İşlevi**, Çev. Işık Ergüden vd., 2. Basım, İstanbul, Ayrıntı, 2005, s.174
[840] Küntay, Çoker, **a.g.e.**, s.11-12

sorumlu tutulmazlar. Doğal olarak, pezevenklik, genelev aracılığı, kadın ticareti gibi fuhuşla ilişkili eylemler cezalandırılır. Üçüncüsü, düzenleme, kontrol etme (Regulation) prensibidir. Bu prensibe göre fuhuş, gerekli bir kötülüktür ve devlet kontrolü altında tutulması zorunludur. Genelevlerin kurulması, fahişelerin tescili, sağlık kontrolü ve vergilendirilmesi yasal olarak düzenlenmelidir. Sonuncusu, suç olmaktan çıkartma (Entkriminalisierung, decriminalization) prensibidir. Buna göre, seks işçiliği yasal çalışma formlarından birisidir ve bu şekilde kurallandırılarak, sömürüsü önlenmeye çalışılmalıdır.[841]

Tarihsel olarak, Fransız Devrimi sonrası fuhuş sektörü hem ahlaki açıdan hem de halk sağlığı açısından sıkı bir biçimde düzenlenmesi, kontrol edilmesi gereken bir alan olarak değerlendirilmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren mağdur ağırlıklı tanımlamaların etkili olmaya başlamasıyla fuhuş, önce yasaklanması, daha sonra ise, ortadan kaldırılması gereken bir olgu olarak düşünülmüştür. "Beyaz kadın ticareti" olgusu merkezli, fuhuş yapanları "kurban" olarak gören ve geçim için fuhuş yapmayı yasaklayan düzenlemelere gidilmiştir. 20. yy.lın ortalarına kadar süren bu yasaklamayı yöntem olarak benimseyen politikaların amacı fuhşu ortadan kaldırmaktır. Yasaklama ve sıkı kontrol tekniklerinin fuhşu yok edememesi, yeraltına itmesi ve fahişeleri mafyasının şiddeti ve kontrol güçlerinin keyfi uygulamalarına açık hale getirerek, durumlarını eskiye göre daha kötüleştirmesi, yeni bir siyasa arayışını başlatmıştır. Fuhuş sektöründe çalışan kadınların örgütlü olarak hareket etmeleri, fahişeliğin bir meslek kolu olarak görülmesi ve fuhşun suç olmaktan çıkartılmasını savunan görüşler giderek ağırlık kazanmaktadır. Başlıca bulaşma yolu cinsel ilişki olan AİDS'in 1980 sonrası yaygınlaşmasından, eşcinseller, uyuşturucu madde bağımlıları ve fahişeler sorumlu tutulmuştur. AİDS'in önlenemeyen tırmanışı, insan hakları, hukuk ve tıp etiği bağlamında fuhuş sorunun yeniden tartışmaya açmıştır. Toplum sağlığının korunması amacıyla, fuhuş sektörü çalışanları dâhil diğer risk gruplarının temel özgürlüklerinin kısıtlanmasını savunanlar yanında bizzat

[841] http://www.sjoe.at/content/frauen/themen/koerper/article/618.html

yasakların AİDS'i yaygınlaştırdığını öne sürenlerin görüşlerinin de dikkate alınması zorunlu olmuştur.[842]

Günümüzde İsveç gibi bazı ülkeler, fuhşu uzun vadede ortadan kaldırma/yok etme prensibi yönünde hareket etme eğilimindeyken, Almanya, Hollanda gibi bazı devletler suç olmaktan çıkartma prensibini benimsemişlerdir.[843] Türkiye, fuhşu uzun vadede ortadan kaldırma/yok etme eğilimindedir. Legal fuhşa ilişkin sınırlamalar, yeni fahişe kaydına ve nakline izin verilmemesi ve yıllar içinde hızla düşen vesikalı fahişe sayısı, yok etme politikasının benimsendiğini göstermektedir.

Fuhşu olgusunu yasaklanması ya da zaman içerisinde ortadan kaldırılması prensibini benimseyip, eleştirenler, fahişelerin finansiyel ve seksüel sömürüsü yanında fahişelere yönelik şiddeti veya kişiyi aşağılanan cinsel hazır bir metaya dönüştürerek, kamuoyu kabulleri ile toplumda seksüel eğilimlerin yaygınlaşmasının bağlantılandırılması altında zührevi hastalıkların yaygınlaşmasını tenkit etmektedirler. Seksüel hizmetlerin satılık olması, en azından bizzat insanın satılık bir obje durumuna düşmesi tehlikesini içermektedir. Bu, bir insan olarak fahişenin haysiyetini zedelemekte ve aynı zamanda para karşılığı bağışlanan bir hediye elde etme şeklinde bir meta satın alan müşterinin kendisine saygı talebini yaralamaktadır.

Fuhşun suç olmaktan çıkmasını savunanlar, fahişeliğin normal bir meslek olarak kabul edilerek, suiistimaller ve diğer mesleki risklerden korunması için uğraşmaktadırlar. Bunun yanında, fahişeliğin yasaklandığı birkaç ülkenin deneyimleri, yasağın uygulanamadığını ve yasaktan sonra kadınların durumlarının çok daha kötüleştiğini göstermektedir.[844] Buna rağmen halen bu ülkelerde de, halkın büyük çoğunluğu tarafından ahlaki kurallarla çatıştığı için fahişeleri ziyaret kural olarak gizli icra edilmektedir. Suç olmaktan çıkarma prensibini benimseyen ülkelerde fahişelik medya reklâmları ile artık ahlak dışı görülmeyerek, yaygınlaşmıştır.

---

[842] Küntay, Çoker, **a.g.e.,** s.6-12
[843] http://www.sjoe.at/content/frauen/themen/koerper/article/618.html
[844] http://www.falter.at/print/F2004_23_3.php Julia Ortner: Verunsicherte Voyeure. Falter 23/04 vom 2. Juni 2004

Fuhşun kontrol edilmesi/düzenlenmesi prensibini savunanlar, bütün fahişelerin resmi tescillendirilmesi gibi düzenli kontrollerle AIDS ve diğer cinsel bulaşıcı hastalıklarla daha verimli mücadele edileceğini düşünmektedirler.[845]

Fuhuş, yerel geleneklerin değerlerin biçimlendirdiği kentsel düzen içinde gerçekleşmekte ve gelişmektedir. Bazı kentler, fuhuş yapılması için, oturma alanları, okul, hastane ve ibadethanelerden uzak kapalı alanlar kurmaktadır. İstanbul'da ünlü Karaköy Yüksek Kaldırım, kapalı bir bölge olarak, şehrin yasal fuhuş bölgesi olarak ün yaparak, günümüzde kentin nüfusu ile karşılaştırıldığında yok denecek kadar küçülmesine rağmen varlığını sürdürmektedir. Amsterdam merkez tren istasyonu civarı ya da Hamburg St.Pauli gibi bazı semtler ise tamamen „kırmızı lamba" bölgelerine dönüşmüştür.

3.3. Fuhuş Sektörünün Temel Özellikleri

Fuhuş olgusunu ahlaki değerlerden bağımsız olarak düşünmek zor görülmektedir. Bu zorluk fuhuş sektörünün sahip olduğu üç temel özellikten kaynaklanır. Bu üç özellik, onay, şiddet ve sömürüdür. Bu üç özellik, farklı yorumlara neden olabilir ve buna bağlı olarak fuhuş sektöründe çalışanlar hem mağdur hem de herhangi bir iş kolu çalışanı olarak yorumlanabilir. Öte yandan, bu üç özelliğin yorumlanışı, farklı bölgelerde ve zamanlarda değişebilir, yani fuhşun gerekçelerinin değişebildiği gibi, fuhşa verilen onayın, uygulanan şiddet ve sömürünün biçimleri de coğrafi bölgelere, toplumsal gruplarına ve bunların zamanlarına göre farklılık gösterir. Onay, şiddet ve sömürü özellikleri bağlamında, fuhuş sektöründe çalışanlar sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmanın bir ucunda yer alacak cinsel şiddet mağdurundan, diğer ucunda bulunan istemli, profesyonel seks işçisine kadar bütün derecelendirmeler, bize ne saf bir mağdur ne de gelirini kimseyle paylaşmayan sömürü ve şiddete uğramamış seks işçisinin olmadığını

[845] http://www.statistik.at/web_de/Redirect/index.htm?dDocName=017760 Statistik Austria: Gerichtliche Kriminalstatistik 2005, ISBN 3-902479-92-2, S 21

göstermektedir. "Diğer bir deyişle fuhuş sektöründe ne saf olarak bir "mağdur" bulmak, ne de saf olarak bir özgür "seks işçisi"ne rastlamak mümkündür. Her seks işçisi belli ölçülerde bu üç temel özeliğe bağlı olarak seks işçiliğine ya da mağdurluğa yaklaşan birer insandır. Yukarıda söz konusu edilen değerler ve özellikler seks işçiliğine toplumların ve politika oluşturanların değerlerini de etkilemiş ve fahişelerin yaşamlarını bazen kolaylaştırmış ancak çoğu zaman da zorlaştırmıştır."[846]

Fuhuş sektöründe çalışan kadınlardan bazıları, yaşamlarını sürdürmek, kazanç elde etmek amacıyla özgür iradeleri ile bu mesleği seçerler. Fahişeliği bir meslek olarak görüp, müşteri ile cinsel birlikteliği ücreti karşılığında yapılan gelir getirici profesyonel bir iş olarak "onay"layan kişiler bulunmaktadır. Bu kişiler, -özellikle gelişmiş ülkelerde-, diğer mesleklerle karşılaştırdığında elde edilen kazanç ve çalışma koşulları nedeniyle fahişeliği tercih ederler. Bununla birlikte, ekonomik anlamda gelişmemiş ülkelerde insanlar, fuhşu, çaresizlik ve geçimlerini sağlayacak başka işleri olmadığı için yapmaktadır. Çaresizlik, bu insanları, insan onuru ile bağdaşmayacak koşullarda, kölelik denilecek bir biçimde sömürü aracı haline getirerek, fuhuş sektörü içinde çalışmayı onaylamaya itmektedir. Yoksulluk ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınları fuhuş sektöründe çalışmaya zorlamaktadır. Bunun yanında, fuhuş sektöründen ayrılmanın zorluğu, verilen onayın gönüllüğü tartışmalı kılmaktadır.

Fuhuş sektöründe yapılan her türlü çalışmanın, alanın doğası gereği şiddet ile iç içe olduğu kabul edilir. Ruhsal ve bedensel bir gereksinim olan cinselliğin metalaştırılması, özellikle kadın bedeninin pazarlanan, ederi olan bir mal gibi kullanılmasının bizzat kendisi şiddet içermektedir. Bu anlamda fuhuş, fiziksel bir zorlama ve travma olmadan da psikolojik bir şiddet biçimidir. Doğal bir gereksinim olan cinselliğin ücret karşılığı yerine getirilen bir hizmet olarak metalaştırılması, kullanılan bedeni yıprattığı gibi duygusal bir şiddete de maruz kılacaktır. Aynı şekilde, fiziksel iz bırakacak maddi darbe olmaksızın, korku salma, tehdit etme gibi baskı altında tutma yöntemleri de kişi de ruhsal yaralar açar ve psikolojik sorunlar

[846] Küntay, Çoker, **a.g.e.,** s.12-13

doğurur. Öte yandan toplumsal rolleri açısında da, kadınlar fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete daha açık kesimin üyeleridir.

Fuhuş sektöründe çalışanların bir grubu, onayları alınmak için baskı yöntemleri kullanılarak ya da onayları alınmadan direkt şiddete maruz bırakılarak, seks işçisi olmaya zorlanır. Fuhşa zorlayan şiddet, korku salma, tehdit etme, hapsetme gibi baskı altında tutma yöntemleri ile psikolojik boyutlarda olabileceği gibi bizzat fiziksel şiddeti de içerebilir. Fuhuş mafyası, kadınları çalışmaya zorlamak için, kimliklerine el koymakta, borçlandırmakta, fiziksel anlamda şiddet uygulamaktadır. Şiddet, kaba dayaktan, bedene iz bırakmaya ve organ kaybına varan boyutlara kadar varmaktadır.

Fuhuş sektöründe elde edilen kazancın yüksekliği, sömürüye neden olur. Metalaşan cinsellik, seks sektöründe çalışan bedenin sömürüsü yanında, elde edilen kazancın kayıt dışı bir şekilde paylaşımını da beraberinde getirir. Sektörel olarak fuhuş, toplumsal etiketlenme ve dışlanma nedeniyle, çalışanlarının kayıt dışı hizmetlere ihtiyaç duymasına ve gündelik yaşamı normalin üstünde pahalı yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Müşteri bulma, koruma, kollanma ihtiyacı, resmi işlemlerin yapılmasında aracılık, gündelik ihtiyaçların görülmesi gibi hizmetler, fahişeyi, müşterisinin dışında üçüncü kişilere mecbur kılar. Bu aracılar, fuhuştan elde edilen kazançtan pay alırlar. Fuhuş kazancına ortak olma kimi durumlarda tamamına el koymaya dönüşmektedir. Sektöre girişte kadınlar, kadın tacirleri tarafından borçlandırılmakta, daha sonra başka tacirlere bir mal gibi satılarak, el değiştirilmekte ve fahişenin elde ettiği tüm gelire, borcuna karşılık el konularak bedenen sömürülmektedir. Fuhşun gizli yapıldığı yerlerde bu sömürü üst düzeylere çıkmakta, aracılara ihtiyaç daha fazla artmaktadır.

3.4. Fuhuş Formları ve Organizasyon Yapıları

Fuhuş sektörü çeşitli formlar ve bunlara uygun organizasyon yapıları içinde icra edilmektedir. Bu formlar, fuhşun sınırlarını, organizasyonun geliştiği yapıları göstermektedir. Toplumsal ihtiyaçlar ve olanaklar fuhşun yeni formlarını ortaya çıkartacak, organizasyon yapılarının evrimine ışık tutacaktır.

3.4.1. Seks Yapılacak Sabit Mekânlar Çevresindeki Organizasyonlar

Seks yapılacak, genelev, randevuevleri, masaj salonları gibi sabit mekânsal düzenlemeler, mimari niteliklerine bağlı formlar ve ona uygun organizasyon yapılarını oluşturmuşlardır.

Sabit bir mekâna bağlı fuhuş formlarında, fuhuş organizasyonu, birden fazla fahişeyi örgütlemeyi gerektirir. Organizasyonda, fahişe yanında, işletmelerin sahipleri ve fahişelere yardımcı olacak ve mekânsal hizmetleri yerine getirecek kişiler yer alırlar. Bu legal, yasal düzenlemelerle görevleri düzenlenmiş organizasyon üyeleri dışında, -belki de-, yapılan hizmetin doğasına uygun, yasal olmayan muhabbet tellallığı ve koruma hizmetleri gibi hizmetlerde bulunanlar geniş fuhuş organizasyonunun üyelerini oluştururlar. Doğal olarak sunulan hizmetten elde edilen gelir, organizasyon üyelerince bölüşülür.

3.4.1.1. Genelevler

Genelevler, müşterinin bir fahişe (kadın veya erkek) seçebileceği ve daha sonra onunla, otel odası şeklinde düzenlenmiş bir odada seks yapabileceği temas alanlarının bulunduğu özel evlerdir.

Genelevler, genelde içinde bulundukları sokak, cadde ve hatta bazen semtin önemli bölümü gibi bir sıra alanı kapsarlar, tek bir ev olarak bulunmazlar. Tek sokak içerisinde iseler, bu sokak kapatılarak, çevreden izole edilirler ve bölge bir genelev kompleksine dönüşür. Sokaklar araç trafiğine kapatılırken, trafiğe açık Amsterdam merkez ve Hamburg St.Pauli bölgesi gibi alanlar, bölgesel legal fuhuş alanlarını oluşturmuşlardır.

Fahişeler, müşterilerin kendilerini görebilecekleri pencerelerin önünde otururlar. Müşterileri ile cam önünde ya da bekleme alanlarında anlaşarak, odalarına götürürler. Genelevlerde hizmet genellikle, normal süreleri aşmayacak zamanlarda "seferliktir." Ücreti, tek sefer yapılacak seksüel birleşme belirler. Ücret evi işletene ya da onun ücret almak üzere görevlendirdiği kişiye ödenir. Fahişeler, bu ücretten yüzde alırlar. Çoğunlukla, kadınların ayrılmasına engel olmak üzere, kadınlar, patron ya da patroniçeye borçlandırılır. Fuhuş bölgelerine dönüşen semtlerde, seks pazarının seks shop, seks sineması, tiyatrosu, masaj salonlu benzeri diğer arzları müşteri taleplerine birlikte karşılık verir.

3.4.1.2. Randevuevleri

Randevuevleri, genelevler gibi, müşterinin bir fahişe seçebileceği ve daha sonra onunla, fantezilere göre düzenlenmiş bir odada seks yapabileceği özel evlerdir. Legal randevuevleri açılabileceği gibi, illegal evlerde bulunur.

Randevuevleri, genelevler gibi bir bölgede konuşlanmış değil, normal oturum alanlarında kurulmuş tek başına evlerdir. Legal randevuevleri, okul, ibadethane gibi alanlara belli uzaklıkta açılırken, illegal evler normal hane halkı sakinlerinin yaşadığı yerlerde bulunur.

Birden fazla fahişenin bir araya gelerek hizmet ettikleri, müşteri kabul ettikleri çok odalı randevuevleri olduğu gibi, fahişelerin müşterilerini tek kabul ettiği, sıra ile ortak kullanılan bir odadan oluşan kiralık birleşme mekânları da mevcuttur.

Randevuevleri, müşterilerinin cinsel isteklerine hizmet etmek üzere tefriş edilirler. Müşterilerine seks sineması, hamam, sauna hizmetleri veren müstakil binalara kurulu randevuevleri olduğu gibi, sadece belirli bireysel fantezilere özel hizmetler sunan evlerde bulunmaktadır. Örneğin S/M (sadomazoist) stüdyolar, şiddet ve acıdan seksüel zevk alanlara uygun biçimde düzenlenmiş, fuhuş formu buna uygun geliştirilmiştir. Evlerin çalışanı olmayan, bizzat fahişelerin ücret vererek girdikleri, işletmece tespit edilen kurallar çerçevesinde hizmet ederek müşteri ile buluştukları randevuevleri bulunmaktadır.

Randevuevlerinde, müşteri evde bulunan kadınlardan birini seçerek, seks yapmak için tefriş edilmiş odalardan birisinde birlikte olur. Randevuevlerinde seks hizmeti, „sefer“lik, ya da çoğunlukla saatliktir. Ücreti fahişenin hizmet saati belirler. Ücret, randevuevi patronu/niçesi ya da görevlendirdiği hizmetçiye ödenir. Fahişe, bu ücretten yüzde alır ve genelevlerde olduğu gibi çoğunlukla patrona borçlandırılır.

3.4.1.3. Fuhşa İzin Verilmiş Gece Kulüpleri ve Stip-Barlar

Bazı gece kulüpleri ve stip-barlar, içki satma, müzik dinletme, stip-dans şovları sunma vb. hizmetler dışında, müşterileri ile fahişeleri buluşturur ve işletmelerinde seks yapmak üzere bulunan özel odalarda cinsel birleşmelerine olanak verir. Bu tarz işletmelere gelen müşteri, içeride barda bulunan, şovlara çıkan kadınlarla anlaşarak, işletmenin koydukları kurallar çerçevesinde, cinsel birleşme için ayrılmış özel odalarda birlikte olur.

Gece kulüpleri ya da stip-barlarda ücret saatlik hizmet karşılığı ödenir. Bazı işletmeler, direkt cinsel ilişkinin ücretini alırken, bazıları, müşterinin istediği hizmete

denk gelen içki ücretini alırlar. Örnek olarak, normal cinsel ilişki bir şişe viski ile ücretlendirilirken, farklı, fazla cinsel istekleri olan kişiler, daha pahalı içkiler sipariş etmek zorundadırlar. Cinsel birleşmeye olanağı sağlayan gece kulübü ya da stip-barlarda ücret, işletme görevlisine ödenir. Fahişe, bu ücretten yüzde alır. Bu yüzde karşılığında fahişe, cinsel birleşme dışında, müşteriyi teşvik etmek üzere, şov programlarına çıkar ya da işletme içinde bar ya da dans pisti civarında kendini sergileyerek, müşteriyi tavlamaya gayret gösterir.

Gece kulübü, stip-barlarda cinsel birleşmeye yasal olanakların izin vermediği ülkelerde, bu tarz işletmeler, diskotek, bar, kafe, oyun salonu, otel lobileri ile birlikte fahişeler ve müşterilerinin buluşma alanlarına dönüşür Doğal olarak, bu işletmeler illegal fuhuş için başlangıç, buluşma noktası olarak hizmet verirler. Çoğunlukla işletme sahiplerinin anlaşmalı oldukları yakın çevrede (bazen aynı binada) bulunan oteller cinsel birleşme alanı olarak kullanılır. Buluşma noktasında, direkt ya da işletmede çalışan garsonlar aracılığıyla anlaşan fahişe ve müşteri, cinsel birleşmeyi gerçekleştirmek üzere anlaşmalı otele giderler. Oda ücreti, vizite ücreti dışında otele ödenir. Bazı otellerin, kendilerine çalışan sokak fahişeleri vardır. “Saatlik oteller” denilen bu işletmeler, sokakta çalışan fahişelerinin getirdikleri dışında müşteri kabul etmezler. Çoğunlukla, işletmeler insan ticareti suçunu oluşturmamak için fuhuş bedelinden pay almaz, müşterinin yediği, içtiği ve kadına ısmarladığı mal ve hizmetleri ücretlendirirler. Oteller ise, çarşaf değişimi ile aynı odayı aynı gece içinde birden fazla müşteriye kiralamalarından kaynaklanan fazla geliri yeterli göreceklerdir.

3.4.1.4. Masaj Salonları

Cinsel birleşmeye izin veren masaj salonları bulunmaktadır. Bu salonlarda masör, müşterinin her türlü „rahatlatılmasına“ hizmet etmek üzere seksüel birleşmeye kendini arz eder.

Masaj salonlarında müşteriye sağlık için masaj yapılarak fiziksel rahatlaması sağlandıktan sonra, cinsel rahatlamasına hizmet etmek üzere, farklı ücretlendirilen elle, oral yolla ve normal yollarla seks hizmeti sunulur. Sadece cinsel rahatlatma sağlayan tai mesaj gibi masaj tekniklerinin uygulandığı, sadece bu amaca hizmet eden ve ücretlendirilmesi buna göre yapılan masaj salonları da bulunmaktadır. Cinsel birleşmeye izin verilmeyen masaj salonlarında da, bu hizmet gizli olarak yapılmaktadır. Sadece cinsel birleşme hizmeti sunmak üzere açılmış masaj salonlarında ücret işletme sahibi ya da görevlendirdiği kişiye ödenir. Cinsel birleşmeye izin vermeyen masaj salonlarında, salon sahibi, masajın ücretini alırken, hizmet sunan masör verdiği ekstra hizmetin karşılığını kendisi alır.

3.4.1.5. Cinsel Birleşme Amaçlı Partiler

Fahişe ve müşteriyi buluşturmak üzere, özel evlerde düzenlenen partilerdir. Buluşma partileri olarak bilinen fuhuş formunda, fahişeler müşterileri ile bir ev ortamında bir araya gelirler. Fahişeler ve müşteriler aynı ortamda oturur, sohbet ederler ve onların anonimliği engellenmez. Cinsel birleşme, odalarda tek çift olarak yapılır ya da birden fazla çiftin grup sekse varan boyutlarda aynı anda eş değişimine de izin verecek şekilde gerçekleştirilir.

Eş değişim kulüplerinde verilen partilerden farklı olarak, profesyonel buluşma partilerinde eşler fahişelerdir. Doğal olarak, bu partiler kadın müşterilerin katılımına da kapalı değildir, hatta bazı müşteriler tarafından gönüllü kadın müşteriler daha fazla istenilir. Genel olarak müşteri, partide kalacağı zaman için tek sefer ücret öder ve bunun karşılığında, istediği kadar kadınla beraber olur. Ücret parti düzenleyen ya da görevlendirdiği kişiye girişte ödenir.

Açık büfe yiyecekler, çoğunlukla alkolsüz içecekleri içeren bar hizmetleri fiyatın içindedir. Genellikle parti yapılan evlerde ücretsiz kullanılabilecek sauna,

jakuzi, havuz bulunur ve fahişelerin sunduğu şovlar yanında seks sinemaları birlikte izlenir.

3.4.2. Sabit Bir Mekâna Bağlı Olmayan Fuhuş Formları

Genelev, randevuevi, gece kulübü gibi bir sabit mekâna bağlı olmayan, fahişenin çoğunlukla kendi başına ya da muhabbet tellalına bağlı çalışıp, müşterileri ile buluştukları fuhuş formları ve buna uygun organizasyon yapıları bulunmaktadır. Bu fuhuş formları sabit bir mekâna bağlı gelişmez, organizasyonu da bağımsız çalışmaya uygun yapılanır.

Sabit bir mekâna bağlı olmayan fuhuş formlarında, fahişeler tek olabilecekleri gibi, bir organizasyon içinde de hareket edebilirler. Tek başına çalışan fahişeler, görülen hizmetlerin ücretlerinin ödendiği bar, kafe ve oteller gibi işletmelerle anlaşmalı olabilecekleri gibi, bu işletmelerin sahiplerinin içinde yer aldığı bir organizasyonun da üyesi olabilirler.

3.4.2.1. Sokak Fahişeliği

Sokak fuhşunda, fahişe, resmi olarak kabul edilen ya da resmi olarak kabul edilmeyen, fakat varlığı bilinen açık alanlarda görünür şekilde bekler ve kendisini potansiyel müşterilere önererek, onları ücretli cinsel birleşme için tavlamaya çalışır. Fuhşu suç olmaktan çıkartma prensibini benimseyen ülkelerde, yeni uygulamalardan birisi olarak, sokak fuhşuna izin verilen belli kentsel alanlar bulunmakta, böylece fuhuş kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır.

Sokak fahişesi, genellikle ulaşım araçlarının buluşma noktaları, kozmopolit popülâsyonu içinde barındıran ticaret merkezleri çevreleri, sokaklar, barlar, kafeler,

birahaneler, lokantalar, otel lobileri ve benzeri alanlarda "ava çıkar." Bazı sokak fahişeleri ise, müşterilerini insan seyrinin ancak mobil olduğu, şehirlerarası yollar ve dinlenme noktalarında bulurlar. Şehirlerarası yollarda yük nakliyesi yapan ağır vasıta şoförlerini hedefleyen sokak çalışanları vardır. Bu fahişeler, genelde müşterinin aracında ilişki kurarlar ya da ilişki kurmak üzere bizzat kendi arabalarını kullanırlar.

Sokak fahişesi, müşterisi ile farklı alanlarda cinsel birleşme gerçekleştirir. Genelde müşterinin arabasında gerçekleştirilen cinsel birleşme, çevresi kapalı boş alanlar ve yapılar ya da yakın çevredeki "saatlik müşteri" kabul eden otellerde de icra edilir.

Sokak fahişeleri, zührevi hastalıklardan, müşterilerin şiddetine varan ciddi risklerle karşı karşıyadırlar. Bu nedenle koruma hizmetine ve illegal olmasına rağmen varlığı kabul edilen noktalarda kontrol görevlilerinin toleransına ihtiyaç duyarlar.

Sokak fahişesi, ücretini direkt kendisi alır. Bar, kafe ve otel gibi yeme-içme ve konaklama giderleri müşterilerce ayrıca ödenir. Bunun dışında cinsel ilişkiden kazanılan bedel sokak fahişesine aittir. Koruma hizmetlerinin ya da kontrol görevlilerinin toleransının ücretlendirilmesi ise bizzat fahişe tarafından gerçekleştirilecektir.

3.4.2.2. Eskort Kızlar

Eskort kızlar, direkt kendileri ya da acenteler aracılığıyla müşterileriyle ilişkiye geçerek fuhuş yaparlar. Müşteriler, yerel medyaya verilen ilanlar, acentelerin reklâmları, aracı muhabbet tellalları, kişisel ya da acentelere ait internet siteleri aracılığıyla bulunur, sonrasındaki iletişim telefonla ya da internet üzerinden gerçekleştirilir. Müşteri bulma yöntemi ve müşterinin istediği hizmet, ücreti ve ödeme şeklini belirler. Tam zamanlı profesyonel eskortlar olduğu gibi, öğrencilik,

değişik meslekler gibi asıl meşguliyetlerinin yanında belirli zamanlı çalışmaya çıkan kızlarda bulunmaktadır.

Eskort kızlar, müşterilerin evlerine, kendilerinin kiraladıkları garsoniyer dairelere, kendilerinin ya da müşterilerinin belirlediği otellere giderler. Müşteriler ile yurtdışı dâhil tatile giderek, uzun süreli hizmet vermek, eskort kızlık formunun yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Eskort kız acenteleri, randevuevleri ve fuhuş seyahatlerine özel bir form katmışlardır. Acenteler, kurdukları uluslararası ilişkilerle, fahişeleri belirli bir zaman planı içinde, farklı bölgelere tespit edilmiş kısa süreli çalışmalara göndererek, sürekli bir dönüşümü gerçekleştirirler. Bu şekilde, müşterilerine sürekli değişen "taze" yüzler sunmayı garanti eder ve seyahat edenleri "keyifli", geniş bir ağda ağırlarlar. Böylece acenteler, ülke içinde farklı kentleri ve yabancı ülke şehirlerini bir mağaza zincirleri gibi bir ağla, rotasyon prensibi içinde birbirlerine bağlarlar. Müşterilere sürekli yeni yüzlerle dolu evler ve göçebe eskort kızlara iş yapacakları ve barınacakları mekanlar sağlamak üzere sabit rotatörler görev alır. Rotatör, eskort kızın, aile bağlantılarını, çalıştığı diğer mesleki takvimini dikkate alan bir program yapmak zorundadır. Aynı zamanda eskort kız kalıcı yerleşik ilişkiler kurarak, acenteyi devre dışı bırakabilecek rahatlıkta olmamak üzere spontane gelişebilecek seyahatlere hazırlanmalıdır.

Eskort kız, kişisel olarak çalışıyorsa, ücretini direkt kendi alır, acente aracılığıyla çalışıyorsa, ödeme acente sahibine yapılır. İletişim, internet ve telefonla yapıldığı için eskort kızlara yapılacak ödeme de buna uygun bir yol izlemektedir. Genelde, müşteri telefondan aldığı ya da internette bildirilen banka hesap numarasına parayı çıkıp, dekontunu kıza bildirir. Bundan sonra daha önce birlikte olmak üzere anlaşılan yerde buluşma gerçekleştirilir. Müşteri kendi ayarladığı bir eve kızın gelmesini isteyebilir, fakat çoğunlukla kızlar kendilerinin bildikleri otellerde buluşmak isterler ve müşteriden otel rezervasyonunun yapılıp, oda numarasının bildirilmesini isterler.

3.4.2.3. Seksüel Asistanlık ya da Vekil Eşler

Son yıllarda, seksüel asistanlık (Seksüalassistenz) ya da vekil eşlik (Surrogatpartner) olarak bilinen özel bir fuhuş formu gelişmiştir. Seksüel ihtiyaçlarını başka türlü görme imkânı olmayan veya kendilerine yeterli seksüel terapi yapacak eşleri olmayan özürlü insanlar, erkek ya da kadın ücretli bir eş hizmeti hakkına sahiptirler.

Seksüel asistanlar, özellikle özürlü insanların ihtiyaçları ve spesiyal terapiler konusunda özel uzmanlık eğitimi sahibidirler. Onların fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarına uygun hizmeti sunacak bilgi ve ekipman donanımına sahiptirler.

Danimarka'da, özürlülerin seksüel ihtiyaçlarının karşılanmasında daha iyi olanaklar devlet yardımı ile karşılanır, özürlülerin fahişe taleplerine olumlu yaklaşılır. Diğer Avrupa ülkelerinde ise henüz özürlülerin diğer özel terapi giderleri gibi seksüel asistanların hizmetleri resmi sosyal güvenlik sistemleri tarafından karşılanmamaktadır.

3.5. Kriminolojik Bakış Açısından Fuhuş

Fuhuşla mücadele, toplumun genel geleneksel yapısal endişeleri çerçevesinde şekillenirken, kadınlara iş ve eğitim yasakları veya kısıtlamaları, çocuk düşürme, homoseksüelliğin cezalandırılması gibi ahlaki tasavvur ve değerlerin katı kabulleri ile sürekli olarak gündemde tutulur. Seksüel zevklerin şeytan işi olarak görüldüğü ortaçağda, fahişeler çıplak olarak yakıldılar, örtü ve kurdele takmaya mecbur bırakılarak ya da dağlanarak hayatlarının geri kalanında "düşkün" olarak tanınarak yaşamaya mahkûm edildiler. Böylece fahişenin açık alanlarda damgalanması alışkanlığı da başlamış oldu. Modern dönemlerde de "sapkın/sapık", "seksüel şüpheli" olarak dosyalara geçtiler. Böylece, fahişenin uğradığı şiddet, fiziksel ve psikolojik boyutların dışında, toplumsal ve kültürel değerlerin etkisindeki

etiketlenme ve ayrımcılıkla gelişti. Çoğunlukla bir kadın olarak toplumdan "düşmüş" olarak değerlendirilir; "şeytana uyduğu" için, artık anne ve evinin kadını olma şerefine sahip olma imkânını kaybetmiştir ve geçimini fuhuş dışında herhangi bir başka iş yaparak temin şansı kalmamıştır.

Fahişe, ister "kader kurbanı", ister gönüllü "o yolun yolcusu" olsun, toplumun olumsuz algısı ile damgalanarak, ayrımcılığa tabidir. Toplumdan "düşmüş", şeytanın yoluna "sapmıştır." İster mağdur, ister suçlu kabul edilsin, çoğunlukla olumsuz bir algıyı çağrıştırır. Bu damgalama ve ayrımcılık, fahişeyi gündelik "zararsız" ilişkilerin yaşandığı toplumdan uzaklaştırarak, kendisi gibi "sapmış"ların dünyasına sokar. Fahişe, toplumsal kabul edilebilir izinli ilişkilerin dışında arayışları olan müşterilerin ve onların aşırı istekleri ve tehlikelerinden kendisini "koruyan" muhabbet tellallarının oluşturduğu çevrede yaşamını sürdürür. Bu çevre onu, gündelik yaşamın aktığı "normallikler" atmosferinden çıkartarak, "şeytanın yatağına" sürükler.

Fahişelik, belli başlı gerekçelere bağlanamadığı gibi, sabit sonuçlar da doğurmaz. "Normal dışı" kabul edilen doğası ve bu çerçevede üzerinde geliştiği "sapkın" ortamı içinde fuhuş, toplumsal pek çok sapma ile birlikte gündeme gelir. Bu nedenle fuhuş, ister yasaklanmış "ahlaksızlık", ister legal bir "işkolu" kabul edilsin, kriminolojik bir bakış açısı ile değerlendirilmeyi zorunlu kılar.

Fuhuş, pek çok suç davranışı ile iç içe geçmiş bir olgudur. Bu suç davranışlarını sınırlamak mümkün olmadığı gibi, sürekli zincirleme geliştirmek mümkündür. Fuhuş gibi, onun toplumsal çevresinde gelişen suç davranışları da toplumdan topluma ve aynı toplumda zaman içerisinde farklılıklar gösterebilir.

Fuhuş sektörü içinde yer alan insanların çok farklı gerekçeleri olabilir. Bir meslek olarak fahişeliğin seçiminde zor ve özgür iradenin rolleri arasındaki sınırı ayrımını bulmak oldukça güçtür. Özgür iradeleri ile bir meslek olarak fahişeliği seçenler bile, meslek, ekonomik ilişkiler ve toplumsal bağımlılık çevrelerinde korunmaya ihtiyaç duyarlar. Bu korunma ihtiyacı, zor ve hile ile kandırmanın yolunu açmakta, mağdurları suç organizasyonlarının ağına itmektedir. Zorla fuhuş

çoğunlukla, ekonomik olarak zayıf ülkeler ya da fakir kırsal alanlardan, legal iş imkânları hilesi ile insan tacirleri tarafından kandırılarak, bedensel ve ruhsal şiddet altında, kişisel ve ekonomik bağımlılaştırılarak özgürlüğün çalındığı bir başka bölgeye gönderilme şeklinde gerçekleştirilir. Üçüncü dünya ülkeleri gibi az gelişmiş ülkelerde, günlük yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayacak, başka imkânları olmadığı için insanlar fahişeliğe mecbur kalmaktadırlar. Bu mecburiyet, şiddet kullanımı ile süslenerek mağdurlar zorla fuhşa sürüklenmekte ya da sektörden çıkmalarına olanak tanınmamaktadır.

Göçmen kaçakçılığı, fuhuş ile ilişkili suçlardan birisidir. Çeşitli zorunlu sebeplerle yurtlarını terk etmek zorunda kalan kişiler, illegal yollarla aştıkları sınırlarda, yaşamlarını ancak kayıt dışı sektörlerde çalışarak sürdürmekte ve pek çoğu seks ticareti yapan suç yapılarının mağdurları olmaktadır. Son yıllarda göçün genel eğilimlerinden birisi olan kadınlaşma, kadın göçmenlerin oransal artışı, fuhuş sektörü içinde rol alan göçmen kadın sayısında artışa neden olmuştur.

Göçmen kaçakçılığı gibi insan ticareti de suç organizasyonlarınca kontrol altında tutulur. Ücreti karşılığında seks ticareti yapan muhabbet tellalları, insan tacirleri ile ilişkilidirler ya da büyük çoğunlukla bizzat kendileri insan taciridirler. Legal iş kollarında çalışmak için hileyle kandırılan ya da çaresizliklerinden yararlanılan çocuk, kadın ve erkekler fuhşa zorlanmaktadırlar. Modern köleye dönüştürülen bu mağdurlar bedensel, ruhsal ve ekonomik olarak sömürülmekte, fuhuş tacirlerinin sermayelerine dönüştürülmektedirler.

İnsan tacirleri ile ilişkili ya da bizzat insan ticareti yapan muhabbet tellalları, kadınları hile ile kandırarak ya da baskı ve şiddet uygulayarak fuhşa zorlarlar. Bunun yanında, muhabbet tellalları fuhuştan elde edilen gelirin önemli bir bölümüne el koyarlar ve bizzat kendileri fahişelerin bedenlerini cinsel anlamda istismar ederler. Fahişeliğin bütün formları, kadın ya da erkek muhabbet tellalı denetiminde gerçekleştirilir. Kadınlar, ekonomik gerekçeler, madde bağımlılığı gibi kişisel zayıflıkları ve toplumsal çaresizlikleri kullanılarak, modern bir kölelik biçimi insan ticareti kurbanlarına dönüştürülürler. Çoğunlukla gelişmemiş ülke vatandaşı ya da

görece geri kalmış bölgelerin yine görece az eğitimli insanları kaynaklı fahişeler, hiç de tehlikesiz olmayan fuhuş çevrelerinde ihtiyaç duydukları korunma ve kollama hizmeti karşılığında muhabbet tellallarına elde ettikleri gelirden pay verirler. Bu anlamlarda muhabbet tellallarının meslek yöntemi olarak kullandıkları hile ve zor, fuhuş ortamı içinde gelişen bir başka kriminel davranış kalıbıdır.

Uyuşturucu madde bağımlısı bazı kadınlar, madde temin edecek parayı bulmak için fuhuş yaparlar. Madde bağımlılığı, fuhşa başlama ve sürdürme sebeplerindendir. Madde bağımlısı erkeklerin, karılarını ya da kız arkadaşlarını fuhşa zorlamaları az görülen hadiselerden değildir. Fuhuş ortamında ortaya çıkan madde bağımlılığı çerçevesinde gelişen bir başka sorun cinsel ilişki ya da enjeksiyonların çoklu kullanımı nedeniyle bulaşan HIV virüsüdür.

Çocukların cinsel istismarı, fuhuş olgusunu suça dönüştüren bir başka konudur. UNİCEF verilerine göre dünya üzerinde üç/dört milyona yakın çocuk, fuhuş ile ekonomik anlamda sömürülmektedir. Özellikle Asya ülkelerine yönelik seks turizmi çoğunlukla çocukların cinsel sömürüsünü amaçlamaktadır. Son yıllarda yayılan çocuk pornografisi, bir başka çocuk istismarı türüdür. İnternet kullanımı ile küresel düzeyde örgütlenen çocuk pornografisi meraklıları, istismar edilerek metalaştırılan çocuk bedenlerine ait seksüel görüntülerin ticaretini yapmakta, bu nedenle ekonomik çaresizlikleri kullanarak çocukları istismarını sürdürmektedir.

4. GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI, İNSAN TİCARETİ VE CİNSEL SÖMÜRÜ ÜZERİNE CEZA HUKUKU UYGULAMALARINDA ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Egemen ve ayrı devletlerin oluşturduğu uluslararası topluluğun ceza hukuku uygulamalarında işbirliği içinde olması zorunludur. Ceza hukuku uygulamalarının uluslararası düzlemde karşılaştığı sorunlar ve üretilen çözüm önerileri, küreselleşen bir dünyada karmaşık bir hal alırken, önemi ve pratik değeri gün geçtikçe artmaktadır. Ulusal sınırların ortadan kalktığı birliklerin oluştuğu ya da sınırları aşmanın gittikçe kolaylaştığı bir dünyada ulusal ceza uygulamalarının işbirliği yöntemlerini geliştirmeyi gerektirmektedir.

4.1. Uluslararası Hukuk ve Ceza Hukuku

Uluslararası topluluğun ceza hukuku ve usulü müesseselerini ortaya çıkartmasında hukuki ve dayanışmayı zorunlu kılan nedenleri vardır.

Egemen devletlerin ulusal ceza yasalarının uygulama alanlarını belirlemesi ve mahkemelerinin yetkilerinin sınırlarını çizmesi gerekmektedir. Bu nedenle, uluslararası uzlaşmazlıklarda uyulması zorunlu kurallara ihtiyaç duyulur. "Devletlerin yasama ve yargı yetki sınırlarını belirleme hususundaki yetkileri mutlak olunca, bir Devlet ülkesinde işlenen suçlar hakkında verilmiş olan hükümlerin, diğer Devletlerin ülkelerinde etki meydana getirebilip getiremeyeceğinin ve eğer getirebilecek ise, bunun ne suretle ve ne derecede olacağının belirlenmesi lazım gelir. Devletler, egemenliklerinin mutlak olduğu hususundaki esaslara dayanarak, yabancı ülkelerden verilmiş olan ceza hükümlerine hiçbir suretle değer vermemezlik

edemezler; zira böyle bir davranış her şeyden önce, adalet esasına aykırı olur ve non bis in idem kuralını zedeler."[847]

Egemen devletler, yasama ve yargı yetkilerinin sınırları konusunda yetkili olmakla birlikte, uygulama usulleri açısından egemen yabancı devlet yasalarının sınırlarının da hesaba katılması gerekmektedir. Yasama ve yargı yetkisinin mutlaklığı tek başına bir anlam ifade etmez. Bu yetkinin kullanılması uluslararası yardımlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Uluslararası yardımlaşma, devletlerin karşılıklı uyuşacakları bir usul zemininde gerçekleşebilir. Bu zemin, uluslararası ceza usulünün hukuki dayanağını oluşturur.

Uluslararası topluluk, ortak çıkarlarla birbirine bağlanan bir dayanışma içinde hareket etmelidir. İletişim merkezli teknolojik gelişme uluslararası toplumu dayanışma içinde olma zorunda bırakmıştır. Ulaşım olanaklarının sınır aşmayı kolaylaştırması da, suç organizasyonlarının akışkanlığını artırmıştır. Ulusal ceza yasalarının yüklediği sorumluluklardan, sınır aşıp bir başka ulusal egemenliğin yetki alanına girmek yoluyla kurtulma suç organizasyonlarının yaygın olarak başvurduğu yöntemlerdendir. Öte yandan sınır aşan suçlar giderek yaygınlaşmış, profesyonel formlara bürünmüştür. Özellikle kadın ticareti merkezli insan kaçakçılığı, uyuşturucu madde kaçakçılığı sınır aşan bir yapı ve uluslararası nitelikte insan kaynağını içermektedir. Bu nedenle, suçla mücadele eden ulusal yapıların dayanışması ve bunun hukuki alt yapısını oluşturması zarureti bulunmaktadır. Bu hukuki alt yapı uluslararası suçların tasnifi ve tanımlanmasına ihtiyaç doğurmakta ve uluslararası ceza hukukunun geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.

Bu çerçevede uluslararası ceza hukuku, "devletlerin yasama ve yargı yetki sınırlarını gösteren, ceza hukuku alanında yardımlaşmalarını sağlayan, milletlerarası ceza usulüne ilişkin kuralları belirleyen, bir Devletin yargı organları tarafından verilmiş ceza hükümlerinin diğer Devlet ülkelerindeki etkisini tayin eden ve keza

[847] Dönmezer, Sulhi, Erman, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Cilt: III, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1985, s.424

yabancı ceza kanunlarının ülkede uygulanması hususuna ilişkin bulunan kuralların bütünü"dür.[848]

Herhangi bir ceza davasında adaletin tahakkuku için yasaları tatbik edecek hâkim, yabancı devlet organlarının yardımına ihtiyaç duyacaktır. Suçu aydınlatmaya yarayacak deliller ve tanıklar yabancı ülkede bulunabilir. Yabancı suçluların, geçmiş suç kayıtları hâkimin kanaati için önemli olabilir. Son olarak, uluslararası suçlular ve yabancı ülkeye kaçan suçluların yakalanması işbirliğini zorunlu kılmaktadır. "Böylece Ceza kanunlarının ülkede iyi olarak uygulanması milletlerarası alanda bir işbirliğini zorunlu kılar. Bu işbirliğinin muhtevasını şöyle bir ayrıma tabi tutabiliriz: 1. Suçlular hakkında adli bilgilerin karşılıklı olarak verilmesi, 2. Suçluların bir ülkede yargılanması sırasında gerekli işlemlerin yabancı ülkede yapılması, karşılıklı adli yardımlaşma, 3. Suçluların yakalanması bakımından ortaklaşa polis faaliyeti, 4. Suçluların iadesi."[849]

Uluslararası yardımın konusu çeşitli devletlerde farklılık göstermekle birlikte, "genellikle milletlerarası adlî yardımın konusuna yabancı ülkelerde yapılacak tebligat ile yabancı ülkelerde delil ikamesi (istinabe) meselelerinin girdiğinde ittifak görülmektedir. Mahalli hukuk hakkında yabancı mahkemelere bilgi verilmesi de milletlerarası adlî yardıma giren bir konu olarak kabul edilmektedir. Buna mukabil yabancı mahkeme kararlarının tanınma ve tenfizi niteliği itibariyle milletlerarası adlî yardımın konusu dışında kalır. İkili ve çok taraflı sözleşmeler dışında milletlerarası adlî yardım (istinabe) yapılmasını temin eden bir devletler hukuku mükellefiyeti yoktur. Yargı yetkisinin ülkeyle sınırlı olması, hiçbir devletin diğer bir devlet ülkesinde onun izni olmaksızın yargısal (kazaî) fiillere teşebbüs edemeyeceği şeklinde, milletlerarası menfî bir teamül kaidesinin oluşmasına sebep olmuştur. …

[848] Dönmezer, Erman, **a.g.e.**, 1985, s.429. Nomer'e göre, "Türk hakimi hiçbir zaman yabancı bir ceza hukukunu tatbik edemeyeceğinden, bir milletlerarası ceza hukukundan da bahsetmek doğru değildir. … Gerçek ve fiili bir 'milletlerarası ceza hukukunun' ortaya çıkması, mahkemelerin yabancı memleketlerde ika edilen fiilleri yabancı ceza hukukuna göre cezalandırabilmelerine bağlıdır", Nomer, Ergin, **Devletler Hususî Hukuku**, İstanbul, Beta, 13. Bası: Nomer, Ergin, Şanlı, Cemal, 2005, s.35-36

[849] Dönmezer, Erman, **a.g.e.,** 1985, s.491

Milletlerarası adlî yardım prensip olarak konsüler veya diplomatik yolla temin edilir."[850]

4.2. Uluslararası Hukuk ve Kolluk Güçlerinin İşbirliği

Teknolojik ilerlemeye paralel olarak gelişen sınır aşma olanakları uluslararası suçluluk ve suçlu tipini doğurmuştur. Ulaşım olanaklarının ötesinde iletişim araçlarının sınır ötesi hareketlere imkân tanıması, suçluların ulusal sınırların dışında kolayca eyleme geçmesine sebebiyet vermektedir. Bu esnek ve sınır aşan hareketlilikte suç grupları ile mücadele, diplomatik bürokrasinin ağır mekanizmalarından sıyrılarak, farklı ülke kolluk güçleri arasında doğrudan ilişkiye olanak tanıyan, polisler arası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Suç işleyen kişilerin yabancı bir ülkeye geçmesi ve yakalanması için süren diplomatik süreçler tamamlanana kadar, kişi üçüncü bir ülkeye geçebilmektedir. Bu nedenle, farklı devletlerin polislerinin doğrudan birbirleri ile temas etmesi, işbirliğinin artırılması gerekir.

4.3. Uluslararası Hukuk Açısından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Fuhuşla Mücadele

Teknolojik gelişmeler ve toplumsal ve ekonomik hızlı değişiklikler ülkesel sınırları işlevsizleştiren küresel bir dünyada yaşamamıza neden olurken, yasadışı göç gün geçtikçe önemi artan yeni bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağdaş bir

[850] Nomer, **a.g.e.**, s.484-485, "Türkiye yapmış olduğu iki taraflı sözleşmeler yanında, çok taraflı 1 Mart 1954 tarihli Usul Hukukuna Dair La Haye Sözleşmesine (RG. 23 Mayıs 1972-14194), 15 Kasım 1965 tarihli Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî ve Gayrî Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair La Haye Sözleşmesine (RG. 17 Haziran 1972-14218 ve ilgili Adalet Bakanlığı Tebliği: RG. 20 Şubat 1973-14454), ve 18.3.1970 tarihli Hukukî ve Ticarî Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında La Haye Sözleşmesine (RG. 15 Haziran 2004-25493, yürürlük: 12.10.2004) katılmıştır."

kölelik şekli olarak emekten, seksüel sömürüye kadar insan ticareti ve bunu sağlamak üzere göç uluslararası kamuoyunun gündeminde gittikçe daha fazla dikkat çekmektir. Doğal olarak, uluslararası ceza hukuku uygulamaları da, sınır aşan küresel bir suç olarak göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve bunların sonucunda fuhuş ile mücadeleye ağırlık vermekte, ceza hukuku uygulamaları ve kolluk faaliyetlerinin bütünleştirilmesine gayret gösterilmektedir. "İnsan ticareti ve insan/göçmen kaçakçılığı çok sık karıştırılan farklı iki tanımlamadır. İnsan ticareti, kişilerin zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılmak, beden organlarının verilmesini temin etmek maksatları ile tehdit ve cebir/şiddet veya nüfuzu kötüye kullanmak veya kandırmak suretiyle, tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleridir. Göçmen kaçakçılığı ise maddi yarar elde etmek amacıyla [bir ülkede] sürekli oturma izni bulunmayan şahısların, örgütlü şebekelerce [o ülkeye] yasal olmayan yollardan girmelerinin, [o ülke] vatandaşlarının ise yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarının sağlanmasıdır."[851]

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti ile mücadele alanında çeşitli uluslararası yasa, sözleşme, bildiri ve belgeler mevcuttur.[852]

---

[851] http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/InsanTicaretiIleMucadele/

[852] Bunların başlıları şöyle sıralanabilir: Kölelik Sözleşmesi (25 Eylül 1926); Zorla veya Zorunlu Çalışmayla İlgili Sözleşme (ILO No. 29-28 Haziran 1930); İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (10 Aralık 1948); İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme (2 Aralık 1949); Eşit Ücret Sözleşmesi (ILO No. 100, 29 Haziran 1951); Mültecilerin Statüsüyle İlgili Sözleşme (28 Temmuz 1951); Köleliğin, Köle Ticaretinin, Kölelik Benzeri Uygulamaların Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme (7 Eylül 1956); İstihdam ve Meslek Alanında Ayrımcılık Hakkında Sözleşme (ILO No. 111 - 25 Haziran 1958); Zorla Çalıştırmanın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (ILO No. 105 - 25 Haziran 1959); Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966); Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (16 Aralık 1966); Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (18 Aralık 1979); Çocuk Hakları Sözleşmesi (20 Kasım 1989); Bütün Göçmen İşçilerin ve Onların Aile Mensuplarının Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (18 Aralık 1990); Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi (ILO No.105 - 17 Haziran 1996); Uluslararası Adalet Mahkemesinin Roma Hükmü (17 Temmuz 1998); Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol (25 Mayıs 2000); Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (12 Aralık 2000); Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol (2 Kasım 2000); Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol (2 Kasım 2000); Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi (29 Kasım 1985); Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri (20 Aralık 1993); Pekin

İnsan ticareti ve bunun sonucu fuhuşla mücadeleye ilişkin ilk uluslararası düzenleme 1904 tarihli "Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme"dir. 18 Mayıs'ta Paris'te yapılan Konferans'a katılan 13 ülkenin imzaladığı[853] Sözleşme'nin "özelliği polisiye tedbirlere yer vermiş olmasıdır."[854] 1904 tarihli bu ilk belge, insan ticareti fiillerine maruz kalan mağdurlarının korunmasını hedeflemekte, taraf devletlere, ahlak dışı nedenlerle yurt dışından kadın veya kız tedarik edilmesi ile ilgili bilgilerin koordinesinden sorumlu bir makam tesis etme mükellefiyeti getirmektedir. 1904 Belgesi, beyaz kadın ticareti[855] merkezli

---

Bildirisi ve Eylem Platformu (15 Ekim 1995); Pekin Platformunun Uygulanması için Daha Çok Faaliyet ve Çaba Gösterilmesine Dair Genel Meclis Önergesi (16 Kasım 1999); İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi (Avrupa Sözleşmeler Seri no. 5 - 4 Kasım 1950) ve bu Sözleşmeye bağlı 13. ek protokol; Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi (13 Aralık 1957); Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 2. Protokol, (Avrupa Konseyi Sözleşme No. 98 17 Mart 1978); Şiddet Suçlarının Mağdurlarının Mağduriyetlerinin Giderilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi, (24 Kasım 1983); Avrupa Sosyal Şartı Avrupa Konseyi Sözleşme No: 163 (3 Mayıs 1996); Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Mağdurun Adli Kanun ve Usulü Çerçevesindeki Durumuyla İlgili Tavsiye Kararı (28 Haziran 1985); Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cinsel Sömürü Amaçlı İnsan Ticaretine Karşı Eylemlerle İlgili Tavsiye Kararı (19 Mayıs 2000); Kadınlara Karşı Şiddetle Mücadele Eylem Planı, 1997; İnsan Ticaretiyle İlgili Uluslararası, Bölgesel ve Ulusal Seviyedeki Ana Yasal Dokümanlar ve Analitik Raporların Derlemesi (6 Haziran 2000); Bölgesel Eylem Planı İçin Temel İlkeler, "Güneydoğu Avrupa'da İnsan Ticaretine Karşı Mücadelede İşbirliği" Uluslararası Semineri (Atina, 29 Haziran - 1 Temmuz 2000); "Güneydoğu Avrupa'da İnsan Ticaretine Karşı Mücadelede İşbirliği" Uluslararası Seminerinin Tutanakları (Atina 29 Haziran – 1 Temmuz 2000); Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler Arasında Suçluların İadesine İlişkin Sözleşme (27 Eylül 1996); İnsan Ticaretine ve Çocukların Cinsel Amaçlı Sömürülmesine Karşı Mücadelesiyle İlgili AB Konseyinin Ortak Eylem Planı (24 Şubat 1997); Adli Süreç İçindeki Mağdurlara Tutumuyla İlgili Konseyin Karar Tasarısı (15 Mart 2001); Cinsel Sömürü ve İnsan Ticaretiyle İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi (14 Nisan 1989); Kadın Ticaretiyle İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi (16 Eylül 1993); İnsan Ticaretiyle İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi (16 Ocak 1996); Cinsel Amaçlı Kadın Ticaretini Önlemek ve Mücadele Etmek için Alınması Gereken Etkili Tedbirleri İçeren Avrupa Kılavuzu Hakkında Hagufe Bakanlığına Ait Bildiri (26 Nisan 1997); Tampere Avrupa Konseyi Başkanlık Bildirisi (15-16Ekim 1999); "Kadın Ticaretine Karşı Mücadelede İlave Yeni Eylemler" ile İlgili Komisyonun Avrupa Konseyi'ne Parlamentosu'na Bilgi Akışıyla İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi (19 Mayıs 2000); Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonunun İnsani Boyut Konferansı Moskova Görüşmesinin Belgesi (3 Ekim 1991); Avrupa Güvenliğine Dair İstanbul Beyanı (19 Kasım 1999); Parlamenter Meclisin Bükreş Bildirisi (10 Temmuz 2000); Bakanlık Konseyi Karar No.1, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (OSCE - Organization for Security & Cooperation in Europe) İnsan Ticaretiyle Mücadeleyle İlgili Çabaların Arttırılması (28 Kasım 2000)."

[853] Konferans'a katılan ülkeler, Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Rusya, İsveç, Danimarka, Belçika, Hollanda, İspanya, Portekiz, Norveç ve İsviçre'dir. Daha sonra Avusturya-Macaristan, Brezilya, Amerika Birleşik Devletleri Sözleşme'ye katılmıştır.

[854] Yenidünya, **a.g.e.**, s.103

[855] Beyaz kadın ticareti (white slave trade) kavramı ilk kez 19. yüzyılın sonunda Josephine Butler gibi feminist hareketin öncüleri tarafından tarafından rıza hilafına yapılan fuhşu ifade etmek için

insan ticareti eylemlerinin cezalandırılmasından çok, mağdurların korunmasını sağlamaya çalıştığından işlevsel olamamıştır.

1904 tarihli "Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme", herhangi bir uluslararası ceza uygulamasına konu olmaması nedeniyle işlevsiz kaldığı için, insan tacirlerinin cezalandırılması yükümlülüğü getiren "Beyaz Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme" 13 ülke tarafından 4 Mayıs 1910 tarihinde imzalanmıştır. Bu Sözleşme, 1904 Sözleşmesi ile aynı adı taşımakta ve eki olarak yayınlanmıştır. Böylece, 1910 Sözleşmesi ile 1904 Sözleşmesinin de yürürlüğü devam ettirilmiştir. Sözleşmenin amacı, "beyaz kadın ticareti olarak bilinen insan ticaretinin kaldırılması için en etkili adımları atmak"tır. Sözleşme, rızaları olsa bile küçük kız ve kadınların başkalarının cinsel arzularının tatmini için ahlak dışı amaçlarla kandırılması, tedarik edilmesi, nakledilmesi veya sevk edilmesini suç olarak tanımlamış, suçun unsurları farklı devletlerde işlenmiş olsa da cezalandırılmasını taraf devletlerden istemiştir.[856] Yaşı küçük olmayan kız ve kadınların ise hile, şiddet, tehdit, yetkinin suiistimali veya cebir ile fuhuş amacıyla kullanılması, tedarik edilmesi, nakledilmesi veya sevk edilmesi de cezalandırılması gereken bir fiil sayılmıştır. Böylece, insan ticareti suçunun kavramsal unsurları ilk kez bir uluslararası belgede yer almıştır. Sözleşme, insan ticareti suçunun farklı ülke sınırları içinde işlenmesi halinde taraf devletlere sorumluluklar yükleyerek, fiilin sınır aşan niteliği nedeniyle taraf devletlerde soruşturma engeli oluşmasını önlemiştir. Sözleşme kadınlarda reşitlik durumuna özel önem atfetmiş, reşit olmayanlarda rızanın olması halinde bile yaptırım öngörmüştür. Reşit kadınlarda rızanın olması da belli şartlara bağlanmış, rızanın geçerli olmadığı haller sayılmıştır.

I. Dünya Savaşından sonra Milletler Cemiyeti himayesinde, kadın ticaretinin engellenmesi amacıyla 30 Eylül 1921'de "Kadın ve Çocuk Ticaretinin

---

kullanılmış, kamuoyunda kabul görünce birçok uluslararası anlaşma ve kanunda yer almıştır. Kavram, Fransızca bir terim olan "Traite des Blanches"den gelmekte olup, Afrika kökenli köle ticareti için kullanılan Fransızca "Traite des Noirs" terimi ile de bağlantılıdır, fakat başlangıçta Avrupalı ve Amerikalı kadınların fuhuş yaptırmak için ticaretini ifade etmek üzere benimsenmiştir ve diğer ırk ve renklerden kadınların ticaretini dikkate almamıştır, Yenidünya, **a.g.e.**, s.103

[856] Madde 1–2

Yasaklanmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir.[857] Sözleşme, taraf devletlere kadın ticareti mağdurlarını tespit etmek ve gerekli tedbirleri alma mükellefiyeti getirmiştir. Sözleşme'de, 1910 Sözleşmesi'ndeki insan ticareti suçunun temel unsurları korunmuş, suçun konusuna kadınlar yanında kız ve erkek çocuklar eklenmiştir. 1921 Sözleşmesinde dikkate değer bir başka husus, kadın ve çocuk ticareti suçuna teşebbüs ve iştirakin taraf ülkelerin ceza kanunlarının genel kısımlarına bırakılmayarak cezalandırılacak eylemler arasında bulunduğu ifade edilmiştir.

1904, 1910 ve 1921 Sözleşmelerinden sonra kadın ve çocuk ticaretinin tamamen ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere uluslararası toplum 11 Ekim 1933'de "Tüm Yaşlarda Kadın Ticaretinin Yasaklanmasına Dair Uluslararası Sözleşme" kabul edilmiştir.[858] Sözleşmede, başkasının arzularını tatmin etmek için rüştüne ermiş kız ya da kadını, rızası olsa dahi, ahlak dışı amaçlar için tedarik eden, kandıran veya buna izin veren kişinin, suçu oluşturan eylemler farklı ülkelerde işlense dahi cezalandırılacağı öngörülmüş, suça teşebbüs ile yasal sınırlar içinde kalmak şartıyla, hazırlık hareketleri de cezalandırılmalıdır.[859] Sözleşmede tanımlanan eylemleri cezalandırma konusunda hukuk sistemi yeterli olmayan taraf devletlerin eksikliklerini gidermeleri istenmektedir.[860]

4.4. Birleşmiş Milletler Örgütü Düzleminde Uluslararası Belgeler

Birleşmiş Milletler boyutunda farklı uluslararası belgelerde insan ticaretiyle ilgili hükümlere yer verildiğini görüyoruz.

[857] Türkiye, 1910 ve 1921 Sözleşmelerini Lozan Anlaşması ile birlikte kabul ederek, onaylamıştır (5237 sayılı TCK'nın 227. maddesine ilişkin gerekçe).
[858] Türkiye, Sözleşmeyi 15 Nisan 1935 tarih ve 2693 sayılı Kanun ile onaylanmıştır (5237 sayılı TCK'nın 227. maddesine ilişkin gerekçe).
[859] Madde 1
[860] Madde 2

4.4.1. Uluslararası İnsan Hakları Manzumesi

Uluslararası İnsan Hakları Manzumesi, BM çatısı altında gerçekleştirilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesini kapsayan üç temel belgeyi kapsamaktadır. Evrensel Bildirgede sayılan haklar, diğer iki sözleşmede yeniden sözleşme formunda düzenlenmiştir.

4.4.1.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, II. Dünya Savaşı sonrası insan hakları konusunu uluslararası düzeye taşıyan temel belge olmuştur. Bağlayıcı olmamakla birlikte, dünya çapında genel olarak benimsenen belge BM Genel Kurulunca 10.12.1948 tarih 217 A (III) sayılı karar ile kabul edilmiştir.[861] "Büyük ölçüde Doğal Haklar yaklaşımının dokusunu ördüğü … Bildiri, bir yanda, Savaşın milyonlarca mağdur ortaya çıkartan yakın geçmişteki barbarca eylemler deneyiminden hareket etmektedir, öte yandan da insanların özgürce yaşayacakları bir dünya amacına yönelmektedir. … Evrensel Bildiri, insan hakları düşüncesinin pek çok ulusun yaşamına girmesinde merkezi bir rol oynamış; pek çok devletin anayasalarında bu belgeye yollamalar yapılmış; bazı hükümleri doğrudan anayasalara yerleştirilmiş; bölgesel ve uluslararası düzlemde çok sayıda insan hakları belgesine kaynaklık etmiş; evrensel ölçekte, adalet ve özgürlüğün genel kabul bulan ortak standardı olmuştur."[862]

[861] Bildiri 8 çekimser oya karşılık, 48 olumlu oyla kabul edilmiş, Türkiye olumlu oy kullanmıştır. Bildiriyi onaylayan Bakanlar Kurulu Kararı, 27.05.1949 tarih 7217 sayılı RG de yayınlanmıştır.
[862] Gemalmaz, **a.g.e**., s.336-338

Bildiri 1. Maddesinde, insanlar özgür ve onur ve haklarda eşit doğmuştur[863]. "İnsan 'onuru' 1948 Bildirisinin taşıyıcı gücü olmuştur."[864] 2. Maddesine göre ise, herkes herhangi bir ayrımcılığa uğramadan, uyruk olunan ülkenin uluslararası statüsüne bakılmadan Bildirideki haklara ve özgürlüklere sahiptir[865] ve 7. Maddesinde ise ayrımcılık olmaksızın hukuk önünde eşittir.[866] 5. Madde ise, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı men etmiştir.[867]

Bildiri'nin 4. Maddesine göre, hiç kimse kölelik altında tutulamayacak, kölelik ve ticareti yasaklanacaktır.[868] 15. Maddesi, herkesin uyrukluk hakkının bulunduğunu, bundan yoksun bırakılamayacağını ve uyrukluğu değiştirme hakkının yadsınamayacağını[869], 13. Maddesi ise, herkesin kendi ülkesini terk etme ve geri dönme hakkı çerçevesinde seyahat ve yerleşme hakkının olduğunu söylemektedir.[870] Bildirge 14. Maddesi ise başka ülkelere sığınma hakkını tanımakta,[871] 16. Maddesi ise, ırk, uyrukluk, din sınırlaması olmadan evlenme hakkını kabul etmektedir.[872]

---

[863] Madde 1: Bütün insanlar özgür ve onurda ve haklarda eşit olarak doğarlar. Akıl ve vicdanla donatılmışlardır ve her teki bir diğerine kardeşlik anlayışı ile davranır.

[864] Gemalmaz, **a.g.e.**, s.337

[865] Madde 2: Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da diğer görüş, uyrukluk ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statüye dayalı ayrımcılık olmaksızın Bildiri de düzenlenen tüm haklara ve özgürlüklere sahiptir. Ayrıca, bir kimsenin tabi bulunduğu ülkenin ya da egemenlik alanının, bağımsız, vesayet altında, kendi kendini yönetemeyen/gayri-muhtar olsun yahut egemenliği üzerinde herhangi bir başka sınırlama bulunan statüde olup olmamasına bakılmaksızın, ülkenin ya da egemenlik alanının siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsü temelinde hiçbir ayrım yapılmayacaktır.

[866] Madde 7: Herkes hukuk önünde eşittir ve herhangi bir ayrımcılık olmaksızın hukukun eşit koruması hakkına sahiptir. Herkes, bu Bildiriyi ihlal eden herhangi bir ayrımcılığa ve bu tür bir ayrımcılığa yönelik herhangi bir kışkırtmaya karşı eşit biçimde korunma hakkına sahiptir.

[867] Madde 5: Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezaya tabi tutulamaz.

[868] Madde 4: Hiç kimse kölelik ve kulluk durumunda tutulamaz; bütün biçimleriyle kölelik ve köle ticareti yasaklanacaktır.

[869] Madde 15: 1. Herkesin bir uyruğa hakkı vardır. 2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan yoksun bırakılamaz ve hiç kimsenin uyrukluğu değiştirme hakkı yadsınamaz.

[870] Madde 13: 1. Herkes, her bir Devletin sınırları içerisinde seyahat etme ve yerleşme özgürlüğü hakkına sahiptir. 2. Herkes, kendi ülkesi de dâhil, herhangi bir ülkeyi terk etme ve ülkesine geri dönme hakkına sahiptir.

[871] Madde 14: 1. Herkes, zulümden kurtulmak için başka ülkelere sığınma/(iltica etme) ve bundan yararlanma hakkına sahiptir. 2. Bu hak, gerçekten siyasal nitelikli olmayan suçlardan dolayı ya da Birleşmiş Milletlerin amaçlarına ve ilkelerine aykırı tasarruflardan ötürü kovuşturmalar yapılması durumunda, ileri sürülemez.

[872] Madde 16: 1. Evlilik yaşındaki erkekler ve kadınlar, ırk, uyrukluk ya da din bakımından herhangi bir sınırlama olmaksızın, evlenme ve bir aile kurma hakkına sahiptir. Erkekler ve kadınlar, evlenmede, evlilik sürecinde ve evliliğin çözülmesinde eşit haklara sahiptirler. 2. Evlilik ancak bu konuda istekli

4.4.1.1. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Temel hakları düzenleyen bir sözleşme çalışmalarının sonucu olarak hazırlık çalışmaları 1948'de başlayan Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, BM Genel Kurulu'nun 16.12.1966 tarih 2200A (XXI) sayılı Karar ile kabul edilip, imza ve onaya açılmış, 23.03.1976'da otuz beşinci devletin onayı sonrasında yürürlüğe girmiştir.[873]

Taraf devletler, Sözleşmede tanınan haklara saygı göstermeyi, güvenceye almayı ve iç hukuklarını uyumlu hale getirmeyi üstlenmişlerdir. Bu nedenle, hakları ihlal edilen kişilerle ilgili etkin ve işleyen nitelikte hukuk yollarını temin etmelidirler.

Sözleşmeye Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilen prensiplere göre insanlık ailesinin bütün üyelerinin doğuştan sahip oldukları insanlık onurunu ve eşit ve vazgeçilmez haklarını tanımanın, yeryüzündeki özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu dikkate alırlar. Evrensel Bildiri'ye uygun bir biçimde, korkudan ve yoksulluktan kurtulma özgürlüğünü kullanabilen özgür insan idealinin ekonomik ve sosyal ve kültürel hakları ile birlikte kişisel ve siyasal haklarını da kullanabildiği şartların yaratılması halinde gerçekleştirilebileceğini kabul ederler. Devletler, insan haklarına ve özgürlüklerine her yerde saygı gösterilmesini sağlama ve bu haklara ve özgürlüklere uygun davranma yükümlülüğündedirler.

Sözleşme, taraf devletlere, ulusun yaşamını tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi ve bunun resmen ilan etmeleri halinde, durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği ölçüde, uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülüklerine aykırı düşmeyecek ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, toplumsal köken gibi sebeplerle ayrımcılık içermeyecek şekilde, Sözleşme'deki yükümlülüklerinde

---

olan eşlerin serbest ve tam rızasıyla yürürlüğe girer. 3. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve Devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.

[873] Türkiye, insan hakları ve demokratikleşme konusunda evrensel normları belirleyen en önemli uluslararası belgelerden biri kabul edilen Sözleşmeyi 15.08.2000'de imzalamış, fakat henüz onaylamamıştır.

azaltma yapan tedbirler alma hakkı tanımıştır. Ancak olağanüstü bir durumda bile, yaşama hakkı[874], kişi olarak tanınma hakkı[875], düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakları[876] kısıtlanamaz, işkence[877] ve kölelik-kulluğa[878] tabi tutulamaz, borçları nedeni ile hapsedilemez[879] ve kanunsuz bir cezaya maruz kalamaz[880]. Sözleşme

[874] Madde 6: 1. Her insan doğuştan yaşama hakkına sahiptir. Bu hak hukuk tarafından korunur. Hiç kimse yaşama hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz. 2. Ölüm cezası kaldırmamış olan ülkelerde, suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan hukuka uygun olarak ve bu Sözleşme ile Soykırım Suçunun önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin hükümlerine aykırı olmayacak biçimde, sadece çok aşırı suçlar için ölüm cezası verilebilir. Bu ceza sadece yetkili mahkeme tarafından verilen nihai karardan sonra infaz edilebilir. 3. Yaşamdan yoksun bırakmanın bir soykırım suçunu oluşturması halinde, bu maddedeki hiç bir hüküm, bu Sözleşmeye Taraf bir Devlete Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin hükümlerine göre üstlendiği yükümlülüklerini azaltma yetkisi verdiği şeklinde anlaşılamaz. 4. Ölüm cezasına mahkûm olan bir kimse bağışlanması veya cezasının hafifletilmesini isteme hakkına sahiptir. Her olayda ölüm cezasının affi, bağışlama veya hafifletme verilebilir. 5. Yaşı on sekizden küçük olan kimselere işledikleri suçlar nedeniyle ölüm cezası verilemez; hamile kadınların ölüm cezaları infaz edilemez. 6. Bu maddedeki hiç bir hüküm, ölüm cezasının bu Sözleşmeye Taraf bir Devlet tarafından kaldırılmasını engellemek veya ertelemek için ileri sürülemez.

[875] Madde 16: Herkes her yerde, hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkına sahiptir.

[876] Madde 18: 1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kendi tercihiyle bir dini kabul etme veya bir inanca sahip olma özgürlüğü ile tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu bir biçimde, aleni veya özel olarak, dinini veya inancını ibadet, uygulama, öğretim şeklinde açığa vurma özgürlüğünü de içerir. 2. Hiç kimse, kendi tercihi olan bir dini kabul etme veya inanca sahip olma özgürlüğünü zayıflatacak bir zorlamaya tabi tutulamaz. 3. Bir kimsenin dinini veya inancını açığa vurma özgürlüğü ancak kamu güvenliği, kamu düzeni, sağlık veya ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacıyla, hukuken öngörülen ve demokratik bir toplumda gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir. 4. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, anne-babalar ile mümkünse vasilerin kendi inançlarına uygun biçimde çocuklarına din ve ahlak eğitimi verilmesini isteme özgürlüğüne saygı göstermeyi taahhüt ederler.

[877] Madde 7: Hiç kimse işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya maruz bırakılamaz. Ayrıca hiç kimse, serbest iradesi olmadan tıbbi veya bilimsel bir deneye tabi tutulamaz.

[878] Madde 8: 1. Hiç kimse köle olarak tutulamaz; her türlü kölelik ve köle ticareti yasaktır. 2. Hiç kimse kul olarak tutulamaz. 3. a) Hiç kimse zorla çalıştırılamaz veya zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz; b) Bu fıkranın a) bendi, bir suça karşılık hapisle birlikte ağır işte çalıştırma cezasının verilebildiği ülkelerde, yetkili bir mahkeme tarafından böyle bir cezanın verilmesi sonucunda ağır işte çalıştırmayı engelleyici sayılamaz; c) Aşağıdaki haller, bu fıkra bakımından "zorla çalıştırma veya zorunlu çalışma' sayılmaz: (i) Bir mahkemenin hukuka uygun bir kararının sonucu olarak hapsedilen bir kimseden veya böyle bir hapislikten şartla salıverilmiş bir kimseden şartla tahliye süre için normal olarak istenen ve b) bendi kapsamına girmeyen bir iş veya hizmet; (ii) Askeri nitelikteki bir hizmet ve inanç nedeniyle askerlik hizmetine katılmama hakkının tanındığı ülkelerde vicdani redcilerden hukuken yerine getirmeleri istenen bir kamu hizmeti; (iii) Toplumun yaşamını veya iyiliğini tehdit eden olağanüstü bir durum veya felaket halinde yapılması emredilen bir hizmet; (iv) Normal vatandaşlık yükümlülüklerinin bir parçasını oluşturan bir iş veya hizmet.

[879] Madde 11: Hiç kimse sırf sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediği gerekçesiyle hapsedilemez.

[880] Madde 15: 1. Hiç kimse, işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç oluşturmayan bir fil veya ihmalden ötürü suçlu bulunamaz. Hiç kimseye işlendiği zaman verilebilecek cezadan daha aşır bir ceza verilemez. Suçun işlenmesinden sonra, bir suça daha hafif bir ceza öngören bir yasa değişikliği yapıldığı takdirde, fail yapılan bu değişildikten yararlanır. 2. Bu maddedeki hiç bir hüküm, işlendiği zaman uluslar topluluğu tarafından tanınan hukukun genel ilkelerine göre suç sayılan bir fil veya ihmalden ötürü bir kimsenin yargılanıp cezalandırılmasına engel oluşturamaz.

Madde 6, 7, 8-1/2, 11, 15, 16, 18 maddeler hariç haklar ve özgürlüklerin kamu düzeni, kamu güvenliği, ulusal güvenlik, genel sağlık, ahlakın korunması, özel yaşamın korunması, çocukların korunması, başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması, başkalarının hak ve şöhretine saygı gösterilmesi ve adaletin gerekleri nedeniyle kısıtlanabileceği öngörülmüştür.

Sözleşme 8. Maddesi, kölelik ve köle ticareti ile zorla çalıştırma ve kulluğu yasaklamaktadır. 8. Maddenin 1. fıkrasındaki kölelik ve köle ticaretinin yasaklanması, 2. fıkrasındaki kul olarak tutulmanın yasaklanması, yukarıda da söylendiği gibi olağanüstü hallerde dahi vazgeçilemez hallerdenken, zorla çalıştırmanın yasaklanmasından vazgeçilebilecek haller 3. fıkra içerisinde sayılmıştır.

Sözleşme, Seyahat Özgürlüğünü[881] başlığı altında, hukuka uygun olarak bulunulan ülkede seyahat ve yerleşme hakları ve kendi ülkesi dâhil bir ülkeden ayrılma serbestliğini düzenlemiştir. Bu haklar, ulusal güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık veya genel ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli sebepler ile hukuken öngörülmüş sınırlamalar nedeniyle kısıtlamaya tabi tutulabilirler. Hiç kimse kendi ülkesine girme hakkında yoksun bırakılamaz. Öte yandan bir devletin ülkesinde hukuka uygun olarak bulunan kişinin sınır dışı edilmesi belli usul ve güvencelere bağlanmıştır.

Sözleşme'de düzenlenen hak ve özgürlüklerin Taraf Devletlerce uygulanmasını gözetmek üzere uzman ve bağımsız kişilerden oluşan İnsan Hakları Komitesi kurulmuştur.

[881] Madde 12

4.4.1.3. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi

Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi gibi BM Genel Kurulu tarafından 16.12.1966 tarih 2200 A (XXI) sayılı karar ile kabul edilip, imza ve onaya açılmış, 03.01.1976'da aranan şartlar gerçekleştiğinden yürürlüğe girmiştir.[882]

Sözleşme, ikinci kuşak hakları düzenlemekte, birinci kuşak hakları düzenleyen Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ni tamamlamaktadır. Evrensel Bildiri'de yer alan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların uluslararası bir sözleşmede ayrıntılı olarak işlenmesi arayışlarının sonucu olarak hazırlanan Sözleşme'de kategorize edilen haklar, "ABD Başkanı Roosevelt'in 'Dört Özgürlük Üzerine Konuşmasında' yer verilen 'yoksulluktan kurtulma' hakkı ile bağlantılıdır."[883] Uluslararası düzlemde ikinci kuşak hakları topluca düzenleyen tek belge olması, Sözleşme'nin temel özelliğidir. Buna rağmen, ikinci kuşak haklar kategorisine giren bazı hükümleri içeren uluslararası sözleşmeler de mevcuttur.[884]

Sözleşme, herkese adil, elverişli, güvenli ve sağlıklı şartlarda çalışma hakkı tanır ve eşit imkânlar verilmesini öngörür.[885] Sözleşme özellikle çocukların ve gençlerin ahlaklarına veya sağlıklarına zararlı bulunan veya onların yaşamları için tehlikeli olan veya onların normal gelişmelerine engel olan işlerde çalıştırılmaları kanunla cezalandırılmasını, ekonomik ve toplumsal sömürüye karşı korunmasını ister.[886]

Sözleşme, göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretine kaynaklık eden sorunların giderilmesini, gerekli tedbirlerin uluslararası işbirliği içinde alınmasını ister. Yaşama

[882] Türkiye, Sözleşmeyi 15.08.2000'de imzalamış, ancak henüz onaylamamıştır.
[883] Gemalmaz, **a.g.e.,** s.352
[884] Konumuz açısından, ileri sayfalarda işlenecek Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme hükümleri bu konuda örnek verilebilir, Gemalmaz, **a.g.e.**, s.352
[885] Madde 7
[886] Madde 10

standardının oluşturulması ve yükseltilmesi için, teknik ve bilimsel bilgiyi tam olarak kullanarak, beslenme prensipleri ile ilgili bilgileri duyurarak ve doğal kaynakların etkili kullanımını sağlamak üzere tarım sistemlerini ilerleterek veya reform yaparak, üretme, üretilenleri saklama ve dağıtma yöntemlerini geliştirmeli ve besin kaynaklarının ihtiyaçlara göre eşit dağıtılmasını sağlamalıdır. Taraf devletler, herkese fiziksel ve ruhsal sağlık standardına sahip olma hakkı tanır ve gerekli tedbirleri alır. Devletler, insan kişiliği ve onurunun tam olarak gelişmesi ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirecek, bütün uluslar ile bütün ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştirecek eğitim verilmesi konusunda anlaşırlar.[887] Devletler, herkesin kültürel yaşama katılması ve bilimsel gelişmelerin nimetlerinden ve sonuçlarından yararlanmasını kabul ederler.[888]

Sözleşme, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi gibi bir organ biçimlendirmemiş, BM Ekonomik ve Sosyal Konsey'in Sözleşme ile yürüttüğü çalışmalar yeterince etkin değildi. Bu nedenle, Sözleşmede düzenlenen sorumlulukları yerine getirmek üzere, Ekonomik ve Sosyal Konsey 03.05.1978 tarih ve 1978/10 sayılı Karar ile Çalışma Grubu oluşturulmasına karar vermiş, uygulamada güçlüklerle karşılaşınca 28.05.1985 tarih 1985/17 sayılı Karar ile insan hakları konusunda uzman Taraf Devletlerin sunduğu kişilerden seçilen Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi kurulmuştur.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Toplumsal Konseyi, 1982 yılında insan ticareti ve başkalarının fahişeliğinin sömürülmesi konusunda rapor hazırlayarak, üye devletlere tavsiyelerde bulunmuştur. Devletlere, okul ve dışında ahlak eğitimi ve medeni bilgilerle fahişeliği önlemek, mağdurlarla ilişkili kamu personeli arasında kadın sayısını artırmak, fahişeleri dışlayan ve topluma kazandırılmalarını zorlaştıran ayrımcılığı kaldırmak, pornografi ticaretini kısıtlamak ve bu konuda özellikle çocukların istismarını şiddetle cezalandırmak, kadın temin etme yollarını ve özellikle çocukların istismarını önlemek amacıyla buna ilişkin her türlü yolu yasaklamak, fahişelik yapan kişilerin topluma yeniden kazandırılmasını sağlayacak politikalar

[887] Madde 13
[888] Madde 15

oluşturulması tavsiye edilmiştir. Bu tavsiye kararından sonra BM Genel Kurulunun 1983 tarihli oturumunda, fahişelik ve fahişelik amacıyla insan ticaretinin, insan kişiliğinin onur ve değeriyle bağdaşmaz olduğu, bireyin, ailenin ve toplumun esenliğini tehdit ettiği belirtilmiştir.

4.4.2. 1926 Köleliğe Karşı Sözleşme (Cenevre) ve Birleşmiş Milletler Düzleminde Gelişmeler

Uluslararası toplum, 19. yüzyılın başlangıcından itibaren köleliği ortadan kaldırmak ve köle ticaretini engellemek üzere yoğun gayret göstermiştir. 1814 ve 1815 Paris Antlaşmaları, 1815 Viyana Kongresi Bildirgesi ve 1822 Verona Bildirgesi'nde kölelik ve köle ticaretinin önlenmesi ve yasaklanması istenilmektedir. 1831 ve 1833 Fransa-İngiltere Antlaşmaları, 1841 Londra Antlaşması ve 1862 Washington Antlaşması'nda köle ticaretinin engellenmesi için denizde ortak eylemde bulunulması, köle ticareti yaptığından şüphelenilen gemilerin karşılıklı olarak aranması gibi tedbirler düzenlenmiştir. 1855 Berlin Konferansı Genel Belgesi ve 1890 Brüksel Konferansı Genel Belgesi'nde köle ticareti ve köleliğin yasaklanmasına ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

1922'de Milletler Cemiyeti kölelik sorununu incelemek üzere bir komisyon kurmuş ve komisyon konu ile ilgili bir uluslararası anlaşma önerisinde bulunmuştur. Bu gayretlerin sonucu olarak BM düzeyinde köleliğin ortadan kaldırılması ile ilgili belgelerin ilki 25 Eylül 1926 tarihinde Cenevre'de imzalanmıştır. "Köleliğe Karşı Sözleşme" adlı bu belgede[889], kölelik ve köle ticareti tanımlanmıştır.[890] Cenevre

[889] Sözleşmeye Türkiye, 05.06.1933 tarih 2273 sayılı Esaretin men'i hakkındaki 25 Eylül 1926 tarihli mukaveleye iltihakımıza dair Kanun ile katılmıştır.

[890] Kölelik, üzerinde mülkiyet hakkına bağlı erk ve yetkilerin kısmen ya da toplu halde kullanıldığı bir kişinin statüsü ya da durumunu ifade eder. Köle ticareti, bir kişinin köle yapılma niyetiyle yakalanması, elde edilmesi ya da elden çıkarılmasıyla ilgili tüm fiilleri; satma ya da takas etme düşüncesiyle bir kölenin elde edilmesiyle ilgili tüm fiilleri; satma ya da takas etme düşüncesiyle elde edilmiş bir kölenin satış ya da takas yoluyla elden çıkarılmasıyla ilgili tüm fiilleri ve genel olarak her türlü köle nakil ve ticaretini kapsar.

Sözleşmesi günümüzde mültecilerin hukuki durumlarını belirleyen temel uluslararası belge olma özelliğini korumaktadır.

II. Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletlerin kurulmasının ardından 23.10.1953'te New York'ta "25 Eylül 1926 Tarihinde Cenevre'de İmzalanan Kölelik Sözleşmesini Değiştiren Protokol" ve Protokolün bir "Eki"[891] imzalanmış, yürürlüğe girmesi için aranan sayı 07.07.1955 tarihinde tamamlanarak, "25 Eylül 1926 Tarihli Köleliğin Yasaklanması Hakkındaki Antlaşma ve Bunu Değiştiren Protokol" New York da imzalanarak yürürlüğe girmiştir. 1953 Protokolü ile değişik Köleliğe Karşı Sözleşme, kölelik ve köle ticareti tanımlarını getirmiş, 3. Maddesi, taraf devletlerin kendi yargı yetkileri altında köle ticaretini önleme ve 4. Maddesi ise kölelik ve ticaretinin önlenmesinde işbirliği yapma mükellefiyetini getirmektedir.

1955 yılında, Ekonomik ve Toplumsal Konsey, 1926 Cenevre Sözleşmesinin köleliğe benzer bazı uygulamaları kapsamadığı gerekçesiyle yenilenmesini istemiştir. 7 Eylül 1956 tarihinde Cenevre'de, Köleliğe Dair Sözleşme tanımlarını genişleten "Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme" imzalanmıştır.[892] Bu yeni Sözleşme ile günün koşulları içinde, köleliğe benzer uygulamalar göz önüne alınarak, kölelik/köle ticaretinin yasağı genişletmiştir. Sözleşme, kölelik tanımı içinde yer alsın almasın görüldüğü her yerde köleliğin lağvını ya da ortadan kaldırılmasını öngörmektedir.[893]

[891] Türkiye 1953 tarihli Protokol ve Eki'ni 14.01.1955'te imzalamıştır.
[892] Türkiye 1956 tarihli Ek Sözleşmeyi, 27.12.1963 tarih 361 sayılı Kanun ile onaylamış, 17.07.1964 tarihinde yürürlük kazandırmıştır.
[893] Ek Sözleşmenin getirdiği kölelik şekilleri şunlardır: "Borç nedeniyle kölelik, serflik (kölelik) ve bir kadının, reddetme hakkı bulunmaksızın, bir borcun ödenmesi amacıyla evlendirilmesi veya bir kadını koca ya da ailesi veya kabilesinin başka bir kişiye devretme hakkına sahip olması veya kocasının ölümü üzerine, bir kadının miras olarak başka bir kişiye intikal ettirilebilmesi veya bir çocuk ya da gencin, kendisinden ya da emeğinden yararlanma düşüncesiyle kendi ebeveyni tarafından bir yere teslim edilmesi şeklinde oluşabilecek durumlara araçlık eden her türlü kurum ve uygulama."

4.4.3. 1949 İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme

Milletler Cemiyeti tarafından 1937'de taslağı hazırlanan ve 1904, 1910, 1921, 1933 tarihli Sözleşmelerin önemli hükümlerini bir araya getiren bir metin 2 Aralık 1949'da BM tarafından, "İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme" adı altında birleştirilmiştir.[894]

Sözleşme, taraf devletlere fuhuş amaçlı insan ticareti ile uğraşan ve destekleyenlerin kovuşturulması ve cezalandırılması yükümlülüğünü getirmektedir. Sözleşmede, başkalarının arzularını tatmin etmek için, rızası ile olsa bile, kişinin fuhuş amaçlı tedariki, kandırılması veya buna müsaade edilmesi ve fuhuş amaçlı istismarının cezalandırılması gerektiği belirtilmektedir.[895] Ulusal hukukların müsaade ettiği ölçüde Sözleşmede tanımlanan eylemlere teşebbüs ve iştiraklerinin de cezalandırılması istenmektedir.[896]

Taraf devletler, fuhşa olanak tanıyan kanuni ve idari düzenlemeleri ortadan kaldırma mükellefiyetindedirler.[897] Bu mükellefiyet, insan ticareti suçunu iç hukuklarına uygun olarak tanımlama, kovuşturma ve cezalandırma sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.[898]

25 Temmuz 1951'de yürürlüğe giren Sözleşme, BM sistemi içerisinde yeterli denetime bağlanamamıştır. Bununla birlikte, 1975'de Meksiko'da yapılan Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı'nda fahişeliğin kadının saygınlığına karşı en ağır suç olduğu belirtilerek, fahişeliğin ve kadın sömürüsünün toplumsal ve ekonomik koşulların etkisiyle birçok ülkede devam ettiği saptamasına yer verilmiş, kadın fahişeliği ve sömürüsünün söz konusu olduğu ülkelere, kadın istismarı ve

[894] Arslan, Çetin, "**İnsan Ticareti Konusunda Ulusal Mevzuat ve Uygulaması**", s.13–20 www.asayis.pol.tr/ asayis_**insan**tic.asp
[895] Madde 1
[896] Madde 3
[897] Madde 6
[898] Madde 12

ticaretine engel olmak üzere daha etkin davranmaları, kadınların zorla fahişeliğe itilmesini engelleyecek önlemler almaları konusunda çağrıda bulunulmuştur. 1980 yılında Kopenhag'da toplanan BM Kadın Onyılı Dünya Konferansı'nda, devletlerin ve uluslararası kuruluşların, kadın sömürüsü ve ticaretine karşı yeterli ilgi göstermemelerinden yakınılarak, 1949 tarihli Sözleşmeyi onaylamaları ve işlerlik kazandırmaları istenmiştir. Bu Konferans'ta kadın ve çocukların ticaret konusu olamayacakları, kaçırılma ve fahişeliğe karşı yasal korunma hakları bulunduğu vurgulanmıştır.

4.4.4. 1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme (Cenevre) ve Bu Sözleşmeye Ek 1967 Tarihli Protokol

Mülteciler sorunu II. Dünya Savaşı öncesinde çeşitli düzenlemelere konu olmuştur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 03.12.1949 tarih 319 sayılı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi Statüsü hakkında kararı ile 01.01.1951'den başlamak üzere, mülteci sorununu takip etmek üzere bir birim kurmuştur. Mülteciler Yüksek Komiserliği (MYK) statüsü 14.12.1950 tarih 428 sayılı BM Genel Kurulu kararı ile kabul edilmiş, bu karar uyarınca 02–25.07.1951'de yapılan Mülteciler ve Vatansız Kişilerin Statüsü Hakkında BM Konferansı sonrasında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme 28.07.1951 tarihinde kabul edilmiştir.[899]

1951 Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, günümüzde halen mültecilerin hukuki durumlarını düzenleyen temel uluslararası belge niteliğini sürdürmektedir. BM Evrensel Bildirge 14. Madde de belirtilen iltica hakkının düzenlenmesi ve mültecilerin hukuki durumlarının belirlenmesi, ülkelerin farklı uygulamalara gitmemesi, bazı ülkelerin karşılaşabilecekleri ağır külfetler ve bu nedenle devletlerarasında uzlaşmazlıklara engel olma ihtiyacından doğmuştur.

[899] Türkiye, Sözleşmeyi 29.08.1961 tarih 359 sayılı Kanun ile bir açıklama ve bir çekince koyarak onaylamıştır.

Sözleşme ile mülteci tanımı[900] getirilmiş, hakları sayılmıştır. Taraf devletler, temel eğitim, sosyal yardım ve iaşe ihtiyaçları konusunda vatandaşları ile mültecilere aynı uygulamaları yapacaklardır. Mültecilere, ırk, din veya geldikleri ülke bakımından ayrım yapılmayacaktır. Taraf ülkelere yasadışı giriş yapan mültecilere, bu nedenle ve illegal bulunuşlarından dolayı ceza verilmeyecek, yasal mülteci statüsündeki kimse ulusal güvenlik ve kamu düzeni gerekçeleri ile sınır dışı edilemeyecektir. Mülteci, gerçek ve ispatlanabilir bir şekilde can güvenliği ve özgürlüğünü tehdit riski taşıyan ülkelere gönderilmeyecek, iade edilmeyecektir. Bazı kişiler Sözleşmedeki tanım içerisine girseler bile mülteci statüsü kazanamayacaklardır.[901] Bunların yanında Sözleşme, mültecilere, bulundukları ülke hukuki sistemi ve kamu düzenini sağlamak üzere aldığı tedbirlere uyma ödevi yüklemiştir. Sözleşme, bir denetim organına yer vermezken, uyuşmazlıkların Uluslararası Adalet Divanına götürülmesine izin vermektedir.

31.01.1967'de BM Genel Kurulu Başkanı ve BM Genel Sekreteri tarafından Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol imzalanmıştır.[902] Sözleşmede tanımlanan mülteci kavramı, tüm dünyada uygulanabilir hale getirilmiş, zaman ve coğrafi sınırlar, geleceğe yönelik olarak ortadan kaldırılmıştır.

---

[900] 01.01.1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırki, dini, uyrukluğu, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasal düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut vatansız ise ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunup da oraya dönemeyen veya dönmek istemeyen her kişi mülteci olarak kabul edilebilirler. Taraf Devletler, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesinin Avrupa'da mı yoksa Avrupa'da ya da başka bir yerde mi meydana gelen olayları kapsadığına ilişkin bildirimde bulunacaklardır. Türkiye, Sözleşmeyi onaylarken yaptığı Açıklama'da bu ifadeyi, "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da cereyan eden hadiseler" şeklinde anladığını beyan etmiştir. Böylece, Türkiye, mülteci tanımına coğrafi yönden sınırlama getirmiş, Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle iltica talebinde bulunan kişiler için uluslararası bir yükümlülük altına girmemiştir.

[901] Barışa karşı suçları, savaş suçlarını veya insanlığa karşı suçları işlediğine, mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye gelemeden önce, sığındığı ülkenin dışında siyasi olmayan ağır bir suç işlediğine ve BM'nin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut kişiler hakkında bu Sözleşme uygulanmaz.

[902] Türkiye, 01.07.1968 tarih ve 6/10266 sayı Bakanlar Kurulu Kararı ile belgeye katılmış, ancak Bakanlar Kurulu 25.09.1968 tarih 6/10733 sayılı Kararı ile Protokolün 31.07.1968 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe koymuştur. Türkiye, 1951 Sözleşmesinde getirdiği coğrafi sınırlamaları kapsayan Açıklama ve koyduğu Çekince geçerli olmak üzere belgeye katılmıştır.

Protokol, mülteci tanımını, zaman ve konu bakımından genişletmiş, 1951'den sonra gelişen olaylar ve etkilenen kişilere mülteci statüsünün verilmesini karara bağlamıştır. 1951 Sözleşmesinde coğrafi sınırlar koyan devletlerin hakları saklı tutulmuştur. Protokol, mültecilik nedenleri arasında savaş korkusu, ekonomik gerekçeler ve doğal afetleri saymamıştır.

Sözleşmenin ve Protokolün uygulanmasında taraf devletler BM MYK ile işbirliği yapacaklardır. Sözleşme gibi Protokol kapsamındaki uyuşmazlıkların çözümünde Uluslararası Adalet Divanı başvuru mercisidir.

4.4.5. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme

Soğuk savaş sonrası küreselleşen bir dünyada düzensiz bir ortamda yapılan göç olayının neden olduğu insani sorunların önlenmesi, uygun tedbirlerin alınması amacıyla 18 Aralık 1990'da New York'ta, BM ve diğer uluslararası belgeleri esas alan bir Sözleşme imzalanmıştır.[903]

Sözleşme, insan hakları ve çalışma ilişkilerine ait temel uluslararası metinlere atıf yaparak başlar. Milyonlarca insanı ilgilendiren ve uluslararası toplumda çok sayıda devleti etkileyen göç olayının önemini ve kapsamı ile göçmen işçi hareketlerinin devletler ve ilgili halklar üzerindeki etkilerinin bilincinde olarak, göçmen işçilere ve aile fertlerine yapılacak muamele ile ilgili temel ilkelerin kabul edilmesi yoluyla devletlerin tutum ve davranışları arasında uyum sağlanmasına katkıda bulunabilecek kuralları tesis etmeyi arzu eder. Göçmen işçilerin ve aile fertlerinin haklarının her yerde yeterli şekilde tanınmamış olduğu ve bu nedenle bu hakların uygun biçimde uluslararası korunma altına alınmalarının gerektiği inancında olarak, özellikle ailelerin parçalanmasına yol açması sebebiyle, göç olayının göçmen

[903] Türkiye, Sözleşmeyi 13.01.1999 imzalamış, 26.04.2001 tarih ve 4662 sayılı uygun bulma Yasa'sına göre 01.07.2003'de yürürlüğe sokmuştur.

işçilerin hem kendileri, hem de aile fertleri bakımından sık sık ciddî sorunlara neden olduğu gerçeğini gözönüne alır.

Kayıtlı olmayan veya düzensiz bir durumda bulunan işçilerin diğer işçilere göre genelde daha olumsuz koşullar içinde istihdam edildiklerini ve bazı işverenlerin haksız rekabet koşullarının sağlayacağı menfaatlerden yararlanmak amacıyla bu tür işçileri istihdam etmek eğiliminde olduklarını gözönüne alan Sözleşme, tüm göçmen işçilerin temel insan haklarının daha geniş bir şekilde tanınması halinde düzensiz bir durumda bulunan göçmen işçilerin istihdam edilmesi yollarına başvurulmasının cazip olmaktan çıkarılabileceği öngörür. Bunun da ötesinde durumları mahallî mevzuata uygun olan göçmen işçilere ve aile fertlerine belirli bazı ilave haklar verilmesinin tüm göçmenleri ve işverenleri ilgili devletler tarafından tesis edilmiş kanunlara ve kurallara uymaya ve saygı göstermeye teşvik edeceğini de gözönüne alarak, bu nedenle evrensel olarak uygulanabilecek kapsamlı bir anlaşma metni içinde temel kuralları teyit ve tesis etmek suretiyle, tüm göçmen işçilerin ve aile fertlerinin haklarının uluslararası korunmasının gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulduğuna inanarak, göçmen işçi kavramını tanımlar.[904]

Sözleşmeye göre, taraf devletler yasadışı veya gizli yollardan göçmen işçi hareketleri ve düzensiz istihdamlarını önlemek üzere işbirliği yaparlar. Taraf devletler, kendi yargı alanlarında göçmen giriş çıkışları ile ilgili yanıltıcı bilgilere karşı önlem almak, yasadışı göçü organize etmek üzere göçmenler ve aileleri üzerinde şiddet, tehdit ve şantaj yöntemlerini de kişi ya da grupların cezalandırılması için düzenleme yapmak zorundadırlar.[905]

---

[904] Madde 2: Bu Sözleşme metninde yer alan; 1. "Göçmen İşçi" kavramı, vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir Devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan bir kişiye atıfta bulunur.

[905] Madde 68: 1. Transit Devletleri de dâhil olmak üzere, Taraf Devletler göçmen işçilerin yasadışı veya gizli yollardan göçünü ve düzensiz olarak istihdam edilmelerini önlemek üzere işbirliği yaparlar. Her ilgili devletin kendi yargı alanı içerisinde alacağı önlemler aşağıdaki hususları kapsar: a) Göçmen giriş ve çıkışları ile ilgili olarak yanıltıcı bilgilerin yayımlanmasına karşı gerekli önlemlerin alınması; b) Yasadışı veya gizli göçmen işçi ve aile fertlerinin hareketlerinin izlenerek önlenmesi ve bu tür hareketleri organize eden ve yürüten kişi, grup veya varlıkların etkin olarak cezalandırılmaları konusunda önlemler almak; c) Düzensiz durumda bulunan göçmen işçi ve aile fertlerine karşı şiddet, tehdit veya şantaj uygulayan kişi, grup veya varlıklara etkin yaptırım uygulanması için önlemler almak. 2. İstihdam Devletleri, ülkelerinde düzensiz durumdaki göçmen işçilerin istihdamını önleyecek

4.4.6. 1990 Çocuk Hakları Sözleşmesi

BM Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde New York'ta benimsenen sözleşme 2 Eylül 1990 tarihinde de yürürlülüğe girmiştir. Türkiye de dâhil olmak üzere yaklaşık 142 ülke sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet durumuna gelmiştir.[906] Sözleşmeyle çocuk haklarının korunması amaçlanmış ve taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlanmıştır.

Sözleşmede 18 yaşından küçük herkes çocuk olarak tanımlanmış[907], çocuğa yönelik kaçırılma, satılma ve fuhşa konu olma şeklinde gerçekleşecek insan ticareti eylemlerinin engellenmesi[908], çocuğun esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korunması[909] istenmiştir.

4.4.7. Çocuk Hakları Sözleşme'sine Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

BM Genel Kurulunda 25.05.2000 tarih ve A/RES/54/263 sayılı Kararıyla kabul edip imza, onay ve katılıma açtığı iki seçmeli protokolden birisi olan Çocuk Satışı Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol[910], özellikle

---

bütün uygun ve etkin önlemleri alırlar. Bu önlemlere, uygun görüldüğünde, sözkonusu işçileri istihdam eden işverenlere yönelik cezalar da dâhildir. Bu önlemler göçmen işçilerin işverenleri karşısında istihdamdan doğan haklarına halel getirmez.

[906] Türkiye, Sözleşmeyi 9 Aralık 1994 tarih ve 4058 sayılı Kanun ile onaylamıştır. 27 Ocak 1995 tarih 22184 sayılı RG'te yayınlanan Sözleşme'nin 17, 29 ve 30. maddelerini Anayasa'ya ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkı saklı tutulmuştur.

[907] Madde 1

[908] Madde 35: Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

[909] Madde 36

[910] Türkiye, Protokolü 08.09.2000 tarihinde imzalamış, 09.05.2002 tarih 4755 sayılı Kanun ile onaylamış, 19.09.2002 tarihinde yürürlüğe sokmuştur.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin amaçlarını gerçekleştirmek, uluslararası alanda giderek artan çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisinden çocukların korunmasını güvence altına almayı hedeflemektedir. Protokol ile çocuklar, uyuşturucu maddeler, cinsel sömürü dâhil her türlü sömürüden korunmak istenmiş, ülke dışına yasa dışı olarak çıkarılması engellenilmek istenmiştir. Taraf devletlerin bu mücadeleler konusunda yükümlülüklerini düzenlemek ve artırmak üzere düzenlenmiştir.

Protokole taraf devletler çocuk satışını, çocuk fahişeliğini ve çocuk pornografisini bu Protokol uyarınca yasaklayacaklardır.[911] Protokol, çocuk satışı, fahişeliği ve pornografisini tanımlamakta[912], yasaklanan fiillerle mücadelede alınması gereken önleyici[913] ve ceza hukuku tedbirlerini[914] ayrıntılı olarak

[911] Madde 1

[912] Madde 2 - İşbu Protokolün amacı bakımından: (a) Çocuk satışı, herhangi bir şahıs veya bir grup şahıs tarafından, ücret ya da başka herhangi bir şey karşılığında bir çocuğun başka birine devredildiği herhangi bir fiil veya işlem anlamına gelmektedir. (b) Çocuk fahişeliği, bir çocuğun ücret veya başka herhangi bir şey karşılığında cinsel faaliyetlerde kullanılması demektir. (c) Çocuk pornografisi, çocuğun gerçekte veya taklit suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel uzuvlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi anlamına gelir.

[913] Madde 8: 1. Taraf Devletler çocuk mağdurların haklarını ve çıkarlarını işbu Protokol ile yasaklanmış olan uygulamalardan korumak için uygun önlemleri ceza adaleti sürecinin her aşamasında ve özellikle de, a) Çocuk mağdurların duyarlılıklarını kabul ederek ve onların tanık sıfatıyla özel ihtiyaçları da dâhil olmak üzere özel ihtiyaçlarını karşılayacak usulleri uyarlayarak; b) Çocuk mağdurları sahip oldukları hakları, adalet sürecindeki rolleri, duruşmaların kapsamı, zamanlaması, gelişimi ve davalarının vaziyeti konusunda bilgilendirerek; c) Çocuk mağdurların görüşlerinin, ihtiyaçlarının ve endişelerinin şahsi çıkarlarının etkilendiği duruşmalarda dile getirilmesine ve gözönünde bulundurulmasına ulusal hukukun usul kurallarıyla tutarlı bir biçimde müsaade edilerek; d) Yasal sürecin tümü boyunca çocuk mağdurlara uygun destek hizmetlerini sağlayarak; e) Çocuk mağdurların mahremiyetini ve kimliklerini uygun şekilde koruyarak ve kimliklerinin tespit edilmesine yol açabilecek bilgilerin uygunsuz bir biçimde yayılmasını önlemek için ulusal yasalara uygun önlemleri alarak; f) Çocuk mağdurların ve onların yanısıra ailelerinin ve lehine tanıklık edenlerin korkutma ve misillemelere karşı güvenliklerini gereken durumlarda sağlayarak; g) Davaların düzenlenmesinde, mahkeme kararlarının icra ve infazında veya çocuk mağdurlara tazminat öngören emirlerin veya kararnamelerin icrasında gereksiz ertelemelerden kaçınarak, benimseyeceklerdir.

2. Taraf Devletler, mağdurun gerçek yaşına ilişkin belirsizliğin, mağdurun yaşını tespit etmeye yönelik soruşturma dâhil, cezai soruşturmanın başlamasına engel teşkil etmeyeceğini garanti edeceklerdir.

3. Taraf Devletler, işbu Protokolde tanımlanan suçların mağduru çocuklara yönelik ceza adaleti sistemi muamelelerinde, çocuğun en yüksek çıkarlarının öncelikli olarak gözetilmesini garanti edeceklerdir.

4. Taraf Devletler, işbu Protokol tarafından yasaklanan suçların çocuk kurbanları ile çalışan kişilerin, özellikle hukukî ve psikolojik olmak üzere, uygun eğitime tâbi tutulmalarını sağlayabilmek için önlemler alacaklardır.

düzenlemektedir. Çocuklara karşı gerçekleşen Protokole konu suçların sınıraşan nitelikleri dikkate alınarak, üye devletlerin adli yardımlaşma[915], suçluların iadesi[916]

---

5. Taraf Devletler gerekli durumlarda bu tür suçların çocuk mağdurlarının önlenmesine ve/veya korunmasına ve rehabilitasyonuna müdahil olmuş kişilerin ve/veya örgütlerin güvenliğini ve bütünlüğünü koruyabilmek amacıyla önlemler alacaklardır.
6. Bu maddede yer alan hiçbir hüküm sanığın adil ve tarafsız bir duruşma hakkına halel getirmeyecek ve bu hakla çelişir biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 9: 1. Taraf Devletler işbu Protokolde belirtilen suçları önlemek için gerekli kanunları, idarî önlemleri, sosyal politikaları ve programları kabul edecek veya güçlendirecek, uygulayacak ve yayacaklardır. Bu fiillere karşı özellikle duyarlı olan çocukların korunmasına özel dikkat gösterilecektir.
2. Taraf Devletler önleyici tedbirler ve bu Protokolde belirtilen suçların zarar verici etkileri hakkında tüm uygun araçlarla edinilecek bilgi, eğitim ve öğretim yoluyla çocuklar dâhil kamuoyunun, büyük ölçüde bilincini artıracaklardır. Taraf Devletler bu maddedeki yükümlülüklerini yerine getirirken toplumun ve özellikle de çocukların ve çocuk mağdurların, bu türden bilgilendirme ve eğitim ve öğretim programlarına, uluslararası düzey de dâhil olmak üzere, katılımını teşvik edeceklerdir.
3. Taraf Devletler bu tür suçların mağdurlarına sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları ve fiziksel ve psikolojik yönden tamamen iyileşmeleri dâhil olmak üzere uygun olan tüm yardımları temin etmek amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alacaklardır.
4. Taraf Devletler işbu Protokolde tanımlanan suçların tüm çocuk mağdurlarına yasal sorumlulardan zararlarının tazmin edilmesine ilişkin kanunî yollardan ayrım gözetilmeksizin yararlanmalarını sağlayacaklardır.
5. Taraf Devletler bu Protokolde tanımlanan suçların reklâmında kullanılan malzemelerin üretiminin ve yayılmasının etkin şekilde yasaklanması için uygun önlemleri alacaklardır.

[914] Madde 3: 1. Her Taraf Devlet asgari olarak aşağıdaki fiil ve faaliyetlerin ülke içinde veya ülke dışında veya ferdi veya örgütlü bir biçimde işlenmiş olup olmamalarına bakılmaksızın, kendi suç veya ceza yasalarının tam anlamıyla kapsamı içine girdiğini garanti edecektir. a) 2 nci maddede tanımlandığı üzere, çocuk satışı çerçevesinde: i) Hangi yolla olursa olsun, çocuğun, a. Cinsel istismarı, b. Organlarının kâr sağlama amacıyla nakli, c. Zorla çalıştırılması amaçlarıyla teklifi, teslimi ya da kabulü; ii) Evlat edinme konusunda yürürlükteki uluslararası yasal düzenlemeler ihlal edilmek suretiyle bir çocuğun evlat edinilmesi için uygunsuz bir şekilde rıza istihsal edilmesini teminen aracılık yapılması, b) Çocuğun, 2 nci maddede tanımlandığı üzere, çocuk fahişeliği amacıyla teklifi, elde edilmesi, tedariki veya temini; c) 2 nci maddede tanımlandığı üzere, çocuk pornografisinin, yukarıda belirtilen amaçlar için üretimi, dağıtımı, yayılması, ithali, ihracı, sunumu, satışı veya zilyetliği;
2. Taraf Devletlerin ulusal mevzuatına bağlı kalmak kaydıyla, yukarıdaki hükümler, bu fiillerden herhangi birine teşebbüs halinde ve bu fiillerden herhangi birine suç ortaklığı veya katılım olduğunda da uygulanacaktır.
3. Her Taraf Devlet bu fiilleri, vahametini dikkate alan uygun cezalarla cezalandırılabilir suçlar haline getirecektir.
4. Ulusal mevzuata bağlı kalmak kaydıyla, her Taraf Devlet, uygun olduğu hallerde, tüzel kişilerin bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen suçlara ilişkin yükümlülüklerini tesis etmek için önlemler alacaktır. Taraf Devletin yasal ilkelerine bağlı kalmak kaydıyla, tüzel kişilerin sorumluluğu cezaî, hukukî veya idarî olabilir.
5. Taraf Devletler evlat edinmeye müdahil olan tüm şahısların yürürlükteki uluslararası yasal düzenlemelere uygun bir biçimde hareket etmesini sağlamak için uygun olan her türlü yasal ve idarî önlemi alacaklardır.

[915] Madde 6: 1. Taraf Devletler 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında ileri sürülen suçlara yönelik soruşturma veya ceza veya suçluları iade davaları bağlamında ellerinde bulunan duruşmalar için gerekli delillerin temin edilmesinde yardım dâhil, birbirlerine en büyük ölçüde yardımı yapacaklardır.
2. Taraf Devletler işbu maddenin 1 inci fıkrası çerçevesindeki yükümlülüklerini karşılıklı yasal yardıma ilişkin olarak aralarında varolan herhangi bir andlaşma veya diğer düzenlemelerle uyum içinde yerine getireceklerdir. Taraf Devletler bu tür bir andlaşma ya da düzenlemenin yokluğu halinde birbirlerine yardımlarını kendi iç hukukları çerçevesinde üstleneceklerdir.

ve yargı yetkisi[917] ve uluslararası işbirliğine[918] ilişkin özel hükümlere yer verme zorunluluğuna dikkat çekilmiştir.

Madde 7 - Taraf Devletler kendi ulusal hukuklarının hükümlerine tabi olmak kaydıyla, a) Aşağıdaki unsurların zapt ve müsadere edilmesini sağlamak için uygun olan önlemleri alacaklardır: i) İşbu Protokolde belirtilen suçları işlemek veya bu suçların işlenmesini kolaylaştırmak için kullanılan malzeme, mal ve diğer araç gibi her türlü eşyalar; ii) Bu tür suçlardan elde edilen kazanç; b) (a) bendinde belirtilen mallara ve kazanca yönelik başka bir Taraf Devletten gelen zapt ve müsadere taleplerini yerine getireceklerdir. c) Bu suçları işlemek için kullanılan bina ve müştemilat dâhil alanın, geçici veya kesin surette kapatılmasını amaçlayan önlemler alacaklardır.

[916] Madde 5: 1. 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen suçların Taraf Devletler arasında herhangi bir suçluların iadesi sözleşmesine iadeyi gerektiren suçlar olarak dâhil edilecekleri kabul edilecektir; ve bu suçlar Taraf Devletler arasında sonradan akdedilen her iade andlaşmasına da, bu andlaşmalarda öngörülen koşullarla uyum içinde, iade gerektiren suçlar olarak dâhil edileceklerdir.
2. Eğer, suçluların iadesini bir sözleşmenin mevcudiyeti koşuluna dayandıran bir Taraf Devlet aralarında iade sözleşmesi bulunmayan başka bir Taraf Devletten iade talebi alırsa, bu Protokolü, bu tür suçlarda suçluların iadesine ilişkin bir yasal zemin olarak değerlendirebilir. İade, talepte bulunulan Devlet hukukunun öngördüğü koşullara tabidir.
3. İadeyi bir andlaşmanın mevcudiyeti koşuluna dayandırmayan Taraf Devletler bu tür suçları, iadenin talepte bulunulan ülkenin hukukunun öngördüğü koşullara tabi olması kaydıyla, kendi aralarında iade gerektiren suçlar olarak tanıyacaklardır.
4. Bu tür suçlar, Taraf Devletler arasında suçluların iadesi amacıyla yalnızca suçun meydana geldiği yerde işlenmiş gibi değil, aynı zamanda 4 üncü madde uyarınca kendi yargılama hakkını tesis eden Devletlerin topraklarında işlenmiş gibi muamele görecektir.
5. Eğer 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında tanımlanan bir suça ilişkin bir iade talebinde bulunulursa ve eğer talepte bulunulan Taraf Devlet iadeyi suçlunun uyruğu temelinde gerçekleştirmez veya gerçekleştirmeyecek ise, iade talebinde bulunan Taraf Devlet dava açılması amacıyla durumun kendi yetkili makamlarına intikali için uygun önlemleri alacaktır.

[917] Madde 4: 1. Her Taraf Devlet, suçun kendi topraklarında veya kendi kayıtlarında yer alan bir gemide veya bir uçakta işlenmesi halinde, 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında atıfta bulunulan suçlar üzerinde yargılama yetkisini tesis etmek için gerekli olabilecek bütün önlemleri alacaktır.
2. Her Taraf Devlet 3 üncü maddenin 1 inci fıkrasında atıfta bulunulan suçlar üzerinde yargılama yetkisini tesis etmek için aşağıdaki durumlarda gerekli olabilecek bütün önlemleri alacaktır: a) Suç isnat edilen kişi o devletin uyruğu ise veya o devletin topraklarında ikamet ediyorsa; b) Mağdur o devletin uyruğu ise;
3.Her Taraf Devlet, suç isnat edilen şahsın kendi topraklarında bulunması halinde ve suçun kendi uyruğu olan biri tarafından işlenmiş olmasına dayanarak anılan şahsı başka bir Taraf Devlete iade etmiyorsa, yukarıda belirtilen suçlar üzerinde yargılama yetkisini tesis etmek için de gerekli olabilecek bütün önlemleri alacaktır.
4. Bu Protokol, iç hukuk uyarınca uygulanan herhangi bir cezaî yargılama yetkisini ortadan kaldırmaz.

[918] Madde 10: 1. Taraf Devletler çocuk satışı, çocuk fahişeliği, çocuk pornografisi ve çocuk seks turizmini içeren faaliyetlerden sorumlu olanların önlenmesine, meydana çıkarılmasına, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırılmasına yönelik uluslararası işbirliğini çok taraflı, bölgesel ve iki taraflı düzenlemelerle güçlendirmek için gerekli olan bütün adımları atacaklardır. Taraf Devletler kendi makamları, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler arasındaki uluslararası işbirliği ve eşgüdümü de geliştireceklerdir.
2. Taraf Devletler çocuk mağdurlara fiziksel ve psikolojik yönden iyileşmeleri, sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları ve vatanlarına geri dönmeleri konusunda yardımcı olabilmek için uluslararası işbirliğini geliştireceklerdir.
3. Taraf Devletler çocukların, satış, fahişelik, pornografik uygulamaları ve çocuk seks turizmine karşı zafiyetini artıran yoksulluk, az gelişmişlik gibi temel nedenleri ele almak amacıyla uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesini teşvik edeceklerdir.
4. Taraf Devletler, yapabildikleri takdirde, mevcut çok taraflı, bölgesel ve ikili veya diğer programlar yoluyla malî, teknik veya diğer yardımları sağlayacaklardır.

4.4.8. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, devletlerin, ulusal yasama, yürütme ve yargı organları arasında sınıraşan örgütlü suçların önlenmesi ve daha etkili bir şekilde mücadele edilmesi için işbirliğini geliştirmeyi amaçlar. Sözleşme, BM tarafından 12–15 Aralık 2000'de Palermo'da düzenlenen Sınıraşan Suçlarla Mücadele Konferans sonunda Türkiye'nin aralarında bulunduğu 147 ülke tarafından imzalanmıştır.[919]

Sözleşme, öncelikle ortak bir terminolojinin sağlanması için "örgütlü suç grubu" kavramı[920] yanında suç geliri[921] ve bunlara yönelik sınırlandırmalar[922] ile işbirliği teşkilatları[923] ve kolluk işbirliğinde modern kovuşturma yöntemlerine[924] ilişkin tanımları içermektedir.

---

[919] Sözleşme 38 Maddesi gereği 40. devletin onaylamasından 90 gün sonra, 29 Eylül 2003'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye 13.12.2000 tarihinde imzaladığı Sözleşme'yi 30.01.2003 tarih 4800 sayılı Yasa ile uygun bulmuştur.

[920] Sözleşmeye göre, "örgütlü suç grubu", doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek amacıyla belli bir süreden beri var olan ve sözleşmede belirtilen bir veya daha fazla ağır suç veya yasadışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden, üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup anlamına gelir. "Ağır suç", üst sınırı dört yıl veya daha fazla hürriyeti bağlayıcı veya daha ağır bir cezayı gerektiren bir suçu oluşturan davranış; "yapılanmış grup" ise, belirli bir suçu derhal işlemek için tesadüfî olarak oluşturulmamış ve üyelerin rollerinin şeklen belirlenmesi şart olmayan, üyeliğin devamlılığı veya gelişmiş bir yapısı olması gerekmeyen bir grubu ifade eder.

[921] "Suç geliri" suç teşkil eden yasadışı bir eylemden kaynaklanan veya doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen herhangi bir mal anlamına gelir.

[922] "Dondurma" veya" "el koyma" mahkeme veya başka bir yetkili makamın emrine dayanılarak, malvarlığının devrinin, tebdilinin, tasarrufunun veya hareketinin geçici olarak yasaklanması veya malvarlığının muhafazasının veya kontrolünün geçici olarak üstlenilmesi anlamına gelir. "Müsadere", uygulanabildiği hallerde, belirli bir hakkın kaybını da kapsayan malvarlığının, mahkeme veya başka yetkili bir makamın emriyle, sürekli olarak kaybı anlamına gelir.

[923] "Bölgesel ekonomik bütünleşme teşkilatı" belli bir bölgenin egemen devletleri tarafından oluşturulan, üye devletlerin kendisine bu Sözleşme tarafından düzenlenen konularda yetkiyi devrettiği ve kendi iç düzenlemeleri uyarınca imzalamaya, onaylamaya, kabule, uygun bulmaya veya katılıma usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş bir teşkilat anlamına gelir; Bu Sözleşme bakımından "Taraf Devletler"e yapılan atıflar yetkilerinin sınırları dâhilinde bu tür teşkilatlara uygulanır.

[924] "Kontrollü teslimat", bir suçun soruşturulması ve suçun icrasında yer alan kişilerin kimliklerinin tespiti amacıyla, yetkili makamların bilgisi ve gözetimi altında, yasadışı veya şüpheli sevkıyatın bir veya daha fazla devletin sınırlarından dışarı çıkmasına, içinden geçmesine veya içeri girmesine müsaade edilmesi yöntemidir.

Sözleşme, sınıraşan, birden fazla devlette işlenen ya da devleti etkileyen suçları kapsamaktadır.[925] Örgütlü bir suç grubuna katılma[926], suç gelirlerinin aklanması[927], yolsuzluk[928], adaletin engellenmesi[929] eylemlerinin örgütlü ve sınır aşan nitelikte işlenmesi ve alınacak önlemler sıralanmaktadır.

---

[925] Madde 3: 1. Bu Sözleşme, metinde başka türlü belirtilmediği takdirde, aşağıdaki suçların önlenmesinde, soruşturulmasında ve kovuşturulmasında uygulanır: (a) Bu Sözleşmenin 5, 6, 8 ve 23. maddelerinde belirlenen suçlar; ve (b) Bu Sözleşmenin 2. maddesinde tanımlanan ağır suçlar; sınıraşan nitelikte olduğunda ve suça örgütlü bir suç grubunun karıştığı durumlarda;
2. Bu maddenin 1. fıkrası bakımından bir suç aşağıdaki durumlarda sınıraşan niteliktedir: (a) Suç birden fazla devlette işlendiğinde; (b) Suç tek bir devlette işlendiğinde ancak, hazırlanma, planlama, idare veya kontrolünün önemli bir kısmının başka bir devlette gerçekleşmesi halinde; (c) Suç tek bir devlette işlendiğinde ancak, birden fazla devlette suç teşkil eden faaliyetlerde bulunan örgütlü bir suç grubu suça karıştığında; veya (d) Suç tek bir devlette işlendiğinde, ancak başka bir devlette önemli etkileri olduğunda.

[926] Madde 5: Örgütlü Bir Suç Grubuna Katılmanın Suç Haline Getirilmesi
1. Her Taraf Devlet, kasıtlı olarak işlenmeleri halinde aşağıdaki eylemlerin suç sayılmalarını sağlayacak yasal ve gerekli diğer önlemleri alacaktır: (a) Aşağıdakilerden biri veya her ikisinin, teşebbüs halinde kalmış veya tamamlanmış bir suçtan bağımsız olarak başlı başına suç haline getirilmesi: (i) Doğrudan ve dolaylı olarak mali veya diğer maddi bir menfaat elde etmek amacıyla bir veya birden fazla kişinin ağır bir suç işlemek için anlaşması ve iç hukukun gerektirdiği durumlarda bu anlaşmanın gerçekleşmesine yönelik olarak anlaşmanın taraflarından birinin bir eylemde bulunması veya bir örgütlü suç grubuna katılması; (ii) Örgütlü suç grubunun amacını ve bu grubun genel suç faaliyetlerini veya sözkonusu suçların işlenmesine yönelik niyetini bilerek; a. Örgütlü suç grubunun suç faaliyetlerine; b. İştirakinin yukarıda tanımlanan suçların gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağını bilerek, örgütlü suç grubunun diğer faaliyetlerine; fiilen katılan kişinin eylemleri. (b) Örgütlü bir suç grubunun karıştığı ağır bir suçun işlenmesini örgütlemek, yönetmek, yardım etmek, teşvik etmek, kolaylaştırmak veya yol göstermek.
2. Bu maddenin 1. fıkrasında belirtilen bilgi, kasıt, amaç, hedef ve anlaşmanın varlığı, nesnel olaylara dayanan durumlardan anlaşılabilir.
3. Bu maddenin 1(a) (i) bendinde öngörülen suçlar bakımından, iç hukukları örgütlü suç gruplarının varlığı koşulunu arayan Taraf Devletler, iç hukuklarının örgütlü suç gruplarını içeren bütün ağır suçları kapsamasını sağlayacaktır. Bu gibi Taraf Devletler ile bu maddenin 1 (a) (i) fıkrasında öngörülen suçlar bakımından iç hukukları, anlaşmanın icrası doğrultusunda bir fiilin varlığı koşulunu arayan Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterini, bu Sözleşmeyi imzalarken veya onaylama, kabul veya uygun bulma veya katılım belgelerinin tevdi edilmesi sırasında bu hususta bilgilendirirler.

[927] Madde 6: Suç Gelirlerinin Aklanmasının Suç Haline Getirilmesi
1. Her Taraf Devlet kendi iç hukukunun temel ilkelerine uygun biçimde, aşağıda belirtilen eylemleri, kasten işlendiği takdirde, suç haline getirmek üzere yasal ve diğer gerekli önlemleri alacaktır. (a) (i) Suç geliri olduğu bilinen malvarlığının yasadışı kaynağını gizlemek veya olduğundan değişik göstermek veya öncül suçun işlenmesine karışmış olan herhangi bir kişiye işlediği suçun yasal sonuçlarından kaçınmasına yardım etmek amacıyla dönüştürülmesi veya devredilmesi; (ii) Bir malvarlığının suç geliri olduğunu bilerek; gerçek niteliğinin, kaynağının, yerinin, kullanımının, hareketlerinin veya mülkiyetinin veya malvarlığına ilişkin hakların gizlenmesi veya olduğundan değişik gösterilmesi. (b) Kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına tabi olarak: (i) Tesellüm anında bu tür bir malın suç geliri olduğunu bilerek; malın edinilmesi, bulundurulması veya kullanılması. (ii) Bu maddede belirtilen suçlardan herhangi birini işlemeye veya teşebbüse örgütlü olarak veya suç işleme konusunda anlaşarak yardım, yataklık, kolaylaştırmak ve yol göstermek suretiyle katılmak.
2. Bu maddenin 1. fıkrasının yerine getirilmesi veya uygulanması bakımından; (a) Her Taraf Devlet bu maddenin 1. fıkrasının öncül suçlara en geniş şekilde uygulanması için çaba gösterecektir. (b) Her Taraf Devlet bu Sözleşmenin 2. maddesinde tanımlanan bütün ağır suçları ve Sözleşmenin 5, 8 ve 23. maddelerinde öngörülen suçları öncül suçlar kapsamına dâhil edecektir. Öncül suçları yasalarında

saymak suretiyle belirleyen Taraf Devletlerin mevcudiyeti halinde, bu devletler, asgari olarak, örgütlü suç gruplarıyla ilgili suçları en geniş biçimde yasalarına dâhil edeceklerdir. (c) Bu maddenin (b) bendinin amaçları bakımından, öncül suçlar söz konusu Taraf Devletin hem yargı yetkisi dâhilinde, hem de dışında işlenen suçları içerir. Bununla beraber, bir Taraf Devletin yargılama yetkisi dışında işlenen bir suçun öncül suç sayılması için ilgili eylemin, suçun işlendiği yerdeki devletin iç hukukuna göre suç teşkil etmesi ve bu maddeye başvuran ya da bu maddeyi uygulayan Taraf Devletin iç hukukuna göre orada işlenmesi halinde de suç teşkil edecek olması gerekir. (d) Her bir Taraf Devlet, bu maddeyi yürürlüğe koyan kendi yasal düzenlemelerinin, bu yasal düzenlemelerdeki her türden değişikliğin birer örneğini ya da bunların bir tanımını Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine verecektir. (e) Bir Taraf Devletin iç hukukunun temel ilkeleri gerekli kılarsa, bu maddenin 1. Fıkrasında öngörülen suçların öncül suç işlemiş kişilere uygulanmaması sağlanabilir; (f) Bu maddenin 1. Fıkrasında öngörülen suçların unsuru olarak varlığı gerekli görülen bilgi, kasıt veya amaç, nesnel olaylara dayalı durumlardan anlaşılabilir.

Madde 7:Kara Para Aklamayla Mücadele Önlemleri

1. Her Taraf Devlet: (a) Kara para aklamanın her biçimini önlemek ve tespit etmek için, kendi yetkisi dâhilinde, bankalar ve bankalar dışındaki mali kuruluşlar ve gerektiğinde, özellikle karapara aklamaya müsait diğer kurumlar için kapsamlı bir iç düzenleyici ve denetleyici sistem oluşturacaktır; bu sistem kimlik tespiti, kayıt tutulması ve şüpheli işlemlerin bildirilmesi ihtiyaçlarına cevap verecektir. (b) Bu Sözleşmenin 18. ve 27. madde hükümleri saklı kalmak koşuluyla, (iç hukuk uyarınca uygun olduğu takdirde adli merciler de dâhil) kara para aklamayla mücadeleye hasredilmiş, idari, düzenleyici, kanun uygulayıcı makamların yanısıra diğer makamların, kendi iç hukuklarınca öngörülen koşullar çerçevesinde, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliği yapmak ve bilgi değişiminde bulunmak imkân ve yetkisine sahip olmalarını sağlayacak ve bu amaçla, muhtemel kara para aklamaya ilişkin bilginin toplanması, analizi ve iletilmesi için ulusal bir merkez olarak hizmet verecek bir mali istihbarat biriminin kurulması ihtiyacını değerlendirecektir.

2. Taraf Devletler, meşru sermayenin dolaşımını herhangi bir şekilde engellemeksizin, bilginin yerinde kullanımını temin etmek kaydıyla, nakdin ve parasal değeri haiz her türlü evrakın sınırları içindeki dolaşımının denetlenmesi ve izlenmesi için makul önlemlerin uygulanmasını göz önüne alacaklardır. Bu tür önlemler kişi ve kuruluşların önemli miktarda nakdin ve parasal değeri haiz her türlü evrakın sınırötesi nakline ilişkin bildirimde bulunmaları zorunluluğunu içerebilir.

3. Taraf Devletler bu maddeye dayanarak, düzenleyici ve denetleyici bir iç sistem kurarken, bu Sözleşmenin diğer maddelerinin hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bölgesel, bölgelerarası ve çok taraflı teşkilatların kara para aklamaya karşı ilgili girişimlerini kılavuz olarak kullanmaya davet olunurlar.

4. Taraf Devletler, kara para aklamayla mücadele etmek için, adli, kanun uygulayıcı ve mali yönden düzenleyici merciler arasındaki küresel, bölgesel, altbölgesel ve ikili işbirliğini geliştirmek ve ilerletmek için çaba göstereceklerdir.

[928] Madde 8: Yolsuzluğun Suç Haline Getirilmesi

1. Her Taraf Devlet, kasten işlenmesi halinde aşağıdaki eylemlerin suç haline getirilmesi için yasal ve diğer gerekli önlemleri alacaktır: (a) Bir kamu görevlisine resmi görevlerinin yerine getirilmesi çerçevesinde bir işlem yapması veya yapmaktan kaçınması için, kendisi veya üçüncü bir kişi veya taraf lehine, haksız bir menfaatin doğrudan veya dolaylı olarak vaadedilmesi, teklif edilmesi ya da verilmesi; (b) Bir kamu görevlisinin resmi görevlerinin yerine getirilmesi çerçevesinde bir işlem yapması veya yapmaktan kaçınması için, kendisi veya üçüncü bir kişi veya taraf lehine, haksız bir menfaati doğrudan veya dolaylı olarak talep etmesi veya kabulü;

2. Her Taraf Devlet, bu maddenin 1. fıkrasında sözedilen eylemlerin, yabancı kamu görevlileri veya uluslararası memurların katılımıyla gerçekleşmesi halinde, bunların suç haline getirilmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri almayı değerlendirecektir. Aynı şekilde, her Taraf Devlet yolsuzluğun diğer biçimlerini de suç haline getirmeyi değerlendirecektir.

3. Her Taraf Devlet bu maddeye göre ihdas edilen bir suça iştirak eylemini de suç haline getirmek için gerekli olabilecek benzer önlemleri alacaktır.

4. Bu maddenin 1. fıkrasının ve bu Sözleşmenin 9. maddesinin uygulanması bakımından, "kamu görevlisi", kamu görevi yapan veya iç hukukta tanımlandığı şekilde kamuya yönelik bir hizmet gören ve bu hizmeti veren kişinin bulunduğu Taraf Devletin ceza yasasına göre de hizmeti bu şekilde uygulayan kişi anlamına gelir.

Taraf devletlerden, Sözleşme kapsamındaki suçları işleyen kişilerin kovuşturmasıyla ilgili kendi iç hukukundaki takdire dayalı tüm yasal yetkilerin, bu suçlara yönelik tedbirlerinin etkinliğini en üst düzeye getirecek ve bu tür suçların işlenmesini caydırma ihtiyacını gözönünde bulunduracak şekilde kullanılmasını sağlamak için çaba gösterilmesini ve uluslararası işbirliği istenilmektedir. Bir taraf devlet, bu Sözleşmede belirtilen suçlara ilişkin olarak, kendi ülkesindeki suç geliri, malvarlığı, malzeme, teçhizat veya diğer araç-gereçlerin müsaderesi için yargılama yetkisine sahip bir başka taraf devletten aldığı talepleri, kendi yasal sistemi çerçevesinde mümkün olan en geniş ölçüde yerine getirecektir. Sözleşmede nitelikleri sayılan suçlardan elde edilen suç geliri veya malvarlığının veya bunların satışından elde edilen paranın veya bir kısmının örgütlü suçlarla mücadelede uzmanlaşmış hükümetlerarası kuruluşlara katkı olarak verilmesi istenmektedir. İşbirliği, suçluların iadesi ve hükümlülerin naklini de kapsamaktadır.[930]

Taraf devletler, Sözleşmede yer alan suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmalarda, gelişmiş kolluk yöntemlerini kullanarak işbirliği yapacaklardır.[931]

Madde 9: Yolsuzluğa Karşı Önlemler
1. Bu Sözleşmenin 8. maddesinde öngörülen önlemlere ek olarak, her Taraf Devlet uygun olduğu ve kendi yasal sistemiyle uyumlu olduğu kadarıyla, dürüstlüğü hâkim kılmak ve kamu görevlilerinin yolsuzluğunu önlemek, ortaya çıkarmak ve cezalandırmak için yasal, idari veya diğer etkin önlemleri alacaktır.
2. Her Taraf Devlet kendi mercilerinin kamu görevlilerinin yolsuzluğunu önlemede, ortaya çıkarmada ve cezalandırmada etkinliğini sağlamak için, uygun olmayan etkilere maruz kalmamaları için yeterli bağımsızlığı sağlamak da dâhil olmak üzere, önlemler alacaktır.

[929] Madde 23: Adaletin Engellenmesinin Suç Haline Getirilmesi
Her Taraf Devlet, kasıtlı olarak işlenmeleri halinde aşağıdaki eylemlerin suç sayılmalarını sağlayacak yasal ve gerekli diğer önlemleri alacaktır: (a) Bu Sözleşmede belirtilen suçların işlenmesine ilişkin davalarda gerçek dışı tanık ifadesi elde etmek veya tanıklığa veya delil sunulmasına müdahale etmek için fiili kuvvet kullanımı, tehdit veya sindirme veya haksız bir çıkarın vaadi, teklifi veya verilmesi; (b) Bu Sözleşmede belirtilen suçların işlenmesine ilişkin davalarda resmi görevlerin yargıç veya yasaları uygulayan memur tarafından yerine getirilmesine müdahale etmek için fiili kuvvet kullanımı, tehdit veya sindirme. Bu bentteki hiçbir husus, Taraf Devletlerin, diğer kamu görevlilerinin korunmasına yönelik yasal düzenleme yapma hakkını ortadan kaldırmayacaktır.

[930] Madde 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17

[931] Madde 18: Karşılıklı Adli Yardım
1. Taraf Devletler; 3. maddede öngörüldüğü üzere, bu Sözleşmede yer alan suçlara ilişkin soruşturmalarda, kovuşturmalarda ve yargı işlemlerinde birbirlerine en geniş ölçüde karşılıklı adli yardımı sağlayacaklar ve talepte bulunan Taraf Devletin, 3. Maddenin 1(a) veya (b) fıkrasında belirtilen suçlar, bu suçların mağdurları, gelirleri, tanıkları, araçları veya delillerinin, talepte bulunulan Taraf Devlette olması ve suça örgütlü bir suç grubunun karışması dâhil, mahiyetleri itibariyle sınıraşan suçlar olduklarından şüphelenmek için makul nedenler görmesi halinde, birbirlerine karşılıklılık esasına göre aynı şekilde yardım edeceklerdir.

2. Bu Sözleşmenin 10. maddesi uyarınca bir tüzel kişinin talepte bulunan Taraf Devlette sorumlu tutulabileceği suçlarla ilgili soruşturma, kovuşturma ve yargı işlemleri bakımından, talepte bulunulan Taraf Devletin ilgili yasaları, antlaşmaları, anlaşmaları ve düzenlemelerine göre, karşılıklı adli yardım mümkün olan en geniş ölçüde sağlanacaktır.
3. Bu madde uyarınca sağlanacak karşılıklı adli yardım, aşağıdaki amaçlardan herhangi birisi için talep edilebilir: (a) Delil toplamak veya kişilerin ifadesini almak; (b) Adli belgelerin tebliğini sağlamak; (c) Arama, el koyma ve dondurma işlemlerini yerine getirmek; (d) Eşya ve yer incelemesi yapmak; (e) Bilgileri, delil olabilecek şeyleri ve bilirkişi görüşlerini temin etmek; (f) Resmi daire, banka, şirket veya ticaret kayıtları ve mali kayıtlar dâhil, ilgili belge ve kayıtların asıllarını veya onaylı kopyalarını temin etmek; (g) Delil temin etme amacıyla suç gelirlerinin, malvarlığının, araç-gereçlerin ve diğer şeylerin tespiti ve takibi; (h) Kişilerin, talepte bulunan Taraf Devlette gönüllü olarak mahkeme huzuruna çıkmalarını kolaylaştırmak; (i) Talepte bulunulan Taraf Devletin iç hukukuna aykırı olmayan diğer her türlü yardımı sağlamak.
4. Bir Taraf Devletin yetkili makamları, iç hukuka uygun olmak kaydıyla, önceden bir talep olmaksızın, bu tür bilgilerin soruşturmaları ve yargılamayı yürütmede veya başarılı bir biçimde sonuçlandırmada diğer bir Taraf Devletin makamlarına yardımcı olacağına veya bunların o Taraf Devletçe bu Sözleşmeye istinaden bir talep yapılmasıyla sonuçlanacağına inandıkları takdirde, suç teşkil eden konulara ilişkin bilgileri anılan Taraf Devletin yetkili makamlarına iletebilirler.
5. Bu maddenin 4. fıkrasına dayanılarak bilgi iletilmesi, bilgiyi temin eden yetkili makamların bulunduğu Devletteki soruşturma ve yargılamalara halel getirmez. Bilgiyi alan yetkili makamlar anılan bilginin gizli kalması talebine veya kullanımındaki sınırlamalara geçici bir süre dahi olsa uyacaklardır. Bununla beraber, bu durum, bilgiyi alan Taraf Devleti, sanığın suçsuzluğunu gösterecek bilgileri kendi yargılama süreci sırasında açıklamaktan alıkoymayacaktır. Böyle bir durumda, bilginin açıklanmasından önce, bilgiyi alan Taraf Devlet, bilgiyi veren Taraf Devlete bildirimde bulunacak ve talebi halinde, bilgiyi veren Taraf Devletle danışmada bulunacaktır. Önceden bildirimde bulunmanın mümkün olmadığı istisnai durumlarda, bilgiyi alan Taraf Devlet, açıklamanın yapıldığını, bilgiyi veren Taraf Devlete gecikme olmaksızın bildirecektir.
6. Bu maddenin hükümleri, karşılıklı yardımı tamamen veya kısmen düzenleyen veya düzenleyecek olan başka herhangi bir ikili veya çok taraflı antlaşmadan kaynaklanan yükümlülükleri etkilemeyecektir.
7. Eğer sözkonusu Taraf Devletler bir karşılıklı adli yardım antlaşmasıyla bağlı değillerse, bu maddeye dayanarak yapılan taleplerde, bu maddenin 9 ila 29 uncu fıkraları uygulanacaktır. Taraf Devletler bu tür bir antlaşmayla bağlı iseler, anılan Devletler bu maddenin 9 ila 29 uncu fıkralarını uygulamaya karar vermedikçe, o antlaşmanın ilgili hükümleri uygulanacaktır. İşbirliğini kolaylaştıracak ise, Taraf Devletlerin bu fıkraları uygulamaları kuvvetle teşvik edilir.
8. Taraf Devletler, banka gizliliği gerekçesiyle, bu maddeye istinaden karşılıklı adli yardımda bulunmayı reddedemezler.
9. Taraf Devletler, talep konusu eylemin her iki taraf bakımından da suç sayılmaması gerekçesiyle, bu maddeye istinaden karşılıklı adli yardımda bulunmayı reddedebilirler. Bununla beraber, talepte bulunulan Taraf Devlet, eylemin kendi iç hukukuna göre bir suç teşkil etmemesi halinde dahi, uygun gördüğünde, kendi takdir ettiği ölçüde yardım sağlayabilir.
10. Bir Taraf Devletin ülkesinde tutuklu veya cezasını çekmekte olan bir kişi, teşhis, tanıklık veya başka suretle bu Sözleşmede belirtilen suçlara ilişkin soruşturma, kovuşturma veya yargısal işlemler için delil toplamada yardım sağlamak amaçlarıyla başka bir Taraf Devlette bulunması talep edildiğinde, aşağıdaki koşullar sağlandığı takdirde nakledilebilir: (a) Kişi, bilerek ve özgürce rıza gösterirse; (b) Her iki Taraf Devletin yetkili makamları, anılan Taraf Devletlerin uygun gördüğü koşullarla mutabık kalırlarsa;
11. Bu maddenin 10. fıkrasının uygulanması bakımından: (a) Nakledilecek kişinin bulunduğu Taraf Devlet başka türlü talep etmedikçe veya müsaade etmedikçe, kişinin nakledileceği Taraf Devlet, nakledilen kişiyi gözaltında tutmaya yetkili ve tutmakla yükümlüdür; (b) Her iki Taraf Devletin yetkili makamlarınca önceden veya herhangi bir şekilde kararlaştırıldığı üzere, kişinin nakledildiği Taraf Devlet, kişiyi gönderen Taraf Devlete geri teslim etme yükümlülüğünü gecikmeksizin yerine getirecektir; (c) Kişinin nakledildiği Taraf Devlet, gönderen Taraf Devletten kişinin geri teslimi için yeni bir suçluların iadesi süreci başlatmasını talep edemeyecektir. (d) Nakledilen kişinin, nakledildiği Taraf Devlette gözaltında geçirdiği süreler, gönderen Devlette çekmesi gereken cezadan indirilecektir.

12. Bu maddenin 10. ve 11. Fıkralarına uygun olarak, kişinin nakledildiği bir Taraf Devlet kabul etmedikçe, nakledilen kişi, vatandaşlığına bakılmaksızın, gönderen Devletin ülkesinden ayrılışından evvelki eylemleri, ihmalleri veya mahkûmiyetleriyle ilgili olarak, nakledileceği Devletin ülkesinde kanuni takibe maruz bırakılamayacak, gözaltına alınamayacak veya şahsi hürriyeti bağlayıcı herhangi bir sınırlamaya tabi tutulamayacaktır.
13. Her Taraf Devlet, karşılıklı adli yardım taleplerini yerine getirmek veya yerine getirilmesi için yetkili makamlara iletmek üzere, bu talepleri kabul etme sorumluluğuna ve yetkisine sahip merkezi bir makam belirleyecektir. Bir Taraf Devletin karşılıklı adli yardıma ilişkin ayrı bir sisteminin olduğu özel bir bölge veya toprağı olması halinde, o bölge veya toprak için aynı işleve sahip ayrı bir merkezi makam belirleyebilir. Merkezi makamlar, alınan taleplerin süratli ve uygun bir biçimde yerine getirilmesini veya iletilmesini sağlayacaklardır. Merkezi makam, talebi yerine getirilmek üzere, yetkili bir makama iletmesi halinde, talebin, yetkili makam tarafından, hızlı ve uygun bir biçimde yerine getirilmesini teşvik edecektir. Bu amaçla belirlenen merkezi makam, her Taraf Devletin bu Sözleşmeye ilişkin onaylama, kabul veya uygun bulma veya katılım belgelerini tevdii sırasında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirilecektir. Karşılıklı adli yardım talepleri ve buna ilişkin herhangi bir yazışma Taraf Devletlerce belirlenmiş merkezi makamlara iletilecektir. Bu gereklilik, bir Taraf Devletin, bu taleplerin ve yazışmaların kendisine diplomatik kanallarla ve acil durumlarda, Taraf Devletlerin kararlaştırdıkları hallerde, mümkünse Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (Interpol) kanalıyla ulaştırılmasını isteme hakkına halel getirmeyecektir.
14. Talepler yazılı veya, mümkünse yazılı kayıt sağlayan herhangi bir yolla, talepte bulunulan Devletin kabul edebileceği bir dilde ve o Devletin, bildirimin sahih olup olmadığını tespit edebileceği koşullar altında yapılacaktır. Taraf Devletlerin her biri için kabul edilebilir olan dil veya diller, bu Sözleşmeye ilişkin onaylama, kabul veya uygun bulma veya katılım belgelerinin tevdii sırasında Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirilecektir. Acil durumlarda ve Taraf Devletlerce kararlaştırıldığı takdirde, talepler sözlü olarak yapılabilir, ancak derhal yazılı olarak teyit edilecektir.
15. Karşılıklı adli yardım için olan bir talep şunları içerir: (a) Talebi yapan makamın adı; (b) Talebin ilgili olduğu soruşturma, kovuşturma veya yargı işlemlerinin konusu ve mahiyeti ve soruşturmayı, kovuşturmayı ve yargı işlemlerini yürüten makamın adı ve görevleri; (c) Adli belgelerin tebliği amacıyla yapılanların dışındaki taleplerde, ilgili olayların bir özeti; (d) İstenen yardımın tanımı ve talepte bulunan Taraf Devletin uyulmasını istediği özel bir usulün açıklaması; (e) Mümkün olduğu takdirde, ilgili herhangi bir kişinin kimliği, yeri ve uyruğu; ve (f) Delilin, bilginin veya işlemin hangi amaçla istendiği.
16. Talepte bulunulan Taraf Devlet, talebin kendi iç hukukuna uygun olarak yerine getirilmesi için, gerekli gördüğünde, veya talebin ifasına kolaylık sağlayabileceği durumlarda, ek bilgi talep edebilir.
17. Bir talep, talepte bulunulan Taraf Devletin iç hukukuna göre ve bu hukuka aykırılık teşkil etmediği ölçüde ve mümkün olduğunca talepte belirtilen usullere uygun olarak yerine getirilecektir.
18. Mümkün olduğu ve iç hukukun temel ilkeleriyle uyumlu olduğu her durumda, bir kişi bir Taraf Devletin ülkesinde bulunduğunda ve bu kişinin diğer Taraf Devletin adli makamları tarafından tanık veya uzman olarak dinlenmesi gerektiğinde, eğer sözkonusu kişinin talepte bulunan Taraf Devletin ülkesinde şahsen hazır bulunması mümkün veya arzulanan bir durum değilse, talepte bulunulan Taraf Devlet, diğerinin talebi üzerine, dinlemenin video konferansıyla yapılmasına izin verebilir. Taraf Devletler, dinlemenin talepte bulunan Taraf Devletin yargısal makamları tarafından yürütülmesine ve talepte bulunulan Taraf Devletin yargısal makamlarının katılmasına karar verebilirler.
19. Talepte bulunan Taraf Devlet, talebe konu soruşturma, kovuşturma veya yargısal işlemler için talepte bulunulan Taraf Devlet tarafından verilen bilgiyi veya delili, talepte bulunulan Taraf Devletin önceden rızası olmaksızın, talepte belirtilen amaçlar dışında aktarmayacak veya kullanmayacaktır. Bu fıkradaki hiçbir hüküm, talepte bulunan Taraf Devleti sanığın lehine olan bilgi veya delili kendi yargı işlemleri sırasında açıklamaktan alıkoymayacaktır. Bu son durumda, talepte bulunan Taraf Devlet, açıklamadan önce, talepte bulunulan Taraf Devleti haberdar edecek ve talep halinde danışmada bulunacaktır. Önceden haber verme olanağı bulunmayan istisnai durumlarda, talepte bulunan Taraf Devlet, talepte bulunulan Taraf Devleti gecikmeksizin açıklama hakkında bilgilendirecektir.
20. Talepte bulunan Taraf Devlet, talepte bulunulan Taraf Devletten, talebin yerine getirilmesi bakımından zorunlu olmadığı ölçüde, yapılan talebin ve içeriğinin gizli tutulmasını isteyebilir. Eğer talepte bulunulan Taraf Devlet gizlilik gerekliliğine uyamaz ise, talepte bulunan Taraf Devleti derhal bilgilendirecektir.

21. Karşılıklı adli yardım aşağıdaki durumlarda reddedilebilir: (a) Talep, bu maddenin hükümlerine uygun bir biçimde yapılmaz ise; (b) Talepte bulunulan Taraf Devlet, talebin yerine getirilmesinin, egemenliğine, güvenliğine, kamu düzenine veya diğer temel çıkarlarına zarar verebileceği kanaatinde ise; (c) Talepte bulunulan Taraf Devletin makamları, kendi yetkileri çerçevesinde soruşturma, kovuşturma veya yargı işlemleri veya davaya konu olması halinde, benzer herhangi bir suça ilişkin olarak talep edilen işlemin yerine getirilmesinden kendi Devletlerinin iç hukukuna göre men edilmiş ise; (d) Talebin kabul edilmesi, talepte bulunan Taraf Devletin karşılıklı adli yardıma ilişkin yasal sistemine aykırı ise.
22. Taraf Devletler, karşılıklı adli yardım için yapılmış bir talebi sadece suçun mali konuları da içerdiği gerekçesiyle reddedemezler.
23. Karşılıklı adli yardıma ilişkin herhangi bir red için gerekçe gösterilecektir.
24. Talepte bulunulan Taraf Devlet karşılıklı adli yardım talebini mümkün olan en kısa sürede yerine getirecek ve gerekçeleri tercihen talepte yer alacak şekilde talepte bulunan Taraf Devletçe belirtilen herhangi bir süreyi, mümkünse tam olarak göz önünde bulunduracaktır. Talepte bulunulan Taraf Devlet, talepte bulunan Taraf Devletin talebin yerine getirilmesindeki safhaları ve sonucu ile ilgili makul sorularına yanıt verecektir. Talepte bulunan Taraf Devlet, istenen yardıma gerek kalmadığı takdirde, talepte bulunulan Taraf Devlete durumu derhal bildirecektir.
25. Karşılıklı adli yardım, devam eden bir soruşturmayı, kovuşturmayı veya yargı işlemini olumsuz etkileyebileceği gerekçesiyle, talepte bulunulan Taraf Devletçe ertelenebilir.
26. Bu maddenin 21. fıkrasına istinaden bir talebi reddetmeden veya bu maddenin 25. fıkrasına istinaden talebin yerine getirilmesini ertelemeden önce, talepte bulunulan Taraf Devlet, yardımı, gerekli gördüğü bazı kayıt ve koşullarla yerine getirip getirmemeyi değerlendirmek üzere talepte bulunan Taraf Devlete danışacaktır. Eğer talepte bulunan Taraf Devlet, bu şekildeki bir koşullu yardımı kabul ederse, bu koşullara uyacaktır.
27. Bu maddenin 12. fıkrasının uygulanmasına halel getirmeksizin, talepte bulunan Taraf Devletin isteği üzerine bir yargı sürecinde tanıklık etmeye veya talepte bulunan Taraf Devletin ülkesindeki bir soruşturmada, kovuşturmada veya adli takibatta yardıma rıza gösteren bir tanık, uzman veya başka bir kişi, talepte bulunulan Taraf Devletin ülkesinden ayrılışından evvelki eylemleri, ihmalleri veya mahkumiyetleriyle ilgili olarak, talepte bulunan Taraf Devletin ülkesinde kanuni takibe maruz bırakılamayacak, gözaltına alınamayacak veya şahsi hürriyeti bağlayıcı herhangi bir sınırlamaya tabi tutulamayacaktır. Bu tür bir güvence, bu tanık, uzman veya başka kişinin hazır bulunmasının adli makamlarca artık gerekli görülmediğinin resmen bildirildiği tarihten itibaren kesintisiz 15 gün veya Taraf Devletlerce kararlaştırılmış herhangi bir zaman dilimi zarfında ayrılma imkânına sahip olup da talepte bulunan Taraf Devletin ülkesinde kendi isteğiyle kaldığı veya bu ülkeyi terkettikten sonra kendi isteğiyle geri döndüğü takdirde sona erecektir.
28. Bir talep yerine getirilirken ortaya çıkan olağan masraflar, ilgili Taraf Devletlerce aksi kararlaştırılmadıkça, talepte bulunulan Taraf Devletçe karşılanacaktır. Eğer talebi yerine getirmek için önemli veya olağandışı masraflar gerekiyor veya gerekecekse, talebin hangi kayıt ve koşullarla yerine getirileceğini ve masrafların nasıl karşılanacağını belirlemek üzere, Taraf Devletler birbirleriyle danışmada bulunacaklardır.
29. Talepte bulunulan Taraf Devlet: (a) Talepte bulunan Taraf Devlete kendi iç hukukuna göre kamuya açık olan kendi elindeki resmi kayıt, belge veya bilgilerin örneklerini verecektir; (b) Kendi takdiriyle, tamamen, kısmen veya uygun gördüğü koşullara tabi olarak kendi iç hukukuna göre kamuya açık olmayan resmi kayıt, belge veya bilgilerin örneklerini talepte bulunan Taraf Devlete verebilir.
30. Gerekli hallerde Taraf Devletler, bu madde hükümlerinin amaçlarına hizmet edecek, bunların uygulanmasını sağlayacak veya bu hükümleri güçlendirecek ikili veya çok taraflı anlaşma veya düzenlemeler yapma olanaklarını değerlendireceklerdir.

Madde 19:Ortak Soruşturmalar

Taraf Devletler bir veya daha fazla Taraf Devlette soruşturma, kovuşturma veya adli takibat konusu olan meselelere ilişkin yetkili makamları vasıtasıyla ortak soruşturma mercileri oluşturmak amacıyla ikili veya çok taraflı anlaşmalar veya düzenlemeler yapmayı değerlendireceklerdir. Bu tür anlaşmaların veya düzenlemelerin mevcut olmaması halinde, ortak soruşturmalar her olay için ayrı ayrı yapılacak anlaşmalarla da yürütülebilir. İlgili Taraf Devletler, topraklarında bu tür bir soruşturmanın yürütüldüğü Taraf Devletin egemenliğine bütünüyle saygı göstereceklerdir.

Bu işbirliği, gizli operasyonlar gibi özel soruşturma yöntemleri yanında, elektronik izleme, kontrollü teslimat[932], tanıkların korunması[933], bilgilerin toplanması, değişimi ve analizi[934] gibi ileri düzey kovuşturma yöntemlerini içerir. Taraf devletler, gelişmiş soruşturma yöntemleri yanında önleyici kolluk çalışmalarını örgütlemek ve uluslararası işbirliğini sağlamaya çaba[935] göstermelidir. Göçmen kaçakçılığı ve insan

[932] Madde 20: Özel Soruşturma Yöntemleri
1. Her Taraf Devlet, kendi iç hukuk sisteminin temel ilkelerince cevaz verilmişse, imkânları ölçüsünde ve kendi iç hukukunca belirlenmiş koşullara göre, gerekli gördüğünde, örgütlü suçla etkin olarak mücadele etmek amacıyla, kendi topraklarında yetkili makamlar tarafından kontrollü teslimatın uygun şekilde kullanımı ve elektronik veya başka biçimlerde izleme veya gizli operasyonlar gibi diğer özel soruşturma yöntemlerinin kullanımına imkân verecek önlemleri alacaktır.
2. Bu Sözleşmede belirtilen suçların soruşturması bakımından, Taraf Devletler, gerektiğinde, uluslararası işbirliği kapsamındaki bu tür özel soruşturma yöntemlerinin kullanımı için, uygun ikili veya çok taraflı anlaşmalar veya düzenlemeler yapmaya teşvik olunur. Bu tür anlaşmalar veya düzenlemeler devletlerin egemen eşitliği ilkesine bütünüyle uyularak yapılacak ve uygulanacak ve bu anlaşmaların veya düzenlemelerin hükümlerine kesinlikle uyularak yürütülecektir.
3. Bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen türde bir anlaşma veya düzenlemenin mevcut olmaması halinde, uluslararası düzeydeki bu tür soruşturma yöntemlerinin kullanımına yönelik olarak her olay için ayrı ayrı karar alınacak; gerektiğinde bu kararlarda, yargı yetkisinin ilgili Taraf Devletlerce kullanılmasına ilişkin mali düzenlemeler ve anlaşmalar da göz önünde tutulabilecektir.
4. Kontrollü teslimatın uluslararası düzeyde uygulanmasına yönelik kararlar, ilgili Taraf Devletlerin rızasıyla, malların tespiti ve dokunulmamış olarak veya tamamen veya kısmen yeri değiştirilmiş veya başka bir malın yerine konmuş olarak sevkiyatın devam etmesine izin verilmesi gibi yöntemleri içerebilir.
[933] Madde 24:Tanıkların Korunması
1. Her Taraf Devlet, ceza davalarında bu Sözleşmede belirtilen suçlara ilişkin ifade veren tanıklara, gerektiğinde, akrabalarına ve onların yakınları olan diğer kişilere yönelik olabilecek öç alma veya sindirmelere karşı etkin koruma sağlamak için imkânları dâhilindeki gerekli önlemleri alacaktır.
2. Bu maddenin 1. fıkrasında öngörülen önlemler, yargılama usulünden kaynaklanan haklar dâhil sanığın haklarına halel getirmeksizin, aşağıdakileri içerebilir: (a) Bu tür kişileri fiziksel olarak korumak için, ihtiyaca göre ve mümkün olduğu ölçüde onları başka yerlere yerleştirmek ve gerektiğinde, bu tür kişilerin kimlikleri ve bulundukları yerlere ilişkin bilgilerin açıklanmaması veya bu bilgilerin açıklanmasına sınırlama getirilmesi gibi usuller tesis etmek; (b) Tanığın beyanlarının video bağlantısı veya diğer uygun araçlar dâhil, iletişim teknolojisinden yararlanılarak alınması gibi tanıklığın, tanık güvenliğini garanti eden bir biçimde yapılmasına cevaz veren ispat kuralları tesis etmek.
3. Taraf Devletler, bu maddenin 1. fıkrasında sözedilen kişilerin başka yerlere yerleştirilmesi için, diğer Devletlerle anlaşmalar veya düzenlemeler yapmayı göz önünde bulunduracaklardır.
4. Bu madde hükümleri, tanıklık yapmaları halinde, mağdurlara da uygulanacaktır.
[934] Madde 28: Örgütlü Suçun Mahiyetine İlişkin Bilgilerin Toplanması, Değişimi ve Analizi
1. Her Taraf Devlet, kendi ülkesindeki örgütlü suçlara karışan profesyonel grupların ve kullanılan teknolojilerin yanı sıra, örgütlü suç eğilimlerinin, örgütlü suç eylemlerinin meydana geldiği koşulların, bilimsel ve akademik topluluklarla danışılarak analizini değerlendirecektir.
2. Taraf Devletler, örgütlü suç faaliyetlerine ilişkin analitik uzmanlığı uluslararası ve bölgesel teşkilatlar aracılığıyla geliştirmeyi ve birbirleriyle paylaşmayı düşüneceklerdir. Bu amaçla, ortak tanımlamalar, standartlar ve metodolojiler geliştirilmeli ve gerektiği gibi uygulanmalıdır.
3. Her Taraf Devlet, örgütlü suçla mücadelede uyguladığı politikaları ve aldığı önlemleri izlemeyi ve bunların etkinlik ve verimliliğini değerlendirmeyi göz önünde bulunduracaktır.
[935] Madde 31: Önleme
1. Taraf Devletler, sınıraşan örgütlü suçların önlenmesini amaçlayan ulusal projeleri geliştirmek, değerlendirmek, örnek uygulamaları ve politikaları oluşturmak ve ilerletmek için çaba gösterirler.

ticareti, Sözleşmede tanımlanan sınıraşan, örgütlü kapsamındaki ağır suçların en tipik örneklerindendir.

4.4.9. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol

12–13 Aralık 2000'de Palermo'da yapılan konferansta Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol kabul edilmiştir.[936]

---

2. Taraf Devletler, iç hukuklarının temel ilkelerine uygun olarak, örgütlü suç gruplarının suç gelirleriyle yasal piyasalarda yeralmalarına yol açacak mevcut veya gelecekteki olasılıkları, uygun olan yasal, idari veya diğer önlemlerle azaltmaya çaba gösterirler. Bu önlemler aşağıdaki hususlar üzerinde odaklanmalıdır: (a) Kanun uygulayıcı makamlar veya savcılar ile sanayi dâhil, özel kuruluşlar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi; (b) İlgili meslek dalları, özellikle avukatlar, noterler, mali danışmanlar ve muhasebeciler için davranış kurallarını içeren yasalar gibi ilgili toplumsal ve özel kuruluşlarda dürüstlüğü korumak için öngörülmüş standartların ve usullerin gelişiminin teşvik edilmesi; (c) Kamu mercileri tarafından açılan ihalelerin ve ticari faaliyet için sağlanan mali teşviklerin ve verilen ruhsatların, örgütlü suç grupları tarafından kötüye kullanılmalarının önlenmesi; (d) Tüzel kişilerin örgütlü suç grupları tarafından kötüye kullanılmalarının önlenmesi; Bu önlemler aşağıdakileri kapsayabilir: (i) Tüzel kişilerin kurulmasında, yönetiminde ve finansmanında yeralan tüzel veya gerçek kişiler hakkında kamu kayıtlarının tutulması; (ii) Bu Sözleşme kapsamında bulunan suçlardan mahkum olmuş kişilerin, kendi hukukuna tabi olan tüzel kişilerin yöneticisi olarak faaliyette bulunmalarını mahkeme kararı veya herhangi bir uygun usulle makul bir süre için engelleme imkanının sağlanması; (iii) Tüzel kişilerin yöneticisi olarak faaliyetten menedilmiş kişiler için ulusal düzeyde kayıt sistemi kurulması; ve (iv) Bu fıkranın, (d), (i) ve (iii) bentlerinde belirtilen kayıtlarda yeralan bilgilerin diğer Taraf Devletlerin yetkili makamlarıyla değişimi;
3. Taraf Devletler, bu Sözleşmede belirtilen suçlardan mahkûm olmuş kişilerin topluma yeniden kazandırılmalarına yardımcı olmak için çaba göstereceklerdir.
4. Taraf Devletler, örgütlü suç grupları tarafından kötüye kullanıma açık olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla, mevcut mevzuatı ve idari uygulamaları belirli aralıklarla değerlendirmek için çaba göstereceklerdir.
5. Taraf Devletler, sınıraşan örgütlü suçların varlığı, nedenleri, ağırlığı ve yarattığı tehdit konusunda toplumu bilgilendirmek için çaba göstereceklerdir. Bu bilgiler, uygun hallerde, kitle iletişim aracılığıyla yayılacak ve toplumun, bu tür suçları önlemeye ve bu tür suçlarla mücadeleye katılımını teşvik etmek için alınan önlemleri içerecektir.
6. Her Taraf Devlet, sınıraşan örgütlü suçları önlemek için alınan önlemlerin geliştirilmesinde diğer Taraf Devletlere yardım edebilecek makamının veya makamlarının isim ve adresini Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildirecektir.
7. Taraf Devletler, bu maddede sözedilen önlemlerin teşvikinde ve geliştirilmesinde birbirleriyle ve ilgili uluslararası ve bölgesel kuruluşlarla gerektiğinde ortak çalışma yapacaklardır. Buna, sınıraşan örgütlü suçların önlenmesini amaçlayan, toplumun marjinal kesimlerinde sınıraşan örgütlü suç faaliyetlerine karşı zafiyet yaratan koşulların iyileştirilmesi gibi uluslararası projelere katılım da dahildir.

[936] Türkiye, Protokolü 13 Aralık 2000'de imzalamış, 30.01.2003 tarih 4803 sayılı Yasa ile 28.01.2004 tarihinden itibaren yürürlüğe sokmuştur.

Protokolün amacı, göçmen kaçakçılığını önlemek ve bununla mücadele etmek, kaçak göçmenlerin haklarını korurken, taraf devletlerarasında işbirliğini geliştirmektir. Protokole taraf devletler, kara, deniz ve hava yoluyla yapılan göçmen kaçakçılığını önlemek ve bununla mücadele etmek için atılacak etkin adımların, işbirliği, bilgi alışverişi ve ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki sosyo-ekonomik önlemleri de içeren diğer uygun önlemler dâhil, kapsamlı bir uluslararası yaklaşım gerektirdiğini kabul etmişlerdir. Taraflar, göçmen kaçakçılığı ile ilgili konuları tüm yönleriyle ele alan evrensel bir belgenin mevcut olmadığı gerçeğini göz önünde tutarak, bu kaçakçılığı ve diğer suç eylemlerine yönelik örgütlü suç gruplarının faaliyetlerindeki önemli artıştan ve göçmen kaçakçılığının, göçmenlerin hayatlarını ve güvenliklerini tehlikeye atabileceğinden endişe duyarak, Sınıraşan Örgütlü Suçlara karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne, kara, deniz, hava yoluyla göçmen kaçakçılığına karşı uluslararası bir belge eklenmesinin bu suçu önlemede ve bu suçla mücadelede faydalı olacağına kanaat getirmişlerdir. Protokol, Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne ektir ve Sözleşme'yle birlikte yorumlanacaktır, aksine hüküm bulunmadıkça, Sözleşme hükümleri Protokol için de geçerli olacaktır.

Protokol'de göçmen kaçakçılığı, yasadışı giriş, sahte seyahat ve kimlik belgesi tanımları getirilmiştir.[937] Protokol, göçmen kaçakçılığı yapan sınıraşan örgütlü suç gruplarının soruşturulması, kovuşturulması yanında, suçun hedefi olmuş kişilerin haklarının korunmasını kapsar[938], göçmenler cezai kovuşturmaya

[937] Madde 3: Bu Protokol'ün amaçları bakımından: (a) "Göçmen kaçakçılığı", doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir Taraf Devlete yasadışı girişinin temini anlamına gelir. (b) "Yasadışı giriş", giriş yapılan devletin yasal giriş için gerekli şartlarına uymaksızın, sınırı geçmek anlamına gelir. (c) "Sahte seyahat veya kimlik belgesi"; (i) Seyahat veya kimlik belgesini bir devlet adına yapmaya veya düzenlemeye kanunen yetkili bir kişi veya kurum dışında, herhangi bir kişi tarafından herhangi bir şekilde maddi olarak sahte bir biçimde yapılmış veya değiştirilmiş ya da, (ii) Usulüne uyulmadan çıkarılmış veya aldatma, yolsuzluk veya baskı yoluyla veya yasadışı başka bir biçimde elde edilmiş ya da, (iii) Gerçek hamili dışında bir kişi tarafından kullanılan, Herhangi bir seyahat veya kimlik belgesi anlamına gelir. (d) "Gemi", bir devlet tarafından sahip olunan veya işletilen ve kullanımı sırasında hükümetin ticari olmayan hizmetlerinde bulunan gemiler, yüzer hizmet araçları ve savaş gemileri hariç, su kesimi olmayan tekne ve deniz uçakları dâhil olmak üzere, su üzerindeki taşımacılıkta kullanılan veya kullanılmaya müsait her çeşit yüzer araç anlamına gelir.
[938] Madde 4

uğramayacaklardır.[939] Taraf devletler, mali ya da maddi çıkar elde edilerek gerçekleştirilen göçmen kaçakçılığını suç haline getirmek için yasal önlemleri alacaktırlar.[940]

Protokol, deniz hukuku açısından deniz yolu kullanılarak yapılan göçmen kaçakçılığı konusunda işbirliğini öngörür[941], alınacak önlemleri sıralar[942] ve deniz aracı, taşıdığı insan kaynağı ve mallarla ile ilgili koruma tedbirleri sıralar.[943]

---

[939] Madde 5

[940] Madde 6: Suç haline getirilme

1. Her Taraf Devlet, kasten ve doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için gerçekleştirilmeleri halinde, aşağıdaki eylemleri suç haline getirmek üzere gerekli yasal ve diğer önlemleri alacaktır: (a) Göçmen kaçakçılığı, (b) Göçmen kaçakçılığını gerçekleştirmek amacıyla işlendiği takdirde: (i) Sahte seyahat veya kimlik belgesi imali, (ii) Bu tür bir belgenin tedariki, temini veya bulundurulması, (c) İlgili Devletin vatandaşı olmayan veya o Devlette daimi ikametgâhı bulunmayan bir kişinin, anılan Devlette, yasal olarak kalmak için gerekli şartlara uymaksızın orada kalmasına, bu fıkranın (b) bendinde söz edilen veya başka yasadışı yollarla imkân sağlamak.
2. Her Taraf Devlet, aşağıdaki eylemleri suç haline getirmek için gerekli yasal ve diğer önlemleri alacaktır: (a) Kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına bağlı kalmak kaydıyla, bu Maddenin 1. fıkrasında belirtilen bir suçu işlemeye teşebbüs etmek, (b) Bu Maddenin 1 (a), (b) (i) veya (c) fıkralarında belirtilen bir suça iştirak ve kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına bağlı kalmak kaydıyla, bu Maddenin 1 (b) (ii) fıkrasına göre tesis edilmiş bir suça suç ortağı olarak iştirak, (c) Bu Maddenin 1. fıkrasında yer alan suçları işlemek üzere başkalarını örgütlemek veya yönetmek.
3. Her Taraf Devlet, aşağıdaki durumların bu Maddenin 1 (a), (b) (i) ve (c) fıkralarında yer alan suçlarda ve kendi hukuk sisteminin temel kavramlarına bağlı kalmak kaydıyla, bu Maddenin 2 (b) ve (c) fıkralarında yer alan suçlarda cezayı ağırlaştırıcı nedenler olarak kabul edilmesi için gerekli yasal ve diğer önlemleri alacaktır: (a) Göçmenlerin hayatlarını veya güvenliklerini tehlikeye sokan veya tehlikeye sokması muhtemel durumlar veya, (b) Bu tür göçmenlerin istismarı dâhil, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelelere yol açan haller.
4. Bu Protokol'deki hiçbir hüküm, bir Taraf Devleti, kendi iç hukukuna göre eylemleri bir suç teşkil eden bir kişiye karşı önlem almaktan alıkoymayacaktır.

[941] Madde 7

[942] Madde 8: Deniz yoluyla göçmen kaçakçılığına karşı önlemler

1. Bir Taraf Devlet, kendi bayrağını taşıyan veya kendisinde kayıtlı olduğunu öne süren tabiiyetsiz veya yabancı bir bayrak taşıyan veya herhangi bir bayrak taşımayıp da gerçekte o Taraf Devletin tabiiyetinde olan bir geminin deniz yoluyla göçmen kaçakçılığına karıştığından şüphelenmek için makul nedenler varsa, geminin bu amaçla kullanılmasını durdurmak için diğer Taraf Devletlerden yardım talep edebilir. Talepte bulunulan Taraf Devletler, imkânları ölçüsünde her türlü yardımda bulunacaklardır.
2. Bir Taraf Devlet, uluslararası hukuk uyarınca seyrüsefer özgürlüğünü kullanan, başka bir Taraf Devletin bayrağını taşıyan veya başka bir Taraf Devlette kayıtlı olduğuna dair işaretler taşıyan bir geminin, deniz yoluyla göçmen kaçakçılığına karıştığından şüphelenmek için makul nedenleri varsa, Bayrak Devleti'ne bu durumu bildirebilir, Bayrak Devleti'nden geminin kaydının teyidini isteyebilir ve teyidi halinde, Bayrak Devleti'nden o gemiye ilişkin gerekli önlemleri almak için yetki talep edebilir. Bayrak Devleti, talepte bulunan devleti, aşağıdaki veya diğer hususlarda yetkilendirebilir: (a) Gemiye çıkmak, (b) Gemiyi aramak ve, (c) Eğer, geminin deniz yoluyla göçmen kaçakçılığında kullanıldığına dair kanıt bulunursa, Bayrak Devleti'nce verilen yetki dâhilinde, gemiye ve gemideki kişilere ve yüke ilişkin önlemler almak.
3. Bu Maddenin 2. fıkrasına göre herhangi bir önlem almış bir Taraf Devlet, bu önlemin sonuçları hakkında ilgili Bayrak Devleti'ne derhal bilgi verecektir.

Taraflar yasal ve yönetsel sistemleriyle uyum içinde, göçmen kaçakçılığının yapıldığı güzergâhlar, kullanılan ulaşım araçlarının kalkış ve varış noktası, örgütlü suç gruplarının kimlik ve yöntemleri, seyahat belgeleri, kişileri gizleme yol ve yöntemleri bilgilerin yanında, mücadelede geliştirilen yasama organı uygulamalarına ilişkin deneyimleri, soruşturma ve kovuşturmalarda kullanılan bilimsel ve teknolojik bilgileri paylaşacaklardır.[944]

Taraflar, sınır önlemlerini artıracaklar, kontrolleri güçlendirecekler[945], seyahat belgelerinin güvenliğini sağlayacaklar ve diğer taraflarla işbirliği yapacaklardır.[946] İşbirliği, göçmenlerle ilgili çalışan görevlilerin, uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleriyle gerçekleştirilecek uzmanlık eğitimi ve göçmen kaçakçılığına konu kaynak, transit ülkelerin teknik yardımlaşmasını kapsar.[947]

Taraf devletler, kamuoyunu bilinçlendirme, göçe neden olan sosyo-ekonomik sorunlarla mücadele etmek için ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde kalkınma programları ve işbirliği yapacaklardır.[948] Taraf devlet, göçmen kaçakçılığına konu olmuş kişilerin, uluslararası hukukun ilgili hükümlerinin sağladığı, özellikle yaşama hakkı, işkenceye veya başka zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı muameleye veya

---

4. Bir Taraf Devlet, kendisinde kayıtlı olduğunu öne süren veya kendi bayrağını taşıyan bir geminin buna hakkı olup olmadığını belirlemek için başka bir Taraf Devletten gelen bir talebi ve bu Maddenin 2. fıkrasına uygun olarak yapılmış bir yetki talebini vakit geçirmeksizin yanıtlayacaktır.
5. Bayrak Devleti, bu Protokol'ün 7. Maddesine uygun olarak, yetkisini, alınacak etkin önlemlerin kapsamına ilişkin koşullar da dâhil olmak üzere, kendisi ve talepte bulunan Devlet arasında kararlaştırılacak koşullara tabi kılabilir. Bir Taraf Devlet, Bayrak Devleti'nin açık yetkisi olmadan, kişilerin hayatlarına yönelik yakın tehlikeyi ortadan kaldırmak için gerekenler veya ilgili ikili veya çok taraflı anlaşmalardan kaynaklananlar dışında, ek önlemler almayacaktır.
6. Her Taraf Devlet, yardım taleplerini, gemi sicilinin veya geminin kendi bayrağını taşıma hakkının teyidi için yapılan talepleri ve uygun önlemlerin alınmasına ilişkin yetki taleplerini almak ve yanıtlamak üzere, bir veya gerektiği takdirde birden çok makam tayin edecektir. Belirlenecek bu makam veya makamlar, Genel Sekreter aracılığıyla, belirlenmelerinden itibaren 1 ay içinde diğer tüm Taraf Devletlere bildirilecektir.
7. Bir Taraf Devlet, geminin deniz yoluyla göçmen kaçakçılığında kullanıldığından ve tabiiyetsiz olduğundan veya tabiiyetsiz bir gemiye benzetilmiş olabileceğinden şüphelenmek için makul nedenleri varsa, gemiye çıkabilir ve gemiyi arayabilir. Eğer bu şüpheyi doğrulayan bir kanıt bulunursa, o Taraf Devlet, ilgili iç ve uluslararası hukuk uyarınca uygun önlemleri alacaktır.

[943] Madde 9
[944] Madde 10
[945] Madde 11
[946] Madde 12–13
[947] Madde 14
[948] Madde 15

cezaya tâbi tutulmama hakkı gibi haklarını saklı tutmak ve korumak için uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleriyle uyumlu olarak, gerekli yasal ve diğer bütün uygun koruma ve yardım önlemleri alacaktır.[949]

Kaçak göçmenin devleti, giriş devletinin talepleri doğrultusunda göçmelerin geri dönüşü ile işlemleri tamamlayacak, işbirliğinden kaçınmayacaklardır.[950] Uyuşmazlıklar Uluslararası Adalet Divanı'na götürülebilir.[951]

4.4.10. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile birlikte yorumlanmak üzere, 25 Aralık 2003'de yürürlüğe girecek 80 ülkenin taraf olduğu, 117 ülkenin imzaladığı bir ek protokol 15.11.2000 tarihinde çıkarılmıştır.[952]

Sözleşme'de yer alan hükümlerin, aksine bir hüküm bulunmadığı sürece geçerli olduğu Protokolde belirtilen suçlar, Sözleşme uyarınca belirlenmiş suçlar olarak kabul edilecektir. Protokol ile özellikle kadın ve çocuk ticareti merkezli, insan ticaretinin geniş ve kapsamlı bir tanımı yapılmış ve imza koyan ülkeler tarafından alınacak asgari uygulama kriterleri belirlenmiştir, insan ticaretini önlemek için etkin mücadelenin kaynak, transit ve hedef ülkelerde insan tacirlerinin cezalandırılması ve mağdurlarının uluslararası düzeyde tanınmış insan haklarının korunmasının kapsamlı bir uluslararası yaklaşım gerektirdiğini kabul edilmektedir.

---

[949] Madde 16
[950] Madde 18
[951] Madde 20
[952] Türkiye, Protokol'ü 13 Aralık 2000'de imzalamış, TBMM Protokol'ü 30.01.2003 tarih ve 4803 sayılı yasa ile uygun bulmuştur.

Protokol, kadın ve çocuklara özel önem verilerek, insan ticaretini önlemek ve mücadele etmek, bu tür ticaretin mağdurlarını, onların insan haklarına bütünüyle saygı göstererek korumak ve onlara yardım etmek, taraf devletlerarasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla imzalanmıştır. Protokol insan ticareti kavramını tanımlamış, istismar terimini açıklamıştır.[953] Tanımlanan bu eylemlerin cezalandırılması gerekliliği vurgulanmıştır.[954] Böylece, cinsel sömürü, işgücü sömürüsü ve organ alımı şeklinde tasnif edilen insan ticaretinin her üç biçimi de suçun kapsamına dâhil edilmiştir.

Protokol, taraf devletlerin insan ticareti suçunun mağdurları yönelik yardım ve koruma görevlerini ayrıntılı şekilde düzenlemiş[955], taraf devletin insan ticareti mağdurlarının kendi ülkesinde geçici veya daimi olarak kalmalarına izin veren yasal veya diğer uygun önlemleri almayı düşünmesini ve insancıl ve merhametli yaklaşımlara gereken değeri vermeyi istemektedir.[956] Protokol'de insan ticareti mağdurlarının kendi memleketlerine dönmelerine ilişkin hükümler de

[953] Madde 3: Bu Protokol'un amaçları bakımından: (a) İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınması içerecektir. (b) İnsan ticaretinin (a) bendinde belirtilen yöntemlerden herhangi biriyle yapılmış olması halinde, mağdurun bu istismara razı olup olmaması durumu değiştirmeyecektir. (c) Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması "insan ticareti" olarak kabul edilecektir. (d) Onsekiz yaşının altındaki herkes "çocuk" kabul edilecektir.
[954] Madde 5
[955] Madde 6
[956] Madde 7

düzenlenmiş[957], taraf devletlerin bilgi değişimi ve eğitim gibi hususlarda işbirliği yapmalarını istemektedir.[958]

4.4.11. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi ve Seçmeli Ek Protokol

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1967'de ilan edilen Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Bildirisi'nin ardından 18.12.1979 tarih ve 84/180 sayılı Karar ile kabul edilmiş, 01.03.1980 tarihinde imzaya açılmış, 03.09.1981'de yürürlüğe girmiştir.[959] Sözleşme'de dilekçe hakkı ve bireysel başvuru hakkı üzerinde

[957]Madde 8: 1-Her taraf devlet, kendi vatandaşı olan veya diğer bir taraf devletin ülkesine girişi sırasında kendi ülkesinde daimi ikamet hakkına sahip bulunan bir insan ticareti mağdurunun geri dönüşünü, o kişinin güvenliğini de gözeterek, sebepsiz veya makul olmayan bir gecikme olmaksızın kolaylaştıracak ve kabul edecektir. 2-Bir taraf devletin bir insan ticareti mağdurunu ülkesinde daimi ikamet hakkına sahip bulunduğu veya vatandaşı olduğu diğer bir taraf devlete iade etmesi halinde, bu tür bir geri gönderme, o kişinin güvenliğini, kişinin insan ticareti mağduru olmasına yol açan olaylarla ilgili yasal işlemlerin durumunu ve geri dönüşün mümkünse gönüllü olarak yapılması gereğini gözetmek suretiyle gerçekleştirilecektir.

[958] Madde 10: 1- Taraf devletlerin kanun uygulayıcı, göçmenlikten sorumlu ve diğer ilgili makamları, gerektiğinde, kendi iç hukuklarına uygun olarak, aşağıdaki hususların belirlenmesinde birbirlerine yardımcı olmak için bilgi değişimi yoluyla işbirliği yapacaklardır: a) Başkalarına ait seyahat belgeleriyle veya seyahat belgeleri olmadan, uluslararası bir sınırı geçen veya geçmeye teşebbüs eden kişilerin insan ticareti faili veya mağduru olup olmadıkları, b) İnsan ticareti amacıyla uluslararası bir sınırı geçmek için, kişilerin kullanmış oldukları veya kullanmaya teşebbüs ettikleri seyahat belgelerinin türleri, c) Mağdurların toplanması ve bir yerden bir yere taşınması, bu tür bir ticarette yer almış kişiler ve gruplar arasında kullanılan yollar ve bağlantılar dâhil, insan ticareti amacıyla örgütlü suç grupları tarafından kullanılan araçlar ve yöntemler ve bunları ortaya çıkarmak için alınabilecek önlemler. 2- Taraf Devletler, insan ticaretinin önlenmesinde kanun uygulayıcı makamlar, göçmenlikten sorumlu görevliler ve ilgili diğer görevlileri eğitecek ve verilen eğitimi güçlendireceklerdir. Eğitim, mağdurların insan tacirlerinden korunması dâhil, bu tür ticaretin önlenmesinde, insan tacirleri hakkında kanuni takipte bulunulmasında ve mağdurların haklarının korunmasında kullanılan yöntemler üzerinde odaklanmıştır. Eğitim, insan hakları ile çocuk ve kadınlara özgü sorunları göz önüne alma gereğini de hesaba katmalı ve sivil toplum örgütleriyle, diğer ilgili kuruluşlarla ve sivil toplumun diğer unsurlarıyla işbirliğini teşvik etmelidir. 3- Bilgi alan bir Taraf Devlet, bilgiyi ileten Taraf Devletin bilginin kullanımına sınırlama getirecek herhangi bir talebine uyacaktır.

[959] Türkiye Sözleşme'ye 11. 06. 1985 tarih ve 3232 Sayılı Kanunla katılmayı uygun bulunmuş, Bakanlar Kurulunca 24.7.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Kanun, 20.12.1985'de BM'de depo edilmiş, 19.01.1986 tarihinden itibaren yürürlük kazanmıştır. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin İhtiyari Protokolü 30 Temmuz 2002 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış ve 02 Ağustos 2002 tarihli resmi gazetede yayınlanmıştır. Gerekli prosedürün

durulmamıştır. BM üyesi devletler, 1993'de İnsan Hakları Viyana Dünya Konferansında, Kadının Statüsü Komisyonundan ve Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesinden bireysel başvuru hakkını düzenleyen bir seçmeli protokol hazırlanmasını istemişlerdir. Seçmeli Protokol, BM Genel Kurulunca 06.11.1999 tarih ve A/54/4 sayılı Karar ile kabul edilmiş, 10.12.1999'da imza, onay ve katılıma açılmıştır. Seçmeli Protokol, 16. Maddesi uyarınca 22.12.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.[960]

Sözleşme'nin amacı, kadın-erkek eşitliğini öngören uluslararası belgeleri teyit edip, kadınlara karşı devam eden ayrımcılıkla mücadele etmektir. Sözleşme, kadınlara karşı ayrımcılığın kapsamlı ve sistemli niteliğini ortaya koymakta ve kadınlara karşı ayrımcılığın her türlüsünden söz ederek, bu eşitsizliğe ait toplumsal nedenlerin "dikkate alınması gereğini içermesi bakımından kadın-erkek eşitliğini öngören önceki genel nitelikli sözleşmelerden daha ilerici bir tutum sergilemekte"dir.[961]

Sözleşme'de, taraf devletlerin, kadınlar ve erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin yükümlülüğü bulunduğu vurgulanmıştır.

Sözleşme, taraf devletlerden, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dâhil gerekli bütün önlemleri alınmasını istemektedir.[962]

Seçmeli Protokol, Sözleşmede düzenlenmiş olan haklardan herhangi birinin taraf devletler tarafından ihlalinin mağduru olan kişi ya da gruplara şikâyet

---

tamamlanarak ilgili belgelerin 29 Ekim 2002'de BM'e verilmesiyle birlikte Türkiye bu tarihten itibaren dünyada Sözleşme İhtiyari Protokolü'ne taraf olan 48. ülke konumuna gelmiştir. Kurallar gereği söz konusu Protokol belgelerin BM'e teslim edildiği tarihten 3 ay sonrası olan 29 Ocak 2003'te yürürlüğe girmiştir

[960] Türkiye Seçmeli Protokolü 08.09.2000 tarihinde imzalamış, 30.07.2002 tarih ve 4770 sayı ile çıkarılan Kanun 29.10.2002'de depo edilmiş, Protokol 29.01.2003 tarihinde Türkiye açısından yürürlüğe girmiştir.

[961] Gemalmaz, **a.g.e.**, s.393

[962] Madde 6

başvurusunda bulunabilme imkânını düzenlemektedir. Seçmeli Protokol ile Sözleşme, BM düzleminde diğer bireysel başvuru hakkı tanınan sözleşmeler konumuna gelmiştir. Seçmeli Protokol'ün diğer bir başka önemli yönü, soruşturma yapmakla yetkili bir komite kurmuş olmasıdır. Böylece, sistematik ve yaygın kadın hakları ihlalleri konusunda önemli bir araca kavuşulmuştur.

4.4.12. Roma Statüsü

Birleşmiş Milletler öncülüğünde 15 Haziran 1998 – 17 Temmuz 1998 tarihlerinde toplanan konferansın sonucunda, adına kısaca "Roma Statüsü" denen bir metin üzerinde uzlaşılmıştır. "Roma Statüsü, 128 maddeden oluşan ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargılayacağı suçlar ile mahkemede uygulanacak usul ilkeleri ve mahkemenin yapısını belirleyen bir hukuk belgesidir**."**[963]

Kurulan mahkemenin yargılama yetkisine sahip bulunduğu suçlardan birisi olan "insanlığa karşı suçlardır (Crimes Against Humanity)."[964] Bu Statü'nün amaçları bakımından "İnsanlığa Karşı Suçlar" herhangi bir sivil topluluğa karşı geniş çapta veya sistematik bir saldırının bir parçası olarak işlenen eylemleri kapsamaktadır.[965] Antlaşmanın 7. Maddesinin 1. Bendinde insanlığa karşı suçlar arasında, kölelik, ırza geçme, seksüel kölelik, zorla fuhuş yaptırma, zorla hamilelik, zorla kürtaj-kısırlaştırma ya da benzer önemde seksüel şiddetin her türü[966] sıralanmıştır. 7. Maddenin 2. Bendinde, köle etme, kadın ve çocukların başta olmak üzere bir kişi üzerinde sahiplik hakkına dayalı yetkilerini, kaçakçılık dâhil kullanma anlamına gelir. Aynı Bende, halkın sürülmesi ve zorla nakli yanında bir topluluğun etnik kompozisyonunu değiştirme amaçlı hamileliğe zorlama kavramları da tanımlanmıştır. Aynı suçlar, 8. maddede, gerek ulusal gerekse uluslararası çatışmalar bağlamında, "savaş suçları" olarak vasıflandırılmaktadır. Böylece, AB Sözleşmesi

[963] http://www.amnesty.org.tr/v2405200503.si
[964] Madde 5
[965] Madde 7
[966] http://www.amnesty.org.tr/v2405200503.si

gibi, Uluslararası Ceza Mahkemesi Yasası da, insan ticaretini kölelik ve cebri çalıştırmayla aynı hüküm altında vererek, köle ticareti kavramını günümüz şartlarına uyarlamaktadır.

4.5. Avrupa Konseyi Düzleminde Uluslararası Belgeler

Avrupa Konseyi, insan ticaretini kölelik, zorla çalıştırma ve cinsel sömürü düzleminde yasaklamaktadır.

4.5.1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Gelişmeler

Avrupa Konseyi üyeleri Dışişleri Bakanları tarafından 04.11.1950 tarihinde Roma'da imzalanıp, 03.09.1953'de yürürlüğe giren İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Avrupa Sözleşmesi (kısaca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS) Avrupa Konseyi bağlamında insan haklarına ilişkin belgelerin temelini oluşturur.[967]

AİHS, bireyi uluslararası hukukun bir süjesi haline getirmiştir. İnsan haklarına saygıda ortak anlayış ve hukukun üstünlüğüne dayalı ortak mirasın korunması, bu Sözleşmenin temel unsurlarıdır. Her Sözleşmeci devlet, kendini ve diğer devletleri Sözleşmeye uygun davranıp davranmadıklarını denetlemekle yetkilidir. Bu ise, AİHS'nin öngördüğü devlet başvurusu ile mümkün olmaktadır. AİHS'nin sağlamış olduğu haklardan sadece vatandaşlar değil yabancılar da yararlanma hakkına sahiptir. AİHS'nin bir ya da birden fazla maddesini ihlal ettiği sonucuna varılan her üye devlet, mevzuat ve uygulamasını Sözleşmenin gereklerine

[967] Türkiye, AİHS'e 04.11.1950'de imza koymuş, 10.03.1954 tarih ve 6366 sayılı Kanun ile bağlanma işlemini gerçekleştirmiş ve 18.05.1954 tarihinden itibaren taraf olmakla üstlendiği yükümlülükler işlerlik kazanmıştır.

uygun hale getirmekle yükümlüdür. AİHS, temel hak ve özgürlüklerin önemli bir kısmını ve bunların sınırlarını saymıştır. Ancak, AİHS gereği hiçbir devlet, olağanüstü durumlarda dahi yaşam hakkına saygı yükümlülüğü, işkence ve kölelik yasağı, suç ve cezada kanunilik ilkesinden vazgeçemez (md.15/2). Taraf devletler, AİHS'ni kanunla veya başka surette tek yanlı olarak değiştiremezler ve AİHS'ne genel nitelikli çekince koyamazlar (md.57/1).[968]

AİHS'nin "Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı" başlıklı 4. maddesi kölelik, kulluk ve zorla çalıştırmayı yasaklamış ve istisnai olarak cebri çalıştırma ya da angarya sayılmayacak işlemleri saymıştır.[969] Kölelik, bireyin her türlü haktan yoksun bir şekilde mal veya meta muamelesi görmesi, bir eşya gibi mülkiyet konusu oluşturmasıdır. Kulluk ise köleliğin daha hafif bir şeklini, bir kimsenin bir borç karşılığı, bir başkasına süresiz, kaçınamayacağı ve değiştiremeyeceği şartlarda hizmet vermesini ifade etmektedir. AİHS cebri çalıştırma ya da angaryanın bir tanımını vermezken, 1930 tarihli ILO Sözleşmesi tanımlama getirmektedir. Sözleşme (No 29) 2. maddesine göre, cebri çalıştırma ya da angarya, "bir kişinin kendi rızasıyla yapmak istemediği halde, herhangi bir ceza tehdidiyle icbar edildiği her türlü iş ya da hizmeti" ifade eder.[970]

"AİHS kölelik, hizmetkârlık, cebri çalıştırma ya da angaryaya ilişkin bir tanım getirmediğinden, bu kavramların içeriklerinin teşhis ve tespitinde, örf ve adet

---

[968] Arslan, Çetin, **"Ulusal Mevzuat"**, s.13-20; Doğan, **a.g.e.**, s.65-66

[969] 1. Hiç kimse, köle ya da kul olarak tutulmayacaktır. 2. Hiç kimseden zorla ya da zorunlu olarak çalışması istenmeyecektir. 3. Bu Maddenin amaçları bakımından, "zorla ya da zorunlu olarak çalışma" terimleri aşağıdaki halleri kapsamayacaktır: (a) Sözleşme Madde 5 hükümlerine uygun olarak uygulanan gözaltında tutulma sırasında ya da böyle bir özgürlükten yoksun bırakılma halinden koşullu olarak salıverilmiş olduğu sürede kendisinden yerine getirilmesi istenecek olağan nitelikteki çalışma; (b) askeri nitelikteki herhangi bir hizmet ya da, askeri hizmetleri vicdani ret temelinde yerine getirmemenin tanınmış bulunduğu ülkelerde zorunlu askerlik hizmeti yerine öngörülen bir başka hizmet; (c) topluluğun yaşamını ya da refahını tehdit eden olağanüstü bir durum ya da doğal afet hallerinde istenecek olan herhangi bir hizmet; (d) olağan medeni/yurttaşlık yükümlülüklerinin bir parçasını oluşturan nitelikteki herhangi bir çalışma ya da hizmet.

[970] Madde 2 : 1- Bu Sözleşmenin amaçları için, "Cebri veya Mecburi Çalıştırma" ifadesi herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam isteği olmadan mecbur edildiği tüm iş veya hizmetleri ifade eder. Sözleşme, cebri çalıştırma ya da angarya sayılamayacak işlemleri de sıralamıştır: Askeri hizmetler; Vatandaşların hukuken bağlayıcı mükellefiyetleri; Bir mahkûmiyetin sonucu olarak icbar edilen iş ya da hizmetler; Acil durumlarda icbar edilen iş ya da hizmetler; Topluluğun üyeleri tarafından yerine getirilen toplulukla ilgili küçük hizmetler.

hukukunun modern kölelik biçimlerini de hesaba katan, ilerici bir yoruma gidilmelidir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, cebri çalıştırma kavramının istisnalarına ilişkin az sayıda karar vermiş, fakat şimdiye kadar, "modern kölelik biçimleri"yle ilgili bir dava görmemiştir. Bununla birlikte, 5 Şubat 1970 tarihli "Barselona Traction Davası"nda Mahkeme, köleliği, ihlal edilen hakların önemine binaen, Devletler açısından "erga omnes (herkes için eş)" bir yükümlülük teşkil eden ihlaller arasına sokmuştur. Bu niteleme ışığında, her Devlet bu hakları korumakla yükümlüdür ve o nedenle de bu ihlali önlemeye yönelik uygun tedbirleri alma hakkına sahiptir."[971]

AİHS'de geçen, zorla çalıştırma, hizmet ettirme, esarete veya benzeri uygulamalara tabi kılma, insan ticareti suçunun eylemleridir. İnsan ticareti suçu ile sonuçlanacağından göçmen kaçakçılığı da AİHS'nin yasakladığı suçlardan kabul edilmelidir.

16.09.1963 tarihinde Strasbourg'da imzalanan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme ile Ona Ek Birinci Protokolde Tanınmış Bulunan Haklardan ve Özgürlüklerden Başka Bazı Haklar ve Özgürlükler Tanıyan Protokol[972] bir ülkeyi terk etme serbestîsi düzenlenmiştir. Buna göre, "Herkes, kendi ülkesi dâhil, herhangi bir ülkeyi terk etmekte serbesttir."[973] Aynı madde de seyahat özgürlüğü bağlamında ülke dışına çıkma hakkının

[971] Arslan, Çetin, **"Ulusal Mevzuat"**, s.13–20

[972] Türkiye Protokol'u 19.10.1992 tarihinde imzalamış, 23.02.1994 tarih ve 3975 sayılı Kanun ile Resmi Gazete'de yayınlamış; fakat Protokole bağlanma sürecini tamamlayacak onaylama belgesini Avrupa Konseyine iletmemiş, depo etmemiştir. Bu durum Gemalmaz tarafından "bilinçli" bir tercih olarak kabul edilmekte, taraf olmamak ya da imzalayıp onaylamamak tercihleri yanında "benzeri görülmemiş anlaşılmaz bir tutum" olarak eleştirilmektedir. Cumhurbaşkanı tarafından onaylanıp Resmi Gazetede yayınlanan Yasanın Avrupa Konseyi nezdinde depo edilmemesi ile hükümetlerin "çok ağır bir hizmet kusuru, hatta yetki gaspı" ettiğini eleştirini getiren Gemalmaz, bu uygulamadan amacın Protokolde geçen "hakların ihlali halinde başvurduğu hukuk yollarının işletilmesi sonucunda halen tatmin olamayan olası bir mağdurun, bu spesifik bağlamda, AİHS'nin öngördüğü denetim sistemini çalıştırma (somutlaştıralım, bireysel şikayet başvurusu yapma) olanağından yoksun bırakılması"dır. Gemalmaz, **a.g.e.**, s.454-457

[973] Madde 2

sınırlandırmaları sıralanmıştır.[974] Bu Protokol kapsamında, seyahat ve yerleşme özgürlüğü yanında, vatandaşların sınır dışı edilmesi (kendisininki dâhil herhangi bir ülkeyi terk etme özgürlüğü; sürgün/uyrukların sınırdışı edilmesi yasağı ve uyruğu bulunduğu ülkeye girme hakkı[975] ve yabancıların topluca sınırdışı edilmesi yasağı[976] düzenlenmiştir.

4.5.2. Avrupa Sosyal Şartı (1961 ve 1996'da Gözden Geçirmiş Metin)

Avrupa Konseyi sistemi içinde 18.10.1961'de Torino'da imzaya açılan Avrupa Sosyal Şartı 26.02.1965'de yürürlüğe girmiştir.[977] Metin 03.05.1996'da gözden geçirilerek, revize edilmiş, yeniden imzaya açılmış ve 01.07.1999'da yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Sosyal Şartı, "AİHS'nin ikinci kuşak haklar alanındaki boşluğunu doldurmaya yöneliktir; sosyal ve ekonomik haklar düzenlenmiştir."[978] Sosyal Şartın I. Bölümünde haklar sıralanmış, II. Bölümünde kullanımına ilişkin ayrıntılar düzenlenmiştir.

---

[974] "Bu haklar, demokratik bir toplumda ancak, ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli ölçüde ve kanunla öngörülmüş olmak şartıyla sınırlanabilir.

[975] Madde 3

[976] Madde 4. Bu Madde Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri üstlenmemek üzere çabasının gerekçelerinden birisi olarak görülmüştür. "Yabancıların topluca sınırdışı edilmesi yasağını öngören bu norm, Türkiye'nin zaman zaman karşılaştığı kitlesel ya da toplu yabancı akını karşısında duyduğu tedirginlikle alakalı olarak, Prokolün onay belgesinin depo edilmemesinde bir etken olabilir", Gemalmaz, **a.g.e.**, s.457.

[977] Türkiye, Avrupa Sosyal Şartı'na imzaya açıldığı 18.10.1961'de imza koymuş, fakat 16.06.1989'da onaylamıştır. Resmi Türkçe çevirisi Bakanlar Kurulunca 14.10.1989'da onaylanan Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Konseyine 24.11.1989'da depo edilmiş, 24.12.1989'da ek beyan ile yürürlük kazanmıştır. Ek beyana göre Türkiye, Sosyal Şartın II. Bölümünde 11 hakkın bütününe, 4. Maddenin iki bendine, 7. Maddenin sadece altı bendinde düzenlenen yükümlülükleri üstlenmiştir. Türkiye, 1996 tarihli "Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı"nın II. Bölümünün 1. madde, 2. madde 1, 2, 4, 5, 6, 7. fıkraları, 3. madde, 4. maddenin 2, 3, 4, 5. fıkraları, 7. madde, 31 maddeye kabul ettiğini beyan etmiştir. Sosyal Şarta taraf devletlerin çoğunluğu kendini metnin tamamı ile bağımlı saymadığı için, Türkiye'nin ek beyanı genel eğilime uygundur.

[978] Gemalmaz, **a.g.e.**, s.479

Sosyal Şart Bölüm I'de adil[979], sağlıklı, güvenli[980] koşullarda çalışma hakkı ve ilgili diğer haklar üzerine düzenlemeler yapılmıştır.[981] Çocuklar, gençler[982] ve çalışan kadınların[983] korunmasına özel vurgu yapılmıştır. Herkesin sosyal güvenlik[984], sosyal ve tıbbı yardım alma[985], toplumsal refahtan yararlanma[986] haklarına sahip olduğu söylenmektedir. 61 Sosyal Şartı çocuklar ve gençlerin sosyal ve ekonomik korunmalarını öngörürken, 96 Şartı bunlara hukuksal korunmayı eklemiştir.[987] Şarta göre, herhangi bir taraf ülke vatandaşları, inandırıcı sosyal ve ekonomik nedenlere dayanan kısıtlamalar saklı kalmak kaydıyla, diğer bir taraf devlet ülkesinde, o ülke vatandaşlarıyla eşit koşullar altında kazanç getirici herhangi bir işte çalışma hakkına[988] ve bir taraf devlet göçmen işçiler ve aileleri herhangi bir başka taraf devletin ülkesinde korunma ve yardım hakkına sahiptir.[989] 61 Şartında I. Bölümde 19 Bentte sıralanan haklar, 96 Şartında 31'e çıkartılmış ve yoksulluk ve toplumsal dışlanmaya karşı korunma hakkı gibi haklar da eklenmiştir.

Sosyal Şart, çocuklar ve gençlerin sağlık, ahlak ve eğitimleri için zarar vermeyecek çalışma koşulları oluşturulmasını ve işlerinden doğan tehlikeler başta gelmek üzere, uğradıkları bedensel ve manevi tehlikelere karşı özel olarak korunmalarını ister. Taraflar, çocuklar ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik alanlarda ihmal, şiddet ve sömürüye karşı korunmasını taahhüt ederler. Kadınların özellikle hamilelik ve emzirme dönemlerinde çalışma koşullarını düzenler.

Sosyal Şart, taraflardan ülkelerinde gelir getirici bir iş için bulunan yabancı çalışanlarla[990] ilgili düzenleme ve uygulamaları demokratik bir anlayışla yerine

[979] Madde 2
[980] Madde 3
[981] Madde 1–6
[982] Madde 7
[983] Madde 8
[984] Madde 12
[985] Madde 13
[986] Madde 14
[987] Madde 17
[988] Madde 18
[989] Madde 19
[990] Yabancı çalışanlar terimi, yalnızca ilgili Taraf ülkesinde yasal olarak oturan ya da düzenli olarak çalışan diğer Tarafların vatandaşlarını kapsar. Taraf devletler, 28 Temmuz 1951'de Cenevre'de imzalanan Mültecilerin Statüsüne ilişkin Sözleşmede ve 31 Ocak 1967 tarihli Protokolde tanımlanan

getirilmelerini ve kendi vatandaşlarının ülkelerinden çıkış hakkını tanımalarını ister. Bunun yanında Sosyal Şart, ulusal yasaların ve yönetmeliklerin imkân verdiği ölçüde ülkeden bir başka ülkeye göçe ilişkin yanıltıcı propagandaya karşı tüm uygun önlemleri alınmasını ister. Çalışmak için göçenlerin özellikle doğru bilgilendirme hususunda yardımcı olacak yeterli ve ücretsiz hizmetleri sağlanmasını veya bu hizmetlerin sürdürülmesini ister. Göçmen işçilerin ülkeden çıkış ve yolculukları esnasında uygun hizmetleri ve sağlık ve tıbbi bakım ile yeterli hijyen koşulları sağlanmasını talep eder. Göçmen gönderen ve alan ülkelerdeki özel ya da kamusal sosyal servisler arasında işbirliğini teşvik eder. Yasal göçmen işçiler ile taraf ülkenin uyruğu işçiler arasında çalışma haklarına ilişkin farkların eşit şartların oluşturulmasını talep eder. Çalışmasına izin verilmiş göçmen işçinin ailesi ile birleşmesi kolaylaştırılmalıdır.[991] Kendi ülkelerinde yasal olarak ikamet eden bu tür çalışanların, ulusal güvenliği tehlikeye sokmadıkça, kamu yararı ya da genel ahlaka aykırı bir eylemde bulunmadıkça sınır dışı edilmemelidir. Göçmen işçilerin kazançlarından diledikleri ölçüde yasal sınırlar içinde transferine izin verilmelidir. Göçmen işçiler ve ailelerine bulundukları ülkenin dilini ya da dillerinden birini ve kendi ana dilini öğrenme konusunda yardımcı olunmalıdır. 96 Şartında, Onurlu Çalışma Hakkı başlığı altında, çalışanların işyerinde ya da işle bağlantılı cinsel taciz konusunda bilinçlenmesi, bilgilenmesi ve bunun engellenmesini desteklemeyi ve çalışanları bu tür davranışlardan korumaya yönelik tüm uygun önlemlerin alınması istenir. 96 Gözden Geçirilmiş Sosyal Şarta taraflar, toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla, toplumsal dışlanma ve yoksulluk durumunda yaşayan ya da bu duruma düşme tehlikesinde olan kişilerin ve ailelerinin, özellikle istihdam, konut, eğitim,

---

ve ülkesinde yasal olarak bulunan mültecilere, olabildiğince lehte ve her halde Tarafın yukarıda belirtilen sözleşme ve bu mültecilere uygulanabilecek olan diğer uluslararası belgelerle üstlenmiş olduğu yükümlülüklerden daha az olmamak üzere lehte muamelede bulunacaktır. Aynı şekilde her Taraf, 28 Eylül 1954'te New York'ta yapılan Vatansızların Statüsüne ilişkin Sözleşmede tanımlanan ve ülkesinde yasal olarak bulunan vatansızlara, olabildiğince lehte ve her halde Tarafın yukarıda belirtilen belgeyle ve bu vatansızlara uygulanabilecek olan diğer uluslararası belgelerle üstlenmiş olduğu yükümlülüklerden daha az olmamak üzere lehte muamelede bulunacaktır.

[991] 61 Şartı'nda, "bir çalışan yabancı ailesi" teriminin en azından karısıyla bakmakla yükümlü olduğu 21 yaşının altındaki çocuklarını kapsadığı biçiminde anlaşılmıştır. Gözden Geçirilmiş 96 Şartında ise, en azından çalışanın eşi ile kabul eden Devlet tarafından küçük sayıldıkları ve göçmen çalışana bağımlı oldukları sürece evlenmemiş çocukları anlaşılır.

öğrenim, kültür ile sosyal ve tıbbi yardım olanaklarına fiilen ulaşmalarını teşvik edecek genel ve eşgüdümlü bir yaklaşım çerçevesinde önlemler almayı ve bu önlemleri, uyarlanmasını sağlamak amacıyla gerektiğinde gözden geçirmeyi taahhüt ederler.

Sosyal Şartta sayılan hak ve özgürlüklerinin korunması ya da kamu yararının, ulusal güvenliğin, halkın sağlığının ya da ahlakın korunması için ve ancak yasayla sınırlamaya ve kısıtlamaya tabi tutulabilir.

4.5.3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, Cinsel Sömürü Amacına Yönelik İnsan Ticareti Hakkında R(2000) 11 Sayılı Tavsiye Kararı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 19 Mayıs 2000 tarihinde kabul ettiği Cinsel Sömürü Amacına Yönelik İnsan Ticareti Hakkında R(2000) 11 Sayılı Tavsiye Kararı genel olarak, herhangi bir hususta, hareket ve davranış tarzını öğütleyen, ikna etkisine dayalı bir beyandır.[992] Avrupa Konseyi bağlamında temel insan haklarından biri sayılan kadın erkek eşitliği konusu, Kadın Erkek Eşitliğini İzleme Komitesi'nin (CDEG) sorumluluğundadır. Komite'yi oluşturan (ve her biri bir ülkeyi temsil eden) uzmanlar hem ulusal düzeyde, hem de Avrupa Konseyi nezdinde etkin biçimde kadın erkek eşitliğinin sağlanması için girişimleri teşvik etmekle görevlendirilmişlerdir. CDEG bu amaçla tahlil, araştırma ve değerlendirmeler yapar, strateji ve siyasi önlemler saptar ve gerektiğinde uygun hukuki araçların çerçevesini çizer.

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü'nün 15.b maddesi uyarınca, Avrupa'nın son yıllarda cinsel sömürü amacıyla insan ticaretiyle bağlantılı faaliyetlerde ciddi artış yaşadığını, bu tür getirisi yüksek faaliyetlerin organize suç gruplarınca uyuşturucu ve silah ticareti, para aklama gibi faaliyetleri finanse etmek

[992] Tavsiye kararları, bağlayıcı olmayan sadece dolaylı hukuki etkileri olan işlemler olarak kabul edilir. Tavsiye kararları, devletleri belirli bir hareket biçimini benimsemeleri yönünde teşvik etme olanağı vermek suretiyle uygulamada ulusal mevzuatların yakınlaştırılmasında göz ardı edilemeyecek bir etkiye sahiptirler.

ve genişletmek için kullanıldığı ölçüde bu faaliyetlerin çoğu kez organize suç örgütleriyle bağlantısı olduğunu akılda tutarak, cinsel sömürü amacıyla insan ticaretinin ulusal sınırların çok ötesine geçtiği, bu nedenle de bu olguyla mücadele etmek ve kurbanları korumak için Avrupa çapında bir strateji geliştirmenin yanısıra Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin konuyla ilgili mevzuatının birbiriyle uyumlu hale getirilip, her yerde aynı biçimde ve etkin uygulanması gerektiğini kabul eder. İkinci Avrupa Konseyi'nin Zirve Toplantısı'nda (Ekim 1997) kabul edilen ve Avrupa Konseyi'ne üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının "tüm Avrupa'da (…) organize suçların (...) artışının yarattığı sorunlara ortak cevap arama" kararı aldıklarını belirterek, "kadınlara uygulanan şiddete ve kadınların her türlü sömürüsüne karşı mücadele etmek"teki kararlılıklarını yineledikleri Deklarasyon'u, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (1950) ve ek protokolleri yanında diğer düzenlemeler[993] bağlamında cinsel sömürü amacıyla insan ticaretinin esas olarak kadın ve gençleri ilgilendirdiği ve kurbanlar açısından kölelikle sonuçlanabileceğini göz önüne alarak insan haklarını ihlal eden ve insanın birey olarak bütünlüğünü ve onurunu tehdit eden, cinsel sömürü amacıyla insan ticaretini mahkûm eder.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin bu Karar'ında, cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinin tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre, cinsel sömürü amacıyla insan ticareti kavramı, bir veya daha fazla sayıda birey ya da tüzel kişi tarafından, yasal ya da yasa dışı yollardan, kendi rızalarıyla bile olsa, zor kullanarak, özellikle şiddet, tehdit ve yetkinin ya da hassas bir konumun kötüye kullanımı gibi yollara başvurarak cinsel sömürü amacıyla insan tedariki ve/veya insan sömürüsünün ve/veya

[993] Avrupa Sosyal Şartı (1961), Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (1996) ve Avrupa Sosyal Şartı'na Kolektif Şikayet Sistemi Getiren Ek Protokol, Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Konseyi'ne Üye Ülkelere Yönelik Cinsel Sömürü, Pornografi, Çocuk ve Genç Fuhuşu ve Ticareti konulu R (91) 11 sayılı Tavsiye Kararı, Değişim Döneminde Avrupa'da Suç Politikası konulu R (96) 8 sayılı Tavsiye Kararı, Savunma Hakları ve Tanıkların Sindirilmesi konulu R (97) 13 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Çocuk Ticareti ve sair Çocuk Sömürüsü Biçimleri konulu 1065 sayılı Tavsiye Kararı (1987), Kaçak Göç: Kaçak İşçi Tüccarları ve İşverenleri konulu 1211 sayılı Tavsiye Kararı (1993), Çocukların Cinsel Sömürüsü Konulu 1099 sayılı Tavsiye Kararı (1996) ve Avrupa Konseyi Üye Ülkelerde Kadın Ticareti ve Fuhuşa Zorlama konulu 1325 sayılı Tavsiye Kararı (1997); ayrıca, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979) ve İnsan Ticaretinin ve Kişilerin Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Önlenmesi için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

ulaşımının veya göçünün organizasyonunu ifade eder. Kararda, bu faaliyet bir örgütlü suçluluk biçimi olarak nitelenmiş ve bunun için gerekli önlemlerin alınması gerektiği tavsiye edilmiş ayrıca cinsel sömürü amaçlı insan ticareti için alınması gereken önlemlere ilişkin kurallar dışında, tavsiye edilen diğer sosyal ve ekonomik önlemler de ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Üye ülke hükümetlerine, bu tavsiye kararının ekinde tarif edilen önlemleri uygulama ya da gerektiğinde uygulamaya koyma amacıyla mevzuat ve uygulamalarını gözden geçirmeleri istenir. Bu nedenle Bakanlar Komitesi, Karar'ın bütün ilgili kamusal ve özel kurumların, özellikle polisin ve adli yetkililerin, diplomatik misyonların, göçmenlikle ilgili yetkililerin, sosyal yardım, tıp ve eğitim alanlarında çalışanların ve sivil toplum örgütlerinin dikkatine sunulmasını sağlamalarını ister.

Karar'da, insan ticareti kurbanlarının ve özellikle en korumasız ve etkilenen grup olan kadın, ergen ve çocukların hak ve çıkarlarının korunmasını güvence altına almak için yasal ve pratik önlemlerin alınması istenmiştir. Bu nedenle üyelerden, insan ticaretiyle uğraşanların yakalanması, kovuşturulması ve cezalandırılması; seks turizmini ve bu tür ticarete yol açabilecek her türlü faaliyeti engellemek için girişimde bulunması talep edilir. Karar, cinsel sömürü amacıyla insan ticaretini, uluslararası organize suçlar kategorisine giren ve bu nedenle ulusal ve uluslararası düzeylerde gerçeklikle uyumlu eşgüdümlü müdahale gerektiren bir olgu sayar.

Karar'da, insan ticareti kurbanlarının vatandaşı oldukları, transit geçtikleri ve varış noktasındaki ülkeler arasında, yetkili ulusal kurumlarla sivil toplum örgütlerini de kapsayan ikili ve çok taraflı anlaşmalar yapılması yoluyla işbirliğini teşvik edilir. Cinsel sömürü amacıyla insan ticareti konusunda uzmanlaşmış araştırma birimlerinin kurulması gündeme alınması istenir. İlgili sosyal, adli, idari, gümrük makamlarıyla sivil toplum örgütleri, göçmenlik, emniyet ve asayiş güçlerini kapsayan çok disiplinli bir yaklaşımla eşgüdümlü eylem gerçekleştirilmesi tavsiye edilir. Bu nedenle, sosyal yardım uzmanları, tıp, eğitim, diplomasi, konsolosluk, adli işler, gümrük ve polis personeli için, bu kişilerin cinsel sömürü amaçlı ticarete konu durumları teşhis edip uygun yanıt vermelerini sağlayacak özel eğitim programları düzenlenmesi; polis personelinin bu alanda özel beceriler edinmesi için eğitim programları oluşturulması

ya da geliştirilmesi; özellikle, polis ile kurbanların korunmasında uzmanlaşmış sivil toplum örgütleri arasında işbirliğini artırmak için spesifik eğitim programları oluşturması ve deneyim alışverişini sağlanması; yurtdışına çıkan kişilerin ve özellikle ebeveyni ya da vasisi tarafından eşlik edilmeyen gençlerin insan ticaretine konu olmamasını sağlayarak suçun önlenmesine katkıda bulunabilmeleri için, göçmenlikle ilgili resmi görevliler ve sınır polisi için eğitim programları geliştirilmesi; özellikle, örneğin kabul merkezleri ya da başka kuruluşlar aracılığıyla, kurbanların kendi dillerinde adli yardımdan yararlanmalarını sağlanması istenir.

Karar, özellikle cinsel sömürü amaçlı insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı mağdurlarının etkin ve aktif bir korunma programına alınmasını ister. Bu amaçla, gerektiğinde ve özellikle suç şebekeleri söz konusu olduğunda, sindirme ve misilleme girişimlerine karşı kurbanları, tanıkları ve ailelerini korumak için adımlar atılması; hem vatandaşı oldukları ülkede, hem varış ülkesinde kurbanları ve ailelerini sindirme girişimleriyle ve bu kişilerin can güvenliğine gelen gerçek tehditlerle etkin mücadele araçları sağlayan kurban koruma sistemlerinin oluşturulması; insan ticareti kurbanları varış ülkesinde yasal yollara başvurduğunda, gerekirse bu kişilerin vatandaşı oldukları ülkede kalan ailelerine koruma sağlanması; bu korumanın, gerektiğinde, kurbanlara hukuk ve ceza davalarında yardımcı olan dernek ve örgütlere de yayılması istenir. Korunma programlarını desteklemek üzere, suçluların kurbanlara tazminat ödemeye zorlanmasına imkân verilmeli ve kurbanlara, suçlulara karşı yürütülen yargılama usulünde tanık olarak dinlenebilmeleri için, gerektiğinde ve milli mevzuat çerçevesinde, varış ülkesinde geçici oturum verilmesi; bu süre içinde kurbanların sosyal ve tıbbi yardım almalarını sağlanmasının önemine vurgu yapılır.

Karar, ceza yasaları ve hukuki işbirliği anlamında, cinsel sömürü amacıyla insan ticareti konusunda yasa çıkarma ya da varolan yasaları güçlendirilmesi ve gerektiğinde özel bir suç tesis edilmesini; caydırıcı hapis mahkûmiyeti de dâhil, suçların ciddiyetiyle orantılı cezai müeyyide koyulması ya da var olanın ağırlaştırılması; etkin adli işbirliğine ve suçlanan ya da hüküm giymiş kişilerin sınırdışı edilmesine olanak verilmesi ister. İyi niyetli üçüncü kişilerin haklarına halel

getirmeksizin, insan ticareti araç ve gelirlerinin zapt ve haczine olanak verecek gerekli önlemleri alınmalıdır. İnsan ticareti kurbanlarının sömürüldüğü yerlerin teftiş ve kontrolünü kolaylaştırmak ve gerekirse kapatılmalıdır. Tüzel kişilerin sorumluluğunu düzenleyen kuralları, özel cezalar öngörerek koyulmalıdır. İnsan ticaretiyle iştigal edenlerin, konuya uygulanabilir uluslararası standartlara göre, mümkünse suçun kanıtlarının ortaya çıkarılabileceği ülkeye sınırdışı edilmesini sağlanılmalıdır. Cinsel sömürü amacıyla insan ticaretiyle bağlantılı suç işlemiş kişilerin kovuşturulması ve mahkûm edilmesini mümkün kılacak ve kolaylaştıracak sınırötesi yasal düzenlemelere ilişkin kurallar, suçun hangi ülkede işlendiğine bakılmaksızın ve suçun birden fazla ülkede işlenmiş olduğu durumlar dâhil, koyulmalıdır. Kişisel bilgilerin korunmasına ilişkin ulusal yasalara ve Avrupa Konseyi'nin, Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulmasına ilişkin Bireylerin Korunması Sözleşmesi'ne uygun olarak, insan ticareti suçlarının kovuşturulması ve soruşturulmasında yararlı olabilecek bilgi sistemlerini kurulmalı ve işletilmelidir.

Karar'a göre, insan ticaretiyle mücadelede ulusal düzeyde, çokdisiplinli yaklaşımın düzenlenmesi konularında milli politikayı oluşturacak bir eşgüdüm mekanizması kurulmalıdır. Bu mekanizma, bilgi mübadelesini, istatistikî veri toplamayı ve alan çalışmasında elde edilen pratik bulguları, insan ticaretindeki trendlerin ve milli politikanın değerlendirilmesini teşvik etmek amacı yanında başka ülkelerin ve uluslararası örgütlerin mekanizmalarıyla bağlantı içinde faaliyetleri eşgüdümlenmeli ve insan ticaretiyle mücadeleyi hedefleyen milli ve uluslararası stratejileri uygulamak, gözden geçirmek ve denetlemek için kullanılmalıdır. Uluslararası düzeyde ise, mümkün olduğu ölçüde insan ticaretine uygulanabilir mevcut bütün araç ve mekanizmaları, özellikle bu ticaretten elde edilen kârların zapt ve haczine ilişkin olarak kullanılmalıdır. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin milli yasalara uygun olarak ve bir Avrupa kayıp kişiler dosyası oluşturmakla özel olarak sorumlu kılınmış, insan ticaretine karşı mücadeleyi eşgüdümleyecek bir uluslararası kurum oluşturulmalı ve ülkeler arasında bilgi mübadelesini ve işbirliğini ikili ilişkiler düzeyinde ve insan ticaretiyle mücadele konusunda çalışan uluslararası örgütler aracılığıyla artırılmalı ve geliştirilmelidir.

4.5.4. Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı R (2002)5

30 Nisan 2002'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince kabul edilen Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı R (2002)5, İkinci Avrupa Zirvesi'nde (Strasbourg, 1997) kabul edilen, üye ülke devlet ve hükümet başkanlarının, kadınlara karşı şiddetle ve kadınların cinsel sömürüsünün bütün biçimleriyle mücadelede kararlılıklarını teyid ettikleri Sonuç Bildirgesi'ne atıf yaparak kabul edilmiştir.

Tavsiye Kararı, kadınlara karşı şiddetin, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal ettiğini ve zarar verdiğini ya da bu hak ve özgürlüklerden yararlanma olanağını yok ettiğini öne sürer. Kadınlara karşı şiddetin, kadınların fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel bütünlüklerine halel getirdiğini görerek, kadınların, insan hakları ve temel özgürlüklerle tutarlı olmayan geleneksel ya da töresel uygulamaların kurbanı olmaları hali de dâhil, sık sık cinsiyetleri temelinde olduğu kadar kökenleri itibariyle de çok yönlü ayrımcılığa maruz kaldıklarını endişeyle, kadınlara karşı şiddetin, Avrupa'da vatandaşların güvenliği ve demokrasiye önemli bir engel oluşturduğunu ve barış ve eşitliğin egemen kılınmasının aksine işlediğini göz önüne alarak; bütün Avrupa toplumlarını etkileyen ve bütün üyeleri ilgilendiren bu olguyla mücadelenin aciliyetini göz önüne alır.

Tavsiye Kararında, ülkelere hukuksal düzenlemeler ve politikalarını kadınlara insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınması bazında teminat altına alma tavsiye edilir.[994] Devletlerin şiddet fiillerini, bu fiiller ister devlet tarafından ister tekil kişilerce gerçekleştirilmiş olsun, engelleme, soruşturma ve cezalandırma konusunda gerekli ihtimamı gösterme ve kurbanları korumakla yükümlü olduklarını kabul etmeleri istenir.[995] Kadınlara karşı şiddetle mücadele eden bütün kurumlar (polis, tıp ve sosyal yardım meslekleri) şiddetin önlenmesi ve kurbanların korunması için

[994] Madde I
[995] Madde II

faaliyet sunan orta ve uzun dönemli eşgüdümlü eylem planları oluşturmaya teşvik edilir.[996] Ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma, veri toplama ve ağ kurulmasını desteklenir[997] ve akademik çalışmaların geliştirilmesi istenir.[998] Bütün bu çalışmaların eşgüdümünü sağlamak üzere, bilimle uğraşanlar, alan çalışması yapan sivil toplum örgütleri, siyasi karar alma konumundakiler, yasama, sağlık, eğitim kurumları, sosyal ve polis kurumları arasındaki karşılıklı etkileşimi geliştirilmesi tavsiye edilir.[999]

Tavsiye Kararına yapılan Ek ile kadına karşı şiddet tanımı getirilmiş, alınacak önlemler ile ilgili araç ve yöntemler düzenlenmiştir. Bu tavsiye kararı çerçevesinde, 'kadınlara karşı şiddet' ifadesi, cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya sıkıntı veren ya da vermeye yol açabilecek her türlü şiddet fiilini ya da tehdidini ifade eder.[1000] Tanımda kadına karşı şiddet içeriğine, cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla kadın ticareti ve seks turizmi; cinsel kölelik, zorla gebe bırakma ve cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla insan ticareti alınmıştır.

Tavsiye Kararına Ek'te, hukuksal düzenlemelerin yapılması, şiddete maruz kadın mağdurlarla ilgili önleyici tedbirlerin alınması ve resmi-sivil kurumlar arasında eşgüdümün sağlanması istenmiştir.[1001] Ek'te, sivil inisiyatifler yanında polis, yargı

---

[996] Madde IV
[997] Madde V
[998] Madde VI
[999] Madde VII
[1000] Madde 1. Kamusal alanda ya da özel hayatta karşılaşılan baskı veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren bu ifade aşağıda sayılanları kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir:
a. inter alia fiziksel ve ruhsal saldırganlık, duygusal ya da psikolojik istismar, ırza geçme ve cinsel istismar, ensest, evlilik içi veya evlilik dışı çiftler arası tecavüz, töre adına işlenen suçlar, kadın cinsel organlarının mütilasyonu ve zorla evlilik gibi kadınlara zarar veren başka töresel uygulamalar dahil, aile içinde ya da hanede karşılaşılan şiddet;
b. inter alia ırza geçme, cinsel istismar, işyerinde, kurumlarda veya başka alanlarda cinsel taciz ve gözdağı dahil, genel olarak toplumda, kurumlarda ya da başka alanlarda karşılaşılan şiddet, cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla kadın ticareti ve seks turizmi;
c. devlet ya da devlet görevlileri tarafından işlenen veya göz yumulan şiddet;
d. silahlı çatışma ve özellikle rehin alma, zorla iskan, sistematik ırza geçme, cinsel kölelik, zorla gebe bırakma ve cinsel ve ekonomik sömürü amacıyla insan ticareti durumlarında kadınların insan haklarının ihlali.
[1001] Kadınlara karşı şiddetle ilgili genel önlemler:
2. Kadınların herhangi biri tarafından herhangi bir şiddete maruz bırakılmama hakkını teminat altına almak, devletlerin sorumluluğunda ve çıkarınadır ve milli politikalarında önceliğe sahiptir. Bu meyanda, devletler bu yükümlülükten kaçınmak için töre, gelenek ya da dini öne süremezler.

mensupları ve sağlık personelinin eğitimi ile kamu duyarlılığının geliştirilmesi istenmektedir.[1002] Medyanın şiddetle cinselliği bağlantılandıran programlardan kaçınmasını ve bunun için basın mensuplarının eğitilmesi istenmektedir.

Ek'e göre, üye devletler, kadınları korumak üzere, bölgesel ve kentsel coğrafi alanların güvenli hale getirilmelidir.[1003] Şiddet mağduru kadınların korunması için çok disiplinli, eşgüdümlü profesyonel kadrolardan oluşan polis, sağlık ve sosyal hizmet kurumları arasında işbirliği geliştirilmeli, adli tıp kurumu olanaklarından yararlanılmalıdır. Göçmen kadınlarla ilgili her türlü tıbbi ve hukuksal yardım sağlanmalıdır.[1004] Şiddet kurbanları ve/veya şiddetle ya da şiddet tehdidiyle karşı karşıya kalan kişiler için anonim, ücretsiz telefon yardım hatları gibi acil durum servislerinin kurulmasını teşvik etmeli; düzenli olarak telefon konuşmalarını izlemeli ve veri korumaya ilişkin standartlara saygı gösterme koşuluyla, sunulan yardım sırasında toplanan verileri değerlendirmelidir.[1005] Polis ve diğer asayiş kurumlarının kurbanları kabul edip, tedavi ve danışmanlık sunarken, insana ve insanlık onuruna saygı temelinde uygun bir tavırla yaklaşmalarını, şikâyetleri gizlilik esasına göre ele almalarını, kurbanların, polis görevlisiyle kurban arasında bir güven ilişkisi

---

3. Üye devletler aşağıda sayılan unsurlara dayalı şiddet uygulamalarına karşı milli politikalar oluşturmalı, geliştirmeli ve/veya gerektiğinde var olanları iyileştirmelidir: a. kurbanların azami güvenliği korunması;
b. kurban konumuna itilen kadınlara, yeniden bu konuma düşmelerini engelleyecek en uygun destek ve yardım yapıları sunularak güçlenmelerinin sağlanması; c. ceza hukuku ve medeni hukukun, muhakeme usulü dahil, uyarlanması; d. kamuoyunda bu konuda duyarlılığın artırılması; çocuk ve gençlerin eğitimi; e. kadınlara karşı şiddet olgusuyla karşılaşan çeşitli meslek sahiplerine özel eğitim verilmesinin sağlanması; f. ilgili bütün alanlarda önleyicilik.
4. Bu çerçevede, mümkün olan her durumda, ulusal düzeyde ve gerektiğinde bölgesel ve/veya yerel yetkililerle işbirliği içerisinde, sivil toplum örgütlerinin yanısıra akademik ve diğer kurumlara danışarak, kadınlara karşı şiddetle mücadele için önlemler almakla ve yasal reformların ya da eylem alanında herhangi bir yeni müdahale biçiminin değerlendirmesi ve düzenli olarak izlenmesinden sorumlu bir resmi eşgüdüm kurumu ya da organı kurmak gerekecektir.
5. Özellikle aşağıdaki alanlarda ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma, veri toplama ve ağlar geliştirilmelidir: a. kadınlara karşı şiddetin ölçeğini daha iyi değerlendirebilmek için cinsiyet temelli istatistikler, entegre istatistikler ve ortak göstergeler hazırlanması; b. saldırıların kurbanlar üzerindeki orta ve uzun vadeli etkileri; c. şiddetin, aile içi şiddet dahil, tanıklar üzerinde yaptığı etkiler; d. kadınlara karşı şiddetin sağlık, toplumsal ve ekonomik maliyeti; e. kadınlara karşı şiddetle mücadelede hukuki ve yasal sistemlerin etkinliğini değerlendirme; f. kadınlara karşı şiddetin nedenleri, yani erkekleri şiddete ve toplumu böyle bir şiddete göz yummaya iten nedenler; g. şiddet konusunda ölçü alınacak kıstaslar geliştirme.
[1002] Madde 6-16
[1003] Madde 21-22
[1004] Madde 23-27
[1005] Madde 28

oluşturacak şekilde tasarlanmış yerlerde özel eğitimli personel tarafından gecikme olmaksızın dinlenmelerini ve olabildiğince, şiddet kurbanlarının isterlerse bir kadın görevli tarafından dinlenmelerini sağlamalıdır.[1006] Bu amaçla, bütün sorumluluk düzeylerinde çalışan kadın polis görevlisi sayısını artırmak için adım atılmalıdır.[1007] Kurbanların, yardım hizmetini sunan polis, sağlık ve sosyal hizmet personeli tarafından cinsiyete duyarsız tutumlarla karşılaşmamaları ve yeniden kurban konumuna düşmemeleri için gerekli bütün önlemleri almalıdır.[1008]

Ek'te üye devletler, ceza hukukunda kişiye karşı şiddet kullanmanın ve özellikle fiziksel veya cinsel şiddet kullanımının, sadece ahlak, onur veya terbiyenin ihlali olmayıp, kişinin fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel özgürlüğü ve bütünlüğünün ihlalini teşkil ettiğini belirten hükümler içermesini sağlamalıdır.[1009] Milli mevzuatta, şiddet kullananlara karşı derhal ve etkin girişime olduğu kadar, şiddet kurbanı kadınlara yapılan haksızlığı telafiye de olanak veren uygun önlem ve yaptırımlar sunmalıdır. Ulusal yasalar özellikle direnç belirtisi göstermeseler bile, kişilere karşı onayları olmadan herhangi bir cinsel fiilde bulunmayı cezalandırmalıdır.[1010] Yargılama mağdur kadınların yaşadığı travma dikkate alınarak, tekrarına engel olacak önlemlerle yerine getirilmelidir.[1011] Kurbanların tehdit ve olası intikam girişimlerine karşı etkin biçimde korunmasını için önlemler alınmalıdır.[1012] Şiddet failleri için müdahale programları geliştirilmelidir.[1013]

Ek'te yer alan genetik veri bankası oluşturulması talebi, polis çalışmalarında istenilen üst düzey tedbirleri göstermektedir. Buna göre üye devletler, ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde, suçluları yakalamak ve yeniden suç işlemelerine engel olmak için etkin bir politika oluşturabilmek amacıyla ve bu alanda milli mevzuat ve Avrupa Konseyi tarafından konan standartları hesaba katarak, teşhis edilmiş ya da edilmemiş

[1006] Madde 29
[1007] Madde 30
[1008] Madde 33
[1009] Madde 34
[1010] Madde 35
[1011] Madde 38–43
[1012] Madde 44
[1013] Madde 50–53

cinsel şiddet faillerinin genetik profilini kapsayan veri bankaları oluşturmayı gündeme almalıdır.[1014]

Ek, polis tedbirlerinde özgürlükleri ciddi boyutlarda kısıtlayıcı tedbirleri başvurulmasını aile içi şiddet olayları dâhil istemektedir. Polisin, konuta girme, faili yakalamak suretiyle özgürlüğün kısıtlanması, kurbanla direkt ilişkiye geçme inisiyatifini gösterecek proaktif kurban koruma tedbirlerinin geliştirilmesini sağlayacak düzenlemelerin gerçekleştirilmesi tavsiye edilmektedir.[1015] Şiddet mağduru göçmen kadınlara, evsahibi ülkeyi terk etmeden oturum izni verilmesi de bir başka istektir.[1016]

Üye ülkeler, kadın ya da kızların genital organlarının, onayları alınarak ya da alınmadan, mütilasyonunu cezalandırmalıdır.[1017] İlgili nüfus katmanlarına, özellikle göçmen ve mültecilere yönelik, bu fiilerin kurban açısından taşıdığı sağlık riskleri, failler açısından da cezai müeyyideleri konusunda bilgilendirme ve önleme kampanyaları düzenlemelidir.[1018]

Ek, çatışma durumlarında kadınların uğrayabileceği şiddet uygulamalarına özel dikkat çekmektedir. Çatışma ortamında, kadın ve çocuklara yönelik aşağılama, işkence ve cinsel kölelik benzeri uygulamaları içeren şiddet türleri cezalandırılmalıdır.[1019]

Ek, son olarak, çocuk satışıyla bağlantılı faaliyetleri engellemek ve durdurmak için gerekli önlemleri almasını ister.[1020]

[1014] Madde 54
[1015] Madde 58
[1016] Madde 59
[1017] Madde 62. Genital mütilasyondan klitorisin dikilmesi, kesilmesi, kısmen veya tamamen çıkarılması veya koparılması anlaşılır.
[1018] Madde 64
[1019] Madde 68–69
[1020] Madde 85

4.6. Avrupa Birliği Düzleminde Uluslararası Belgeler

Avrupa Birliği devletleri, pek çok göçmenin geçici ya da kalıcı olarak yerleşmek istedikleri hedef ülkelerdendir. Avrupa'nın bütünleşmesi amacını sağlamak üzere, mal, sermaye ve işçilerin serbest dolaşımına yönelik engellerin ortadan kaldırılması, Birlik ülkeleri arasında bölgesel göçte dramatik bir artışa neden olmuştur. Bunun yanında, Birliğe üye olmayan devletlerden Avrupa Birliği'ne göç, pek çok Avrupa ülkesinde politik gündemin en acil konularından biri haline gelmiştir.

Avrupa Birliği'nin bütünleşme amacına hizmet etmek üzere düzenlenen Schengen Anlaşması, Birlik üyesi ülkeler arasında sınır denetimlerini kaldırmış, dış denetimler dışında, üye ülkelerin vatandaşlarının serbest dolaşımını benimsemiştir. Schengen Anlaşması ile başlayan "Avrupa'nın sınır denetimiyle ilgili bu yeni yapılanması, Avrupa Birliği ülkelerine yasadışı göç ve sınır geçme suçları üzerinde çok büyük etkiye sahip olmuştur. … [Öte yandan] çok sayıda Avrupa Birliği'ne üye devletin … yasal göçü sınırlandırması yüzünden yasal olmayan göçlerin sayısı artmıştır. … Uluslararası Göçmen Politikaları Geliştirme Merkezi her yıl 400.000 insanın sınırdan kaçak sokulduğunu tahmin etmektedir. İtalya'nın uzun kıyı şeridinin, yakınındaki Arnavutluk, eski Yugoslavya, Türkiye ve Irak'tan yasadışı göçmenleri çeken en önemli sızıntı noktalarından biri olduğu kabul edilmektedir."[1021]

"Birer göç ülkesi olduklarını resmi olarak kabul etmekte zorlanan AB ülkeleri, göç politikalarının üretilmesi konusunda da oldukça çekimser görünmektedir. Resmi bir göç politikası bulunmayan AB, üye ülke vatandaşlarının Birlik sınırları içinde dolaşımını serbest bırakmış, ancak üçüncü ülke vatandaşlarının Birlik sınırlarından girişlerini, oturma ve çalışma izinlerinin verilişini, sivil ve sosyal haklarının tanınmasını, giriş yapmak istedikleri ya da yaptıkları ülkelerin egemenliğine bırakmış, ortak bir politika üretmekten kaçınmıştır. Bundan dolayı,

[1021] Giddens, **a.g.e.,** s.566

Birlik içindeki göçmenlerin statülerindeki farklılıklar vatanlarına göre değil misafir oldukları ülkelere göre değişmektedir.

AB birçok üçüncü ülke ile (Mısır, Ürdün, Lübnan, İsrail, eski Yugoslavya, Türkiye, Kıbrıs, Malta) ile ikili anlaşmalar yaparak göçe bir düzen getirmeye çalışmışsa da, bu anlaşmaları farklı içeriklerinden dolayı bir araya getirip ortak bir Birlik tarzı yaratmakta zorlanmaktadır. 1980 yılında, duraklayan ekonominin ve hızla artan Avrupa'ya göç isteminin etkileri ile üye ülkeler göçle ilgili konularda hükümetlerarası yardımlaşmalara başlamışlardır. Tek Senet öncesi yayınlanan White Paper'da (Haziran 1985) iç sınırlar kaldırılırken göç, silah ticareti, uyuşturucu ve terör ile savaşmak için dış sınırlardaki kontrollerin iç sınırlardakilerin aksine daha etkili ve sıkı yapılması kararı alınmıştır. Tek Senet ile de (Art. 13) durum değişmemiş ve bu kararları uygulayacak otorite olarak ülkeler kabul edilmiştir. Böylece Birlik organları yine bölgeye üçüncü ülkelerden yapılacak göçler ve göçmenler konusunda işleyecek mekanizmaların dışında bırakılmışlardır. Diğer bir çok alanda egemenliklerini hükümetlerüstü organlara bırakmaktan çekinmeyen AB ülkeleri, göç konusunda egemenliklerine sahip çıkmışlardır. Sadece, göç konusunda çalışmak üzere Ad-Hoc Group on Immigration adı altında bir grup oluşturulmuştur, ancak bütün bu çalışmalarda Avrupa Parlamentosu, Komisyon ve Adalet Divanı dışarıda bırakılmış, karar alıcı prosedürlere dâhil edilmemişlerdir.

Zamanla, hükümetlerarası ilişkilerin bu konuda yoğunlaşması, göç üzerine doğrudan veya dolaylı olarak çalışmak üzere düşünülmüş birçok farklı grup, komite, kulübün kurulmasına önayak olmuştur. Bu çalışmalar hükümetler tarafından desteklenmiş, ancak hiçbir yaptırım hakları bulunmamıştır. AB bu brimlerin çalışmalarından bünyesinde oluşturduğu Göç Konseyi'nin (Immigration Council) faaliyetlerinde yararlanmaktadır. Konsey'in hazırladığı ve 1990-91'de 12 üye ülke tarafından imzalanan Dublin Konvansiyonu, Birlik içinde bir ülkeden diğerine geçerek sığınmacı hakkı taleplerinin olumlu yanıt almasına çalışan sığınmacıları önlemeye yönelik yapılmıştır. Ülkeler, sığınmacı talebinin kabulü veya reddi konusunda yine serbest bırakılmışlardır. Avrupa Parlamentosu ise Konvansiyona karşı çıkmış ve sığınmacılar için bir Birlik Tüzüğü hazırlanmasını istemiştir.

1985'te çalışmalarına başlanan Schengen Anlaşması 1993'te yürürlüğe girdiğinde, dağılan Doğu Bloku ülkelerinden Batı'ya yönelen göçün gölgesinde kalmaktan kendini kurtaramamıştır. Anlaşmayı imzalayan ülkeler ortak bir vize politikası uygulamaya karar vermişlerdir (Schengen Implementing Convention Art. 9). Anlaşmanın büyük bir kısmı ise AB'ye giriş ve çıkışların ve AB'deki üçüncü ülke vatandaşları ile ilgili bilgilerin toplandığı ve işlendiği bir enformasyon sistemine (SIS-Schengen Information System) ayrılmıştır. Sonuçta, Schengen SIS'a dayalı ve polis işbirliğinde bir sistem yaratılmış, bu da kapılara yığılan göçmenlere bir çözüm getiremediği gibi halen Birlik'te bulunanların sosyal sorunlarına da uzak kalmıştır. Avrupa Parlamentosu Van Outriye Raporu ile Schengen sistemine tekrar karşı çıkmıştır. 1981'de Maastricht'de ortak bir göçmen politikasının AB'nin ortak çıkarlarına uygun olduğuna karar verilmiş, gelecekte bir dönem de bu konunun hükümetlere dayalı olmaktan çıkartılıp bir Birlik politikası olması konusunda görüş birliğine varılmıştır.

AB'deki göçmenlerin giriş ve çıkışlarından başka bir diğer önemli sorun ise Birlik içindeki göçmenlerin siyasi ve sosyal haklarıdır. Birliğin ve ülkelerin çoğunun bir göçmen politikasına sahip olmamaları bazı durumlarda temel insan haklarını dahi zorlayıcı koşullar yaratmaktadır. Göçmenlerin bulundukları topluma çabuk ve kolay uyumuna ilişkin çalışmalar yetersiz kalmıştır, bunun da başlıca sebebi onların uzun bir süre tekrar yurtlarına dönecek misafirler olarak kabul edilmiş olmalarıdır. Ancak en önemli açık bu insanların siyasi haklarında yaşanmaktadır. Çalışan, üreten ve vergi veren göçmenler, Birlik içinde birkaç istisnai ülke dışında seçme ve seçilme hakkından yararlanamamaktadırlar. Hollanda ve İskandinav ülkeleri gibi iyi örnekler hariç yerel seçimlere dahi katılamamaktadırlar. Bu açığın başlıca sebebi vatandaşlık hakkına sahip olmamalarıdır. Bu prosedür birçok ülkede oldukça zor ve uzun bir süreçte gerçekleşmekte ve 1963'te imzalanan çok vatandaşlığı önlemeye yönelik Avrupa Konvansiyonu'ndan destek alan çifte vatandaşlığın reddinden dolayı, göçmenleri vatanlarının vatandaşlığı ile çalıştıkları ülkelerin vatandaşlığı arasında tercih yapmaya zorlanmasından kaynaklanmaktadır. Göçmenlerin sosyal sorunlarının çözümü bulundukları ülkeye uyumlarını hızlandıracak, verimlerini artıracak,

karşılıklı ırkçı kökenlere dayalı düşmanlıkları etkisiz hale getireceği gibi temel insan haklarının işleyişi sağlanmış olacaktır.[1022]

4.6.1. Avrupa Birliği Anayasası

Avrupa Birliği kuruluşundan itibaren kontrol etmeye çalıştığı yasadışı göç ve sığınma konularını Anayasa'sında detaylı düzenlemiştir. Anayasa'da Birliğin Politikaları ve İşleyişi, Özgürlük, Güvenlik ve Adalet başlıkları altında sığınma denetimleri, sığınma ve göç politikaları işlenmiştir.

Anayasa'ya göre birliğin iç ve dış olmak üzere iki tür sınırı vardır. İç sınır, üye ülkeler arasındaki, dış sınırlar üye olmayan devletlerle birlik ülkeleri arasındaki sınırları ifade eder. Birlik Anayasa'sına göre, üyelerin uyruğu kişilere iç sınır geçimlerinde denetim uygulanmayacaktır. Dış sınırlarda ise, ortak bir denetim mekanizması kurulacaktır. Bunun yanında ortak bir vize ve geçici seyahat belgesi uygulamaları için ortak politikalar öngörülmektedir. Bu ortak politikaları ülkelerin yetkilerini etkilemeyecektir.

Anayasa, yasadışı göç ve insan ticareti ile mücadele için alınan tedbirlerin artırılması amacını güden bir göç politikası geliştirilmesine vurgu yapar. Üye ülkelere yasadışı giriş yapan, ikamet edenlerle ilgili iade işlemleri için üçüncü ülkelerle yeniden kabul anlaşmaları yapma yetkisi Birliğe verir.

Anayasa'da yer alan ayrıntılı düzenlemeler, sınır denetim yetkisini kaybetmek istemeyen ve konuyu iç politik sorunu olarak çözmek ülkelerde tereddüt yaratmıştır. "Avrupa devletleri, kitlesel göç hareketlerinin, ülkelerinde var olan işsizliği, barınma

[1022] Yılmaz-Başçeri, **a.g.e.,** s.511-513

sorunlarını, yoksulluğu, özellikle toplumsal çözülmeyi beraberinde getireceğini düşündüklerinden konuya hassasiyetle yaklaşmaktadırlar."[1023]

Anayasa, üyelerine sığınmacılarla ilgili 1951 BM Sözleşmesine uygun davranılmasını ister.

4.6.2. Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi ve Avrupa Birliği Konseyinin 19 Temmuz 2002 Tarihli Çerçeve Kararı

Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesi de kölelik ve cebri çalıştırmayı yasaklanmaktadır.[1024] Sözleşmenin 5. Maddesinin 3. bendi, modern kölelik biçimlerini dikkate alan önemli bir yenilik getirmekte ve insan ticaretini yasaklamaktadır. "Sözleşme bu yenilikle, 'kölelik, hizmetkârlık, cebri çalıştırma' ya da 'angarya' terimlerinin ilerici yorumuna önemli bir katkı yaparak, 'insan ticaretini', 'insanın, kölelik, hizmetkârlık, cebri çalıştırma ya da angarya ile aynı yapı ve kıyaslanabilir ağırlıkta bir baskı altına sokulması' anlamına gelebileceğine işaret etmiştir."[1025]

Avrupa Birliği Anayasasının 34. maddesi (b) bendi, üye devletlerin yasal hükümlerini yakınlaştırmak üzere, biçim ve araçları konusunda yetkiyi ulusal makamlara bırakan, sonucu açısından bağlayıcı, doğrudan sonuç doğurmayan çerçeve anlaşmalara olanak tanımıştır.[1026] Çerçeve kararları, suçluluk ile mücadelede

---

[1023] Doğan, Koray, **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008, s.69, Anayasa'da ayrıntılandırılan düzenlemeler AB üyesi devletlerin Türkiye'nin üyeliğine tereddütle yaklaşılmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin üyeliğinin gerçekleşmesi halinde Birliğin dış sınırları, Gürcistan, Ermenistan, İran ve Irak'a varacaktır. Bu ise, iltica ve göçle mücadelede yeni zorlukları beraberinde getireceği aşikârdır. Türkiye'nin sınırlarını göç ve iltica sorununa karşı koruma gücü, aynı konu için AB'nin sınırlarını güvenliğini gösterecektir, fakat Türkiye'nin sınır bölgelerindeki sorunları ve sınır mesafelerinin uzunluğu, Birlik ülkelerinin şüphelerine gerekçe hazırlamaktadır.

[1024] Madde 5: 1. Hiç kimse köle ya da hizmetkâr olarak tutulamaz. 2. Hiç kimse cebri çalışma ya da angaryaya zorlanamaz.

[1025] Arslan, Çetin, **"Ulusal Mevzuat"**, s.13–20

[1026] Madde 34: (b) Konsey, herhangi bir üye devletin veya Komisyonun önerisi üzerine ve oybirliği ile karar almak suretiyle, üye devletlerin yasal ve düzenleyici hükümlerinin yakınlaştırılması amacı ile

üye devletlerin hukuki düzenlemelerinin yakınlaştırılması, adalet sistemi ve kolluk işbirliğinin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Çerçeve kararlarda öngörülen yaptırımların uygulanabilmesi ise iç hukukta yer bulmuş olmasına bağlıdır.

01.08.2002 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayınlanan bu kararda, işgücünden yaralanmak veya cinsel yönden istismar etmek saikıyla insan ticareti yapılmasını yasaklamak ve buna ilişkin suç tiplerini yakınlaştırmak amacı güdülmekte ve nitelikli haller için asgari yükseklikteki ceza belirlenmektedir.[1027]

Karar, işgücü ve cinsel sömürü amaçlı insan ticareti kavramlarını tanımlamıştır.[1028] Kararda suçun özel bir zalimlik içermesi, maddi menfaat doğurması ve örgüt tarafından işlenmesi ağırlatıcı neden olarak düzenlenmiştir. Ayrıca kararda, tüzel kişilerin cezai sorumluluğu, mağdurların korunması, adli yardımlaşma ve işbirliği gibi konularda düzenlemeler yer almaktadır.[1029]

4.6.3. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği Arasındaki Mutabakat Zaptı

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği, çoğulcu demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklerin ortak değerlerine saygı ve pan-Avrupa işbirliği

---

çerçeve kararlar belirleyebilir. Çerçeve kararlar, ulaşılmak istenen sonuç bakımından üye devletleri bağlarken, bunun biçimi ve araçları hususundaki yetkiyi ulusal makamlara bırakır. Çerçeve kararlar doğrudan sonuç doğurmazlar.

[1027] Erdem, Mustafa Ruhan, **Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri**, Ankara, 2004, s.219

[1028] Karara göre; işgücü amaçlı insan ticareti; zor, cebir, tehdit kullanılmasına yahut kaçırmaya, yanıltma ve hilenin varlığına, nüfuz veya sahip olunan etkinin suiistimaline yahut baskı kullanılmasına, diğer herhangi bir suiistimale bağlı olarak, çalışma koşulları, ücret, işyeri sağlık ve güvenlik konularında iş mevzuatının ihlali suretiyle mal üretimi veya hizmet sunumunun sömürülmesi amacıyla ilgili kişinin temel haklarından yoksun bırakılması ve bunun devam etmesi halinde, bir kimsenin tedarik edilmesi, taşınması, nakledilmesi, barındırılması ve üzerinde denetim kurulması olarak tanımlanmıştır. Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti ise, zor, cebir, tehdit kullanılmasına yahut kaçırmaya, yanıltma ve hilenin varlığına, nüfuz veya sahip olunan etkinin suiistimaline yahut baskı kullanılmasına, diğer herhangi bir suiistimale bağlı olarak fuhuş, pornografik gösteri yahut pornografik materyal üretimi amacıyla bir kimsenin tedarik edilmesi, taşınması, nakledilmesi, barındırılması ve üzerinde denetim kurulması olarak tanımlanmıştır. Kocasakal, Ümit, "İnsan Ticareti Suçu", **Galatasaray Hukuk Fakültesi Dergisi**, S:1, Y: 2003, s.48

[1029] Kocasakal, **A. e.**, s.49

yoluyla Avrupa devletleri arasında daha büyük bir birlik kurulması ve böylece Avrupa toplumlarının ve vatandaşlarının talep ettikleri demokratik istikrarın ve güvenliğin sağlanması amacıyla Mayıs 2005 tarihinde Varşova'da düzenlenen Avrupa Konseyinin 3. Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde kabul edilen Bildiri ve Eylem Planında öngörülen işbirliği ve politik diyalog için yeni çerçeveler oluşturulması için mutabakata varmışlardır. Konsey ve Birlik ülkeleri Devlet Başkanlarının talebi ve Lüksemburg Başbakanı Sayın Jean-Claude Juncker'ın kişisel çabası sonucu hazırlanan Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler ile ilgili rapor içerisinde yer alan stratejik vizyonun göz önünde bulundurulması, Varşova'da düzenlenen Avrupa Konseyinin 3. Zirvesinde, Devlet ve Hükümet Başkanlarının almış olduğu, "Avrupa Konseyinin tüm etkinlikleri insan haklarının, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün koruması ve desteklemesi amacına katkı sağlamalıdır" kararı hatırlanarak pan-Avrupa işbirliği için etkili bir mekanizma olan Avrupa Konseyinin rolünün tanımlandığı Eylem Planı geliştirilmesi, işbirliği ve politik diyalogu geliştirmek için yeni bir çerçeve oluşturma kararının alınması üzerine mutabakata varılmıştır.

Mutabakat'ın amacı, Konsey ve Birlik ülkelerinde özellikle çoğulcu demokrasinin korunması ve teşvik edilmesi, insan hakları ve temel özgürlüklerin uygulanması, hukukun üstünlüğü, politik ve yasal işbirliği, sosyal uyum ve kültürel değişim gibi tüm ortak çıkar alanlarında ilişkilerini geliştirmektir. Böylece, çizgilerle ayrılmamış bir Avrupa yaratma çağrısı yapan 3. Zirve tarafından kabul edilen ilkelere uyulacaktır.[1030] Geliştirilmiş ortaklık ve bütünlük temelinde, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği, kendi etkinlikleri hakkında görüş alışverişi yaparak ve ortak çıkar alanları ve öncelikleri ile ilgili ortak programlar ve stratejiler hazırlayıp bunları uygulayarak işbirliklerini güçlendirmek amacıyla gereken tüm önlemleri alacaklardır.[1031] İşbirliği, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğinin uzmanlıkları, yeterlikleri ve karşılıklı fayda çerçevesinde var olan kaynaklar daha iyi kullanılarak, değerler kazandırılarak, birliktelik güçlendirilerek ve teksirlerden kaçınılarak

[1030] Madde 9
[1031] Madde 11

gerçekleşecektir. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği kendi etkinlikleri içerisinde bir diğerinin deneyimini ve standart koyma çalışmalarını kabul edecektir.[1032]

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ortak önceliklere dayalı yakın işbirliği kurma taahhütlerini tekrar teyit ederek, insan hakları ve temel özgürlükler, hukukun üstünlüğü, yasal işbirliği ve yeni fırsatlara yönelim, demokrasi ve iyi yönetim, demokratik istikrar, kültürlerarası diyalog ve kültürel farklılıklar, eğitim, gençlik ve birey ilişkilerinin güçlendirilmesi, sosyal uyum gibi ortak çıkar alanlarında ilişkilerini güçlendireceklerdir.[1033]

Mutabakat'a göre, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği arasındaki işbirliği, ulusal azınlık mensubu insanların korunması, ayırımcılık, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlük ile mücadele, işkence ve kötü muamele ile mücadele, insan ticareti ile mücadele, çocuk haklarının korunması, insan hakları eğitiminin yaygınlaştırılması, ifade ve bilgi özgürlüğü gibi alanları kapsar.[1034] Mutabakat, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği ortak standartlar belirlemeye çalışacak böylece önyargı olmaksızın, çizgilerle ayrılmamış bir Avrupa oluşturulacaktır.[1035] Böylece, Avrupa toplumunun karşılaştığı sıkıntılara çözüm olarak, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği uygun işbirliği yöntemleri geliştirecek ve özellikle terörizmle, organize suçlarla, yolsuzluk, kara para aklama ve yeni teknolojilerin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan diğer çağdaş suçlarla mücadele ederek bireylerin güvenliğini arttıracaktır.[1036]

Mutabakat, Avrupa için demokratik istikrar kararlılığı ile Avrupa Konseyine üye ülkelerinin yükümlülükleri ve taahhütlerinin gözetilmesi koşulluyla Avrupa Birliği Komşuluk ve Genişleme Politikalarına dâhil olan ülkelerle işbirliği çerçevesinde iyileştirilmiş pan-Avrupa ilişkileri ile ilgili ortak çabalarını arttırmayı

[1032] Madde 12
[1033] Madde 14
[1034] Madde 21
[1035] Madde 23
[1036] Madde 26

öncelikleri ve işbirliği hedefleri arasına alır.[1037] Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği, insan haklarına saygıyı teşvik edecek ve Avrupa'daki kültürler arasında karşılıklı anlayışın oluşmasını sağlayacak bakış açısıyla kültürlerarası diyalogu ve kültürel farklılıkları ön plana çıkarmak için işbirliği yapacaktır. Bu diyalog, her türlü ayırımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı yürütülen mücadele için önemli bir unsurdur.[1038] Mutabakat, gençler ve onlara yönelik eğitim ve öğretim programları özelinde, Avrupa kıtası üzerinde yaşayan insanlar arası iletişimi geliştirmek için hareket özgürlüğü ile ilgili iyi uygulama örneklerinin paylaşılmasını özendireceklerdir.[1039] Özellikle, şiddet, yoksulluk, dışlanma ile mücadele ve yardıma muhtaç grupların korunmasını kapsayan sosyal uyum ve yardımlaşma alanlarında iyi uygulama örneklerinin üye devletler tarafından paylaşılmasını sağlama çabalarını teşvik edeceklerdir.[1040]

Mutabakat, öngördüğü hedeflerine erişmek için, orta ve uzun vadeli ortak stratejiler geliştirmek için politika, ortak fikirler ve bilgilerin alışverişi, kurumlar arası işbirliğini, ortak eylemleri teşvik etmektedir.

Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği düzenli olarak mevcut Mutabakat Zaptının uygulanışını değerlendireceklerdir. Bu değerlendirme ışığında, 2013 yılından sonra olmamak kaydıyla, ortak bir anlaşma sonucu gerekli olduğu takdirde işbirlikleri için yeni önceliklerin eklenmesi amacıyla Mutabakat Zaptı yeniden gözden geçirilecektir.

Bu birleşik sözleşmenin yanında, insan ticareti ile ilgili taraf devletlere mağdurlarının insan olarak sahip olduğu hakları koruma ödevi getiren başkaca belgeler de bulunmaktadır.[1041]

[1037] Madde 30
[1038] Madde 33
[1039] Madde 38
[1040] Madde 40
[1041] Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimleriyle Yok Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, İşkence ve Diğer Acımasız, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele veya Cezalara Karşı Sözleşme, , Cebri Çalıştırmaya Dair Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmesi No. 29, Cebri Çalıştırmanın Kaldırılmasına Dair ILO Sözleşmesi No. 105

4.7. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Göçmen Kaçakçılığı İnsan Ticareti ve Fuhuşla Mücadele

Ülkelerin veya kurumların tek başlarına başa çıkamayacakları ve az tanınan bir suç türü olan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti ve bunlardan kaynaklı cinsel sömürüye kısa ve öz bir tanımla köleliğin modern hali demek herhalde yanlış olmayacaktır. 5237 sayılı TCK'nın Uluslararası Suçlar başlığı altında, 79. Maddesi göçmen kaçakçılığı, 80. Maddesi de insan ticareti hakkındaki hükümleri düzenlenmiştir.

Göçmen kaçakçılığı suçu ilk defa 3 Ağustos 2002 tarihinde TBMM tarafından kabul edilerek 9 Ağustos 2002 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4771 sayılı Kanun ile Ceza Kanunumuza eklenen bir madde ile iç hukukumuza girmiştir. 2002 yılında Türk Ceza Kanunu'nda yapılan bu değişiklikle (201/a), göçmen kaçakçılığının tanımı yapılmakta[1042] ve kaçak göçmenlerden maddi menfaat temin ederek, yasal koşullara uymadan ülkede kalması ya da çıkması için faaliyet gösterenlere ağır hapis ve para cezası öngörülmektedir.[1043] Suçun örgütlü işlenmesi ağırlaştırıcı neden sayılmış, işgücünün sömürüsünü modern kölelik şeklinde uygulanmasını sağlamak üzere zorla çalıştırma, organ ticaretine sebebiyet vermek üzere tehdit, baskı, cebir ve şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak, veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden

[1042] Madde 201/a.-Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yabancı bir devlet tâbiiyetinde bulunan veya vatansız olan veya Türkiye'de sürekli olarak oturmasına yetkili mercilerce izin verilmemiş bulunan kimselerin Türkiye'ye yasal olmayan yollardan girmelerini veya ülkede kalmalarını, bu kişilerin veya Türk vatandaşlarının yasal olmayan yollardan ülke dışına çıkmalarını sağlamaya göçmen kaçakçılığı denilir.

[1043] Madde 201/a-Göçmen kaçakçılığı suçunun faillerine veya böyle bir suça iştirak etmeksizin, daha önce ülkeye sokulmuş veya girmiş kaçak göçmenleri, maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla ülkeden çıkaranlara, yasal koşullara uymaksızın ülkede kalmalarını olanaklı kılanlara, bu maksatla sahte kimlik veya seyahat belgelerini hazırlayanlara veya temin edenlere ya da bu suçlara teşebbüs edenlere, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca iki yıldan beş yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir; suçun işlenmesinde kullanılan taşıtlar ve bu fiil nedeniyle elde edilen maddî menfaatler müsadere edilir.

başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye ağır hapis, ağır para cezası talep edilmiştir. Bu eylemlerin varlığı halinde mağdurun rızasının yok sayılmış, onsekiz yaşından küçük mağdurlara yönelmesi durumunda hiçbiri aranmamıştır.

İnsan ticareti kavramı ise, iç hukukumuza ilk olarak 26.09.2004 günü TBMM'de kabul edilen, 25611 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile girmiştir. 24841 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin 4771 Sayılı Kanun"un 765 sayılı TCK'nın göçmen kaçakçılığı konusundaki 201.maddesinde değişiklik yapılmasını öngören 2/b maddesi[1044] ile düzenlenen hükümler aynen, 5237 sayılı Yasada "İnsan Ticareti" başlıklı 80. Maddesi içeriğine girmiştir. 5237 sayılı Yasa 80. Maddesi, ülkemiz tarafından onaylanan, Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol hükümlerinin gereğini yerine getirmek gerekçesi ile yasalaştırılmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren suç örgütlerinin, etkinliklerini sınırlar ötesi alana genişleterek, özellikle kadın, çocuk ve insan ticaretini örgütledikleri ve insanları bu uygar dünyada adeta esarete tabi kıldıkları görülmektedir. İşte bu nedenle, söz konusu Sözleşme ve Protokolün öngördüğü suçlara hukuk sistemimizde de yer verilmesi uygun görülmüştür.

[1044] Madde 201/b-Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla, tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçıran, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye beş yıldan on yıla kadar ağır hapis ve bir milyar liradan az olmamak üzere ağır para cezası verilir. Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girişilen ve suçu oluşturan eylemler var olduğu takdirde, mağdurun rızası yok sayılır. On sekiz yaşını doldurmamış çocukların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirisine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.
Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçlar örgütlü olarak işlendiği takdirde faillere verilecek cezalar bir kat artırılarak hükmolunur.; Madde içeriğinin 5237'de İnsan Ticareti başlığının altına aynen alınması, bu içeriğin insan ticareti olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Maddenin öngördüğü maddi unsurlar, kadın çocuk veya diğer insanların tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmalarıdır. Ancak bu hareketler kişileri zorla çalıştırmak, bazı hizmetleri vermeye mecbur kılmak, adı geçenleri esaret veya benzeri uygulamalara tabi kılmak yahut beden organlarından bazılarının verilmesine razı etmek maksadıyla icra edilecektir. Söz konusu maksatlarla gerçekleştirilecek maddi unsurların belirli araç fiillere başvurulması suretiyle gerçekleştirilmesini suçun oluşması bakımından gerekli koşullar olarak saptamıştır. Bu fiiller tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulama, nüfuzu kötüye kullanma, kandırma, mağdurların çaresizliklerinden yararlanma veya mağdurlar üzerinde sahip olunan denetim olanaklarından yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle gerçekleştirilecektir. Belirtilen amaçları elde etmek üzere girişilen ve suçu oluşturan yardımcı fiiller varsa artık, mağdurun rızasının yok sayılacağı belirtilmiştir.[1045]

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun insan ticareti ile ilgili hükümleri arasında fuhşa yer verilmemiş, fakat zorla çalıştırma ve hizmet ettirme ile mağdurları kandırmak ve çaresizliklerinden yararlanmak ifadeleri ile hukuksal yorumlara imkân tanınmıştır. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ve Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolden farklı olarak TCK' da yapılan insan ticaretinin tanımında fuhşun ve cinselliğin istismarı yer almamasına rağmen "fuhuş içerikli insan ticareti olaylarında kanunda yazıldığı gibi zorla çalıştırma ve kişilerin çaresizliklerinden faydalanma gibi hususların olması, suçun insan ticareti kapsamında değerlendirilebileceğini göstermektedir."[1046]

[1045] Centel, Nur, v.d., **Gerekçeli-Karşılaştırmalı-Tablolu Yeni Türk Ceza Kanunu Ceza Muhakemesi Kanunu Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat**, 4. Bası, İstanbul, Beta, 2005, s.138–139

[1046] http://www.egm.gov.tr/asayis/asayis_insantic.asp#_ftn1

Türk Ceza Kanunu fuhuşla ilgili hükümlerini Genel Ahlaka Karşı Suçlar başlıklı Yedinci Bölüm Madde 227'de düzenlemiştir.[1047] Madde metninde, kişilerin ve özellikle çocukların fuhşa teşviki, sürüklenmesi fiillerinin hangi koşullarda suç oluşturduğu hususunda düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler yapılırken, Türkiye'nin fuhuşla mücadele ile ilgili olarak milletlerarası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükleri göz önünde bulundurulmuştur. Türkiye'nin fuhuşla mücadele konusundaki milletlerarası yükümlülüklerini ihtiva eden anlaşmalardan 4 Mayıs 1910 tarihinde Paris'te imzalanmış olan "Beyaz Kadın Ticaretinin Zecren Men'ine Dair Milletlerarası Sözleşme"ye göre, başkasının ihtiraslarını tatmin amacıyla fuhşa aracılık eden ve bu aracılığa ait hizmetleri yerine getiren kişi cezalandırılır.[1048] Sözleşme, suçun unsurlarını teşkil eden hareketlerin çeşitli devletlerde işlenmesi halinde de cezalandırılmasını istemiştir.[1049] 30 Eylül 1921 tarihli "Kadın ve Çocuk Ticaretinin Men ve Zecrine Dair Beynelmilel Cenevre Mukavelesi"ne göre, fuhuş amaçlı çocuk ticareti[1050] ve bu ticarete hazırlık

[1047] Madde 227: (1) Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır. (2) Bir kimseyi fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran ya da fuhuş için aracılık eden veya yer temin eden kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis ve üçbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanması, fuhşa teşvik sayılır. (3) Fuhuş amacıyla ülkeye insan sokan veya insanların ülke dışına çıkmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre cezaya hükmolunur. (4) Cebir veya tehdit kullanarak, hile ile ya da çaresizliğinden yararlanarak bir kimseyi fuhşa sevk eden veya fuhuş yapmasını sağlayan kişi hakkında yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarısından iki katına kadar artırılır. (5) Yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların eş, üstsoy, kayın üstsoy, kardeş, evlât edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (6) Bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. (7) Bu suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. (8) Fuhşa sürüklenen kişi, tedavi veya terapiye tabi tutulur.

[1048] Madde 1: Başkasının ihtiraslarını tatmin için, fuhuş maksadı ile, hatta fuhuş için hizmetlerini taahhüt eden bir kadın yaput küçük bir kızın fuhuş için hizmetlerini taahhüt eden (embaucher), böyle birisini kendisi ile beraber ve kendisinden sonra götüren (entrainer), veya bir yandan diğer bir yere sevk eden (detourner) kimseler, suçun kurucu unsurları çeşitli ülkelerde işlenmiş bulunsalar da, cezalandırılırlar.

[1049] Madde 2: =Başkasının ihtiraslarını tatmin için, fuhuş maksadı ile, reşit bir kadın veya kızın cebir ve şiddet, tehdit, hile veya nüfuzun kötüye kullanılması ya da diğer herhangi bir cebir arası ile fuhuş için hizmetlerini taahhüt eyleyen (embaucher), böyle birisini kendi ile beraber ve kendisinden sonra götüren (entrainer), veya bir yerden diğer bir yere sevk eden (detourner) kimseler, suçun unsurlarını teşkil eden hareketler çeşitli memleketlerde işlenmiş bulunsalar da cezalandırılırlar.

[1050] Madde 1: Yüksek akit taraflar, hangi cinsiyetten olurlarsa olsunlar, çocuk ticareti ile meşgul şahısların araştırılması ve tecziyesi için bütün tedbirleri almak hususunda uyuşmuşlardır. Bu suç, 1910 Mukavelesinin 1.maddesinde yazılı fiildir.

eylemlerinin[1051] cezalandırılması için tedbirler alınmasını öngörülmüştür. Türkiye bu sözleşmeleri, Lozan Antlaşması ile birlikte, bu antlaşmanın 99 ve 100.maddelerinde sayılan milletlerarası anlaşmalar kapsamında kabul ederek onaylamıştır. Aynı şekilde, 11 Ekim 1933 tarihinde "Reşit Kadın Ticaretinin Men'ine Dair Beynelmilel Cenevre Mukavelesi" hazırlanarak devletlerin imzasına açılmış, Türkiye, bu sözleşmeyi 15 Nisan 1935 tarih ve 2693 sayılı Kanunla onaylamıştır. Bu sözleşme ile cinsel istismara yönelik sınır aşan insan ticaretinin cezalandırılması istenmiştir.[1052] 2 Aralık 1949 tarihinde ise, "İnsan ticaretinin ve Başkasının Fuhşunu Sömürmenin İlgası Hakkında Sözleşme" Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilerek üye devletlerin imza ve onayına sunulmuştur. Bu sözleşmenin başlangıcında, fuhşun insan kişiliğinin haysiyet ve değeriyle bağdaşmadığı, toplum, aile ve kinin selametiyle bağdaşmadığı ve bütün bunları tehlikeye soktuğu ifade edilmiştir. Keza, sözleşmede; rızası olsa bile, bir kimseyi fuhuş icrası maksadıyla kullanan, fuhşa sürükleyen, diğer bir kişinin fuhşunu rızasıyla da olsa sömüren, genelevi işleten, işlettiren, işletilmesine tavassut eden, bu tür faaliyetleri finanse eden kimselerin cezalandırılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu suçlara teşebbüs ve hatta hazırlık hareketlerinin de cezalandırılması öngörülmüştür. Sözleşme ayrıca taraf devletlere, fuhşu bir ticari kazanç aracı olarak yani meslek olarak icrasını ve bunun şartlarını düzenleyen yürürlükteki mevzuatının ilga edilmesini de bir yükümlülük olarak tahmil etmektedir.

Yeni Türk Ceza Kanunun 227. Maddenin birinci fıkrasında, çocuğu fuhşa teşvik etmek, çocuğa fuhşun yolunu kolaylaştırmak, bu maksatla çocuk tedarik etmek veya barındırmak ya da çocuğun fuhşuna aracılık etmek, suç olarak tanımlanmıştır. Hatta söz konusu milletlerarası sözleşmelerde de öngörüldüğü gibi, bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketlerinin de tamamlanmış suç gibi

[1051] Madde 3: Yüksek akit taraflar, suçun teşebbüsünü ve kanuni hudutlar dâhilinde, 1910 Mukavelesinin 1 ve2.maddelerinde ifade olunan hazırlık hareketlerini tecziye eylemek için zaruri bulunan tedbirleri almak hususunda uyuşmaktadırlar.

[1052] Madde 1: Bir başkasının ihtiraslarını tatmin etmek üzere reşit bir kadın veya kızı, kendi rızası ile olsa bile, başka bir memlekette icrayı fuhuş maksadı ile kullanan, sürükleyen veya baştan çıkaran kimse, suçun unsurlarını tekil eden fiillerin her biri ayrı ayrı memleketlerde yapılmış bulunsa bile, cezalandırılacaktır. Teşebbüs ve kanuni hudutlar içinde kalmak şartı ile ihzarı fiiller dahi cezalandırılır.

cezalandırılması kabul edilmiştir. Bu suçun işlenmesi suretiyle bir kazanç elde edilebileceği için, karşılığında hapis cezasının yanı sıra adli para cezası da öngörülmüştür. İkinci fıkraya göre; bir kimseyi fuhşa teşvik etmek, bunun yolunu kolaylaştırmak ya da fuhuş için aracılık etmek veya yer temin etmek, ayrı bir suç oluşturmaktadır. Bu bağlamda, fuhşa sürüklenen kişinin kazancından yararlanılarak kısmen veya tamamen geçimin sağlanmasının, fuhşa teşvik sayılacağı kabul edilmiştir. Keza, bu suçun işlenmesi suretiyle bir kazanç elde edilebileceği için, karşılığında hapis cezasının yanı sıra adli para cezası da öngörülmüştür. Üçüncü fıkrada, fuhuş amacıyla ülkeye insan sokulması veya insanların ülke dışına çıkmasının sağlanması da suç olarak tanımlanmıştır. Ancak bu suç dolayısıyla hükmolunacak cezanın belirlenmesinde, suçun mağdurunun çocuk veya erişkin olmasına göre bir ayrım yapılmıştır. Bu itibarla, suçun mağdurunun çocuk olması halinde, birinci fıkra hükmüne göre; erişkin olması halinde ise, ikinci fıkra hükmüne göre cezaya hükmolunacaktır. Dördüncü fıkrada ise, cebir, tehdit veya hile ile ya da çaresizliğinden yararlanılarak bir kimsenin fuhşa sevk edilmesi veya fuhuş yapmasının sağlanması, bir, iki ve üçüncü fıkralarda tanımlanan suçların daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hali olarak kabul edilmiştir. Beşinci fıkraya göre, yukarıdaki fıkralarda tanımlanan suçların, eş, üstsoy, kardeş, evlat edinen, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruma ve gözetim yükümlülüğü bulunan diğer kişiler tarafından ya da kamu görevi veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde, bur fıkralara görev verilecek ceza belli oranda artırılacaktır. Maddenin altıncı fıkrasında, bu suçların, suç işlemek amacıyla teşkil edilmiş örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezanın ayrıca artırılması kabul edilmiştir. Dikkat edilmelidir ki, bu ağırlatıcı sebep, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak veya yönetmekten ya da kurulmuş olan örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca cezalandırılmayı engel teşkil etmemektedir. Yedinci fıkrada, bu madde kapsamında tanımlanan suçlardan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağı kabul edilmiştir. Sekizinci fıkrada, fuhşa sürüklenen kişinin, tedavi veya terapiye tabi tutulacağı kabul edilmiştir. Bu düzenlemede, fuhuş yapan kişi açısından ceza

yaptırımı değil, özel güvenlik tedbiri öngörülmüştür. Zira, fuhuş yapan kişi, vücudu üzerinde başkalarının cinsel davranışlarda bulunmasına katlanmaktadır.[1053]

Fuhuşla ilgili 227. Madde Türk Ceza Kanunu'nda "Genel Ahlaka Karşı Suçlar" başlığı altına yerleştirilmiş, "Uluslararası Suçlar" içinde yer almamış olmasına rağmen, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirmek gerekçesi ve bu sözleşmelerde cinsel istismarın sınır aşan şekillerine yönelik hükümler ile birlikte düşünüldüğünde, Yasanın fuhuş suçunu cinsel istismara yönelik uluslararası bir suç olarak kabul edildiği görülmektedir.

"5237 sayılı TCK.nun 13. maddesine göre de; yurt dışında işlemiş olan soykırım, insanlığa karşı suçlarda olduğu gibi göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarının da Türkiye'de kovuşturulması açısından evrensellik ilkesi kabul edilmiştir. Evrensellik ilkesinin 13. maddede düzenleniş şekline göre, bu maddede sayılan suçların yurt dışında işlenmesi halinde, failin ve mağdurun vatandaşlığına bakılmadan, failin Türkiye'de bulunması da gerekmeden hakkında Türk kanunları uygulanacaktır. Bu nedenle, belirtilen suçlar, yurt dışında bir yabancı tarafından yabancıya karşı işlenmiş olsa ve kendisi de yurt dışında bulunsa bile hakkında Adalet Bakanının talebi üzerine Türkiye'de kovuşturma yapılacaktır. Evrensellik ilkesinin bu şekilde geniş olarak uygulanmasına uluslararası ceza hukukunda sınırlandırılmamış evrensellik ilkesi denmektedir."[1054]

[1053] Centel, v.d., **a.g.e.**, s.381-384

[1054] http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakciligiveInsanTicareti.doc; Soykırım ve insanlığa karşı suçlar bütün insanlığı ilgilendiren en ağır suçlar olduğu için bu suçlarda sınırlandırılmamış evrensellik ilkesinin kabul edilmesi belki savunulabilir. Ancak, dünyanın her yerinde işlenen insanlığa karşı suçları Türk savcısının soruşturması fiilen mümkün olmadığı gibi, fail Türkiye'de olmadığı için hukuken yargılama yapılması da mümkün değildir. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları ise uluslararası hukuk suçu teşkil etmemektedir. Bu suçlara ilişkin uluslararası sözleşmeler, taraf devletlere sadece iç hukukta bu fiillerin etkili bir şekilde cezalandırılmasını sağlayıcı normlar koyma yükümlülüğü getirmektedir. Ancak, insan ticareti suçlarının yurt dışında işlenmesi halinde Protokol taraf devletlere herhangi bir kovuşturma yükümlülüğü getirmemektedir. Bu nedenle yurt dışında işlenen göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçlarının Türkiye ile herhangi bir bağlantısının olmaması halinde sınırlandırılmamış bir evrensellik ilkesi uyarınca Türkiye'de kovuşturma yapılması uluslararası hukuka aykırıdır.

4.8. Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Fuhuşla Mücadelede Türk Ceza Yasası Dışında Türk Mevzuatı

Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve bu suçlar kaynaklı cinsel istismara olanak tanıyan fuhuş suçları ile mücadelede Türk mevzuatı, Ceza Yasası dışında da hükümlere yer vermektedir. Böylece idari organların uygulamaları çerçevesinde, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhşu engellemede hukuksal mücadele altyapıları kurulmaya, idari düzenlemelerle, her üç suç türünün işlenmesine engel olunmaya çalışılmıştır.

2003 yılında 403 Sayılı Vatandaşlık Kanununda yapılan değişiklikle, evlilik yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmak suretiyle ülkede kalmaya yönelik sahte evliliklerin önüne geçilerek, insan kaçakçılarının ve insan tacirlerinin kullandıkları bir yöntem ortadan kaldırılmıştır. Değişiklik ile bir Türk ile evlenen yabancı bir kadının evlenme işlemi sırasında beyan yoluyla Türk vatandaşlığını kazanması uygulamasına son verilmiş, bu yolla vatandaşlığın kazanılması için en az üç yıl evli kalınması ve evliliğin devam etmesi şartı getirilmiştir.

Yine 6 Eylül 2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun", buna ilişkin uygulama yönetmeliği ve yayınlanan genelgeler ile yabancıların kaçak çalışmalarının ve düşük ücretle istihdamının önüne geçilmiş, çalışma amaçlı göçün yasal olarak kontrol ve düzenlenmesi imkânı getirilmiştir.[1055] 4817 sayılı Kanun çerçevesinde, yabancılara çalışma izinleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilmektedir. Bu yasa ile yabancıların ev hizmetlerinde çalışması da düzenlenmiştir. Anılan Bakanlık, eğlence sektöründe çalışan yabancılara yönelik olarak Türkçe ve kişilerin anadilinde tek tip bir sözleşme hazırlamıştır.

[1055] http://www.egm.gov.tr/İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı Sunumları (İLTİCA) ve (GÖÇ)

Yabancıların Türkiye'de çalışmaları ve Türk Vatandaşlık Yasasında yapılan değişikliklere ek olarak; 12 Aralık 2000 tarihinde Palermo'da imzalanan Sınır Asan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi ile göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti konularını düzenleyen iki adet Protokole, Türkiye 13 Aralık 2000 tarihinde imza atmış ve söz konusu sözleşme, protokolleriyle birlikte TBMM'nde kabul edilerek 18.03.2003 tarih ve 25052 sayılı Resmi Gazete'de metinleri ile birlikte yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Buna göre, insan ticaretinde olduğu gibi, TCK 201/a Maddesi ile yapılan düzenleme 9 Ağustos 2002 günü 4771 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak daha önceden yürürlüğe girmiştir. Bu maddeye göre, göçmen kaçakçılığı yapan kişiye hapis, para cezası ve kullanılan araçların müsaderesi ile paravan şirketlerin ekonomik faaliyetlerinin askıya alınması öngörülmüştür.

Öte yandan, Karayolu Taşıma Kanunu 19 Temmuz 2003 tarihinde, Kara Ulaştırma Yönetmeliği 25 Şubat 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan yönetmelik uyarınca, kaçak insan taşımacılığı ve ticareti suçları ile diğer bazı suçlar nedeniyle yargı organları tarafından verilmiş ve kesinleşmiş mahkûmiyet kararı bulunması halinde yetki belgesi sahiplerinin yetki belgeleri iptal edilmektedir. Bu suretle yetki belgeleri iptal edilenlere üç yıl geçmedikçe yetki belgesi verilmemektedir.

Türkiye'de fuhuşla mücadelede konusunda, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 2559 sayılı PVSK'nda da düzenlemeler yer almıştır. 1593 sayılı Yasa'nın 128. maddesinde, fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasını önleyecek tedbirlerin alınması hususunda Sağlık ve İçişleri Bakanlıklarına görev ve sorumluluklar vermiştir. 1593 sayılı Yasa'ya istinaden çıkarılan "Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü" zührevi hastalıklar ve fuhuşla mücadele komisyonları ve yardım kurulları oluşturulmasını öngörmüştür. Öngörülen komisyon ve yardım kurullarına, fuhuş yüzünden bulaşan zührevi hastalıkların yayılmasını önlemek için gereken tedbirleri almak, zührevi hastalıkların ve fuhşun zararlarını ve yayılmasını önlemeğe dair yasal mevzuatın uygulanmasını sağlamak, namuslu

kimseleri fuhşa ve ahlaksızlığa tahrik ve teşvik edenleri tespit etmek, fuhuş için gizli yer sağlayanları tespit etmek görevleri verilmiştir. 1593 sayılı Yasa'nın 128 ve 132. maddelerini kaynak alan PVSK 5. Maddesi (D) fıkrasında[1056] belirtilen fuhuş yapanların, fuhşa aracılık edenlerin, genel kadın patronlarının parmak izlerinin ve fotoğraflarının alınması işlemi de genel sağlık ve genel ahlakın korunmasına yöneliktir.[1057]

Bunların yanında, insan ticareti mağdurlarının ücretsiz tedavilerinin sağlanmasını için, 20 Ocak 2004 tarihinde bir Bakanlar Kurulu Kararı yürürlüğe girmiştir. Mağdurların tedavi, bakım ve hukuki prosedür süresinde, Türkiye'de belli bir süre ikamet izni verilebilmesi amacıyla, "İnsani vize ve kısa süreli ikamet uygulaması" başlatılmıştır."[1058]

4.9. Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Fuhuş ve Kolluk İşbirliği Mekanizmaları

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı ile bunlarla birlikte yaygınlaşan fuhşun uluslararası boyutlara erişen bir sorun olarak uluslararası toplumun gündemine gelmesi ve hukuksal düzenlemelere konu olması, uygulama alanının aktörlerinden kolluğun işbirliği mekanizmalarını zorunlu kılmıştır. Uluslararası toplumun güvenliği yanında bireyin doğum ile kazandığı haklarının da korunması sorunu olan

[1056] Madde 5: Polis, aşağıda gösterilen kimselerin parmak izlerini ve fotoğrafilerini almaya salahiyetlidir. (D) Fuhuşla veya fuhuş yüzünden bulaşan hastalıklarla mücadele ve talimatnameleri hükümlerine göre kendilerin (Umumi ev sahibi) (Birleşme yeri sahibi) ve (Umumi kadın) adı verilenlerin ve itiyat sebebiyle veya menfaat kasdiyle kendilerini başkaların zevkine terkedenlerin, fuhşa vasıtalığı itiyat edenlerin, beyaz kadın ticaretiyle meşgul olanların ve umumi kadın patronlarının.

[1057] 1593 ve 2559 sayılı Yasalar ve ilgili Tüzüğün değerlendirildiği Emniyet Genel Müdürlüğü tamiminde, fuhuşla mücadele anayasal bir görev sayılmıştır: "Fuhuş veya fuhuşla bulaşan hastalıklarla mücadele etmek, Anayasa'da güvence altına alınan 'kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması'na yönelik başvurulan bir tedbir olarak kabul edilmektedir. Fuhuşla bulaşan hastalıklarla veya fuhuşun istismarı ile mücadele, gerek suç soruşturması veya ceza kovuşturması açısından gerekse genel ahlak ve genel sağlığın korunması açısından Anayasal bir görevdir." Emniyet Genel Müdürlüğü, 31.01.2007 tarih 24932 sayılı "İdari nitelikli işlemler" konulu tamim.

[1058] http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/InsanTicaretiIleMucadele/

insan ticareti ile mücadelenin ilk ayağı olan kolluk çalışmalarının eşgüdümlenmesi, işbirliği mekanizmalarının kurulması, sorunun doğasının gereğidir.

Avrupa Birliği düzleminde, devletlerarasında kişiler, mallar, sermaye ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması için sınırlar kaldırılarak, üyeleri birbirine bağlayan bir iç sınır, üye olmayan üçüncü ülkelerle ise dış sınır oluşturulmuştur. Avrupa Birliği Anayasasının 34. maddesi (b) bendi, üye devletlerin yasal hükümlerini yakınlaştırmak üzere, biçim ve araçları konusunda yetkiyi ulusal makamlara bırakan, sonucu açısından bağlayıcı, doğrudan sonuç doğurmayan çerçeve anlaşmalara olanak tanımıştır.[1059] Çerçeve kararların amacı, ceza alanında polisiye ve işbirliği kapsamında ve suçluluk ile mücadele adına, üye devletlerin mevzuatlarının yakınlaştırılmasıdır. Ancak, bir çerçeve kararda öngörülen bir cezai yaptırımın uygulanabilmesi için, öncelikle çerçeve kararın devletlerce iç hukuka aktarılması gerekmektedir. Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde 01.08.2002 tarihinde yayınlanan bu kararda, işgücünden yaralanmak veya cinsel yönden istismar etmek saikıyla insan ticareti yapılmasını yasaklamak ve buna ilişkin suç tiplerini yakınlaştırmak amacı güdülmekte ve nitelikli haller için asgari yükseklikteki ceza belirlenmektedir. Böylece çerçeve karar suçlulukla mücadelede kolluğa ulusal sınırlar dışında işbirliği olanağı sunmuştur. Bu çerçevede, Birlik içinde polis işbirliği mekanizmalarının ve ulusal polis güçlerinin, dış sınırlar da yer alan üçüncü ülkelerle de işbirliğine gitmesi kaçınılmazdır.

İnsan ticareti suçunun engellenmesi hususunda Bulgaristan'ın kolluk kurumunda yaptığı değişiklik de bu suçun engellenmesinde bir bakış açısı daha kazandırmıştır. Bulgaristan insan ticaretine kaynak ve geçiş ülkesi konumunu değiştirmeye yönelik mücadelede başarılı olamadı. Fransa, Hollanda ve Belçika'nın başı çektiği Avrupa Birliği ülkeleri, Bulgaristan'a, katılım prosedürüne ilişkin

[1059] Madde 34: (b) Konsey, herhangi bir üye devletin veya Komisyonun önerisi üzerine ve oybirliği ile karar almak suretiyle, üye devletlerin yasal ve düzenleyici hükümlerinin yakınlaştırılması amacı ile çerçeve kararlar belirleyebilir. Çerçeve kararlar, ulaşılmak istenen sonuç bakımından üye devletleri bağlarken, bunun biçimi ve araçları hususundaki yetkiyi ulusal makamlara bırakır. Çerçeve kararlar doğrudan sonuç doğurmazlar.

uyarılarda bulunurken, Bulgaristan insan ticareti ile mücadele için iki yeni kolluk kurumu oluşturdu.[1060]

Türkiye, iltica ve göç işlemlerinin AB müktesebatına uyumu çalışmalarını yürütmek amacıyla Danimarka ve İngiltere Konsorsiyumu ile birlikte İltica-Göç Twinning Projesini 8 Mart 2004 tarihinde uygulamaya başlatmıştır. Bu projedeki çalışmaların sonucunda elde edilen tavsiyelerin eylem planına dönüştürülebilmesi için geçen yılın Kasım ayı başında ilgili Bakanlık Kurum ve Kuruluşlarının yetkililerinden oluşan bir İltica-Göç Eylem Planı Görev Gücü kurulmuş ve bu yapı 2004 yılının Aralık ayı sonuna kadar çalışmalarını tamamlayarak İltica-Göç Ulusal Eylem Planını hazırlamıştır.[1061] Bu kapsamda uluslararası işbirliği alanında, Birleşmiş Milletler düzeyindeki çalışmalara (Örneğin Birleşmiş Milletler Geliştirme Programı-UNDP'yle yapılan ortak çalışmalar), İstikrar Paktı bünyesinde yürütülen çalışmalara ve SECI'nin çalışmalarına aktif katılım sağlanmaktadır. Bu bağlamda, özel eğitim projeleriyle insan ticareti mağdurlarının tabi oldukları sürecin işleyişinin, bu konuda başarılı olan ve Türkiye'ye benzer konumdaki hedef ülkelerde yerinde incelenmesinin, özellikle İnsan Ticareti Alanında Kurumsal Kapasitenin Arttırılması (Twinning Projesi) Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. İnsan ticaretiyle mücadelede, suçun tespiti ve suçluların cezalandırılmasının yanında, insan ticareti mağdurlarının tespiti ve bu durumdaki şahıslara yasal, tıbbi ve korunma desteğinin sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla, Türkiye'de insan ticaretiyle mücadele çalışmalarında yer almak üzere İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ile İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü arasında, 4 Eylül 2003 tarihinde, insan ticaretiyle mücadelede işbirliği, mağdurların korunması, barındırılması, ülkelerine geri gönderilmeleri ve bu alanda çalışan görevlilerin eğitimi gibi pek çok konuyu içeren bir protokol imzalanmıştır.[1062]

[1060] http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2003/10/031028-DIMITRIS-001
[1061] Kılıç, **a.g.e.,** s.189
[1062] http://www.aesjkt.com/wp2/?p=92

4.9.1. Budapeşte Grubu

Budapeşte grubu, 1991 yılında kurulmuş ve ülkemiz başlangıçtan beri çalışmalarına aktif katılım sağlamaktadır. En önemli faaliyeti, 1997 yılında aldığı tavsiye kararlarıdır. Bu kararlar, insan kaçakçılığı, vize, geri iade, yasal zeminin hazırlanması gibi çeşitli bölümlerden oluşan 55 tavsiyeyi içermektedir. Bu grup altında Güneydoğu Avrupa Çalışma Grubu adı altında bir alt çalışma grubu da kurulmuştur.[1063]

4.9.2. Uluslararası Sınır Polisi Konferansları

1997 yılından itibaren ülkemizin katıldığı Uluslararası Sınır Polisi Konferansları Macaristan'da düzenlenmekte, Sekreteryasını, ICMPD (Uluslararası Göç Politikası Geliştirme Merkezi-Bu uluslararası örgütle ülkemiz arasında 2000 yılı Nisan ayında bir işbirliği anlaşması imzalanmıştır) yapmaktadır. Bu grup altında da çeşitli alt gruplar kurulmuş ve dönemler halinde çalışmalar yaparak sonuçlarını Başkanlığa ulaştırmışlardır. En önemli aktivitelerinden birisi, yasadışı göç ve organize suçlar konusunda bilgi değişimi mekanizması tesis etmesi olmuştur. 17 ülke merkeze aylık olarak bilgilerini göndermektedir.[1064]

4.9.3. CIREFI- AB Yasadışı Göç ve Sınır İhlalleri Konusunda Bilgi Değişim Merkezi

CIREFI, kuruluş amacı olarak; yasal göç konusunda etkin olarak çalışan, yasadışı göç ve bunları kolaylaştırıcı uygulamaları etkili bir şekilde engelleyerek,

[1063] http://www.caginpolisi.com.tr/14/20-21.htm
[1064] http://www.caginpolisi.com.tr/14/20-21.htm

sahte belgelerle ülkeye girişi engelleyici tedbir alan, üye ülkeleri, bilgi değişimi konusunda desteklemektir. Ülkemizin 2000 yılından itibaren katıldığı ve 2001 yılından itibaren bilgi değişim sistemine katıldığı bu merkez, AB'ne üye ve aday ülkelerde yasadışı göçün boyutlarını araştırmakta ve tartışmaktadır.[1065]

4.9.4. SECI- İnsan Kaçakçılığı Çalışma Grubu

İnsan Kaçakçılığı Çalışma Grubu (Southeast European Cooperative Initiative - SECI) Güneydoğu Avrupa İşbirliği Girişimi, Güneydoğu Avrupa'ya istikrar kazandırmayı amaçlayan bölgesel bir girişimdir. ABD eski Dışişleri Bakanı Madeline Allbright'ın Danışmanı Büyükelçi Richard Schifter'in çabaları sonucunda 5-6 Aralık 1996 tarihinde Cenevre'de kurulmuştur. Sınır Ötesi Suçlarla Mücadele ve Kaçakçılığın Önlenmesi Kaçakçılık ve Suçla Mücadele Projesi 1999'da Romanya'da oluşturulan bir merkez tarafından yürütülmekte olup, her ülkenin Gümrük Müsteşarlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü`nden iki yetkili bu merkezde görev yapmaktadır. Balkan ülkelerinde ekonomik gelişmeyi ve dış yatırımları engelleyen faktörlerden biri de sınır ötesi suçlarla yeterince ve koordineli bir şekilde mücadele edilememesidir. Romanya'nın ev sahipliğinde ve ABD ile SECI kapsamındaki ülkelerin mali katkılarıyla Bükreş'de kurulan Bölgesel Suç Önleme Merkezi, Interpol ve Europol gibi uluslararası birimlerin desteği ile sınır ötesi suç şebekeleri ile mücadelede etkin bir rol oynamağa başlamıştır.[1066]

4.9.5. İstikrar Paktı- İnsan Ticareti Görev Gücü

11 Aralık 2002 tarihinde Tiran'da düzenlenen, Türkiye'nin de katıldığı İstikrar Paktı Görev Gücü'nün Bakanlar 3. Toplantısı sonunda imza altına alınan

[1065] http://www.caginpolisi.com.tr/14/20-21.htm
[1066] http://www.seciturk.org.tr/

bildirge ile insan ticareti sorununun ağırlıkla yaşandığı Güney Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinde, "insan ticaretine maruz kalan kişilerin statülerinin yasallaştırılması ve insan ticareti mağdurlarının şahitlik etmek istemesi halinde, gerekli yardımın sağlanması ve işlemleri tamamlanıncaya kadar kendilerine geçici ikamet izni düzenlenmesi" hususları taahhüt edilmiştir.[1067] İstikrar Paktı'nın özellikle Balkanlar bölgesinde oluşturduğu bu sistemde, insan kaçakçılığına konu olan özellikle kadın ve çocukların ticaretinin önlenmesi için çeşitli projeler hazırlanmış, yakın planda Balkan ülkelerinde bu projelerin uygulamaya konması öngörülmüştür.[1068]

İstikrar Paktı'nın Merkezi Viyana'da bulunan İnsan Kaçakçılığı konusunda Görev Gücü üç yıllık eylem planını uygulamaya koyacaktır. Bu organın stratejisi, insan kaçakçılarının faaliyetlerine karşı eyleme geçmek ve bu kişilerin kurbanlarına yardım sağlamaktır. Bu yardım eğitim ve mübadele programları, kanunun uygulanmasında işbirliği, kurbanların korunması için programlar ve bu insanların ülkelerine geri dönmelerine ve toplumlarına yeniden entegre olmalarını sağlayacak programlar vasıtasıyla yapılacaktır. Sığınma ve Göçler Girişimi ulusal ve bölgesel programlar geliştirmekte ve Avrupa standartlarına uygun göç politikalarını teşvik edecek bölgesel işbirliğini desteklemektedir.[1069]

Sığınma ve Göçler Girişimi ulusal ve bölgesel programlar geliştirmekte ve Avrupa standartlarına uygun göç politikalarını teşvik edecek bölgesel işbirliğini desteklemektedir. Bu da, İstikrar Paktı'nın Avrupa Birliği'nin İstikrar ve Ortaklık Süreci'ni tamamlamak amacıyla yaptığı çalışmalara bir örnek olarak gösterilebilir.

Güneydoğu Avrupa İstikrar Paktı tarafından düzenlenen çocuk ticaretiyle mücadele konulu uluslararası konferans 24 Mart Çarşamba günü Belgrad'da yapıldı. Katılımcılar Güneydoğu Avrupa ülkeleri arasında daha yakın işbirliğine duyulan ihtiyaç, polis istihbaratı alışverişi ve ulusal mevzuatın Avrupa standartlarıyla uyumlulaştırılması üzerinde fikir birliği sağladı. Konferansın açılışını yapan Sırbistan

[1067] http://www.egm.gov.tr/İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı Sunumları (İLTİCA) ve (GÖÇ)
[1068] http://www.caginpolisi.com.tr/14/20-21.htm
[1069] http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/analysis.html

Polis Bakanı Dragan Jociç, insan kaçakçılığına darbe indirilmesinin yeni Sırp hükümetinin öncelikleri arasında yer aldığını söyledi. Sahip olduğu kanalların uyuşturucu ve silah satışı için de kullanılması nedeniyle bu suç tipinin ülkeye son derece zarar verdiğini belirten Jociç, Sırbistan'ın sorunu çözmek için şimdiden büyük çaba sarf ettiğini de sözlerine ekledi. İstikrar Paktı Kaçakçılık Görev Gücü Başkanı Helga Konrad da, kaçakçılık kurbanı çocuk sayısındaki artışın, yoksul ülkelerin ve organize suç bulunan ülkelerin karakteristik bir özelliği olduğunu ifade etti. Konrad'a göre, tüm dünyada yaklaşık bir milyon çocuk cinsel açıdan sömürülüyor veya zorla çalıştırılıyor. Konrad ayrıca, bu çocukların kesin sayısının, uluslararası bir veritabanı bulunmaması ve bu gibi çocuklar arasındaki yüksek ölüm oranı nedeniyle belirlenemediğini de sözlerine ekledi. Uluslararası toplumun çocuk ticaretiyle mücadelede Sırbistan ve Karadağ hükümetleriyle iyi bir işbirliği içinde olduğunu söyleyen Konrad, tüm Güneydoğu Avrupa hükümetlerini sorunla uğraşacak ulusal çalışma grupları kurmaya çağırdı. Belgrad'daki konferansta Arnavutluk, Makedonya ve Romanya'nın yanı sıra çocuk ticareti sorununun çözülmesiyle uğraşan uluslararası sivil toplum örgütlerinden temsilciler, konuşmacı olarak kürsüde yer aldı. Sivil toplum örgütleri deneyimlerini ortaya koyarak meselenin kaçakçılara karşı koordine bir hareket gerektirecek kadar aciliyet kazandığını belirtti. Örgütler ayrıca, mücadelede tüm bölge ülkeleri ve sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası bağış kuruluşlarının tek yumruk olması gereğini vurguladı.[1070]

[1070] http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2004/03/040326-IGOR- 001

5. GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI, İNSAN TİCRETİ VE FUHUŞ OLGULARI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş konulu bu araştırmanın analizinde, bu üç sömürü türünün mağduru kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmış ve önceden saptanan sorulara yanıtlar aranmıştır.

Görüşme yapılan kişilerden, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş olgularının temsil etme özelliğine sahip olanlar seçilmiştir. Bu seçimde, bu üç olgunun ortalama özelliklerini temsil edenler seçilmeye çalışılmıştır.

Görüşme yapılan kişiler, İstanbul Emniyet Müdürlüğü muhtelif birimlerinde sınır dışı edilmek üzere bekleyen kişiler arasından seçilmiştir. Sınır dışı edilmek üzere polis birimlerinde bekleyen kişilerin seçilme nedeni, bu kişilerin görüşme konularında kaybedecek bir şeylerinin artık kalmaması ve bu nedenle samimi olacaklarının düşünülmesidir. Araştırmacının güvenlik görevlisi olması, görüşülenlerle ilişki kurmayı kolaylaştırmıştır.

Araştırmamız çerçevesinde göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş mağduru 86 kişi ile görüşülmüştür. Bu 86 kişiye ek olarak, kontrol görevlileri ve üç sömürü türü ile ilişkili Türk vatandaşları ile görüşülmüştür. Kontrol görevlileri ve sömürü türleri ile ilişkili Türk vatandaşlarından elde edilen veriler, istatistikî değerlendirme içine alınmamış, istatistikî değerlendirmenin yorumlanmasında kullanılmıştır.

5.1. Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti ve Fuhuş Mağdurlarının Kişisel Özellikleri

Geçtiğimiz ve içinde bulunduğumuz yüzyılı etkileyen en önemli faktörlerden birinin göç olduğu kabul edilmektedir.[1071] Küresel değişimi, insanları kitlesel halde sınır aşan mesafelere taşıyan göç olgusunu dikkate almadan açıklamak mümkün değildir. Araştırmamız, göç olgusu içeriğinde insan ticareti ve bu ticaretin en çirkin biçimlerinden birisi olan cinsel sömürü merkezli yürütülmüştür.

Araştırmamıza konu olan üç sömürü türüne tek kişide rastlamak mümkündür, yani bir kişi hem göçmen kaçakçılığı, hem insan ticareti ve fuhuş mağduru olabilir. Doğal olarak, bu üç sömürü türünün farklı mağdurları da ortaya çıkacaktır. Burada her üç sömürü türü mağdurlarının kişisel özellikleri analiz edilecek ve karşılaştırılmaya çalışılacaktır.

Tablo 1: **Araştırmaya Katılanların Ülkelere Dağılımı**

Ülke	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Özbekistan	14	16,3	16,3	16,3
Türkmenistan	28	32,6	32,6	48,8
Moldova	6	7,0	7,0	55,8
Brezilya	1	1,2	1,2	57,0
Somali	3	3,5	3,5	60,5
Beyaz Rusya	3	3,5	3,5	64,0
Kırgızistan	5	5,8	5,8	69,8
Azerbaycan	5	5,8	5,8	75,6
Rusya	3	3,5	3,5	79,1
Afganistan	3	3,5	3,5	82,6
Ukrayna	5	5,8	5,8	88,4
Irak	2	2,3	2,3	90,7
Burma	1	1,2	1,2	91,9
Ermenistan	1	1,2	1,2	93,0
Kazakistan	1	1,2	1,2	94,2
Bangladeş	4	4,7	4,7	98,8
Gürcistan	1	1,2	1,2	100,0
Genel Toplam	86	100,0	100,0	

[1071] Castles, Miller, **a.g.e.,** s.7

Araştırma çerçevesinde görüşülen kişiler 17 ülke vatandaşıdır. Bu ülkeler, Brezilya, Somali, Burma, Bangladeş, Afganistan gibi mesafe olarak uzak ülkelerden, Moldova, Ukrayna, Beyaz Rusya, Rusya, gibi görece yakın dağılan Sovyet Bloğu ülkelerine kadar çeşitlilik göstermektedir. Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Kazakistan gibi kan bağı ile bağlı olduğumuz ülke vatandaşları yanında, Gürcistan, Ermenistan, Irak gibi komşu devletlerin vatandaşları da görüşme yapılan kişiler arasına katılmıştır.

Araştırmaya katılanların % 67,4'ü kadın, 32,6'sı erkektir. Göç olgusunda Sovyet Bloğunun dağılımından sonra görülen kadınlaşma, araştırmada görüşülen kişilerin oranına da yansımıştır.

Tablo 2: **Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Dağılımı**

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Kadın	58	67,4	67,4	67,4
Erkek	28	32,6	32,6	100,0
Genel Toplam	86	100,0	100,0	

Araştırmada görüşülen kişiler, görece genç insanlardan oluşmaktadır. Görüşülen kişilerin % 48,8'i 18–30 yaş aralığındadır. % 43'ü ise 31–40 yaşlarındadır. 40 yaşını aşmış 7 kişi ile görüşülmüştür.

Tablo 3: **Araştırmaya Katılanların Yaş Dağılımı**

Yas	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
18-30	42	48,8	48,8	48,8
31-40	37	43,0	43,0	91,9
40+	7	8,1	8,1	100,0
Genel Toplam	86	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 86 kişiden 41'i ilkokul mezunudur. %20,9'u üniversite bitirmiş, % 24,1'i ise meslek okulu ve lise bitirmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeyleri orta öğretim ve altındadır, ancak 18 kişi üniversite eğitimi görmüştür.

Tablo 4: **Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumları**

Öğrenim	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
İlkokul	41	47,7	47,7	47,7
Meslek okulu	11	12,8	12,8	60,5
Lise	8	9,3	9,3	69,8
Üniversite	18	20,9	20,9	90,7
Okur-yazar değil	8	9,3	9,3	100,0
Genel Toplam	86	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 84 kişi ebeveynleri ile ilgili sorularımıza yanıt vermiştir. İki kişi bu yöndeki sorularımızı yanıtsız bırakmıştır. Bunlardan % 43'ünün anne-babası birlikte yaşamakta, % 32,5'inin ebeveynlerinden birisi vefat etmiş ya da ayrı yaşamaktadır. 19 kişinin ise anne-babası bulunmamaktadır.

Tablo 5: **Araştırmaya Katılanların Ebeveyn Durumu**

	Ebeveyn Durumu	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Anne-baba birlikte	37	43,0	44,0	44,0
	Ebeveyn. birisi vefat etmiş	21	24,4	25,0	69,0
	Ebeveynler ayrı yaşıyor	7	8,1	8,3	77,4
	Ebeveyn yok	19	22,1	22,6	100,0
	Toplam	84	97,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	2	2,3		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılan iki kişi kardeşleri ile ilgili bilgi vermek istememiştir. Bilgi veren 84 kişiden % 29,1'i dört ve daha üstü kardeş sahibidir. Araştırmaya katılanların % 35,7'sinin kardeşi yoktur.

Tablo 6: **Araştırmaya Katılanların Kardeş Sayıları**

	Kardeş Sayısı	**Kişi Sayısı**	**Oran %**	**Geçerli %**	**Kümülâtif %**
Geçerli Değer	Yok	30	34,9	35,7	35,7
	1	12	14,0	14,3	50,0
	2	6	7,0	7,1	57,1
	3	11	12,8	13,1	70,2
	4+	25	29,1	29,8	100,0
	Toplam	84	97,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	2	2,3		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılanların % 36'sı bekârdır. %23,3'e denk gelen 20 kişi ise boşanmış ya da eşleri vefat etmiştir. Araştırmaya katılan 30 kişi evlidir. 5 kişi ise karşı cinsten arkadaşları ile birlikte yaşamaktadır.

Tablo 7: **Araştırmaya Katılanların Medeni Halleri**

Medeni Hal	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Bekâr	31	36,0	36,0	36,0
Evli	30	34,9	34,9	70,9
Dul	20	23,3	23,3	94,2
Birlikte yaşıyor	5	5,8	5,8	100,0
Genel Toplam	86	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan 53 kişi çocukları ile ilgili soruları yanıtlamıştır. 31 kişi bekâr olduğuna göre, iki kişi çocukları ile ilgili bilgi vermemiştir. Araştırmaya katılan evlilerden 10,5'i ise henüz çocuk sahibi değildir. 22 kişinin tek çocuğu bulunmaktadır ki, bu çocuğu olanlar arasında % 41,5'e denk düşmektedir.

Tablo 8: **Araştırmaya Katılanların Çocuk Sayısı**

Çocuk Sayısı		Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Yok	9	10,5	17,0	17,0
	1	22	25,6	41,5	58,5
	2	13	15,1	24,5	83,0
	3	4	4,7	7,5	90,6
	4+	5	5,8	9,4	100,0
	Toplam	53	61,6	100,0	
Sistem	Kayıpları	33	38,4		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılan iki kişi dışındakiler, ülkelerinde çalıştıkları iş/işlere ait bilgiler vermişlerdir. % 13,1'i herhangi bir iş yapmamış, % 10,7'si ise ev kadınıdır. Ticaret yaptıklarını söyleyenler % 9,5'a varmaktadır. Öğretmen, sağlık hizmetlisi gibi meslekler genelin % 13,2'sini oluşturmaktadır.

Tablo 9: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri**

	Ülkesinde Mesleği	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	İşsiz	11	12,8	13,1	13,1
	İşçi	11	12,8	13,1	26,2
	Ticaret Yapıyor	8	9,3	9,5	35,7
	Öğretmen	3	3,5	3,6	39,3
	Doktor	4	4,7	4,8	44,0
	Hemşire	4	4,7	4,8	48,8
	Ev kadını	9	10,5	10,7	59,5
	Diğer Meslekler	34	39,5	40,5	100,0
	Toplam	84	97,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	2	2,3		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılan 14 kişi ülkesinde geliri hakkında bilgi vermemiştir. Bilgi veren 72 kişinin % 58,3'ü 100 dolar ve altında gelir sahibidir. Araştırmaya katılan % 22,1 kişi 100–200 dolar aralığında bir gelir sahibiyken, ancak 3 kişi 400 dolardan fazla gelir elde etmiştir. Araştırma, mağdurların düşük gelir grubu içerisinde yer aldıklarını göstermektedir. Ülkelerindeki gelir düzeyleri hakkında bilgi verenlerin % 70,9'u 200 dolar ve altında aylık gelir sahibidirler.

Tablo 10: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Gelir Düzeyleri**

	Ülkesinde Geliri	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	100 $ & (-)	42	48,8	58,3	58,3
	100-200 $	19	22,1	26,4	84,7
	200-400 $	8	9,3	11,1	95,8
	400 $ & (+)	3	3,5	4,2	100,0
	Toplam	72	83,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	14	16,3		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmamıza katılanların % 14'ü göçmen kaçakçılığı mağduruyken, % 31,4'ü gönüllü olarak Türkiye'de göçmenliği tercih etmiştir. Deneklerin % 40,7'si insan ticareti mağduruyken, % 47,7'i fuhşa sürüklenmiştir. Denekler arasında, birden fazla mağduriyet yaşayan kişiler bulunmaktadır, örneğin insan ticareti mağduru olan bir kişi daha sonra cinsel sömürüye uğramaktadır.

Tablo 11: **Araştırmaya Katılanların Uğradıkları Sömürü Türü**

Sömürü Türü	Kişi Sayısı	Oran %
Göçmen Kaçakçılığı	12	14,0
Gönüllü göçmen	27	31,4
İnsan ticareti[1072]	28	32,6
Fuhuş	41	47,7
Genel Toplam	86	100,0

Göçmen kaçakçıları, mağdurlarının çaresizliğinden yararlanmakta, onların sınır aşma isteklerini sömürmektedirler. Geçici ya da kalıcı olarak göçmenliği seçenler, kaçakçıların kendilerini sömürmeleri konusunda gönüllü olmakta, bu iş için piyasası belli bir ücreti ödeyerek, sınır aşmanın yaşamsal tehlikeleri içeren risklerini üstlenmektedirler. Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının tamamı gönüllü olarak kaçakçıların sömürüsüne araç olmuşlardır. Doğup büyüdükleri ülkelerde ekonomik ve siyasal istikrarın bulunmadığı, bu nedenle yaşamsal risklerinin göze alarak sınırları aşan göçmen kaçakçılığı mağdurları, ücret dâhil her türlü sömürüye "gönüllü" razı olarak, hedeflerine kavuşmaya çalışmaktadırlar.

Tablo 12: **Araştırmaya Katılan Göçmen Kaçakçılığı Mağdurları**

	Göçmen Kaçakçılığı	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Gönüllü	12	14,0	100,0	100,0
Sistem	Kayıpları	74	86,0		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılanların % 31,4'ü Türkiye'de uzun süreli geçici ya da kalıcı göçmenliği tercih etmiştir. Bunlar herhangi bir sömürünün mağduru olmuşken, ülkemizde yaşamak üzere girişimlerde bulunmuşlarıdır. Bunların % 55,6'sı yasal olmayan yollarla göçmenliklerini sürdürürken, % 18,5'i evlenme, % 18,5'i ise erkek arkadaşları ile birlikte yaşayarak ülkemizde kalmaya devam etmişlerdir. Araştırma yapılan ülkelerden, Türkmenistan, Moldova, Beyaz Rusya, Azerbaycan, Rusya vatandaşları ülkemize yerleşmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Bu ülkelerde dağılan Sovyet Bloğu ülkeleri olup, Türkmenistan ve Azerbaycan ile kan bağımız vardır.

[1072] İnsan ticareti sömürüsündeki % 32,6 oranı, mağdurlar birden fazla kez aynı sömürüye uğradıklarından, bundan sonra % 40,7 şeklinde kullanılacaktır.

Tablo 13:
Araştırmaya Katılanlardan Türkiye'de Göçmen Olarak Yerleşmek İsteyenler

	Gönüllü Göçmenlik	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Evlilik	5	5,8	18,5	18,5
	Birlikte Yasama	5	5,8	18,5	37,0
	Diğ. Yasal Oturum Olanakları	2	2,3	7,4	44,4
	Yasal Sınırlar Dışı	15	17,4	55,6	100,0
	Toplam	27	31,4	100,0	
Sistem	Kayıpları	59	68,6		
Genel Toplam		86	100,0		

Deneklerin % 40,7'si insan ticareti mağdurudur. Bunların % 80'i gönüllü olarak bu sömürüye alet olurken, % 20'si ikna edilmiş, hilelerle kandırılmış ya da çaresizliklerinden istifade edilmiştir. Göçmen kaçakçıları gibi insan tacirleri de, sömürülmeye istekli, ajans ücretleri gibi bedelleri ödemeye hazır insan kaynağını sömürmekte, gerektiğinde yasal sınırları aşma riskini göğüsleyen kişilere hizmet etmektedir. İnsan ticareti de mağdurun gönüllülüğü üzerinde sömürüsünü temellendirmektedir. Araştırmaya katılan ülkelerden Brezilya, Bangladeş, Özbekistan, Türkmenistan, Moldova, Beyaz Rusya, Kırgızistan, Ukrayna, Gürcistan vatandaşları insan ticareti mağdurları olmuşlardır. Brezilya dışında tüm ülkeler dağılan Sovyet Bloğu ülkeleridir, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan vatandaşları ülkemizle kan bağı taşımakta, Gürcistan ile sınır komşuluğumuz bulunmaktadır.

Tablo 14: **Araştırmaya Katılan İnsan Ticareti Mağdurları**

	İnsan ticareti	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Gönüllü	28	32,6	80,0	80,0
	İkna, Hile, Çaresiz. Yararlan.	7	8,1	20,0	100,0
	Toplam	35	40,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	51	59,3		
Genel Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılanların % 47,7'si cinsel sömürü mağdurudur. Bunların % 75,6'sı, kendilerinden istenilen hizmetin ne olduğunu bilerek, isteyerek, sömürüye alet olmuşlar, fahişeliğe profesyonel bir meslek olarak yaklaşmışlardır. Fuhşa

sürüklenenlerin % 17,1'i baskı, zor ve şiddet altında bu hizmeti yapmaya başlamışlardır.

Tablo 15: **Araştırmaya Katılan Cinsel Sömürü Mağdurları**

	Fuhuş	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Gönüllü	31	36,0	75,6	75,6
	İkna, Hile, Çaresiz. Yarar.	3	3,5	7,3	82,9
	Baskı, zor, şiddet	7	8,1	17,1	100,0
	Toplam	41	47,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	45	52,3		
Genel Toplam		86	100,0		

5.2. Göçmen Kaçakçılığı Mağdurları ve Gönüllü Göçmenlerin Kişisel Özellikleri

Araştırmamıza katılan 86 kişinin % 14'ü göçmen kaçakçılığı mağduru[1073], % 31,4'ü ise Türkiye'de yaşamlarına devam etmek için gayret gösteren kişilerdir[1074].

Göçmen kaçakçılığı, araştırma yapılan 17 ülkeden Somali, Burma, Bangladeş, Afganistan, Azerbaycan, Irak, Ermenistan vatandaşlarında görülmüştür. Bu ülkelerin ortak özelliğinin, siyasal istikrarsızlık ve demokratik hukuk devleti düzeninden yoksunluk olduğu söylenebilir. Azerbaycan ve Ermenistan dışında diğer ülkelerde dinsel ayrışmaların derinliği dikkat çekicidir. Azerbaycan ve Ermenistan da ise, siyasal sistemle birlikte ekonomik istikrar sorunları sürmektedir. Azerbaycan, Irak, Ermenistan ülkemize komşudur. Afganistan ile tarihten günümüze hep olumlu ilişkiler sürdürülmeye çalışılmış, her iki ülke vatandaşlarını yakınlaştıran bağlar

[1073] **Görüşme 13**; **Görüşme 14**; **Görüşme 36**; **Görüşme 39**; **Görüşme 50**; **Görüşme 51**; **Görüşme 52**; **Görüşme 53**; **Görüşme 55**; **Görüşme 57**; **Görüşme 61**; **Görüşme 62**

[1074] **Görüşme 6**; **Görüşme 17**; **Görüşme 19**; **Görüşme 20**; **Görüşme 21**; **Görüşme 22**; **Görüşme 23**; **Görüşme 24**; **Görüşme 25**; **Görüşme 35**; **Görüşme 48**; **Görüşme 58**; **Görüşme 74**; **Görüşme 82**; **Görüşme 84**

oluşturulmuş ve korunmuştur. Görüşme yapılan Somali, Burma, Bangladeş, Afganistan, Irak, Ermenistan kökenlilerin tamamı göçmen kaçakçılığı mağdurudur. Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 33,3'ü Bangladeşli, % 25'i Somali, % 25'i Afganistanlıdır.

Araştırmaya katılanların % 31,4'ü gönüllü olarak Türkiye'ye yerleşmek için girişimlerde bulunmuştur. Türkmenistan kökenlilerin % 40,7'si, Azerbaycanlıların % 14,8'i, Ukraynalıların % 11,1 ülkemizde yaşamak üzere girişimlerde bulunmuştur. Bu ülkeler dışında, Özbekistan, Moldova, Beyaz Rusya, Rusya, Irak ve Ermenistan kökenliler Türkiye'de uzun süreli ya da kalıcı yerleşim için gayret göstermişlerdir.

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 91,7'si erkektir. Gönüllü göçmenlerin ise % 63'ü kadın, % 37'si erkektir. Araştırmamıza katılan kişiler ölçeğinde göçmen kaçakçılığı mağdurlarının tamamına yakın bir bölümünün erkek olduğu, gönüllü göçmenlikte ise, kadın oranının yarının üzerinde olduğu gözlenmektedir. Evlilik ve birlikte yaşama yoluyla ülkemizde kalanların tamamına yakını kadındır, yasal sınırları aşarak ülkemize yerleşmeye çalışanların cinsiyet ayrımında ise eşite yakın bir oranlama gözlenmektedir.[1075]

Göçmen kaçakçılığı mağdurları 18–40 yaş aralığında eşit ağırlıkta yer almışlardır. Gönüllü göçmenlerin ise, % 40,7'si 18–30, % 48,1'i 31–40, % 11,1'i 40 yaşın üzerindedir. Gönüllü göçmenlikte, evlilik ve birlikte yaşama 40 yaşın altında görülürken, yasal sınırlar dışında ülkemize yerleşme girişimi de bu yaş grubunda oransal çoğunlukta gözlenmiştir.

[1075] **Görüşme 6:** G6, Türkiye'ye öğrenci statüsünde gelmiştir. Sınavlarını veremeyince, çalışmaya başlamış ve emek sömürüsüne uğramıştır. **Görüşme 74**: Moldova vatandaşı, 1957 doğumlu, bir bayan olan G74 ülkemize ilk kez 1990 yılında gelmiş ve 1994'ten sonra aralar vermesine rağmen sürekliliğe dönüşen şekilde yerleşmiştir. Birlikte yaşadığı Burundili kaçak göçmen erkek ile 1996'dan bu yana beraberdir.

Grafik 1: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ülkelere Göre Dağılımı**

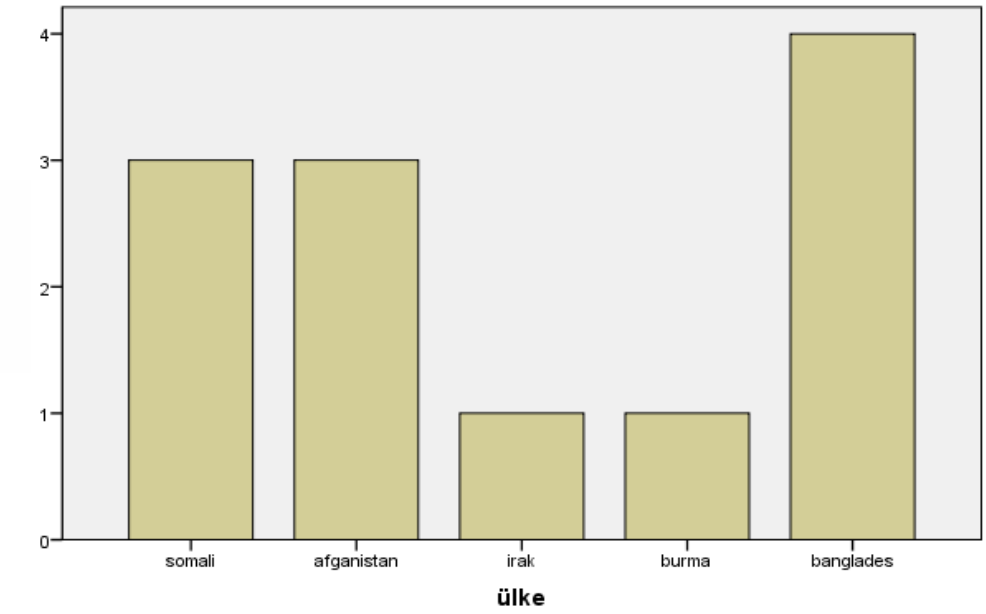

Grafik 2:
Türkiye'ye Göçmen Olarak Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelere Göre Dağılımı

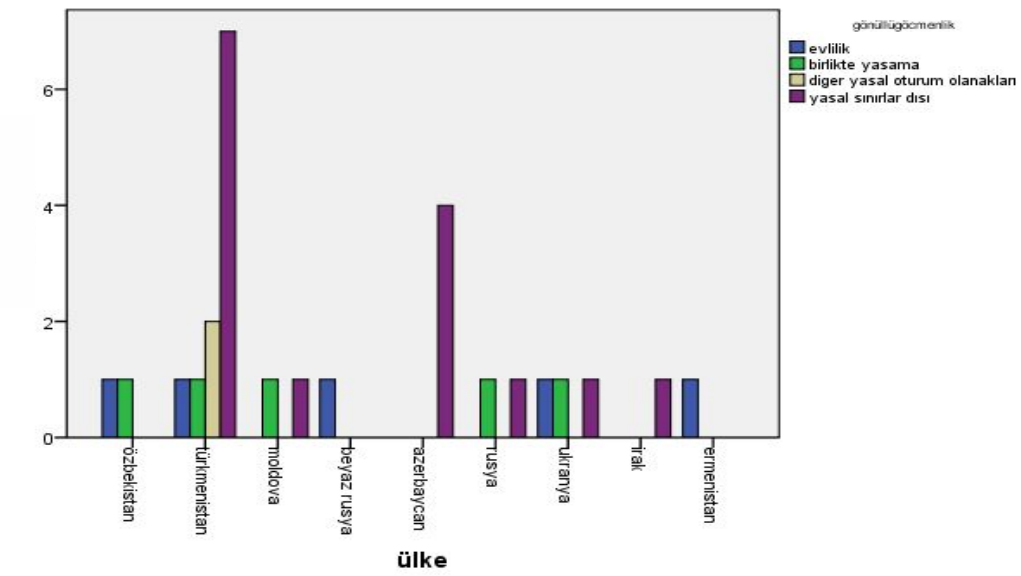

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 58,3'ü okur-yazar değil[1076], % 25'i ise ilkokul mezunudur.[1077] Gönüllü göçmenlerin ise % 44,4'ü ilkokul, % 22,2'si lise ve % 22,2'si üniversite mezunudur. Araştırma kapsamında, kaçakçılık mağdurluğu ile eğitim arasında doğrusal bir ilişki kurulabilmektedir. Deneklerin % 80,3 ü okur-yazar değil ya da en fazla ilkokul mezunudur. Gönüllü göçmenlikte de, % 44,4 oranında ilkokul düzeyinde düşük eğitim dikkat çekicidir. Gönüllü göçmenler arasında evlilik yolunu seçenlerin % 60'ı lise, birlikte yaşamayı tercih edenlerin % 60'ı üniversite eğitimi almışken, yasal sınırlar dışında yerleşim olanaklarına başvuranlar % 66,7'dir. Gönüllü göçmenlikte % 22,2 olan lise ve üniversite mezunları, göçmenin hedef ülkede girdiği sosyal çevreye kendisini kabul ettirmesi ve eğitimden kaynaklanan hızlı bütünleşme eğilimi ile açıklanmalıdır. Alt eğitim düzeyi gruplarında ise yasal sınırların aşılmaya çalışıldığı gözlenmektedir.

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 41,7'sinin anne-babası bulunmamakta, % 25'inin ise ebeveynlerinden birisi vefat etmiştir. Kaçakçılık mağdurlarının % 41,7'sinin kardeşi bulunmazken, % 41,7'si dört ve üzerinde kardeş sahibidir. Gönüllü göçmenlerin ise % 52'sinin anne-babası birlikte yaşamakta, % 24'ünün ebeveyni bulunmamakta, % 16'sının ise ebeveynlerinden birisi vefat etmiş gözükmektedir. Gönüllü göçmenlerin % 36'sı 1, % 16'sı 4 ve üzeri kardeş sahibidir, % 24'ünün kardeşi bulunmamaktadır. Anne-babanın olmaması ya da birisinin eksikliği ile göçmen kaçakçılığı mağduru olmak arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. Gönüllü göçmenlerde ailevi sorumluluk duygusunun göç davranışı üzerinde etkileri olmalıdır.

[1076] **Görüşme 62**: G62, 1990 yılında henüz bebekken, ailesi ile birlikte Afganistan'dan göç etmiştir. Türkiye'de büyümüştür ve okuma yazması yoktur. 2006 yılında beş Türk arkadaşı ile beraber bıçaklı gasp suçuna karışmış, iki buçuk sene cezaevinde yatmış ve sınır dışı edilmek üzere, Yabancılar Şube Müdürlüğüne teslim edilmiştir.

[1077] **Görüşme 57**: G57 üniversite mezunudur, yüksek eğitimini Malta'da görmüştür. Eğitiminden sonra Malta'dan Libya'ya deniz yoluyla kaçak olarak girmiştir. 1000 dolar karşılığında küçük bir botta 17 kişi Tripoli'ye inmişler ve buradan 50 dolar karşılığı otobüsle Bingazi'ye geçiyorlar. 50 kişi birikince tekrar Tripoli'ye getiriliyorlar ve Türkiye'ye gelmek üzere bir gemiye 700 dolar karşılığında bindiriliyorlar. İzmir açıklarında küçük botlarla kıyıya getirilip, minibüslerle otogara getirilip, yedişer kişilik gruplar halinde otobüslere bindirilip İstanbul'a gönderiliyorlar. İstanbul'da Topkapı'da bir otele yerleşip, Taksim ve Şişli bölgesindeki Afrika kökenlilerin yardımıyla Karaköy'de işçiliğe başlıyor. Sonra ticarete atılıyor. Bir Türk kızla nişan yapıyor, nişanlısının bir kavgalarından sonra ihbar etmesi üzerine yakalanıyor. G57, Afrika kökenli kadın göçmenlerin fuhşa kaymama nedenini sıkı sosyal kontrole bağlıyor, kendi çevresinde kadının sigara içmesi bile kabul edilemez, sigara içen bir kadının evlenemeyeceğini anlatıyor.

Tablo 16: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Cinsiyete Göre Dağılımı**

			Cinsiyet		
			Kadın	Erkek	Toplam
Göçmen Kaçaklığı Mağdurları	Gönüllü	Kişi Sayısı	1	11	12
		Göç. Kaçak. içinde %	8,3%	91,7%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	8,3%	91,7%	100,0%

Tablo 17: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı**

			Cinsiyet		
			Kadın	Erkek	Toplam
Gönüllü Göçmenlik	Evlilik	Kişi Sayısı	4	1	5
		Gönüllü göçmenlik içinde %	80,0%	20,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	23,5%	10,0%	18,5%
		Toplam %	14,8%	3,7%	18,5%
	Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	5	0	5
		Gönüllü Göçmenlik içinde %	100,0%	,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	29,4%	,0%	18,5%
		Toplam %	18,5%	,0%	18,5%
	Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	1	1	2
		Gönüllü göçmenlik içinde %	50,0%	50,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	5,9%	10,0%	7,4%
		Toplam %	3,7%	3,7%	7,4%
	Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	7	8	15
		Gönüllü göçmenlik içinde %	46,7%	53,3%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	41,2%	80,0%	55,6%
		Toplam %	25,9%	29,6%	55,6%
	Toplam	Kişi Sayısı	17	10	27
		Gönüllü göçmenlik içinde %	63,0%	37,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	63,0%	37,0%	100,0%

Tablo 18: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Yaş Dağılımı**

			Yas		
			18–30	31–40	Toplam
Göçmen Kaçakçılığı Mağdurları	Gönüllü	Kişi Sayısı	6	6	12
		Göç. Kaçak. içinde %	50,0%	50,0%	100,0%
		Yaş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	50,0%	50,0%	100,0%

Tablo 19: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Yaş Dağılımı**

		Yas			
Gönüllü	Göçmenlik	18-30	31-40	40+	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	3	2	0	5
	Gönüllü Göçmenlik içinde %	60,0%	40,0%	,0%	100,0%
	Yaş içinde %	27,3%	15,4%	,0%	18,5%
	Toplam %	11,1%	7,4%	,0%	18,5%
Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	2	3	0	5
	Gönüllü Göçmenlik içinde %	40,0%	60,0%	,0%	100,0%
	Yaş içinde %	18,2%	23,1%	,0%	18,5%
	Toplam %	7,4%	11,1%	,0%	18,5%
Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	1	1	0	2
	Gönüllü Göçmenlik içinde %	50,0%	50,0%	,0%	100,0%
	Yaş içinde %	9,1%	7,7%	,0%	7,4%
	Toplam %	3,7%	3,7%	,0%	7,4%
Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	5	7	3	15
	Gönüllü Göçmenlik içinde %	33,3%	46,7%	20,0%	100,0%
	Yaş içinde %	45,5%	53,8%	100,0%	55,6%
	Toplam %	18,5%	25,9%	11,1%	55,6%
Toplam	Kişi Sayısı	11	13	3	27
	Gönüllü Göçmenlik içinde %	40,7%	48,1%	11,1%	100,0%
	Yaş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	40,7%	48,1%	11,1%	100,0%

Tablo 20: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Eğitim Düzeyi**

Göçmen	Kaçakçılığı	Öğrenim				
		İlkokul	Lise	Üniversite	Okur-yazar değil	Toplam
Gönüllü	Kişi Sayısı	3	1	1	7	12
	Göç. Kaçak. içinde %	25,0%	8,3%	8,3%	58,3%	100,0%
	Öğrenim içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	25,0%	8,3%	8,3%	58,3%	100,0%

Tablo 21: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Eğitim Düzeyi**

	Gönüllü Göçmenlik	Öğrenim				
		İlkokul	Meslek okulu	Lise	Üniversite	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	0	1	3	1	5
	Gönül. Göçm. İçinde %	,0%	20,0%	60,0%	20,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	,0%	33,3%	50,0%	16,7%	18,5%
	Toplam %	,0%	3,7%	11,1%	3,7%	18,5%
Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	1	1	0	3	5
	Gönül. Göçm. İçinde %	20,0%	20,0%	,0%	60,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	8,3%	33,3%	,0%	50,0%	18,5%
	Toplam %	3,7%	3,7%	,0%	11,1%	18,5%
Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	1	0	1	0	2
	Gönül. Göçm. İçinde %	50,0%	,0%	50,0%	,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	8,3%	,0%	16,7%	,0%	7,4%
	Toplam %	3,7%	,0%	3,7%	,0%	7,4%
Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	10	1	2	2	15
	Gönül. Göçm. İçinde %	66,7%	6,7%	13,3%	13,3%	100,0%
	Öğrenim içinde %	83,3%	33,3%	33,3%	33,3%	55,6%
	Toplam %	37,0%	3,7%	7,4%	7,4%	55,6%
Toplam	Kişi Sayısı	12	3	6	6	27
	Gönül. Göçm. İçinde %	44,4%	11,1%	22,2%	22,2%	100,0%
	Öğrenim içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	44,4%	11,1%	22,2%	22,2%	100,0%

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 66,7'si bekârdır. Gönüllü göçmenlerin ise % 44,4'ü evli, % 22,2'si duldur. Medeni hal yanında, kaçakçılık mağdurlarının % 50'si 2, % 25'i 1 çocuk sahibidir, % 25'inin ise çocuğu bulunmamaktadır. Gönüllü göçmenlerin ise % 80'i çocuk sahibidir, % 45'inin tek çocuğu vardır. Gönüllü göçmenlerde, evlilik ve birlikte yaşama oranları, ülkemizde yaygın ikinci eş olma pozisyonunun kabul edilmesinin etkisi ile birlikte düşünülmelidir. Kaçak göç için çocuk sahibi olmak engelleyici bir değişken olarak görülmemektedir. Gönüllü göçmenlikte ise teşvik edici bir oranı temsil etmektedir. Bunda, göçmenlerin memleketlerinde bakmak zorunda oldukları ve ülkemizde sahip oldukları çocukların teşvik edici etkileri olmalıdır.

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 50'si kendi ülkesinde işçi, % 30'u muhtelif meslekleri icra etmekte, % 20'si ise işsizdir. Ülkesinde ticaret yapan, öğretmenlik, sağlık personelliği gibi meslek sahipleri arasında kaçakçılık mağduru bulunmamaktadır. Gönüllü göçmenlerin, % 40,7'si gibi önemli bir bölümü muhtelif meslekler icra etmekte, % 18,5'i işsiz, % 11,1'i işçidir. Gönüllü göçmenler arasında öğretmen, sağlık personeli gibi meslekler yanında ticaret yapanlar vardır. Göçmen kaçakçılığı ile meslek sahibi olmak arasında doğrusal bir ilişki gözlenmektedir. Göçmen kaçakçılığı mağdurları ülkelerinde, sabit gelir getirecek, uzmanlık gerektiren mesleklere sahip değillerdir. Türkiye'ye yerleşmek isteyenlerde ise ters bir ilişki mevcuttur. Göçmen olarak Türkiye'ye yerleşmek isteyenler arasında öğretmenlik, doktorluk gibi uzmanlık gerektirecek meslekleri icra edenler vardır. Bu durum Türkiye'ye yerleşmek isteyenlerin, evlilik, birlikte yaşama vb. yöntemleri kullanmaları ile birlikte düşünülmelidir. Uzmanlık gerektiren meslek sahiplerinin ülkemizde çabuk kabul görmeleri, eğitimli, yüksek sosyal statülü kadınlarla birlikte olmanın Türk erkek egosunda yarattığı tatmin duygusu yanında, bu kadınların toplum içinde kabul edilmelerinin etkisi olmalıdır. Türk erkekler, saygın meslek sahibi göçmen kadınlarla birlikteliklerini toplumsal çevrelerine benimsetmekte güçlük çekmemekte, bu kadınlar, toplumsal algıdaki olumsuz imajlarına rağmen kabul görmektedirler.

Tablo 22: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ebeveynlerinin Durumu**

Göçmen Kaçakçılığı		Ebeveyn durumu			
		Anne-baba birlikte	Ebeveynlerden birisi vefat etmiş	Ebeveyn yok	Toplam
Gönüllü	Kişi Sayısı	4	3	5	12
	Göçmen Kaçak. İçinde %	33,3%	25,0%	41,7%	100,0%
	Ebeveyn Durumu içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	33,3%	25,0%	41,7%	100,0%

Tablo 23: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ebeveynlerinin Durumu**

Gönüllü	Göçmenlik	Ebeveyn Durumu				
		Anne-baba Birlikte	Ebev. Birisi Vefat Etmiş	Ebev. Ayrı Yaşıyor	Ebev. Yok	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	1	2	2	0	5
	Gön. Göç. iç. %	20,0%	40,0%	40,0%	,0%	100,0%
	Eb. D. İçi. %	7,7%	50,0%	100,0%	,0%	20,0%
	Toplam %	4,0%	8,0%	8,0%	,0%	20,0%
Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	4	0	0	0	4
	Gö. Gö. iç. %	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Eb. D. İçi. %	30,8%	,0%	,0%	,0%	16,0%
	Toplam %	16,0%	,0%	,0%	,0%	16,0%
Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	1	0	0	1	2
	Gö. Gö. iç. %	50,0%	,0%	,0%	50,0%	100,0%
	Eb. D. İçi. %	7,7%	,0%	,0%	16,7%	8,0%
	Toplam %	4,0%	,0%	,0%	4,0%	8,0%
Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	7	2	0	5	14
	Gö. Gö. iç. %	50,0%	14,3%	,0%	35,7%	100,0%
	Eb. D. İçi. %	53,8%	50,0%	,0%	83,3%	56,0%
	Toplam %	28,0%	8,0%	,0%	20,0%	56,0%
Toplam	Kişi Sayısı	13	4	2	6	25
	Gö. Gö.iç. %	52,0%	16,0%	8,0%	24,0%	100,0%
	Eb. D. İçi. %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	52,0%	16,0%	8,0%	24,0%	100,0%

Tablo 24: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Kardeş Sayısı**

Göçmen Kaçakçılığı		Kardeş Sayısı				
		Yok	2	3	4+	Total
Gönüllü	Kişi Sayısı	5	1	1	5	12
	Göç. Kaç. İçinde %	41,7%	8,3%	8,3%	41,7%	100,0%
	Kardeş Sayısı içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	41,7%	8,3%	8,3%	41,7%	100,0%

Tablo 25: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Kardeş Sayısı**

Gönüllü	Göçmenlik	Kardeş Sayısı					
		yok	1	2	3	4+	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	2	2	0	0	1	5
	Gön. Göç. iç. %	40,0%	40,0%	,0%	,0%	20,0%	100,0%
	Kar. Say. iç %	33,3%	22,2%	,0%	,0%	25,0%	20,0%
	Toplam %	8,0%	8,0%	,0%	,0%	4,0%	20,0%
Birlikte yasama	Kişi Sayısı	1	1	0	0	2	4
	Gön. Göç. iç. %	25,0%	25,0%	,0%	,0%	50,0%	100,0%
	Kar. Say. iç %	16,7%	11,1%	,0%	,0%	50,0%	16,0%
	Toplam %	4,0%	4,0%	,0%	,0%	8,0%	16,0%
Diğer yasal oturum olanakları	Kişi Sayısı	1	1	0	0	0	2
	Gön. Göç. iç. %	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Kar. Say. iç %	16,7%	11,1%	,0%	,0%	,0%	8,0%
	Toplam %	4,0%	4,0%	,0%	,0%	,0%	8,0%
Yasal sınırlar dışı	Kişi Sayısı	2	5	3	3	1	14
	Gön. Göç. iç. %	14,3%	35,7%	21,4%	21,4%	7,1%	100,0%
	Kar. Say. iç %	33,3%	55,6%	100,0%	100,0%	25,0%	56,0%
	Toplam %	8,0%	20,0%	12,0%	12,0%	4,0%	56,0%
Toplam	Kişi Sayısı	6	9	3	3	4	25
	Gön. Göç. iç. %	24,0%	36,0%	12,0%	12,0%	16,0%	100,0%
	Kar. Say. iç %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	24,0%	36,0%	12,0%	12,0%	16,0%	100,0%

Tablo 26: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Medeni Halleri**

			Medeni Hal		
			Bekâr	Evli	Toplam
Göçmen Kaçakçılığı	Gönüllü	Kişi Sayısı	8	4	12
		Göçm. Kaç. İçinde %	66,7%	33,3%	100,0%
		Medeni Hal içinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	66,7%	33,3%	100,0%

Tablo 27: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Medeni Halleri**

		Medeni Hal				
Gönüllü	**Göçmenlik**	Bekâr	Evli	Dul	Birlikte yaşıyor	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	0	5	0	0	5
	Gön. Göçm. içi. %	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Medeni Hal içinde %	,0%	41,7%	,0%	,0%	18,5%
	Toplam %	,0%	18,5%	,0%	,0%	18,5%
Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	0	0	3	2	5
	Gön. Göçm. içi. %	,0%	,0%	60,0%	40,0%	100,0%
	Medeni Hal içinde %	,0%	,0%	50,0%	50,0%	18,5%
	Toplam %	,0%	,0%	11,1%	7,4%	18,5%
Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	0	2	0	0	2
	Gön. Göçm. içi. %	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Medeni Hal içinde %	,0%	16,7%	,0%	,0%	7,4%
	Toplam %	,0%	7,4%	,0%	,0%	7,4%
Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	5	5	3	2	15
	Gön. Göçm. içi. %	33,3%	33,3%	20,0%	13,3%	100,0%
	Medeni Hal içinde %	100,0%	41,7%	50,0%	50,0%	55,6%
	Toplam %	18,5%	18,5%	11,1%	7,4%	55,6%
Toplam	Kişi Sayısı	5	12	6	4	27
	Gön. Göçm. içi. %	18,5%	44,4%	22,2%	14,8%	100,0%
	Medeni Hal içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	18,5%	44,4%	22,2%	14,8%	100,0%

Tablo 28: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Çocuk Sayıları**

		Çocuk Sayısı			
Göçmen	Kacakçılığı	Yok	1	2	Toplam
Gönüllü	Kişi Sayısı	1	1	2	4
	Göçm. Kaçakç. içinde %	25,0%	25,0%	50,0%	100,0%
	Çocuk Sayısı içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	25,0%	25,0%	50,0%	100,0%

Tablo 29: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Çocuk Sayıları**

Gönüllü	Göçmenlik	Çocuk Sayısı					
		yok	1	2	3	4+	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	2	2	0	1	0	5
	Gön. Göçm. içinde %	40,0%	40,0%	,0%	20,0%	,0%	100,0%
	Çocuk Say. içinde %	50,0%	22,2%	,0%	50,0%	,0%	25,0%
	Toplam %	10,0%	10,0%	,0%	5,0%	,0%	25,0%
Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	0	2	1	0	1	4
	Gön. Göçm. içinde %	,0%	50,0%	25,0%	,0%	25,0%	100,0%
	Çocuk Say. içinde %	,0%	22,2%	50,0%	,0%	33,3%	20,0%
	Toplam %	,0%	10,0%	5,0%	,0%	5,0%	20,0%
Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	0	1	0	0	1	2
	Gön. Göçm. içinde %	,0%	50,0%	,0%	,0%	50,0%	100,0%
	Çocuk Say. içinde %	,0%	11,1%	,0%	,0%	33,3%	10,0%
	Toplam %	,0%	5,0%	,0%	,0%	5,0%	10,0%
Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	2	4	1	1	1	9
	Gön. Göçm. içinde %	22,2%	44,4%	11,1%	11,1%	11,1%	100,0%
	Çocuk Say. içinde %	50,0%	44,4%	50,0%	50,0%	33,3%	45,0%
	Toplam %	10,0%	20,0%	5,0%	5,0%	5,0%	45,0%
Toplam	Kişi Sayısı	4	9	2	2	3	20
	Gön. Göçm. içinde %	20,0%	45,0%	10,0%	10,0%	15,0%	100,0%
	Çocuk Say. içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	20,0%	45,0%	10,0%	10,0%	15,0%	100,0%

Tablo 31: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ülkelerinde Meslekleri**

			Göçmen Kaçakçılığı	
			Gönüllü	Toplam
Ülkesinde Mesleği	İssiz	Kişi Sayısı	2	2
		Ülkesinde Mesleği içinde %	100,0%	100,0%
		Göçm. Kaçakçılığı içinde %	20,0%	20,0%
		Toplam %	20,0%	20,0%
	İşçi	Kişi Sayısı	5	5
		Ülkesinde Mesleği içinde %	100,0%	100,0%
		Göçm. Kaçakçılığı içinde %	50,0%	50,0%
		Toplam %	50,0%	50,0%
	Diğer Meslekler	Kişi Sayısı	3	3
		Ülkesinde Mesleği içinde %	100,0%	100,0%
		Göçm. Kaçakçılığı içinde %	30,0%	30,0%
		Toplam %	30,0%	30,0%
	Toplam	Kişi Sayısı	10	10
		Ülkesinde Mesleği içinde %	100,0%	100,0%
		Göçm. Kaçakçılığı içinde %	100,0%	100,0%
		Toplam %	100,0%	100,0%

Göçmen kaçakçılığı mağdurları ülkelerinde % 87,5'i 200, % 50'si 100 dolar ve altında gelir elde etmektedir. Ülkesinde 400 dolar ve üzerinde aylık gelir sahiplerinin % 12,5'i de kaçak göçmenliği tercih etmiştir. Gönüllü göçmenlerin % 40,9'u 100–200, % 40,9'u 100 dolar ve altında kazanmaktadır. 400 dolar ve üstü gelir sahibi gönüllü göçmen bulunmamaktadır. Kaçak ve gönüllü göçmenlik ile gelir seviyesi arasında ters bir ilişki gözlenmektedir. Göçmenlik risklerini kabul edenlerin düşük düzeylerde aylık gelir elde ettikleri görülmektedir. Diğer yandan, 400 doların üzerinde gelir elde eden kaçak göçmen savaş ortamının bulunduğu ve Hıristiyan olduğu için dinsel ayrımcılığa uğrama ihtimalinin güçlü olduğu Irak'tan ayrılmıştır.[1078]

[1078] Görüşme 13

Tablo 30: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelerinde Meslekleri**

Ülkesinde	Mesleği	Gönüllü Göçmenlik				
		Evlilik	Bir. Yaş.	Diğ. Yas. Ot. Ol.	Yas. Sın. D.	Toplam
İşsiz	Kişi Sayısı	1	0	0	4	5
	Ülk. Mes. içinde %	20,0%	,0%	,0%	80,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	20,0%	,0%	,0%	26,7%	18,5%
	Toplam %	3,7%	,0%	,0%	14,8%	18,5%
İşçi	Kişi Sayısı	0	0	0	3	3
	Ülk. Mes. içinde %	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	,0%	,0%	,0%	20,0%	11,1%
	Toplam %	,0%	,0%	,0%	11,1%	11,1%
Ticaret Yapıyor	Kişi Sayısı	1	1	0	0	2
	Ülk. Mes. içinde %	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	20,0%	20,0%	,0%	,0%	7,4%
	Toplam %	3,7%	3,7%	,0%	,0%	7,4%
Öğretmen	Kişi Sayısı	1	0	0	0	1
	Ülk. Mes. içinde %	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	20,0%	,0%	,0%	,0%	3,7%
	Toplam %	3,7%	,0%	,0%	,0%	3,7%
Doktor	Kişi Sayısı	0	2	0	0	2
	Ülk. Mes. içinde %	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	,0%	40,0%	,0%	,0%	7,4%
	Toplam %	,0%	7,4%	,0%	,0%	7,4%
Hemşire	Kişi Sayısı	1	0	0	0	1
	Ülk. Mes. içinde %	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	20,0%	,0%	,0%	,0%	3,7%
	Toplam %	3,7%	,0%	,0%	,0%	3,7%
Ev Kadını	Kişi Sayısı	0	1	1	0	2
	Ülk. Mes. içinde %	,0%	50,0%	50,0%	,0%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	,0%	20,0%	50,0%	,0%	7,4%
	Toplam %	,0%	3,7%	3,7%	,0%	7,4%
Diğer meslekler	Kişi Sayısı	1	1	1	8	11
	Ülk. Mes. içinde %	9,1%	9,1%	9,1%	72,7%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	20,0%	20,0%	50,0%	53,3%	40,7%
	Toplam %	3,7%	3,7%	3,7%	29,6%	40,7%
Toplam	Kişi Sayısı	5	5	2	15	27
	Ülk. Mes. içinde %	18,5%	18,5%	7,4%	55,6%	100,0%
	Gön. Göçm. içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	18,5%	18,5%	7,4%	55,6%	100,0%

Tablo 32: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Ülkelerinde Gelir Düzeyleri**

			Ülkesinde Gelir Düzeyi			
			100 $ & (-)	100-200 $	400 $ & (+)	Toplam
Göçmen Kaçakçılığı	Gönüllü	Kişi Sayısı	3	4	1	8
		Göçm. Kaç. içinde %	37,5%	50,0%	12,5%	100,0%
		Ülk. Gel. Düz. içi.%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	37,5%	50,0%	12,5%	100,0%

Tablo 33: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelerinde Gelir Düzeyleri**

		Ülkesinde Gelir Düzeyi			
Gönüllü	Göçmenlik	100 $ & (-)	100-200 $	200-400 $	Toplam
Evlilik	Kişi Sayısı	1	1	2	4
	Gön. Göçm. içinde %	25,0%	25,0%	50,0%	100,0%
	Ülk. Gel. Düz. içinde %	11,1%	11,1%	50,0%	18,2%
	Toplam %	4,5%	4,5%	9,1%	18,2%
Birlikte Yasama	Kişi Sayısı	1	2	1	4
	Gön. Göçm. içinde %	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%
	Ülk. Gel. Düz. içinde %	11,1%	22,2%	25,0%	18,2%
	Toplam %	4,5%	9,1%	4,5%	18,2%
Diğer Yasal Oturum Olanakları	Kişi Sayısı	1	1	0	2
	Gön. Göçm. içinde %	50,0%	50,0%	,0%	100,0%
	Ülk. Gel. Düz. içinde %	11,1%	11,1%	,0%	9,1%
	Toplam %	4,5%	4,5%	,0%	9,1%
Yasal Sınırlar Dışı	Kişi Sayısı	6	5	1	12
	Gön. Göçm. içinde %	50,0%	41,7%	8,3%	100,0%
	Ülk. Gel. Düz. içinde %	66,7%	55,6%	25,0%	54,5%
	Toplam %	27,3%	22,7%	4,5%	54,5%
Toplam	Kişi Sayısı	9	9	4	22
	Gön. Göçm. içinde %	40,9%	40,9%	18,2%	100,0%
	Ülk. Gel. Düz. içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	40,9%	40,9%	18,2%	100,0%

5.3. İnsan Ticareti Mağdurlarının Kişisel Özellikleri

Araştırmamıza katılan 86 kişinin % 40,7'si insan ticareti mağdurudur.[1079] İnsan ticareti mağduru olarak görüşme yapılan ülke vatandaşları Brezilya[1080], Bangladeş, Moldova, Beyaz Rusya, Ukrayna, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Gürcistan uyruğuna sahiptir. Bu ülkeler içinde, insan ticareti mağdurlarını % 48,6'lık en yüksek oran ile Türkmenistan uyruklular temsil etmektedir. Bu ülkeyi, % 14,3 ile Özbekistan ve diğer ülkeler izlemektedir. Brezilya kökenli mağdur ülkemize uyuşturucu madde sokarken yakalanmış, ülkemizde cezasını tamamladıktan sonra sınır dışı işlemleri için beklemektedir. Bangladeş kökenli üç kişi ise göçmen kaçakçılığı mağduru olarak geldikleri Türkiye'de insan ticareti mağduru da olmuşlardır.[1081] İç Asya'da kan bağı taşıdığımız Türkmenistan, Özbekistan uyruklarına yönelik yüksek oran, bu ülkelerde yaşanan ekonomik yetersizlik yanında, dil birliğinin sağladığı olanaklarla açıklanmalıdır. Azerbaycan ve Gürcistan sınır komşularımızdır.

[1079] **Görüşme 4**; **Görüşme 5**; **Görüşme 8**; **Görüşme 9**; **Görüşme 10**; **Görüşme 15**; **Görüşme 31**; **Görüşme 32**; **Görüşme 33**; **Görüşme 34**; **Görüşme 38**; **Görüşme 44**; **Görüşme 47**; **Görüşme 49**; **Görüşme 66**; **Görüşme 67**; **Görüşme 68**; **Görüşme 69**; **Görüşme 70**; **Görüşme 71**; **Görüşme 72**; **Görüşme 80**; **Görüşme 86**; **Görüşme 87**

[1080] **Görüşme 49**. G49 Brezilya vatandaşıdır. 31 yaşındadır, babası henüz üç yaşındayken vefat etmiş, annesi ile beraber, anneanne ve dedesinin yanında büyümüştür. Geçimlerini teminde annesi aylık 500 dolar civarında temizlik işlerine gitmektedir. Ülkesinde fabrikalarda sekreterlik yapmıştır. Ülkesinde diskoteklerde kullanımlık hap ve uyuşturucu madde satmaktadır. Yaptığı bu "poşetçilik" işinden ayda yaklaşık 2000 dolar kazanmaktadır. Bu esnada diskotekte tanıştığı bir Türk kendisine uyuşturucu madde kuryeliği teklif eder. İlk yaptığı kuryelik işinde 10000 dolar kazanır. Bu şekilde 5 kez Türkiye'ye kokain getirir. Son seferinde İspanya'da beş saat transit beklemesi gerekiyor. İlk vardıklarında suç şebekesi ile irtibatlı olduğunu söylediği polis arama yapmıyor, fakat görev değişimi sonrası gelen polisler arama yapıp, olayı öğreniyor ve Türk polis makamlarını bilgilendirip, bunu uçağa bindiriyorlar. İstanbul'da indikten sonra, bu havalimanında bir taksiye yönlendiriliyor ve taksimetre açılmayınca, taksinin polis aracı olduğunu anlıyor. Uyuşturucuyu teslim edeceği değil, bir başka otelin kartını taksi sürücüsüne veriyor ve arkadan takip eden alıcı, farklı otele gidildiğini görünce uzaklaşıyor ve G49 tek olarak yakalanıyor. G49, Brezilya'da fuhuş sektöründe genelde Brezilyalı, Güney Amerikalı ve dağılan Sovyet Bloğu kadınların çalıştığını söylüyor. Genel olarak, saatlik ücret 100 dolar civarında oluşmuş. "Rus" kadınlar, genelde İspanya üzerinden getiriliyor. Modellik vb. işler yaptırılmak üzere getirilen kadınlar, pasaportları çalınıp, fuhşa zorlanıyor. Genelde Brezilya'da "Nataşa"ları "Rus" muhabbet tellalları çalıştırıyor. Kadınlar ya muhabbet tellallarının bulduğu ya da kendilerinin diskotek gibi buluşma yerlerinde ayarttıkları müşterilerle birlikte oluyorlar.

[1081] **Görüşme 50**; **Görüşme 52**; **Görüşme 53**

Grafik 3: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelere Dağılımı**

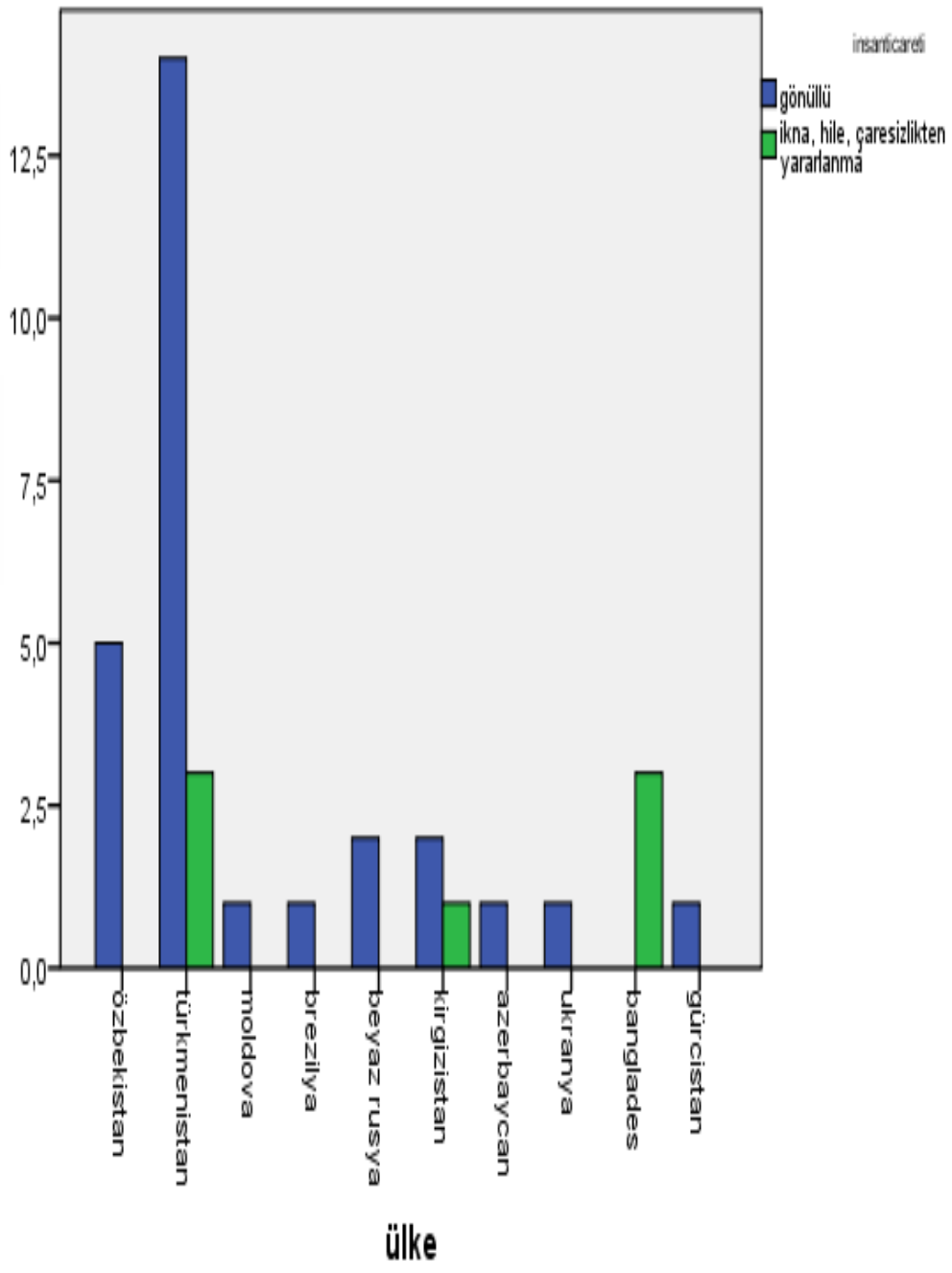

İnsan ticareti mağdurlarının % 71,4'ü kadın, % 28,6'sı erkektir. Çağdaş göçte görülen kadınlaşma eğilimi araştırma çerçevesinde de ortaya çıkmıştır. İnsan ticareti mağduru kadınların % 84'ü gönüllü olarak bu sömürüye alet olurken, erkeklerin oranı kadınlara göre görece az % 70 düzeylerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 34: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Cinsiyet Dağılımı**

			İnsan Ticareti		
			Gönüllü	İkna, hile, çaresizlikten yararlanma	Toplam
Cinsiyet	Kadın	Kişi Sayısı	21	4	25
		Cinsiyet içinde %	84,0%	16,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	75,0%	57,1%	71,4%
		Toplam %	60,0%	11,4%	71,4%
	Erkek	Kişi Sayısı	7	3	10
		Cinsiyet içinde %	70,0%	30,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	25,0%	42,9%	28,6%
		Toplam %	20,0%	8,6%	28,6%
	Toplam	Kişi Sayısı	28	7	35
		Cinsiyet içinde %	80,0%	20,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	80,0%	20,0%	100,0%

İnsan ticareti mağdurlarının % 48,6'sı 31–40, % 40'ı 18–30 yaş aralığındadır. Mağdurların genç yaş gruplarından oluşması, bedensel emek harcanan işgücü ihtiyacına karşılık verdiklerini göstermektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının % 48,6'sınn anne-babası birlikte yaşamakta, % 31,4'ünün ebeveynlerinden birisi vefat etmiş, % 17,1'inin ebeveyni bulunmamaktadır. İnsan ticareti mağdurlarının % 42,9'unun dörtten fazla kardeşi bulunmakta, % 40'ının ise kardeşi yoktur.[1082] Bu veriler, mağdurların ailelerinin geçimlerine katkı sağlama zorunluluğuna dikkat çekmektedir.

[1082] **Görüşme 68:** G68'in kız kardeşi de Dubai'de göçmen işçidir. Garsonluk yapmakta ve 1000–1100 dolar kazanmaktadır. Evli ve çocukludur, eşi Türkmenistan'da taksicilik yapmakta ve aylık 80–100 dolar civarında kazanmaktadır. Kız kardeşi Dubai'de vize süresini doldurduğunda, Türkiye'ye gelmekte ve bir ay G68 ile kalmakta ve günlük temizlik işi bulduğunda çalışmaktadır. **Görüşme 26:** Bir fuhuş operasyonunda randevuevinde yakalanan G26'da 2003'ten beri Dubai'de çalışmakta ve aylık vizesi dolduğunda Türkiye'ye gelip dönmektedir. Randevuevinde yakalanan memleketlisi

Tablo 35: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Yaş Dağılımı**

			İnsan Ticareti		
			Gönüllü	İkna, Hile, Çaresizlikten Yararlanma	Toplam
Yaş	18-30	Kişi Sayısı	11	3	14
		Yaş içinde %	78,6%	21,4%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	39,3%	42,9%	40,0%
		Toplam %	31,4%	8,6%	40,0%
	31-40	Kişi Sayısı	13	4	17
		Yaş içinde %	76,5%	23,5%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	46,4%	57,1%	48,6%
		Toplam %	37,1%	11,4%	48,6%
	40+	Kişi Sayısı	4	0	4
		Yaş içinde %	100,0%	,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	14,3%	,0%	11,4%
		Toplam %	11,4%	,0%	11,4%
	Toplam	Kişi Sayısı	28	7	35
		Yaş içinde %	80,0%	20,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	80,0%	20,0%	100,0%

İnsan ticareti mağdurlarının % 48,6'sı ilkokul, % 20,'si meslek okulu, % 17,1'i üniversite mezunudur. Üniversite mezunları arasında ikna, hile ve caresizlikten yararlanma yoluyla insan ticareti sömürüsü mağduru kimse bulunmazken, okur-yazar olmayanların % 66,7'si bu yöntemle insan ticaretine alet edilmiştir. Lise mezunları dışında diğer tüm eğitim gruplarında gönüllülük oranı % 80'in üzerindedir. Bu veriler de, yaş grubunda ortaya çıkan bulguları destekler niteliktedir. İnsan ticareti mağdurlarının yarısından yüksek bir oranda ilkokul mezunu ve okur-yazar olmaması, sermaye piyasalarında bedensel emeğe duyulan ihtiyacı göstermektedir. Üniversite ve meslek okulu mezunları ise, uzman ucuz emek ihtiyacına yanıt vermektedir.

arkadaşının yanında misafir olduğunu söylemektedir. Her iki göçmenden alınan bilgiler eşliğinde Dubai-Türkiye arasında hukuki ve ekonomik fırsat yapılarından kaynaklanan ağların örüldüğü ortaya çıkmaktadır. Dubai'de çalışan göçmenler, vize ihlali yapmamak için en ekonomik seyahat maliyetlerinin olduğu Türkiye'ye gelmekte ve burada kaldıkları süreyi de ekonomik gelir getirecek şekilde değerlendirmek istemektedirler.

Tablo 36: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Eğitim Düzeyleri**

			İnsan Ticareti		
			Gönüllü	İkna, Hile, Çaresizlikten Yararlanma	Toplam
Öğrenim	İlkokul	Kişi Sayısı	14	3	17
		Öğrenim içinde %	82,4%	17,6%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	50,0%	42,9%	48,6%
		Toplam %	40,0%	8,6%	48,6%
	Meslek Okulu	Kişi Sayısı	6	1	7
		Öğrenim içinde %	85,7%	14,3%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	21,4%	14,3%	20,0%
		Toplam %	17,1%	2,9%	20,0%
	Lise	Kişi Sayısı	1	1	2
		Öğrenim içinde %	50,0%	50,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	3,6%	14,3%	5,7%
		Toplam %	2,9%	2,9%	5,7%
	Üniversite	Kişi Sayısı	6	0	6
		Öğrenim içinde %	100,0%	,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	21,4%	,0%	17,1%
		Toplam %	17,1%	,0%	17,1%
	Okur-yazar Değil	Kişi Sayısı	1	2	3
		Öğrenim içinde %	33,3%	66,7%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	3,6%	28,6%	8,6%
		Toplam %	2,9%	5,7%	8,6%
	Toplam	Kişi Sayısı	28	7	35
		Öğrenim içinde %	80,0%	20,0%	100,0%
		İnsan Tic. İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	80,0%	20,0%	100,0%

Grafik 4: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ebeveyn Durumu**

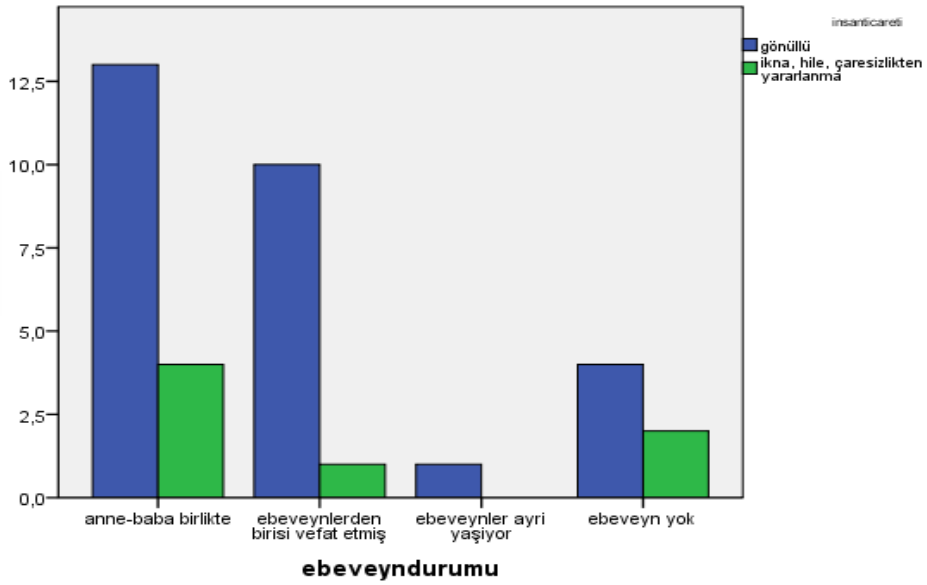

Grafik 5: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Kardeş Sayıları**

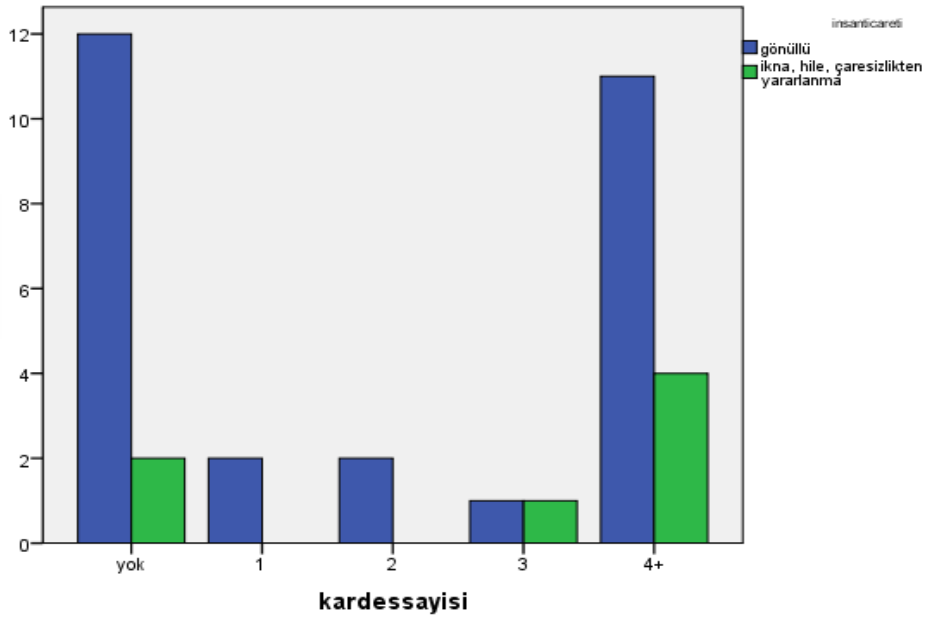

İnsan ticareti mağdurlarının % 40'ı evli, % 34,3'ü bekâr, % 22,9'u ise dul olarak yaşamaktadır. İnsan ticareti mağdurlarının % 39,1'i tek çocuklu, % 30,4'ü 2, % 13'ü ise 3 çocukludur.[1083] Bu veriler de, ebeveyn durumu ve kardeş sayıları değişkenlerini desteklemekte, deneklerin ailelerinin geçim sorumlulukları üstlenmek için insan ticareti sömürüsüne sürüklendiklerini göstermektedir.

Grafik 6: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Medeni Halleri**

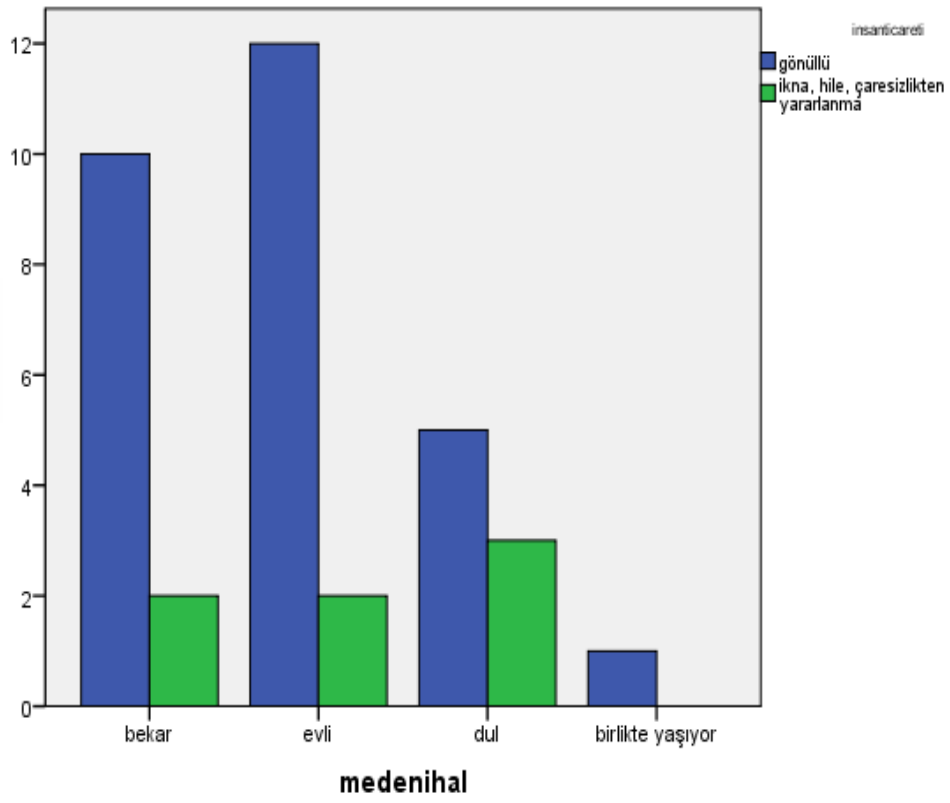

[1083] Göçmen kadınların bir grubu Türkiye'de doğum yapmış ve insani dramlar yaşamışlardır. **Görüşme 71:** G71, Türkiye'de bakıcı olarak çalışmaya başlayınca, tanıştığı bir Türkmen ile birlikte yaşamaya başlıyor, bir fırında işçilik yapan bu göçmen erkek, hamile kalınca fiziksel şiddet uyguluyor ve evi terk ediyor. Tezgâhtarlık yaptığı sırada tanıştığı bir Türk'ün yardımıyla doğum yapıyor. Çocuk hastanede ve almak istemiyor. Çocuğu alamayacağını, ülkesine götüremeyeceğini söylüyor.

Grafik 7: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Çocuk Sayıları**

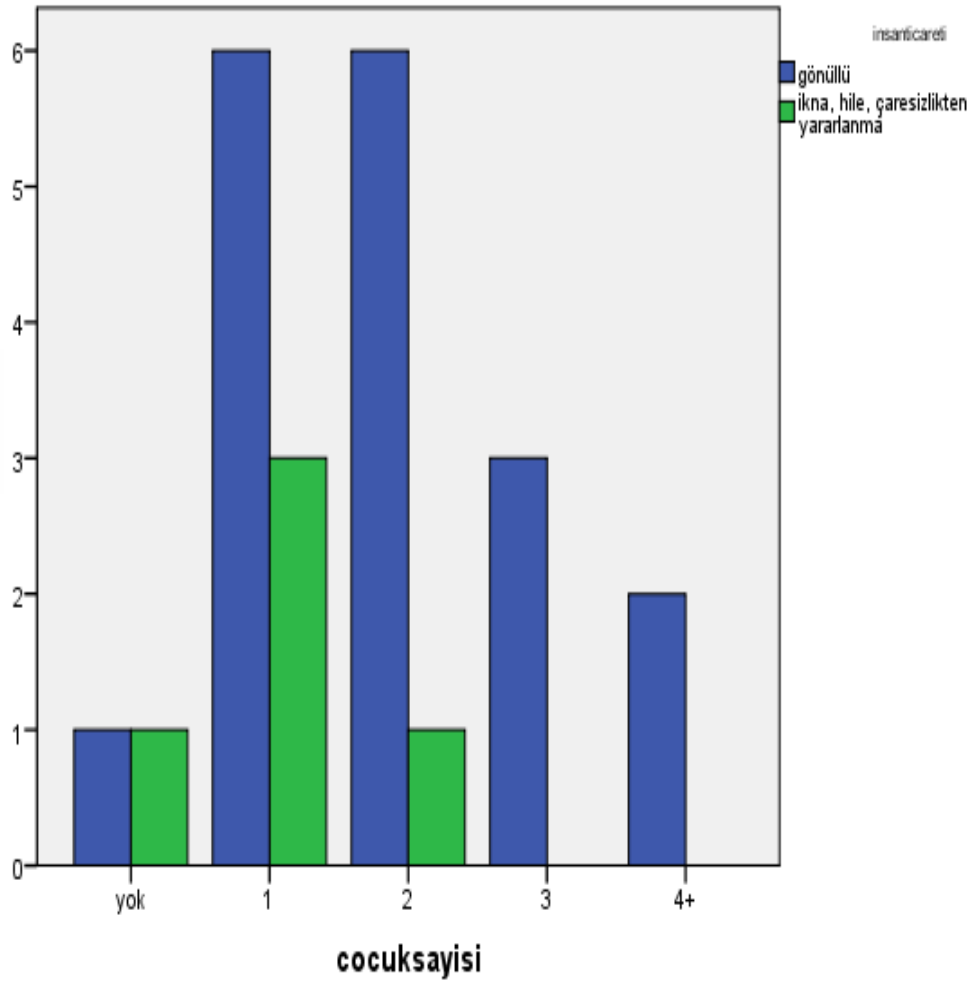

İnsan ticareti mağdurlarının Türkiye'ye gelmeden önce ülkesinde % 37,1'i muhtelif meslekleri, % 14,3'ü ticaret, % 14,3'ü ev kadını, % 14,3'ü işçidir. Ülkesinde işsiz olan mağdurların oranı % 5,7 iken, öğretmen, doktor, hemşire gibi sağlık personeli de insan ticareti mağduru olmuştur. Dikkat çekici bir diğer husus, ticaret yapanlar, öğretmen, doktor ve hemşirelerin % 100'ü, muhtelif mesleklerde çalışanların % 92,3'ü, işçilerin % 60'ı gönüllü insan ticaretine alet olurken, işsizlerin

% 50'si, ev kadınlarının da % 60 ikna, hile ve çaresizliklerinden yararlanma yoluyla mağduriyete uğratılmışlardır.

Grafik 8: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelerinde Meslekleri**

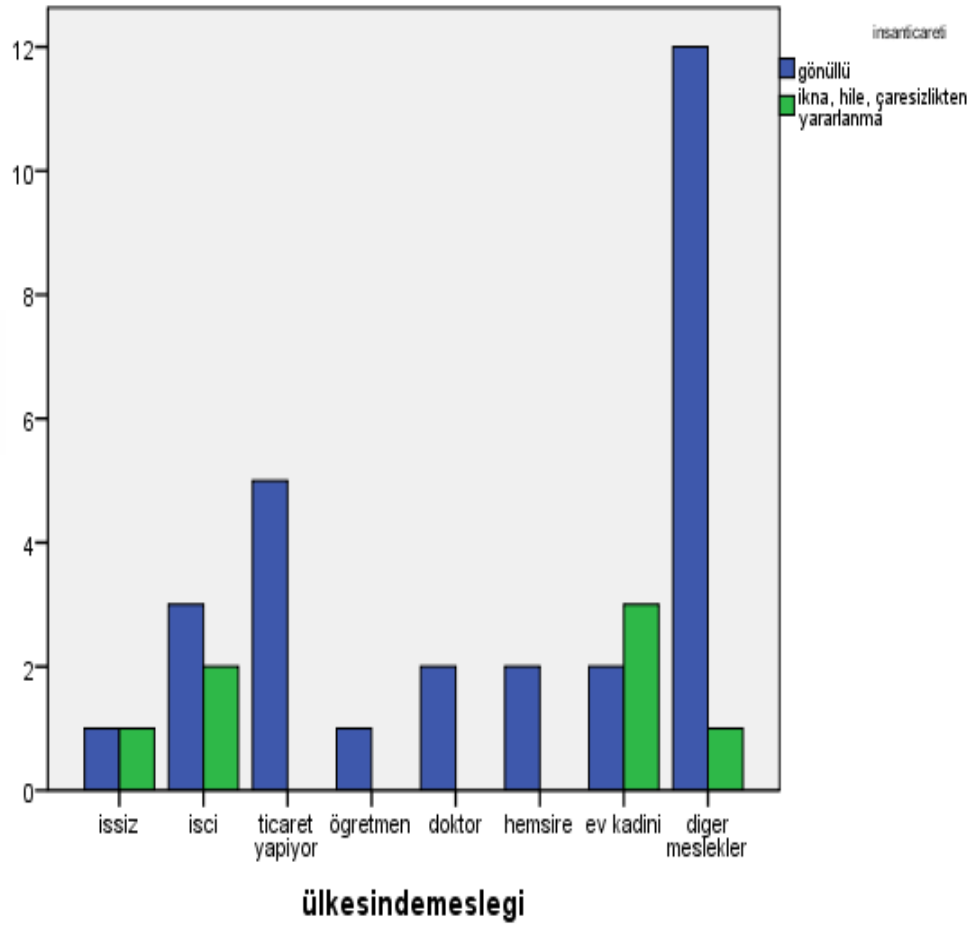

İnsan ticareti mağdurlarının % 68,8'i ülkesinde 100 dolar ve altında aylık ücret kazanmaktadır. Bu sömürüye uğrayanların % 90,9'ı ise 200 dolardan az aylık gelire sahiptir. Bu veriler, insan ticareti sömürüsünün ekonomik temeller üzerinde geliştiğini göstermektedir. Ülkelerinde geçimlerini sağlamak olanağı elde edemeyen

kişiler, insan ticareti mağdurluğunu göze alarak, yerli işçilerin çalışmak istemediği ya da yüksek ücretlerle çalıştıkları alanlarda, düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Görüşme yapılan kişiler, çalıştıkları yerlerde aynı işi yapan yerli çalışanların kendilerinden daha yüksek ücret aldığını, kendilerinin çoğu zaman vaat edilen ücreti bile alamadıklarını söylemişlerdir.[1084]

Grafik 9: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelerinde Gelir Düzeyleri**

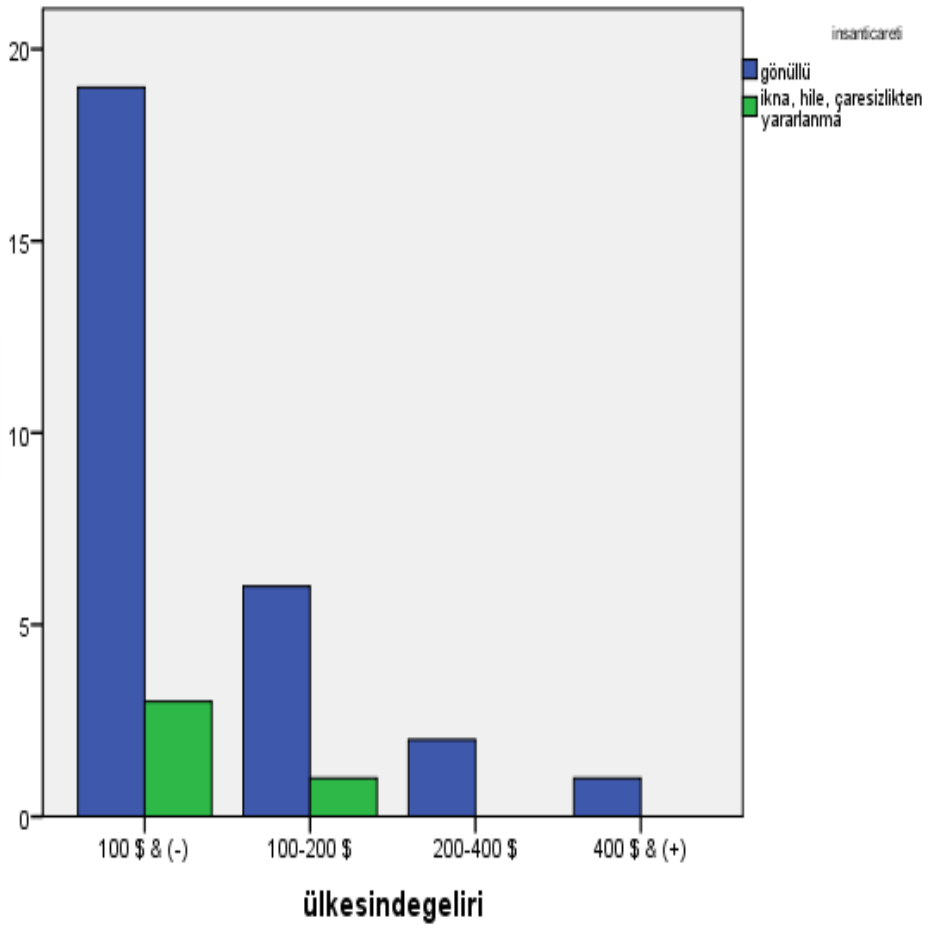

[1084] **Görüşme 7**; **Görüşme 9**; **Görüşme 28**; **Görüşme 31**; **Görüşme 32**; **Görüşme 34**; **Görüşme 38**; **Görüşme 46**; **Görüşme 50**; **Görüşme 52**; **Görüşme 53**:; **Görüşme 57**; **Görüşme 66**; **Görüşme 67**; **Görüşme 71**; **Görüşme 72**

5.4. Fuhuş Mağdurlarının Kişisel Özellikleri

Araştırmamıza katılanların % 47,7'si fuhuş mağduru olmuştur.[1085] Bu araştırma çerçevesinde en yüksek görülen mağduriyet türü fuhuştur.[1086] Görüşme yapılan 17 ülkeden, Özbekistan[1087], Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan, Moldova, Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya vatandaşları cinsel sömürüye uğramıştır.

Bu ülkelerin tamamı dağılan Sovyet Bloğu eski ülkeleridir ve dünyada bu kökenden gelip, fuhşa sürüklenen kadınlara verilen "Nataşa" adına esin kaynağı olmuşlardır. Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan, Azerbaycan ülkemizle kan bağı taşımaktadır.

Araştırmaya katılan fuhuş mağdurları arasında en yoğun oran % 31,7 ile Özbekistan uyruklulardadır. Cinsel sömürüde yoğunluğunda Özbekistan'ı, % 14,6 ile Türkmenistan, % 12,2 ile Kırgızistan izlemektedir.

Araştırmamıza katılan fuhuş mağdurlarının tamamı kadındır. Bir bedel karşılığı cinsel hizmet veren erkeğe araştırma kapsamında rastlanılmamıştır. Bu kadınların % 75,6'sı gönüllü olarak, % 17,1'i baskı, zor ve şiddet görerek, % 7,3'ü ikna edilip, hile ile kandırılarak ya da çaresizliklerinden yararlanılmak suretiyle fuhşa sürüklenmişlerdir.

[1085] **Görüşme 1**; **Görüşme 2**; **Görüşme 3**; **Görüşme 7**; **Görüşme 11**; **Görüşme12**; **Görüşme 16**; **Görüşme 18**; **Görüşme 26**:; **Görüşme 27**; **Görüşme 28**; **Görüşme 37**; **Görüşme 40**; **Görüşme 41; Görüşme 47**; **Görüşme 42**; **Görüşme 43**; **Görüşme 45**; **Görüşme 46**; **Görüşme 54**; **Görüşme 56**; **Görüşme 59**; **Görüşme 60**; **Görüşme 63**; **Görüşme 64**; **Görüşme 65**; **Görüşme 73**; **Görüşme 75**; **Görüşme 76**; **Görüşme 77**; **Görüşme 78**; **Görüşme 79**; **Görüşme 81**; **Görüşme 83**; **Görüşme 85**; **Görüşme 88**

[1086] **Görüşme 47**

[1087] **Görüşme 45**: G45, Özbekistan vatandaşı olarak Türkiye'ye girmiştir, fakat Ukrayna asıllıdır. Bu nedenle Özbekistan da, Ukrayna da kendisini kabul etmemektedir ve altı ayı aşkın bir süredir, sınır dışı edileceği ülkenin belirlenmesini sağlayacak prosedürlerin sonlanmasını beklemektedir.

Tablo 37: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelere Dağılımı**

			Fuhuş			
			Gönüllü	İkna, hile, çaresizliğinden yararlanma	Baskı, zor, şiddet	Toplam
Ülke	Özbekistan	Kişi Sayısı	9	0	4	13
		Ülke içinde %	69,2%	,0%	30,8%	100,0%
		Fuhuş içinde %	29,0%	,0%	57,1%	31,7%
		Toplam %	22,0%	,0%	9,8%	31,7%
	Türkmenistan	Kişi Sayısı	2	2	2	6
		Ülke içinde %	33,3%	33,3%	33,3%	100,0%
		Fuhuş içinde %	6,5%	66,7%	28,6%	14,6%
		Toplam %	4,9%	4,9%	4,9%	14,6%
	Moldova	Kişi Sayısı	4	0	0	4
		Ülke içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	12,9%	,0%	,0%	9,8%
		Toplam %	9,8%	,0%	,0%	9,8%
	Beyaz Rusya	Kişi Sayısı	3	0	0	3
		Ülke içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	9,7%	,0%	,0%	7,3%
		Toplam %	7,3%	,0%	,0%	7,3%
	Kırgızistan	Kişi Sayısı	4	0	1	5
		Ülke içinde %	80,0%	,0%	20,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	12,9%	,0%	14,3%	12,2%
			9,8%	,0%	2,4%	12,2%
	Azerbaycan	Kişi Sayısı	2	0	0	2
		Ülke içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	6,5%	,0%	,0%	4,9%
		Toplam %	4,9%	,0%	,0%	4,9%
	Rusya	Kişi Sayısı	2	1	0	3
		Ülke içinde %	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	6,5%	33,3%	,0%	7,3%
		Toplam %	4,9%	2,4%	,0%	7,3%
	Ukrayna	Kişi Sayısı	4	0	0	4
		Ülke içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	12,9%	,0%	,0%	9,8%
		Toplam %	9,8%	,0%	,0%	9,8%
	Kazakistan	Kişi Sayısı	1	0	0	1

	Ülke içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Fuhuş içinde %	3,2%	,0%	,0%	2,4%
	Toplam %	2,4%	,0%	,0%	2,4%
Toplam	Kişi Sayısı	31	3	7	41
	Ülke içinde %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%
	Fuhuş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		75,6%	7,3%	17,1%	100,0%

Grafik 10: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelere Dağılımı**

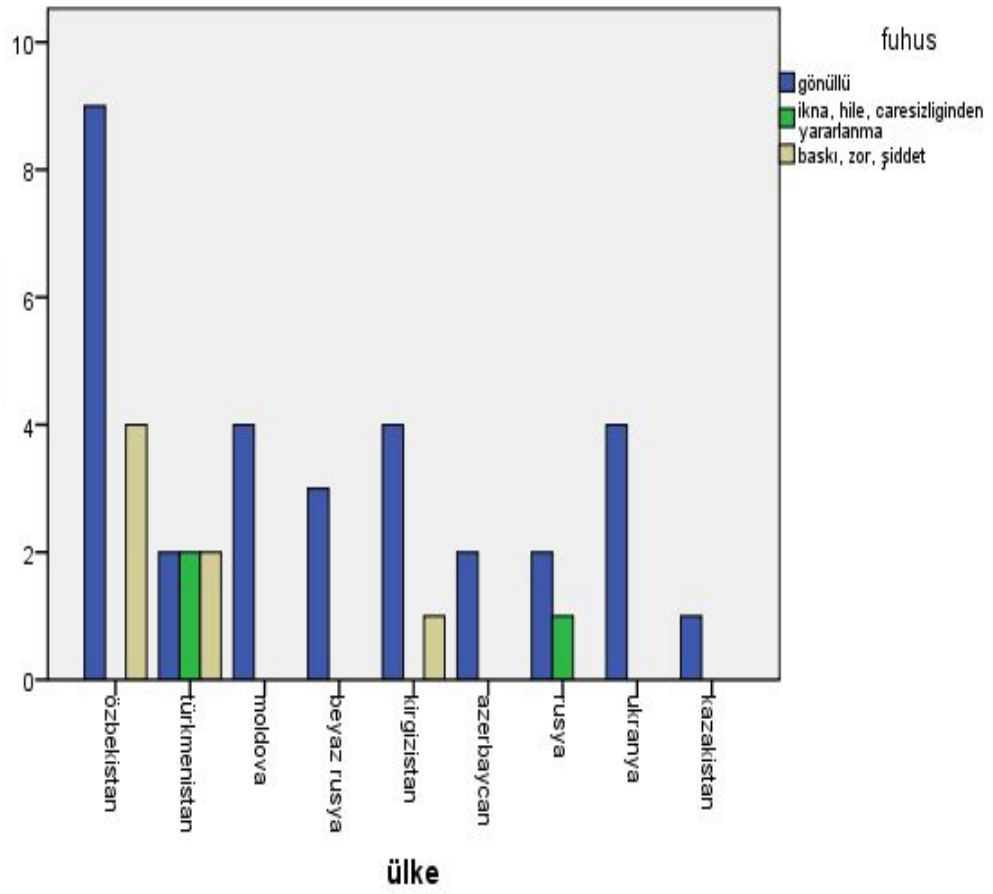

Fuhuş mağdurlarının % 56,1'i 18–30, % 39'u 31–40 yaş aralığında bulunmaktadır.

Grafik 11: **Fuhuş Mağdurlarının Yaşlara Göre Dağılımı**

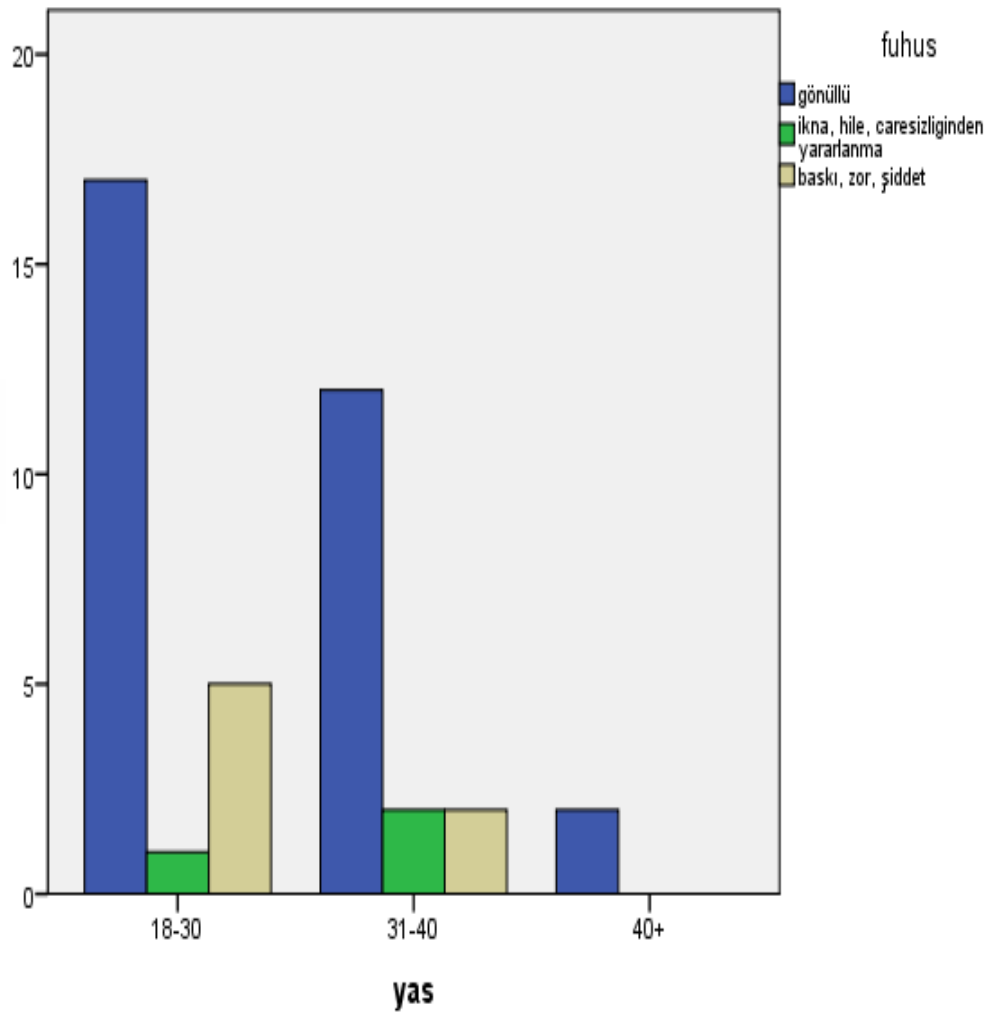

Fuhuş mağdurlarının % 46,3'ü ilkokul, % 24,4'ü üniversite mezunu, % 17,1'i meslek okulu, % 12,2'si lise mezunudur. Fuhşa sürüklenenlerin büyük çoğunluğunun

ilkokul düzeyi eğitim sahibi oldukları görülmektedir. Üniversite mezunları ve meslek okullarında görülen görece yüksek oran fuhşa çaresizlik içinde sürüklenme ve fahişeliği profesyonel bir meslek olarak görmenin etkisi olmalıdır.

Tablo 38: **Fuhuş Mağdurlarının Eğitim Düzeyi**

			Fuhuş			
			Gönüllü	İkna, hile, çaresizliğinden yararlanma	Baskı, zor, şiddet	Toplam
Öğrenim	İlkokul	Kişi Sayısı	14	2	3	19
		Öğrenim içinde %	73,7%	10,5%	15,8%	100,0%
		Fuhuş içinde %	45,2%	66,7%	42,9%	46,3%
		Toplam %	34,1%	4,9%	7,3%	46,3%
	Meslek Okulu	Kişi Sayısı	4	1	2	7
		Öğrenim içinde %	57,1%	14,3%	28,6%	100,0%
		Fuhuş içinde %	12,9%	33,3%	28,6%	17,1%
		Toplam %	9,8%	2,4%	4,9%	17,1%
	Lise	Kişi Sayısı	5	0	0	5
		Öğrenim içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	16,1%	,0%	,0%	12,2%
		Toplam %	12,2%	,0%	,0%	12,2%
	Üniversite	Kişi Sayısı	8	0	2	10
		Öğrenim içinde %	80,0%	,0%	20,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	25,8%	,0%	28,6%	24,4%
		Toplam %	19,5%	,0%	4,9%	24,4%
	Toplam	Kişi Sayısı	31	3	7	41
		Öğrenim içinde %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%
		Fuhuş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%

Fuhuş mağduru olarak araştırmamıza katılanların % 43,9'unun anne-babası birlikte yaşamlarını sürdürmekte, % 22'sinin ebeveynleri bulunmamakta, % 34,2'sinin ise ebeveynleri ayrı yaşamakta ya da anne-babasından birisi vefat etmiş durumdadır. Fuhuş mağdurlarının % 39'unun kardeşi bulunmazken, % 26,8'i 4 ve üzerinde, % 14,6'sı 3, % 14,6'sı tek kardeşe sahiptir.

Grafik 12: **Fuhuş Mağdurlarının Ebeveynlerinin Durumu**

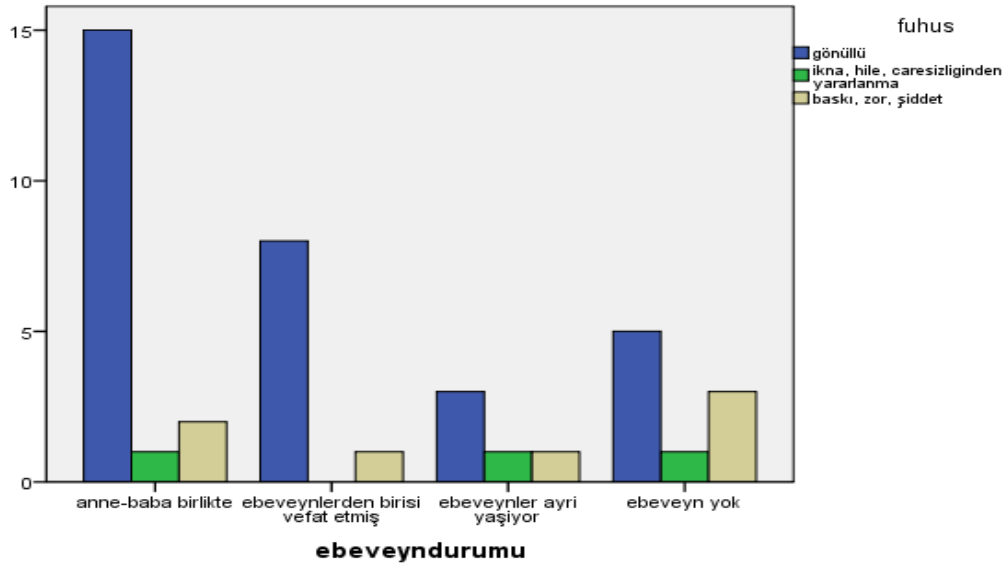

Grafik 13: **Fuhuş Mağdurlarının Kardeş Sayısı**

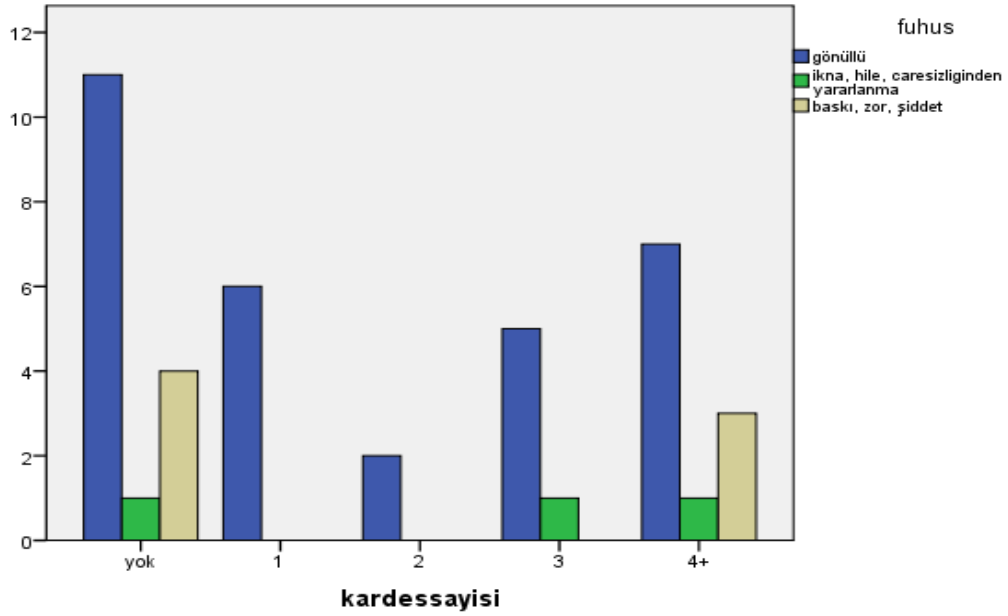

Fuhuş mağdurlarının ise % 39'u dul, % 34,1'i bekâr, % 26,8'i ise evlidir. Fuhşa sürüklenenlerin % 73,1'i dul ya da bekârdır. Evlilik, fuhşa sürüklenme oranını görece azaltmaktadır. Dikkat çekici bir başka husus, fuhuş yapan evliler arasında baskı, zor ya da şiddet kullanılarak fuhşa sürüklenen kimsenin olmamasıdır. Baskı ve şiddet kullanarak cinsel sömürüye zorlanma dul kadınlarda % 25, bekârlarda % 21,4 oranında görülmektedir. Fuhşa sürüklenenlerin % 21,4'ünün çocuğu bulunmamakta, % 46,4'ü tek, % 21,4'ü iki çocuk sahibidir.

Tablo 39: **Fuhuş Mağdurlarının Medeni Halleri**

			Fuhuş			
			Gönüllü	İkna, hile, çaresizliğinden yararlanma	Baskı, zor, şiddet	Toplam
Medeni Hal	Bekâr	Kişi Sayısı	10	1	3	14
		Medeni Hal içinde %	71,4%	7,1%	21,4%	100,0%
		Fuhuş içinde %	32,3%	33,3%	42,9%	34,1%
		Toplam %	24,4%	2,4%	7,3%	34,1%
	Evli	Kişi Sayısı	9	2	0	11
		Medeni Hal içinde %	81,8%	18,2%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	29,0%	66,7%	,0%	26,8%
		Toplam %	22,0%	4,9%	,0%	26,8%
	Dul	Kişi Sayısı	12	0	4	16
		Medeni Hal içinde %	75,0%	,0%	25,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	38,7%	,0%	57,1%	39,0%
		Toplam %	29,3%	,0%	9,8%	39,0%
	Toplam	Kişi Sayısı	31	3	7	41
		Medeni Hal içinde %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%
		Fuhuş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%

Tablo 40: **Fuhuş Mağdurlarının Çocuk Sayıları**

			Fuhuş			
			Gönüllü	İkna, hile, çaresizliğinden yararlanma	Baskı, zor, şiddet	Toplam
Çocuk Sayısı	Yok	Kişi Sayısı	4	0	2	6
		Çocuk Sayısı içinde %	66,7%	,0%	33,3%	100,0%
		Fuhuş içinde %	18,2%	,0%	50,0%	21,4%
		Toplam %	14,3%	,0%	7,1%	21,4%
	1	Kişi Sayısı	12	0	1	13
		Çocuk Sayısı içinde %	92,3%	,0%	7,7%	100,0%
		Fuhuş içinde %	54,5%	,0%	25,0%	46,4%
		Toplam %	42,9%	,0%	3,6%	46,4%
	2	Kişi Sayısı	4	1	1	6
		Çocuk Sayısı içinde %	66,7%	16,7%	16,7%	100,0%
		Fuhuş içinde %	18,2%	50,0%	25,0%	21,4%
		Toplam %	14,3%	3,6%	3,6%	21,4%
	3	Kişi Sayısı	1	0	0	1
		Çocuk Sayısı içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	4,5%	,0%	,0%	3,6%
		Toplam %	3,6%	,0%	,0%	3,6%
	4+	Kişi Sayısı	1	1	0	2
		Çocuk Sayısı içinde %	50,0%	50,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	4,5%	50,0%	,0%	7,1%
		Toplam %	3,6%	3,6%	,0%	7,1%
	Toplam	Kişi Sayısı	22	2	4	28
		Çocuk Sayısı içinde %	78,6%	7,1%	14,3%	100,0%
		Fuhuş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	78,6%	7,1%	14,3%	100,0%

Fuhuş mağdurlarının % 39'u ülkesinde muhtelif meslekleri yaparken, % 17,1'i ev kadını, % 14,6'sı işsizdir. Belirli uzmanlık gerektiren meslek mensuplarının fuhşa sürüklenme oranı görece az olarak değerlendirilmektedir.

Grafik 14: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelerinde Meslekleri**

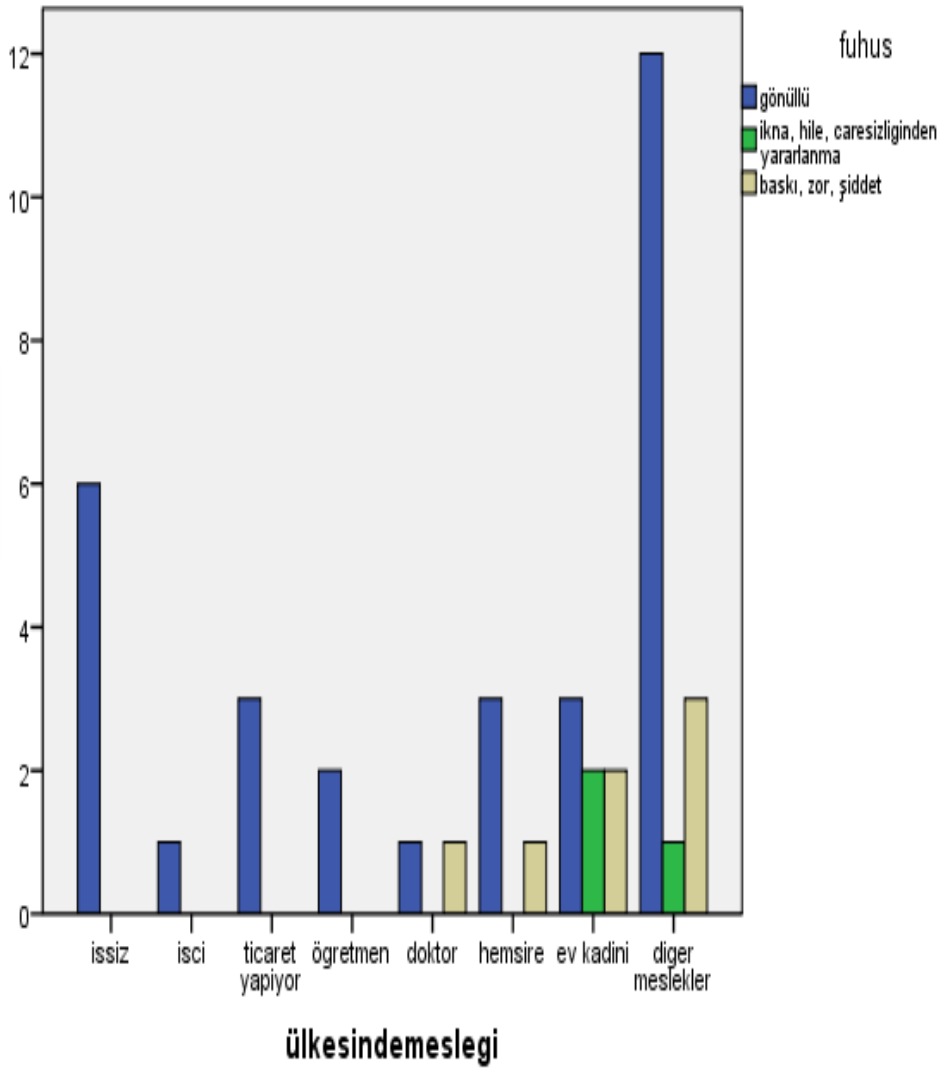

Cinsel sömürüye uğrayanların % 64,7'si ülkelerinde 100 dolar ve altında gelir sahibidir. Baskı ve şiddet kullanarak fuhşa zorlama da bu gelir grubunda görülmüştür. 100 dolardan az geliri olanların % 27,3'ü fuhşa baskı ve şiddet

uygulanarak sevk edilmiştir. 100 dolardan fazla aylık geliri olanlarda baskı ve şiddet kullanarak cinsel sömürüye zorlama görülmemektedir. Gelir düzeyi geriliği ile fuhşa yönelme arasında doğrusal bir ilişki gözlenmektedir. Bu bulgular eşliğinde fuhşun bir geçim yolu ya da meslek olarak seçiminde ekonomik gerekçelerin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Yukarıdaki, öğretim düzeyi ve meslek değişkenleri ile birlikte değerlendirildiğinde, fahişeliğin, alt düzey eğitimli, mesleksiz ve gelir düzeyi düşük kadınların tercihi olduğu gözlenmektedir. Bu veriler, başka imkânı bulunmayan kadınların fuhşa yöneldikleri ve fahişeliğin profesyonel bir tercih olduğunu göstermektedir.

Tablo 41: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelerinde Gelir Düzeyleri**

			Fuhuş			
			Gönüllü	İkna, hile, çaresizliğinden yararlanma	Baskı, zor, şiddet	Toplam
Ülkesinde Geliri	100 $ & (-)	Kişi Sayısı	15	1	6	22
		Ülk. Gel. Düz. iç.%	68,2%	4,5%	27,3%	100,0%
		Fuhuş içinde %	57,7%	50,0%	100,0%	64,7%
		Toplam %	44,1%	2,9%	17,6%	64,7%
	100-200 $	Kişi Sayısı	5	0	0	5
		Ülk. Gel. Düz. iç.%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	19,2%	,0%	,0%	14,7%
		Toplam %	14,7%	,0%	,0%	14,7%
	200-400 $	Kişi Sayısı	5	1	0	6
		Ülk. Gel. Düz. iç.%	83,3%	16,7%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	19,2%	50,0%	,0%	17,6%
		Toplam %	14,7%	2,9%	,0%	17,6%
	400 $ & (+)	Kişi Sayısı	1	0	0	1
		Ülk. Gel. Düz. iç.%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	3,8%	,0%	,0%	2,9%
		Toplam %	2,9%	,0%	,0%	2,9%
	Toplam	Kişi Sayısı	26	2	6	34
		Ülk. Gel. Düz. iç.%	76,5%	5,9%	17,6%	100,0%
		Fuhuş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	76,5%	5,9%	17,6%	100,0%

5.5. Göçmenlerin Türkiye'ye Giriş Yolları

Araştırmaya katılanların % 70,9'u havayolu, % 26,7'si karayolu, % 2,3'ü deniz yoluyla Türkiye'ye giriş yapmıştır.

Tablo 42: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Giriş Yolları**

	Geliş Yolu	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Havayolu	61	70,9	70,9	70,9
	Karayolu	23	26,7	26,7	97,7
	Denizyolu	2	2,3	2,3	100,0
	Toplam	86	100,0	100,0	

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 91,7'si karayolu, % 8,3'ü deniz yolunu seçerek ülkemize yasal dışı yollardan girmişlerdir.

Tablo 43: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarının Türkiye'ye Giriş Yolları**

			Göçmen Kaçakçılığı	
			Gönüllü	Toplam
Geliş Yolu	Karayolu	Kişi Sayısı	11	11
		Geliş Yolu içinde %	100,0%	100,0%
		Göç. Kaçakçılığı içinde %	91,7%	91,7%
		Toplam %	91,7%	91,7%
	Denizyolu	Kişi Sayısı	1	1
		Geliş Yolu içinde %	100,0%	100,0%
		Göç. Kaçakçılığı içinde %	8,3%	8,3%
		Toplam %	8,3%	8,3%
	Toplam	Kişi Sayısı	12	12
		Geliş Yolu içinde %	100,0%	100,0%
		Göç. Kaçakçılığı içinde %	100,0%	100,0%
		Toplam %	100,0%	100,0%

Gönüllü olarak Türkiye'ye yerleşmeye karar verenlerin % 59,3'ü havayolu, % 37'i karayolu, % 3,7'si denizyolu ile ülkemize girmeyi tercih etmiştir.

Tablo 44: **Ülkemize Yerleşmek İsteyenlerin Türkiye'ye Giriş Yolları**

			Gönüllü Göçmenlik				
			Evlilik	Birlikte Yaşama	Diğer Yasal Oturum Olanakları	Yasal Sınırlar Dışı	Toplam
Geliş Yolu	Havayolu	Kişi Sayısı	5	2	2	7	16
		Geliş Yolu içinde %	31,2%	12,5%	12,5%	43,8%	100,0%
		Gön. Göç. İçinde %	100,0%	40,0%	100,0%	46,7%	59,3%
		Toplam %	18,5%	7,4%	7,4%	25,9%	59,3%
	Karayolu	Kişi Sayısı	0	2	0	8	10
		Geliş Yolu içinde %	,0%	20,0%	,0%	80,0%	100,0%
		Gön. Göç. İçinde %	,0%	40,0%	,0%	53,3%	37,0%
		Toplam %	,0%	7,4%	,0%	29,6%	37,0%
	Denizyolu	Kişi Sayısı	0	1	0	0	1
		Geliş Yolu içinde %	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Gönüllü Göç. İçinde %	,0%	20,0%	,0%	,0%	3,7%
		Toplam %	,0%	3,7%	,0%	,0%	3,7%
	Toplam	Kişi Sayısı	5	5	2	15	27
		Geliş Yolu içinde %	18,5%	18,5%	7,4%	55,6%	100,0%
		Gön. Göç. İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	18,5%	18,5%	7,4%	55,6%	100,0%

İnsan ticareti mağdurlarının % 85,7'si havayolu, % 11,4'ü karayolu, % 2,9'u denizyolu ile Türkiye'ye giriş yapmıştır.

Tablo 45: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Türkiye'ye Giriş Yolları**

			İnsan Ticareti		
			Gönüllü	İkna, Hile, Çaresizlikten Yararlanma	Toplam
Geliş Yolu	Havayolu	Kişi Sayısı	26	4	30
		Geliş Yolu içinde %	86,7%	13,3%	100,0%
		İnsan Ticareti içinde %	92,9%	57,1%	85,7%
		Toplam %	74,3%	11,4%	85,7%
	Karayolu	Kişi Sayısı	1	3	4
		Geliş Yolu içinde %	25,0%	75,0%	100,0%
		İnsan Ticareti içinde %	3,6%	42,9%	11,4%
		Toplam %	2,9%	8,6%	11,4%
	Denizyolu	Kişi Sayısı	1	0	1
		Geliş Yolu içinde %	100,0%	,0%	100,0%
		İnsan Ticareti içinde %	3,6%	,0%	2,9%
		Toplam %	2,9%	,0%	2,9%
	Toplam	Kişi Sayısı	28	7	35
		Geliş Yolu içinde %	80,0%	20,0%	100,0%
		İnsan Ticareti içinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	80,0%	20,0%	100,0%

Cinsel sömürü mağduru olarak Türkiye'ye gelenlerin % 95,1'i havayolu, % 4,9'u karayolu ile ülkemize girmeyi tercih etmiştir.

Tablo 46: **Cinsel Sömürü Mağdurlarının Türkiye'ye Giriş Yolları**

			Fuhuş			
			Gönüllü	İkna, Hile, Çaresizliğinden Yararlanma	Baskı, Zor, Şiddet	Toplam
Geliş Yolu	Havayolu	Kişi Sayısı	30	3	6	39
		Geliş Yolu içinde %	76,9%	7,7%	15,4%	100,0%
		Fuhuş içinde %	96,8%	100,0%	85,7%	95,1%
		Toplam %	73,2%	7,3%	14,6%	95,1%
	Karayolu	Kişi Sayısı	1	0	1	2
		Geliş Yolu içinde %	50,0%	,0%	50,0%	100,0%
		Fuhuş içinde %	3,2%	,0%	14,3%	4,9%
		Toplam %	2,4%	,0%	2,4%	4,9%
	Toplam	Kişi Sayısı	31	3	7	41
		Geliş Yolu içinde %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%
		Fuhuş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	75,6%	7,3%	17,1%	100,0%

Türkiye'ye girişte hava yolu kullananların 50,8'i tek sefer, % 44,3'ü sürekliliğe dönüşmüş şekilde havayolu ile giriş yapmıştır. Karayolu kullananların ise % 69,6'sı tek sefer, % 30,4'ü sürekliliğe dönüşmüş sıklıkla Türkiye'ye giriş-çıkış yapmıştır. Türkiye'ye tek sefer girenlerin % 64,6'sı hava, % 33,3'ü karayolunu tercih ederken, sürekliliğe dönüşecek şekilde giriş-çıkış yapanların % 77,1'i havayolu, % 20'si karayolunu tercih etmektedir. Verilere göre, Türkiye'ye sıklıkla giriş-çıkış yaparak, yasal sınırları aşmadan, fakat geçici ya da kalıcı şekilde kalma planları yapanlar havayolunu kullanmaktadır. Bu verinin fuhuş olgusu ile ilgisi olması gerekir. Fuhuş yapan kadınlar, vize ihlali yaparak yasadışı duruma düşmek istememekte, bu nedenle yeniden yasal süre başlatmak için en ekonomik ülkeye

gidip-dönerek, faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu durum, yasal süreler içinde fuhuş faaliyetinden elde edilen gelirlerin maliyetinin, bir başka ülkeye gidip-dönmek için harcanan maliyetlerden yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 47:
Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Giriş Yollarlı ve Giriş-Çıkış Sıklıkları

			Türkiye'ye Giriş-çıkış Sıklığı			
			Tek Sefer	5 Sefere Kadar	5 Seferden Çok, Sürekliliğe Dönüşmüş	Toplam
Geliş Yolu	Havayolu	Kişi Sayısı	31	3	27	61
		Geliş Yolu içinde %	50,8%	4,9%	44,3%	100,0%
		Giriş-çıkış sıklığı içinde %	64,6%	100,0%	77,1%	70,9%
		Toplam %	36,0%	3,5%	31,4%	70,9%
	Karayolu	Kişi Sayısı	16	0	7	23
		Geliş Yolu içinde %	69,6%	,0%	30,4%	100,0%
		Giriş-çıkış sıklığı içinde %	33,3%	,0%	20,0%	26,7%
		Toplam %	18,6%	,0%	8,1%	26,7%
	Denizyolu	Kişi Sayısı	1	0	1	2
		Geliş Yolu içinde %	50,0%	,0%	50,0%	100,0%
		Giriş-çıkış sıklığı içinde %	2,1%	,0%	2,9%	2,3%
		Toplam %	1,2%	,0%	1,2%	2,3%
	Toplam	Kişi Sayısı	48	3	35	86
		Geliş Yolu içinde %	55,8%	3,5%	40,7%	100,0%
		Giriş-çıkış sıklığı içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	55,8%	3,5%	40,7%	100,0%

Havayoluyla Türkiye'ye gelenlerin % 60,7'si fuhuş, % 23'ü vize ihlali, % 9,8'i diğer suçlar, % 6,6'sı izinsiz çalışma nedeniyle sınır dışı edilmiştir. Sınır dışı edilme nedeni fuhuş olanların % 97,4'ü, izinsiz çalışma olanların tamamı hava

yoluyla ülkemize girmiştir. Vize ihlali yapanların ise % 58,3'ü ülkemize girerken havayolunu tercih etmiştir. Türkiye'ye karayolu ile girenlerin % 56,5'i muhtelif suçlar, % 39,1'i vize ihlali nedeniyle sınır dışı edilmektedir. Ülkemize girdikten sonra muhtelif suçlar işleyip, bu nedenle sınır dışı edilenlerin % 65'i karayolu ile giriş yapmayı tercih etmiştir. Deniz yolu ile girenlerin yarısı vize ihlali, diğer yarısı ise muhtelif suçlardan sınır dışı edilmeyi beklemektedir.

Tablo 48: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Geliş Yolları ve Sınır Dışı Edilme Nedenleri**

			Sınır Dışı Edilme Nedeni				
			Vize İhlali, İllegal Giriş	İzinsiz Çalışma	Fuhuş	Diğer Suçlar	Toplam
Geliş Yolu	Havayolu	Kişi Sayısı	14	4	37	6	61
		Geliş Yolu içinde %	23,0%	6,6%	60,7%	9,8%	100,0%
		Sın. Ed. Nedeni içinde %	58,3%	100,0%	97,4%	30,0%	70,9%
		Toplam %	16,3%	4,7%	43,0%	7,0%	70,9%
	Karayolu	Kişi Sayısı	9	0	1	13	23
		Geliş Yolu içinde %	39,1%	,0%	4,3%	56,5%	100,0%
		Sın. Ed. Nedeni içinde %	37,5%	,0%	2,6%	65,0%	26,7%
		Toplam %	10,5%	,0%	1,2%	15,1%	26,7%
	Denizyolu	Kişi Sayısı	1	0	0	1	2
		Geliş Yolu içinde %	50,0%	,0%	,0%	50,0%	100,0%
		Sın. Ed. Nedeni İçinde %	4,2%	,0%	,0%	5,0%	2,3%
		Toplam %	1,2%	,0%	,0%	1,2%	2,3%
	Toplam	Kişi Sayısı	24	4	38	20	86
		Geliş Yolu içinde %	27,9%	4,7%	44,2%	23,3%	100,0%
		Sın. Ed. Nedeni İçinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	27,9%	4,7%	44,2%	23,3%	100,0%

Göçmen kaçakçılığı mağdurları kara ve deniz, insan ticareti mağdurları hava, kara ve deniz, fuhuş mağdurları ise hava ve kara yolu ile Türkiye'ye giriş yapmıştır.

Türkiye'ye yerleşmeye gönüllü olanlar hava ve kara yolunu tercih ederken, deniz yolu ile ülkemize giren bir insan ticareti mağduru ülkemizde yaşamaya karar vermiştir. Göçmen kaçakçılığında, havayolu kullanılmamıştır. Bu, havayolu ulaşımının yüksek maliyeti ve havayollarında uygulanan sıkı sınır kontrollerinden kaynaklanmaktadır. İnsan ticareti, fuhuş mağdurları ve Türkiye'ye yerleşmek isteyenler, gerçek belgelerle yasal sınırlar içerisinde ülkemize girmektedir. Bu kişiler, genelde yasal süreler içerisinde ülkemizden çıkış işlemi yapmakta, en ekonomik olan ülkeye gidip geri dönmekte, böylece illegal giriş ve vize ihlali yapıyor duruma düşmeden, izinsiz de olsa geçimlik gelir için çalışmalarını sürdürmektedir. Doğal olarak, yasal giriş yapıp, giriş-çıkış maliyetlerini karşılamak istemeyen, mevcut iş imkânlarını kaybetmek istemeyenler Türkiye'de kalmayı sürdürmektedir. Ülkemizden fuhuş nedeniyle sınır dışı edilenlerin tamamına yakını havayolunu kullanırken, ülkemize girdikten sonra muhtelif suçlar işleyenlerin önemli bir bölümü karayolu ile ülkemize girmektedir. Fuhuş ağlarının havayolu, muhtelif suçlara yol açan fırsat yapılarının ise karayolu boyunca aranması ve analiz edilmesi gerekmektedir.

5.6. Taşıyan Ağlar, İnsan Piyasasının Oluşumu

Araştırma çerçevesinde, göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ya da fuhuş mağduru ya da gönüllü olarak göçmenliği tercih edip, sınır aşma riskini göze alarak ülkemize gelenlerin % 38,4'ü arkadaş ve hemşeriler, % 20,9'u akrabalar, % 11,6'sı doğrudan göçmen kaçakçılarının ördükleri ağlar üzerinde hareket etmişlerdir. Deneklerin % 15,1'i herhangi bir aracıya müracaat etmeden, kendisi ülkemize gelmiş ve geçici ya da kalıcı göçmenliğin yollarını aramıştır. Doğrudan insan tacirleri aracılığıyla hareket edenler % 1,2'lik bir orana denk gelirken, aynı şekilde doğrudan fuhuş tacirlerinin sınır aşmasına katkıda bulundukları da % 3,5'luk düşük bir yüzdeyi göstermektedir. Ülkelerinde iş ajanslarına başvuranlar ise % 9,3'lük bir oranda temsil edilmektedir.

Tablo 49: **Araştırmaya Katılanları Türkiye'ye Taşıyan Ağlar**

	Taşıyan Ağlar	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli	Aracısız	13	15,1	15,1	15,1
	İs ajansları	8	9,3	9,3	24,4
	Arkadaş ve Hemşeriler	33	38,4	38,4	62,8
	Akrabalar	18	20,9	20,9	83,7
	Doğru. Göçmen Kaçakçıları	10	11,6	11,6	95,3
	Doğrudan insan tacirleri	1	1,2	1,2	96,5
	Doğrudan fuhuş tacirleri	3	3,5	3,5	100,0
	Toplam	86	100,0	100,0	

Arkadaşlar ve hemşerilerden oluşan ağlar üzerinde sınır aşan ülke vatandaşları arasında Türkmenistanlılar % 36,4 ile ilk sırada durmakta, onları % 21,2'lik bir oranla Özbekistanlılar takip etmektedir. % 9,1 oranında Azerbaycanlı ve Moldovalı da arkadaş ve hemşerilerin yardımı ile Türkiye'ye gelmiş ve oturmaya başlamıştır. Arkadaş ve hemşerilerini aracılığıyla ülkemize gelenlerin tamamı dağılan Sovyet Bloğu ülkeleri vatandaşlarıdır. Bunlardan Moldova, Beyaz Rusya, Rusya, Ukrayna dışında Kırgızistan, Azerbaycan, Kazakistan'ı içine alan diğerleri ile kan bağımız bulunmaktadır.

Akrabaları aracılığı ve yardımı ile ülkemize gelenler arasında % 27,8 ile Türkmenistanlılar en yoğun oranı temsil etmektedir. Bu ülkeyi, % 11,1'lik oranlarla Kırgızistan, Azerbaycan, Afganistan ve Ukrayna takip etmektedir. Akrabalarını kullanarak ülkemize gelen diğerleri Özbekistan, Moldova, Rusya, Irak ve Ermenistan vatandaşıdır. Bu ülkelerden Afganistan ve Irak dışında diğerleri dağılan Sovyet Bloğu üyesidir. Afganistan toplumu ile toplumumuz arasında geçmişten günümüze gelen kuvvetli bağlar mevcuttur. Sınır komşularımız Irak[1088] ve Ermenistan[1089] ile Türk toplumu arasında tarihi köprüler mevcuttur. Bu tarihsel köprülerin sınır aşma ve yerleşme konusunda uygun zemini hazırladığı şüphesizdir.

[1088] **Görüşme 9**. Türkmen kökenli G9, İran-Irak Savaşı esnasında yaralanır ve tedavi için geldiği Türkiye'de akrabalardan kurulu ağlar içinde yer bulur ve yerleşir.
[1089] **Görüşme 10**. G10'un ailesinin önemli bölümü Türkiye'dedir. Türkiye'de Ermeni bir bayan ile evlidir. Türkiye tercihi, akrabalar nedeniyle iş ve barınma imkânlarındaki kolaylıklar ve Türkiye'nin "bir otobüse binilince gelinen yer" olmasına bağlıdır.

Herhangi bir aracı kullanmadan ülkemize gelenlerin % 53,8'lik bir oranla en yüksek düzeyi Türkmenistanlılarda gözlenmektedir. Onları % 15,4'lük bir oranla Moldovalılar ve Beyaz Rusyalılar takip etmektedir. Aracı kullanmadan ülkemizde kazanç elde eden diğerleri Ukrayna ve Gürcistan vatandaşlarıdır. Bu ülkelerde dağılan Sovyet Bloğu ülkeleridir. En yüksek oranın görüldüğü Türkmenistan ile kan bağımız vardır. Araştırmaya katılanların % 15,1'ini oluşturan aracı kullanmadan Türkiye'ye gelenler, sınır aşmayı aracısız gerçekleştirmiş olsalar da, ülkemizde hareket ettikleri alanların sosyal dokusu kendilerinden önce gelen göçmenlerce oluşturulmuş ve yine öncü göçmenlerin biriktirdikleri göç bilgilerinin verdiği cesaretle mobilize olmuşlardır.

İş ajanslarını kullanarak ülkemize gelenleri % 50'lik oranlarla Özbekistan ve Türkmenistanlılar oluşturmaktadır.[1090] Araştırmaya katılanlar arasında iş ajansına başvuran başkaca ülke yoktur. Bu iki ülkede iş ajanslarının varlığı, Türkiye'deki işveren talepleriyle ilişkili olmalıdır. Türkiye'de göçmen emeğini talep edenler, ucuz ve kendi dillerini bilenleri tercih etmektedir.

Ülkemize girmek için doğrudan göçmen kaçakçılarına başvuranların % 40'ı Bangladeş[1091], % 30'u Somali vatandaşıdır. Araştırmaya katılan diğerleri

[1090] Her iki ülkede de hemşerilerden örülü resmi iş ajansı olmayan yapılar mevcuttur. **Görüşme 72**: G72, Özbekistanlı bir bayana 350 dolarlık maaş karşılığı bir iş için 200 dolar komisyon ödemiştir. **Görüşme 71:** G71, ülkesi Türkmenistanlı bir bayana seyahat belgeleri hazırlanması, ulaşım maliyetleri ve iş bulma komisyonu olarak 1000 dolar borçlanıyor ve çalışıp, ödüyor. **Görüşme 59:** G59, ise 3000 dolar borçlanmıştır. G59, Türkmenistan'da çocuk bakıcılığı işi yapmak üzere bir bayan işçi simsarı ile 1000 dolar yol, 2000 dolar da Türkiye'de başlangıç harcamaları yapmak üzere borçlandırılmıştır. İş sözleşmesi Türkmenistan polisi huzurunda yapılmıştır ve bayan işçi simsarı ile birlikte 5 kız Türkiye'ye getirilmiştir. **Görüşme 28:** G28, resmi iş ajansları aracılığıyla Türkiye'ye gelmiş ve pasaportuna el koyulup, 200 dolar istenmiştir.

[1091] **Görüşme 50**: G50 Bangladeş'ten uçakla İran'a gelmiş ve orada bir imalathanede çalışmaya başlıyor. Burada tanıdığı bir Pakistanlı Türkiye'ye gönderebileceğini söylüyor ve 300 dolar vererek, anlaşıyorlar. 2008 Ağustos'ta İran'da aralarında Pakistan, Afganistan ve Bangladeşlilerin bulunduğu, 25-30 erkek kapalı kasalı bir kamyona bindiriliyor. Her birine yiyecek dolu birer torba veriliyor. Yolculuk üç gün sürüyor ve İstanbul Süleymaniye'de indiriliyor. Bu bölgede memleketlilerinin olduğu, onları bulmaları isteniyor. G50, Küçükpazar'da bir konfeksiyon atölyesinde çalışan bir memleketlisini buluyor ve onun yanında kalmaya başlıyor ve aynı kişi aracılığıyla iş buluyor. Daha sonra insan kaçakçılığı yaptığı için yakalanıyor ve üç ay cezaevinde kalıyor. **Görüşme 51**: G51, ikinci Bangladeşli göçmen kaçakçılığı mağdurudur. Bangladeş'ten sırasıyla Hindistan, Pakistan, İran ve Türkiye'ye sınırı yaya olarak geçmiştir. Her ülkede transit olarak bulunmuş, fakat geçimlik gelir elde etmek üzere çalışmıştır. Bangladeş'ten 10 dolar vererek Hindistan'a geçmiş ve orada 2 sene çalışmıştır. 8 arkadaş daha iyi şartların bulunduğu Pakistan'a gitmeye karar veriyor ve sınıra kadar

Afganistan[1092], Irak[1093], Burma[1094] vatandaşlarıdır. Daha önceden vurgulandığı gibi bu ülkeler ekonomik ve siyasi istikrarın olmadığı, çeşitli ayrımcılıkların yaşamsal

---

otobüsle sonrasını yaya olarak geçip, Pakistan'a geliyorlar. Pakistan jandarması ile sürekli problemler yaşıyor ve İran'dan gelen Bangladeşli bir arkadaşı ile İran'da çalışıp ödemek üzere 100 dolara anlaşıp, göç öyküsünün üçüncü etabını başlatıyor. Otobüsle Bangladeşli, Burmalı, Afganistanlı 8 kişi sınıra geliyorlar ve sınırı yaya olarak aşıyorlar. Sınırda yakalanıyor, fakat serbest bırakılıyorlar. İran'da 1,5 sene kalıyor ve çalışıyor. İran'da Türkiye'den sınır dışı edilen bir İranlı göçmen kaçakçısı, 200 dolara Türkiye'ye götürmek üzere anlaşıyorlar. Bangladeş, Burma, Afganistan, Pakistanlıların içinde bulunduğu 25 kişi Tahran'dan bir kamyona bindirilerek yola çıkartılıyor. Türkiye'ye girdikten sonra bir kentte boş bir eve getiriliyorlar ve 22 gün bekletiliyorlar. Kendilerini getiren şoförler yiyecek getiriyor. Kamyon değişiyor ve İstanbul'a getirilip, Küçükpazar'da serbest bırakılıyorlar. Daha önceden görüştüğü Bangladeşlileri buluyor, onların yanına yerleşiyor ve iş buluyor. Diğer arkadaşları ile yakalanıp, insan ticaretinden cezaevine giriyor. **Görüşme 52**: G52, Bangladeş'ten Hindistan'a sınıra kadar otobüs, sınırda yaya, sınırdan sonra tekrar otobüsle girmiş, göçmen kaçakçılarına 200 dolar vermiştir. 6 aya yakın çalıştıktan sonra bir Hindistanlı göçmen kaçakçısı tarafından adam başı 200 dolar karşılığında beş kişi ile Pakistan'a geçiriliyor ve orada 1 sene kalıyor. Yine 200 dolar vererek Pakistanlı bir kaçakçının yardımı ile otobüsle 3 kişi İran'a geçiyor. İran'da tanıdığı bir göçmen kaçakçısı ile 600 dolara anlaşıp, iki kişi Türkiye sınırına geliyor, iki gün sınırı yürüyerek aşıyor ve yeni bir otobüsle yola devam ediyorlar. 2008 Ağustosta 10 gün süren yolculuk Küçükpazar'da son buluyor. Bangladeşli arayıp buluyor ve yanına yerleşmesi ve iş bulması ile devam eden göç yolculuğu, göçmen kaçakçılığından cezaevine girmeyle sonlanıyor. **Görüşme 53**: Araştırmaya katılan bir diğer Bangladeşli ülkesinden deniz yoluyla, göçmen kaçakçılarına 400 dolar vererek Irak'a gelmiştir. Beş sene kadar Irak'ta çalışmış, daha iyi ekonomik koşullara kavuşmak için Türkiye'ye gelmeye karar vermiş ve göçmen kaçakçıları ile 300 dolara anlaşmıştır. 17 kişinin olduğu kamyon içinde sınır aşılmış ve burada kamyon değiştirilerek, 3 gün sonra Bağdat-İstanbul yolculuğu Kadırga'da tamamlanmıştır. Türkiye'de bir Pakistanlı barınma imkânı sağlamış, iş bulmasına yardımcı olmuştur. İşyerinden polis tarafından alınmış ve göçmen kaçakçılığından üç ay cezaevinde yatmıştır. Bangladeşlilerin sürekli daha iyi olanakların bulunduğu ülkelere doğru göç içerisinde oldukları görülmektedir. Göç yolları doğrudan göçmen kaçakçılarınca örülmekte ve oldukça düşük sayılacak maliyetlerle gerçekleştirilmektedir. Bangladeşliler, ilk geçtikleri sınırdan sonra bulundukları ülkelerde çalışmaya başlamakta, para biriktirip, yeni göç etaplarını başlatmaktadır. Bu esnada mutlaka ülkelerindeki geri kalanlara para göndermektedirler. Sınır geçme işini kaçakçılarla aşan Bangladeşliler, girdikleri ülkede memleketlilerini ya da diğer göçmenleri bulmakta ve onlardan yardım almaktadırlar. Mülakatlarda dikkat çeken bir başka nokta, Burmalılara tanınan geçici iltica olanağından yararlanmak üzere, Bangladeşlilerin resmi kayıtlara rağmen Burmalı olduklarında ısrar etmeleridir.

[1092] **Görüşme 61**: G61, Afganistanlı 1991–92'de Rus işgalinden sonra, evleri füze ile yıkılınca, annesi bir kız, üç oğlu ile göçü başlatıyor. Yürüyerek açık Pakistan sınırından geçiyorlar. G61 yol boyunca duran binlerce ölüyü hatırlıyor. Pakistan'da bir otele yerleşip, Belucistanlı göçmen kaçakçılarıyla irtibata geçip, İran'a geçiyorlar. Savaş ve sürüp giden göçler nedeniyle sınır geçmeleri zor olmuyor ve araçla Tahran'a geliyorlar. Göçmen kaçakçıları aileyi bir otele yerleştirip, rehin tutuyor, bir akrabaları parayı ödeyip, serbest kalmalarını sağlıyor, onlarda bu akrabalarının yerleştirdiği bir evde hizmetçi olarak çalışıp, borçlarını ödüyor. Çocuklar büyüyüp çalışmaya başlayınca, ev tutup ayrılıyorlar. G61, ilkokulu Afganistan'da, ortaokulu İran'da okuyor, fakat İran'da göçmen Afganlı çocuklara karşı ayrımcılık yapılıyor ve eğitim olanakları kısıtlanıyor. İran'da ayrımcılığın bir sebebi de Hanefi İslam inancı. Hanefi mezhebi mensuplarına çok kötü davranılıyor, ibadetlerine müdahale ediliyor. Göçmenlerin kriminalleştirilmesi ve bir akrabası ile evlenmesi sonrası, Türkiye'de yerleşik teyzeleri ile haberleşip, Türkiye'ye göç etmeye karar veriyorlar. Tahran'daki göçmen kaçakçılarına 500 dolar veriyorlar ve fazlasını Türkiye'den çalışıp göndereceklerini söylüyorlar. Çoğunluğu Iraklı 30 kişi otobüsle Urumiye'ye geliyorlar. Sınırı yaya olarak gece geçip, sınır köyünde bir eve gelip, oradan Van'a geliyorlar. Kaçakçılar Afgan pasaportu verip, otobüse bindiriyorlar, İstanbul'da teyzeleri karşılıyor ve Zeytinburnu'na yerleşiyorlar. Türkiye'de işçilik ve ticarete başlıyor. 2002, 2004 senesinde çocukları doğuyor. 2006'da Afganistan konsolosluğundan gerçek pasaportlarını alıyorlar. Çocukları okula başlayınca ikamet tezkeresi almak için başvuruyorlar. İkamet tezkeresi beklerken,

riskler içerdiği ülkelerdir. Tüm bunların yanında, kaçak yabancı göçmenleri taşıyan ağların dışında, Türk vatandaşlarını Türkiye dışına taşıyan doğrudan göçmen kaçakçılarının ördüğü ağlar mevcuttur ve doğal olarak yabancı göçmenler erişme olanağı bulduklarında, -Türklere göre fazla ücret vererek de olsa-, bu ağlardan yararlanırlar.[1095]

---

sınır dışı edilmek üzere ailecek Yabancılar Şube Müdürlüğü misafirhanesine getiriliyorlar. Kendisinden sonra anne ve abisi de kaçak yollarla Türkiye'ye gelmişler. **Görüşme 36**: G36, kadın olarak göçmen kaçakçılığı mağduru bir başka Afganistan vatandaşıdır. İran'da göçmen kaçakçıları ile 500 dolar vererek anlaşıyorlar. Sınıra kadar, iki aile on kişi kar içinde yürüyerek geliyorlar. Sınırı sahte pasaportlarla otobüs içinde aşmışlar ve İstanbul Zeytinburnu'na getirilmişler, tanıdıkları Afganlı ailelerin yanına sığınıyorlar. Kaçakçı parayı almasına rağmen sahte pasaportları vermemiş ve kaçmış. Kimlik belgeleri olmadığından çalışma olanakları oldukça kısıtlı olduğu için ekonomik sıkıntıya düşmüş ve kendileri polise sınır dışı edilmek üzere başvurmuşlar.

[1093] **Görüşme 13**: Iraklı göçmen Bağdat'tan Zaho'ya adam başı 500 dolar karşılığı anlaşarak dört kişi getiriliyor. Yayan olarak sınırı aşıp, Silopi'de bir Türk vatandaşının evine yerleşiyor ve sahte pasaport, para ve otobüs bileti ile İstanbul'a yollanıyorlar. İstanbul'da otogarda karşılanıp, Aksaray'da otele yerleştiriyor. Aksaray'da memleketlileri aracılığıyla Yunanistan'a geçmek üzere göçmen kaçakçıları ile irtibata geçmek istiyor. 3000 dolar isteniyor, bu esnada yakalanıyor ve iltica başvurusu yaptığı Türkiye'den sınır dışı edilme işlemleri başlıyor. Eğer Yunanistan'a geçmeyi başarsaymış, paranın emanet bırakıldığı akrabaları kaçakçıya ücreti vereceklermiş.

[1094] **Görüşme 14**: G14, Burma'dan Müslümanlara yönelik ayrımcılık nedeniyle göç ettiğini söylüyor, sırasıyla Hindistan, Pakistan, İran ve Türkiye'ye geliyor. Her ülkede, çalışıp, geçimlik para kazanıyor ve bir sonraki ülke için para biriktiriyor. Hindistan'da pirinç tarlalarında, Pakistan'da balıkçıların yanında, İran'da fabrika'da işçilik yapıyor. Göçmen kaçakçıları ile ilişkiyi daha önce göç etmiş Burmalılar aracılığıyla kuruyor. Para güvenilen Burmalıya teslim ediliyor, sınır aştıktan sonra kaçakçıya veriliyor. İran'dan Türkiye'ye kamyon içinde gizlenerek 50-60 kişi giriyorlar, Van'dan İstanbul'a aynı şekilde 12 gün süren bir yolculukla geliyor ve İranlı göçmen kaçakçılarına 1000 dolar veriyor.

[1095] **Görüşme 90**: G90, göçmen kaçakçılığı suçundan hüküm giymiş bir Türk vatandaşıdır. Üniversite mezunudur ve Türkiye'den Avrupa'ya kaçak geçiş yapan Türk vatandaşları ile ilgili bilgisini paylaşmıştır. G90'a göre, kaçak göçmen ticareti piyasasında, kaçakçı müşteri aramaz, müşteri kaçakçıyı bulur. Daha önceden sınır aşan kişinin referans olduğu kişiler, kaçakçıyı bulur ve kendisini ya da yakınını göndermesini ister. Türkiye'den Avrupa'ya kaçak göçmen gönderen organizasyonların yapıları şu şekilde oluşmaktadır: a) Müşteri bulan ve emanet parayı alan yerel esnaf ağları, b) Sahte belge hazırlayanlar c) Ara duraklarda konaklama sağlayanlar, d) Yurt içi ve yurt dışı nakliye organizasyonu. Türkiye'den kara, deniz ve hava yoluyla yurt dışına insan kaçırılmaktadır. Karayolu ile kaçakçılık, genelde Bulgaristan, Romanya Macaristan üzerinden gerçekleştirilmekte ve göçmenler tırların zulalarında götürülmektedir. Karayolunda herhangi bir belge hazırlanması söz konusu değildir ya da küçük çaplı sahte belge olaylarına rastlanmaktadır. Denizyolu ile kaçakçılıkta Marmara Denizi seyrek, Ege Denizi yoğun olarak kullanılmakta, İzmir, Balıkesir kıyılarından insanlar 20-30 metrelik balıkçı tekneleri ile taşınmaktadır. Havayolu ile kaçakçılık, a) doğrudan, b) aktarmalı olarak gerçekleştirilmektedir. Direkt Avrupa'ya kaçak yolculuklar, tam sahte, sahte vize ya da gerçek vizeli belgenin kimliğinin değiştirilmesi şeklinde kısmı sahtecilikle, ama mutlaka sahte belgelerle gerçekleştirilmektedir. Aktarmalı kaçakçılıkta, ilk durak olarak, Türkiye'den vize istemeyen ya da vize almanın kolay olduğu ülkeler seçilmekte, sonra ise hedef ülkeye geçilmektedir. Tercih edilen güzergâhlar şöyle oluşmuştur: a) Havayolu ile Arnavutluk, oradan karayolu, deniz yolu ile İtalya ve devamı ya da istenilen Avrupa ülkesi b) Havayolu ile Makedonya, oradan karayolu ile Yunanistan ya da sahte evraklarla Avrupa ülkeleri c) Havayolu ile Hırvatistan, oradan karayolu ile Slovenya ve hedef Avrupa ülkesi d) Havayolu ile Bulgaristan ya da Romanya, oradan Macaristan ve sahte belgelerle Avusturya ve hedef Avrupa ülkesi. Türklerin kaçak olarak Türkiye'den Avrupa ülkelerine girişi 5000, İngiltere'ye geçişi 10000 Euro olarak piyasa yapmıştır. Yabancı göçmenler için fiyat fazlalaşmaktadır.

İstanbul-Viyana arasında gerçekleştirilecek bir tır organizasyonu 5500 Euro; Irak-Türkiye-İtalya yolculuğu ise 10000 dolar civarında piyasa yapmıştır. 5000 dolarlık bir kaçakçılık organizasyon içinde şu şekilde bölüşülmektedir: a) Müşteri bulan, emanet para depolayan esnaflardan oluşan yerel ağlar: 250–500 Euro. b) Sahte belge hazırlayanlar: 1500 Euro (Bu organizasyonlara ait hırsızlık grupları da olabilir. Hırsızlar, turistlerin ya da gerçek vizeli belge sahiplerinin yoğun bulunduğu havayolları, terminaller, turistlik bölgelerde konuşlanır ve kurbanlarını avlar. Çalınan belge niteliğine göre, yerel ağlar içinde değer bulur ve el değiştirir.) c) Konaklama sağlayanlar: Yurt dışında kişi başı aylık 100 Euro, Türkiye'de Türkler için 25–30 TL, yabancılar içinse ev kiralanıyor. d) Nakliye organizasyonu: 2000 Euro. Tüm bu organizasyonları yapan kaçakçı kişi başı 1000 Euro kazanmaktadır. Belge hazırlanmayan bir İstanbul-Viyana tır organizasyonunda, parayı emanette tutan 250-500, tır nakliyecisi 4000, organizatör ise 1000 Euro kazanmaktadır. Sahte belge hazırlanması işlemleri de farklı uzmanlıkları gerektirmektedir. Bunlar: a) Belgenin tamamen sahte hazırlanması. b) Gerçek olarak temin edilmiş belgeye sahte seyahat izinleri (vize) uygulanması. Bu sahte vizenin uygulanması, gerçek vizeli belgenin bu bölümünün kesilerek gerçek belgeye yapıştırılması ya da yasal sürenin değiştirilmesi şeklinde farklı yollarla gerçekleştirilmektedir. c) Yasal süreli çalıntı belgenin göçmene göre sahtecilikle düzenlenmesi. d) Gerçek belge üzerine gerçek izinlerin alınmasını sağlayacak sahte proseslerin hazırlanması. Gerçek pasaport için gerçek vize almak üzere konsolosluklara müracaat edilmekte, fakat müracaatta beyan edilen hususlar gerçek dışı olarak hazırlanmaktadır. Örneğin, bankaya yüksek miktarlı para yatırılmakta ve geri çekilmekte, fakat parayı gösteren cüzdan konsolosluğa sunulmaktadır. Gerçekte olmayan bir işyeri kurulmakta, ticaret sicil kaydına bu işlettirilmekte, faaliyet yürütmeyen bu işyeri adına ticari vize istenilmektedir. Türklere yönelik göçmen kaçakçılığı piyasası yurt dışında yerleşik hemşeri gruplarına, kaçak göçmenliği hedefleyenlerin yurt dışında sahip oldukları "sığınma" imkânlarına göre şekillenmektedir. Yerleşik öncü göçmenler, geride kalanlar için barınma ve geçinme olanakları hazırladıklarında göçmenler hareketlenmekte, kaçakçı ağları onları sadece iletmektedir. G90'a göre, göçmen kaçakçıları ve insan tacirleri arasındaki önemli fark budur. Göçmen kaçakçıları, kendisi bedel ödeyerek sınır aşmayı isteyen kişilere yardımcı olmakta, hizmet sunmaktadır. Kaçakçının görevi "emaneti" sahibine ulaştırmaktır. Türk kaçaklar özelinde, sokakta ya da ıssız bir noktada terk edilen kimse istisnadır. Türk kaçakların mutlaka bir karşılayanı olmaktadır, kaçakçı, göçmenin sınırı aşmasını ve karşılayana teslim edilmesini sağlamakta, hizmetini sonlandırmaktadır. İnsan tacirleri ise, sınır aşmasını sağladıkları göçmenin iş bulması ve barınması gibi konularda hizmetlerini sürdürürken, onları sömürmektedirler. Türk göçmen piyasasında hemşerilik ağları şu şekilde oluşmuştur. Aksaraylılar, İngiltere; Yozgat, Gümüşhane, Ağrılılar hava ve karayoluyla, Muşlular denizyoluyla Fransa; Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyamanlılar İngiltere ve Fransa, Elazığ, Bingöllüler Almanya, Hollanda, Mardinliler İtalya ve oradan tüm Avrupa ülkeleri, Süryani Mardinliler Almanya ve İskandinav ülkeleri, Giresun Yağlıdereliler Amerika'da gelişmiş göçmen ağlarına sahiptir. Elazığ, Bingöllüler Hollanda Den Haag, Almanya Hamburg, Bremen'de gelişmiş ağlara sahiptir. Bu bölgelerdeki tarım işçileri genelde kaçak göçmenlerden oluşmaktadır. Almanya Hamburg, Bremen ve Köln'de tarım işçisi olarak mevsimlik giden kaçaklar bulunmaktadır. Bu kişiler, bu bölgelerdeki seralarda birkaç yıl çalışmakta, sonra tasarrufları ile Türkiye'ye dönmekte, para bitene kadar yaşamına devam etmekte, parası bitince tekrar Almanya'ya dönmekte ve bu şekilde devam etmektedir. Bu şekilde üçüncü nesle erişen yaklaşık 20-25 bin mevsimlik kaçak göçmen vardır. Özellikle bu kişilerin kaçak girişlerinde sahte belgeler kullanılmaktadır, çünkü bu kişiler dil bilmekte, sınırlarda görevliler ile diyalog kurabilmektedir. Türkiye'den gidip iltica başvurusu yapan Süryani ve Ermeniler kolay olumlu yanıt almaktadır, eskiden Kürt kökenliler de böyleydi, fakat 90'lı yıllardan sonra bu eğilim azalarak yok olmuştur, Irak ve İran kökenli Kürtler ise halen kolay iltica alabilmektedir. Şu an göçmenlik için yaygın kullanılan yol, Polonyalı kadınlarla evlilik yapılmasıdır. Kadın Polonya'da kalmak zorunda ise, Polonya'ya yerleşilmekte; böyle bir zorunluluğu yok ise, kadın Belçika'ya getirilip yerleştirilmekte ve evlilik ile Belçika oturumu temin edilip göç macerası başlatılmaktadır. G90'a göre, piyasada gerçek "esnaf" kaçakçı azdır. "Esnaf" kaçakçı, "emanetini" hedefine ulaştıran kişidir. Bu işlemler esnasında Robin Hood'vari bir fedakârlıklar yapar. Kaçakçılıktan zengin olmuş kişi azdır. Göçmen kaçakçılığı, hesaplanamayan pek çok riski içerir, bu risklerin maliyeti kaçakçı tarafından karşılanır. Bunların en önemlisi, emanetteki parayı alamamaktır. Paranın emanete verilmesi, yaklaşık on yıllık bir geçmişe sahiptir. Önceden para peşin olarak, göçmenden alınıyordu. On yıldır, para güvenilen üçüncü şahsa emanete bırakılmaktadır. Emanetçi, parayı vermemekte, eksik vermekte, kaçakçı ise maliyetleri peşin

Tablo 50: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Göre Taşıyan Ağlar**

Ülke		Taşıyan Ağlar							
		Aracısız	İs ajan.	Ark. ve hem.	Akra.	Doğ. Göç. Ka.	Do. İn. Ta.	Do. Fu.Ta.	Toplam
Özbekistan	Kişi S.	0	4	7	1	0	0	2	14
	Ülke %	,0%	28,6%	50,0%	7,1%	,0%	,0%	14,3%	100,0%
	Ağlar %	,0%	50,0%	21,2%	5,6%	,0%	,0%	66,7%	16,3%
	Top. %	,0%	4,7%	8,1%	1,2%	,0%	,0%	2,3%	16,3%
Türkmenistan	Kişi S.	7	4	12	5	0	0	0	28
	Ülke %	25,0%	14,3%	42,9%	17,9%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	53,8%	50,0%	36,4%	27,8%	,0%	,0%	,0%	32,6%
	Top. %	8,1%	4,7%	14,0%	5,8%	,0%	,0%	,0%	32,6%
Moldova	Kişi S.	2	0	3	1	0	0	0	6
	Ülke %	33,3%	,0%	50,0%	16,7%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	15,4%	,0%	9,1%	5,6%	,0%	,0%	,0%	7,0%
	Top. %	2,3%	,0%	3,5%	1,2%	,0%	,0%	,0%	7,0%
Brezilya	Kişi S.	0	0	0	0	0	1	0	1
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	1,2%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	1,2%
Somali	Kişi S.	0	0	0	0	3	0	0	3
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	,0%	30,0%	,0%	,0%	3,5%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	,0%	3,5%	,0%	,0%	3,5%
Beyaz Rusya	Kişi S.	2	0	1	0	0	0	0	3
	Ülke %	66,7%	,0%	33,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	15,4%	,0%	3,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	3,5%
	Top. %	2,3%	,0%	1,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	3,5%
Kırgızistan	Kişi S.	0	0	2	2	0	0	1	5
	Ülke %	,0%	,0%	40,0%	40,0%	,0%	,0%	20,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	6,1%	11,1%	,0%	,0%	33,3%	5,8%
	Top. %	,0%	,0%	2,3%	2,3%	,0%	,0%	1,2%	5,8%
Azerbaycan	Kişi S.	0	0	3	2	0	0	0	5
	Ülke %	,0%	,0%	60,0%	40,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	9,1%	11,1%	,0%	,0%	,0%	5,8%
	Top. %	,0%	,0%	3,5%	2,3%	,0%	,0%	,0%	5,8%
Rusya	Kişi S.	0	0	2	1	0	0	0	3
	Ülke %	,0%	,0%	66,7%	33,3%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	6,1%	5,6%	,0%	,0%	,0%	3,5%

ödeyerek kendi baştan karşılamaktadır. Bu nedenle tüm mal varlıklarını kaybeden kaçakçılar vardır. Bir de piyasada kaçakçı olmadığı halde, kaçakçı rolü yapan dolandırıcılar bulunakta, gerçek "esnaf" dolandırıcıların da etkilediği piyasada "ticaret" yapmaya zorlanmaktadır. G90, Türkiye'den Avrupa'ya kaçak Türk göçmen ağının nasıl örüldüğü konusunda oldukça aydınlatıcı bilgiler vermiştir. Bu ağlar, çoğunlukla hemşeri ve akraba öncü göçmenlerin sağladığı zemin üzerinde, kaçakçıların yetenekleri ile oluşmaktadır.

	Top. %	,0%	,0%	2,3%	1,2%	,0%	,0%	,0%	3,5%
Afganistan	Kişi S.	0	0	0	2	1	0	0	3
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	66,7%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	11,1%	10,0%	,0%	,0%	3,5%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	2,3%	1,2%	,0%	,0%	3,5%
Ukrayna	Kişi S.	1	0	2	2	0	0	0	5
	Ülke %	20,0%	,0%	40,0%	40,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	7,7%	,0%	6,1%	11,1%	,0%	,0%	,0%	5,8%
	Top. %	1,2%	,0%	2,3%	2,3%	,0%	,0%	,0%	5,8%
Irak	Kişi S.	0	0	0	1	1	0	0	2
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	5,6%	10,0%	,0%	,0%	2,3%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	1,2%	1,2%	,0%	,0%	2,3%
Burma	Kişi S.	0	0	0	0	1	0	0	1
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	,0%	10,0%	,0%	,0%	1,2%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,0%	1,2%
Ermenistan	Kişi S.	0	0	0	1	0	0	0	1
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	5,6%	,0%	,0%	,0%	1,2%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	1,2%	,0%	,0%	,0%	1,2%
Kazakistan	Kişi S.	0	0	1	0	0	0	0	1
	Ülke %	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	3,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%
	Top. %	,0%	,0%	1,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%
Bangladeş	Kişi S.	0	0	0	0	4	0	0	4
	Ülke %	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	,0%	,0%	,0%	,0%	40,0%	,0%	,0%	4,7%
	Top. %	,0%	,0%	,0%	,0%	4,7%	,0%	,0%	4,7%
Gürcistan	Kişi S.	1	0	0	0	0	0	0	1
	Ülke %	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ağlar %	7,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%
	Top. %	1,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%
Toplam	Kişi S.	13	8	33	18	10	1	3	86
	Ülke %	15,1%	9,3%	38,4%	20,9%	11,6%	1,2%	3,5%	100,0%
	Ağlar %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Top. %	15,1%	9,3%	38,4%	20,9%	11,6%	1,2%	3,5%	100,0%

Doğrudan insan tacirlerinin ülkemize gönderdiği tek kişi, ülkemize uyuşturucu madde sokarken yakalanan Brezilyalı bir kadındır.

Doğrudan fuhuş tacirlerinin ülkemize getirdiği kadınların % 66,7'si Özbekistanlı, % 33,3'ü Kırgızistanlıdır. Özbekistanlıların % 14,3'ü, Kırgızistanlıların % 20'si fuhuş tacirlerinin sağladığı imkânlarla ülkemize gelmiş ve cinsel sömürüye alet olmuşlardır. Tüm denekler arasında doğrudan fuhuş tacirlerinin mağdur ettiği Özbekistanlılar % 2,3'ü, Kırgızistanlılar ise % 1,2'yi temsil etmektedir. Bu veriler, ilk bakışta, denekler arasında % 47,7'lik oranla en yüksek düzeyde duran fuhşa ilişkin verilerle çelişiyor gözükmektedir. Bu durum, ülkemizde artık ağlarını örmüş ve kurumsallaşmış fuhuş yapılarına dikkat çekmektedir. Fuhuş organizasyonları artık, ülkelerinden kadın bulma ve onları nakletmekten çok, herhangi bir şekilde buraya gelmiş kadınları "sermayeleri" dönüştürmektedir. Bu organizasyonlarla ilişkiye geçirecek bilgiler de, göçmenlerin oluşturduğu sosyal ağlar içinde sürekli canlı olarak durmaktadır. Göçmenlik, artık kaybedecek bir şeyleri kalmayanların göze alabileceği riskli bir yaşam seyahatidir.

Arkadaş ve hemşerilerden örülü ağlar üzerinde hareket edenlerin % 78,8'i kadın, % 21,2'si erkektir. Kadınların oransal olarak yüksek oldukları bir başka değişkende iş ajanslarıdır. İş ajanları ile ülkemize gelenlerin % 87,5'u kadındır. Yine aracısız olarak ülkemize gelenler içinde kadınların oranı % 84,6'dır. Akrabalarının yardımı ile ülkemize gelenlerde kadın erkek oranı % 50 ile eşittir. İnsan ve fuhuş tacirlerinin müşterilerinin tamamı kadınken, göçmen kaçakçılarının müşterilerinin % 90'ı erkektir. Arkadaş ve hemşerilerin ördüğü ağlar üzerinde kadınlar hareket ederken, göçmen akrabaların kurduğu sosyal doku erkek ve kadınlara eşit olanaklar sağlamaktadır. İş ajansları çağdaş göçün karakteristiği olan kadın emeğine duyulan ihtiyaç düzeyini göstermektedir. Aynı şekilde aracı kullanmadan gelenler arasında kadınların yoğunluğu, örülmüş göç ağları üzerinde kadınlara daha fazla olanakların sunulduğunu göstermektedir. Göçmen kaçakçılığının erkek, insan ticareti ve fuhşun kadınlara yönelmesi de dikkat çekicidir.

Tablo 51: **Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Taşıyan Ağlar**

			Cinsiyet		
			Kadın	Erkek	Toplam
Taşıyan Ağlar	Aracısız	Kişi Sayısı	11	2	13
		Taşıyan Ağlar içinde %	84,6%	15,4%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	19,0%	7,1%	15,1%
		Toplam %	12,8%	2,3%	15,1%
	İş Ajansları	Kişi Sayısı	7	1	8
		Taşıyan Ağlar içinde %	87,5%	12,5%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	12,1%	3,6%	9,3%
		Toplam %	8,1%	1,2%	9,3%
	Arkadaş ve Hemşeriler	Kişi Sayısı	26	7	33
		Taşıyan Ağlar içinde %	78,8%	21,2%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	44,8%	25,0%	38,4%
		Toplam %	30,2%	8,1%	38,4%
	Akrabalar	Kişi Sayısı	9	9	18
		Taşıyan Ağlar içinde %	50,0%	50,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	15,5%	32,1%	20,9%
		Toplam %	10,5%	10,5%	20,9%
	Doğrudan Göçmen Kaçakçıları	Kişi Sayısı	1	9	10
		Taşıyan Ağlar içinde %	10,0%	90,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	1,7%	32,1%	11,6%
		Toplam %	1,2%	10,5%	11,6%
	Doğrudan İnsan Tacirleri	Kişi Sayısı	1	0	1
		Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	1,7%	,0%	1,2%
		Toplam %	1,2%	,0%	1,2%
	Doğrudan Fuhuş Tacirleri	Kişi Sayısı	3	0	3
		Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	5,2%	,0%	3,5%
		Toplam %	3,5%	,0%	3,5%
	Toplam	Kişi Sayısı	58	28	86
		Taşıyan Ağlar içinde %	67,4%	32,6%	100,0%
		Cinsiyet içinde %	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	67,4%	32,6%	100,0%

Araştırma konuları açısından cinsiyet verileri ile birlikte değerlendirilmesi anlamlı olacak bir diğer değişken olan "yaş"tır. Arkadaş ve hemşerilerinim yardımı ile sınır aşan kişilerin % 48,5'i 18–30, % 45,5'i 31–40 yaş aralığındadır. Genç yaş grubu akrabalardan örülü ağları kullanmada da ön plandadır. Akrabaların desteğiyle ülkemize gelenlerin % 55,6'sı 18–30, % 33,1'i 31–40 yaş aralığındadır. Herhangi bir aracı kullanmadan ülkemize gelenlerin de % 46,2'si 18–30, % 38,5'i 31–40 yaş grubundadır. İş ajanslarına başvuranların ise % 50'si 31–40, % 37,5'i 18–30 yaş aralığındadır. Göçmen kaçakçılarının müşterilerinin % 60'ı 31–40, % 40'ı 18–30 yaşlarındadır. İnsan tacirlerinin aleti olanların tamamı 31–40, fuhuş tacirlerinin sömürüsüne uğrayanların tamam ise 18–30 yaşları arasındadır. 40 yaşın üzerindekiler içinde göçmen kaçakçıları, insan ve fuhuş tacirlerinin mağduru kimse bulunmamaktadır. Bu veriler, genç insan emeğine duyulan ihtiyacı gösterdiği gibi, genç yaş gruplarının sınır aşarak geçim temin etme risklerini üstlenebildiklerine işaret etmektedir.

Arkadaş ve hemşerileri yardımıyla ülkemizde geçimlerini temin etmeye çalışanların % 63,6'sı ilkokul mezunu, % 24,2'si üniversite, % 12,1'i meslek okulu mezunudur. Akrabalarının yardımı ile Türkiye'de bulunanların % 50'si ilkokul, % 22,2'si lise mezunudur. Aracısız ülkemize gelenlerin % 38,5'i üniversite, % 23,1'i ilkokul, % 23,1'i meslek okulu mezunudur. İş ajansların başvuranların % 37,5'i ilkokul, % 25'i lise, % 25'i üniversite mezunudur. Göçmen kaçakçılarına başvuranların % 60'ı okur-yazar değil, % 20'si ise ilkokul mezunudur. İnsan tacirlerinin sağladığı imkânlarla sınır aşanların tamamı ilkokul, ülkemize girmek için fuhuş tacirlerinden yardım alanların ise % 66,7'si ilkokul, % 33,3'ü meslek okulu mezunudur. Aracısız ülkemize gelenlerde yüksek eğitimlilerin oranının yüksekliği, yüksek eğitimin verdiği güven duygusu ve iş piyasalarında yer edinme olanaklarının yüksekliği ile ilgili olmalıdır. Bu veri iş ajanslarına başvuruda yüksek eğitim yapanların oranındaki yükseklikle de örtüşmektedir. Göçmen kaçakçılığı mağdurlarında okur-yazar olmayanların oranının yüksekliği dikkat çekicidir. Arkadaş, hemşeri, akraba, insan taciri ve fuhuş tacirlerinin sağladığı olanakları kullananlar arasında ise ilkokul mezunları ön plana çıkmaktadır. Bu grubun ülkelerinde geçimlik gelir kazanma güçlüğü içerisinde olmalarının göç

davranışlarında itici etkisi yanında, Türkiye'de kayıt dışı sektörlerde emeklerine duyulan ihtiyacın sürmesinin çekici etkileri birlikte değerlendirilmelidir.

Tablo 52: **Araştırmaya Katılanların Yaşlarına Göre Taşıyan Ağlar**

			Yaş			
			18–30	31–40	40+	Toplam
Taşıyan Ağlar	Aracısız	Kişi Sayısı	6	5	2	13
		Taşıyan Ağlar içinde %	46,2%	38,5%	15,4%	100,0%
		Yaş içinde %	14,3%	13,5%	28,6%	15,1%
		Toplam %	7,0%	5,8%	2,3%	15,1%
	İş Ajansları	Kişi Sayısı	3	4	1	8
		Taşıyan Ağlar içinde %	37,5%	50,0%	12,5%	100,0%
		Yaş içinde %	7,1%	10,8%	14,3%	9,3%
		Toplam %	3,5%	4,7%	1,2%	9,3%
	Arkadaş ve Hemşeriler	Kişi Sayısı	16	15	2	33
		Taşıyan Ağlar içinde %	48,5%	45,5%	6,1%	100,0%
		Yaş içinde %	38,1%	40,5%	28,6%	38,4%
		Toplam %	18,6%	17,4%	2,3%	38,4%
	Akrabalar	Kişi Sayısı	10	6	2	18
		Taşıyan Ağlar içinde %	55,6%	33,3%	11,1%	100,0%
		Yaş içinde %	23,8%	16,2%	28,6%	20,9%
		Toplam %	11,6%	7,0%	2,3%	20,9%
	Doğrudan Göçmen Kaçakçıları	Kişi Sayısı	4	6	0	10
		Taşıyan Ağlar içinde %	40,0%	60,0%	,0%	100,0%
		Yaş içinde %	9,5%	16,2%	,0%	11,6%
		Toplam %	4,7%	7,0%	,0%	11,6%
	Doğrudan İnsan Tacirleri	Kişi Sayısı	0	1	0	1
		Taşıyan Ağlar içinde %	,0%	100,0%	,0%	100,0%
		Yaş içinde %	,0%	2,7%	,0%	1,2%
		Toplam %	,0%	1,2%	,0%	1,2%
	Doğrudan Fuhuş Tacirleri	Kişi Sayısı	3	0	0	3
		Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Yaş içinde %	7,1%	,0%	,0%	3,5%
		Toplam %	3,5%	,0%	,0%	3,5%
	Toplam	Kişi Sayısı	42	37	7	86
		Taşıyan Ağlar içinde %	48,8%	43,0%	8,1%	100,0%
		Yaş içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	48,8%	43,0%	8,1%	100,0%

Ebeveynlerin durumu ve kardeş sayıları ile anlamlı ilişkiler kurmak mümkün görülmemekle birlikte, dikkat çeken hususlara işaret etmek doğru olacaktır. Aracısız Türkiye'ye gelenlerin % 36,4'ünün ebeveyni bulunmamaktadır. Anne-babalarından birisini kaybedenler, akrabalarından yardım alanların % 44,4'ünü, iş ajanslarına başvuranların % 37,5'ini, arkadaş ve hemşerilerinden yardım alanların % 21,2'ini oluşturmaktadır. Ebeveyni olmayanlar, göçmen kaçakçılarına başvuranların % 50'sini, fuhuş tacirlerinin tekliflerini kabul edenlerin % 33,3'ünü oluşturmaktadır. Aracısız ülkemize gelenlerde 4'ten fazla kardeşi olanların oranı % 27,3'tür. Aynı rakamlar arkadaş ve hemşerilerine başvuranlarda da karşımıza çıkmaktadır. Göçmen kaçakçılarına başvuranların % 50'sinin kardeşi yok, % 30'u ise 4'ten fazla kardeşe sahiptir. Fuhuş tacirlerine başvuranların tamamı 3'ten fazla kardeşe sahiptir. Bu veriler, sınır aşma davranışı ile ilişki kurulmasını sağlayacak bulgular sunmasa da, bu davranışın aileden kaynaklanan psikolojik nedenleri ve aile yapısından kaynaklanan olanaklar konusunda ipuçları vermektedir.

Denekler içinde aracısız olarak sınır aşanların % 38,5'i dul, % 30,8'i evli, % 23,1'i ise birlikte yaşamaktadır. İş ajanslarına başvuranların % 62,5'i evli, % 25'i bekârdır. Arkadaş ve hemşerilerine başvuranların % 42,4'ü bekâr, % 27,3'ü evli, % 27,3'ü ise duldur. Akrabalara başvuranların ise % 44,4'ü evli, % 27,8'i bekâr, % 22,2'si duldur. Göçmen kaçakçılarına başvuranların % 70'i bekâr, % 30'u evlidir. İnsan tacirlerine başvuranların tamamı bekârken, Bekâr, evli ve dullar, fuhuş tacirlerine eşit oranda başvurmuştur. Bu veriler eşliğinde, bekâr ve dulların daha riskli aracılar eşliğinde hareket ettikleri, evlilerin ise iş ajansları ve akrabalar gibi görece daha az riskli aracıları tercih ettikleri görülmektedir. Çocuk sayısı ile taşıyan ağlar arasında bir bağlantı kurmak mümkün görülmemektedir. Denekler arasında yoğunluk bir ya da iki çocuk sahibi olmak şeklinde belirmiştir.

Tablo 53: **Araştırmaya Katılanların Eğitim Düzeylerine Göre Taşıyan Ağlar**

Taşıyan	Ağlar	Öğrenim					
		İlkokul	Meslek Okulu	Lise	Üniversite	Ok.yaz.Yok	Toplam
Aracısız	Kişi Sayısı	3	3	1	5	1	13
	Taşıyan Ağlar içinde %	23,1%	23,1%	7,7%	38,5%	7,7%	100,0%
	Öğrenim içinde %	7,3%	27,3%	12,5%	27,8%	12,5%	15,1%
	Toplam %	3,5%	3,5%	1,2%	5,8%	1,2%	15,1%
İş Ajansları	Kişi Sayısı	3	1	2	2	0	8
	Taşıyan Ağlar içinde %	37,5%	12,5%	25,0%	25,0%	,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	7,3%	9,1%	25,0%	11,1%	,0%	9,3%
	Toplam %	3,5%	1,2%	2,3%	2,3%	,0%	9,3%
Arkadaş ve Hemşeriler	Kişi Sayısı	21	4	0	8	0	33
	Taşıyan Ağlar içinde %	63,6%	12,1%	,0%	24,2%	,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	51,2%	36,4%	,0%	44,4%	,0%	38,4%
	Toplam %	24,4%	4,7%	,0%	9,3%	,0%	38,4%
Akrabalar	Kişi Sayısı	9	2	4	2	1	18
	Taşıyan Ağlar içinde %	50,0%	11,1%	22,2%	11,1%	5,6%	100,0%
	Öğrenim içinde %	22,0%	18,2%	50,0%	11,1%	12,5%	20,9%
	Toplam %	10,5%	2,3%	4,7%	2,3%	1,2%	20,9%
Doğrudan Göçmen Kaçakçıları	Kişi Sayısı	2	0	1	1	6	10
	Taşıyan Ağlar içinde %	20,0%	,0%	10,0%	10,0%	60,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	4,9%	,0%	12,5%	5,6%	75,0%	11,6%
	Toplam %	2,3%	,0%	1,2%	1,2%	7,0%	11,6%
Doğrudan İnsan Tacirleri	Kişi Sayısı	1	0	0	0	0	1
	Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	2,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%
	Toplam %	1,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,2%
Doğrudan Fuhuş Tacirleri	Kişi Sayısı	2	1	0	0	0	3
	Taşıyan Ağlar içinde %	66,7%	33,3%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Öğrenim içinde %	4,9%	9,1%	,0%	,0%	,0%	3,5%
	Toplam %	2,3%	1,2%	,0%	,0%	,0%	3,5%
Toplam	Kişi Sayısı	41	11	8	18	8	86
	Taşıyan Ağlar içinde %	47,7%	12,8%	9,3%	20,9%	9,3%	100,0%
	Öğrenim içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	47,7%	12,8%	9,3%	20,9%	9,3%	100,0%

Grafik 15:
Araştırmaya Katılanların Ebeveynlerinin Durumuna Göre Taşıyan Ağlar

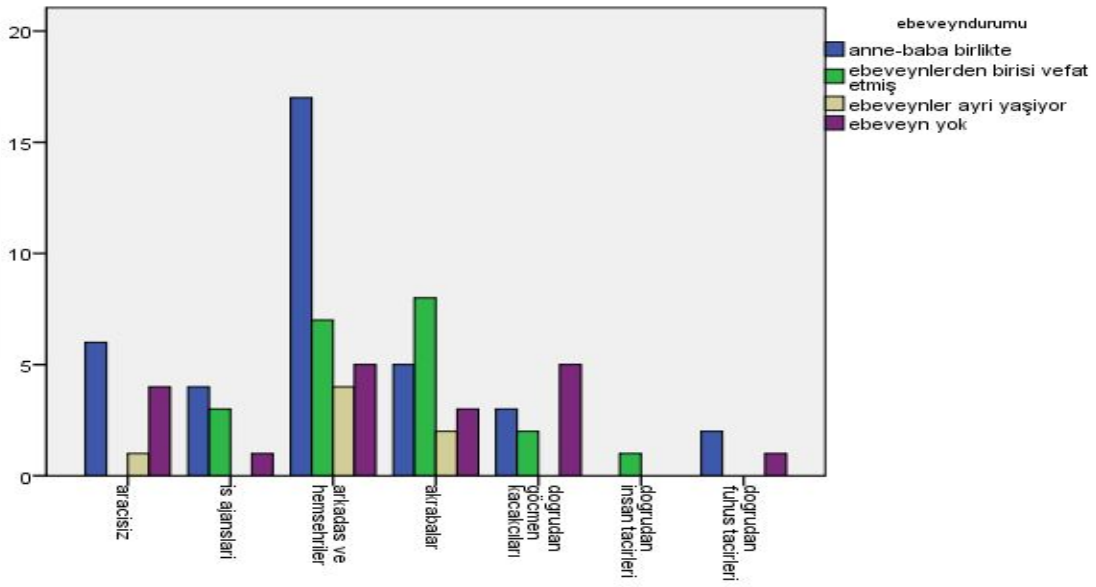

Grafik 16: **Araştırmaya Katılanların Kardeş Sayılarına Göre Taşıyan Ağlar**

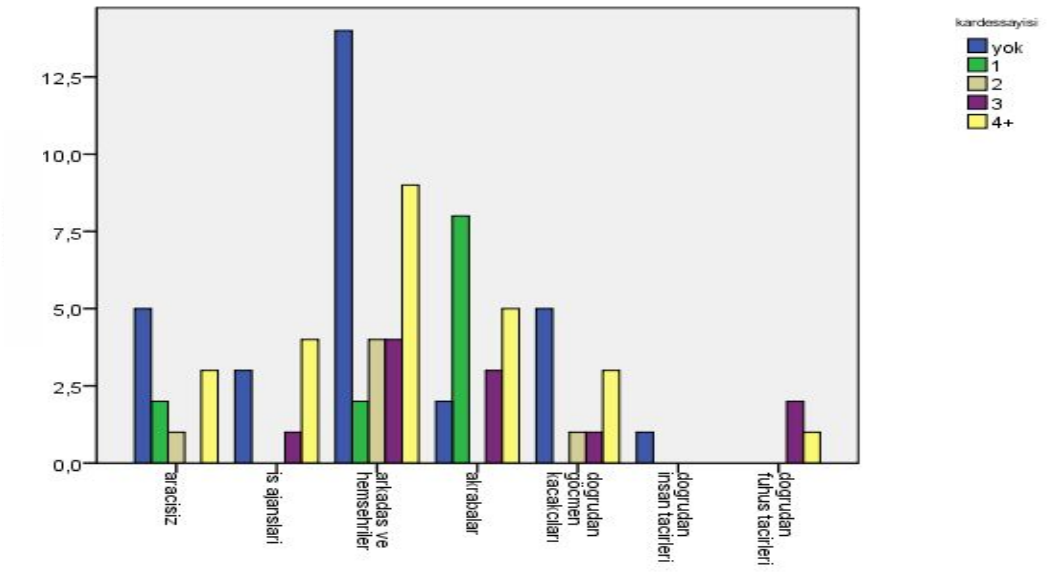

Tablo 54: **Araştırmaya Katılanların Medeni Hallerine Göre Taşıyan Ağlar**

Taşıyan	Ağlar	Medeni Hal				
		Bekâr	Evli	Dul	Birlikte yaşıyor	Toplam
Aracısız	Kişi Sayısı	1	4	5	3	13
	Taş. Ağ. içi. %	7,7%	30,8%	38,5%	23,1%	100,0%
	Medeni hal içi %	3,2%	13,3%	25,0%	60,0%	15,1%
	Toplam %	1,2%	4,7%	5,8%	3,5%	15,1%
İş Ajansları	Kişi Sayısı	2	5	1	0	8
	Taş. Ağ. içi. %	25,0%	62,5%	12,5%	,0%	100,0%
	Medeni hal içi %	6,5%	16,7%	5,0%	,0%	9,3%
	Toplam %	2,3%	5,8%	1,2%	,0%	9,3%
Arkadaş ve Hemşeriler	Kişi Sayısı	14	9	9	1	33
	Taş. Ağ. içi. %	42,4%	27,3%	27,3%	3,0%	100,0%
	Medeni hal içi %	45,2%	30,0%	45,0%	20,0%	38,4%
	Toplam %	16,3%	10,5%	10,5%	1,2%	38,4%
Akrabalar	Kişi Sayısı	5	8	4	1	18
	Taş. Ağ. içi. %	27,8%	44,4%	22,2%	5,6%	100,0%
	Medeni hal içi %	16,1%	26,7%	20,0%	20,0%	20,9%
	Toplam %	5,8%	9,3%	4,7%	1,2%	20,9%
Doğrudan göçmen kaçakçıları	Kişi Sayısı	7	3	0	0	10
	Taş. Ağ. içi. %	70,0%	30,0%	,0%	,0%	100,0%
	Medeni hal içi %	22,6%	10,0%	,0%	,0%	11,6%
	Toplam %	8,1%	3,5%	,0%	,0%	11,6%
Doğrudan İnsan Tacirleri	Kişi Sayısı	1	0	0	0	1
	Taş. Ağ. içi. %	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Medeni hal içi %	3,2%	,0%	,0%	,0%	1,2%
	Toplam %	1,2%	,0%	,0%	,0%	1,2%
Doğrudan fuhuş Tacirleri	Kişi Sayısı	1	1	1	0	3
	Taş. Ağ. içi. %	33,3%	33,3%	33,3%	,0%	100,0%
	Medeni hal içi %	3,2%	3,3%	5,0%	,0%	3,5%
	Toplam %	1,2%	1,2%	1,2%	,0%	3,5%
Toplam	Kişi Sayısı	31	30	20	5	86
	Taş. Ağ. içi. %	36,0%	34,9%	23,3%	5,8%	100,0%
	Medeni hal içi %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	36,0%	34,9%	23,3%	5,8%	100,0%

Geçici ya da kalıcı göçmenlik yapmak üzere Türkiye'ye gelmek üzere sınır aşanların ülkelerinde yaptıkları meslekle, onları taşıyan ağlar arasında bir ilişki kurulamamaktadır. Aracısız ülkemize gelenlerin % 53,8'i muhtelif meslekleri icra etmekte, % 23,1'i ise ticaret yapmaktadır. İş ajanslarına başvuranların % 37,5'i ev kadını, % 25'i hemşiredir. Akrabalarından yardım isteyenlerin % 31,2'si işsizdir. Göçmen kaçakçılarından yardım alanların % 50'si işçi, insan tacirlerine başvuranların % 100'ü muhtelif meslekler, fuhuş tacirlerinin sağladığı imkânlarla sınır aşanların % 33,3'ü hemşire, % 33,3'ü ev kadını, % 33,3'ü muhtelif mesleklerdedir.

Grafik 17: **Araştırmaya Katılanların Çocuk Sayılarına Göre Taşıyan Ağlar**

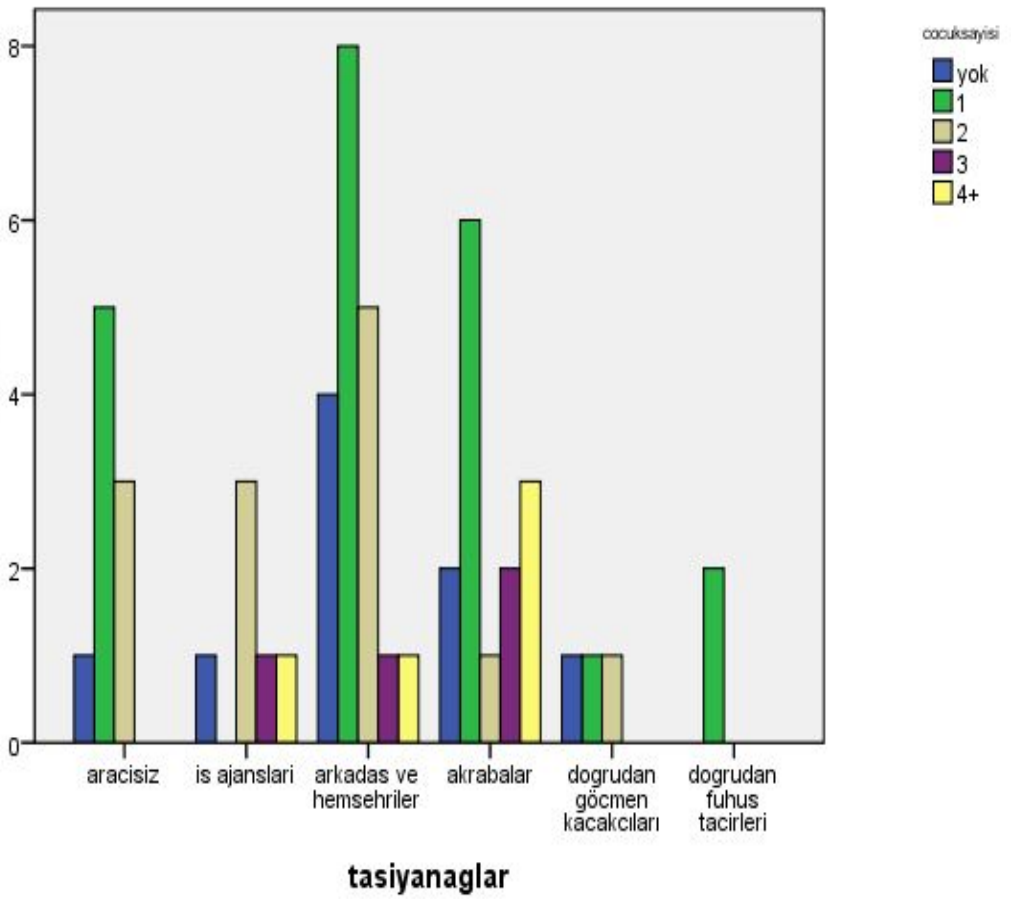

Grafik 18:
Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Mesleklerine Göre Taşıyan Ağlar

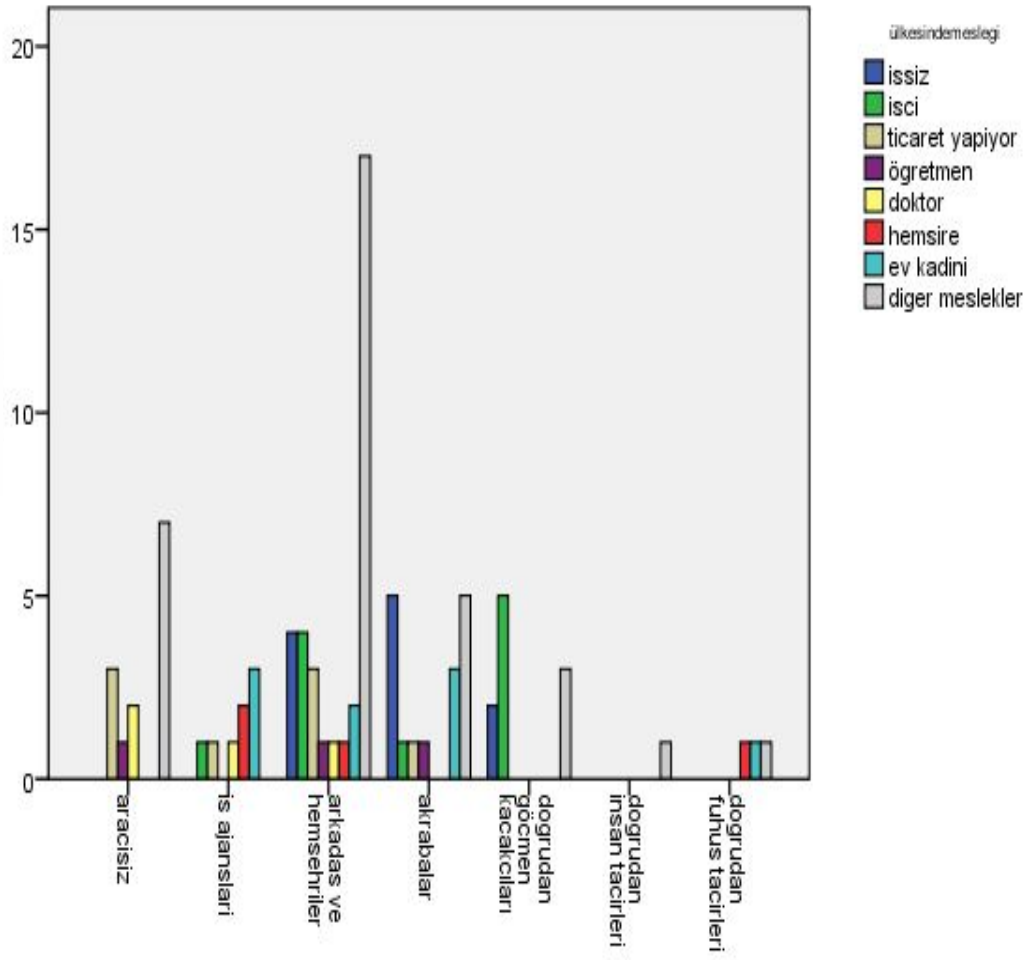

Ülkemize herhangi bir aracıya başvurmadan gelenlerin % 41,7'si 100–200 dolar civarında, % 41,7'si 100 dolardan az aylık gelirleri vardır. İş ajanslarına başvuranların tamamı 100 dolardan az aylık kazanç sahibidir. Arkadaşlarına başvuranların % 64,5'i akrabalarına başvuranların % 50'si, 100 dolardan az gelire sahiptir. Göçmen kaçakçılarına başvuranların % 87,5'si, fuhuş tacirlerine başvuranların % 84,7'si 200 doların altında gelire sahiptir. İnsan tacirlerine başvuranların tamamı 400 dolardan fazla aylık ücret almaktadır.

Tablo 55:
Araştırmaya Katılanların Ülkelerindeki Gelir Düzeylerine Göre Taşıyan Ağlar

Taşıyan	Ağlar	Ülkesinde Geliri				
		100 $ & (-)	100–200 $	200–400 $	400 $ & (+)	Toplam
Aracısız	Kişi Sayısı	5	5	2	0	12
	Taşıyan Ağlar içi. %	41,7%	41,7%	16,7%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	11,9%	26,3%	25,0%	,0%	16,7%
	Toplam %	6,9%	6,9%	2,8%	,0%	16,7%
İş Ajansları	Kişi Sayısı	6	0	0	0	6
	Taşıyan Ağlar içi. %	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	14,3%	,0%	,0%	,0%	8,3%
	Toplam %	8,3%	,0%	,0%	,0%	8,3%
Arkadaş ve Hemşeriler	Kişi Sayısı	20	7	4	0	31
	Taşıyan Ağlar içi. %	64,5%	22,6%	12,9%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	47,6%	36,8%	50,0%	,0%	43,1%
	Toplam %	27,8%	9,7%	5,6%	,0%	43,1%
Akrabalar	Kişi Sayısı	6	3	2	1	12
	Taşıyan Ağlar içi. %	50,0%	25,0%	16,7%	8,3%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	14,3%	15,8%	25,0%	33,3%	16,7%
	Toplam %	8,3%	4,2%	2,8%	1,4%	16,7%
Doğrudan Göçmen Kaçakçıları	Kişi Sayısı	3	4	0	1	8
	Taşıyan Ağlar içi. %	37,5%	50,0%	,0%	12,5%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	7,1%	21,1%	,0%	33,3%	11,1%
	Toplam %	4,2%	5,6%	,0%	1,4%	11,1%
Doğrudan İnsan Tacirleri	Kişi Sayısı	0	0	0	1	1
	Taşıyan Ağlar içi. %	,0%	,0%	,0%	100,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	,0%	,0%	,0%	33,3%	1,4%
	Toplam %	,0%	,0%	,0%	1,4%	1,4%
Doğrudan Fuhuş Tacirleri	Kişi Sayısı	2	0	0	0	2
	Taşıyan Ağlar içi. %	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	4,8%	,0%	,0%	,0%	2,8%
	Toplam %	2,8%	,0%	,0%	,0%	2,8%
Toplam	Kişi Sayısı	42	19	8	3	72
	Taşıyan Ağlar içi. %	58,3%	26,4%	11,1%	4,2%	100,0%
	Ülkesinde Geliri içi. %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	58,3%	26,4%	11,1%	4,2%	100,0%

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının % 83,3'ü doğrudan kaçakçıların ördükleri ağlar üzerinde % 16,7'si akrabalarının yardımlarıyla sınırları aşmıştır ve tamamı bu

sömürüye gönüllü alet olmuşlardır. Gönüllü göçmen olarak ülkemize yerleşmeye çalışanların % 33,3 akraba, % 29,6'sı arkadaş ve hemşerilerden oluşan ağlar üzerinde hareket etmiş, % 33,3'ü herhangi bir aracı kullanmamış, kendileri doğrudan ülkemize gelmiştir. İnsan ticareti mağdurlarını ülkemize taşıyan ağların % 40'ı arkadaş ve hemşerilerden, % 17,1'i iş ajansları, % 14,3'ü akrabalar yardımı ile yerleşmeye çalışmış, % 14,3'ü aracı kullanmamıştır. Fuhuş mağdurlarının % 53,7'si arkadaş ve hemşeriler, % 19,5'i akraba ağları üzerinde hareket etmiştir. Suç organizasyonlarının yoğunlaştığı en yaygın ağ, göçmen kaçakçılığında gözlemlenmektedir. Gönüllü göçmenliği tercih edenler, insan ticareti ve fuhuş mağdurları arkadaş, hemşeri ve akrabalardan örülü ağlar üzerinde hareket etmektedir.

Grafik 19: **Göçmen Kaçakçılığı Mağdurlarını Taşıyan Ağlar**

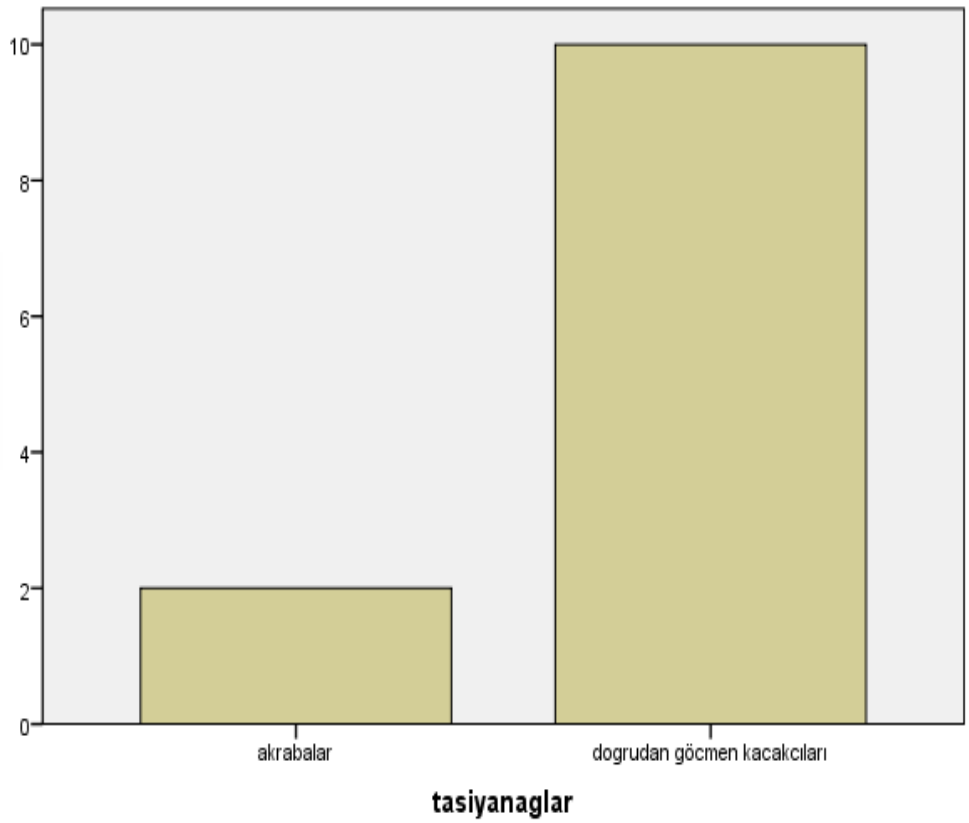

Grafik 20: **Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenleri Taşıyan Ağlar**

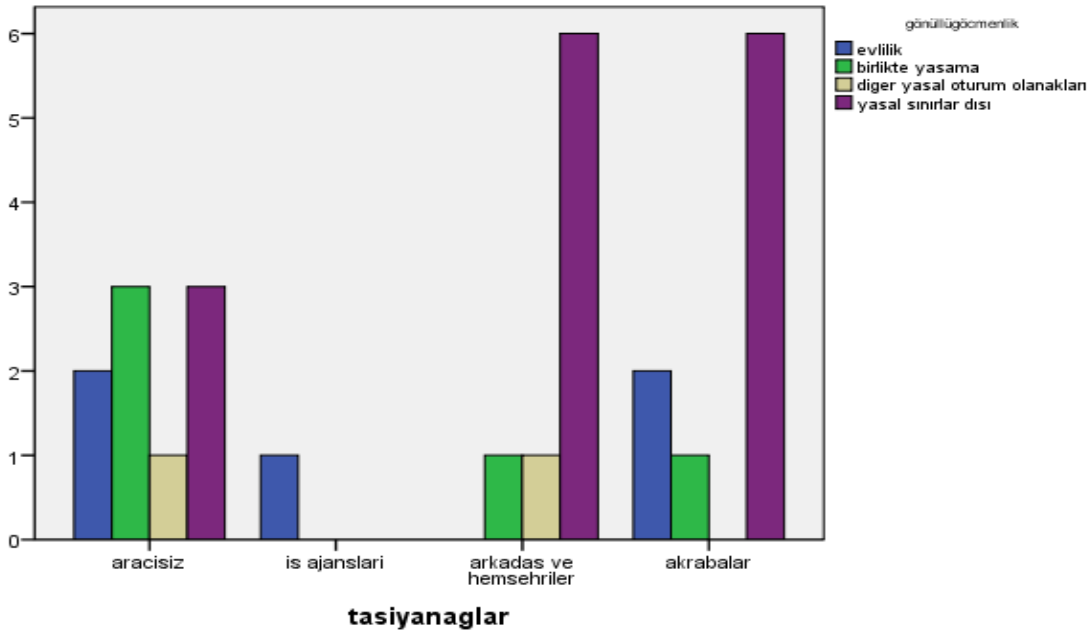

Grafik 21: **İnsan Ticareti Mağdurlarını Taşıyan Ağlar**

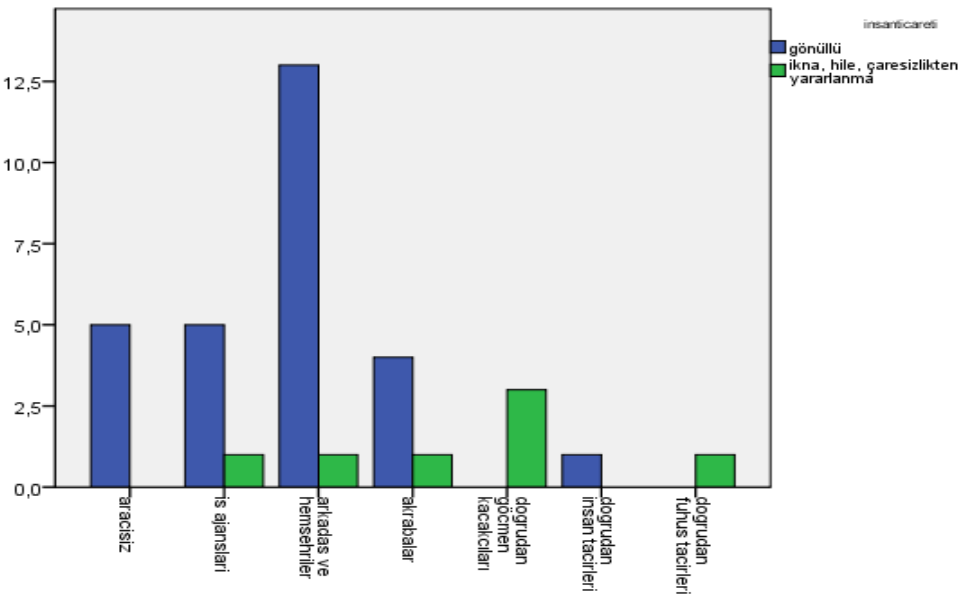

Grafik 22: **Fuhuş Mağdurlarını Taşıyan Ağlar**

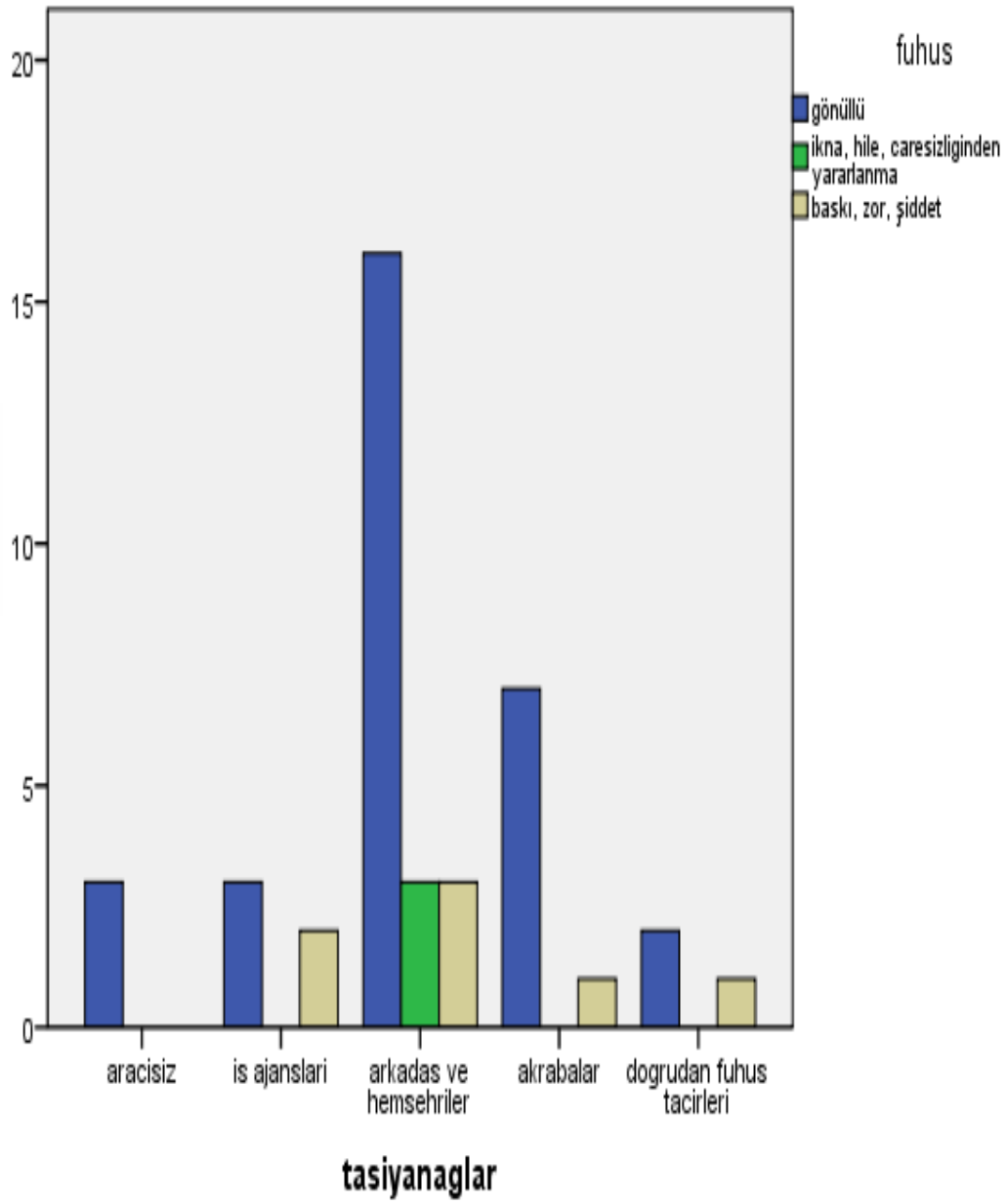

Ülkemize geçimlik gelir elde etmek için arkadaş ve hemşerilerden kurulu ağlar kullananların % 90,9'u havayolunu, akrabalarının yardımını alanların % 66,7'si havayolu, % 33,3'ü karayolunu kullanmıştır. İş ajanslarına başvuranların tamamı, herhangi bir aracıya başvurmayanların % 53,8'i hava, % 38,5'i karayolunu kullanarak ülkemize gelmiştir. Göçmen kaçakçılarının sahip olduğu ağların % 90'ı karayolları, % 10'u denizyolları üzerinde örülmüştür. İnsan ve fuhuş tacirlerinin yardımı ile gelenlerin tamamı havayolunu kullanmıştır. Bu veriler, göçmen kaçakçılarının kontrolsüz noktalardan sınır aşma yöntemlerini, insan ve fuhuş tacirlerinin yasal yollarla ya da sahte belgelerle illegal, fakat kontrollü sınır bölgelerinden geçiş yaptıklarına işaret etmektedir.[1096] Arkadaş, hemşeri ve akrabalardan kurulu ağların ise asıl işlevi sınır aşmaya yardımcı olmak değildir. Bu noktadaki yardım daha çok, bilgi aktarımı, göçmen kaçakçıları, insan tacirleri ile ilişkiye geçirme ve ekonomik yardım şeklinde olmaktadır. Arkadaş, hemşeri ve akrabaların asıl işlevi, sınır aşıldıktan sonra başlamakta, hedef ülkede barınma koşullarının ayarlanması, geçimlik işlerin bulunması benzeri konularda ortaya çıkmaktadır. Öncü göçmenler, yenilere, ev ve iş ayarlamakta, eğer kendi iş düzenlerini kurmuşlarsa iş vermekte, bundan ekonomik fayda elde etmekte, böylece göçmenlik kariyerlerinde bir üst hiyerarşiye tırmanmaktadırlar.

[1096] Kendisi gönüllü göçmen kategorisinde kabul edilen bir Azeri, daha sonra göçmen kaçakçılığı suçundan yakalanmıştır. Profesyonel suç kariyerinin oluşumu, göçmenlik ilişkisi üzerine örnek bir göç öyküsüne sahiptir. **Görüşme 58**: 27.02.2009, Yabancılar Şube Müdürlüğü. G58, 2000 yılında ağabeylerinin bulunduğu Rusya'ya göç etmiştir. Diğer Azeri göçmenler gibi pazarcılığa başlamıştır. Bu ülkede karıştığı bir öldürme olayı nedeniyle, Gürcistan'a kaçıyor, burada çalışma imkânı olmadığı için ağabeylerinin gönderdiği paralarla geçiniyor. 2007 Ağustos'ta karayoluyla Türkiye'ye geliyor, Azeri hemşerileri ve otellerde kalmaya aşlıyor. Bu esnada, burada tanıştığı Rusların karo işlerini yapmaya başlıyor, Ruslar buna siparişi verip, western union ile para gönderiyor, G58 de malı alıp, hazırlayıp, kargo ile gönderiyor. G58, Türkiye'de bir aylık vize süresini aştıktan sonra, Azeri aracılar vasıtası ile 100 dolar karşılığı pasaportuna sahte vize vurdurarak, kalış süresini uzatıyor. Havalimanında sahte vize ile yakalanan bir Moldovalı karı-koca, kendilerini havalimanına getiren G58'i suçlayınca, yakalanıyor ve sahte belge düzenlemekten 4 ay tutuklu kalıyor. G58, Rusya'da başlayan göç öyküsünde öldürme eylemine karışıp, bu sefer firari bir göçmen olarak Gürcistan'a yerleşmiştir. Sonra, Türkiye'ye gelmiş, bavul ticareti yapan Rus kökenlilere, -büyük ihtimalle, orada bulunan abisinin sağladığı referans ve garantilerle-, aracılık yapmaya başlamıştır. Türkiye'de kalma sürelerini uzatma ihtiyacının karşılanması esnasında girdiği ortamdan, kendisine göçmen kaçakçılığı organizasyonunun içerisinde yer alan sahte belgelerin düzenlenmesi bölümünü iş edinmeye başlamıştır.

Tablo 56: **Araştırmaya Katılanları Geliş Yollarına Göre Taşıyan Ağlar**

			Geliş Yolu			
			Havayolu	Karayolu	Denizyolu	Toplam
Taşıyan Ağlar	Aracısız	Kişi Sayısı	7	5	1	13
		Taşıyan Ağlar içinde %	53,8%	38,5%	7,7%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	11,5%	21,7%	50,0%	15,1%
		Toplam %	8,1%	5,8%	1,2%	15,1%
	İş Ajansları	Kişi Sayısı	8	0	0	8
		Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	13,1%	,0%	,0%	9,3%
		Toplam %	9,3%	,0%	,0%	9,3%
	Arkadaş ve Hemşeriler	Kişi Sayısı	30	3	0	33
		Taşıyan Ağlar içinde %	90,9%	9,1%	,0%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	49,2%	13,0%	,0%	38,4%
		Toplam %	34,9%	3,5%	,0%	38,4%
	Akrabalar	Kişi Sayısı	12	6	0	18
		Taşıyan Ağlar içinde %	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	19,7%	26,1%	,0%	20,9%
		Toplam %	14,0%	7,0%	,0%	20,9%
	Doğrudan Göçmen Kaçakçıları	Kişi Sayısı	0	9	1	10
		Taşıyan Ağlar içinde %	,0%	90,0%	10,0%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	,0%	39,1%	50,0%	11,6%
		Toplam %	,0%	10,5%	1,2%	11,6%
	Doğrudan İnsan Tacirleri	Kişi Sayısı	1	0	0	1
		Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	1,6%	,0%	,0%	1,2%
		Toplam %	1,2%	,0%	,0%	1,2%
	Doğrudan Fuhuş Tacirleri	Kişi Sayısı	3	0	0	3
		Taşıyan Ağlar içinde %	100,0%	,0%	,0%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	4,9%	,0%	,0%	3,5%
		Toplam %	3,5%	,0%	,0%	3,5%
	Toplam	Kişi Sayısı	61	23	2	86
		Taşıyan Ağlar içinde %	70,9%	26,7%	2,3%	100,0%
		Geliş Yolu içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		Toplam %	70,9%	26,7%	2,3%	100,0%

5.7. Türkiye'nin Konumu: Kaynak, Transit, Hedef Ülke

Türkiye'yi transit ülke olarak kullanarak, bir başka ülkeye geçmek isteyen kişilerin tüm denekler içinde oranı % 5,8'dir. Bunların % 80'i göçmen kaçakçılarının mağduru olmuş, % 20'si ise gönüllü geçici göçmenliğe başlamıştır. Sömürü türlerinden üçü yanında geçici ve kalıcı göçmenlik için Türkiye'yi seçenlerin oranı % 97,7'dir. Bunların % 40,5'i insan ticareti, % 26,2'si fuhuş, % 13,1'i göçmen kaçakçılığı mağduru olmuştur.[1097] Hedef ülke olarak Türkiye'yi seçenlerin % 14,3'ü kalıcı, % 6'sı geçici göçmenliğe başlamıştır. Araştırmaya konu sömürü türlerinden herhangi biri ile Türkiye'ye giriş yapan kişilerden % 35,6'sı kalıcı, % 26,7'si geçici göçmenliği tercih etmiş, % 33,3'ü ikinci bir sömürü türü olarak fuhşa sürüklenmiştir.

[1097] **Görüşme 48**: Kendisi bir Türk erkeğin ikinci eşi olarak Türkiye'de göçmenliğe gönüllü Moldova vatandaşı bir bayan da göçmen kaçakçılığı suçlaması ile bir ay cezaevinde kalmış, delil yetersizliğinden serbest kalmıştır. G48 ilk kez ülkemize 2000 yılında karayoluyla ticaret yapmak üzere gelmiştir. Aynı yıl, kendisi gibi ticaret yapan tanıştığı bir Türk ile birlikte yaşamaya başlar, erkek bir çocuk sahibi olur. 2005 yılında, Moldova kökenli 3 bayanı aynı kökenli, bir nakliye firması olmadan, kişisel olarak nakliye işi ve göçmen kaçakçılığı da yapan Moldovalı erkeklerle tanıştırır. Bu erkekler, Romanya ve Bulgaristan, Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan, nüfuslarını fazla göstermek için Moldova kökenlilerin çifte vatandaşlığa geçmesine izin verilen dönemlerde çifte vatandaş olan kişilerdir. Kadınlardan 6000 dolar alırlar ve kadınların naklini gerçekleştirmezler. Bu dönem dağılan Sovyet Bloğu'nda, çoğunlukla Hıristiyan kökenliler, göçmen kaçakçıları tarafından İtalya'ya geçiriliyor. Giriş yapan kişilere, İtalya makamlarınca bir yıl vize veriliyor, sonrasında da bir şekilde burada çalışmaya devam ediyorlar. Dönemsel olarak, ev işleri, bakıcılık yapan kadınlar, Türkiye'de ortalama 350 dolar alırken, İtalya'da 1000 dolara iş bulabiliyorlar. Avrupa'ya gidemeyen kadınlar şikâyetçi oluyor ve G48 tutuklanıp, delil yetersizliğinden serbest kalıp, sınır dışı ediliyor. Bir ay sonra, Kıbrıs üzerinden illegal olarak tekrar Türkiye'ye giriyor. Eşinin alacağına karşılık aldığı bir otomobilin çalıntı olduğu anlaşılınca, evine yapılan baskında yakalanıyor ve sınır dışı edilmek üzere bekliyor. G48'in bilgisine göre, ülkemize ailelerde geliyor, kadınlar çoğunlukla ev hizmetleri ve bakıcılık, erkekler ise bahçıvanlık gibi hizmetler yapıyorlar. Eskiden inşaat işleri için de gelen erkekler vardı, artık erkekler daha çok Rusya ve Sibirya'ya gidiyor. G48, siyasal fırsat yapıları ve bunların etkisiyle örülen hukuksal fırsat yapılarının göçmen kaçakçılığına etkileri hakkında bilgi vermektedir. AB tam üyelik adayı Romanya ve Bulgaristan'ın, nüfuslarını artırma isteğinin izin verdiği göç politikaları, ona dayalı kaçakçılığa ilişkin hukuksal fırsat yapılarını etkilemektedir. Diğer yandan, gerek göçmen kaçakçılığı, gerekse insan ticareti özünde insan umudunun sömürülmesi eylemleridir, bu nedenle "profesyonel" tüccarlar yanında, "dolandırıcılar" da bu piyasada müşteri avındadırlar. G48 ile yapılan mülakatta dikkat çeken bir başka husus, göçmenlik kariyerinin seyridir. Ticaret yapmak için gelinilen hedef ülkede, başlayan birlikte yaşama ve göçmen kaçakçılarına yardımcı olma G48'in göçmenlik kariyerindeki ilerlemenin yönünü göstermektedir. 2005 yılında sınır dışı edildikten hemen sonra illegal Türkiye'ye girmesi ve yöntemi, göçmen kaçakçılığı konusunda en azından bilgi sahibi olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Tablo 57: **Türkiye'nin Konumu: Transit ve Hedef Ülke Görülme Oranları**

	Transit ülke olarak Türkiye'nin durumu	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli Oran %	Kümülâtif Oran %
Geçerli Değer	Göçmen kaçakçılığı	4	4,7	80,0	80,0
	Gönüllü geçici göçmenlik	1	1,2	20,0	100,0
	Toplam	5	5,8	100,0	
Sistem	Kayıpları	81	94,2		
Toplam		86	100,0		
	Hedef ülke olarak Türkiye'nin durumu	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli Oran %	Kümülâtif Oran %
Geçerli Değer	Göçmen kaçakçılığı	11	12,8	13,1	13,1
	İnsan ticareti	34	39,5	40,5	53,6
	Fuhuş	22	25,6	26,2	79,8
	Gönüllü geçici göçmenlik	5	5,8	6,0	85,7
	Gönüllü kalıcı göçmenlik	12	14,0	14,3	100,0
	Toplam	84	97,7	100,0	
Sistem	Kayıpları	2	2,3		
Toplam		86	100,0		
	Hedef Konumu Değişikliğinde Türkiye	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli Oran %	Kümülâtif Oran %
Geçerli Değer	İnsan ticareti	2	2,3	4,4	4,4
	Fuhuş	15	17,4	33,3	37,8
	Gönüllü geçici göçmenlik	12	14,0	26,7	64,4
	Gönüllü kalıcı göçmenlik	16	18,6	35,6	100,0
	Toplam	45	52,3	100,0	
Sistem	Kayıpları	41	47,7		
Toplam		86	100,0		

Transit bir ülke olarak Türkiye'yi kullanmak isteyenlerin % 60'ı Somali[1098], % 20'si Irak, % 20'si Burma uyrukludur. Hedef ülke olarak Türkiye'yi seçenlerin % 33,3'ü Türkmenistan, % 16,7'si Özbekistan, % 7,1'i Moldova tabiiyeti sahibidir. Türkiye'ye girdikten sonra ülkemizi yerleşim hedefi olarak seçenlerin % 17,8'i Türkmenistan, % 13,3'ü Özbekistan, % 11,1'i Moldova vatandaşıdır.

Grafik 23:

Türkiye'yi Transit Geçiş Güzergâhı Olarak Seçenlerin Ülke Dağılımı

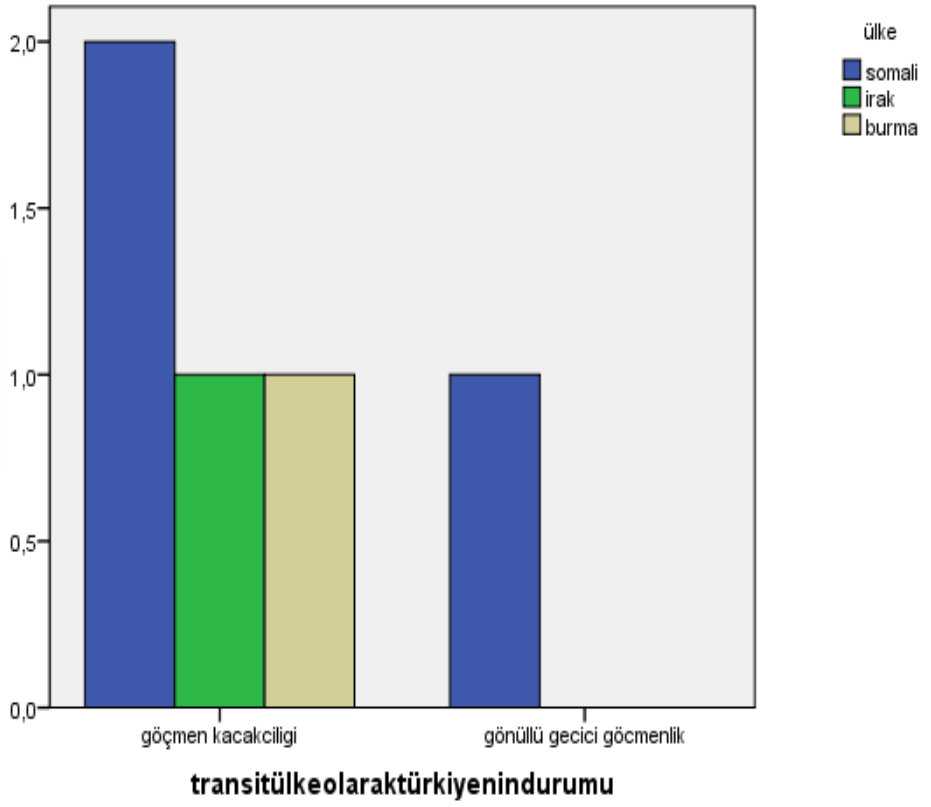

[1098] **Görüşme 39**. G39 Somali vatandaşıdır. 2008 Kasım ayında Suriye üzerinden karayolu ile Türkiye'ye girmiştir. Yolculuk esnasında 40 kişi civarındadırlar ve kişi başı 1000 dolar ödeme yapmışlardır. İstanbul'a geldikten sonra doğrudan Tarlabaşı'na gidiyor. Daha sonra arkadaşları ile beraber Yunanistan'a gitmek üzere İzmir'e gidiyor, fakat denizden korkup geri dönüyor. Türkiye'de Afrika kökenlilerden barınma ve beslenme ihtiyaçları ya da doğrudan ekonomik yardımlar görüyor. Zaman zaman camilerde konakladığı oluyor.

Grafik 24: **Türkiye'yi Hedef Ülke Olarak Seçenlerin Ülkelere Dağılımı**

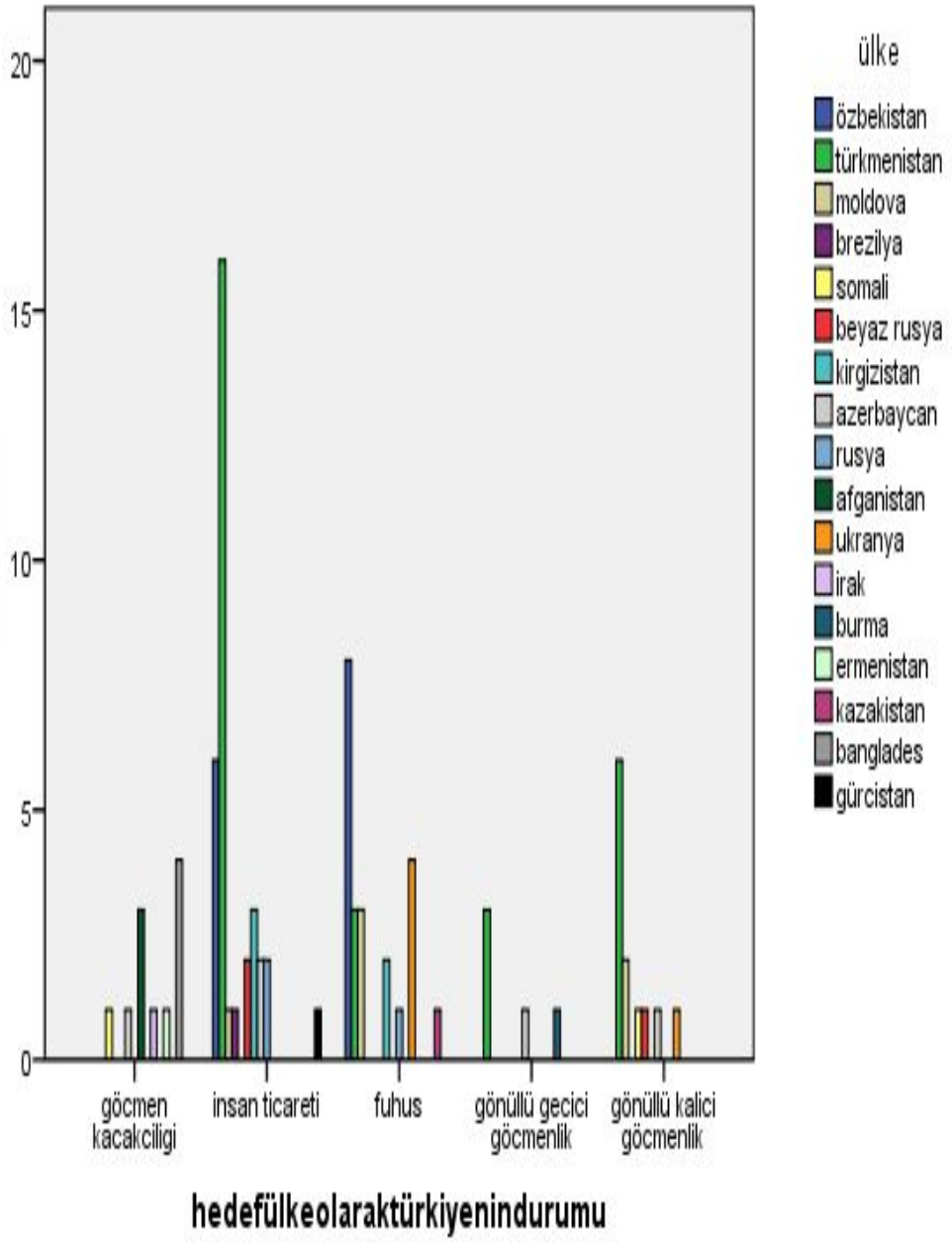

Grafik 25:
Türkiye'yi Hedef Ülke Olarak Seçenlerin Ülkemizde Kalma Süreleri

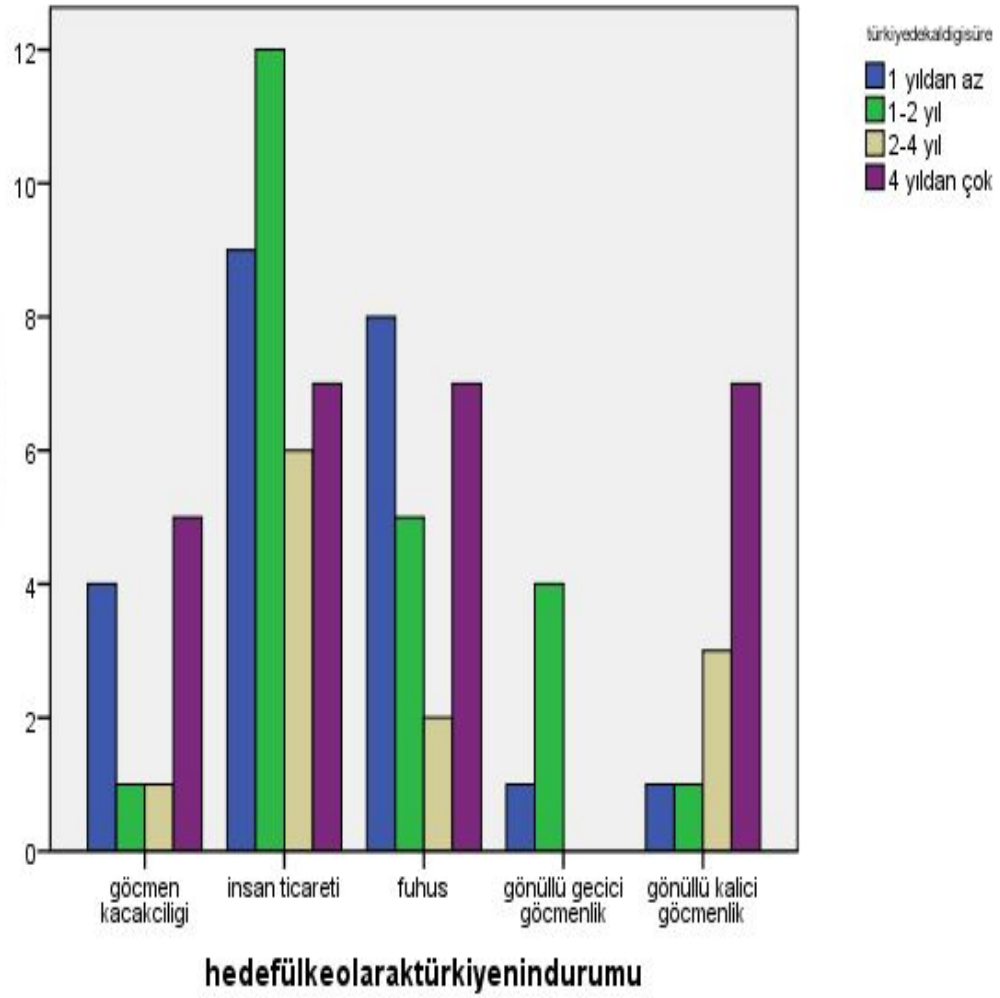

Ülkemizi transit ülke olarak kullanmak isteyenlerin % 60'ı bir yıldan az, % 40'ı ise dört yıldan çok Türkiye'de kalmıştır. Türkiye'yi hedef ülke olarak görenlerin ise % 31'i dört yıldan çok, % 27,4'ü bir yıldan az, % 27,4'ü bir-iki yıl arası, % 14,3'ü iki-dört yıl arasında ülkemizde yaşamıştır. Türkiye'ye gelen göçmenler açısından iki yıla kadar geçen süre eşik süresi konumundadır. Bu yıllar içerisinde

göçmenler, yerleşme ve geçimlik gelir temin etme ve ülkelerinde kalanları destekleme pozisyonlarını ayarlıyor olmalılar. İki yıllık bu süre içerisinde başarısız olup geri dönenler ya da basamak olarak Türkiye'yi kullanıp, başka ülkelere de geçenler dışındakiler, uzun süreli geçici ya da kalıcı göçmenliğe yönelmektedir. Bu nedenle iki-dört yıl içerisinde oransal bir azalma, dört yıldan sonra ise yükselme gözlenmektedir.

Bu veriler, Türkiye'nin göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş açısından transit bir ülke olmadığını, hedef ülke olduğunu göstermektedir. Türkiye'yi transit olarak kullanıp, başka bir ülkeye geçmek isteyenlerin oransal düşüklüğü yanında, insan ticareti ya da fuhuş mağduru olarak ülkemize gelenlerden önemli bir bölümü ülkemizde uzun süreli geçici ya da kalıcı göçmen olarak kalmak eğilimindedir. Türkiye, geçimlik ihtiyaçlarını karşılamak ve yerleşmek üzere ülkelerini terk ederek legal/illegal sınır aşan kişiler için hedef ülkelerden birisi konumundadır.

Veriler Türkiye'nin insan ve fuhuş ticareti açısından hedef ülke konumunda olduğunu göstermektedir. Türkiye'de geçici ya da kalıcı sürelerle yaşamayı hedefleyenler işgücü ya da cinsel sömürü aleti olarak geçimlik gelir temin etmeye çalışmaktadır. Ülkemize herhangi bir sömürü türü mağduru olarak gelenler arasından % 35,6 gibi büyük bir oran kalıcı, % 26,7 gibi kayda değer bir oran geçici göçmenliği hedeflerken, % 33,3'ü ikinci bir sömürü türü olarak fuhşa sürüklenmiştir. Bu veriler de, ülkemizin göçmenler açısından hedef ülke konumunda olduğu bulgusunu desteklemekte ve göçmenlerin karşılaştıkları fırsat yapıları arasında insan ticareti ve fuhşun önemli bir tuttuğunu, kurumsallaşarak, göçmenleri içine çeken vakumsal organizasyonel yapılara kavuştuğunu göstermektedir.

Bu veriler, Türkiye'nin görece uzak, toplumları yaklaştıran bağların zayıf olduğu ülkeler açısından coğrafi bir geçiş noktası olarak görülürken, kan bağı taşıdığımız, ortak dil grubu içerisinde bulunduğumuz, ekonomik ve siyasi istikrarın zayıf olduğu ülkeler açısından hedef ülke konumunda kabul edildiğimizi göstermektedir.

5.8. Türkiye'de Yaşama Süreleri ve Giriş-Çıkış Sıklıkları

Araştırmaya katılanların % 31,4'ü dört yıldan çok, % 27,9'u bir yıldan az, % 26,7'si bir-iki, % 14'ü iki-dört yıllar arasında Türkiye'de yaşamıştır. Deneklerin % 55,8'i tek sefer, % 40,7'si beş seferden çok sürekliliğe dönüşmüş şekilde, % 3,5'i ise beş sefere kadar Türkiye'ye giriş-çıkış yapmıştır. Veriler, hedef ülke olarak kalıcı göçmenlik doğrultusunda Türkiye olgusunu desteklemektedir. Türkiye'de kalma süresini artırmakla birlikte, tek giriş-çıkış işlemi yapanlar, doğrusal bir düzende azalmakla birlikte varlıklarını korumuşlardır. Diğer yandan deneklerin önemli bölümü, sürekliliğe dönüşen bir oranda ülkemize giriş-çıkış yapmaktadır. Giriş-çıkış işlemlerinde görülen bu sıklık, deneklerin kayıt dışı sektörel alanlarda olmakla birlikte, yasal sınırlar içinde kalma gayretlerini göstermektedir. Yasal sınırlar içinde kalmak, göçmenler için aynı zamanda iş garantisidir. Vize sürelerini aşmayan yabancılar, göçmen emeği ile sosyal dokusu şekillenen Aksaray, Laleli, Zeytinburnu gibi semtlerde rahatça hareket edebilmekte, geçimlik gelir temin edebilmek için iş piyasalarına başvurmakta, emek pazarları oluşturmaktadırlar.

Tablo 58: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Kaldığı Süreler**

	Türkiye'de Kalış Süreleri	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	1 yıldan az	24	27,9	27,9	27,9
	1-2 yıl	23	26,7	26,7	54,7
	2-4 yıl	12	14,0	14,0	68,6
	4 yıldan çok	27	31,4	31,4	100,0
	Toplam	86	100,0	100,0	

Türkiye'de kalınan süre ve giriş-çıkış işlemleri sıklığının çapraz sorgulaması da yasallık kaygısının ön planda olduğunu göstermektedir. Türkiye'ye tek sefer girenlerin % 70,8'i bir yıldan az, % 73,9'u bir-iki, % 58,3'ü iki-dört, % 25,9'u dört yıldan fazla ülkemizde kalmıştır. Ülkemize sadece beş sefere kadar giriş-çıkış yapanların tamamı Türkiye'de bir yıldan az kalmıştır. Türkiye'ye beş seferden fazla sürekliliğe dönüşecek şekilde giriş-çıkış yapanların % 16,7'si bir yıldan az, % 26,1'i

bir-,iki, % 41,'si iki-dört, % 74,1'i dört yıldan fazla olmak üzere doğrusal bir oranda artarak ülkemizde kalmıştır. Kalma süreleri ile giriş-çıkış sıklığı ters orantılı olarak gelişmiştir. Bir başka ifade ile kalma süresi arttıkça, giriş çıkış sıklığı artmaktadır.

Tablo 59: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'ye Giriş-Çıkış Sıklıkları**

	Türkiye'ye Giriş Sıklığı	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Tek sefer	48	55,8	55,8	55,8
	5 sefere kadar	3	3,5	3,5	59,3
	5 seferden çok, sürek. dön.	35	40,7	40,7	100,0
	Toplam	86	100,0	100,0	

Ülkemize giren göçmen kaçakçılığı mağdurlarının tamamı tek sefer giriş yapmış ve % 50'si bir yıldan az, % 33,3'ü dört yıldan çok, % 8,3'ü ise bir-iki yıl arasında ülkemizde yaşmıştır. Gönüllü göçmenlerin % 44,4'ü tek, % 55,6'sı beşin üzerinde sürekliliğe dönüşecek şekilde giriş yapmıştır. Tek sefer giriş yapanların % 50'si bir-iki, % 25'i iki-dört, % 16,7'si dört yıldan çok, % 8,3'ü bir yıldan az ülkemizde kalmıştır. Gönüllü göçmenlerin, yasal sınırlar içinde kalmaya gayret gösterdikleri görülmektedir. Vize sürelerini dikkate alarak, giriş yasaklısı konuma düşmekten sakınıyor olmaları gerekmektedir.

İnsan ticareti mağdurlarının % 60'ı tek, % 34,3'ü sürekliliğe dönüşecek şekilde çok, % 5,7'si ise beş sefere kadar ülkemize girmiştir. Tek sefer girenlerin % 47,6'sı bir-iki, % 28,6'sı bir yıldan az, % 19'u iki-dört, % 4,8'i dört yıldan çok Türkiye'de yaşamıştır. Beş sefere kadar giriş-çıkış işlemi yaptıran insan ticareti mağduru bir yıldan az ülkemizde bulunmuştur. Sürekliliğe dönüşecek şekilde ülkemize sık giriş-çıkış yapanların % 41,7'si dört yıldan çok, % 25'i bir yıldan az, % 25'i bir-iki, % 8,3'ü iki-dört yıl ülkemizde yaşamıştır. İnsan ticareti mağdurlarının büyük bölümü ülkemize giriş yapmış ve yasal süreyi ihlal etmiş gözükmektedir. Bunda, giriş-çıkış maliyetlerinin, Türkiye'deki kazançla karşılaştırıldığında, emek sömürüsüne uğrayan bu kişiler için karlı olmaması etkili olmalıdır. Ülkemizde 300 dolar ve altında kazanç elde edenlerin % 69,2'si tek, 600–1000 dolar arasında kazananların % 80'i sürekliliğe dönüşecek şekilde çok sefer giriş-çıkış işlemi yaptığı

görülmektedir. (2000 dolar ve üzerinde gelir elde edenlerin % 69,2'si sürekliliğe dönüşecek kadar çok sayıda giriş-çıkış işlemi yapmıştır, fakat bu veri insan ticareti mağdurlarından çok cinsel sömürü mağdurları ile birlikte değerlendirilmelidir.)

Grafik 26: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Kaldığı Süreler ve Giriş-Çıkış Sıklıklarının Karşılaştırılması**

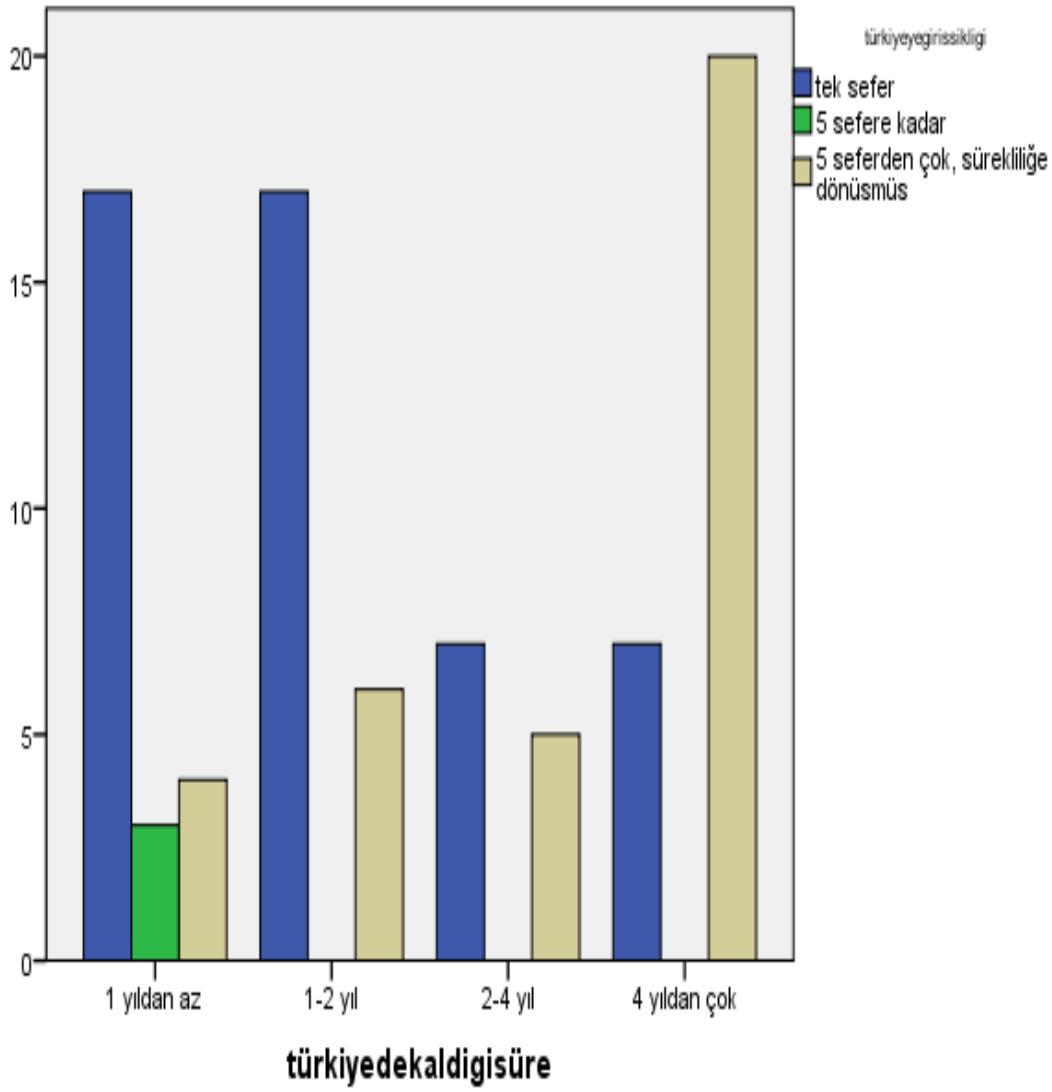

İnsan ticareti mağdurları, ülkelerinde bıraktıkları sorumluluklarını üstlendikleri kişilerin bakımları ve gelecekte refah düzeyi daha yüksek bir gelir elde etme ve ülkelerine dönme eğilimindedirler. Bu nedenle, yasal süreye özen göstermekten çok, tasarruf eğilimleri ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, yasal sürelere titizlikle uyup, yasadışı duruma düşmeme eğilimi de bu grupta kuvvetli oranlarda gözlenmektedir.

Cinsel sömürü mağdurlarının % 61'i sürekliliğe dönüşecek şekilde çok, % 36,6'sı tek, % 2,4'ü beş sefere kadar ülkemize giriş-çıkış yapmıştır. Türkiye'ye tek sefer giriş yapan fuhuş mağdurlarının % 53,3'ü bir yıldan az, % 33,3'ü bir-iki, % 6,7'si iki-dört, % 6,7'si dört yıldan çok ülkemizde kalmıştır. Ülkemize beş sefere kadar giriş çıkış yapan fuhuş mağduru bir yıldan az ülkemizde bulunmuştur. Sürekliliğe dönüşecek şekilde ülkemize giriş çıkış yapanların % 44'ü dört yıldan çok, % 24'ü bir-iki, % 16'sı iki-dört, % 16'sı bir yıldan az Türkiye'de bulunmuştur.

İnsan ticareti mağdurlarına göre fuhuş mağdurlarının yasal süreler konusunda daha dikkatli davrandıkları, vize ihlali yapmamaya özen gösterdikleri görülmektedir. Fuhuş mağdurlarında kalış süreleri ile giriş-çıkış işlemleri sıklığı konusunda doğrusal bir ilişki vardır. Kalış süreleri arttıkça giriş-çıkış işlemleri de artmaktadır. Bu durum, fuhuştan elde edilen gelirlerin giriş-çıkış işlemlerine ödenen harcamalardan daha fazla olduğunu göstermektedir. Fuhuş mağdurları giriş-çıkış işlemlerini maliyeti en düşük ülkeye yapıp, geri dönmektedirler.[1099] Örneğin Dubai'de çalışan göçmenler yasal vize sürelerini aşmamak için Türkiye'ye gelirken, Türkiye'de çalışan kadınlar Rusya'ya gitmektedir. Giriş-Çıkış işlemleri en ucuz uçuş tarifeleri ile gerçekleştirilmekte, izin verilmesi halinde kargo uçakları dahi kullanılmaktadır. Yasal süreler konusunda gösterilen özen, fuhuş tacirlerinin kurumsallaştıklarını, yasal fırsat yapılarını değerlendirdikleri ve buna uygun organizasyonel formlara kavuştuklarını göstermektedir.

[1099] **Görüşme 1**; **Görüşme 3**; **Görüşme 26**; **Görüşme 68**; **Görüşme 73**

5.9. Türkiye'de Çalışma Yaşamı

Araştırmaya konu üç sömürü mağduru olarak Türkiye'ye gelenlerin başlangıçta % 24,4'ü fahişelik, % 20,9'u bakıcılık ve ev işleri, % 17,4'ü fabrika ve imalathanelerde işçilik, % 12,8'i ticaret yapmış, % 4,7 gibi küçük bir oranı ise çalışmamıştır.

Tablo 60: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Çalıştıkları İlk İşler**

	Türkiye'de Yaptığı İş (1)	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Bakıcılık, Ev İşleri	18	20,9	20,9	20,9
	İnşaat İşleri	4	4,7	4,7	25,6
	Kâğıt Toplayıcılığı	1	1,2	1,2	26,7
	Oto yıkama	1	1,2	1,2	27,9
	İşçi (fabrika, imalathane)	15	17,4	17,4	45,3
	Ticaret	11	12,8	12,8	58,1
	Showgirl, konsomasyon	1	1,2	1,2	59,3
	Fuhuş	21	24,4	24,4	83,7
	Diğer Suç Türleri	2	2,3	2,3	86,0
	Hamallık	1	1,2	1,2	87,2
	Garsonluk, Tezgâhtarlık	5	5,8	5,8	93,0
	Diğer İşler	2	2,3	2,3	95,3
	Çalışmıyor	4	4,7	4,7	100,0
	Toplam	86	100,0	100,0	

Araştırmamıza katılanların % 95,3'ü Türkiye'ye geldikten sonra iş değişikliği yapıp, yapmadıkları yönlü sorumuza cevap vermiştir. Bunlardan % 55,8'i iş değişikliği yapmış, % 39,5'i ise ilk girdikleri işte sınır dışı edilmek üzere yakalanıncaya kadar çalışmıştır. İş değişikliği yapanların Türkiye'de elde edilen gelir ile karşılaştırılması, iş değişikliklerinin ekonomik gerekçelere dayandığını göstermektedir. Ülkemizde 300 dolar ve altında kazananlarda iş değişim oranı % 69,2, 300–600 dolar arasında kazananlarda % 68,8 iken, 600–1000 ve 1000–2000

dolar arasında kazananlarda % 50, 2000 dolardan çok kazananlarda % 53,8'dir. Düşük ücret ile iş değiştirme oranının yüksekliği arasında ters bir ilişki vardır. Yüksek ücrette iş değiştirme oranlarında sabitlenmiş bir oran dikkat çekmektedir. Bu durum, daha iyi iş koşullarına doğru eğilimin yanında, ücret yüksekliği ile birlikte düşünüldüğünde özellikle fuhuş sektörüne yönelen kadın emeğine işaret etmektedir.

Tablo 61:
Araştırmaya Katılanların Türkiye'de İş Değişikliği Yapma Oranları

İş	Değişikliği	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Yapmış	48	55,8	58,5	58,5
	Yapmamış	34	39,5	41,5	100,0
	Toplam	82	95,3	100,0	
Sistem	Kayıpları	4	4,7		
Toplam		86	100,0		

Deneklerin % 58,5'i, Türkiye'ye geldikten sonra düzensiz ve eksik ücret alma, ağır iş koşulları gibi çeşitli nedenlerle iş değişikliği yapmıştır. Bunlardan % 29,4'ü fuhuş, % 13,7'si garsonluk, tezgâhtarlık, % 13,7'si diğer suç türleri ile geçimlik gelir elde etmeye çalışmıştır. İkinci iş olarak bakıcılık ve ev işleri tercihi % 2'ye gerilemiştir. Fabrika ve imalathanelerde işçiliği % 7,8'e, ticaret ise % 9,8'e gerilemiştir.

Deneklerin % 10,5'i üçüncü bir yapmak zorunda kalmıştır. Üçüncü bir iş yapanların % 33,3'ü işçilik, % 22,2'si bakıcılık ve ev işleri, % 22,2'si diğer suç türleri, % 11,1'i oto yıkama, % 11,1'i ticaret yapmıştır. Türkiye'de dördüncü bir iş yapan tek kişi, diğer işleri yaptıktan sonra fuhuş mağduru olmuştur.

Tablo 62:

Araştırmaya Katılanların Türkiye'de İkinci ve Üçüncü İş Değişiklikleri

	Türkiye'de Yaptığı İş (2)	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Bakıcılık, Ev İşleri	1	1,2	2,0	2,0
	İnşaat İşleri	2	2,3	3,9	5,9
	Kâğıt Toplayıcılığı	2	2,3	3,9	9,8
	Oto Yıkama	2	2,3	3,9	13,7
	İşçi (fabrika, imalathane)	4	4,7	7,8	21,6
	Ticaret	5	5,8	9,8	31,4
	Showgirl, Konsomasyon	2	2,3	3,9	35,3
	Fuhuş	15	17,4	29,4	64,7
	Diğer Suç Türleri	7	8,1	13,7	78,4
	Hamallık	2	2,3	3,9	82,4
	Garsonluk, Tezgâhtarlık	7	8,1	13,7	96,1
	Diğer İşler	2	2,3	3,9	100,0
	Toplam	51	59,3	100,0	
Sistem	Kayıpları	35	40,7		
Toplam		86	100,0		
	Türkiye'de Yaptığı İş (3)	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Bakıcılık, Ev İşleri	2	2,3	22,2	22,2
	Oto Yıkama	1	1,2	11,1	33,3
	İşçi (fabrika, imalathane)	3	3,5	33,3	66,7
	Ticaret	1	1,2	11,1	77,8
	Diğer Suç Türleri	2	2,3	22,2	100,0
	Toplam	9	10,5	100,0	
Sistem	Kayıpları	77	89,5		
Toplam		86	100,0		

Araştırmaya katılanlardan kendi ülkesinde işsiz olanların % 45,5'i başlangıçta Türkiye'de fuhuş, % 18,2'si ticaret yapmıştır. Ülkesinde işçi olanların % 45'i yine fabrika ve imalathanelerde işçilik, % 18,2'si inşaat işçiliği; ülkesinde ticaretle

uğraşanların % 62,5'i bakıcılık, diğerleri ise % 12,5'luk oranlarla inşaat işçiliği, ticaret ve fuhuş yapmıştır. Ülkesinde öğretmen olanların % 66,7'si ticaret, % 33,3'ü işçilik; doktorlar % 25'lik oranlarla, bakıcı ve ev hizmetleri, ticaret, garson ve tezgâhtarlık; hemşireler % 50'lik oranlarla bakıcılık, ev hizmetleri ve fahişelik yapmışlardır. Ev kadınlarının % 55,6'sı fuhuş, % 33,3'ü bakıcılık, ev hizmetleri; ülkelerinde muhtelif işler meşgul olanların % 23,5'i fuhuş, % 17,6'sı bakıcılık, % 17,6'sı işçilik, % 14,7'si ticaret yapmıştır.

Grafik 27:**Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri ve Türkiye'de Yaptıkları İlk İşler**

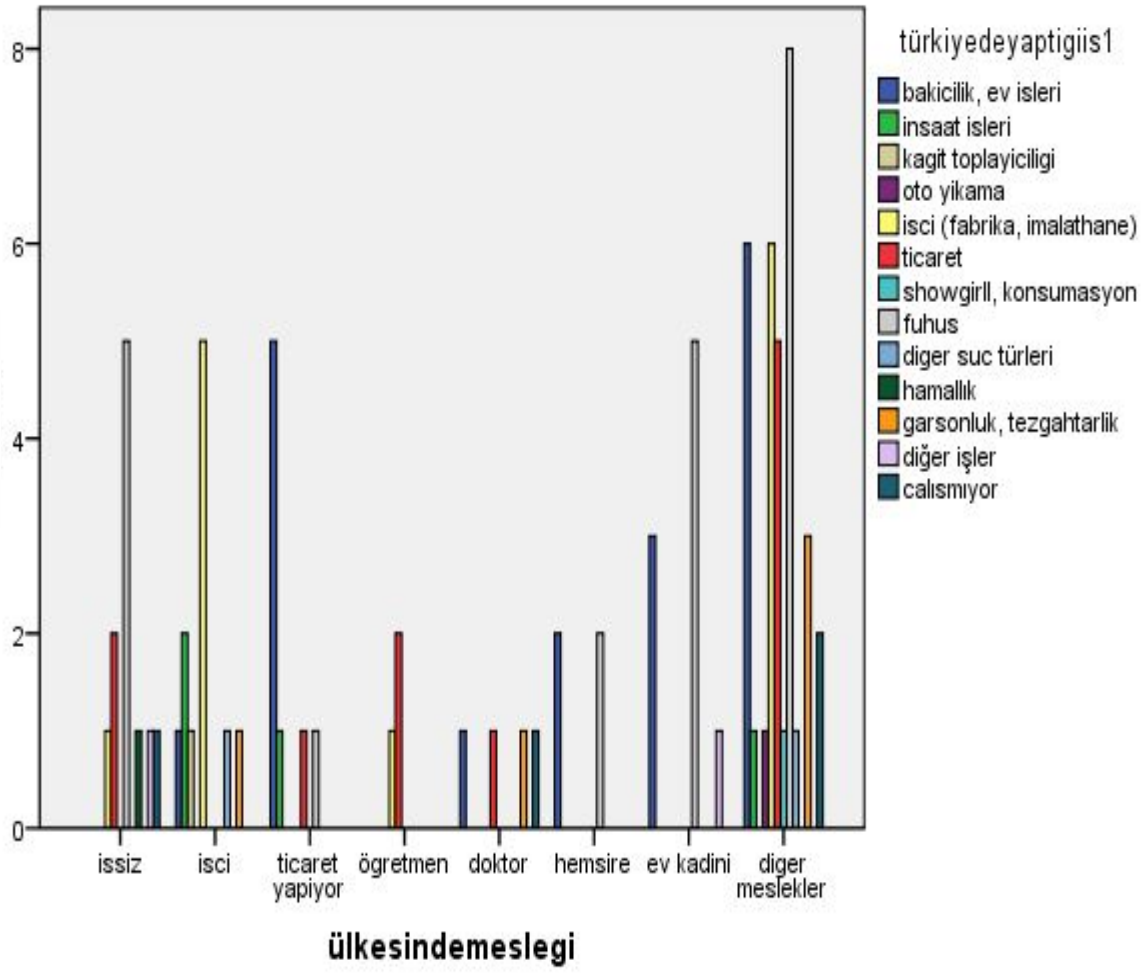

Ülkemizde ikinci bir iş yapanlar arasında ülkesinde işsizlerin % 60'ı diğer suç türleri, % 20'si fuhuş, % 20'si işçilik yaparak geçimini temin etmeye çalışmıştır. İşçilerin % 33,3'ü diğer suçlar, % 22,2'si inşaat işçiliği, geri kalanları % 11,1'lik oranlarla kâğıt toplayıcılığı, ticaret, fuhuş, garsonluk, tezgâhtarlık yaparak geçimlerini sağlamışlardır. Ticaret yapanların % 66,7'si fuhuş, % 33,3'ü işçilik; muhtelif meslekleri icra edenlerin % 35'i fuhuş, % 22'si garsonluk ve tezgâhtarlık, % 10'u showgirll, konsomasyon, %10'u hamallık, % 10'u muhtelif işler; ev kadınlarının % 33,3'ü fuhuş, geri kalanları % 16,7'lik eşit oranlarla bakıcılık, ev hizmetleri, işçilik, ticaret, garsonluk, tezgâhtarlık yapmıştır. Ülkemizde, % 50'lik eşit oranlarla öğretmenler, oto yıkama ve fuhuş, doktorlar oto yıkama ve garsonluk, tezgâhtarlık, hemşireler ticaret ve fuhuş yaparak geçimlik gelir kazanmışlardır.

Grafik 28: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri ve Türkiye'de Yaptıkları İkinci İşler**

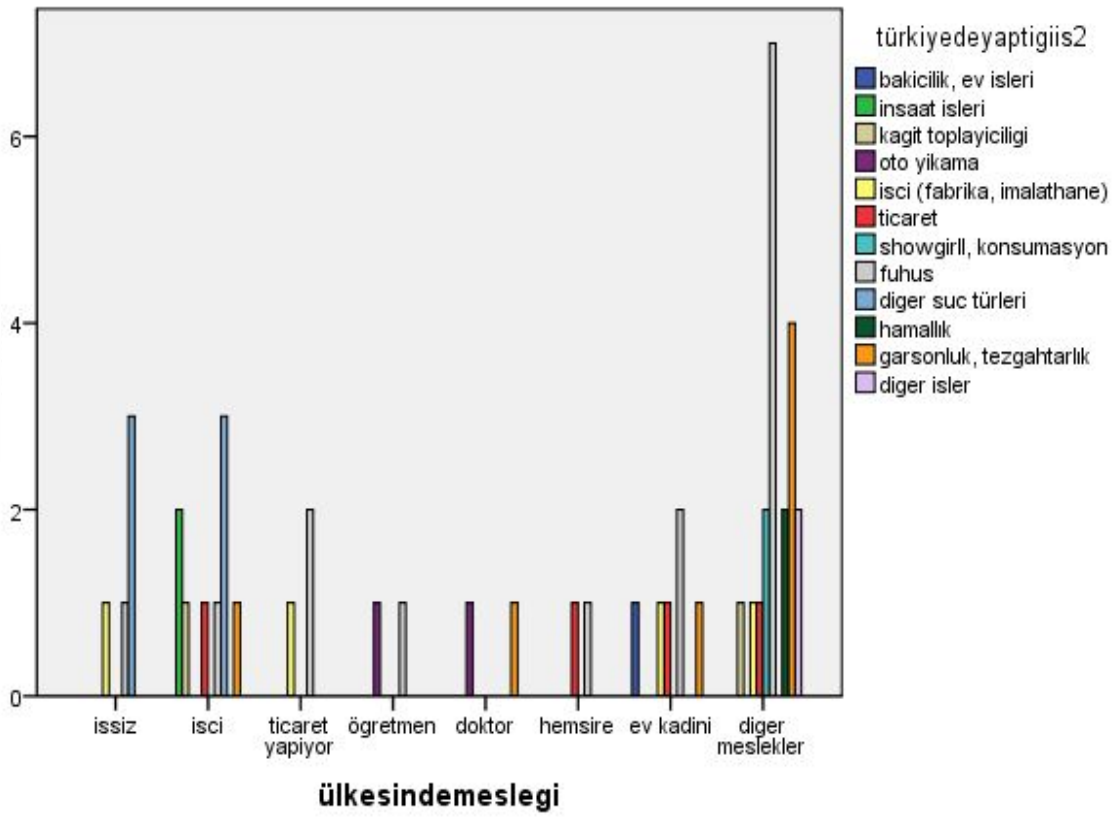

Ülkemizde üçüncü bir iş ile geçimlik gelir kazanmaya çalışanlardan işçilerin tamamı diğer suçlar; ticaretle uğraşanların tamamı işçilik; öğretmenlerin tamamı bakıcılık; doktorların tamamı işçilik yaparken; muhtelif meslek sahipleri ise % 25'lik eşit oranlarla bakıcılık, oto yıkamacılığı, ticaret ve diğer suç gelirleri ile geçimlerini temin etmişlerdir.

Grafik 29: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Meslekleri ve Türkiye'de Yaptıkları Üçüncü İşler**

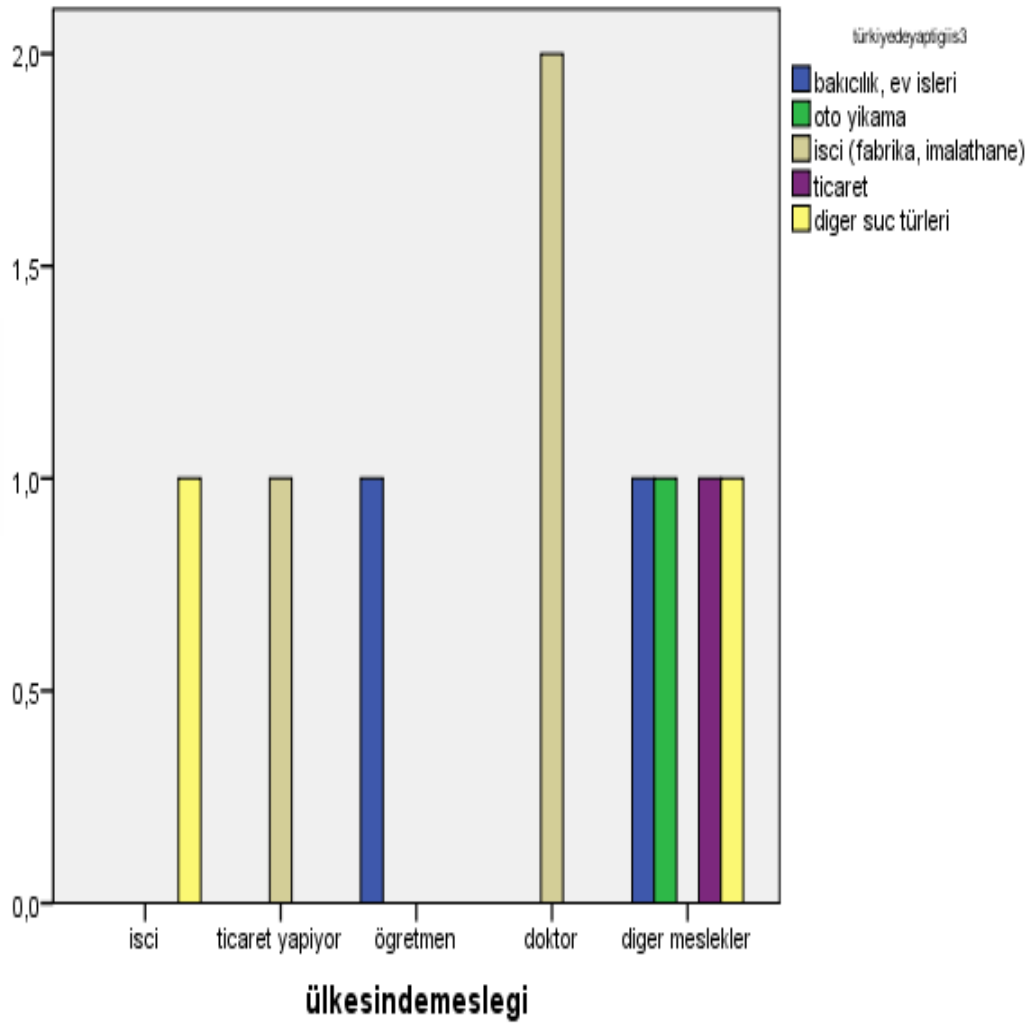

Araştırmaya katılanların kendi ülkelerinde meslekleri ile Türkiye'de yaptığı işlerin karşılaştırılması Türk iş piyasalarında göçmen emeğinin istihdamı konusunda açıklayıcı bilgiler vermektedir. Araştırmaya katılanlar arasında ilk iki iş başvurusunda ülkelerinde işsizler, ev kadınları ve muhtelif işler yapanların yüksek oranlarda fahişeliği tercih ettikleri gözlenmektedir. Bu gruplar içerisindeki kadın göçmenler, ülkelerinde geçimlik gelir temininde uzmanlık gerektiren bir mesleğe sahip olmamaktan kaynaklanan çaresizlik içinde, önlerine çıkan yüksek karlılıkta bir fırsat yapısı olarak fuhşu değerlendirmektedir. Ülkelerinde ticaret yapanların da Türkiye'de fahişelik yapma oranı yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir. Bu, genel olarak imalı şekilde, "Nataşalar" olarak isimlendirilen, dağılan Sovyet Bloğu kadınlarının önce fuhuş yaptıkları ve sonra elde ettikleri gelirlerle ticarete yöneldikleri kanaatini destekler niteliktedir. Ayrıca bu bulgu, diğer meslek gruplarının da ticarete yönelmelerine ait verilerle kuvvetlenmektedir. Meslekler konusunda dikkat çeken diğer husus, bakıcılık ve ev hizmetlerinde gerçekleşen yoğunlaşmadır. Fuhuştan sonra oransal yoğunlaşma bakıcılık ve ev hizmetlerinde görülmüştür. Her grup meslek sahibi kadın göçmen emeğinin önemli bir bölümü bakıcılık ve ev hizmetleri yapmıştır. Bu sektör, profesyonel olarak fuhşa yönelmeyen kadınların tamamına yakınının Türkiye'ye giriş basamağıdır. Ülkemizde göçmen kadın emeğine olan taleplerin önemli bir bölümü bu iş koluna aittir. Kadın göçmenler, işverenlerden örülü ağlar içerisinde zincirleme büyüyerek ve iş değiştirerek ilerlemektedir. İşkolunun kayıt dışılığı ve sosyal güvenceden yoksunluğu dikkate değer bir başka konudur. Çalışan Türk kadını oranındaki yükselme ve büyüyen şehirlerinde parçalanan aile yapılarının doğurduğu bu emek talebi önemli boyutlardadır. İkinci iş tercihinde ülkelerinde işsiz olanların ve işçilerin yüksek oranlarda suç gelirlerine yönelmesi bir başka dikkat çekici hususdur.

Araştırma kapsamında başvurulan deneklerin Türkiye'de yaptığı işler arasında en yüksek oran fahişelik olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'deki göçmen kadın emeğinin yöneldiği ikinci iş bakıcılık ve ev hizmetleridir. Bakıcılık ve ev hizmetlerinde göçmen kadınların istihdamı büyük kentlerde "normal olarak

algılanmaya, bu durum 'normalleşmeye' başlamıştır."[1100] Bu işkolunun tamamına yakını kayıt dışı ve doğal olarak sosyal güvenceden yoksundur. Göçmenler arasında % 93,3'ünü erkeklerin yaptığı fabrika ve imalathanelerde işçiliği de, tamamen kayıt dışı emeğe iş piyasalarının duyduğu ihtiyacı göstermekte ve işçilerin tamamı sosyal güvenceden mahrum olarak çalıştırılmaktadır.

Türkiye'de ikinci bir iş yapmak zorunda kalanların % 29,4'ü fuhşa yönelmiştir. % 58,8'ini kadınların oluşturduğu, çeşitli nedenlerle iş değiştirmek zorunda kalanlar denekler arasında en yoğun görülen fahişelik, sektörel olarak fuhşun kurumsallaşmış yapısına dikkat çekmektedir. Kadın göçmen emeğinin karşısına ikinci iş olarak fuhuş çıkması, göçmenler arasında yaygın ve görece istikrarlı fuhuş ağlarına dikkat çekmektedir. İkinci bir iş olarak yapılan garsonluk, tezgâhtarlık gibi işlerde de % 71,4 oranında göçmen kadın emeği karşımıza çıkmaktadır. Diğer suç türleriyle gelir elde etmek, kümülâtif oranda % 86'lık bir düzeye işaret etmekle birlikte iki kişiye karşılık gelmektedir. Fuhuştan sonra ikinci iş yoğunlaşmasını gösteren bu işler de kayıt dışı sektörlere işaret etmektedir. Göçmenler, sınır aşma ve ilk yerleşmelerinden sonra, çeşitli nedenlerle kayıt dışı alanlara kaymaktadır. Öte yandan ikinci bir iş olarak, tamamı göçmen kadın emeğince görülen bakıcılık ve ev hizmetlerinin tercih edilmesinde görülen yüksek düzeyde düşüş, bu alanda sosyal güvenceden yoksun ağır iş koşulları ve düşük, düzensiz aylık gelire dikkat çekmektedir. Aynı şekilde fabrika işçiliğindeki düşüş de dikkat çekicidir ve ağır iş koşulları, düzensiz ücreti göstermektedir. Göçmenlerin yaptıkları ticaretin çoğunlukla kayıt dışı yapısı, istikrarsız piyasa yapısını göstermekte ve ticarette gerilemenin nedenlerine dikkat çekmektedir.

Deneklerin % 10,5'i üçüncü bir iş değişikliğine başvurmuştur. Türkiye'ye geldikten sonra üçüncü bir değişikliği yapmak zorunda kalanların üçte biri işçilik yapmaya başlamıştır. Bu, göçmen emeğinin dil sorununu giderdiği ve iş piyasalarında kendisine fırsatlar oluşturacak sosyal çevreye eriştiğini göstermektedir. Göçmen emeği artık, iş piyasasında ücretler ve iş nitelikleri ile rekabet ortamında

[1100] Kaşka, Semlin, "Ev İçi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar", Arı, F. Aylan, (Der.), **Türkiye'de Yabancı İşçiler**, İstanbul, Derin Yayınları, 2007, s.232

mücadele edebilecek, kabul edilecek konumdadır. Kadın emeğinin başvurduğu üçüncü iş kolu bakıcılık ve ev hizmetleridir. Bakıcılık ve ev hizmetleri ücret piyasası oturmuş ve göçmenler arasında enformel kurulmuş bir iç ağ ile işe girme olanaklarının bulunduğu ve iş değişimlerinde işverenlerin zincirleme fırsatlar oluşturduğu bir iş koludur. Kadınların kolay iş bulma olanakları ve görece yeterli ücretler nedeniyle üçüncü bir iş olarak bakıcılık ve ev hizmetlerine yöneldikleri, kayıt dışı bu sektörde ise yeterli emek talebinin olduğu düşünülmelidir. Göçmenler, üçüncü bir iş olarak dikkati çekecek bir oranda, diğer suç türlerine yönelmişlerdir. Bu veri göçmenin iş piyasalarında karşısına çıkan kayıt dışı yapının kendisini suç davranışına itmesi yanında, istediği kazancı elde etmede başvurmak zorunda kaldığı çaresizliği, artık içine girdiği toplumu tanımaktan kaynaklanan cesareti ve kendisini göçe zorlayan yetersizlikleri ile örülü kişisel özelliklerine dikkat çekmektedir.[1101] Üçüncü bir iş tercihi olarak fuhşun hiç görülmemesi dikkat çekici bir başka husustur. Oysa üçüncü iş tercihinin cinsiyetlere ayrımında % 55,6 kadın oranı karşımıza çıkmaktadır. Bu veri, göçmen kadın açısından fuhşun profesyonel bir tercih olduğu düşüncemizi doğrulamaktadır. Böyle bir tercihte profesyonel olarak bulunmayanların, emek sömürüsüne dayalı diğer iş kollarında çalışmaya devam etmekte olduğu gözlenmektedir. Türkiye'de dördüncü bir iş olarak fuhşa sürüklenen

[1101] Uyuşturucu madde kaçakçılığından işlem gören bir Afrikalı göçmen kaçakçılığı mağdurunun göç öyküsü konumuz açısından aydınlatıcıdır. **Görüşme 55**: Somali vatandaşı G55, işçilik yaptığı bir gemi ile Türkiye'ye gelmek üzere 500 dolar karşılığı anlaşıyor. Türkiye'de bilmediği bir yerde indirilip, yedi saat süren bir karayolculuğu ile Kumkapı'ya getirilip, burada çok Afrika kökenli var denilerek, indiriliyor. Karşılaştığı bir Sudanlı kendisini 200 Afrika kökenlinin bulunduğu bir binaya 50 dolar kira karşılığı yerleştiriyor. Bu esnada Afrika kökenliler arasında Yunanistan'a geçmenin piyasasını öğreniyor. Lüks yat ile 4 kişi, adam başı 2000, küçük botla 20 kişi 900, karayolu ile 200 dolar. Karayolu ile 3 sefer Yunanistan'a geçmeye çalışıyor, her seferinde yakalanıyor ve geri gönderiliyor. Parası bitince Sudanlı ile problem yaşıyor ve Taksim'de tanıştığı bir Afrikalının yanında kâğıt toplamaya başlıyor. Tanıştığı bir göçmen kaçakçısı ile Fransa'ya gitmek üzere adam başı 3000 dolara 15 Afrika kökenli anlaşıyorlar. Burada 15 yıldır bulunan bir Somaliliye para teslim ediliyor. G55 ve 15 arkadaşı Fransa'ya varınca, para göçmen kaçakçısına verilecek. Önce 4 kişi tırın zulasına yerleştiriliyor, fakat göçmen kaçakçısı para bana verilmedi diyerek, G55 ve diğer 3 kişiyi Türkiye'de indiriyor. Geri dönüp, paranın emanet edildiği Somaliliyi buluyorlar, fakat Somalili bunlardan kaçıyor. G55, günlerini, Türkiye'den Avrupa'ya geçmek macerası ile geçirirken, daha önce Yunanistan'a beraber geçtikleri, fakat yakalanmayan bir Afrika kökenli arkadaşı, İngiltere oturumu almış olarak, gelip kendisini buluyor ve yaptığı ticarete yardımcı olmasını, Türkiye'den gönderdiği mallara nezaret etmesini söylüyor. Bu işi yaparken, kokain kaçakçılığından işlem görüp, 2 yıl cezaevinde yatıyor. G55, transit ülke olarak gördüğü ülkemizde, göçmenlerin ördüğü, göçmen kaçakçılığı ağları içerisinde macerasını sürdürürken, göçmenlerden kurulu bir sosyal çevre oluşturmuş ve onların sürüklediği uyuşturucu kaçakçılığı organizasyonunda ele geçirilmiştir.

göçmen kadın dramatik öyküsünde ücretini alamadığı dört işten sonra, baskı ve zor ile fuhşa sürüklenmiştir.[1102]

Deneklerin % 57'si iş değişikliği konusunda kendilerine yardımcı olan aracılarla ilgili sorumuza karşılık vermiştir. Bunların % 20,4'ü arkadaşlar, % 18,4'ü memleketliler, hemşeriler, % 10,2'si akrabaları aracılığı ile iş değişikliğinde bulunmuştur. Bu grubun % 16,3'sı iş değişikliğinde aracıya başvurmazken, % 16,3'ü doğrudan fuhuş tacirleri aracılığıyla iş değiştirmiştir. Türkiye'de ikinci bir işte çalışmaya başlayanların % 31,2'si arkadaşlar, % 18,8'i akrabalar, % 18,8'i iş ajansları, % 12,5'i memleketliler, hemşeriler, % 12,5'i doğrudan fuhuş tacirleri aracılığıyla iş değişikliğinde bulunmuştur. Türkiye'de üçüncü bir iş değişikliği yapanların kullandığı aracılar % 33,3'lük eşit oranlarla hemşeriler, memleketliler, diğer göçmenler ve fuhuş tacirleri olmuştur.

[1102] **Görüşme 28**: G28 Özbekistan'dan Ağustos 2007'de ülkemize giriş yapmıştır. Ülkesinde kadın doğum doktoru olarak aylık 100 dolar civarında gelire sahiptir. Türkiye'de çalışan bir komşusunun tavsiyesi ile Özbekistan'da resmi bir iş ajansına başvuruyor. Ajans seyahat belgelerini hazırlayıp, üç kız ile G28'i Türkiye'ye getirip, Fatih Beyazıt'ta bir otele yerleştiriyor ve sonrasında çocuk bakıcılığı işi buluyor. G28, çalışmasına rağmen ücret alamıyor ve ajansa olan komisyon borcunu ödeyemediği için pasaportuna el konuluyor. Memleketinden bir başka bayan ile görüşerek, Beyazıt'ta tezgâhtar olarak çalışmaya başlıyor, fakat burada da ücretini alamıyor. Bunun üzerine yine memleketinden kız arkadaşları aracılığıyla Yenibosna'da bir tekstil atölyesinde ütücülüğe başlıyor ve sekiz aya yakın çalışmasına rağmen hiç para alamıyor ve hastalanınca iki ay kadar çalışmadan arkadaşları ile birlikte kalıyor. Sonra Özbekistanlı bir arkadaşı yaşlı bakıcılığı işi bulduğunu söyleyerek, sözde yaşlı kişinin oğlu ile kendisini görüştürüyor. Bu kişinin kendisini götürdüğü evde, memleketlisi kadın tarafından satıldığını anlıyor ve evden dışarı çıkarılmayıp, baskı altında fuhşa zorlanıyor. G28 bu evde fuhşa başlıyor. Ev bir randevuevi ve G28 bu formda fahişelik yapıyor. Gecede 9-10 erkekle birlikte oluyor. Randevuevi tarzında bu fuhuş formunda seferlik cinsel beraberlik 60 TL olarak ücretlendirilmiş. Bu ücretin 20 TL'si çalışan kadın, 40 TL'si çalıştıran muhabbet tellalı arasında bölüşülmektedir. Ayrıca çalışan kadın günlük ihtiyaçları için 25-30 TL harcamaktadır. G28 memleketine aylık düzenli olarak 300-400 dolar civarında bir parayı gidip-gelenlerle göndermektedir. Kendi anlattığı öyküde, çalıştığı ilk üç işte ücret alamadığını söylemişti. Bu durumda, kazandığı paranın kaynağının daha önceden de fuhuş olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, G28'in fuhuş dışında diğer işlerde geçimlik gelir elde edememesinin çaresizliği içinde, önüne çıkan fırsat yapıları içinde en karlı görünen fuhşa yöneldiğini göstermektedir.

Tablo 63: **Türkiye'de İş Değişikliğinde Aracılar**

	İş Değişikliğinde Aracılar (1)	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Aracısız	8	9,3	16,3	16,3
	Akrabalar	5	5,8	10,2	26,5
	Arkadaşlar	10	11,6	20,4	46,9
	Hemşeriler, Memleketliler	9	10,5	18,4	65,3
	İşverenler	4	4,7	8,2	73,5
	İş Ajansları	2	2,3	4,1	77,6
	İnsan Tacirleri	1	1,2	2,0	79,6
	Fuhuş Tacirleri	8	9,3	16,3	95,9
	Diğer Göçmenler	2	2,3	4,1	100,0
	Toplam	49	57,0	100,0	
Sistem	Kayıpları	37	43,0		
	Toplam	86	100,0		

	İş Değişikliğinde Aracılar (2)	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Aracısız	1	1,2	6,2	6,2
	Akrabalar	3	3,5	18,8	25,0
	Arkadaşlar	5	5,8	31,2	56,2
	Hemşeriler, Memleketliler	2	2,3	12,5	68,8
	İş Ajansları	3	3,5	18,8	87,5
	Fuhuş Tacirleri	2	2,3	12,5	100,0
	Toplam	16	18,6	100,0	
Sistem	Kayıpları	70	81,4		
	Toplam	86	100,0		

	İş Değişikliğinde Aracılar (3)	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Hemşeriler, Memleketliler	1	1,2	33,3	33,3
	Fuhuş Tacirleri	1	1,2	33,3	66,7
	Diğer Göçmenler	1	1,2	33,3	100,0
	Toplam	3	3,5	100,0	
Sistem	Kayıpları	83	96,5		
	Toplam	86	100,0		

Araştırmaya katılanlardan % 44,2'si fuhuş, % 27,9'u illegal giriş ve vize ihlali[1103], % 23,3'ü muhtelif suçlar[1104] nedeniyle sınır dışı edilmek üzere polis birimlerinde bekletilmektedir. Deneklerin % 4,7'lik küçük bir oranı çalışma izinleri olmadan çalıştıkları için sınır dışı işlemlerine tabii tutulmuşlardır.

Tablo 64:
Araştırmaya Katılanların Türkiye'den Sınır Dışı Edilme Nedenleri

	Sınır Dışı Edilme Nedeni	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Vize İhlali, İllegal Giriş	24	27,9	27,9	27,9
	İzinsiz Çalışma	4	4,7	4,7	32,6
	Fuhuş	38	44,2	44,2	76,7
	Diğer Suçlar	20	23,3	23,3	100,0
	Toplam	86	100,0	100,0	

[1103] **Görüşme 86**: G86, Türkiye'ye 2007 Şubat ayında gelmiş, bakıcılıktan, işçiliğe pek çok alanda emek sömürüsüne uğramıştır. Son olarak, Laleli'de bir deri işinde çalışmaktadır ve kendisinden, ihbar edilmemek için haraç istenilir, kabul etmez. Daha sonra ihbarla yakalanır. G86, yakalanmasını, çevresinde çalışkanlığını çekemeyenlere ve haraç isteyenlere bağlamaktadır. Gerçekten, göçmen emek piyasasında, göçmenler ve işverenlerden oluşan bir ihbar furyası yaygındır. Göçmenler, piyasada çok fazla kabul gören ve dolayısı ile piyasayı etkileyen göçmenleri, işverenler rakip firmaları sürekli izinsiz işçi çalıştırmakla ihbar edip, yıpratmaya çalışmaktadır.

[1104] **Görüşme 38**: Özbek kökenli Türkmenistan vatandaşı olan G38, Türkiye'ye 2007 Mayısta giriş yapmış ve işçilik ve oto yıkama işlerinde çalışmıştır. Ülkesindeki oğlunun askere gitmesi üzerine geri dönmek istemiş, bunun üzerine Yabancılar Şube Müdürlüğü misafirhanesine gelerek, pasaportu olmadığını Türkmenistan'a sınır dışı edilmek istediğini beyan ediyor. Polis görevlileri kendisini almayınca, arkadaşlarına ne yapması gerektiğini danışıyor ve arkadaşları, Türkiye'de yiyecek çalmak cezaevinde yatmayı gerektirmeyen bir suç, yiyecek çal, polis mecburen sınır dışı işlemi yapacaktır diyorlar. Bunun üzerine bir süpermarkete gidip, iki şişe rakıyı alıp, beline sokuyor ve dışarı çıkarken yakalanıp, polise teslim ediliyor. Kendisi ile görüştüğümüzde Savcılıkça serbest bırakıldıktan sonra, ülkesine dönmek üzere yaklaşık üç ayı aşkın süredir, Polis Merkez Amirliği'nde bekletiliyordu. Seyahat belgesi düzenlemek üzere, ülkesi ile yazışmalar ve oradan gelecek uçak bileti ücreti için tamamlanması zorunlu prosedürler devam etmekteydi. G38, hukuksal fırsat yapıları, bu yapıların göçmenlerdeki algıları ve yanlış bilgilerin yarattığı dramlar konusunda düşünmeye değer bir örnektir. **Görüşme 23**: 30.01.2009, Yabancılar Şube Müdürlüğü. G23 ise, uyuşturucu madde kaçakçılığı suçundan 2003 yılında yakalanmış ve cezasını çekip, tahliye olmuş ve sınır dışı edilmeyi beklemektedir. Kız kardeşi halen cezaevindedir. Yakalanmadan önce 500 dolar kira vererek, Ataköy semtinde oturmaktadır. Türkiye'ye 1993 yılında illegal giriş yapmış ve kalmıştır. Fuhuş ve fuhşa bağlı uyuşturucu tüketimi ve sonrasında satışı içerisinde olduğu akla gelmektedir.

5.10. Türkiye'de Göçmen Emek Piyasası

Tüm denekler arasından % 88,4'ü Türkiye'de elde ettikleri gelirlerle ilgili sorulara yanıt vermiştir. Bunların % 37,2'si Türkiye'de 300–600 dolar arasında gelir elde etmektedir. Aynı gruba girenlerin % 15,1'i 300 dolardan az, % 15,1'i 2000 dolardan çok, % 11,6'sı 600–1000, % 9,3'u 1000–2000 dolar civarındadır.

Tablo 65: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Gelir Düzeyleri**

Türkiye'de	Kazanç Düzeyi	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	300 $ & (-)	13	15,1	17,1	17,1
	300–600 $	32	37,2	42,1	59,2
	600–1000 $	10	11,6	13,2	72,4
	1000–2000 $	8	9,3	10,5	82,9
	2000 $ & (+)	13	15,1	17,1	100,0
	Toplam	76	88,4	100,0	
Sistem	Kayıpları	10	11,6		
Genel Toplam		86	100,0		

Türkiye'ye geldikten sonra bakıcılığa başlayanların % 61,1'i 300–600, % 22,2'si 600–1000, % 11,1'i 300 dolar ve altında % 5,6'sı 2000 dolar ve üstünde gelir sahibi olmuştur. İnşaat işlerinde çalışanların % 50'si 300–600, % 50'si ise 300 dolardan az gelir elde etmektedir. Çöp olarak atılan kâğıt toplayıcılarının tamamı 300–600, oto yıkamacılarının tamamı ise 600–1000 dolar aylık gelir kazanmaktadır. Türkiye'de fabrika ve imalathanelerde işçilik yapanların % 53,3'ü 300–600, % 6,7'si 1000–2000, % 40,0'ı 300 dolardan az kazanmaktadır. Ticaret yapanların % 33,3'ü 2000 dolardan çok, % 33,3'ü 1000–2000, % 22,2'si 300–600 kazanmaktadır. Showgirl olarak sahne alan ve konsomasyona çıkanlar 300–600 dolar civarında kazanmaktadır. Fuhuş yapanların % 44,4'ü 2000 dolardan çok, % 22,2'si 600–1000, % 11,1'lik eşit oranlarda diğerleri, 1000–2000, 300–600 ve 300 doların altında aylık gelir elde etmektedir. Hamallık ve diğer muhtelif meslekleri yapanlar 300–600 dolar kazanırken, garsonluk, tezgâhtarlık yapanların % 40'ı 1000–2000, % 40'ı 300–600,

% 20'si 300 dolardan az kazanmaktadır. Geçimlik gelir elde etmek için suç davranışını seçenler aylık 2000 dolar ve üstünde gelir elde etmektedir.

Grafik 30:

Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Yaptıkları İlk İşler ve Gelir Düzeyleri

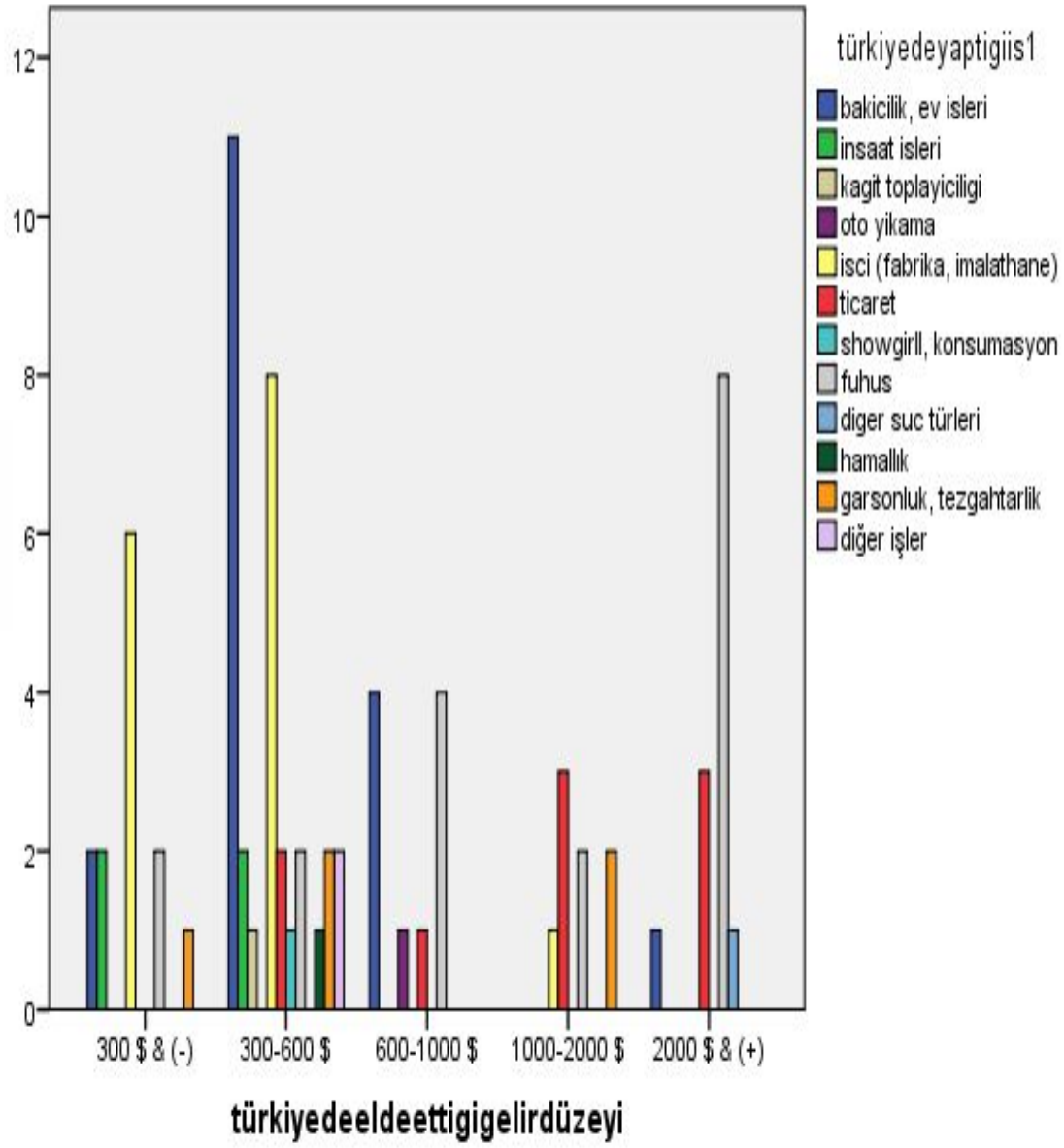

Ülkemize geldikten sonra ikinci bir işe girenlerden bakıcılık yapanlar 1000–2000, inşaatlarda çalışanlar 300–600, oto yıkamacılar ve kâğıt toplayıcıları 300 dolardan az bir ücret kazanmaktadır. İşçilerin % 75'i 300–600, % 25'i 300 dolardan az ücret almaktadır. İkinci iş olarak ticaret yapanların % 60'ı 300–600, % 20'si 1000–2000, % 20'si 300 dolardan az kazanmaktadır. Showgirl ve konsomasyon işleri yapanların yarısı 300 dolardan az, yarısı ise 2000 dolardan çok kazanmaktadır.

Fahişelik yapanların % 50'si 300–600, % 14,3'ü 600–1000, % 14,3'ü 1000–2000, % 21,4'ü 2000 dolardan çok aylık gelire sahiptir. Hamallık yapanların yarısı 300–600, diğer yarısı ise 600–1000 dolar sahibiyken, muhtelif meslekleri icra edenlerin yarısı 600–1000 dolar arasında kazanmaktadır. Garsonluk, tezgâhtarlık yapanların % 57,1'i 300–600, geri kalanları % 14,3'lük eşit oranlarla 600–1000, 300 dolardan az ve 2000 dolardan çok kazanmaktadırlar.[1105] Türkiye'ye geldikten sonra ikinci iş olarak suç davranışına girenlerin % 50'si 300–600, % 33,3'ü 300 dolardan az, % 16,7'si 1000–2000 dolar arasında kazanmaktadır.

Türkiye'de üçüncü iş değişikliği yapan göçmenlerden bakıcılık yapanların yarısı 300–600, diğer yarısı 2000 dolardan fazla, işçilerin % 66,7'si 300–600, % 33,3'ü 300 dolardan az kazanmaktadır. Ticaret yapanlar 600–1000 dolar, oto yıkamacılığı yapanlar 300 dolardan az, diğer suçlara yönelenler ise 300–600 dolar aralığında aylık gelir sahibidir.

Türkiye'de dördüncü bir iş değiştirerek fuhuş yapan göçmen kadın, bu işten 300–600 dolar aralığında bir gelir elde etmiştir.

[1105] **Görüşme 17**: G17, 1999'dan itibaren ticaret yapmak üzere ülkemize gelmeye başlamıştır. 2002 yılında sürekli kaldığı otelin görevlileri aracılığıyla 3000 dolar vererek sahte kimlik edinir ve kız arkadaşlarının tavsiyesi ile Aksaray'da diskoteklerde garson ve barmen olarak 2500–3000 TL aylıkla çalışmaya başlar. İş değiştirme nedeni genelde fuhuş teklifidir. Kendisi yerleştikten sonra iki erkek kardeşini getirip, garson olarak Türkiye'de çalışmaya başlatmıştır.

Grafik 31:
Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Yaptıkları İkinci İşler ve Gelir Düzeyleri

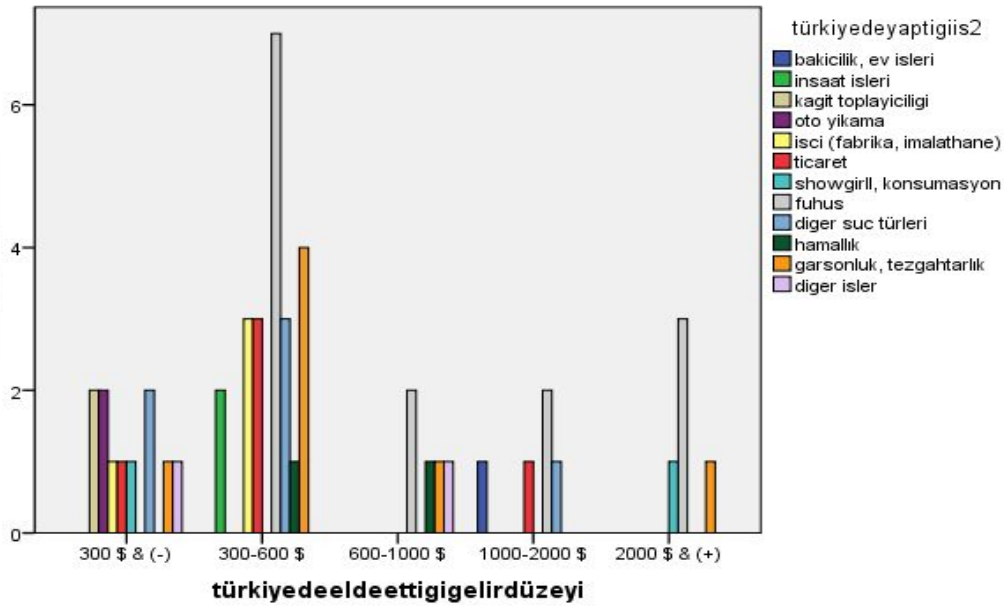

Grafik 32: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Yaptıkları Üçüncü İşler ve Gelir Düzeyleri**

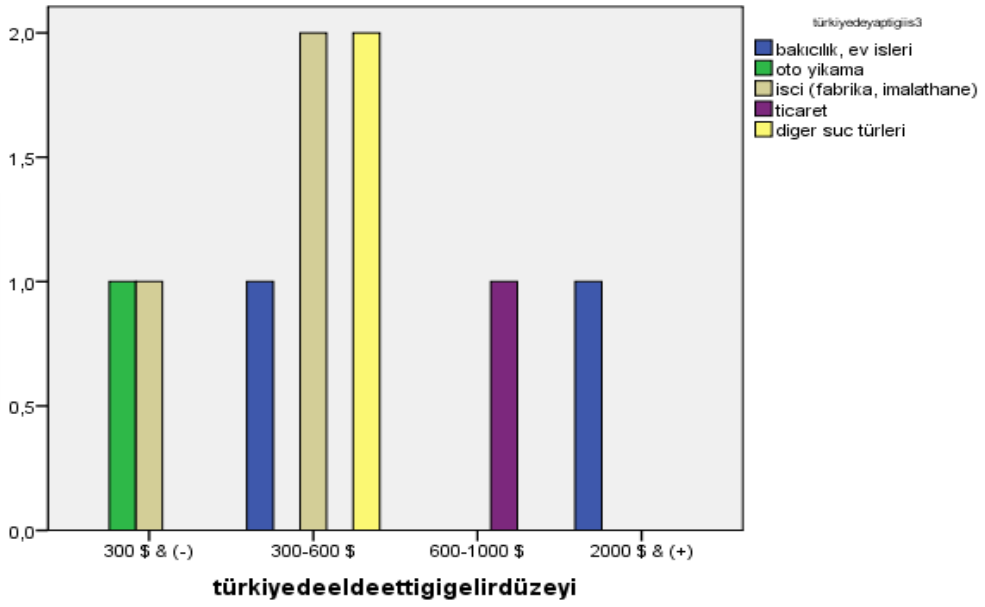

Ülkesinde aylık geliri 100 dolar altında olanların % 38,5'u 300–600, % 15,4'ü 600–1000, % 10,3'ü 1000–2000, % 13,8'i 300 dolardan az, % 12,8'i 2000 dolardan çok aylık gelir elde etmektedir. Ülkesinde 100-200 dolar aralığında kazananların, % 47,1'i ülkemizde 300-600, % 11,8'i 1000-2000, % 17,6'sı 300 dolardan az, % 17,6'sı 2000 dolardan çok kazanmaktadır. Memleketinde 200-400 dolar civarında gelirleri olanların % 42,9'u 300-600, % 28,6'sı 600-1000, % 14,3'ü 1000-2000, % 14,3'ü 2000 doların üzerinde geçimlik ücretleri vardır. Ülkesinde 400 dolar ve üzerinde kazananlar, Türkiye'de 2000 dolar ve üzerinde bir kazanca erişmiştir.

Gelirle ilgili sorularımıza yanıt verenler arasında, ülkemizde göçmen kaçakçılığı mağduru olarak bulunanların % 62,5'i 300–600, % 25'i 300 dolardan az, % 12,5'i 1000–2000 dolar civarında aylık gelire sahiptir. Ülkemize yerleşmeye gönüllü olan göçmenlerin % 37,5'i Türkiye'de 300-600, % 16,7'si 600-1000, % 16,7'si 1000-2000, % 20,8'i 300 dolardan az aylık gelir elde etmektedir. İnsan ticareti mağdurlarının % 62,9'u 300-600, % 17,1'i ise 300 dolardan az bir aylık gelire sahiptir. Cinsel sömürüye uğrayanların % 33,3'ü 300-600, % 16,7'si 600-1000, % 13,9'u 1000-2000, % 30,6'sı 2000 doların üzerinde aylık gelirleri vardır.

Ülkemizde, göçmen emek piyasası dolar bazında oluşmuştur. Ekonomik kriz dönemlerinde piyasada Türk Lirası emek-ücret değişim aracı olmakla birlikte, göçmen işgücünün karşılığı hep dolar bazında hesaplanmıştır.

Göçmen emeğinin Türk piyasasında ortalama değeri sektörel ve iş nitelikleri farklılıklarına göre değişmekle birlikte 300-600 dolar aralığında gerçekleşmektedir. Minimum ücret 300 doların altında gerçekleşirken, üst gelir düzeyi 2000 doların üzerinde görülmektedir.

Tablo 66: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerinde Gelirleri ve Türkiye'de Elde Ettikleri Gelirlerin Karşılaştırılması**

Türkiye'de Elde Ettiği Gelir Düzeyi		Ülkesinde Geliri				
		100 $ & (-)	100-200 $	200-400 $	400 $ & (+)	Toplam
300 $ & (-)	Kişi Sayısı	9	3	0	0	12
	Elde Ettiği Gelir Düz. iç. %	75,0%	25,0%	,0%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri iç. %	23,1%	17,6%	,0%	,0%	18,5%
	Toplam %	13,8%	4,6%	,0%	,0%	18,5%
300-600 $	Kişi Sayısı	15	8	3	0	26
	Elde Ettiği Gelir Düz. iç. %	57,7%	30,8%	11,5%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri iç. %	38,5%	47,1%	42,9%	,0%	40,0%
	Toplam %	23,1%	12,3%	4,6%	,0%	40,0%
600-1000 $	Kişi Sayısı	6	1	2	0	9
	Elde Ettiği Gelir Düz. iç. %	66,7%	11,1%	22,2%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri iç. %	15,4%	5,9%	28,6%	,0%	13,8%
	Toplam %	9,2%	1,5%	3,1%	,0%	13,8%
1000-2000 $	Kişi Sayısı	4	2	1	0	7
	Elde Ettiği Gelir Düz. iç. %	57,1%	28,6%	14,3%	,0%	100,0%
	Ülkesinde Geliri iç. %	10,3%	11,8%	14,3%	,0%	10,8%
	Toplam %	6,2%	3,1%	1,5%	,0%	10,8%
2000 $ & (+)	Kişi Sayısı	5	3	1	2	11
	Elde Ettiği Gelir Düz. iç. %	45,5%	27,3%	9,1%	18,2%	100,0%
	Ülkesinde Geliri iç. %	12,8%	17,6%	14,3%	100,0%	16,9%
	Toplam %	7,7%	4,6%	1,5%	3,1%	16,9%
Toplam	Kişi Sayısı	39	17	7	2	65
	Elde Ettiği Gelir Düz. iç. %	60,0%	26,2%	10,8%	3,1%	100,0%
	Ülkesinde Geliri iç. %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	60,0%	26,2%	10,8%	3,1%	100,0%

Tablo 67: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Uğradıkları Mağduriyet Çeşitleri ve Gelir Düzeyleri**

Türkiye'de Elde Ettiği Gelir Düzeyi		Türkiye'de Mağduriyet ve Bulunma Şekli			
		Göçmen Kaçakçılığı	Gönüllü Göçmenlik	İnsan Ticareti	Fuhuş
300 $ & (-)	Kişi Sayısı	2	5	6	2
	Gelir Düzeyi içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mağduriyet Çeşidi içinde %	25,0%	20,8%	17,1	5,6%
	Toplam %	25,0%	20,8%	17,1	5,6%
300-600 $	Kişi Sayısı	5	9	22	12
	Gelir Düzeyi içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mağduriyet Çeşidi içinde %	62,5%	37,5%	62,9%	33,3%
	Toplam %	62,5%	37,5%	62,9%	33,3%
600-1000 $	Kişi Sayısı	O	4	3	6
	Gelir Düzeyi içinde %	,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mağduriyet Çeşidi içinde %	,0%	16,7%	8,6%	16,7%
	Toplam %	,0%	16,7%	8,6%	16,7%
1000-2000 $	Kişi Sayısı	1	4	3	5
	Gelir Düzeyi içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mağduriyet Çeşidi içinde %	12,5%	16,7%	8,6%	13,9%
	Toplam %	12,5%	16,7%	8,6%	13,9%
2000 $ & (+)	Kişi Sayısı	0	2	2	11
	Gelir Düzeyi içinde %	,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mağduriyet Çeşidi içinde %	,0%	8,3%	5,7%	30,6%
	Toplam %	,0%	8,3%	5,7%	30,6%
Total	Kişi Sayısı	8	24	35	36
	Gelir Düzeyi içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Mağduriyet Çeşidi içinde %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bakıcılık piyasası, 300 doların altından 2000 dolara kadar değişen bir aralıkta gerçekleşmekte[1106], ortalama piyasası ise 300–600 dolar aralığında bulunmaktadır.

[1106] **Görüşme 47**: G47, burada çalışan yengesinin geri dönmek istemesi üzerine, 2006 Temmuzda, onun yerine gelerek aylık 350 dolar karşılığı yaşlı bir çifte bakmaya başlamıştır. İşverenleri işine son vermeden önce kendisine iş bulmuşlardır. İkinci işi 400 dolarla başlamıştır. Üçüncü işi yine işverenler tarafından 500 dolar karşılığı bakıcılık olarak ayarlanmıştır. Dil bilmenin ücreti artırdığını söylemektedir. Dördüncü işinde Sarıyer'de üçüz çocuklu bir aileye yardımcı olmuş ve 2000 dolar aylık almıştır. Ev hizmetlerini de gördüğü bu evde, çalışma şartlarının ağırlığı nedeniyle ancak beş ay çalışabilmiş ve hastalanmıştır. Sağlık sigortası sahibi olmadığı için herhangi bir tedavi almamış, Türkiye'de yerleşik bir akrabasının yanında üç ay istirahat etmiştir. Daha sonra görüşmeyi sürdürdüğü eski işverenleri aracılığıyla 600 dolar karşılığı yeni bir bakıcılık bulmuştur. 2009 yılında geri dönmeye karar vermiştir, havalimanına gelmiş, uçuş imkânlarını araştırmış, fakat bilet bulamamıştır. Bu esnada

İnşaat işlerinde elde edilen aylık gelir en fazla 600 dolar civarında gerçekleşmektedir. Kâğıt toplayıcıları 600, oto yıkayıcıları ise 1000 dolara kadar kazanmaktadır. İnşaat işçiliği, kâğıt toplayıcılığı ve oto yıkamacılığından elde edilen gelir 300–600 dolar aralığında sabitlenmektedir. Fabrika ya da imalathanelerde işçilik ücretleri 300 dolardan 2000 dolara kadar çıkmakta, işçi piyasası 300–600 dolar aralığında yoğunlaşmaktadır. Ülkemizde ticaret yapan göçmenler 300 dolardan 2000 doların üstüne kadar bir aralıkta gelir elde etmekte, yoğunlaşma 1000 doların üstünde görülmektedir. Hamallık ve muhtelif mesleklerde elde edilen gelir 300–600 dolar aralığında gerçekleşmektedir. Garson ve tezgâhtarlık yapanlar, 300 doların altından 2000 doların üstüne kadar bir gelir elde ederken, yoğunlaşma 300–2000 dolar aralığına kadar yaygınlık göstermektedir. Showgirl ve konsomasyona çıkanlar 300 doların altından 2000 doların üstüne kadar bir aralığa yayılmaktadır. Bu yaygın genişlik, bu işin sabit ücretten çok bahşiş sistemine dayanması nedeniyle istikrarlı bir yapıda olmamasına bağlıdır. Fahişelikten elde edilen aylık gelir de 300 doların altından 2000 doların üstüne çıkmakta, yoğunlaşma 2000 doların üstünde görülmektedir. Fuhuş sektöründe 300 doların altında aylık gelir istisnai bir durum olarak kabul edilmeli, sektörün alt düzey gelir eşiğinin 600 doların üzerinde gerçekleştiği düşünülmelidir. Diğer suç gelirleri de 300 dolardan az bir miktardan 2000 doların üzerine kadar geniş bir yelpazede gerçekleşmekte, yoğunlaşma 1000–2000 dolar aralığında gözükmektedir.

Türkiye'de iş bulma, çalışma şartları ve aylık gelirlere ilişkin fırsat yapıları incelendiğinde göçmen emeğine ilişkin en karlı işkollarının bakıcılık, ev hizmetleri,

---

Türkiye'de barınacak yer güçlüğünü anlayan bir Türkmen bayan, kendi yanında geceliği 10 dolar karşılığı kalabileceğini söylüyor. Teklifi kabul eden G47, bayan ile beraber metroya binip Aksaray'a bir eve geliyor. Evde bir yaşlı adam ve kızı bulunuyor. Gecelik ücret ödenirken, fazla parasının görülmesi üzerine, alış-veriş bahanesi ile çıkıp, parayı bir akrabasına teslim ediyor. Alış-veriş yapıp geri döndüğünde Türkmen bayan, üç Türk erkekle kendisini bir odaya kapatıyor ve pasaportuna el koyuyorlar. Daha sonra, odaya giren Türk erkek Türkmen bayana 2000 dolar para veriyor. G47 satıldığını anlayınca, odadakilere saldırıyor, olay büyüyor ve çıkan gürültüye polis gelip müdahale ediyor. Kavgayı ayıran polis ayrılınca G47 savcılığa gidip müracaatta bulunuyor ve polise yönlendiriliyor. Polis üç gün ifadesini almıyor, sonra müracaatını alıyor, G47 polis biriminden, dışarıda can güvenliği olmadığını söyleyip, dışarı çıkartılmak istenmesine rağmen çıkmıyor. Sonrasında akrabaları aracılığıyla bulunan, pasaportunu bulacağını vaat eden ve ücretini peşin alan bir avukat sonuç alamıyor ve sınır dışı edilmek üzere Yabancılar Şube Müdürlüğü'ne teslim ediliyor. G47'nin dramatik öyküsü örneğinde, gönüllü olarak insan ticareti mağduru olarak ülkemize giren bir göçmen kadının fuhşa zorlanmak üzere uğradığı şiddet karşımıza çıkmaktadır.

ticaret, garsonluk, tezgâhtarlık ve fuhuştan elde edilmektedir. Bu iş kollarının tamamında göçmen kadın emeği ön plana çıkmaktadır. Türk iş piyasalarında göçmenler açısından kadın emeğine talep daha fazla ve karlılık oranı yüksektir. Kadınlar açısından da en fazla kazandıran iş kolunun fahişelik olduğu görülmektedir. 2000 doların üzerinde gelir elde eden erkek bulunmamaktadır. 2000 doların üzerinde gelir elde edilen bakıcılık, ev hizmetleri, ticaret, garsonluk ve tezgâhtarlık, showgirl ve konsomasyon, fuhuş ve diğer suçlardan gelir elde edenlerin tamamı kadındır. Erkekler en fazla 1000–2000 dolar aralığında gelir elde etmiştir. Bu gruba giren erkekler, işçilik ve ticaret ve diğer suçlardan kazanç sağlamışlardır.

2000 doların üzerinde gelir elde eden kadınlar, Brezilya, Moldova, Beyaz Rusya, Ukrayna, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan uyrukludur. Bu gruba giren kadınların % 61,5'i ilkokul, % 30,8'i ise üniversite mezunudur. 600–2000 dolar aralığında da öğrenim düzeyi yoğunlaşması ilkokul mezunlarındadır. Bu veriler üst gelir grupları ve sektörel olarak fuhşa dikkat çekmektedir. Bu verinin aksine, 300–600 dolar aralığında meslek okulu mezunları % 60 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yaş değişkeni de fuhuş olgusu ile ilgili bulguyu desteklemektedir. 2000 doların üzerinde gelir elde edenlerin % 69,2'si 18–30, % 30,8'i 31–40 yaş aralığındadır.

Deneklerin ülkelerinde kazandıkları gelirlerle Türkiye'de kazandıkları ücretler karşılaştırıldığında, bütün gelir gruplarında ülkemizdeki kazancın daha fazla olduğu görülmektedir. Deneklerin kendi anavatanlarında kazandıkları gelirler arasında maksimum değeri belirleyen 400 dolar üzerinde kazananların, Türkiye'de 2000 doların üzerinde aylık gelire erişmeleri, ekonomik gerekçelerin göçe neden olduğunu göstermekte, Türkiye'ye göçün daha iyi refah koşullarına doğru bir yolculuk olduğuna işaret etmektedir. Göçmen emeği, iş piyasalarında talep sürdükçe ve daha iyi ekonomik olanakları vaat ettikçe akışkanlığını sürdürecektir.

Grafik 33: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Elde Ettikleri Gelirler ve Cinsiyet Karşılaştırması**

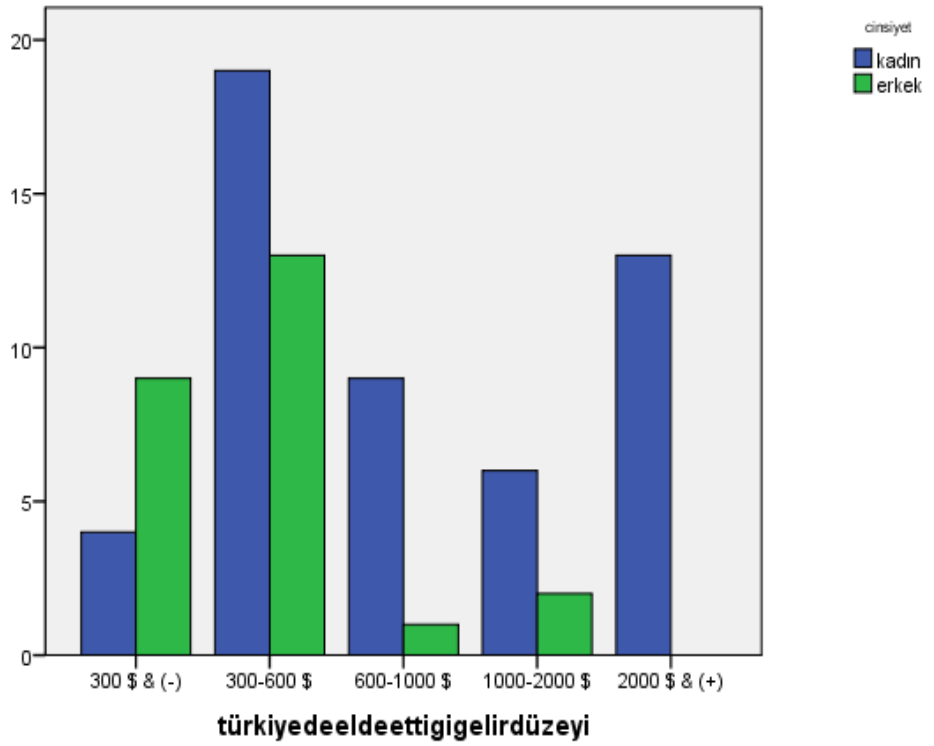

Yaşlı Kadın, ‹‹Kadın olur da öyküsü olmaz mı?›› dedi,
‹‹Her kadının bir öyküsü vardır.››[1107]

5.11. Göçmen Kadınların Yer Aldığı Fuhuş Formları ve Piyasasının Oluşumu

Araştırma çerçevesinde görüşme yapılan göçmen kadınlardan cinsel sömürü mağduru olanlar, genelde bilinen üç tarz fuhuş formunun farklı biçimleri içinde bulunmuştur. Bunlar, randevuevlerinde çalışmak, eskort kız hizmetinde bulunmak ve buluşma noktalarında müşteri ayartıp, bu noktaların anlaşmalı olduğu otellerde

[1107] Katırcıoğlu, Doğan, **Aşka Veda**, İstanbul, Cem Ofset, 2004, s. 106

ilişkiye girmek, şeklinde gelişmiştir. Bunların dışında, çoğunlukla müşterilerinden oluşan arkadaşlarla birlikte yaşayarak, sadece onlardan ekonomik destek alan göçmen kadınlar da bulunmaktadır.[1108] Araştırma kapsamında görüşülen kadınlardan birisi de sokak fuhşu yaptığı için sınır dışı edilmek için bekletilmesine rağmen, fuhuş yaptığını kabul etmemektedir.[1109]

Türkiye'ye gelen ya da getirilen kızlardan bir grubu gelmeden önce borçlandırılmakta, burada çalıştırılarak ya da satılarak borçlarını ödemeye zorlanmaktadır. Fuhuş piyasasında çalışan kadınların % 75'in üzerinde önemli bir bölümü gönüllü olmakla birlikte, % 20'ye yaklaşan bir oranı baskı ve şiddet altında fuhşa sürüklenmişti. Bu kadınlar, sadece çalıştırılmak için değil, aynı zamanda "satılırken" de baskı ve şiddet görmektedir. Fuhuş piyasasında "sermayenin" el değişim değeri 750–5000 dolar aralığında tespit edilmiş, piyasa ortalaması 2000

[1108] **Görüşme 42:** G42, Türkiye'ye ev temizliği ve bakıcılık yapılmak üzere getirilir. Burada memleketi Kırgızistanlı muhabbet tellalı 5000 dolar borçlu olduklarını, öderlerse serbest kalacaklarını söyler. Bu muhabbet tellalının, içlerinde G42 ve beraber gelen iki kızın dâhil olduğu 8 kızı bulunmaktadır. Muhabbet tellalı nezaretinde barlara gider, konsomasyona çıkar, fuhuş yaparlar. Muhabbet tellalı, barınma ve beslenme ihtiyaçlarını karşılar, ücret vermez. Gecede 1–2 kişiye cinsel hizmet sunar. Müşterilerinden bir Türk, Kırgızistanlı muhabbet tellalına 4000 TL verip, kendisini kurtarır ve onunla birlikte yaşamaya başlar. Bu Türk'ten memleketine göndermek üzere aylık 200–300 dolar almaktadır. Bu kişiden ayrıldıktan sonra Türkmen bir kız arkadaşı aracılığıyla tanıdığı bir Belediye yöneticisi ile fuhuş yapmamak şartıyla yaşamaya başlar. **Görüşme 60**: G60, arkadaşının teklifini kabul edip fuhuş yapmak üzere Türkiye'ye geliyor, burada bir Türk muhabbet tellalına bağlı çalışıyorlar. Üsküdar'da bir eve yerleştiriliyor. Evde bir başka Moldovalı bayanla kalıyor. Evde müşteri kabul etmiyorlar, Beykoz'da bir otele gidiyor ya da müşterilerin evlerine gidiyorlar. Para muhabbet tellalı tarafından alınıyor. İlişki bedeli 60 TL, bunu yarı yarıya muhabbet tellalı ile bölüşüyorlar. Her gün çalışıyor, bir işe gidiyor. Sonra müşterilerinden birisi ile beraber kaçıyor ve Kadıköy'e yerleşiyor. Müşteri ile beraber yaşamaya başlıyor, müşterisi ona bakıyor ve ailesine göndereceği aylık 200 dolar civarında para veriyor. **Görüşme 59**: G59 çocuk bakıcılığı yapmak üzere Türkmenistan polisi huzurunda 3000 dolar borçlandırıldığı bir sözleşme yaparak Türkiye'ye gelir ve Şirinevler'de bir eve yerleştirilip, pasaportuna el konulur. İş bulamaz ve fuhşa zorlanır, sonra bulaşıkçılık işi bulur çalışmaya başlar. G59, çalışmasına rağmen borcunu ödeyemez, fakat haftada bir pasaportunu almak üzere Şirinevler'deki eve gelir. Bunlardan birisinde işçi simsarı kadın, seni daha paralı bir işe götüreceğim diyerek kandırır ve Beylikdüzü'nde bir eve getirir, burada Türk bir muhabbet tellalına 3000 dolara satılır. Pasaportuna el konulup, telefonu kırılır. İki ay hapsedilip, fuhşa zorlanır. Sonunda kabul eder ve çalışarak borcunu öder, yani çalıştıkları borca sayılır. Evde 3 Türkmen kız bulunmaktadır ve müşteri burada kabul edilmektedir. Bu kızlardan birisi 5000 dolara bir otele satılır. G59, bu esnada kızların nakli işini yapan anlaşmalı taksici ile arkadaşlık kurar. Bu arkadaşlığı sonucunda bir gün dışarıda gezmek istediğini söyler ve dışarıda, kaçıp, jandarmaya sığınır. Jandarmada ziyaret için gelen emekli bir askeri görevli pasaportunu temin edene kadar benim yanımda kalsın der ve anlaşarak onun evine yerleşir. Bu evde altı ay kalır, pasaportu bulunur ve kendisine teslim edilir. Emekli şahıs ailesine göndermek üzere aylık 400 dolar verir ve ailesi ile görüşmesi için günlük 250 telefon kontoru alır. Daha sonra Avcılar'da bir kulüpte garsonluk yapan bir kişi ile nişanlanır. Yakalanma sebebini söylemek istememektedir. Resmi kayıtlarda fuhuş nedeniyle sınır dışı işlemi yapıldığı kayıtlıdır.

[1109] **Görüşme 11**

dolar civarında gerçekleşmiştir.[1110] Kadınların muhabbet tellalları arasında değişimi olduğu gibi müşteriye de satımı gerçekleşmektedir.[1111]

Araştırma çerçevesinde tespit edilen fuhuş formları, seferlik, saatlik ve gecelik ilişkiler için oluşturulmuş tarifelere ait piyasa verilerini sunmaktadır. Bu çerçevede cinsel hizmet, çeşitliliğine göre, 50–400 TL aralığında sunulmaktadır. Bu rakamlar fahişe ile muhabbet tellalı arasında yarı yarıya ya da çoğunluğu muhabbet tellalında kalacak şekilde pay edilmektedir.

Fahişeliği profesyonel geçimlik bir iş olarak seçen, yani fuhşa gönüllü sürüklenen kızlar, çoğunlukla ülkelerinde arkadaşları ve hemşerilerinin teklifini kabul etmişlerdir. Onları fuhşa sürükleyen bu hemşeri ve arkadaşlar, ülkelerinde refah seviyelerinin yüksekliği ve lüks tüketim eğilimleri ile kadınların ilgisini çekmekte, aynı ekonomik koşullara kavuşma yollarının arayışına teşvik etmektedir. Böylece fuhuş ağları zincirleme gelişmekte, çalışıp ekonomik düzeyini yükselten kadınlar, sektörlerine diğer arkadaşlarını, akrabalarını, hemşerilerini, memleketlilerini eklemektedir.[1112] Fuhşa teşvik eden bu kadınlar, halkaları

[1110] **Görüşme 47**: G47 ile yapılan mülakatta şiddete uğradığı fiziksel görünüşünden anlaşılıyordu. Kendi ifadesine göre, kavga esnasında çıkan gürültüye gelen polis olaya müdahale etmiştir. G47'yi satan Türkmen kadın ve şiddet uygulayan Türk muhabbet tellalı erkek ayrılmış, G47'de savcılığa müracaat etmiş, savcılığın yönlendirdiği polis, kimliksiz olduğu için 3 iş günü ifadesini almamış, sonrasında müracaatını kabul etmiştir. Karakola girdikten sonra, dışarı çıkmamış, dışarıda can güvenliği olmadığı, gönderilirse intihar edeceğini söyleyerek karakolda konaklamıştır. Yengesi aracılığıyla bulduğu avukattan Türkmen bayan ve Türk muhabbet tellalı tarafından alınan pasaportunun bulunmasını istemiş, fakat ücretini peşin alan avukat sonuç alamamış, sınır dışı işlemleri yapılmak üzere bekletilmektedir. **Görüşme 42**; **Görüşme 60**; **Görüşme 59**; **Görüşme 18:** Dağılan Sovyet Bloğu ülkeleri vatandaşları, vize sürelerini aşarak uzun süre bekledikleri Türkiye'den çıkmak istediklerinde, yüksek ceza miktarlarını ve ülkelerine geri dönüş maliyetlerini ödememek için polise başvurup, kendilerinin sınır dışı edilmesini istemektedir. Ülkelerinin, uçuş maliyetlerini karşılamadığı bu insanların sınır dışı işlemleri mümkün olamamakta, bu esnada polis birimlerinde barınmaları sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle, polis görevlileri bu durumdaki göçmenler için işlem yapmakta isteksiz davranmakta, mümkün oldukça yapmamaktadır.

[1111] **Görüşme 42:** Diğer yandan muhabbet tellalları için "sermaye" korunması gereken bir değer olarak durmakta, aksi halde müşteri ile kaçmakta **(Görüşme 60**) ya da kız kardeşinin, kendi müşterisinin yeğeni ile evlenmesi gibi farklı nedenlerle çalışmayı bırakabilmektedir **(Görüşme 88**).

[1112] **Görüşme 75**: G75, Moldova'da tanıdığı bir arkadaşı araba almak, güzel giyinmek vb. lüks tüketim imkânlarına sahip oluyor. G75, lüks tüketimleri için nasıl para bulduğunu soruyor; arkadaşı ise, Türkiye'de otel sahibi bir erkek arkadaşı olduğunu, bu otelde konsomasyona çıktığını, eğer isterse bu şekilde kendisinin de çalışabileceğini anlatıyor. G75 arkadaşının teklifini kabul ediyor ve Türkiye'ye geldiğinde otel sahibince karşılanıp, otele yerleştiriliyor. **Görüşme 88**: G88, ülkesinde tanıdığı, refah düzeyi yüksekliği dikkat çeken, Türkiye'ye 5–6 senedir gelip giden bir arkadaşına, bu ekonomik şartlara nasıl eriştiğini ve Türkiye'de çalışma koşullarını sorduğunda, normal işlerde 500–

genişletirken, kendileri de yeni eklenenlerden komisyon almakta ya da meslek kariyerlerinde "mamalığa/patronluğa" soyunarak ilerlemektedirler.[1113] Türk fuhuş piyasasında kendi müşteri ağını örmüş ve zincirleme genişleyen göçmen kadın, erkek patronlar artık yerleşiktir.

Araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde, İstanbul merkezli göçmen kadınların hizmet sunduğu fuhuş piyasası, dağılan Sovyet Bloğu içinde Doğu Avrupa ülkelerinden, Asya Türk Cumhuriyetlerine kaymıştır. Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomik istikrarı yakalaması sonrası artan refah düzeyi, Avrupalı kadın göçmenlerin Türk fuhuş piyasalarından çekilmelerine neden olmuş, onlardan boşalan yer ise, çalışanların aylık gelirinin 100 dolar civarında bulunduğu dağılan Sovyet Bloğu içinde yer alan Asya ülkeleri göçmen kadınları tarafından doldurulmuştur.

5.11.1. Göçmen Kadınların Çalıştıkları Randevuevleri

Türkiye'de fahişelik yapmaya başladıktan sonra fuhuş formlarından randevuevlerinde çalışmak zorunda kalanlar, ülkemize geldiklerinde kendilerini çalıştıran çoğunluğu Türk muhabbet tellalları tarafından karşılanmakta ve çalışacakları eve yerleştirilmektedir. Bu evlerde, muhabbet tellalının bulduğu müşterileri kabul etmekte, aldıkları bahşiş dışında satıcının belirlediği ücreti onunla bölüşmektedirler. Ücret, yarı yarıya ya da çoğunluğu muhabbet tellalı tarafından alınmak üzere bölüşülmektedir. Borçlandırılan ya da satın alınan kadınların kendi

---

600, fuhuşta 2000–3000 dolar kazanabileceği, isterse kendisine her iki konuda da yardımcı olabileceği yanıtını alır. G88, iki ay düşünüp, fuhuş tercihi bildirerek, teklifi kabul eder. G88, kendisine sunulan iki olanaktan ekonomik olanı tercih etmiştir. Bu tercihinde memnuniyetini, Türkiye'de çalışırken kız kardeşini yanına çağırarak sürdürmüştür. **Görüşme 89**: G89'a göre, on yılı aşkın bir zamandır fuhuş yaygınlaştı ve artık mafya devre dışı kaldı, çünkü çalışmak isteyen kadın çok ve bunlar direkt muhabbet tellallarını arayıp, iş istiyor. Zorla getirilen, şiddet uygulanan kadın kalmadı. Muhabbet tellallarının maaşlı çalıştırdığı kızlar bile var. Aylık 500–1000 dolar ücretle çalışan kızlar var. Kızlar, daha önce çalışan ve çok para kazanıp, ülkesine döndüğünde lüks bir yaşam süren eski fahişelere özenip, onlar vasıtasıyla muhabbet tellallarından kendilerine iş bulmasını "sahip çıkmasını" istiyorlar.

[1113] **Görüşme 17**: G17, diskoteklerde garsonluk ve barmenlik yapmaktadır. Görgüsüne göre, buraya gelip fuhşa sürüklenen kadınlar, ülkelerinden yeni kızları bulup, teşvik ederek Türkiye'ye getiriyor ve onları çalıştırmaya başlıyor, kendileri de az sayıda işe çıkıyor. Getirdikleri kızları, daha önce beraber çalıştıkları garson, bar müdürü, bar sahibi kişiler aracılığıyla fuhuş pazarına sunuyor.

payları ancak, muhabbet tellalının alacağı tahsis edildikten sonra verilmektedir. Genelde evin kirası ve beslenme giderleri kadınlar tarafından karşılanmaktadır.

Randevuevleri genelde seferlik ilişki isteyen müşterilerin rağbet ettikleri yerlerdir, fakat saatlik ilişki isteyenler de bulunur. Araştırma kapsamında randevuevlerinde fuhuş piyasası seferlik ilişki için 40–100 TL arasında oluşmuştur. Çalışan kızlar çok sayıda ilişkiye girmektedir.[1114]

[1114] **Görüşme 60**: G60, Arkadaşının teklifini kabul edip fuhuş yapmak üzere Türkiye'ye geliyor, başlangıçta eskort kız olarak çalışıyor. Ekonomik kriz öncesi, bir müşterisi ile birlikte yaşamaya başlayıp, fuhşu bırakıyor. Krizle birlikte ekonomik sıkıntı yaşamaya başlayınca, Moldova kökenli bir Türk bayanın teklifini kabul edip, Çorlu'ya götürülüyor ve orada 750 dolara bir Türk muhabbet tellalına satılıyor. Bu muhabbet tellalının, Küçükçekmece Halkalı'daki evine yerleştiriliyor, evde 1 Kazak, 2 Türkmen, 1 Moldovalı kadın bulunmaktadır. Müşteriler eve kabul ediliyor. Ücret yarı yarıya muhabbet tellalı ile bölüşülüyor. G60, 750 doları tamamlayınca, ayrılmak istiyor ve Maltepe'de bir otelde çalışan bir Türk kadın muhabbet tellalına 2000 TL'ye satılıyor. Otelde kadınlar çok sık değişiyor ve G60 bir hafta içinde borcunu ödüyor. Sonra kadının yerleştirdiği bir evde çalışmaya başlıyor, iş başı 100 TL, yarı yarıya bölüşülüyor. Günde 2-4 iş yapıyor. Bu şekilde aylık 3000–7000 dolar civarında aylık geliri oluyor. Bu esnada tanıştığı bir müşteri ile birlikte evden ayrılıyor, fakat müşterisinin muhafazakâr ailesinden sıkılıyor ve hamile kalınca tekrar kaçıp, Maltepe'de bir başka Türk kadın muhabbet tellalının yanında çalışmaya başlıyor. Kadının yerleştirdiği evde çalışıyor. Evde 9 kız var. Müşteri başına 25 TL alıyor, aylık 1000–1500 dolar kazanıyor. **Görüşme 56**: G56, çocuğunun tedavisi için gereken 1000 dolar için memleketlilerinden aldığı telefonu arayarak fuhşa başlıyor. Müşterilerini yerleştirildiği evde kabul ediyor, fakat hiç para almadığını, fiyatlandırmayı bilmediğini söylemektedir. **Görüşme 27**: G27, Türkiye'de bulunan bir Özbek arkadaşının arayıp, aylık 3000–4000 dolar karşılığında fuhuş yapıp yapamayacağı teklifini kabul edip, geliyor ve kendisini Türk muhabbet tellalı karşılıyor. Maltepe'de eve götürüyor. Müşterileri evde ya da otelde kabul ediyorlar. Evde Özbek iki kız daha var. İlişki başı 100 TL olan ücreti 20–30 kızlar, 60–70 muhabbet tellalı alıyor. **Görüşme 28:** G28: G28, memleketlisi bir bayanın yaşlı bakacaksın diyerek getirildiği bir yerde hapsediliyor ve dışarı bırakılmıyor. Getirildiği bu randevuevinde çalışmaya başlıyor ve gecede 9–10 ilişki kuruyor. İlişki başı 60 TL, 20 TL kızlar, 40 TL muhabbet tellalı alıyor. **Görüşme 30:** G30, G27-28'in yakalandığı randevuevinde çalışan Türk vatandaşı bir fahişedir. Anne-babası ayrıldıktan sonra annesi ile geldiği İstanbul'da 15 yaşında evlendirilir. Sekiz yıl içinde iki çocuk sahibi olduktan sonra boşanır. Çeşitli işlerde çalışır, geçim zorluğu çekmeye başlar ve Kadıköy'de bir kafede tanıştığı bayanın önerisiyle fuhşa başlar. Yerleştirildiği randevuevinde günde 10 kişi kabul eder ve iş başı alınan 100 TL'yi, 25 kendisi, 70–75 muhabbet tellalı olarak bölüşürler. Bu esnada müşterilerine kendi telefonunu veriyor ve onların çağrısı ile otel ya da evlerine gitmeye başlıyor. Böylece, randevuevinden ayrılıp, kendi başına çalışmaya başlıyor. Bu şekilde çalışmaktan aylık 5000–6000 TL kazanıyor. Bir saatlik ilişki 100 TL ve günlük yaklaşık 4–5 işe gidebiliyor. Zamanla müşterilerini kaybediyor ve daha önce beraber çalıştığı bir kızdan yakalandığı muhabbet tellalının telefonunu alıp, çalışma teklif ediyor. İlişki başı 30 TL'den günde 4–5 iş yapıyor. Özbek kızlarda aynı ücreti alıyorlar. Bir defter tutuluyor ve yapılan işler buraya yazılıyor. G30'a göre, yabancı kızlar, ülkelerinde bulunan komisyonculara 1000–1500 dolar ödenerek, Türk muhabbet tellalları tarafından satın alınıyor. **Görüşme 29**: G29, G27 ve 28'in yakalandığı randevuevinde kalan ve kadınlara yardımcı olan Türk erkek. Özbekistanlı bir kadınla evlidir. Günlük ücret olarak 20 TL alıyor. Kızların 60 TL'ye satıldığını, 20 TL'nin kızlara, 40 TL'nin muhabbet tellalına kaldığını söylüyor. Kızların asla zorlanmadıklarını, gönüllü olarak çalıştıklarını aktarıyor. Daha önce fuhşa aracılık etmekten cezaevinde yatmış. Özbek kadınla olan evliliğinin kadına oturum olanakları sağlamak üzere yapıldığı düşünülmelidir. **Görüşme 3:** G3, Bakıcılık, ev hizmetleri yapmak üzere geldiği Türkiye'de iş bulamayınca, daha önceden gelmiş göçmen bayanlardan aldığı numarayı arayarak, fuhuş yapmak istediğini söylüyor ve fuhşa başlıyor. Türk muhabbet tellalı ev tutup, kızları

Herhangi bir Türk muhabbet tellalının organizasyonu, -dolayısı ile koruması olmadan-, kadın göçmenler tarafından, şehrin Aksaray, Topkapı, Halkalı, Beylikdüzü gibi semtlerinde açılıp, işletilen randevuevleri bulunmaktadır. Bu göçmen kadın "patron"lar, "işlerinin" "sermayelerini", ülkelerinden ya da yerleşmiş göçmen ağlarından temin etmekte, artık kendilerinin oluşturduğu piyasalarında "ticaret" yapmaktadırlar. Son olarak, fuhuş formlarının esnek yapısında, randevuevlerinde çalışan kadınlar, muhabbet tellallarının yönlendirdiği ev ve otellere de giderek eskort kız olarak da hizmet vermektedir.

5.11.2. Göçmen Eskort Kızlar

Fuhuş sektörü içinde yer alan göçmen kadınların yer aldığı ikinci tür fahişelik formu eskort kızlıktır. Eskort kız olarak çalışacak kadınlar, Türkiye'de muhabbet tellalları ya da aracılarınca karşılanır ve konaklayacakları evlere yerleştirilirler. Evlerde, genelde iki ile dört kız birlikte barınma ihtiyacını karşılamakta ve muhabbet tellalının kontrolü altında depo edilmektedir. Muhabbet tellalı kendi "piyasa"sından müşteri bulmakta, kızları bu müşterilere yönlendirmektedir. Kızların nakli, bizzat muhabbet tellalı, görevlendirdiği taksici ya da oto sürücüsü ya da direkt kız tarafından gerçekleştirilmektedir. Kızların konakladıkları evin kirası ve beslenme ihtiyaçları kızlarca karşılanır.[1115]

---

yerleştiriyor, müşteri bulup getiriyor ya da kızları dışarı götürüyor. Parayı muhabbet tellalı alıyor, iş başı 60–80 dolar civarında kazançla, aylık 500–1000 dolar civarında kazanıyorlar. Vize süreleri dolunca önce kargo uçakları ile Rusya, sonraları ise Ukrayna'ya gidiyorlar. **Görüşme 83**: G83, bakıcılık yapmak üzere geldiği Türkiye'de ücret alamayınca, 2005'de Türkiye'de tanıştığı bir memleketlisi kadın tüccarının yanında çalışmaya başlıyor. Bir randevuevine yerleştiriliyor ve orada çalışıyor. Müşteri başı 50 TL ücreti var ve yarı yarıya Özbek muhabbet tellalı ile bölüşülüyor ve dört ay çalışıp dönüyor. 2007 yılında Türkiye'ye ikinci defa gelip, daha önce tanıştığı bir Türk muhabbet tellalı ile çalışmaya başlıyor. Muhabbet tellalının gönderdiği müşteriler evde kabul ediliyor, evde 3–4 kız oluyor. Müşteri başı 40–50 TL, günlük 5–6 müşteri ile ilişki kuruyor.

[1115] **Görüşme 1**: G1, memleketlisi bir kızdan telefon numarasını aldığı Türk muhabbet tellalına çalışabileceğini söylüyor. Muhabbet tellalı kızlara, kirasını ödeyecekleri bir ev tutup, müşteri bulmaya başlıyor, müşteriye götürüyor. Müşteri başı 200 TL alıyor, 120 TL muhabbet tellalının, 80 TL kızın payı olarak bölüşülüyor. Krizden önce günlük 2–3 iş, krizle birlikte 1'e iniyor. Aylık 1500 dolar civarında kazanıyor. **Görüşme 2**: G2, Türkiye'ye bakıcılık yapmaya geliyor, iş şartlarını çok ağır

Eskort kız formunda birleşme yeri olarak genelde oteller kullanılır. Otel, bizzat müşteri tarafından ayarlanır ve oda numarası "satıcı"ya bildirilir. Muhabbet tellalları güvendikleri müşterilerin evlerine de hizmet verirler. Bazı müşterilerin, kendi müşterileri yanında "diğer misafirlerini" de ağırladıkları "garsoniyer" daireleri vardır ve eskort kız buralara "servis" edilir.

Eskort kız hizmetinde ücret muhabbet tellalınca belirlenir. Para ya "servis" edilme öncesi bizzat muhabbet tellalınca[1116] ya da işe gidince, hemen başlangıçta kız tarafından alınır.[1117] Fuhuş hizmetinde ücretlendirme çoğunlukla peşin ve nakit alındığı gibi, iş sonrası para paylaşımı da hemen yerine getirilir. Paylaşımda yarı yarıya ya da muhabbet tellalının daha fazla alacağı bir oranlama yapılır ya da kızlara iş başı alacakları ücret net bildirilir. Doğal olarak, borçlandırılmış kızların payları

---

bulup, memleketten arkadaşı olan G1'in teklifini değerlendirip, fuhşa başlıyor. İşi muhabbet tellalı ayarlıyor, ilişki bedeli 170–200 TL arasında değişiyor. 170 olunca 70 kendisinde 100 muhabbet tellalında, 200 olunca 80 kendisinde 120 muhabbet tellalında şeklinde bölüşülüyor. Haftada 2–3 işe çıktığı fuhuştan aylık 500–600 dolar kazanıyor. **Görüşme 3**: G3, Bakıcılık, ev hizmetleri yapmak üzere geldiği Türkiye'de iş bulamayınca, daha önceden gelmiş göçmen bayanlardan aldığı numarayı arayarak, fuhuş yapmak istediğini söylüyor ve fuhşa başlıyor. Türk muhabbet tellalı ev tutup, kızları yerleştiriyor, müşteri bulup getiriyor ya da kızları dışarı götürüyor. Parayı muhabbet tellalı alıyor, iş başı 60–80 dolar civarında kazançla, aylık 500–1000 dolar civarında kazanıyorlar.

[1116] **Görüşme 60:** G60, arkadaşının teklifini kabul edip fuhuş yapmak üzere Türkiye'ye geliyor, burada bir Türk muhabbet tellalına bağlı çalışıyorlar. Üsküdar'da bir eve yerleştiriliyor. Evde bir başka Moldovalı bayanla kalıyor. Evde müşteri kabul etmiyorlar, Beykoz'da bir otele gidiyor ya da müşterilerin evlerine gidiyorlar. Para muhabbet tellalı tarafından alınıyor. İlişki bedeli 60 TL, bunu yarı yarıya muhabbet tellalı ile bölüşüyorlar. Her gün çalışıyor, bir işe gidiyor.

[1117] **Görüşme 54**: G54, Türkiye'den daha önce sınır dışı edilmiş bir bayan ülkesinde G54'e bir telefon numarası verir ve sana iş bulur diyor ve gelmeden telefonlaştığı bayan kendisini karşılar. Önce temizlik işine gönderilir, fakat ücretini alamaz, bunun üzerine, kendisini karşılayan bayanı arar ve teklif ettiği fuhuş işini kabul eder. Bu Türkmen bayan bir Türk ile evlidir. Bu "aile"nin yerleştirdiği evde kalmaya başlar, iki ev vardır ve evlerde ikişer kız kalmaktadır. Gecelik işe giderler, Türk eş ya da Türkmen bayan işin yerini ve alacakları ücreti söyler, bunlar gider ve parayı kendileri alır. Gecelik 150 TL'lik ücreti 60 TL'si kızlarda, 90 TL'si muhabbet tellalına verilir. Gecenin dışında gündüzde saatlik işlere gidilir, saatlik iş 50 TL'dir ve 15 kızlara, 35 muhabbet tellalına şeklinde bölüşülür. Gecelik işlerde otele ya da evlere, gündüz otele giderler. Şu an cezaevinde olan Türk erkek muhabbet tellalı yakalanır ve kızlar ele geçer. **Görüşme 73**: G73, Türkiye'ye ilk kez beş sene önce 16 yaşında gelmiş. Son gelişi, Moldova'da bir Türk ile evli bayan arkadaşının fuhuş teklifi üzerine gerçekleşiyor. Bu kadın, borç olarak, bilet parası ve masraflarını karşılıyor. Moldovalı arkadaşının kocasının bulduğu işlere gidiyor. Gecelik 200 dolar. Ev ve otellere gidiyor. Günlük en fazla üç iş oluyor. Müşterileri telefonla muhabbet tellalı Türk buluyor, buna gideceği yer söyleniyor. Paranın tamamını kendi alıyor, ama alacağı ücreti muhabbet tellalı söylüyor. Aylık geliri 3000 doları buluyor. G73, muhabbet tellalını korumak amacıyla, aldığı ücretten para vermediğini söylemektedir ki, hukuk mevzuatımız hakkında fikir sahibi olmalıdır. **Görüşme 60:** G60'da da aynı durum gözlenmektedir.

"borca sayılır."[1118] Eskort kız faaliyeti saatlik ya da gecelik periyotlarla yerine getirilir ve buna göre ücret tarifesi belirlenir. Saatlik hizmet isteyenler genelde gündüz ve gece yarısına kadar, gecelik hizmet isteyenler gece yarısından sonra hizmeti istemektedir. Eskort kızların saatlik tarifesi 50–120, gecelik tarifesi ise 50–400 TL ya da karşılığı döviz aralığında gerçekleşmiştir. Araştırma çerçevesinde görüşülenler arasında 1000 dolara kadar cinsel hizmet veren kadın vardır. Eskort kız piyasasının üst limiti 30000 dolara varan yüksek rakamlara ulaşmaktadır.

Randevuevlerinde olduğu gibi, eskort kız hizmetlerinde de Türk muhabbet tellalının organizasyon ve korumasına ihtiyaç duymadan doğrudan yabancı göçmen kadın ya da erkeklerin çalıştırdığı fuhuş yapıları yaygındır, hatta eskort kız piyasasında yabancıların daha etkili olduğu söylenebilir. Kendi müşteri ağlarını kurmuş, çalışmanın yanında "çalıştıran" konumuna gelmiş göçmen kadınlar vardır.[1119]

[1118] **Görüşme 18**: G18, 700 dolar karşılığı ev temizliği yapma vaadiyle Türkiye'ye getirilir. İş teklifini getiren kadının Türkiye'de bulunan kızları kendisi ile birlikte gönderilen 3 kızı karşılarlar ve Aksaray'da bir eve getirirler. Eve gelen üç Türk erkek, sizin için 8000 dolar harcadık, çalışıp bize ödemek zorundasınız, biz müşteri bulacağız, siz cinsel ilişkiye gireceksiniz, yoksa öldürürüz derler. Gecelik 50 TL'ye müşterilere giderler, para almazlar. 2008 Kasım ayında fuhşa aracılıktan cezaevine gider, Türk muhabbet tellalı müşteri kılığındaki polisleri göndermiş, G18'de onlarla pazarlık yapmıştır.

[1119] **Görüşme 78**: G78, Azeri vatandaşı, fakat ailesi Leningrad'a yerleşik. Leningrad'da tanıştığı bir Türk tüccarla ailesinin karşı çıkmasına rağmen kaçarak Türkiye'ye geliyor ve birlikte yaşamaya başlayıp, bir Anadolu kentine yerleşiyor. Eşinin işi nedeniyle yılın yarısını yurt dışında Avrupa ülkelerinde geçiriyor ve yerleştiği Anadolu kentinde ticari faaliyetler yürütüp, aylık 10–15 bin TL civarında kazançlara erişiyor ve 2006'da resmi nikâh yaparak evleniyor. 2008 yılında eşi bir başka kadınla birlikte mal varlıklarını satıp, ortadan kayboluyor. Ticaret yaparken tanıdığı bir Türk'ün yardımı ile İstanbul'da bakıcılık işi buluyor. Çalıştığı parayı işleri bozulan Leningrad'daki ailesine gönderiyor, fakat para yetersiz gelmeye başlıyor ve Büyükçekmece'de gezerken bir Türkmen bayanla tanışıp, beraber fuhuş yapmaya karar veriyorlar, onlara bir Kırgız kız da dâhil oluyor ve birlikte ev tutuyorlar. Türkmen kızın önceden edindiği müşterileri var, onun bulduğu müşterilere gidiyorlar, çok güvendikleri müşterileri eve de alıyorlar. Herkesin çalıştığı işten kazandığı kendisine kalıyor. Saatlik ilişki 120, iki saatlik 240, gecelik 350–400 TL civarındadır ve günlük 4 kişi ile birlikte oluyor. **Görüşme 85**: G85, ülkesinden tanıdığı, Türkiye'de bulunan bir arkadaşı ile telefonla görüşüp, fuhuş yapma teklifi kabul edip, ülkemize gelir ve kız arkadaşının sevgilisi ile barındığı eve yerleşir. Evde kira ortak ödenir, yemek anlaşmalı bir lokantadan günlük gelmektedir. Müşteriyi kız arkadaşı bulmaktadır. Para çalışan kıza kalmakta, saatlik ücret 50, gecelik ücret ise 150 TL'dir. Oteli müşteri ayarlamaktadır. Günlük 8–12 arasında müşteriye gitmektedir. **Görüşme 88:** G88, Türkiye'ye 5–6 senedir gidip gelen ve refah düzeyi yüksek bir yaşam süren tanıdığına ülkemizdeki çalışma koşullarını sorduğunda normal işlerde 500–600, fuhuşta 2000–3000 dolar kazanabileceği, isterse kendisine yardımcı olabileceği yanıtını alır. G88, iki ay düşünüp, fuhuş teklifini kabul ediyor. Arkadaşı havalimanında karşılayıp, önce Aksaray'da bir pansiyona yerleştiriyor. Bir hafta sonra ev tutup taşınıyorlar ve evde beş kadın oluyor. Müşteriyi iş teklif eden kadın buluyor. Müşteri ile otel ya da evlerde birlikte oluyorlar. Alınacak ücreti, müşteriyi bulan kadın söylüyor, parayı işe çıkan kız

müşteriden alıyor, fakat muhabbet tellalına bir pay vermiyorlar, onun ayrıca müşteriden alıp, almadığını bilmiyorlar. Gecelik 200–250 dolar alıyorlar ve gecede tek işe gidiyorlar, ayda 25–30 iş yapıyorlar. **Görüşme 84**: G84, Türkiye'de bakıcılıkla başlayan macerası, güzel olduğu için, işveren kadının kocasını kıskanmasıyla son bulur ve bir erkek arkadaş edinip, onunla yaşamaya başlar. Ülkesinde kardeşinin paraya ihtiyacı olunca, daha önce tanıdığı bir Türk muhabbet tellalından kendisine müşteri bulmasını ister ve 50 TL anlaşılan müşteri ile taksiye binince polis yakalar. **Görüşme 89**: 03.12.2009, Bakırköy. G89, Gürcistan kökenli, artık Türk vatandaşı olmuş ve ülkemize yerleşmiş bir muhabbet tellalıdır. Ülkesinde psikoloji eğitimi gören G89'un uzun bir göç öyküsü vardır. Türkiye'ye ilk olarak Sarp sınır kapısından girer ve o zamanlar Karadeniz il ve ilçelerinde kaçak sigara satışı yapıyor. Sonra İstanbul'da model evi açıp, dağılan Doğu Bloğundan manken getiriyor. Yalova'da restoran, Bursa'da konsomasyona izin verilen gece kulübü işletip, Antalya'da otel satın alıyor. Otel iflas edince, yedi-sekiz yıl önce İstanbul'a dönüp kadın ticaretine başlıyor. Kendisi, eskort kızları çalıştırıyor. Kendisinin bulduğu müşterilerin istediği adrese ya da otele, evinde bulunan sermayeleri yönlendiriyor. Ücretin pazarlığı G89 tarafından yapılıyor ve belirleniyor. Para, işe giden kız tarafından alınıyor ve eve döndüğünde yarı yarıya pay ediliyor. G89'un kızları 300–1000 dolar arasında gecelik işlere gidiyorlar. Kız başı aylık 5000–7000 dolar arasında olan aylık gelir, görüşme yapıldığında beş "sermayesi" bulunan G89'da 25000–30000 dolara çıkıyor. G89, yabancı kızlar yanında Türk kızları da çalıştırıyor. Halen iki "sermayesi" Türk, bunlardan birisinin küçük çocuğu için ev ve bakıcı G89 tarafından tutulmuş. Bu şekilde yaklaşımı nedeniyle, kızları yakalansa bile onun ismini vermiyorlarmış. G89, fuhşun ilk başlarda Türk erkeklerinden kaynaklandığını söylüyor. Başlangıçta, kadınlar sadece ticaret amaçlı Türkiye'ye geliyordu. Zamanla Türk tüccarlar kızlarla arkadaşlık kurdu, onlara ticaret yaptıkları mallardan hediyeler vermeye başladı, bu mallar geri döndüklerinde ülkelerinde çok para ediyordu, hediye almak için kadınlar tüccar arkadaş edinmeye ve onlarla ilişki kurmaya başladılar. Sonraları, kadınların kaldıkları oteller ve eğlenmeye gittikleri gazinoların garson, komi vb. aracılığına fuhuş kurumsallaştı. Fuhşun yaygınlaştığı ilk yıllarda, 10–15 sene önce, Rus mafyası kadınları getirir ve 2000–3000 dolara satardı. Kadın, muhabbet tellalına borçlanır, önce çalışır, borcunu kapatır, sonra yaptığı işten pay alırdı. Bu dönemde, fuhşa sürüklenmede şiddet yaygın kullanılıyor. Türkiye'de şiddeti genelde Türk muhabbet tellalları uygulardı. Bu dönemde haraç alma ve kız çalma ve rehin tutup, para alma fuhuş piyasasında sık görülen eylemler. Türk muhabbet tellalları, genelde kızlara para vermiyor ve kız artık bir çevre tuttuğunda polise ihbar yapıp, sınır dışı edilmesini sağlıyor. G89'a göre, 2000'lerden sonra fuhuş piyasasında mafya devre dışı kaldı. Fuhuş iyice kurumsallaştı ve insan kaynağı çoğaldı, artık çalışmak isteyen kadınlar direkt muhabbet tellallarını arayıp, iş istemeye başladı, dolayısı ile zorla kız getirmeye gerek kalmadı. Belli bir maaşla çalıştırılan kızlar bile bulunuyor. Kızlara 500–1000 dolar maaş verip çalıştıran muhabbet tellalları var. Kızlar ülkelerine döndüklerinde, yaşadıkları lüks, tanıdıklarını özendiriyor ve fuhşa teşvik ediyor. Muhabbet tellalının "sermayesi" böylece zincirleme gelişmektedir. Aynı zincirleme gelişme müşteri tarafında da yaşanmaktadır. Müşterilerinin tavsiye ettiği, güvenilir bulduğu ve sonrasında yapılan ticarette olumsuz bir yanı çıkmayan kişiler müşteriler ağına katılmaktadır. G89, normal dönemlerde müşteri bulmakta güçlük çekmediğini, ekonomik kriz dönemlerinde, fuhuş sektöründe de düşmeler olduğunu, bu dönemlerde, müşteriyi arama, hatırlatma, güvenilirliği sınanmış iyi müşterilerde, indirim yapma, hatta "bonus" kız gönderme, -kız ücretini G89'dan alıyor-, gibi pazarlama teknikleri kullandığını anlatıyor. Kriz dönemleri dışında toplumsal kültürle ilişkili kayıplarda var. Örneğin ramazan aylarında müşterilerde azalma oluyor, Perşembe geceleri müşteriler azalıyor. G89, Perşembe geceleri müşteri azalmasını, ertesi Cuma gününe ve televizyon dizisi "Kurtlar Vadisi" ne bağlıyor. Türk erkeklerin bu diziyi seyrederken, fuhuş akıllarına gelmiyor. Dağılan Sovyet Bloğu ülkelerindeki kızların Türk erkeklerini tercih etme sebepleri de yine toplumsal kültürle ilişkilidir, G89'a göre. Avrupalı erkekler, cinsel ilişki kurdukları fahişelere profesyonel bir yaklaşım içerisindedir, onlara göre kadınlar, ücreti karşılığında hizmet veren "orospulardır" ve işlerini bitirir, kadını hatırlamazlar bile. Türk erkekler ise, fahişelere, arkadaş, eş ve hatta "kraliçe" gibi davranırlar. Müşterisinin "kraliçe"si olan fahişe, bu davranışı nedeniyle Türk erkeklerini tercih etmektedir, çünkü fahişelerin % 99'u yaralı kadınlardır. Nataşalar ve Türk erkekleri üzerine yapılan bir araştırma bunu siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlere dayandırmaktadır. Araştırmaya göre, Rus kadınlar açısından Türk erkekleri, çok kötüden, iyiye doğru çok çeşitli şekillerde değerlendirilir. Kötü olarak değerlendirenler, kaba, aptal, sofistike olmayan, fakir olduklarını söylerken, iyi olduğunu söyleyenler, ilişkilerde özenli, çiçek ve hediyeler alan kibar,

Eskort kızlık hizmeti, telefonla "sipariş" veren müşterinin bulunduğu yere fahişenin "servis" edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Kişiler müşteri ağına telefon hatları üzerinden referanslarla katılır. Muhabbet tellalı ya da bu yola giren fahişe müşterilerine erişebileceği telefon kayıtlarını tutar ve onlar arasında kendi telefonunun yaygınlaşmasını sağlar.

Müşterilerin cinsel isteklerine ilişkin detayların tutulması ve sonrasında buna uygun hizmetlerin verilmesi başarıyı sağlayan mesleki sırlardandır. Muhabbet tellalı sıklıkla değiştirmek zorunda kaldığı telefon numarasını, eski müşterilerine duyurmak ve ağını kaybetmemek zorundadır. İnternet teknolojisinin yaygınlaşması, bir grup eskort kız hizmetlerinin telefon hatlarından, internet kanallarına yönlenmesine neden olmuştur. Eskort kız sitelerinde, hizmet verecek kızın erotik fotoğrafları, tarifesi iletişim kurma yolları, ücret verme usulleri ve birlikte olmak için kabul edilen otel adları bildirilmektedir.[1120]

---

vefalı, centilmen olarak değerlendirmektedir. Türk erkekler için "Nataşalar" ise, kolay ve çabuk iletişim kurulan karşı cins üyeleridir. Araştırmacılar, Türk erkeği için Rus kadınlarının siyasi bir obje olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Onlara göre, "Baltacı-Katherina" öyküsüne kadar götürülen Türk-Rus düşmanlığı, soğuk savaş yıllarındaki anti-komünist düşüncelerle geliştirilmiştir ve Türk erkekleri için Rus kadınlarla seks, siyasal ve ulusal intikam duygularının ifadesi olabilir. Siegel, Dina, Yeşilgöz, Yücel, "Natashas and Turkish Men: New Trends in Women Trafficking and Prostıtution", Siegel, Dina, et.al., (Ed. by.), **Global Organized Crime**, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 2003, p.80-83. G89, psikolog olarak "sermayelerinin", sevgi eksikliği içinde, problemli kişilikler olduğunu söylüyor. Onlara günlük, olarak erkekler karşısında nasıl davranacaklarını öğrettiğini, eğittiğini anlatıyor. G89, uzun süren meslek tecrübesi içinde Türk toplumunda ahlaki bir çözülmenin olduğundan, cinsel fantezilerin sapkın boyutlara eriştiğini anlatmaktadır. Son olarak, son dönemlerde bakire kız isteğinin yaygınlaştığı, Sovyet Bloğunda ancak 12–13 yaşlarında bakire kızlar bulunduğunu, bu kızların 15000 dolara kadar fiyat bulduğunu, kızları annelerin, kardeşlerin bizzat getirdiğini, doktor raporu alınarak, talep sahibine kızın teslim edildiği ve iki üç gün sonra geri teslim alındığını aktarmaktadır.

[1120] Görüşme yapılan bir denek polis birimlerince internet üzerinden eskort kızlık yaptığı savıyla sınır dışı edilmek üzere işlem görürken, iddiayı kabul etmemektedir. İnternet üzerinden göçmen kadınlara ait sayısız eskort kız sayfasına erişmek mümkündür. **Görüşme 79:** G79, Beyoğlu Araştırma Büro Amirliği tarafından internet üzerinde eskort kızlık yapma suçlamasıyla Cihangir'de bir taksinin içinden alınmış ve sınır dışı edilmek üzere Yabancılar Şube Müdürlüğü misafirhanesine getirilmiştir. Türkiye'ye ilk kez 2003'te geldiğini, 2006'dan yakalanıncaya kadar arkadaşları ile birlikte yaşadığını, fuhuş yapmadığını beyan etmektedir. Eskort kızların tarifesi genel olarak saatlik 200, iki saatlik 300, gecelik 400–600 dolar civarında bulunmaktadır. Kızlar, hizmet sunacakları cinsel fantezilere göre tarife belirlemektedir. Travesti ve jigoloların kullandığı ya da ortak kullanımda siteler yaygındır.

5.11.3. Buluşma Noktalarında Müşteri "Ayartan" Göçmen Kadınlar

Araştırma çerçevesinde göçmen kadınların çalıştıkları fuhuş formlarından bir diğeri buluşma noktalarında müşteri "ayartma"dır. Bu formda fuhuş yapmak isteyen kadınlar, şehrin Fatih Aksaray, Silivri gibi artık "kötü" ünlü bölgelerinde işletilen diskotek, kafe, bar, restoran gibi ticari yerlere gitmekte ve buraya, -daha çok kendileri için-, gelen müşterilerini ayartarak, ücret ve yer konusunda anlaşıp, ilişki kurulacak yere gitmektedirler. Bu işletmelerde, işletmeden tamamen bağımsız kadınlar[1121], işletmede garson, barmen gibi elemanlarla yarı bağımsız çalışanlar[1122] ve tamamen işletme yöneticisi ya da sahibinin kontrolünde kadınlar[1123] hizmet vermektedir.

Kadınlar, diskotek, bar ve kafelerde, bar civarında ya da dans pistinde müşterilerini ayarlamakta, onlara konsomasyon gibi bir hizmeti sunarken, müşterileri ile pazarlık yapmaktadır. Kadınlar, restoranlarda ise müşterinin daveti ile yemeğe

[1121] **Görüşme12**: G12, Arkadaşlarının teklifi üzerine Türkiye'ye geliyor. Fatih Laleli'de bir otele yerleştiriliyor. Otelden diskoteğe gidip, kendi müşteri buluyor ve müşterinin istediği otele gidiyor. Gecelik 200 TL alıyor, otel masrafları müşteriye ait. Haftada 4–5 işe gidiyor.

[1122] **Görüşme 45**: G45**,** Bakıcılık işi yapmak üzere Türkiye'ye getiriliyor, Türkiye'ye getirilince bir eve hapsediliyor. Kendisini getiren ve hapseden Kırgızistan uyruklu bir kadındır. Bir gün fırsat bulup kaçıyor, taksiye binip, nerede kalabileceğini soruyor, taksici de G45'i Aksaray'a Laguna Diskotek'e getirip, yöneticilerle tanıştırıyor. Diskotekte konsomasyona başlıyor. Sadece konsomatrislik yaptığında ayda 2500 dolar kazanıyor. Fuhuş yapınca bu gelir aylık 13000 doları buluyor. Fuhuş işine girince, bir garsonla anlaşıyor, garson G45'e müşteri buluyor, ücreti kendi pazarlıkla belirliyor. Ücreti genelde 300 dolar. Müşteriyle anlaşınca, daha önceden garsonun ayarladığı bir otele götürüyor. Para garsona peşin veriliyor. Gecede 1–2 işe gidiyor. Otel 80 TL, 30'u garsona, 50'si otele kalıyor.

[1123] **Görüşme 75:** G75, ülkesinde lüks içinde yaşayan bir arkadaşına özenerek Türkiye'ye konsomasyon işleri yapmak üzere gelmek ister. Arkadaşının aracılığıyla Aksaray'daki bir otel sahibince havalimanından alınır ve otele yerleştirilir. Otelde 30 kız kalıyorlar. Aynı kişinin Silivri'de de oteli var. Genelde genç kızlar Silivri, daha yaşlılar Aksaray'da duruyor. Otelin diskoteğinde konsomasyona çıkıp, müşteri "ayartıyor", otelde ilişkiye giriyor. Saatlik 30, gecelik ise 50 TL alıyor. Gecede 3–4 işe gidiyor. G75, fuhuş yapmaya itiraz ediyor, fakat şiddet görüyor, bunun üzerine kendisine baskı yapan arkadaşlarından birini yüzünden yaralıyor. Yaralama eylemi nedeniyle, arkadaşının çalışamadığı günler için muhabbet tellalı tarafından 500 Euro ceza ödemeye mecbur ediliyor, G75 tanıştığı müşterilerinden parayı alıp, ödeyerek, ülkesine dönüyor. Daha sonra tek başına çalışmak üzere Türkiye'ye dönüyor, önce otele yerleşiyor, sonra ise otelde tanıştığı bir kız ile ev tutuyor. Eski müşterileri ile telefonlaşarak ya da diskotek gibi buluşma noktalarında müşteri bularak, kendine çalışıyor. Müşterileri ile sadece otellere gidiyor. Saatlik 200 TL, gecelik 350–550 TL karşılığında çalışıyor, ev kirası ve masrafları çıkınca 1000 Euro kazancı var. G75, otel sahibinin "sermayesi" olmak istememiş, bağımsız çalışmayı sürdürmüştür.

oturmakta ya da garson vb. aracılığıyla kendisini beğenen müşteri ile işletmeden ayrılmaktadır.[1124] Müşteri, kadınlar dâhil bütün servislerin parasını üstlenmektedir. Kadınlarla doğrudan fuhuş ilişkisi olmayan işletmeler, çoğunlukla bu servis hizmetlerinden kazanmaktadır. Bazı işletmeler ise, çalıştırdıkları kadınlarda fuhşa izin vermez, fakat şov ve konsomasyon hizmetleri görmesini ve müşteriye ısmarlatacakları içki ve yiyecek bedelinden kar etmeyi amaçlar.[1125] Bağımsız çalışan kadınlar doğrudan ayarttıkları erkeklerle ücret ve konaklanacak yer konusunda pazarlık yapmaktadır. Kadınlar ile ilişkili işletmelerde kadınlar müşterileri ayartmakta, fuhuş konusunda koruması altına girdiği garson, barmen, yönetici ya da işletmeci ücret ve yer pazarlıklarını tamamlamakta, çoğunlukla da ücreti bizzat almaktadır. Buluşma noktalarında, işletmeden bağımsız fakat bir muhabbet tellalı korumasında çalışan kadınlarda bulunmaktadır.[1126]

Buluşma noktalarına gelen müşteri seferlik, saatlik, gecelik şekilde çok geniş yelpazede hizmet talep etmektedir. Bu nedenle hizmet tarifesi bu taleplere uygun şekillenmektedir. Seferlik hizmet minimum 40 TL'ye gecelik hizmet ise maksimum 550 TL'ye kadar çıkmaktadır.

Buluşma noktaları genelde kozmopolit ortamlar ya da şehir dışında gidiş-gelişin özel istek gerektireceği ortamlarda konuşlanmaktadır. Böylece müşterinin ya

[1124] **Görüşme 37**: G37, Aksaray'da restoran ve kafelerde çalışıyor. Gecelik 50 TL'ye cinsel ilişki hizmeti sunuyor. Konuşmak istemiyor.

[1125] **Görüşme 40**: G40, daha önce Akdeniz bölgesinde çeşitli otellerde animatör olarak çalışmış ve aylık 300–350 dolar kazanmıştır. Bir arkadaşının daveti ile İstanbul'da Beyoğlu "Foli Berjer" Gazinosu'nda günlük şov ve konsomasyon yapmak üzere 80 TL'ye anlaşmıştır. Foli Berjer, "Pariste dünyaca tanınmış 'Folies Bérgères' isimli bir eğlence yeri- tiyatrosunun adı alınarak 1960–1965 arasında Beyoğlunda İstiklal Caddesinde açılmış bir paviyondur; sahibi muhitinde ve o âlemlerin müdavimleri arasında 'Milyoner Paviyonlar Kıralı' diye tanınmış Hüseyin Yenipınar adında biri idi ki 1968'de bir gece Foli Berjer'in içinde tabanca ile katledilmiştir. Gazetelerde sık sık görülen şatafatlı ve büyük ilanlarda bu eğlence yerinin içki ve müzik çerçevesi içinde mihrak noktasının soyunuk seks ilişkileri olduğu görülür". Koçu, Reşat Ekrem, "Foli Berjer", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973, s.5813. **Görüşme 45**: Kaliteli işletmeler konsomasyon hizmetlerinden içki başı 10, kalitesi düşük yerler 5 TL almaktadır.

[1126] **Görüşme 16**: G16, Diskotek gibi buluşma noktalarında müşteri buluyor. Türk bir erkekle evli olup, yakalandığı diskoteğe eşi tarafından getirilmiş ve orada bırakılmıştır. Evliliğin, ikamet tezkeresi ve oturum almak için paravan yapıldığı düşüncesi akla gelmektedir. **Görüşme 42**: G42, ev temizliği ve bakıcılık için getirildiği Türkiye'de memleketlisi Kırgız bir muhabbet tellalına borçlandırıldığını öğrenir. Beraber geldiği iki kız dâhil sekiz kız sahibi olan muhabbet tellalı kızları barlara götürür, müşteri ayarlattırıp, gecede 1–2 defa fuhuş yaptırır ve ücret vermez.

geçiş noktalarında mutlaka uğrayacağı ya da özellikle gideceği alanlar seçilmektedir. Bu alanlar çoğunlukla otellerin yoğun olduğu bölgelerde seçilmektedir. Böylece, cinsel ilişki için konaklanacak alan bulunmuş olmaktadır. Oteller bölgesinin bir başka avantajı, fahişeye işletmeye geri dönüp, yeni müşteri bulma olanağı sunmasıdır. Bu bölgelerdeki otellerin çoğunluğunun alt katlarında diskotekler bulunmakta, otel-diskotek ilişkili çalışmakta, odalar saatlik ilişkilere açılmaktadır. Son yıllarda artan polis kontrolleri, otellerin ilişkili oldukları alt kat diskoteklerin kapanmasına yol açmıştır. Oteller polis kontrolünden kurtulmak için "Turistlik İşletme Ruhsatnamesi" almakta ya da kendileri ile mekânsal ilişkisi olmayan diskoteklerle anlaşmaktadır.[1127] Diskoteklerde ayarladığı müşteriyi kendi evine getiren kadınlar da vardır, bunlar buluşma noktaları ile randevuevlerini bütünleştirmektedir.[1128]

Müşteri ile cinsel birlikteliğin yaşanacağı otel genelde fahişe ya da buluşma noktasındaki aracı tarafından seçilmektedir. Anlaşılan otel verdiği saatlik "çarşaf" hizmetinin komisyonunu aracıya ödemektedir. Müşterinin istediği otele gitme, fahişe açısından öngörülebilir riskler içerirken, müşterinin evine gitme ancak çok güvenilecek kişilere sunulacak bir ayrıcalık olmaktadır. Her türlü riski göğüsleyerek müşterinin istediği yere giden kadınlar da bulunmaktadır. Onlar için emniyet kemeri, kendilerini taşıyacak ya da takip edecek taksi şoförleridir.

[1127] **Görüşme 77**: Türkiye'de normal işlerde çalışma ve kendisini getirenlerin yaptığı harcamaları geri ödeme vaadiyle ülkemize getirilen G77, çalıştığı normal işlerde, çok kazanamıyor ve kazancı olduğu gibi borç ödemesin gidiyor. Kendisini getirenlerin yerleştirdiği evde, önceleri kira alınmıyor, borcu bitince kira istiyorlar ve bunun üzerine kavga edip, bu gruptan ayrılıyor ve tanıştığı bir başka grubun yanına yerleşiyor. Bu evde dört Kırgız kız bulunuyor ve tamamı fuhuş yapıyor. Bu kızlarla birlikte diskoteklerde çalışmaya başlıyor. Buralarda müşteri buluyor ve diskoteğin anlaştığı otellerde birlikte oluyor. Gecede 1–2 müşteri alıyor, bir iş 100 dolar, aylık 1000 dolar civarında kazanıyor.

[1128] **Görüşme 81**: G81, ülkesinde daha önce tanıdığı bir kadın fuhuş taciri, Türkiye'de fuhuş yapabileceklerini, ücreti yarı yarıya bölüşebileceklerini söylüyor ve teklifi kabul etmesi üzerine Türkiye'ye geliyorlar. Kendisini getiren kız diskoteklerde müşteri buluyor ve eve getiriyor. G81 evden hiç çıkmıyor, seferlik iş olarak 40–50 TL kazanıyor, günde 3–4 müşteriye çıkıyor.

5.12. Geri Besleme:

Göçmen Ekonomik Kaynaklarının Anavatana Katkılarının Analizi

Araştırmaya katılanların ancak % 50'si ülkelerine gönderdikleri ekonomik değerlere ilişkin sorularımıza yanıt vermiştir. Bu grubun % 65,1'i ülkesine Türkiye'de elde ettiği kazançtan düzenli gönderimleri olduğunu, % 34,9'u düzensiz olarak ülkesindeki bakmakla yükümlü olduğu kişilere para gönderdiğini söylemiştir. Türkiye'deki kazançlarından ülkelerine gönderenlerin % 55,8'i 200–500, % 18,6'sı 500–1000, % 16,3'ü 1000 dolardan fazla bir miktar parayı ülkesine göndermiştir.

Tablo 68: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Para Gönderme Düzenleri ve Gönderdikleri Para Miktarları**

	Ülkesine Para Gönderme Düzeni	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Düzenli gönderiyor	28	32,6	65,1	65,1
	Düzensiz gönderiyor	15	17,4	34,9	100,0
	Toplam	43	50,0	100,0	
Sistem	Kayıpları	43	50,0		
Genel Toplam		86	100,0		
	Gönderdiği Para Miktarı	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	200 $ & (-)	4	4,7	9,3	9,3
	200-500 $	24	27,9	55,8	65,1
	500-1000 $	8	9,3	18,6	83,7
	1000 $ & (+)	7	8,1	16,3	100,0
	Toplam	43	50,0	100,0	
Sistem	Kayıpları	43	50,0		
Genel Toplam		86	100,0		

Deneklerden Türkiye'de 300 dolar ve altında kazananların % 75'i 200-500; 300-600 civarında kazananların % 80'i, 200-500; 600-1000 dolar kazananların % 40'ı, 200-500, % 40'ı 500-1000 dolar miktarında bir parayı memleketlerine göndermektedir. 1000-2000 dolar aralığında gelir sahiplerinin % 50'si, 200-500, % 25'i, 500-1000, % 25'i 1000 dolardan fazlasını ülkesine göndermektedir. Türkiye'de kazancı 2000 doların üzerinde bulunanlardan % 45,5'i, 1000 doların üzerinde, % 36,5'i, 500-1000, % 18,2'si, 200-500 dolar aralığında bir miktarı memleketlerine göndermektedir.

Türkiye'de 300-600 dolar kazanıp, 200 dolardan az bir parayı ülkelerine gönderenler % 33,3'lük eşit oranlarla bakıcılık, ev hizmetleri, fabrika ve imalathanelerde işçilik ve ticaret yapmaktadır. 600-1000 dolar kazanıp, ülkesinde bıraktıklarına 200 dolardan az para gönderenlerin tamamı ise bakıcılık, ev hizmetleri yapmaktadır. Ülkelerindeki yakınlarına 200-500 dolar gönderenlerden, 300 doların altında kazanç elde edenlerin % 33,3'ü işçi, diğerleri 16,7'lik eşit oranlarla bakıcı, ev hizmetçiliği, inşaat işçiliği, fahişelik, garson ve tezgâhtarlık; 300-600 dolar kazanların % 58,3'ü ise bakıcılık ve ev hizmetleri yapmaktadır. 600-1000 dolar gelir elde edenlerin yarısı bakıcılık ve ev hizmetleri, diğer yarısı da oto yıkamacısıdır. 1000-2000 dolar kazananların yarısı işçi, yarısı garsonluk, tezgâhtarlık yapmakta; 2000 doların üzerinde kazancı olanların tamamı ise fahişelik yapmaktadır. Yakınlarına 500-1000 dolar gönderenlerden, 600-1000 dolar kazananların yarısı bakıcı ve ev hizmetlisi, yarısı fahişe; 1000-2000 dolar kazananların tamamı fuhuş sektöründe; 2000 dolardan fazla kazancı olanların % 50'si fahişe, % 25'i bakıcı, ev hizmetçisi, % 25'i ticaret yapmaktadır. Ülkesine 1000 dolardan fazla bir para gönderenlerden 1000-2000 dolar kazananların tamamı, 2000 dolardan fazla kazananların % 80 fahişedir.

Türkiye'de ikinci bir iş yapıp, ülkelerinde bıraktıklarına 200 dolardan az gönderenlerden 300-600 dolar kazananların yarısı fahişe, yarısı garson ve tezgâhtardır. 200-500 dolar gönderenlerden, 300 dolardan az kazananların yarısı oto yıkamacısı, % 25'i işçi, % 25'i showgirl ve konsomasyon yapmakta; 300-600 dolar kazananların % 37,5'i fahişelik; 600-1000 dolar kazananların yarısı fahişelik, yarısı hamallık; 1000-2000

dolar kazananların yarısı ticaret, yarısı fahişelik yapmaktadır. 500-1000 dolar gönderenlerden, 600-1000 ve 2000 dolardan fazla kazananların tamamı fahişedir. 1000 dolardan fazla gönderenlerden, 1000–2000 dolar kazananların tamamı bakıcılık ev hizmetleri; 2000 dolardan fazla kazananların yarısı garsonluk ve tezgâhtarlık, yarısı showgirl ve konsomasyon olarak çalışmaktadır. Türkiye'de üçüncü iş değişikliğini yapıp, ülkelerine 200 dolardan az gönderenlerden, 300-600 dolar kazananların tamamı muhtelif suçlar; 600-1000 dolar kazanların tamamı ticaret yapmaktadır. 200-500 dolar gönderenlerden, 300 dolardan az kazananlar ve 300-600 dolar kazananların tamamı işçi; 500-1000 dolar gönderenlerden, 2000 dolardan fazla kazananların tamamı bakıcılık yapmaktadır. Türkiye'de dördüncü bir iş olarak fuhşa sürüklenmiş bir kadın göçmen 300-600 dolar kazanmakta ve ülkesinde bıraktıklarına 200-500 dolar civarında yardım yapmaktadır.

Deneklerden % 46,5'inin çocukları memleketlerinde ya da Türkiye'de kendi yanlarında veya ayrı bir yerde barınmaktadır. Anavatanlarındaki çocukların % 40'ı eşlerin yanında, % 35'i anne-babanın yanında bulunmaktadır. Çocukları memleketlerinde kardeşleri yanında olanların % 66,7'si düzensiz, eşlerinin yanında olanların % 63,6'sı, anne-baba yanında bulunanların % 75'i düzenli ülkelerine para göndermektedir. Çocuğu Türkiye'de kendinden ayrı yaşayan bir bayanda memleketine düzensiz para göndermektedir.[1129] Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının çocuklarının % 66,7'si memleketlerinde eşlerinde, % 33,3'ü Türkiye'de yanlarındadır. Gönüllü göçmenlerin çocukların % 50'sinin çocukları ülkelerinde eşlerinin yanında, % 21,4'ü anne-baba, % 21,4'ü kendi yanında bulunmaktadır.[1130]

[1129] **Görüşme 48**: G48 Moldova vatandaşı bir bayandır. Burada evli bir Türk erkekle birlikte yaşamakta, onun ikinci eşidir. Bu erkekten doğan erkek çocuk, Türk erkeğin ilk eşi ile birlikte kalmaktadır. Doğal olarak erkeğin her iki eşi de birbirini tanımaktadır.

[1130] Göçmen kadınlar ve çocukları dramatik olaylar yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye'de kendi gibi bir göçmenden çocuk sahibi olan G71 çocuğunu istememektedir, **Görüşme 71**: Türkiye'de çocuk sahibi olarak bir başka dramı yaşayan kişi G15'dir. **Görüşme 15**: G15, birisi burada doğan dört çocuk annesidir. Eşi ile birlikte havayoluyla Türkiye'ye geliyorlar. Kocası, inşaat işçisi, kendisi de bakıcı olarak işe yerleştiriliyor. Hamile kaldıktan sonra işi bırakıyor ve bir kafede çalışan kardeşinin yanında kalmaya başlıyor (aynı yerde dört erkek Türkmen daha var, G15 gündüz gezip, gece geliyor). Kocası ve kardeşi izinsiz çalışmaktan yakalanıp sınır dışı ediliyor, G15 burada özel bir hastanede doğumunu yapıyor, doğum sonrası konakladığı kafeye gidip iş istiyor, ama çocuk nedeniyle kabul edilmiyor. Beşiktaş meydanda

Tablo 69: **Araştırmaya Katılanların Türkiye'de Elde Ettikleri Gelir Düzeyi ve Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**

Türkiye'de Elde Ettiği gelir Düzeyi		Ülkesine Gönderdiği Para Miktarı				
		200 $ & (-)	200-500 $	500-1000 $	1000 $ & (+)	Toplam
300 $ & (-)	Kişi Sayısı	0	6	1	1	8
	Gelir Düzeyi içinde %	,0%	75,0%	12,5%	12,5%	100,0%
	Gön. Para mik. iç. %	,0%	25,0%	12,5%	14,3%	18,6%
	Toplam % of Total	,0%	14,0%	2,3%	2,3%	18,6%
300-600 $	Kişi Sayısı	3	12	0	0	15
	Gelir Düzeyi içinde %	20,0%	80,0%	,0%	,0%	100,0%
	Gön. Para mik. iç. %	75,0%	50,0%	,0%	,0%	34,9%
	Toplam % of Total	7,0%	27,9%	,0%	,0%	34,9%
600-1000 $	Kişi Sayısı	1	2	2	0	5
	Gelir Düzeyi içinde %	20,0%	40,0%	40,0%	,0%	100,0%
	Gön. Para mik. iç. %	25,0%	8,3%	25,0%	,0%	11,6%
	Toplam % of Total	2,3%	4,7%	4,7%	,0%	11,6%
1000-2000 $	Kişi Sayısı	0	2	1	1	4
	Gelir Düzeyi içinde %	,0%	50,0%	25,0%	25,0%	100,0%
	Gön. Para mik. iç. %	,0%	8,3%	12,5%	14,3%	9,3%
	Toplam % of Total	,0%	4,7%	2,3%	2,3%	9,3%
2000 $ & (+)	Kişi Sayısı	0	2	4	5	11
	Gelir Düzeyi içinde %	,0%	18,2%	36,4%	45,5%	100,0%
	Gön. Para mik. iç. %	,0%	8,3%	50,0%	71,4%	25,6%
	Toplam % of Total	,0%	4,7%	9,3%	11,6%	25,6%
Toplam	Kişi Sayısı	4	24	8	7	43
	Gelir Düzeyi içinde %	9,3%	55,8%	18,6%	16,3%	100,0%
	Gön. Para mik. iç. %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam % of Total	9,3%	55,8%	18,6%	16,3%	100,0%

durumuna acıyan bir Türk karı-kocanın yanına yerleşip, üç ay barınıyor. Bu insanlar, kendisine çok yardımcı oluyorlar. Sonra aynı kişiler, 1000 dolar ücretle bir yaşlı bakımı işi buluyorlar, fakat çocuk sorun oluyor, yine Beşiktaş meydanda ağlarken tanıştığı bir Türk kadın çocuğuna 300 dolar karşılığı bakabileceğini söylüyor ve anlaşıyorlar. Çocuğunu bakmak üzere teslim ettiği bu kadın çocuğunu satınca, polise gelip müracaat ediyor. Çocuk bulunup, annesine teslim edilirken, sınır dışı işlemleri başlatılıyor. G15, örneği, sadece geçmiş göçmenlerin değil aynı zamanda tesadüflerin ördüğü ağlar üzerinde hareket eden göçmen yaşamlarına uç bir örnektir. Bir dikkat çekici husus da, kendisi Türkiye'de bakıcılık yapmış, bu işi icra etmek için ülkesini terk eden G15'in bakıcılık için çocuğunu bir Türk bakıcıya bırakmasıdır. **Görüşme 19**: G19, üniversite eğitimi almak için geldiği ülkemizde başarısız olunca, kısa süre çocuk bakıcılığı yapmış, daha sonra bir Türk ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Bu Türk'ten doğan çocuğu, birlikte yaşadıkları evde ölmüş ve G19 taksirle ölüme sebebiyet vermekten ceza almış, hükmü tamamladıktan sonra sınır dışı edilmek üzere Yabancılar Şube Müdürlüğü'nde bekletilmektedir.

Evlilik yoluyla gönüllü göçmenliği seçenlerin % 66,7'sinin çocukları yanlarında, % 33,3'ünün ülkelerinde anne-babalarının yanındadır. Ülkemizde erkek arkadaşları ile birlikte yaşayan göçmen kadınların % 50'sinin çocuğu ülkesinde anne-babası, % 25'inin ülkesinde eşi, % 25'inin Türkiye'de kendilerinden ayrı yaşamaktadır. Öğrencilik gibi diğer yasal olanakları kullanan göçmenlerin tamamının çocuğu anavatanlarında eşlerinin yanındadır. Yasal sınırlar dışındaki fırsat yapılarından yararlananların % 80'inin çocukları ülkesinde eşleri yanında, % 20'si Türkiye'de yanında bulunmaktadır. Türkiye'de insan ticareti mağdurlarının % 40'ının çocuğu ülkelerinde anne-baba, % 35'inin ülkelerinde eşleri yanındadır. Çocuğu yanında bulunan insan ticareti mağdurunun oranı % 5'tir. Ülkemizde cinsel sömürü aleti olmuş kadınların % 50'sinin çocukları ülkelerinde anne-babaları yanında, % 25'i ülkesinde eşi, % 15'i kardeşleri yanında bulunmaktadır. Bu gruba giren kadınlardan % 5'inin çocuğu kendi yanında yerleşiktir.

Tablo 70: **Araştırmaya Katılanların Çocuklarına Bakanlar**

	Çocuklarına Bakanlar	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Kendi yanında	4	4,7	10,0	10,0
	Türkiye'de ayrı	2	2,3	5,0	15,0
	Memlekette kardeşlerde	3	3,5	7,5	22,5
	Memlekette eşte	16	18,6	40,0	62,5
	Memlekette anne-babada	14	16,3	35,0	97,5
	Memlekette akrabalarda	1	1,2	2,5	100,0
	Toplam	40	46,5	100,0	
Sistem	Kayıpları	46	53,5		
Genel Toplam		86	100,0		

Çocukları memleketlerinde kardeşlerinin yanında olanların % 66,7'si 200-500, % 33,3'ü 500-1000 dolar civarında bir parayı ülkesine göndermektedir. Çocukları eşlerinin

yanında olanların % 72'si 200-500, % 18,2'si 500-1000, çocukları anne-babalarının yanında olanların % 66,7'si 200-500, % 16,7'si 500-1000 dolar aralığında bir parayı memleketine göndermektedir.

Grafik 34: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Para Gönderme Düzenleri ve Çocuklarına Bakanlar Karşılaştırması**

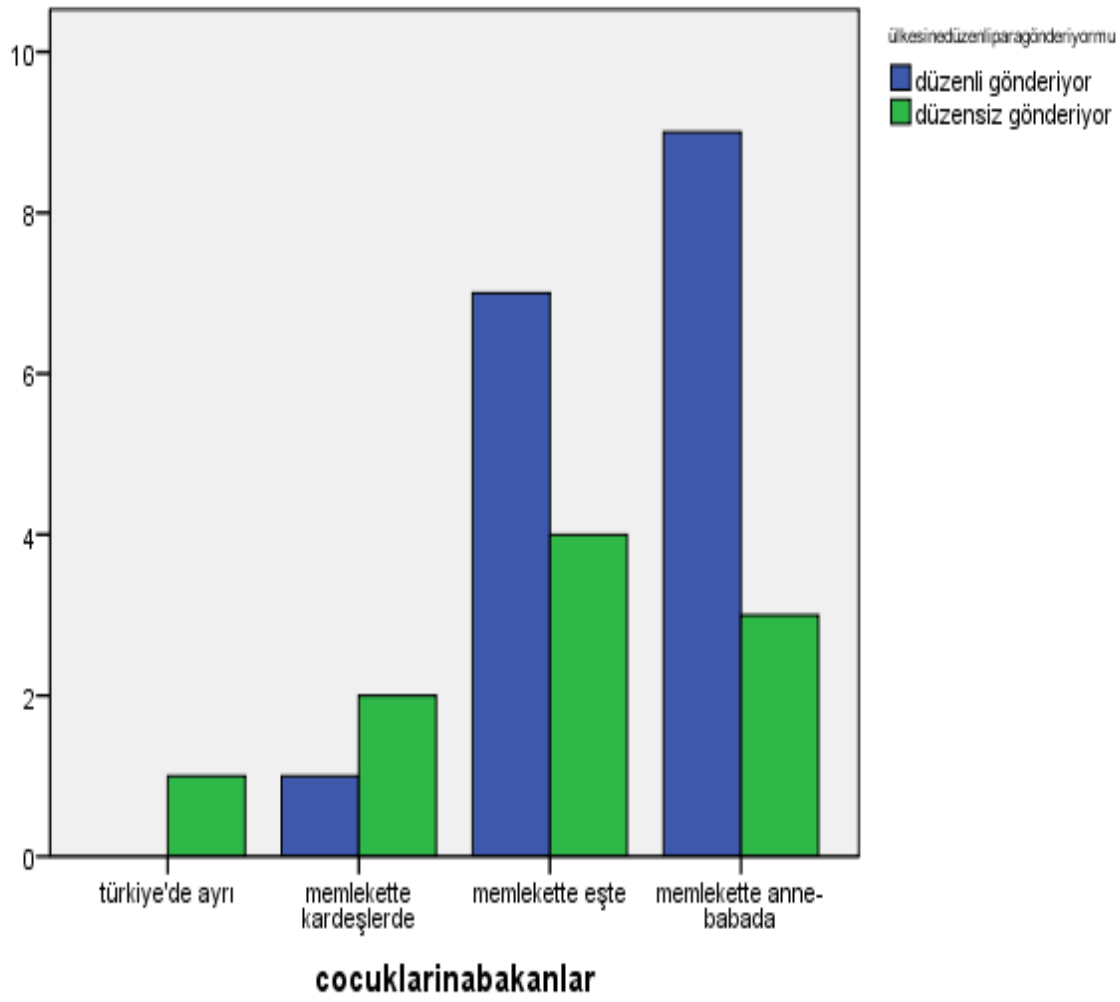

Grafik 35: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı ve Çocuklarına Bakanlar**

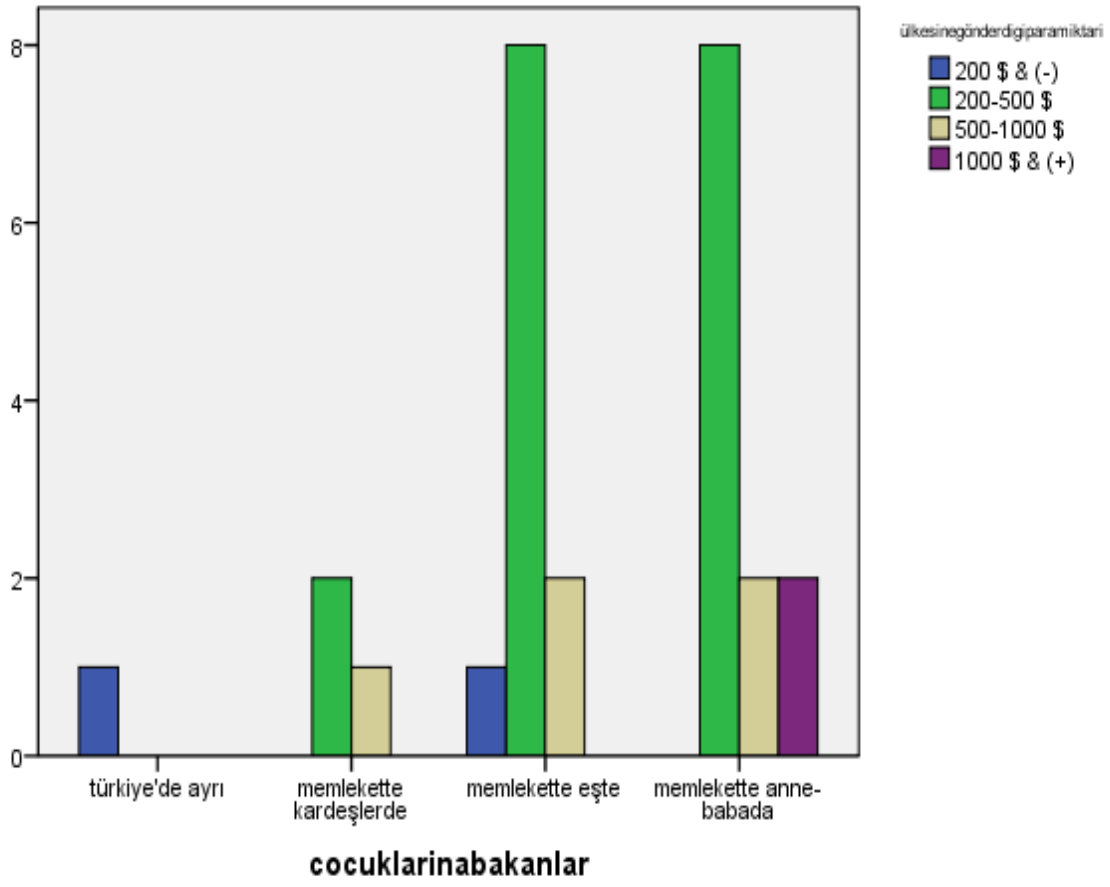

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarından sadece bir kişi ülkesinde bıraktığı yakınlarına 200–500 dolar civarında para göndermektedir. Diğer göçmen kaçakçılığı mağdurları ülkelerine para göndermemektedir. Bu durum, göçmen kaçakçılığı mağdurlarının kişisel özellikleri, ülkelerinin ekonomik ve siyasal istikrarsızlık çemberi içinde bulunması ile birlikte değerlendirilmelidir. Türkiye'de yaşamaya gönüllü olup,

yerleşmeye çalışanlardan, ülkesinde bıraktığı yakınlarını ekonomik olarak destekleyenlerin % 60'ı 200-500, % 20'si 200 dolardan az bir parayı ülkelerine göndermektedir. Geride bıraktığı yakınlarına 200–500 dolar gönderenlerin % 66,7'si, 1000 doların üzerinde para gönderenlerin tamamı Türkiye'de yasal sınırlar dışında yerleşik bulunmaktadır.

Grafik 36: **Göçmen Olarak Türkiye'ye Yerleşmek İsteyenlerin Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**

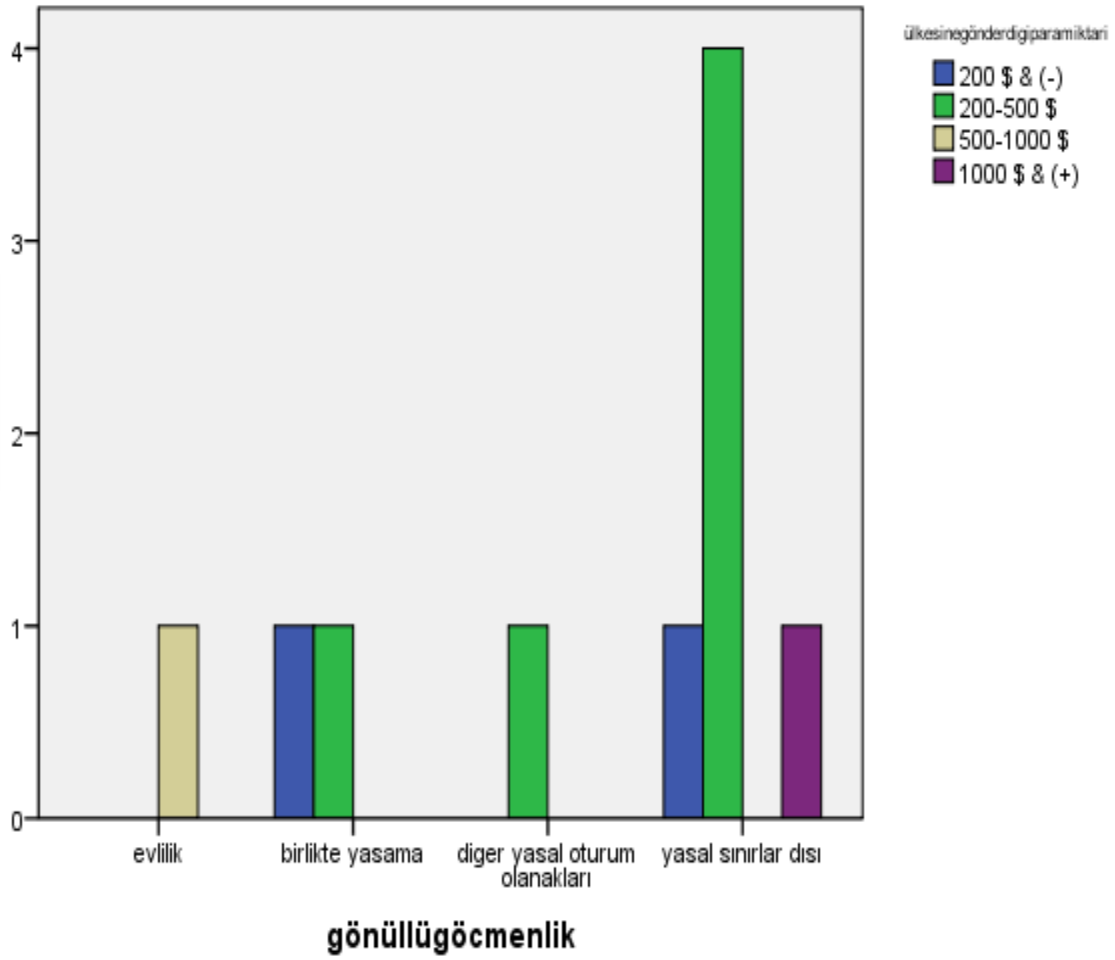

Türkiye'de insan ticareti mağdurlarının % 66,7'si 200–500, % 14,3'ü 500–1000, geri kalanları ise % 9,5'luk eşit oranlarla 200 dolardan az ve 1000 dolardan fazla bir miktarı ülkelerine göndermektedir.

Grafik 37: **İnsan Ticareti Mağdurlarının Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**

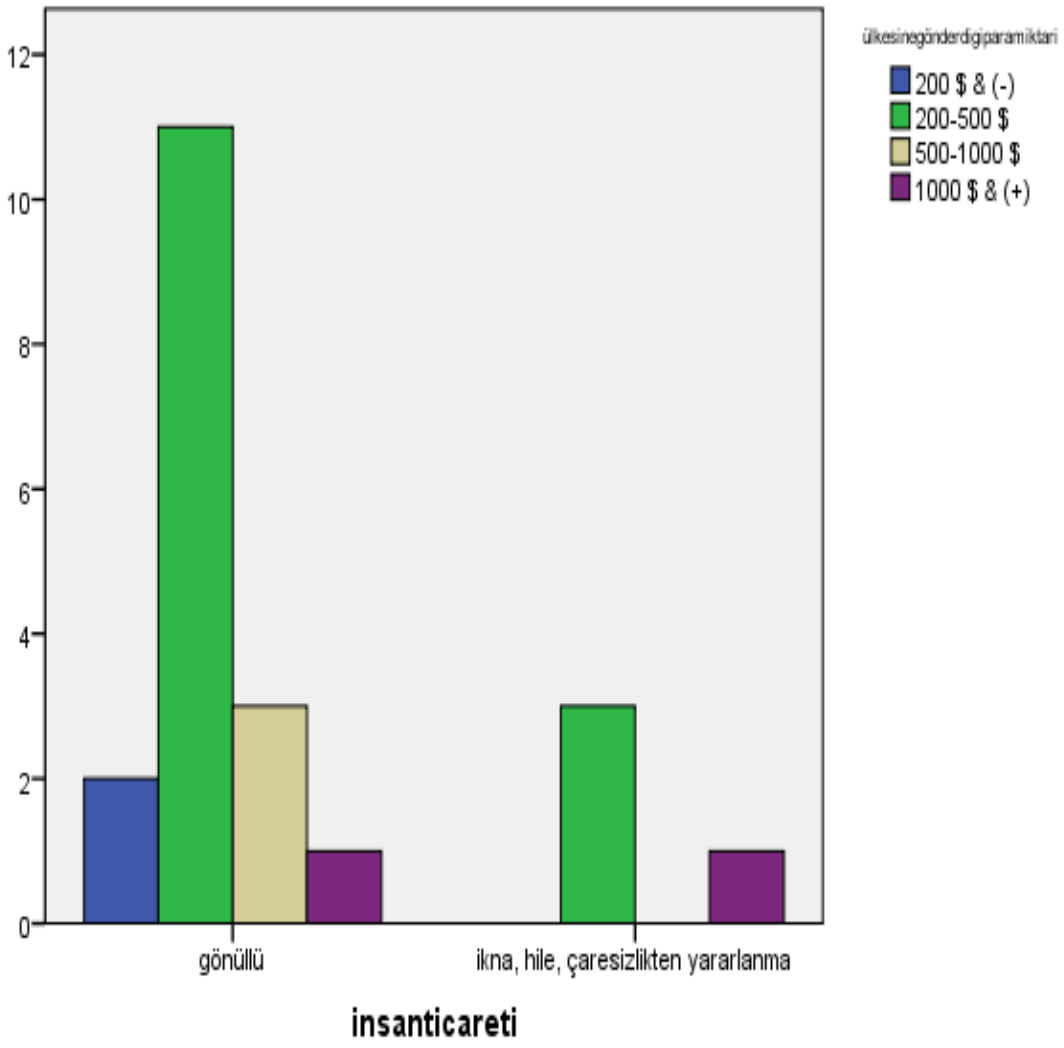

Türkiye'de cinsel sömürü aleti olan kadınların % 43,5'i 200–500, % 30,4'ü 500–1000, % 21,7'si 1000 doların üzerinde bir parayı ülkelerinde bıraktıkları geride kalanlara göndermektedir. Fuhuş mağdurlarının % 4,3'ü gibi küçük bir oranı ülkesine 200 dolardan az bir para göndermektedir.

Grafik 38: **Fuhuş Mağdurlarının Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**

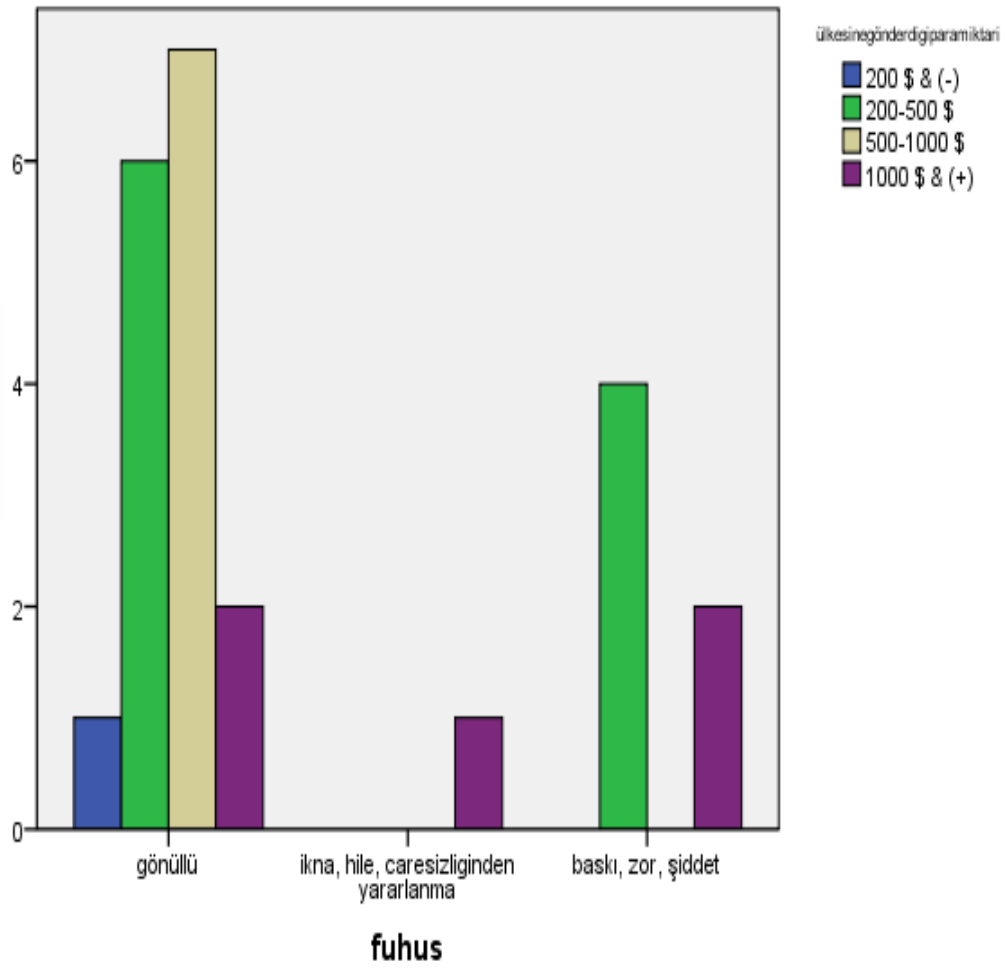

Ülkesine gönderdiği para 200 dolar ve altında olanlardan, Türkiye'de 300–600 dolar arasında kazananların % 33,3'ü bakıcılık, ev işleri, % 33,3'ü işçi ve % 33,3'ü ticaret yapmaktadır. Türkiye'de 600–1000 gelir elde edip, ülkesine 200 dolar ve altında gönderenlerin tamamı bakıcılık yapmaktadır.

Grafik 39: **Ülkelerine 200 ($) ve Altında Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri**

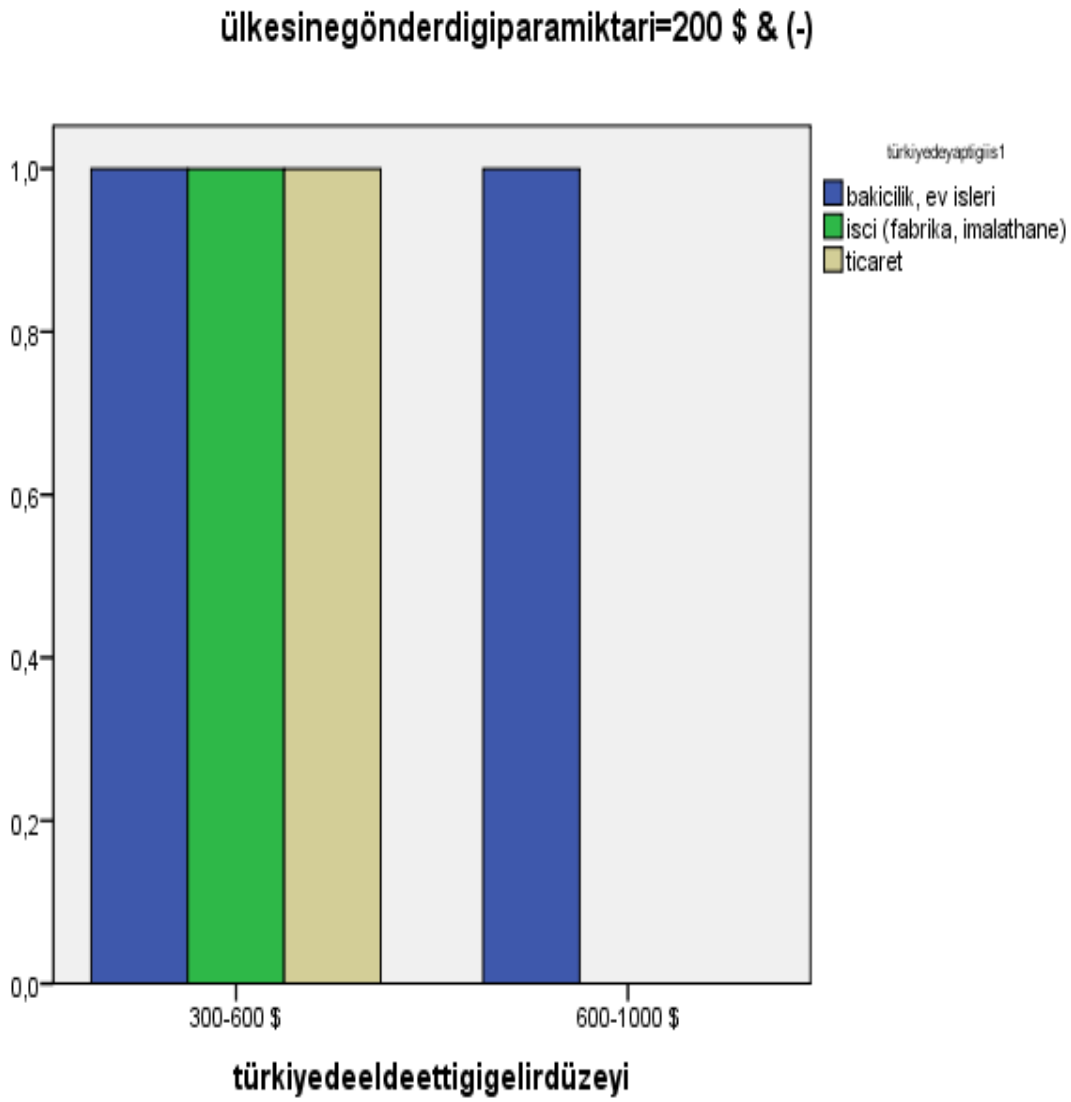

Ülkesine 200–500 dolar arasında para gönderenlerden, Türkiye'de 300 dolar ve altında kazananların % 33,3'ü işçilik, % 16,7'lik eşit oranları ise bakıcılık, ev işleri, inşaat işçiliği, fuhuş ve garsonluk, tezgâhtarlık yapmaktadır. Türkiye'de 600–1000 dolar kazanıp, 200–500 dolar arasında ülkelerine para gönderenlerin % 50'si bakıcı, ev işleri, % 50'si oto yıkamacılığı; aynı gruptaki 1000–2000 dolar arasında kazananlardan % 50'si işçi, % 50'si garson, tezgâhtar; 2000 doların üzerinde kazananların tamamı fuhuş yapmaktadır.

Grafik 40: **Ülkelerine 200–500 ($) Arasında Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri**

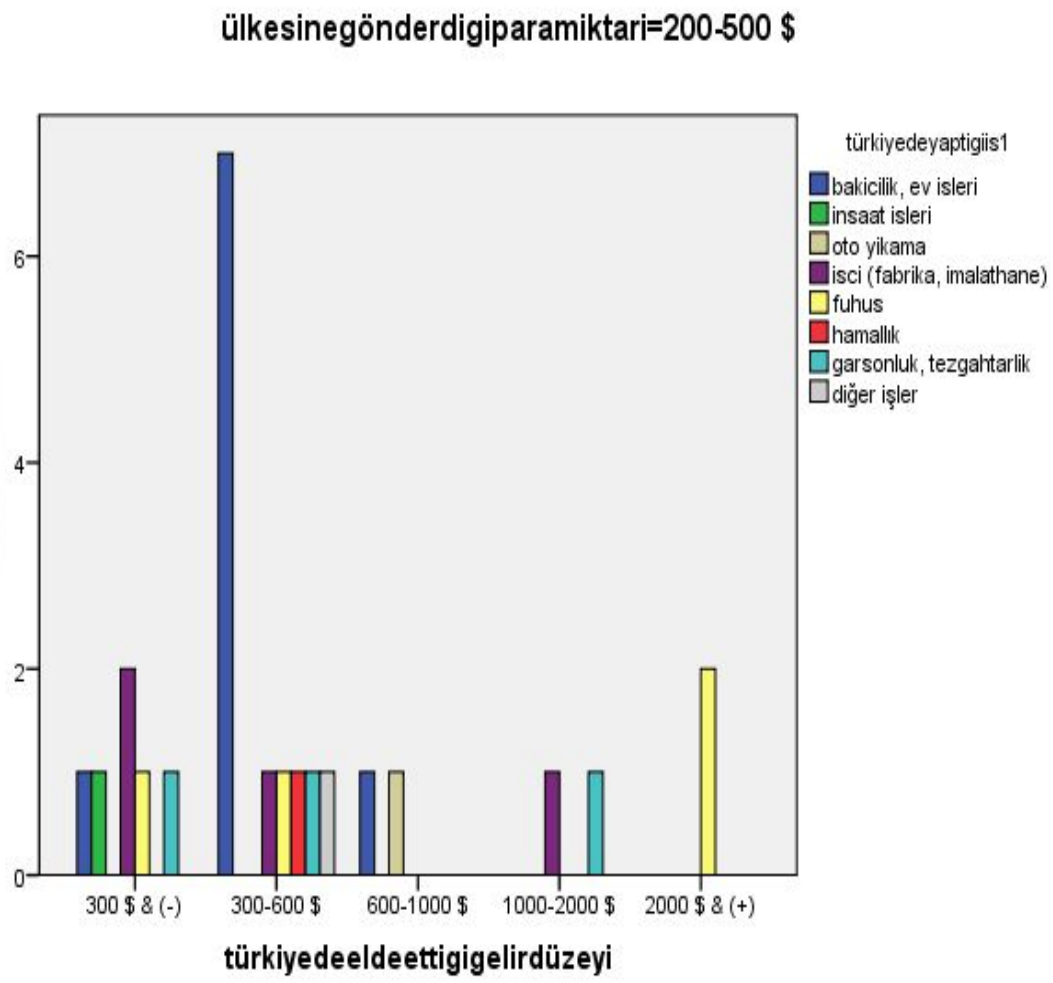

Ülkesine 500–1000 dolar arasında para gönderenlerden, Türkiye'de 300 dolar ve altında kazanan 1 kişi işçidir.[1131] 600–1000 dolar gelir elde edip, 500–1000 dolar gönderenlerin % 50'si bakıcılık, ev işleri, % 50'si fahişelik yapmaktadır. 500–1000 dolar arasında ülkesine para gönderenlerden, 1000–2000 dolar geliri olanların tamamı fuhuş; 2000 dolar ve üzerinde geliri olanların % 50'si fuhuş, % 25'i bakıcılık ve ev hizmetleri, % 25'i ticaret kaynaklı gelir sahibidirler.

Grafik 41: **Ülkelerine 500–1000 ($) Arasında Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri**

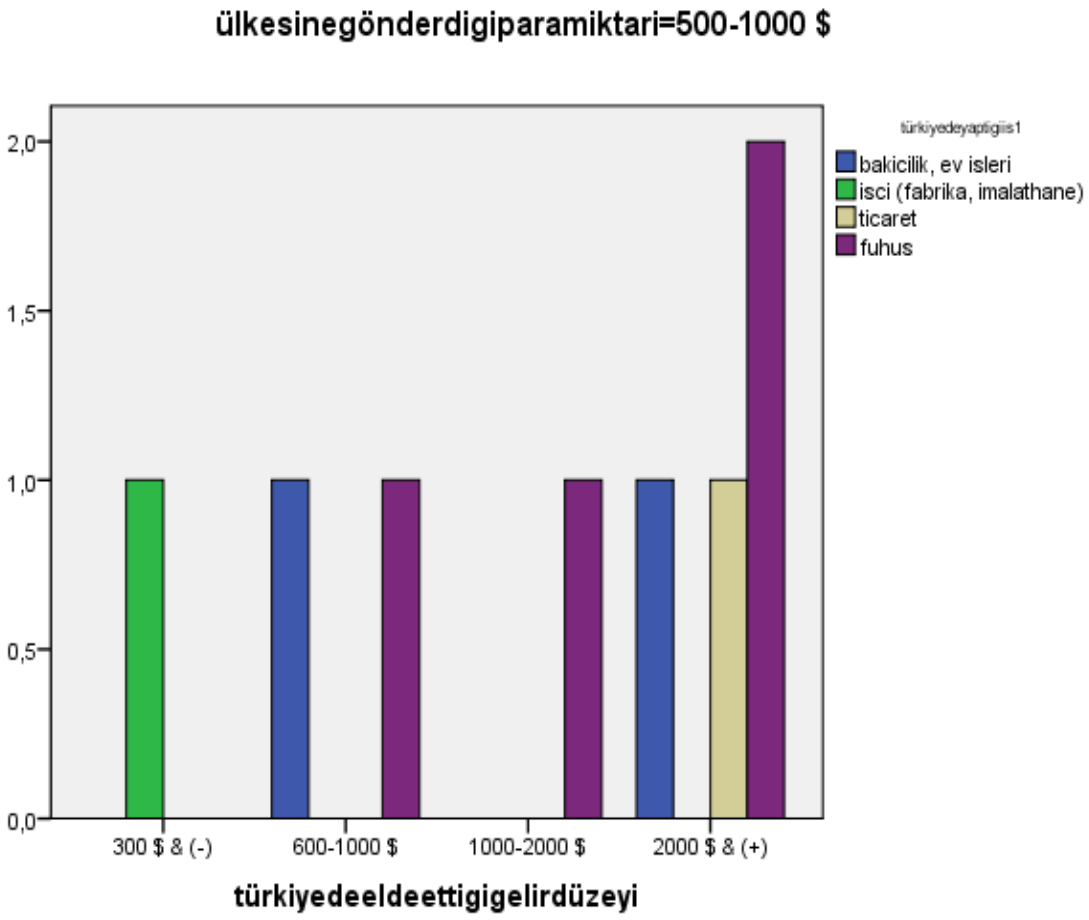

[1131] Bu durum, şahsın biriktirip, aralıklarla, düzensiz para göndermesinden kaynaklanmıştır.

Ülkesine 1000 doların üzerinde para gönderenlerden, 300 dolar ve altında kazananların tamamı işçi[1132], 1000–2000 dolar kazananların tamamı fuhuş, 2000 dolar ve üstünde kazananların % 80'i fuhuş, % 20'si ticaret yapmaktadır. Her dört grafik altında işlenen üçlü çapraz ilişki, bakıcılık, ev hizmetleri, işçilik gibi sabit gelirli işleri yapanların ülkelerine düşük düzeyde geri besleme yaparken, fuhuş, ticaret gibi sabit olmayan gelir elde edenlerin yüksek miktarlarda para gönderdiklerini göstermektedir. Bu durum kadın göçmenlerin fuhşa yönelmelerinde etkili olmalıdır.

Grafik 42: **Ülkelerine 1000 ($) ve Üzerinde Para Gönderenlerin Türkiye'de Yaptıkları İşler ve Gelir Düzeyleri**

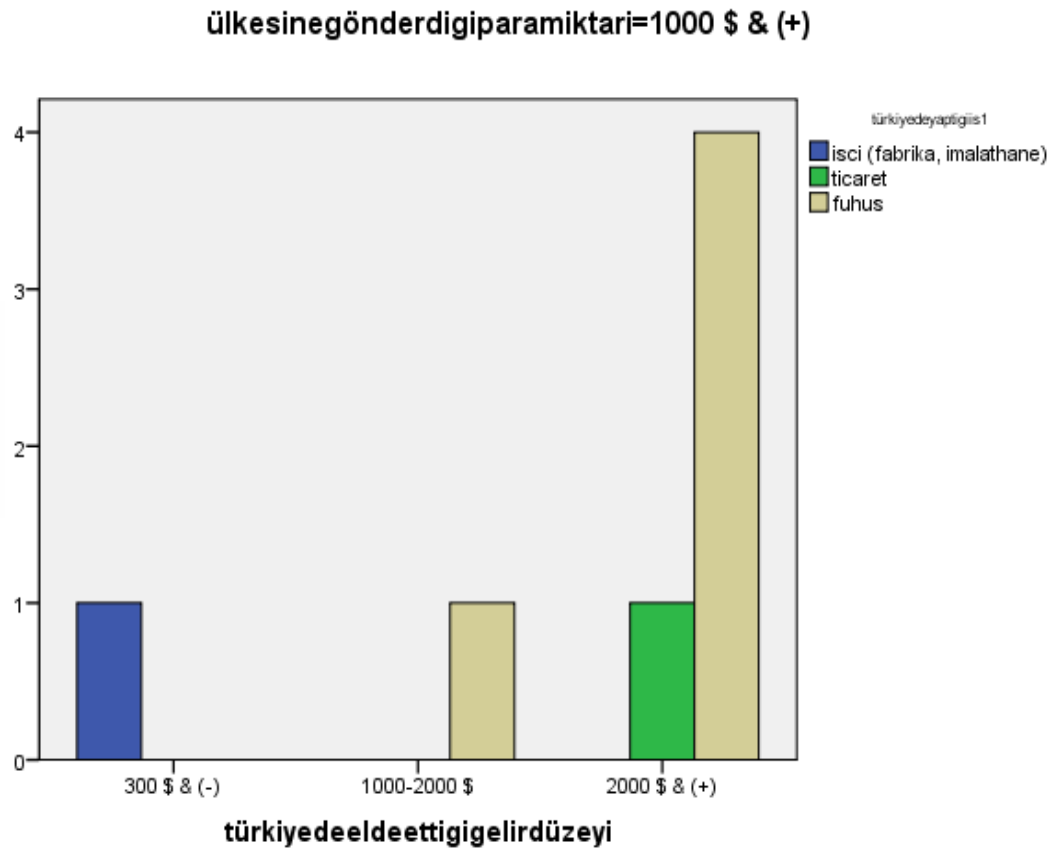

[1132] Bu durum, bir üst dipnotta açıklandığı gibi, kişinin düzensiz, biriktirilmiş paraları göndermesinden kaynaklanmaktadır.

Anavatanlarına para gönderen deneklerin cinsiyet oranları % 67,1 kadın, % 32,9 erkek olarak gelişmiştir. Bu, tüm denekler arasında % 67,4 kadın, % 32,6 erkek oranına paralellik göstermektedir. Hatırlanacağı gibi ülkesine gönderdiği para ile ilgili deneklerin % 50'si sorulara yanıt vermişti. Ülkesinde geride bıraktıklarına 200 doların altında para gönderenlerin % 75'i kadın, % 25'i erkek, 200-500 dolar gönderenlerin % 62,5'u kadın, % 37,5'u erkek, 500-1000 dolar gönderenlerin % 87,5'u kadın, % 12,5'u erkek, 1000 doların üstünde gönderenlerin % 85,7'si kadın, % 14,3'ü erkektir. Bu verilerin genel cinsiyet verisi ile karşılaştırıldığında, görece ülkeye gönderilen ekonomik değerler arasında 200-500 dolar aralığında erkekler, diğer miktarlarda ise kadınlarda yoğunlaşmayı göstermektedir. Yine ülkelerine 200–500 dolar aralığında bir tasarrufu gönderenlerin çoğunlukla emek sömürüsüne dayanan erkek göçmen kazançlarında; 500 dolardan yukarı miktarda gönderilen tasarrufların ise fuhuş mağduriyetine dayalı kadın emeğinde yoğunlaştığı hatırlanacaktır.

Tablo 71: **Araştırmaya Katılanların Cinsiyetlerine Göre Ülkelerine Gönderdikleri Para Miktarı**

Cinsiyet		Ülkesine Gönderdiği Para Miktarı				
		200 $ & (-)	200-500 $	500-1000 $	1000 $ & (+)	Total
Kadın	Kişi Sayısı	3	15	7	6	31
	Cinsiyet içinde %	9,7%	48,4%	22,6%	19,4%	100,0%
	Gönderdiği Para Miktarı iç. %	75,0%	62,5%	87,5%	85,7%	72,1%
	Toplam%	7,0%	34,9%	16,3%	14,0%	72,1%
Erkek	Kişi Sayısı	1	9	1	1	12
	Cinsiyet içinde %	8,3%	75,0%	8,3%	8,3%	100,0%
	Gönderdiği Para Miktarı iç. %	25,0%	37,5%	12,5%	14,3%	27,9%
	Toplam%	2,3%	20,9%	2,3%	2,3%	27,9%
Total	Kişi Sayısı	4	24	8	7	43
	Cinsiyet içinde %	9,3%	55,8%	18,6%	16,3%	100,0%
	Gönderdiği Para Miktarı iç. %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam%	9,3%	55,8%	18,6%	16,3%	100,0%

Deneklerin % 47,6'sı ülkelerine para gönderirken bankalarda "western union" işlemi yaptırmakta, % 28,6'sı gidip-gelenlerden yardım almakta, % 7,1'i ise kargo, nakliye firmalarını kullanmaktadır.

Tablo 72: **Araştırmaya Katılanların Ülkelerine Para Gönderme Yöntemleri**

	Para Gönderme Yöntemi	Kişi Sayısı	Oran %	Geçerli %	Kümülâtif %
Geçerli Değer	Gelenler-gidenlerle	12	14,0	28,6	28,6
	Kargo, nakliye firmaları	3	3,5	7,1	35,7
	Western union	20	23,3	47,6	83,3
	Bütün yöntemler	7	8,1	16,7	100,0
	Toplam	42	48,8	100,0	
Sistem	Kayıpları	44	51,2		
Genel Toplam		86	100,0		

Ülkelerine yaptıkları ekonomik geri besleme ile ilgili sorumuza deneklerin ancak yarısı cevap vermiştir. Bu grubun % 60'ın üzerinde büyük çoğunluğu anavatanlarında bıraktıkları yakınlarına düzenli para göndermektedir. Ülkesindeki yakınlarını destekleyen ya da kendi geleceğini kuran göçmenlerin yarısından çoğu, çeşitli işkollarında harcanan emeğin karşılığı kazanılan 200-500 dolar aylık düzenli bir geliri anavatanlarına yollamaktadır.

Türkiye'de kazanılan gelirle göçmenlerin anavatanlarına gönderdikleri para miktarı arasında doğrusal bir ilişki gözlenmektedir. Yüksek gelir sahipleri daha fazla bir miktarı ülkelerine göndermektedir. Bakıcılık, işçilik benzeri işlerde, göçmen çoğunlukla işverenin yanında kalmakta, barınma dışında beslenme giderlerini de işverenin imkânları çerçevesinde karşılanmaktadır. Bakıcılık, ev hizmetleri alanında yerleşmiş tatil, telefon parası gibi ekstra ücretlendirmeler bulunmaktadır. Bu grup kazandıklarının tamamını ülkelerine göndermektedir. Fahişeler, barınma ve beslenme giderlerini kendileri karşılamakta ve yaptıkları iş çerçevesinde harcanımlara sahiptir. Bunun yanında, fahişelerin, muhabbet tellalları, diğer fahişeler ve müşterilerinden kurulu meslek

çevrelerinde kazandıkları uyuşturucu madde alışkanlığı gibi farklı harcama kalemleri bulunmaktadır.[1133] Bütün bunlara rağmen fahişelerin ülkelerine gönderdiği para miktarı diğer işkollarındaki göçmenlerden yüksektir. Fahişeler, geride bıraktıkları yakınlarına destek olma isteği dışında, ileri yaşlarda kendilerini ekonomik olarak güvende hissetmelerini sağlayacak gayrimenkul alma peşindedirler. Fahişelik yapmadıklarını söyleyen garson ile showgirl ve konsomasyon hizmetlerinde bulunan kadınlar da Türkiye'de görece yüksek gelirleri olan ve ülkelerine yüksek miktarlarda para gönderen kişiler olmuşlardır. Bu kadınları kendi söyledikleri doğrultuda ücret karşılığı cinsel birleşme hizmeti vermedikleri kabul edilmiştir; fakat meslek çevrelerinin fuhuş ortamının bizzat içersinde yer aldığı bilinmektedir. Kendilerinin bizzat fuhuş yapmadığı esas alınan bu kadınlar, buluşma noktası olarak hizmet veren bar, kafe, gece kulübü gibi yerlerde çalışmaktadırlar. İş değişikliği yaparak fuhuş sektörünün içinde yer alan kadınların ülkelerine gönderdikleri parada artış olmuştur.

Ülkelerine para gönderenlerin önemli bir bölümünün anavatandaki eşleri ve anne-babalarının yanında çocukları bulunmakta ve para gönderimleri düzenli sürdürülmektedir. Türkiye'de göçmenliğe gönüllü çoğunluğu kadın ve çoğunluğu erkek göçmen kaçakçılığı mağdurlarının çocukları anavatanlarında eşlerin yanındadır. İnsan ticareti mağdurlarının çocukları anne-baba ve eşlerin yanında; fuhuş mağdurlarının yarısı anne babada, dörtte birlik bölümü ise eşlerin yanındadır.

Göçmen kaçakçılığı mağdurlarından sadece bir kişi ülkesine para göndermektedir. Bu grubun önemli bir bölümünün ebeveyni bulunmuyor ya da birisi vefat etmişti. Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının ülkelerinde ekonomik ve siyasal istikrar ve gelişmiş bir hukuk, yerleşik demokratik ortam bulunmamakta, dolayısıyla, mağdurlar ülkelerine geri dönmek istememekte, ülkelerine yönelik ekonomik kaynak aktarımları düşük düzeylerdedir. Bu sömürü mağdurlarının ülkelerine gönderdiği kaynaklar daha çok göç yolları ve koşullarına ait bilgilerdir, onlar daha çok memleketlerinde geri kalan yakınlarının yanlarına getirilme yöntemlerinin arayışı

[1133] **Görüşme 89**

içerisindedirler.[1134] Türkiye'de gönüllü göçmenlerin önemli bir bölümünün ülkelerine düzenli para gönderdiği yukarıda söylenmişti. Göçmen kaçakçılığı mağdurlarının aksine, onların ülkeleri ile ekonomik bağları devam etmektedir. Göçmen kaçakçılığı mağdurları kazandıkları gelirlerinden yaptıkları tasarrufları daha çok Türkiye'ye yönlendirmekte ya da gelecekte karşılaşacağı olası riskler için biriktirirken, gönüllü göçmenler ülkelerinde geri bıraktıkları ile ilişkilerini canlı tutmakta, ekonomik geri beslemeleri sürdürmektedir. Türkiye'de bulunan insan ticareti ve fuhuş mağdurlarının ülkeleri ile ekonomik ilişkileri devam etmektedir. Her iki mağdur grubu da ülkelerine ekonomik geri besleme yapmaktadır.

Göçmenlerin Türkiye'de kazançlarının tamamına yakını kayıt dışı olduğu gibi, Türkiye'den dışarı çıkarttıkları ekonomik değerlerde kayıt dışındadır. Bu kaynakların ancak yarısı bankalar aracılığıyla yapılmaktadır.

[1134] Mülakatlarda göçmen kaçakçılığı mağdurlarını verdikleri yanıtlar diğer denekler de olduğu gibi doğru kabul edilmiştir. Göçmen kaçakçılığı mağdurları genellikle kendilerine ait bir kimlik sahibi değildir ve kimlikleri beyanlarından doğru kabul edilir. Bu beyanlar ise Türkiye'deki göçmenlere yasal fırsat yapılarına göre kendilerince oluşturulur. Göçmenler, iç savaş ortamının sürdüğü ülke uyrukları olduklarını, ayrımcılığa tabii tutulduklarını, geri gönderilmeleri halinde öldürüleceklerini söyleyip, sığınma istemekte ve aksi ispatlanamamaktadır. Her şeye rağmen ülkelerine gönderilmek istenen kişiler ise ulaşım maliyetlerinin yüksekliği karşısında geri gönderilmeleri sağlanamamaktadır. Bu nedenle özellikle Afrika kökenli göçmenler için izlenecek uzun ve sonuçsuz prosedürler, kontrol görevlilerini en azından "görmemezliğe gelmeye" itmektedir.

SONUÇ

Çalışmada uygulanan betimsel yöntem ve alan araştırmasında elde edilen bulgular çalışma boyunca ayrıntılı olarak sunuldu. Aynı bulgular burada yinelenmeyecektir. Araştırma tezleri ile ilgili olarak elde edilen bulgular ve bunların sonuçları kuramsal bilgiler çerçevesinde açıklanacaktır.

Araştırmaya, mücadele görevlileri dışında 90 kişi katılmıştır. Bunların 86'sı göçmen kaçakçılığı, insan ticareti ve fuhuş mağduru olmuştur. Araştırmaya katılan bu 86 göçmenin dışında, bir göçmen fuhuş taciri, Türkiye'den Avrupa ülkelerine göçmen kaçakçılığı yapan eski bir hükümlü ve göçmenlerin yakalandığı randevuevlerinde çalışılan bir Türk erkek ve Türk fahişe ile görüşme yapılmıştır.

Araştırmaya katılanların % 47,7'si fuhuş, % 40,7'si insan ticareti, % 14,0'ü göçmen kaçakçılığı mağduru olmuş, % 31,4'ü ülkemizde gönüllü olarak yerleşme çabaları içindedir. Kümülâtif toplamda ortaya çıkan fazlalık, göçmenlerin birden fazla mağduriyet türüne uğramalarından kaynaklanmıştır.

Araştırmaya 17 ülke vatandaşı katılmıştır. Bu ülkeler, Brezilya, Somali, Burma, Bangladeş, Afganistan, Moldova, Ukrayna, Beyaz Rusya, Rusya, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan, Ermenistan, Irak'tır. Araştırmaya katılanların % 32,6'sı Türkmenistan, % 16,3'ü Özbekistan, % 7,0'si Moldova vatandaşıdır.

Araştırmaya katılanların % 67,4'ü kadın, 32,6'sı erkektir. Görüşülen kişilerin % 48,8'i 18-30, % 43,0'ü ise 31-40 yaşlarında, % 8,1'i 40 yaşından büyüktür. Araştırmaya katılanların % 47,7'si ilkokul, % 12,8'i meslek okulu, % 9,3'ü lise, % 20,9'u yüksek okul mezunu, % 9,3'ü okur-yazar değildir. Araştırmaya katılanların % 43,0'ünün anne-babası var ve birlikte yaşamayı sürdürmekte, % 24,4'ünün ebeveynlerinden birisi vefat etmiş, % 22,1'inin ebeveyni yok, % 8,1'inin ebeveynleri

ayrı yaşamakta, % 2,3'ü ise sorularımıza yanıt vermemiştir. % 2,3'ü kardeş sayısını söylemeyen deneklerin, % 14,0'ü tek, % 7,0'si iki, % 12,8'i üç, % 29,1'i dört ve üzerinde kardeş sahibidir, % 34,9'unun kardeşi yoktur. Araştırmaya katılanların % 36,0'sı bekâr, % 34,9'u evli, % 23,3'ü dul, % 5,8'i ise karşı cinsten arkadaşları ile birlikte yaşamaktadır. Araştırmaya katılan 31 bekârı dışarı çıkarttığımızda, iki kişi çocuk sayısıyla ilgili sorulara yanıt vermemiş, kalanların % 25,6'sı tek, % 15,1'i iki, % 4,7'si üç, % 5,8'i dört ve üzeri çocuğa sahipken, % 10,5'i çocuk sahibi değildir.

Araştırmaya katılanlardan ülkelerinde çalıştığı işi söyleyenlerin % 12,8'i işçi, % 9,3'ü ticaret yapmakta, % 10,5'i ev kadınıdır. Deneklerin % 39,5'i ülkelerinde tasnif edilemeyen muhtelif işlerle geçimlerini temin ederken, % 12,8'i işsizdir. Araştırmaya katılanların % 16,3'ü ülkesinde sahip olduğu gelir miktarı hakkında bilgi vermemiştir. Ülkelerindeki gelirleri hakkında sorularımıza yanıt veren % 83,7'nin, % 58,3'ü 100 doların altında, % 26,4'ü 100-200, % 11,1'i 200-400 dolar arasında, % 4,2'si 400 dolardan çok aylık gelir sahibidir.

Göçmen kaçakçılarının sömürüsüne uğrayanların tamamı, gönüllü olarak ekonomik bir bedel ödemeyi ve yaşamsal riskleri göze alarak yola çıkmışlardır. İnsan ticareti mağdurlarının % 80,0'i gönüllü olarak, % 20'si ikna edilerek, hile ile kandırılarak ve çaresizliklerinden yararlanılarak sınır aşıp, geçimlik gelir elde peşine düşmüştür. Cinsel sömürüye uğrayanların % 75,6'sı gönüllü, % 7,3'ü ikna edilerek, hile ile kandırılarak ya da çaresizliğinden yararlanılarak, % 17,1'i baskı, zor ve şiddet kullanılarak çalıştırılmıştır. Ülkemize yerleşmek isteyenlerin % 18,5'i evlenmiş, % 18,5'i erkek arkadaşları ile birlikte yaşam sürmüş, % 7,4'ü öğrenim gibi diğer yasal olanaklar sahibiyken, % 55,6'sı yasal sınırlar dışında arayışlara girmiştir.

Araştırma çerçevesinde Türkiye'yi transit ülke olarak görenlerin oranı % 5,8'dir. Deneklerin % 97,7'si için Türkiye hedef ülke konumundadır. Araştırmaya katılanların % 70,9'u havayolu, % 26,7'si karayolu, % 2,3'ü deniz yoluyla Türkiye'ye giriş yapmıştır. Deneklerin % 55,8'i tek sefer, % 40,7'si beş seferden çok sürekliliğe dönüşmüş şekilde, % 3,5'i ise beş sefere kadar Türkiye'ye giriş-çıkış yapmıştır. Araştırmaya katılanların % 31,4'ü dört yıldan çok, % 27,9'u bir yıldan az,

% 26,7'si bir-iki, % 14'ü üç-dört yıllar arasında Türkiye'de yaşamıştır. Göçmenlerin % 38,4'ü arkadaş ve hemşeriler, % 20,9'u akrabalar, % 9,3'ü iş ajansları, % 11,6'sı göçmen kaçakçıları, % 3,5'i fuhuş tacirleri, % 1,2'si insan tacirlerinin ördükleri ağlar üzerinde hareket etmiş, % 15,1'i herhangi bir aracıya ihtiyaç duymadan Türkiye'ye gelmiştir.

Türkiye'ye geldikten sonra deneklerin % 24,4'ü fuhuş, % 20,9'u bakıcılık ve ev hizmetleri, % 17,4'ü işçilik, % 12,8'i ticaret, % 5,8'i garsonluk ve tezgâhtarlık, % 4,7'si inşaat işçiliği yapmış, % 4,7'si ise çalışmamıştır. Türkiye'ye geldikten sonra iş değişikliği yapıp, yapmadığına ilişkin soruya deneklerin % 95,3'ü yanıt vermiş, bunlardan % 55,8'i değişiklik yapmış, % 39,5'i ise yapmamıştır. Deneklerin % 57,0'si iş değişikliğine yardımcı olan kişilerin kimler olduğunu söylemiştir. Bunların % 20,4'ü arkadaşlar, % 18,4'ü memleketliler, hemşeriler, % 10,2'si akrabalar yardımıyla iş değişikliği yapmış, % 16,3'ü fuhuş tacirleri yardımıyla iş değişikliği yaparken, % 16,3'ü ise iş değişikliği esnasında herhangi bir aracıdan yardım almamıştır. İkinci iş değişikliğini yapanların % 31,2'si arkadaşlar, % 18,8'i akrabalar, % 18,8'i iş ajansları, % 12,5'i memleketliler, hemşeriler, % 12,5'i fuhuş tacirleri; üçüncü bir iş değişikliği yapanların kullandığı aracılar ise % 33,3'lük eşit oranlarla hemşeriler, memleketliler, diğer göçmenler ve fuhuş tacirleri olmuştur. Ülkemizde işini bırakıp, ikinci bir iş yapanların % 29,4 fuhuş, % 13,7'si garsonluk, tezgâhtarlık, % 9,8'i ticaret, % 7,8'i işçilik yapmış, % 13,7'si ise geçimlik gelirini muhtelif suç gelirlerinden elde etmeye çalışmıştır. Türkiye'de üçüncü iş değişikliğini yapanların % 33,3'ü işçilik, % 22,2'si bakıcılık ve ev işleri, % 22,2'si diğer suç türleri, % 11,1'i oto yıkama, % 11,1'i ticaret yapmıştır. Dördüncü bir iş değişikliği yapan tek kişi fuhuş mağduru olmuştur. Deneklerin % 88,4'ü Türkiye'de elde ettikleri gelirle ilgili soruya yanıt vermiş, bunların % 42,1'i 300-600, % 17,1'i 300 dolardan az, % 13,2'si 600-1000, % 10,5'i 1000-2000, % 17,1'i 2000 dolardan fazla gelir elde etmiştir. Göçmenlerin Türkiye'de geçimlik gelir elde etmek için yapılan en yoğun olarak iş olan fahişelik, üç form içinde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, randevuevlerinde yapılan fuhuş, eskort kız hizmetleri ve buluşma noktalarında gerçekleştirilen fuhuştur.

Araştırmaya katılanların ancak yarısı ülkelerine gönderdikleri ekonomik değerlere ilişkin sorulara yanıt vermiştir. Bunların % 65,1'i ülkesine düzenli % 34,9'u ise düzensiz olarak ülkesine para göndermektedir. Araştırmaya katılanların % 46,5'i çocuklarının bulunduğu yerle ilgili soruları yanıtlamış, bunların, % 40,0'ının çocukları ülkelerinde eşlerinin yanında, % 35,0'inin memleketlerinde anne-babalarında, % 10,0'nun Türkiye'de kendi yanında, % 7,5'inin ülkesinde kardeşlerinde, % 5,0'i Türkiye'de kendinden ayrı, % 2,5'i memleketlerinde akrabaları yanındadır. Elde etikleri geçimlik gelirden ülkelerinde bıraktıklarını desteklerin % 55,8'i 200-500, % 18,6'sı 500-1000, % 16,3'ü 1000 dolardan fazla, % 9,3'ü 200 dolardan az bir miktar parayı ülkelerine göndermektedir. Deneklerin % 47,6'sı western union, % 28,6'sı gelen-gidenler, % 7,1'i kargo ve nakliye firmaları aracılığıyla ülkelerine para göndermektedir.

Araştırmaya katılanların % 44,2'si fuhuş, % 27,9'u illegal giriş ve vize ihlali, % 23,3'ü muhtelif suçlar, % 4,7'si izinsiz çalıştıkları için Türkiye'den sınır dışı edilmeyi beklemektedirler.

Yaşadığımız yüzyıl, insanlık tarihinin en yoğun ve en hızlı dönüşümlerine tanıklık etmekte, tarihin akışı her geçen gün hızlanarak devinimini sürdürmektedir. Toplumsal tarihin tekerleri, önüne insan toplumunu katarak dönmekte ve bu insanların ortak yazgıları üzerinde şekillenmektedir. Yüzyılımızın önemli özelliklerinden birisi göçün küreselleşmesidir. Göçmen, kaynak ülkeden hedef ülkeye doğrusal hareket eden uluslararası bir aktör olmaktan çıkmış, çok yönlü hareket eden ve ağlar ören ulusaşırı bir role soyunmuştur. Ulusaşırılık, göç macerasını gelinen ülkede bitirmeyen, kaynak ve hedef ülke toplumlarının birbirine bağlanarak kurulan çok yönlü toplumsal ilişkileri ifade eder. Toplumları birbirine bağlayan bu ilişkilerin ördüğü ağlar yeni göç maceralarını ortaya çıkaracak, göç sürecini hiç durmadan çok yönlü olarak şekillendirecektir. Göç, soğuk savaş sonrası, kadınlaşma, kayıtdışı sektörlerde istihdam ve yasadışılaşma temeline otururken, göçmen kadın emeği dünya kamuoyunun dikkatini üzerine çekecek şekilde eğlence yaşamı ve seks sektörüne kaymıştır. Araştırmamız, yüzyılımız göçünün değişen

niteliklerinden olan kadınlaşma, kayıt dışı marjinal sektörlere yönelen istihdam ve yasadışılaşmanın, Türkiye'de yarattığı güvenlik sorunlarına dikkat çekmeye çalıştı.

80'li yıllardan bu yana göçün kazandığı niteliklerden birisi yasadışılaşmadır. Göçmenler çoğunlukla, sınırları yasadışı yol ve yöntemlerle aşıp, yasal statü açısından bulunmamaları gereken bir ülkede konaklamaktadır. Doğal olarak, bulundukları ülkede yasal fırsat yapıları içinde hareket edememekte, ancak yasal sınırlar ötesinde fırsat yapılarının kendilerine sunduğu olanakları değerlendirebilmektedirler. Bu durum sadece göçü yasadışılaştırmamakta, göçmeni de suç ile kolay irtibat kuracağı bir ortama sürüklemektedir.

Soğuk savaşın sona ermesiyle başlayan küresel göçün temel özelliklerinden bir diğeri kadınlaşma olmuştur. Göçün kadınlaşması, sadece göç hareketi içinde yer alan kadınların sayısal artışı değil, aynı zamanda talep edilen göçmen emeğinin niteliğinde de kadınlara, erkeklerden daha fazla ihtiyaç duyulmasıdır. 80'li yıllara kadar, aile birleşimi ile göç hareketine katılan kadın, Sovyet Bloğunun dağılması ile bekâr olarak göçmenliğe başlamış, ev hizmetleri, yaşlı ve çocuk bakıcılığı gibi kayıt dışı sektörlerde ve yoğun olarak cinsel sömürü aleti olarak fuhuş piyasasında yer almıştır.

Göçmen emeğine kayıt dışı sektörlerde olanaklar sunan fırsat yapılarındaki değişimler, günümüz göç hareketine katılan kadınların önemli bir bölümünün eğlence ve seks sektöründe istihdamına neden olmuştur. Araştırmamıza katılanların % 67,4'ü gibi, üçte ikisinden fazla bir oranı kadınlardan oluşmuştur. Araştırmaya katılan 17 ülke vatandaşından önemli bölümü dağılan Sovyet Bloğu kadınlarından oluşmuştur. Brezilya, Somali, Burma, Bangladeş, Afganistan, Irak dışında, Moldova, Ukrayna, Beyaz Rusya, Rusya, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Kazakistan, Gürcistan, Ermenistan dağılan Doğu bloğu ülkeleridir. Brezilya istisnasını saymazsak, eski Sovyet bloğu ülkelerinin dışındaki ülkelerin vatandaşlarının tamamı göçmen kaçakçılığı mağduru olmuştur. Brezilyalı bir kadın uyuşturucu madde kuryeliği yapıp, insan tacirlerinin mağduru olarak araştırmanın istisnai değerini teşkil etmiş, Sovyet bloğu içinde yer almış ülke vatandaşlarının

tamamı insan ticareti ya da fuhuş mağduru olmuştur. Bu gruba girenlerin bir kısmı ise Türkiye'ye yerleşmek üzere irade göstermişler ve bunun yollarının arayışına girmişlerdir.

Araştırmaya katılanların % 40'ın üzerinde bir bölümü insan ticareti mağdurudur. İnsan ticareti mağdurları ülkemizde emek sömürüsüne uğramış kişilerden oluşur. Yerli işçilere göre daha az ücretle, -çoğunlukla ücretini alamadan-, işverene sosyal güvenlik maliyetleri yükletmeden çalışmaktadırlar. Araştırmaya katılanlardan yukarıda istisna olarak verilmiş Brezilya ve göçmen kaçakçılığı mağduru olarak geldikleri ülkemizde emek sömürüsüne de uğrayan Bangladeş vatandaşları dışında diğerlerinin tamamı eski Sovyet Bloğu vatandaşlarından oluşur. Görüşme yapılan kişilerin yaptıkları işler arasında % 20,9 ile en yoğun oran, bakıcılık ve ev hizmetlerinde görülmüştür. Soğuk savaş sonrası ülkemize yönelen göç hareketine katılan Sovyet bloğu kadın emeğinin önemli bölümü bu kayıtdışı sektörde istihdam olanağı elde etmiştir. "Duvar"ın yıkılması ile başlayan süreçte, kayıt dışı sektörlere yönelen göçmen emeğinin önemli bir bölümünün Romanya, Bulgaristan başta Doğu Avrupa kökenli ülke vatandaşları olduğu görülmüştü. Romanya, Bulgaristan'ın Avrupa Birliği'ne tam üyeliği ve Doğu Avrupa ülkelerindeki ekonomik kalkınma sonrası bu piyasaya eski Sovyet bloğu üyeleri Asya Türk devletleri vatandaşlarının girdiğini gözlenmektedir. Araştırmaya katılan insan ticareti mağdurlarının yarısına yaklaşan bir bölümü Türkmenistan kökenli ve önemli bir kısmı da Özbekistanlı çıkmıştır.

Soğuk savaş sonrası genel olarak "Nataşalar" olarak isimlendirilen ve tüm dünyada gece yaşamı ve seks sektörünü dolduran Sovyet bloğu kadınları, araştırma çerçevesinde de mülakat yapılanların yarısına yaklaşan bir oranda temsil edilmiştir. Araştırmaya katılan fahişelik yapan kadınların tamamı dağılan Sovyet bloğu kadınlarıdır. Bu kadınlar çoğunlukla, genç, bekâr ya da dul, görece az eğitim görmüş, uzmanlık gerektiren bir mesleği ve işi olmayan, aylık ortalama 200 dolardan az geçimlik gelir sahipleri arasından çıkmıştı. Türkiye'de fuhuş sektörü içinde yer alan göçmen kadınların dörtte üçünden fazla bir oranı profesyonel bir meslek olarak benimseyip, gönüllü olarak, fahişeliği tercih etmiştir. Buna karşın beşte bire yakın bir

oran ise sansasyonel medya haberlerini haklı çıkartacak şekilde, baskı, zor ve şiddet altında fuhşa sürüklenmiştir. Bu durum yukarıda kadınların Türkiye'ye giriş-çıkış sıklığı değişkeni ile karşılaştırılınca da doğrulanmıştır. Araştırma çerçevesinde fuhuş sektöründe yer alan kadınların Doğu Avrupa ülkelerinden, kan bağımız bulunan Asya ülkelerine kaymıştır. Fuhuş piyasasında, "Nataşa" isimlendirmesinin genelleşmesini sağlayan Doğu Avrupalı Slav kadınlar, varlıklarını azaltarak korumakla birlikte, sektör Asya Türk kökenli Sovyet bloğu kadınları tarafından doldurulmuştur. Bu, Slav ülkelerinde görülen refah seviyesindeki yükselme karşısında Asya Türk devletlerinde devam eden ekonomik geri kalmışlığa bağlıdır. Mülakatlarda Doğu Avrupa ülkelerinde aylık geçimlik gelirin 400-500, Asya Türk devletlerinde 100 dolar civarında olduğu görülmüştü. Öte yandan, Türki Cumhuriyetlere verilen vize ayrıcalıkları ve dil sorununun kolay halledilmesi, hukuksal ve toplumsal fırsat yapıları açısından Türki devletler kadınlarını daha avantajlı konuma getirmektedir. Araştırmaya çerçevesinde fuhuş sektöründe yer alanların üçte birine yakını Özbekistan, önemli bir bölümü de Türkmenistan kökenlidir. Türkmenistanlılar içinde de Özbek kökenlilerin varlığı dikkat çekicidir.

Tarih boyunca bütün toplumlar fahişeyi damgalamış, "sapkın" zevklerin aracı olarak ayrımcılığa tabii tutmuştur. "Kader kurbanı" da olsa, "o yolun yolcusu" nemfomanyak da olsa, fahişe toplumsal bellekte olumsuz bir algıya karşılık verir. Bu nedenle, "normal" ilişkilerin yaşandığı gündelik hayat onu dışlar. Bu dışlama, fahişeyi sapkın arayışların içindeki müşteri, diğer "meslektaşları" ve cinselliğinin sömürüsünden kâr sağlayan "pezevenkler"den kurulu bir çevrenin içine sokar. Göçmen fahişe için durum daha da vahimleşir; çünkü göçmen yasadışı konumu nedeniyle kriminaleştirilmiş bir fanus içinde yaşamaktadır ve bu onu her türlü zorlama, şiddete maruz bırakır. Peşinden "ağlayacak annesi" çok uzaklardadır, o macerasının bundan sonraki etaplarını bireysel refleksleri ve becerileri ile aşmak zorundadır. İçinde yer aldığı yasadışılaşmış ortam ve korunma refleksleri onu "insana" yabancılaştırırken, ticarileşmiş cinselliği altında büründüğü acımasız karakter diğer suçlar ve suçlularla iç içe geçirir. Artık, göçmen fahişe, uyuşturucu madde kaçakçıları gibi kara para sahiplerinden, kayıtdışı ekonominin haracını yiyerek kazandığı "stresi" "boşaltmak" isteyen mafya elemanlarına kadar geniş

yeraltı dünyasının içerisinde hareket eder. Kimi zaman onların fiziksel ve psikolojik şiddetine maruz kalır, kimi zaman korumaları altına girer. Gerek göçmen gerekse fahişe olarak konumu, fahişeye onlarsız yaşama olanağı tanımamaktadır. İçinde bulundukları ortam, göçmen fahişelere korunma ilişkileri kurmadan tehlikelerle baş edebilme olanağı tanımazken, bu kayıt dışı sektörden "haraç" alarak korunma ihtiyacını sağlayan marjinal grupların doğmasına neden olur ve fuhuş ekonomisinden beslenen suç gruplarını meydana çıkarır.

Fuhuşla mücadele, hukuk düzeninden çok, ahlaki ve geleneksel değerlerin ördüğü sosyal kontrol ağları içinde şekillenir. Ortaçağda seksüel zevk şeytan işi görülmekle, zevk "aracı" kadın ise damgalanmaktaydı. Daha sonraları zevk aracı kadınlar "düşkün" olarak nitelendirildi. 19. yüzyılın sonlarında kadını erkeğin fahişeliğe sürüklediği yönlü görüş belli bir doğruluk payı taşımaktaydı. Onlar, çaresizlik içinde "ruhlarını satan" kötü kadınlardı. Modern göçün seks işçileri olan "Nataşalar" ise, bir yanda Sovyet ideolojisinin serbest cinsel söylemler ve uygulamalar olarak anlaşılan sözde "cinsel devrim"i, diğer yanda yeniden canlanan etnik, geleneksel ahlak anlayışına rağmen artık ticarileşmiş cinsellikleri arasında sıkışmışlardı. İster Sovyet dönemine, ister yeniden uyanan etnik gelenekçi ahlak anlayışına bağlı olsun, "Nataşalar" açısından cinsellik, erkek hazlarına sunulacak hizmete göre değer bulacak ve ticarileşecektir. Ticarileşmiş bu cinsellik, onları, "Nataşa" olarak damgalanmanın yanında erkek hazları adına "hak ettiği" meşrulaştırılmış şiddete açık hale getirmektedir.

Göçmen bir kadını fuhşa sürükleyen nedenler çok çeşitli olabilir. Sahip olduğu fırsat yapıları onu yasadışılık ve kayıtdışılığa mecbur bırakmaktadır. Bu ortam içinde zor ya da gönüllülüğün etkilerinin oranını tespit güçtür, fakat modern göçmen fahişeler olan "Nataşalar"ın ticarileşen cinselliklerinin, yoksulluk ve tüketim toplumuna geçişin teşvik ettiği lüks arzusundan kaynaklanan ekonomik bir tercih olarak piyasaya arz edildikleri görülmektedir. Sadece kayıt dışı ekonomik sektörlerde çalışma olanağı sahibi göçmen kadın, geri döndüğünde ülkesinde refah içinde yaşayacağı bir gelirin peşine düşmektedir. Bu nedenle bütün "marifetlerini" ortaya koymakta, yabancısı olduğu ortamda "tutunmaya" çalışmaktadır. Emek piyasalarında

göçmen emeğine duyulan ihtiyacın daha çok bedensel çalışma gerektiren sektörlerde oluşması, kadını genç yaşlarda, bedensel gücünü kaybetmeden çok kazanmasını sağlayacak işlere yönetmektedir. Türkiye'de göçmen kadın emek piyasası, bakıcılık ev hizmetleri ve eğlence yaşamı ile seks sektöründe yoğunlaşmıştır. Bakıcılık ve ev hizmetlerine oranla eğlence yaşamı ve seks sektöründe kazancın yüksekliği göçmen kadınları ekonomik bir tercihe zorlamakta, fahişeliğe başlamalarına neden olmaktadır. Bu ekonomik tercihin, gönüllülük temelinde geliştiği görülmektedir; fakat göçmenlerin içinde yer aldıkları yasadışılaşmış ortamın zor ve şiddet içeren yönlendirmelere de açık olduğu kabul edilmelidir.

Günümüzde fuhuş sektöründe görülen sapkın davranış kalıplarından birisi çocukların cinsel anlamda istismarıdır. Çocukların cinsel istismarına yönelik talepler seks turizmi ve internet teknolojisinden yararlanarak sınır aşan faaliyetlere konu olmaktadır. Bakire çocuklara ait taleplerin varlığının tespiti bu araştırmanın düşünülmeye değer sonuçlarından birisidir.

Göçmen emeği, yerli emeğin çalışmak istemediği ya da yüksek maliyetlerle çalıştığı işkollarında ihtiyaç duyulan işgücüne karşılık vermektedir. Göçmenler, ağır koşullarda sosyal güvenlik maliyetleri olmadan karın tokluğuna çalışmaktadır. Geçimlik gelir yokluğu, yasadışı statü ile birleştiğinde, sömürüye açık bir göçmen kitlesi yaratmakta ve göçmenlerin çaresizlikleri gönüllülüğe dönüştürülerek, sömürü meşruluk zırhına büründürülmeye çalışılmaktadır. Göçmenler, fason işler yapan küçük imalathanelerin sosyal güvenlik maliyetlerini kendi bedenleri ya da yaşamları ile üstlenmiş kişileridir. Kadın emeği çoğunlukla kölelik uygulamalarına eş şekilde bakıcılık ve ev hizmetçiliği ya da eğlence yaşamı ve seks sektöründe karşılık bulmaktadır. Böylece göçmen kadın, sadece emeğinin değil aynı zamanda cinselliğini metalaştırarak bedensel ve ruhsal bütünlüğünün de sömürülmesine rıza göstermektedir. Bu nedenle çağdaş göçün içerisinde kadının rolü sanıktan mağdura kadar geniş bir yelpazede hiç durmadan değişerek ortaya çıkmaktadır. Emek ya da cinsel sömürü için sınır aşmasına yardımcı olunan kadın mağdur rolünü oynarken, profesyonelce icra ettiği mesleği içerisinde kariyerini geliştirmekte, kazançları ve ülkesinde yaşadığı refah düzeyi ile çevresindekileri ayartmakta, mesleğine girmeye

teşvik ederek, insan ya da fuhuş tacirine dönüşerek, göç sahnesinde sanık aktör konumuna gelmektedir.

Araştırma çerçevesinde, vatandaşları göçmen kaçakçılığı mağduru olan ülkelerin tamamı, siyasal ve ekonomik istikrardan uzak, yerleşik demokratik kurumlar ve gelişmiş hukuk düzenini sağlayamamış ülkelerdir. Bu ülkelerde hala, çeşitli gruplar ve bireylere yönelik ayrımcılık gündelik yaşamın bir parçasıdır. Göçmenlerin macerası, daha yüksek bir refah düzeyine olduğu kadar daha huzurlu, istikrarlı bir yaşamın sağlanmasına yöneliktir. Bu nedenle, kaçak göçmenlik gönüllü, hatta yaşamsal risklerine rağmen bedel ödenerek gerçekleştirilir. Araştırmamız içeriğinde, göçmen kaçakçılarının sofistike yöntemlerden çok, göçmenlerin yüklendiği bedensel riskleri kullandıkları görülmüştür. Göçmen kaçakçıları, sahte belgeler hazırlanması ile ilgili süreçlerin tamamlanmasını gerektirecek havayolunu yerine kara ve deniz yolunu tercih ederek, göçmenin fiziksel dayanaklılığına bağlı olarak sınır aşmasının yollarını tercih etmişlerdir. Bu durum, göçmenler açısından, Türkiye'nin 2949 km. olan kara ve 7816 km. olan kıyı sınırlarının sağladığı coğrafi fırsat yapıları yanında göçmenlerin üstlendikleri risklerin yüksekliği ile izah edilebilir. Diğer yandan, Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelen Türk vatandaşlarına ilişkin göç çerçevesinde yapılan mülakatta da görüldüğü gibi, bu göç daha çok hava yolu ile ve sofistike hazırlıklar yapılmasını zorunlu kılacak yöntemlerle gerçekleştirilmekte, Türk göçmenler, kendilerinin de kullanabileceği kara ve deniz yollarının içerdiği riskleri üstlenmemektedir. Onlar, gerekirse yüksek bedeller ödeyerek fiziksel riskler içermeyen yollar peşindedirler.

Araştırmaya katılanların üçte birine yakın bir grubu, Türkiye'ye geldikten sonra ülkemizde uzun süreli geçici ya da kalıcı olarak yerleşmek istemişler ve girişimlerde bulunmuşlardır. Bu deneklerin tamamı da dağılan Sovyet bloğu vatandaşı olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de, 60'lı yıllarda başlayan sanayileşmiş Avrupa ülkeleri iş piyasalarına gönderilen emek çerçevesinde yasal göç, 80'li yıllarda kabuk değiştirerek kaçak göçmenliğe dönüşmüştü. 80'li yıllar, Türkiye'nin kaçak

göçmenlerin kaynak ülkesi görülmesine neden olmuştu. 60'lı yıllarda örülmeye başlayan göçmen ağları 80'lı yıllar sonrası göçmen kaçakçılığının gelişmesinde etkili olmuş, Türkiye kaynak ülke konumunun yanında, Avrupa'ya geçmek isteyen diğer yabancılar için de transit ülke konumuna gelmişti. 90'lı yıllardan itibaren ekonomik ve siyasal istikrar kazanan Türkiye, soğuk savaşın sona ermesiyle göçmenler için hedef ülke konumuna gelmiştir. Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak kullanmak isteyen göçmenler de, ülkemize yerleşmekte ve kalıcı göçmenlere dönüşmektedir. Bunda, Avrupa ülkelerinde uygulanan sıkı sınır kontrollerinin yanı sıra küresel ekonomik krizin tüm dünyayı sarsması etkili olmuştur. Diğer yandan, 11 Eylül sonrası Avrupa merkezli bütün Batı'da, "esmer" göçmenleri "fundamentalist, terörist" diye tanımlayan, göçmen karşıtı politikalarla gelişen aşırı milliyetçi akımlar, "Avrupa hayali"ni sonlandırmış, toplumsal kültürden kaynaklanan nedenlerle göçmenliğe hoşgörü ile bakan Türkiye'yi hedef ülke konumuna getirmiştir.

Hedef ülke olarak Türkiye'yi seçen göçmen kaçakçılığı mağdurları kara ve deniz yolunu, insan ticareti ve fuhuş mağdurları hava yolunu seçmektedirler. Karayolu ile sınır aşılmasında, kontrol teknikleri açısından coğrafi zorlukların olduğu alanlar ve bu zorluklara dayanacak bedensel güç ön plana çıkmaktadır. Havayolu ile sınır aşımında ise suç eyleminin risklerini yok edecek daha teknik düzeyi yüksek araçlara ihtiyaç vardır. Bu nedenle havayolu ile sınır aşmanın maliyetleri karayolu ile aşmaya oranla daha yüksektir ve suç açısından entelektüel emeğe ihtiyaç duyar. Diğer yandan insan ticareti ve fuhuş mağdurları yasal statülerini kaybetmemek için yasal belgeler kullanmakta ve Türkiye'den giriş-çıkış sürelerine özen göstermektedir. Göçmenler, maliyetleri en düşük olan ülkeye giriş-çıkış yaparak Türkiye'deki ekonomik faaliyetlerini sürdürmektedir. Özellikle fuhuş sektöründe görülen giriş-çıkış sıklığı gönüllüğe işaret ettiği gibi, elde edilen gelir, harcama maliyetlerinden yüksek ise, faaliyetin süreceği yönündeki ekonomik öngörüyü desteklemekte ve göçmenler açısından, Türkiye'de emek ve cinsel sömürünün ekonomik bir tercihten kaynaklandığını göstermektedir.

Türkiye, kıtalararası coğrafi konumu ve tarihinden kaynaklanan nedenle sürekli göçmenlerin geçtikleri ara ya da son varış durağı olmuştur. Pek çok göçmenin

son sığınak noktası sayılan bu topraklar, kendisine varmak isteyen hiç kimseyi reddetmemiş, bağrına basmayı sürdürmüştür. Türkiye'de göçmelerin oluşturduğu ağlar, akraba, arkadaş, hemşeri ve diğer göçmenlerin oluşturduğu zeminde gelişmektedir. Bu zemin göçmenliğin başlangıcında olduğu gibi ilerleyen safhalarında da desteğini devam ettirmektedir. Ülkemizde göçmenlere toplumsal kültürümüzden kaynaklanan nedenlerle hoşgörülü olunması ve "ötekileştiren" ayrımcılık kültürünün yokluğu, göçmenlerin barınma ve aş temin edecek gelirlik iş bulunması gibi sorunların çözülmesine yardımcı olmaktadır. Tüm bunlar ise sermaye birikiminin doğası olan sömürüye engel olmamaktadır.

Göçmenler, vardıkları hedef ülkede, geri döndüklerinde kendilerine sosyal prestij sağlayacak ekonomik gelirler elde etmeye çalışırlar. Ülkelerinde bıraktıklarına ekonomik destek vermeyi sürdürür ve kendi geleceklerini inşaya çalışırlar. Araştırmaya katılanların üçte birine yaklaşan bir grubu, Türkiye'yi ülkelerine tercih etmiştir, fakat insan ticareti ve fuhuş mağduru ana kitle geri dönmeyi planlamaktadır. Göçmenler aleti oldukları emek ve cinsellik sömürüsü üzerinden kazandıkları ile ülkelerinde refah düzeyi yüksek bir gelecek inşa etmek gayretleri sürmektedir.

Göçmenlerin ördükleri bu ulusaşırı ağların gücü, 11 Eylül sonrası göçün bir güvenlik sorunu, göçmenlerin ise suçlular olarak algılanmasıyla zayıfladı. Göçün yöneldiği batılı ulus devletler, kendileri için tehlike olarak gördükleri göçmenleri ve göçü durdurmak üzere kontrol mekanizmalarını güçlendirmek üzere siyasalar geliştirmeye başladılar. Toplumları birbirine bağlayan küresel ağların sağladığı kolaylıkların, bütün kontrol mekanizmalarını aşacak esnekliği yanında küresel ekonomik kriz ve iş piyasalarının ihtiyaç duyduğu emek açığı, göçün her şeye rağmen devam etmesine yol açtı. Göçmenler durdurulamadı, engellerini aşıp, yolculuklarını devam ettirdiler.

Uluslararası akademik araştırmalar göçün dünyanın güney ve doğu toplumlarından kuzey ve batı toplumlarına doğru olduğunu göstermektedir. Kuzey batı toplumlarının ekonomik ve siyasal gelişmişlik düzeyinin çekiciliği, göçmenlerin yaşadıkları toplumların iticiliğiyle birleştiğinde oluşan ivme, göçün devam etmesini

sürdürecektir. 11 Eylül paranoyası eşliğinde geliştirilmeye çalışılan göçü "durdurma" siyasaları sonuçsuz kalmaya mahkûm gözükmektedir. Öte yandan ulusal yapılarda oluşturduğu hasar göçü kontrol etmeyi zorunlu hale getirmektedir. Geliştirilecek siyasaların denetleme, kontrollü geliştirme şekline dönüşmesi kaçınılmazdır.

Türkiye'de kırdan kente göç konusu derinlemesine araştırılmış, akademik çevrelerde geniş ilgi görmüştür. 60'lı yıllarda Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelen emek göçü ve sonrasında yaşanan toplumsal gelişmeler, önce batılı akademisyenlerin, sonrasında ise Türk akademisyenlerin ilgisini çekmiş, derinlemesine araştırmalar yapılmıştır. 80'li yılların Türkiye'si kaynak ve geçiş ülkesi olarak analiz edilmiş, ülkemizden göç üzerinde araştırmalar yaygınlaşmıştır. 90'ların ortalarından itibaren Türkiye göç açısından hedef ülke konumuna gelirken, ülkemize yönelen uluslararası göçün yeni niteliği hak ettiği ilgiyi görmemiştir. Soğuk savaş sonrası Türkiye'ye yönelen göç konusu derinlemesine araştırılmaya ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'ye yönelen göç hareketinin ana kollarından birisi göçmen kaçakçılığıdır. Ekonomik ve siyasal istikrarı olmayan, demokratik bir hukuk düzeni kuramamış, ayrımcılıkların yaygın olduğu toplumların üyeleri göçmen ağları içerisinde ülkemize gelmektedir. Türkiye'de kaçak göçmenlerin sahip olduğu ağlar analiz edilmelidir. Bu toplumların bir grubu ile tarihsel bağlarımız mevcuttur. Bu bağlar, göç ağlarının örülmesinde mutlaka etkili olmaktadır. Bunun dışında iş piyasalarının hazırladığı kaçak göçmen ağları da deşifre edilmelidir. Kuşkusuz, dramatik görüntülere neden olan göçmen kaçakçılığı olayları bu ağlar üzerinde gelişmektedir. Öte yandan, göçmenliğin denetlenebilir, kontrol altında geliştirilebilir hale getirilmesi zorunludur. Türkiye'ye yönelen kaçak göçmenlik önlenemeyeceği oranda planlamaya ihtiyaç duymaktadır.

Kaçak göçmenlerin ülkelerine göre araştırması, analiz edilmesi gerekmektedir. Afrika ve Asya kökenli göçmenlerin geldikleri yollar, sınır aşma yöntemleri, göçün maliyeti, ülkelerine yaptıkları geri besleme ve Türk toplumu ile toplumları arasında kurdukları bağlar derinlemesine araştırılmalıdır. Göçmenlerin

kendi toplumları ile Türk toplumu arasında kurdukları bağların hangi fırsatlara olanak tanıdığı genişçe incelenmelidir.

Kaçak göçmenlerin İstanbul'da yaşadıkları ve çalıştıkları lokalizasyonlar oluşmuştur. Örneğin Afrika kökenliler Fatih Kumkapı, Beyoğlu Tarlabaşı, Asya Kökenliler Fatih Küçükpazar, Afganistanlılar Zeytinburnu, Ermenistanlılar Fatih Kumkapı dolaylarında yerleşik hale gelmişlerdir. Kaçak göçmenler, Türkiye'ye sokulduktan sonra bu mahallere getirilmekte ve ülkelerinden birisini bulmaları istenerek, kaçakçının işinin bittiği belirtilmektedir. Gerçekten de bu mahaller, kaçak göçmenler için "korunaklı alanlara" dönüşmüştür. Bu alanlara yönelik lokalizasyon analizi mutlaka yapılmalıdır. Bu alanlarda oluşan toplumsal doku, Türk toplumu ile ilişkiler mutlaka araştırılmalıdır. Genelde kendi içinde kapalı olarak yaşayan bu göçmen yapılarının deşifre edilmesi gerekmektedir. Bu, artık toplumumuzun bir parçası haline gelmiş göçmenlerin anlaşılması için insani bir zorunluluktur da.

Sovyet bloğunun dağılmasından sonra Türkiye'ye yönelen göçmen emeği çoğunlukla Romanya, Bulgaristan, Gürcistan ve Azerbaycan vatandaşlarından oluşmaktaydı. Romanya ve Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine tam üyeliği, Azerbaycan'ın görece ekonomik istikrarı kazanmasından sonra, göçmen emek piyasasında Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan gibi ekonomik geri kalmışlığın yaygın olduğu, kan bağı taşıdığımız ülke vatandaşları almıştır. Göçmen emek piyasasındaki bu değişim mutlaka araştırılmalı, Türk iş piyasalarının ihtiyaç duyduğu göçmen emek derinlemesine analiz edilmelidir. Göçmen emek planlaması yapılması ve denetlenmesi mecburiyeti bulunmakta, bu emeğin karşılık bulduğu ekonomik büyüklüğün derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Göçmen işçiler, ülkemizde kazanç elde edip, ülkelerine dönmek istemektedirler, bu nedenle ülkeleri ile bağlantıları hep canlıdır. Bu bağlantıların her iki topluma kazandırdıkları analiz edilmeli, yarattığı fırsatlar değerlendirilmelidir.

Göçmen emeğinin yoğunlaştığı lokalizasyonlar derinlemesine araştırılmalıdır. İstanbul'un, bavul ticareti yapılan Fatih Laleli, Zeytinburnu, Şişli Osmanbey ve gelişmekte olan Bağcılar, Esenyurt, Çekmeköy gibi ilçeler göçmenlere çalışacakları

iş alanları sunmaktadır. Çoğunlukla, işyerlerinde barınan göçmenler, buralarda yerleşmiş göçmen ağları içinde hareket etmektedirler. Çalıştıkları ortamın güvenlik şartları çoğunlukla yetersiz, ücretler ise karın tokluğu düzeyinde ve çoğunlukla ödenmemektedir. Bu lokalizasyonların derinlemesine araştırılması gerekmektedir.

Yaşlı, çocuk bakıcılığı ve ev hizmetleri, kadın göçmen emeğinin istihdam olanağı bulduğu en yoğun kayıt dışı alanlardandır. Kadın emeğini çeken bu alanın mutlaka analiz edilmesi, ekonomik boyutunun ortaya çıkarılması gerekmektedir. Öte yandan, toplumumuzun geleceği olacak çocuklarımıza hizmet veren göçmen kadınların yarattığı etkiler mutlaka araştırılmalıdır.

Eğlence yaşamı ve seks sektörü, göçmen kadın emeğinin en yoğun olduğu faaliyet alanlarıdır. Bu alan tüm boyutları ile derinlemesine araştırılmalıdır. Çalışmamız içeriğinde seks sektöründe dönen ekonomik büyüklüğe ışık tutacak, ekonomik veriler araştırılmıştır. Göçmen kadınların seks piyasasının tamamen kayıt dışı olması, bu piyasanın analizine olanak vermemektedir. Kayıt dışılık, göçmen kadınları metalaştırarak, ticarileşen bir cinselliğe sürüklenmelerine katkı sağlamanın yanı sıra bu yapıdan beslenen suç organizasyonlarının gelişmesine neden olmaktadır. Seks sektöründe var olan göçmen kadın emeğini mutlaka kayıt altına alınmalı ve bu piyasada dönen ekonomik büyüklük derinlemesine araştırılmalıdır.

Seks sektöründe çalışan göçmen kadınların Türk toplumunun yapısına olan etkileri incelenmelidir. “Nataşalar” ile birlikte Türk aile yapısında meydana gelen değişimler araştırılmalıdır.

Göçmen kadınların seks sektöründe çalıştıkları Fatih Aksaray, Silivri gibi lokalizasyonlar derinlemesine incelenmelidir. Bu lokalizasyonlar fuhuş sektörüne kentsel mimari olanaklar sunmakta ve göçmen fahişelerin öbeklenmesine neden olmaktadır. Bu alanlar ve yarattığı fırsatlar mutlaka değerlendirilmelidir.

Göçmenlerin ülkelerine yaptıkları geri beslemelerin ekonomik değeri mutlaka araştırılmalıdır. Bu değerler, ekonomimizden çıkan kayıplar olarak değerlendirilmemeli, toplumumuza sağlayacakları katkıların planlaması yapılmalıdır.

Bu araştırma çerçevesinde erişilen göçmenlerin bütün insanlığı etkileyebilecek sosyal dramlar yaşadığı bir gerçektir. Görüşülen kişiler, birbirini tekrar etmeye başladığında, içerisinde geliştikleri sosyal çevreyi analize uygun verileri de araştırmacıya sunmaya başladılar. Buna karşın, her öykünün kendi başına bir bütünlüğü olduğu ve farklı bir gerçeği barındırdığı düşünülmelidir. Bu nedenle, araştırmanın örneklemini 90 farklı "sosyal tarih"ten meydana gelmiş, ayrıca analizi zorunlu kılmıştır. Buna rağmen, göç araştırmaları sadece veri ve bulguların analizi ile mümkün değildir, göç insani bir "öz"e dayanmadan anlaşılamayacaktır. Analizin dayanacağı veriler elde etmeye çalışmak bir gereklilik, fakat yeterlilik değildir. Göç, bireylerin sahip olduğu sosyal tarihlerin kendi özgünlükleri içerisinde olduğu gibi kabul edilerek, öğrenilmeye çalışılmasıyla ancak anlaşılacaktır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N : **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, 2. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006,

Abdullah, Ziynet A : "Corci", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965

Acton, William : **Prostitution: Considered in its Moral, Social and Sanitary Aspects**, London, 1857

Açıkalın, Neriman : "Toplumda Fahişelik Kurumunun Vazgeçilmezliği Üzerine Mitler: Mersin Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal Of International Social Research)**, Volume ¼, Summer 2008

Akdağ, Mustafa : **Türk Halkının Dirlik Ve Düzenlik Kavgası "Celali İsyanları"**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1975

Akkayan, Taylan : **Göç ve Değişme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979

Aksaz, Elif : "Bir Paris Banliyö Mahallesindeki Türk Göçmen Kadınlarının Gündelik Yaşamı", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Aksoy, Asu : "Göçmenlik Deneyimine Kozmopolit Perspektiften Bakış" Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Aktar, Ayhan : **Varlık Vergisi ve Türklestirme Politikaları**, İstanbul, İletisim, 2000

Albrecht, Günter : **Soziologie der geographischen Mobilität**, Stuttgart, 1972

Ali Rıza Bey : (Balıkhane Nazırı) **Eski Zamanlarda İstanbul Hayatı**, Ali Şükrü Çoruk (Haz.), İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2001

Alexandre, Monique : "İlk Hıristiyan Kadınlar", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere,** Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Altındal, Aytunç : "Yeni Dünyada Göçler, Karşılaşılan Sorunlar, Çözümler", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Altman, Dennis : **Küresel Seks,** Çev. Serpil Çağlayan, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2003, s.145

Alus, Sermet Muhtar : "Dost Gecesi, Dost Sofrası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968

Alus, Sermet Muhtar : **Onikiler**, Eser Tutel, vd. (Haz.), İstanbul, İletişim, 1997 (a)

Alus, Sermet Muhtar : "Eski Mahalle Baskınları", Akşam Gazetesi, 1932, Nuri Akbayar (Haz.), Sermet Muhtar Alus Kitapları, **Masal Olanlar**, İstanbul, İletişim, 1997 (b)

Alus, Sermet Muhtar : "Eski Zaman Yangınları, İtfaiye Teşkilatı ve Mahalle Tulumbaları", Akşam Gazetesi, 25.05.1931, Faruk Ilıkan (Haz.), Sermet Muhtar Alus Kitapları, **30 Sene Evvel İstanbul**, İstanbul, İletişim, 2005

Alyot, Halim Tevfik : **Türkiye'de Zabıta**, Ankara, İçişleri Bakanlığı Yayınları, Kanaat Basımevi, 1947

Anderson, Benedict : **Imagined Communities: Reflections on the Origins of Nationalism**, New York, Verso, 1983

Arnaud-Duc, Nicole : "Hukukun Çelişkileri", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: IV, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Arslan, Ali : **Avrupa'dan Türkiye'ye İkinci Yahudi Göçü**, İstanbul, Truva Yayınları, 2006

Arslan, Çetin : "İnsan Ticareti Suçu (TCK Md. 201/d)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 53, Sayı:4, 2004

Arslan, Çetin : "**İnsan Ticareti Konusunda Ulusal Mevzuat ve Uygulaması**", s.13–20, www.asayis.pol.tr/asayis_**insan**tic.asp

Arslan, Çetin, vd. : **Türkiye'de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasal Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım**, Ankara, IOM Uluslararası Göç Örgütü için hazırlanan Rapor, 2006

Athenaeus : **The Deipnosophisst**, Çev: Charles Burton Gulik, II, London, Cambridge, Mass., 1927,

Attwood, Lynne : "Sex and the Cinema", Kon, I., Riordan, J. (Ed. by.), **Sex and Russian Society**, Bloomington, Indiana University Press, 1993

Augustine of Hippo : in Saint. Works, J.P. Migne, **Patrologia Latina**, 32–47 (1845–1849). Eng. Dol. M. Dods, 15, 1872–1880, **De ordine** II 4, [12] and Aquinas, Opuscula xvi (Paris, 1975 iv)

Aydınoğlu, Renan : "**1990 Sonrası Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçilik Olgusu ve Çözüm Yolları"**, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006

Bähr, Jürgen, et. al. : **Bevölkerungsgeographie**, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1992

Balazs, Jozsef : "A note on the interpretation of security", **Development and Peace**, No: 6 1985

Bali, Rıfat N. : **"Yirminci Yüzyılın Başlarında İstanbul'un Fuhuş Âleminde Yahudilerin Yeri"**, www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mahrem3.pdf.

Bali, Rıfat N. : "İstanbul'da Yahudi Fuhuş Tacirleri", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 235, Temmuz 2003, s.9–19

Bali, Rıfat N. : **The Jews and Prostitution in Constantinople 1854–1922,** İstanbul, The Isis Pres, 2008

Basch, Linda, et. al. : **Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, and Deterritorialized Nation States**, New York, Gordon and Breach Publ., 1994

Bayraktar, Ulaş : "Formelleşen Hemşehri Dayanışma Ağları: İstanbuldaki Hemşehri Dernekleri", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003

Beaud, Stéphane : "Göçmenlerin 'Bütünleşmesini Düşünmek", Çev. Derya Fırat, **Toplumbilim**

Noiriel, Gérard : **Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003,

Bénabou, Erica-Marie : **La prostitution et la police de moeurs au XVIIIe siècle**, Paris, Perrin, 1987

Beshers, James M. : **Population Processes in Social Systems**, New York, 1967

Bindman, Jo :
Doezema, Jo **Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda**, London, Anti-Slavery International, 1997

Bleck, Markus : **"Stadt-Umland-Wanderungen in Nordrhein-Westfalen. Eine Meta-Analyse"**,Magisterarbeit im Fach Soziologie vorgelegt der Philosophischen Fakultät der Unıversıtät zu Köln, Januar 2005

Bock, Gisela : " 'Keine Arbeitskräfte in diesem Sine': Prostituierte im Nazi-Staat", in Biermann, Pieke (Ed. by.), **Wir sind Frauen wie andere auch: Prostituierte und ihre Kämpfe**, Reinbek bei Hamburg, Rowohlt, 1980

Bock, Gisela : "Nazi Toplumsal Cinsiyet Politikaları ve Kadınların Tarihi", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: V, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005,

Bock, Gisela :
Thane, Pat **Maternity and Gender Policies: Women and the Rise of the European Welfare** (Ed. by.) **States, 1880s-1950s**, London, Routledge, 1991

Bogardus, Emory S : **Social Distance**, Los Angeles, Antioch Press, 1959

Bogue, Donald A : "A Migrant's-Eye View of the Costs and Benefits of Migration to a Metropolis", Brown, A.A., Neuberger, Egon (Ed. by.), **Internal Migration A Comparative Perspective**, New York, 1977, p.167-182

Bornemann, Ernest : **Die Umwelt des Kindes im Spiegel seiner "verbotenen" Leider, Reine, Verse und Ratsel**, Band II: Studien zur Befreiung des Kindes II, Olten und Freiburg/Br 1975

Bourdieu, Pierre : "Ökonomisches Kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital", Reinhard, Kreckel (Ed. by.), **Soziale Ungleichheiten (Soziale Welt, Sonderheft 2)**, Otto Schwartz & Co., Göttingen, 1983, s.183-198

Boyd, Monica : "Family and Personal Networks in Interantional Migration: Recent Developments and New Agendas", **International Migration Review**, 23,3, 1989

Bozkurt, Nebi : "Fuhuş", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 13, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996

Bös, Mathias : **Migration als Problem offener Gesellschaften, Globalisierung und sozialer Wandel in Westeuropa und Nordamerika**, Opladen, Leske und Budrich, 1997

Bristow, Edward J. : **Prostitution and Prejudice The Jewish Fight Against White Slavery 1870–1939**, New York, Schoken Books, 1983

Brown, L., Moore, E : "The Intra-Urban Migration Process: A Perspective", **Geografiska Annaler**, 52B, 1970, p.1-13

Burchell, S.C : **Imperial Masquerade: The Paris of Napoleon III**, Atheneum, New York, 1971

Busdachin, Marino : "BM'de Temsil Edilmeyen Halklar", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Buzan, Barry : "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", **International Affairs**, Vol: 67, No: 3, 1991 (a)

Buzan, Barry : **People, States and Fear**, London, Harvester Wheatsheaf, 1991 (b)

Buzan, Barry, et. al. : **The European Security Order Recast**, 2.nd. ed., London, Pinter Publishers, 1991 (c)

Busdachin, Marino : "BM'de Temsil Edilmeyen Halklar", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006, s.58

Büyükünal, Feriha : **Bir Zaman Tüneli: Beyoğlu**, 2. Baskı, İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2006,

Can, Halil : "Türkiye-Almanya Arasında Ulusötesi Aile Göçü, Kuşaklarda Aidiyetlerin Dönüşümü ve Çokmekanlı-Etnografya", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri,** İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Canan, İbrahim : **Namus Fitnesi Mut'a**, İstanbul, Timaş Yayınları, 1992

Casagrande, Carla : "Korunan Kadın", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Castles, Stephen : **Ethnicity and Globalization, From Migrant Worker to Transnational Citizen**, London, Sage Publ., 2000

Castles, Stephen : "Migration and community formation under conditions of globalisation", **International Review**, Vol: 36(4), 2002, p.1143–1168

Castles, Stephen : Miller, Mark J. **Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal, v.d., İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008,

Caulfield, Sueann: "The Birth of Mangue", Balderston, D., Guy, D. (Ed. by.), **Sex and Sexuality in Latin America**, New York, New York University Press, 1997

Centel, Nur, v.d.: **Gerekçeli-Karşılaştırmalı-Tablolu Yeni Türk Ceza Kanunu Ceza Muhakemesi Kanunu Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ve İlgili Mevzuat**, 4. Bası, İstanbul, Beta, 2005

Chies, Laura : **Das Migrationsproblem in der Europäischen Gemeinschaft: Theoretische und empirische Analyse der Bestimmungsfaktoren und Folgen internationaler Arbeitskräftewanderungen**, Frankfurt, Lang, 1994

Choldin, H.M. : "Kinship Networks in the Migration Process", **International Migration Review**, 1973

Cin, Halil : Akgündüz, Ahmet **Türk Hukuk Tarihi**, Cilt: II, İstanbul, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yay.1996,

Cohen, S : **"Report Of An Enquiry Made In Constantinople On Behalf Of The Jewish Association For The Protection of Girls and Women"**, Londra, 1914

Corbin, Alain : **Filles de noce: misère sexuelle et prostitution au XIXe siècle**, Paris, Aubier-Montaigne, 1978

Crıss, Bilge : **İşgal Altında İstanbul 1919–1923**, 5. Baskı, İstanbul, İletişim, 2005

Crosby, Alfred W : **Dünya Benimdir! Avrupa Ekolojik Emperyalizmi 900-1900**, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2004

Cündioğlu, Dücane : "Özgürlük, dairenin içinde değil, dışında!", **Yeni Şafak Gazetesi**, 07.06.2009

Çandar, Cengiz : "Dünyada Göç Olgusu", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Dalarun, Jacques : "Ruhban Bakış", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Daninos, Andre Morali : **Cinsel İlişkiler Tarihi**, Çev: Samih Tiryakioğlu, İstanbul, Varlık, 1974

Danış, Didem : "İstanbul'da Iraklı Katolik Keldani Göçmenler: Transit Göç ve Ulusaşırı Dini Ağlar", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri,** İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Davenant, John : **Exposition of the Epistle to the Colossians**, London, 1832, Dol. J.Allport, II ss.

Davis, C. Claflin : "İstanbul'da Mültecilerin Durumu", Clarence Richard Johnson M.A., (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev: Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995

Davis, Zemon Natalie : "Siyasette Kadınlar", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesasns ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Deaver, G.Gilbert : "Eğlence", Clarence Richard Johnson M.A., (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev: Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995

Desaive, Jean-Paul : "Edebiyatın Muğlâklıkları", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesasns ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Deslandes, Leopold : **Manhood: the Causes of Its Premature Decline with Directions for Perfect Restoration**, Boston, 1843

Demirbaş, Timur : **Kriminoloji**, 2. Baskı, Ankara, 2005

Derks, Annuska : "Combating Trafficking in South-East Asia", **A Review of Policy and Programme Responses,** International Organization for Migration, Switzerland, w. date

DeJong, Gordon F.: Gardner, Robert W : **Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developping Countries**, New York, Pergamon, 1981 (a)

DeJong, Gordon F. : Gardner, Robert W : "Motivations for Migration: An Assessment and a Value-. Expectancy Research Model", Gordon F., DeJong, Robert W., Gardner (Ed. by.), **Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developping Countries,** New York, Pergamon, 1981 (b), p.13-57

De Swaam, Abram : **In Care of the State: Health Care, Education and Welfare in Europe and the USA in the Modern Era**, **Polity**, Cambridge, 1988

Diamond, Jared : **Çöküş: Medeniyetler Nasıl Ayakta Kalır ya da Yıkılır?,** Çev. Elif Kıral, 2. Baskı, İstanbul, Timaş Yayınları, 2006,

Dimenstein, Gilberto : "Little Girls of the Night", **NACLA Report on the Americas**, Mayıs-Temmuz 1994

Doğan, Koray : **Göçmen Kaçakçılığı Suçu**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, 2008

Dorigo, Guido : Tobler Waldo : "Push-Pull Migration Laws", **Annals of the Association American Geographers**, 73(1), 1983, p.1–17

Dönmezer, Sulhi : **Ceza Hukuku Özel Kısım, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Suçlar**, 5. Bası, İstanbul, 1983

Dönmezer, Sulhi : Erman, Sahir : **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, Cilt: III, İstanbul, İstanbul , Matbaası, 1985

Dulong, Claude : "Sohbetten Yaratmaya", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesasns ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: III; İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Durkheim, Emile : **The Division of Labor in Society**, New York, Macmillan, 1964 (1893)

Eisenstadt, Samuel N. : **The absorption of immigrants: A comparative study based mainly on the Jewish community in Palestine and the State of Israel**, London, 1954

Eisenstein, Zillah : **Hatreds: Racialized and Sexualized Conflicts in the 21st Century**, New York, Routledge, 1996

Ekinci, Ekrem Buğra : **Osmanlı Hukuku**, İstanbul, Arı Sanat Yayınları, 2008

el-Buhari, ebu A.b.Ömer : **Sahîhu'l Buhârî**, I-VIII, İstanbul, C:6, 1298

Elias, David : "**A Growing Interest in Women, Sex and Money**", Melbourne, 19.11.1998

Erdem, M.Ruhan : **Avrupa Birliği Hukuku'nun Üye Devletlerin Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukuna Etkileri**, Ankara, 2004

Erder, Sema : Kaska,Semlin **Irregular Migration and Trafficking in Women: The Case of Turkey**, IOM Raporu, 2003

Erdilek, Neşe : "Farklı Göç Türlerinin Gözlendiği Tarlabaşı Projesi", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Erman, Tahire : "İç Göç-Dış Göç İlişkisi: Ankara-Mamak'taki Bir Alevi Gecekondu Mahallesi Üzerine Açılımlar", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Ertürk, Hüsameddin : **İki Devrin Perde Arkası**, Samih Nazif Tansu (Yazan), İstanbul, Pınar Yayınevi, 1964

Eisenstadt, Samuel N. : **The absorption of immigrants: A comparative study based mainly on the Jewish community in Palestine and the state of Israel**, London, 1954

Esser, Hartmut : **Aspekte der Wanderungssoziologie**, Neuwied, Luchterhand, 1980

Fairchilds, Cissie : "Female Sexual Attitudes and the Rise of Illegitimacy: A Case Study", Rothberg, R.I., Rabb, Theodere (Ed. by.), **Marriage and Fertility: Studies in Interdiscpinary History**, Ewing, New Jersey, Princeton Univ. Pres, 1980

Faist, Thomas : "Sociological Theories of International Migration: The Missing Meso-Link", **Paper presented at the Meeting of the Theory Group of Migration and Development (MAD) Project**, Hamburg, ZeSArbeitspapier, 17, 1995 (a)

Faist, Thomas : "A Preliminary Analysis of Political-Institutional Aspects of International Migration", **Internationalization, Transnationalization, and Internal Globalization**, Zentrum für Sozialpolitik Bremen, ZeSArbeitspapier, 10/19, 1995 (b)

Faist, Thomas : "Migration und der Transfer sozialen Kapitals oder: Warum gibt es relativ wenige internationale Migranten?", in: Pries, L. (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Baden-Baden, Nomos, Sonderband 12, 1997 (a), s. 64–83

Faist, Thomas : "The Crucial Meso-Level", Hammar, Tomas, et. al., (Ed. by.), **International Migration, Immobility and Development**, New York, Berg, 1997 (b), s.187-217

Faist, Thomas : **Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar**, İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2003 (a)

Faist, Thomas : "Sınırları Aşmak Devletaşırı Alan Konsepti", (Haz.) Faist, Thomas, Çev. Selin Dingiloğlu, **Devletaşırı Alan: Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültü**r, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003 (b), s.15–56

Faroqhi, Suraiya : "Krizler ve Değişim 1590–1699", İnalcık, Halil, Quataert, Donald, (Ed. by.), **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, Çev: Ayşe Berktay vd., Cilt:2 (1600–1914), İstanbul, Eren Yayıncılık, 2004,

Fawcett, James T. : Arnold, F. "Explaining diversity: Asian and Pacific immigration systems", Fawcett, J.T, Carino B.V. (Ed. by.), **Pacific Bridges: The New Immıgration from Asia and the Pacific Islands**, New York, Center for Migration Studies, 1987

Fawcett, James T. : "Networks, Linkages, and Migration Systems" **International Migration Review**, 23,3, 1989

Feithen, Rosemarie : **Arbeitskräftewanderungen in der Europäischen Gemeinschaft**, Frankfurt, Campus, 1985

Ferguson, Catherine : **"Women and Children for Sale. Identifying the Causes of human trafficking"**, in: A Matter of Spirit, Intercommunity Peace&Justice Center, No: 60, Fall 2003

Fırat, Derya : "Göçmenler İle İlgili Fransız Sosyolojik Düşüncesinin Çözümlenmesi", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003

Field, Kelly : "**Fighting Trafficking in the United States**", The CQ Researcher, Vol. 14, No: 12, 26.03.2004

Foucault, Michel : **Entelektüelin Siyasi İşlevi**, Çev. Işık Ergüden vd., 2. Basım, İstanbul, Ayrıntı, 2005

Foucault, Michel : **Özne ve İktidar**, Çev. Işık Ergüden, vd., 2.Baskı, İstanbul, Ayrıntı, 2005

Fraisse, Geneviève : "Cinsel Farklılığın Felsefi Bir Tarihi", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: IV, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, s.2005,

Franz, Peter : **Soziologie der räumlichen Mobilität: Eine Einführung**, Frankfurt am Main, New York, Campus, 1984

Franzina, Emilio : "II tempo libero dalla guerra: Case del soldato e postriboli militari", Leoni, Diego, Zarda, Camillo, (Ed. by.), **La Grande Guerra**, Bologna, Il Mulino, 1986

Fraxi, Pisanus : [Henry S. Ashbee], "Index Librorum Prohibitorum", London, 1877, in Fryer, P., (Ed. by.), **Forbidden Books of the Victo**rians, 1970

Frick, Joachim : **Lebenslagen im Wandel: Determinanten kleinräumlicher Mobilität in Westdeutschland,** [Projektgruppe „Das Sozio-ökonomische Panel" im Deutschen Institut für Wirtschaftsforschung, Berlin], Frankfurt a.M., New York, Campus, 1996

Fuller, T. D. et. al. : "Urban Ties of Rural Thais", **International Migration Review**, 24,3, 1990, p.534–562

Gallagher, Ann : "Trafficking, smuggling and human rights: tricks and treaties", **Forced Migration Review**, 2002

Gazigil, İbrahim : "Bir Göç Hikâyesi: Bir Ahıskalı'nın Göç Öyküsü", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Gans, Paul : "Innerstädtische Wohnungswechsel und Veränderungen in der Verteilung der ausländischen Bevölkerung in Ludwigshafen/Rhein: Eine empirische Untersuchung über Wohnteilmärkte und Mobilitätsbarrieren", **Geographische Zeitschrift,** 72, 1984, s. 81–98

Genevois, D. Bussy : "Cumhuriyet'ten Franco'ya İspanya'nın Kadınları", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: V, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005,

Gemalmaz, M. Semih : **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, 4. Baskı, İstanbul, Beta, 2003,

Giddens, Antony : **Sosyoloji**, Çev. Şebnem Pala Güzel, İstanbul, Kırmızı Yayınları, 2008

Ginsberg, Yona : "Rural-Urban Migration and Social Networks", **International Journal of Comparative Sociology**, 20,3, 1979

Glass, David Victor : **Population Policies and Movements in Europe**, London, 1940, yeniden basım London, 1967

Glick Schiller, et. al : **Towards a Transnational Perspective on Migration: Race, Class, Ethnicity and Nationalism Reconsidered**, New York, New York Academy of Sciences, 1992

Glick Schiller, et. al. : "Transnationalismus: Ein neueranalytischer Rahmen zum Verständnis von Migration", Kleger, Heinz (Hg.): **Transnationale Staatsbürgerschaft**, Frankfurt, Campus, 1997 (a), p.81–197;

Glick Schiller, et. al. : "From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration", **Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997 (b), p.121–140;

Goldhammer, A.Lynn : **"Human Trafficking for Sexual Exploitation"**, California, California State University, The Degree Master of Science, 2006

Goldman, Albert : **The Lives of John Lennon**, New York, Bantam, 1988

Goldring, Luin : "Blurring the Border: Transnational Community and Social Transformation in Mexico- U.S. Migration", Chekki, Dan A. (Ed. by.), **Research in Community Sociology**, JAI Press, Vol: 6, 1996

Goldring, Luin : "Power and Status in Transnational Social Spaces", Pries, L. (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997, s.179–196

Göksu, Turgut : **İşçilikten Vatandaslığa: Almanya'daki Türkler**, Ankara, Özen Yayımcılık, 2000

Göngör, Nazife : "Göç Olgusu ve Arabesk", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Granovetter, Mark : "The Strength of Weak Ties", **American Journal of Sociology**, 1973, 78,6, s.1360–1380.

Greenlees, Don : "New Life for Oldest Profession", **Weekend Australian**, 30–31.05.1998

Grieco, Sara F. M. : "Vücut, Görünüş ve Cinsellik", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Guillermoprieto, Alma : "Love and Misery in Cuba", **New York Review of Boks**, 11.06.1998

Guy, Dona : **Sex and Danger in Buenos Aires**, Lincoln, University of Nebraska Press, 1990

Günaltay, M. Şemsettin : **İslam Öncesi Araplar ve Dinleri**, Ankara, 1997

Gündoğdu, Raşit : "Arşiv Belgeleri Işığında Kırım ve Çerkes Göçleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Güler, Müzeyyen : "Yağlıdere, Zeytinburnu Brooklyn Köprüsü (Tarihsel ve Güncel Karadeniz'den ABD'ye Göç)", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003

Güleryüz, Naim : "Türkiye'ye Yahudi Göçleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Güral, Deniz : "İnsan Ticareti Mağdurları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8-11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Gürbüz, Şefika : "Kırdan Kente Zorunlu Göçün Nedenleri ve Sonuçları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Güven, H.Sami : **Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları**, Ankara, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yay. , 1997

Hägerstrand, T. : "What about People in Regional Science?", **Papers and Proceedings of the Regional Science Association**, w. place, 1970, 24, p.7–24

Haim Avni : "Argentina", **Encyclopaedia Judaica**, Cilt 3

Halıcı, Emrehan : "Sürdürülebilir Gelişme, Bilişim ve Beyin Göçü", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Haug, Sonja : **Klassische und neuere Theorien der Migration**, Mannheim, Arbeitspapiere – Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, Nr: 30, 2000 (a)

Haug, Sonja : **Soziales Kapital und Migration**, (überarbeitete Version von: "**Soziales Kapital, Migrationsentscheidungen und Kettenmigrationsprozesse. Das Beispiel der italienische Migranten in Deutschland"**, Dissertation, Mannheim, 1999), erscheint in der Schriftenreihe des Bundesinstituts für Bevölkerungsforschung, Opladen, Leske und Budrich, 2000 (b)

Heise, Lori :
Elias, Chris " Transforming AIDS Prevention to Meet Women's Needs", **Social Science and Medicine**, 40, 1995, p.931,943

Held, David, et.al.:
(Ed.by.) **Global Transformations: Politics, Economics and Culture**, Stanford-California, Polity an Stanford University Press, 1999

Henriques, Fernando : **Prostitution in Europa and the Americas**, New York, Citadel Pres, 1969

Heredotus : **Tarih**, Çev: Müntekim Ökmen, I. Kitap, Madde: 199, 3.Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006,

Hermele, Kenneth : "The Discourse on Migration and Development", Hammar, Tomas, (Ed. by.), **International Migration, Immobility and Development. Multidisciplinary Perspectives**, Oxford, Berg, 1997

Hiç, Vasıf : "David (Şamlı) ve Davidin Balozu", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966,

Hiç, Vasıf : "Dimitri (Yamalı)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966

Hiç, Vasıf : "Dodinin Gazinosu", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968,

Hiç, Vasıf : "Eyyub (Hamzavi)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971

Hirschman, Albert O : Against Parsimony: Three Easy Ways of Complicating Some Categories of Economic Discourse", **American Economic Review**, Papers & Proceedings, 96th Annual Meeting, 1984, p.196–219

Hofmann, Johannes : **Menschenhandel: Beziehungen zur Organisierten Kriminalität und Versuche der strafrechtlichen Bekämpfung**, Frankfurt am Main, 2002

Hoffmann-Nowotny :
Hans, Joachim **Migration: Ein Beitrag zu einer soziologischen Erklärung**, , Stuttgart, Enke, 1970

Hoffmann-Nowotny :
Hans, Joachim **Soziologie des Fremdarbeiterproblems**, Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1973

Hoigard, Cecilie : Finstad, Liv — **Backstreets: Prostitution, Money and Love**, Translated by. Hanson, Katherine, et. al., Pennsylvania, Pennsylvania State University, 1992

Homer-Dixon,T. : — "Environmental Scarcties and Violent Conflict", **International Security**, Vol: 19, No: 1, Summer–1994, s.5–40

Homer-Dixon, T. : Percival, Valerie — **Environmental Scarcity and Violent Conflict: The Case of South Africa, American Association for the Advancement of Science**, Toronto, 1995

Hufton, Olwen : — "Kadınlar, İş ve Aile", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesasns ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Hugo, Graeme J. : — "Village-community Ties, Village Norms, and Ethnic and Social Networks", **A Review of Evidence from the Third World**, in: De Jong, Gordon, F., Gardner, R. (Ed. by.), **Migration Decision Making: Multidisciplinary Approaches to Microlevel Studies in Developed and Developing Countries**, New York, 1981, p.186–224;

Hughes, Diane Owen : — "Kadın Modasını Düzenleme", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005,

Hughes, Donna M. : Denisova, Tatyana — **Trafficking in Women from Ukraine**, w. place, 2003

Hull, Terence, et. al. : — **Prostitution in Indonesia**, Jakarta, Pustaka Sinar Harapan, 1998

Ipsen, G. : — "Segregation, Mobilität und die Chancen auf dem Wohnungsmarkt. Eine empirische Untersuchung in Mannheim", **Zeitschrift für Soziologie**, 1981, 10, s. 256–272

İnalcık, Halil : — "İmparatorluk ve Nüfusu", İnalcık, Halil, Quataert, Donald, (Ed. by.), **Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, Çev. Halil Berktay vd., Cilt:1 (1300–1600), İstanbul, Eren Yayıncılık, 2004,

İzci, Rana : — "Uluslararası Güvenlik ve Çevre", Sönmezoğlu, Faruk, (Haz.), **Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar,** İstanbul, Der, 1998

Jansen, Clifford J : — "Migration: A Sociological Problem", Clifford J. Jansen (Ed. by), **Readings in the Sociology of Migration**, New York, Pergamon Pres, 1970

Kaiser, Karl : — "Patterns of Partnership", Müler, Steven, Schweigler, Gebhard (Ed. by.), **From Occupation to Cooperation**, New York, W.W. Norton Company, 1992

Kalter, Frank : — **Wohnortwechsel in Deutschland: Ein Beitrag zur Migrationstheorie und zur empirischen Anwendung von Rational-Choice-Modellen**, Opladen, Leske und Budrich, 1997

Kalter, Frank : — "Partnerschaft und Migration. Zur theoretischen Erklärung eines empirischen Effekts", **Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie**, 2, 1998

Karaçay, A. Biriz : "Düzensiz Göç Politikaları ve Türkiye'nin Uygulamaları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Karakışla, Yavuz Selim : "Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri-I (1869–1923)", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 232, Nisan 2003,

Karrenbrock, Gesche : "Göç ve İltica", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Kaşka, Semlin : "Ev İçi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar", Arı, F. Aylan, (Der.), **Türkiye'de Yabancı İşçiler**, İstanbul, Derin Yayınları, 2007, s.232

Katırcıoğlu, Doğan : **Ayıp Sokağı'nda Aşk**, 2. Baskı, İstanbul, Cem Ofset ve Matbaacılık, 2002

Katırcıoğlu, Doğan : **Her Mevsim Kadın**, İstanbul, Cem Ofset ve Matbaacılık, 2003

Katırcıoğlu, Doğan : **Aşka Veda**, İstanbul, Cem Ofset, 2004

Kaya, Ayhan : "Tarihçiler Tartışmasının Günümüzdeki İzdüşümleri: Almanya'da Siyasal Hayat ve Edebiyat", **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003,

Kaya, Ayhan : "Göç: Güvenlik ve Korkunun İktidarı", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Kaya, Ayhan :
Kentel, Ferhat **Belçika-Türkleri Türkiye ve AB Arasında Köprü mü, Engel mi?**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008

Katz, Samy : "La transmission impure: Les prostitués Juives à Rio de Janeiro", Benbassa, Esther (Ed. by.), **Transmission et Passages en Monde Juif**, Paris, Publisud, 1997, s.569–584

Kellner, Peter : "We Are Richer Than Tou Think", **New Statesman**, 19.02.1999

Kelly, Liz :
Regan, Linda "Stopping Traffic: Exploring the extent of, and responses to, trafficking in women for sexual exploitation in the UK", Willis, Carole F. (Ed. By.), **Police Research Series**, Paper 125, London, 2000

Khan, Shivananda : "Through a Window Darkly: Men Who Sell Sex to Men in India and Bangladesh", Peter Aggleton, (Ed. by.), **Men Who Sell Sex**, Philadephia, Temple University Pres, 1998, p.195-212

Kılıç, Taner : "Bir İnsan Hakkı Olarak İltica", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Kılıçarslan, Erhan : "**Almanya'daki Türklerin Türk-Alman İlişkiler Açısından Önem Ve Türk Nüfusunun Etkinliğinin Artırılmasına Yönelik Alınabilecek Tedbirler**", Ankara, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006

Kılıçbay, Mehmet Ali : **Feodalite ve Klasik Dönem Osmanlı Üretim Tarzı**, 2. Baskı, Ankara, Teori Yayınları, 1985,

Kırımlı, Hakan : "Kırım'dan Türkiye'ye Kırım Tatar Göçleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Kleiner, R. J., et.al. : "International Migration and Internal Migration: A Comprehensive Theoretical Approach", (Ed. by.) Ira A Glazier, Luigi De Rosa, **Migration Across Time and Nations: Population Mobility in Historical Contexts**, London, Holmes and Meier Publications, 1986, p.305–317

Klekowski, Von K., A. : **The Role of Regional Consultative Processes in Managing International Migration**, IOM, Cenevre, 2001

Klueber, Sherilyn Ann : "**Trafficking in Human Beings: Law Enforcement Response**", Kentucky, The Degree of Master of Science of University of Louisville, 2003

Knapp, Manfred (Hg.) : **Migration im neuen Europa**, Stuttgart, Steiner, 1994

Kocasakal, Ümit : "İnsan Ticareti Suçu", **Galatasaray Hukuk Fakültesi Dergisi**, S:1, Y: 2003

Koçu, Reşat Ekrem : "Abanoz Sokağı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklo**pedisi, Cilt:1, İstanbul, 1958

Koçu, Reşat Ekrem : "Abdullah (Arap)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:1, İstanbul, 1958,

Koçu, Reşat Ekrem : "Ahlak Zabıtası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:1, İstanbul, 1958,

Koçu, Reşat Ekrem : "Bağçekapusu İskelesi, Kayıkhaneleri ve Bekar Odaları", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt 4, İstanbul, 1961

Koçu, Reşat Ekrem : "Balaban İskelesi, Balaban İskelesi Hanları, Bekar Odaları, Kahvehaneleri, Kayıkhaneleri", **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:4, İstanbul, 1961

Koçu, Reşat Ekrem : "Baloz, Balozlar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 4, İstanbul, Koçu Yayınları, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Bar, Bar-Pavyonlar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 4, İstanbul, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Baskın", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt 4 İstanbul, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Batakhane, Batakhaneler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:4, İstanbul, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Bela, Madam Belanın Oteli ve Meyhanesi", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 5, İstanbul, Koçu Yayınları, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Beyaz Ruslar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:5, İstanbul, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Bezaz Gümüşendaze Vak'ası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:5, İstanbul, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Bıçkın", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 5, İstanbul, 1961,

Koçu, Reşat Ekrem : "Bülbülderesi Umumhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:6, İstanbul, 1963,

Koçu, Reşat Ekrem : "Çakaloz Meyhanesi", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965,

Koçu, Reşat Ekrem : "Çıplak Resimciler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7 İstanbul, Koçu Yayınları, 1965

Koçu, Reşat Ekrem : "Çıplak Resimcilerini Çektiren Uygunsuzlar (1880–1890 arasında)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları,1965,

Koçu, Reşat Ekrem : "Çiçekçi Sokağı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965,

Koçu, Reşat Ekrem : "Çiçekçi Sokağı Zabıta Vak'aları", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965,

Koçu, Reşat Ekrem : "Çilergül (Kız oğlan)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt:7, İstanbul, Koçu Yayınları, 1965

Koçu, Reşat Ekrem : "Dellak", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966

Koçu, Reşat Ekrem : "Despina (Deli)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966,

Koçu, Reşat Ekrem : "Despina (Kara)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966,

Koçu, Reşat Ekrem : "Dimo (Kaptan)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966,

Koçu, Reşat Ekrem : "Dimo (Papazın)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, Koçu Yayınları, 1966,

Koçu, Reşat Ekrem : "Dodi (İzmirli Kız)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9 İstanbul, Koçu Yayınları, 1968

Koçu, Reşat Ekrem : "Emin (Acem)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9, İstanbul, Koçu Yayınları, 1968

Koçu, Reşat Ekrem : "Emin (Bursalı Kız)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9 İstanbul, Koçu Yayınları, 1968

Koçu, Reşat Ekrem : "Emin (Yelkenci)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 9,İstanbul, Koçu Yayınları, 1968,

Koçu, Reşat Ekrem : "Esir, Esirciler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971

Koçu, Reşat Ekrem : "Esma (İspir Ağa Kızı)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları

Koçu, Reşat Ekrem : "Esnaf, İstanbul Esnafi", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971,

Koçu, Reşat Ekrem : "Ev, Pansiyonlar", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları,

Koçu, Reşat Ekrem : "Fahişe, Fahişeler", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971,

Koçu, Reşat Ekrem : "Fahişelerin Asılması Vak'ası", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 10, İstanbul, Koçu Yayınları, 1971

Koçu, Reşat Ekrem : "Fitnat", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973,

Koçu, Reşat Ekrem : "Foli Berjer", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973

Koçu, Reşat Ekrem : "Fuad (Süslü)", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973,

Koçu, Reşat Ekrem : "Fuhuş", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973

Koçu, Reşat Ekrem : "Galata", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973,

Koçu, Reşat Ekrem : "Galata Canavarı Bıçakçı Petri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi,** Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973

Koçu, Reşat Ekrem : "Galata Genelevleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973,

Koçu, Reşat Ekrem : "Galata Kadılığı", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973,

Koçu, Reşat Ekrem : "Galata Meyhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973

Koçu, Reşat Ekrem : "Galata Otelleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973

Koçu, Reşat Ekrem : "Gemici Meyhaneleri", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları 1973,

Koçu, Reşat Ekrem : "Genelev", Reşat Ekrem Koçu vd. (Haz.), **İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, Koçu Yayınları, 1973

Kofman, E.,et.al., (Ed.) : **Gender and International Migration in Europa: Employment, Welfare and Politics**, Londra, Routledge, 2000

Kohen, Hazan Aaron : "Yahudi Kabadayılar Aaron Malta ve Yeşua El Kitapçı", **Tiryaki**, Yıl: 1, Sayı: 7, Şubat 1995

Koşar-Akçapar, Ş. : "Batı Avrupa'da Yaşayan Türk 'İthal Gelinler' ve Entegrasyon Sorunları: Belçika Örneği", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Köse, Osman : "XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devletinde Bir Uygulama: İstanbul'da İçki ve Fuhuş Yasağı" **Turkish Studies**, Volume:2/1, Winter 2007, http://www.turkishstudies.net/ sayılar/sayı3/kose.pdf

Kritz, Mary M. : Zlotnik, Hania "Global Interactions: Migration Systems, Processes, and Policies", Kritz, Mary M., Lim L. Lin, Zlotnik, Hania (Ed. by.), **International Migration Systems**, Oxford, Clarendon Press, 1992

Kröhnert, Steffen : **"Migrationstheorien Demografische Analysen-Konzepte-Strategien"**, Berlin-Institut für Bevölkerung und Entwicklung, Robert Bosch Stiftung, s.4, www: pdf_Kroehnert_Migrationstheorien.pdf

Kulca, Yusuf : "Bir Göç Hikâyesi: Zeytinburnu'nda Başlayan Hayatın Öyküsü", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Kumrular, Özlem : "İspanyol Altınçağı'nda Fuhuş", **Tarih ve Toplum**, Sayı:189, Eylül 1999,

Kumrular, Özlem : "İspanyol Altınçağı'nda Zina ve Normdan Sapmalar", **Tarih ve Toplum**, Sayı:193, Ocak 2000

Küntay, Esin : Çokar, Muhtar **Ticari Seks**, CETAD için hazırlanan Rapor, İstanbul, 2007

Kümbetoğlu, Belkıs : "Küresel Gidişat, Değişen Göçmenler ve Göçmenlik", Kaya, Ayhan, Göksu Özdoğan, Günay, (Haz.), **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam, 2003

Kyle, D. : Koslowski, R. **Global Human Smuggling**, Baltimore, Londra, John Hopkins University Pres, 2001

Larivaille, Paul : **La vie quotidienne des courtisanes en Italie au temps de laRenaissance**, Paris, Hachette, 1975

Leduc, Claudine : "Antik Yunanistan'da Evlilik", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Lee, Everett S. : "A Theory of Migration", **Demography**, v.: 3, 1966, p.47-57

Lee, Everett S. : "Eine Theorie der Wanderung", György Szèll (Hg.): **Regionale Mobilität**, München, 1972, s.115-129 (Lee, Everett, S., "A Theory of Migration", **Migration,** (Ed. by) J.a. Jackson, London, Cambridge University Press, 1969, p.285-296)

L'Hermite-Leclercq,P.: "Feodal Düzen", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Lean, Lim Lin : **The Sex Sector: The Economic and Social Bases of Prostitution in Southern Asia**, Geneva, International Labor Organization, (ILO Report), 1998

Lissarrague, François : "Kadın Figürleri", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. By.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005,

Loisy, Anne de : "Avrupa Birliği Yolunda Beklentiler ve Göçler", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Lowry, I. S. : **Migration and Metropolitan Growth: Two Analytical Models**, San Francisco, 1966

McIntosh, Mary : **The Organisation of Crime**, London, Basingstoke, New York, Dublin Melbourne, Johannesburg, Madras, The Macmillan, 1975

Malarek, Victor, : **Nataşalar: Yeni Küresel Seks Ticaretinin İçyüzü**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2004

Mandelstam, Osip : **Tristia et autres poèmes**, Paris, Gallimard, 1975

Mantran, Robert : **17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, vd., Cilt: I, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1990

Marushiakova, Elena : Popov, Vesselin **Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler**, Çev. Bahar Tırnakçı İstanbul, Homer Kitabevi ve Yayıncılık, 2006,

Massey, Douglas S. : "Social Structure, Household Strategies, and the Cumulative Causation of Migration", **Population Index**, 56,1, 1990

Massey,D.S.et.al. : **Return to Aztlan: The Social Process of International Migration from Western Mexico**, Berkeley, University of California Press, 1987

Massey,D.S.et.al. : "Theories of International Migration: A Review and Appraisal", **Population and Development Review**, 19,3, 1993, s.431–466

Massey,D.S.et.al. : "An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case", **Population and Development Review**, 20, 4, 1994, p.699–749

Mazlum, İbrahim : "Çevre ve Güvenlik İlişkilerine Tanımsal Bir Yaklaşım", Kaya, Ayhan, Özdoğan, Günay Göksu (Haz.), **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam, 2003

Mernissi, Fatima : **Harem'den Kaçan Şehrazat**, Çev: Zehra Savan, İstanbul, Alfa, 2001

Metron, Robert K. : **Soziologische Theorie und soziale Struktur**, übers. Hella Beister, Berlin, New York, Walter de Gruyter, 1995

Michaud, Stéphane : "Sanatsal ve Edebi Putlar", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Feminizmin Ortaya Çıkışı,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: IV, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Monkachi, Nejma : "Sınırdaki İki Örnekten Hareketle Göç(ler) Sosyolojisini Yeniden Düşünmek", Çev. Enes Kabakçı **Toplumbilim, Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003

Morowska, Ewa : "Labor Migration of Poles in the Atlantic World Economy 1880–1914" **Comparative Studies in Society and History**, 31, 3, 1990

Morokvasic, M. : "Women in Migration: Beyond the Reductionist Outlock", Phizacklea, A. (Ed. by.), **One Way Ticket: Migration and Female Labor**, Londra, Routledge, 1983, p.13-31

Morris, Alan : **Bleakness and Light: Inner-City Transition in Hillbrow**, Johannesburg, Witwatersrand University Press, 1999

Nagaraj, Shyamala : Yahya, Sit Rohani **The Sex Sector: An Enumerated Economy**, Kuala Lumpur, Penerbit Universiti Pertanian Malaysia, 1997

Nauck, Bernhard : "Sozialstrukturelle und individualistische Migrationstheorien: Elemente eines Theorievergleichs", **Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie**, Vol: 40, No: 1, 1988, s.15-39

Navailh, Françoise : "Sovyet Modeli", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: V, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005

Nerimanoğlu, K.Veli : "Azerbaycan'da Göç Sorunu", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Nicholson, Eric A. : "Tiyatro", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesasns ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005,

Nikiforuk, Andrew : **Mahşerin Dördüncü Atlısı Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi**, Çev: Selahattin Erkanlı, 3. Baskı, İstanbul, İletişim, 2007

Nomer, Ergin : **Devletler Hususî Hukuku**, İstanbul, Beta, 13. Bası: Nomer, Ergin, Şanlı, Cemal, 2005

Norberg, Kathryn : "Fahişeler", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Rönesans ve Aydınlanma Çağı Paradoksları**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: III, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005,

Oğuztan, Ümit : **Elçiye Zeval Olmaz**, , İstanbul, TGS Yayıncılık1996

Opitz, Claudia : "Geç Ortaçağ'da Yaşam", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Ortaylı, İlber : "Genel Göç Olgusu", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Ostwald, Hans : **Kultur und Sittengeschichte Berlins**, Berlin, w. date

Overs, Cheryl : Longo, Paulo **Making Sex Work Safe**, London, Network of Sex Work Projects, 1997

Öğdü, Murat İ. : **"Yasadışı Göç, Türkiye'nin Çıkarları Açısından Bir Çözümleme"**, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, TODAİE, 2005

Önder, Ayhan : **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, 4. Bası, İstanbul, Beta, 1994

Örs, Birsen H. : "Faşizm: Modernitenin Karanlık Yüzü", Örs, Birsen H., (Der.), **19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007, s.477–514

Özdal, Barış : **"21.Yüzyıla Doğru Almanya'daki Türkler Ve Türkiye-Almanya İlişkilerine Etkileri"**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2000

Öztaş, Cemal :
Zengin, Eyüp "Göç ve Azerbaycan", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Pappenheim, Bertha : **Sisyphus-Arbeit Reisebriefe aus den Jahren 1911 und 1912**, Leipzig, Verlag Paul E. Lindner, 1924

Parsons, Talcott : **Das System moderner Gesellschaften**, übers. Hans-Werner Franz, 5.Aufl., Weinheim, München, Juventa, 2000,

Patton, Anna : **"Menschenhandel: Die Ware Frau"**, Übersetz. Barbara Canton, http://www.cafebabel.com/ger/article/25373/trans-finding-the-human-in-human-trafficking.html

Peet, William W. : "Kent Yönetimi", Clarence Richard Johnson M.A. (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev: Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995,

Pelizzon, S. :
Casparis, J. "Dünya Beşeri Refahı", Hopkins, T. K., Wallerstein, I., (Haz.), **Geçiş Çağı**, İstanbul, Avesta Yay., 1999

Peters, Bernhard : **Die Integration moderner Gesellschaften**, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1993

Petersen, William : "A General Typology of Migration", Clifford J. Jansen (Ed. by.), **Readings in the Sociology of Migration**, New York, Pergamon Press, 1970, p.49-68

Petersen, William : "A General Typology of Migration", Robin Cohen, Edward Elgar (Ed. by.), **Theories of Migration**, England, Publishing Limited, 1996, p.3-13

Pigares, Dennis : **"Demographic Change and Ecological Security"**, Environmental Change and Security Centre Report, No: 3, 1997, p.5–41

Piore, Michael J. : **Birds of Passage. Migrant Labor in Industrial Socities**, Cambridge, Cambridge University Pres, 1979

Pitarakis, Brigitte : "Fuhuş Bizans Dönemi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 3, İstanbul, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, 1994

Polanyi, Karl : **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri**, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul, 5. Baskı, İletişim, 2006

Portes, Alejandro : "Economic Sociology and the Sociology of Immigration: A Conceptual Overview", Portes, Alejandro (Ed. by.), **The Economic Sociology of Immigration: Essays on Networks, Ethnicity, and Entrepreneurship**, New York, Russell Sage Foundation, 1995, s.1–41

Portes, Alejandro : "Conclusion: towards a new wotld: the origins and effects of transnational activities", **Ethnic and Racial Studies**, Vol: 22: 2, 1999 (a)

Portes, Alejandro : Sensenbrenner, J. "Embeddedness and Immigration: Notes on the Social Determinants of Economic Action", **American Journal of Sociology**, 98, 1993, p.1320–1350;

Portes, Alejandro, et.al. : "The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field", **Ethnic and Racial Studias**, Vol: 22: 2, 1999 (b)

Putnam, Robert D. : **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**, Princeton, Princeton University Press, 1993

Pries, Ludger : "Transnationale Soziale Räume. Theoretisch-empirische Skizze am Beispiel der Arbeitswanderungen Mexiko-USA", **Zeitschrift für Soziologie**, 25, 1996, s.437–453

Pries, Ludger : "Neue Migration im transnationalen Raum", Pries, Ludger (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997 (a)

Pries, Ludger (Hg.) : **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997 (b)

Pries, Ludger : 'Transmigranten' als ein Typ von Arbeitswanderern in pluri-lokalen sozialen Räumen", **Soziale Welt**, 49, 1998, s.135–150

Ragin, Charles : Chirot, Daniel "Immanuel Wallerstein'ın Dünya Sistemi: Tarih Olarak Siyaset ve Sosyoloji", Skocpol, Theda (Ed. by.), **Tarihsel Sosyoloji**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999

Rasim, Ahmet : **Fuhş-i Atik**, Ali Hayalioğlu (Haz.), İstanbul, Üç Harf, 2005

Ravenstein, E.George : "The Law of Migration", **Journal of the Royal Statistical Society of London**, Vol: 48, No: 2, 1885, s.167-235 (Ravenstein, E.G., "Die Gesetze der Wanderung I" In: Széll, György (Hrsg.): Regionale Mobilität., München, Nymphenburger Verlagshandlung, 1972 (a), s. 41–64

Ravenstein, E.George : "The Law of Migration", **Journal of the Royal Statistical Society of London**, Vol: 52, No: 2, 1885, s.241-305 (Ravenstein, E.G., "Die Gesetze der Wanderung II", In: Széll, György (Hrsg.): Regionale Mobilität. München, Nymphenburger Verlagshandlung, 1972 (b), s. 65–94

Raymond, Janice G. : "Reasons for Not Legalizing Prostitution And a Legal Response to the Demand for Prostitution", **Journal of Trauma Practice**, 2, 2003

Renvoise, Jean : **Web of Violence**, London, 1978

Rich, Bruce : **Mortgaging the Earth**, Boston, Beacon, 1994

Riggs, C. Trowbridge : "Yetişkinlerde Suç", Clarence Richard Johnson M.A. (Ed. by.), **İstanbul 1920**, Çev: Sönmez Taner, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995

Ritchey, P.N. : "Explanations of Migration", **Annual of Sociology**, 2, 1976, p.393-404

Roberts, Nickie : **Whores In History**, London, Harper Collins Publishers, 1992

Rosenau, James N. : **Along the Domestic Foreign Frontier**, Cambridge, Cambridge University Pres, 1997

Rosenau, James N. : "Global Affairs in an Epochal Transformation", Ryan, Henry, Peartree, C. Edward (Ed. by.), **The Information Revolution and International Security**, Washington DC, CSIS Pres, 1998

Rouse, Roger : **"Mexican Migration to the US: Family Relations in a Transnational Migrant Circuit"**, Stanford, Dissertation, 1989

Rouse, Roger : "Mexican Migration and the Space of Postmodernism", **Diaspora**, 1, 1, 1991, p.8-23

Rouse, Roger : "Making Sense of Settlement: Class Formation, Cultural Struggle, and Transnationalism among Mexican Migrants in the United States", Glick Schiller, et. al. (Ed. by.), **Towards a Transnational Perspecitve on Migration**, New York, New York Academy of Sciences, 1992

Rousseau, J.-Jacques : **Toplumsal Sözleşme**, Çev: Vedat Günyol, II. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007

Rousselle, Aline : "Eski Roma'da Beden Siyaseti", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Rubin, Gayle : "The Traffic in Women: Notes on the Political Economy of Sex", Reiter, R., (Ed. by.), **Toward an Anthropology of Women**, New York, Monthly Review Press, 1975

Rubin, Gayle : "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality", Vance, Carole S., (Ed. by.), **Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality,** Boston, Routledge&Kegan Paul, 1984

Ruggiero, Guido : **The Boundaries of Eros: Sex Crime and Sexuality in Renaissance Venice**, Bölüm 4–6, New York Oxford,, Oxford University Press, 1985,

Ryan, Chris : **Recreational Tourism,** New York, Routledge, 1991

Ryan, Michael : **Prostitution in London, with a Comparative View of that in Paris, New York etc. London**, 1839

Saggs, H.W.F. : **Everyday Life in Babylonia and Assyria**, London, New York, 1965

Salt, John : "Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe: A Rewiew of the Hogarth, Jennifer Evidence", Laczko, Frank, Thompson, David, **Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europa: A Review of the Evidence with Case Studies from Hungary, Poland and Ukraine**, IOM Report, w. date

Sander, Oral : **Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e**, 4. Baskı, y.y., İmge Kitapevi Yayınları, 1995,

Saraçoğlu, Ahmet C.: **Eski İstanbul'dan Hatıralar**, İsmail Dervişoğlu (Haz.), İstanbul, Kitabevi Yayınları, 2005

Sarıca, Murat : **100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi**, 5. Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, w.date

Sarıcık, Murat : "Cahiliye Nikâhı Mut'a ve Diğer Cahiliye Nikâhları", **Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, S: 3, Yıl: 1996, s.41–73

Sassen, Saskia : **The Global City**, New York, Princeton University Pres, 1991

Saunders, Harold W. : "Human migration and social equilibrium", Joseph J. Spengler und Otis D. Duncan (Ed. by.), **Population theory and policy**, Glencoe, 1956, p.219–229

Sayad, Abdelmalek : "Çifte Yokluk: Göç Ederken Kurulan Hayallerden Göçmen Olmanın Acılarına", Çev. Bediz Yılmaz **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı:17, 2003,

Scheid, John : "Romalı Kadınların Dinsel Rolleri", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Schnapper, Dominique : "Küresel Hakları Nasıl Tanırız?", Çev.: Derya Fırat, **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003,

Schneider, N.F.,et.al. : **Berufsmobilität und Lebensform**, Bamberg, Rosch Buch, 2001

Schick, İrvin Cemil : **Avrupalı Esirler ve Müslüman Efendiler**, Çev: Zülal Kılıç, vd., İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005,

Schrank, Josef : **Die Prostitution in Wien in historisher, administrativer und hygienischer Beziehung**, Band: I, Wien, 1886,

Schwind, Hans-Dieter : **Kriminologie: Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen**, 12., völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage, Heildelberg, Kriminalistik Verlag, 2002

Scognamillo, Giovanni : **Beyoğlu'nda Fuhuş**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1994

Scognamillo, Giovanni: **Türk Sinema Tarihi**, Cilt: 2, 2. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları, 1990

Sevengil, Refik Ahmet: **İstanbul Nasıl Eğleniyordu?**, Sami Önal (Haz.), 4. Baskı, İstanbul, İletişim, 1998

Shih, Shu-mei : "Gender and a New Geopolitics of Desire: The Seduction of Mainland Women in Taiwan and Hong Kong Media", **Sings: Journal of Women in Culture and Society**, Vol:23, No: 2, 1998, pp.287–319

Sjaastad, L.A. : "The Cost and Return of Human Migration", **Journal of Political Economy**, 70, Supplement 1962, s.80–93

Singer, Max : Wildarsky, Aaron — **The Real World Order: Zones of Peace, Zones of Turmoil**, London, Chatham House, 1993

Sirkeci, İbrahim : — "Küresel Kontrol Çabalarına Karşı Bireysel Aşma Çabaları: Türkiye ve Irak Örneklerinde Uluslararası Göçün Evrimi", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Sly, D. F. : — "Migration and the Ecological Complex", **American Sociological Review**, 37, 1972, p.615–628

Smith, Julia Clancy : — "Geç Dönem Osmanlı Tunusu'nda, Göçmen Bir Akdeniz Sınırı Boyunca Kadınlar ve Toplumsal Kontrol; 1830–1870", Özveren, Eyüp, vd., (Haz.), **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, İstanbul, İletişim, 2006

Smith, Michael Peter, : Eduardo, Guarnizio — **Transnationalism From Below**, New Brunswick, Transaction Publishers, (ed.1998)

Smith, Robert : — **"Los Ausentes Siempre Presentes: The Imaging, Making and Politics of a Transnational Community between Ticuani, Puebla, Mexiko, and New York City"**, New York, Columbia University, Ph.D. Dissertation, 1995

Smith, Robert : — "Reflections on Migration, the State and the Construction, Durability and Newness of Transnational Life", Pries, L. (Hg.), **Transnationale Migration, Soziale Welt**, Sonderband 12, 1997, p.197-220

Sönmezoğlu, Faruk : — **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995,

Speare, Alden Jr. : — "A Cost-Genefit Model of Rural to Urban Migration in Taiwan", **Population Studies**, 25, 1971

Speare, A. : — "Residential Satisfaction as an Intervening Variable in Residential Mobility", **Demography**, 11, 1974, p.173–188

Stark, Oded : — "On Migration and Risk in Less Developed Countries", Stark, Oded (Ed. by.), **The Migration of Labor**, Blackwell, 1991 (a), p.39–45.

Stark, Oded : — "Labor Migration and Risk Aversion in Less Developed Countries", Stark, Oded (Ed. by.) **The Migration of Labor**, Blackwell, 1991 (b), p.46–61;

Starobin, Paul : — "Cezbedici Sibirya", **National Geographic Türkiye**, No: 86, Haziran 2008, s.118–143

Stone, Lawrence : — **The Family, Sex and Marriage in England 1500–1800**, New York, Harper&Row, 1977

Stouffer, Samuel A. : — "Intervening Opportunities and Competing Migrants", in: Stouffer, S.A. (Ed. by), **Social Research to Test Ideas**, Glencoe, 1962 (a), s.91-112;

Stouffer, Samuel A. : — "Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance", in: Stouffer, S.A. (Ed. by), **Social Research to Test Ideas**, Glencoe, 1962 (b), s.69-91

Suhrke, Astri : "Environmental Degradation and Population Flows", **The Journal of Public and International Affairs**, Vol: 47, No: 2, Winter–1994, s.473–496

Şen, Ömer : **Osmanlı'da Köle Olmak**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2007

Şenocak, Selin : "Fransa ve Göç Olgusuna Giriş", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Tannahill, Reay : **Tarihte Cinsellik**, Çev. Sinem Gül, Ankara, Dost Kitapevi Yayınları, 2003,

Tanşu, Okan : "Bilişim Çağı'nda Güvenlik Kavramının Yeniden Tanımlanması", Kaya, Ayhan, Özdoğan, Günay Göksu (Haz.), **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar**, İstanbul, Bağlam, 2003

Tatarlı, İbrahim : "Bulgaristan'daki Türk Göçmenleri", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Taylor, J. Edward : "Differential Migration, Networks, Information, and Risk", **Research in Human Capital and Development**, Greenwich, Conn: JAI Press, Vol. 4, Migration, Human Capital, and Development, 1986, p.147–171

Tekeli, İlhan : **Göç ve Ötesi**, İstanbul, Tarih Vakfi Yurt Yayınları, 2008

Tilly, Charles : "Transplanted Networks", Yans-McLaughlin, Virginia (Ed. by.), **Immigration Reconsidered. History, Sociology, and Politics**, New York, Oxford University Press, 1990, p.79–95

Tilly, Charles :
Brown, Harald C. "On Uprooting, Kinship, and the Auspices of Migration", **International Journal of Comparative Socology**, 8, 1967, p.139-164;

Thébaud, Françoise : "Büyük Savaş ve Cinsel Bölünmenin Zaferi", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Yirminci Yüzyılda Kültürel Bir Kimliğe Doğru**, Çev: Ahmet Fethi, Cilt: V, , İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınlarıs.2005

Thomas, Yan : "Roma Hukukunda Cinsiyet Ayrımı", Duby, Georges, Michelle Perrot, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ana Tanrıçalardan Hıristiyan Azizelere**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: I, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Thomasset, Claude : "Kadın Doğası", Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği,** Çev: Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005,

Tocqueville, Alexis de : **Democracy in Amerika**, Mayer, J.P. (Ed. by.), New York, Harper & Row, 1988 (1835)

Todaro, Michel P. : "An Analysis of Industrialization Employment in Less Developed Countries", **Yale Economic Essays**, v.8, n.2, 1968, s.329–401

Todaro, Michel P. : "A Model of Labor Migration and Urban Unemployment in Less Developed Countries", **American Economic Review**, v.59, 1969, s.138–148

Todaro, Michel P. : **Internal Migration in Developing Countries: A Survey**, Geneva, International Labor Office, 1976

Toksöz, Gülay : **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006

Toksöz, Gülay : "Göç Alan Ülkelerin İşgücü Piyasalarındaki Gelişmeler ve Göçmen İşgücüne Talep: Almanya Örneği", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Toledano, Ehud R : "Osmanlı Doğu Akdeniz'inde Afrikalı Köleler: Bir Kültürel 'Merkezileştirme' Örneği", Özveren, Eyüp, vd., (Haz.), **Akdeniz Dünyası Düşünce, Tarih, Görünüm**, İstanbul, İletişim, 2006

Toprak, Zafer : "İstanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar", **Tarih ve Toplum**, Cilt: VII, Sayı: 39, 1987

Toprak, Zafer : "İstanbulluya Rusya'nın Armağanları: Haraşolar", **İstanbul,** Sayı: 1, 1992

Toprak, Zafer : "Fuhuş Osmanlı Dönemi", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, 1994

Treibel, Annette : **Migration in modernen Gesellschaften: Soziale Folgen von Einwanderung und Gastarbeit**, München, Weinheim, 1990

Ulunay, Refi' Cevat : **Sayılı Fırtınalar**, 6.Baskı, İstanbul, Arma, 2003

Üçok, Ahmet Kâmil : **Görüp İşittiklerim**, Ankara, Okuyan Adam Yayınları, 2002

Yalçın, Cemal : **Göç Sosyolojisi**, Ankara, Anı Yayıncılık, 2004

Yazır, Elmalı Hamdi : **Hak Dini Kur'an Dili**, Ali Bulaç (Haz.), Cilt: 5, İstanbul, Şura ve Çelik Yayınları ortak yayını, t. y.

Yenidünya, A. Caner : **İnsan Ticareti Suçu (TCK.m.80)**, Ankara, Turhan, 2007

Yılmaz-Başçeri, Esin : "Uluslararası Göç", Sönmezoğlu, Faruk (Haz.), **Uluslararası Politikita Yeni Alanlar Yeni Bakışlar**, İstanbul, Der, 1998, 489–517

Yorgun, Sayim, : Şenkal, Abdülkadir **"Illegal Mobilization of Labour. The Effect of Illegal Migration and Unautharized Foreign Workers on The Turkish Labour Market"**, www.kli.re.kr/iira2004/pro/papers/AbdulkadirSenkal.pdf, 01.10.2004

Yusuf, Sayit : "Türkiye'ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005**, İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Vauglin, François : **"La prostitution: HIV comme parcours exploratorie"**, Paris, Ex Aequo, Şubat 1998

Vecchio, Silvana : "İyi Karı", Duby, Georges, (ed.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005

Veli, Orhan : **"Dedikodu"**, http://epigraf.fisek.com.tr/index.php?num=150

Vertovec, S. : "Transnational Networks and Skiled Labour Migration", WPTC-02-02, working papers, **Transnational Communities Programme**, 2002, s.3-4, http://www.transcomm.ox.ac.uk

Wacquant, Loïc J. D. : "Fransız Banliyöleri ve Amerikan Zenci Gettosu: Karıştırma Yerine Karşılaştırma", Çev. Bediz Yılmaz, **Toplumbilim Göç Sosyolojisi Özel Sayısı**, Sayı: 17, 2003,

Wagner, Michael : **Räumliche Mobilität im Lebensverlauf: Eine empirische Untersuchung sozialer Bedingungen der Migration**, Stuttgart, Enke, 1989

Walker, Kennth : **Fizyolojik Açıdan Cinsiyet**, Çev: Ender Gürol, 2. Baskı, İstanbul, Varlık, 1973,

Webber, Melvin M. : "Order in Diversity: Community without Propinquity", Lowdon, Wingo (Ed. by.), **Cities and Space: The Future Uses of Urban Land**, Baltimore, The Johns Hopkins Press, 1963, p.23–54

Weber, Max : **Sosyoloji Yazıları**, Çev. Taha Parla, 7. Baskı, İstanbul, İletişim, 2005

Wells, Jess : **Kadın Gözüyle Batı Avrupa'da Fahişeliğin Tarihi**, Çev. Nesrin Arman, İkinci Baskı, İstanbul, Pencere Yayınları, 1997,

Wemple, Suzanne F. : "Beşinci Yüzyıldan Onuncu Yüzyıla Kadınlar" Duby, Georges, (Ed. by.), **Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği**, Çev. Ahmet Fethi, Cilt: II, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.2005

Wilpert, Czarina : "The Use of Social Networks in Turkish Migration to Germany", International Migration Systems: A Global Approach, Kritz, Mary M., Lim, Lean Lin, Zlitnik Hania (Ed. by.), **International Migration Systems: A Global Approach**, Oxford, Clarendon Pres, 1992

Windsor, Philip : "The Evolution of The Concept of Security in International Relations", Clarke, Michael (Ed. by.), **New Perspectives on Security**, The Centre of Defense Studies, 1993

Wolpert, Barbara : "Almanya'ya Göç: Düğün Video Filmleri, Aile Fotoğrafları ve Sanal Yakınlıklar", Kaya, Ayhan, Şahin, Bahar (Haz.), **Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007

Wolpert, Julian : "Behavioral Aspects of the Decison to Migrate", **Papers and Proceedings of the Regional Science Association**, w. place, v.15, 1965, p.139–169

Zaim, Sabahattin : "Son Yugoslavya Muhacirleri Hakkında Rapor", **Uluslararası Göç Sempozyumu 8–11 Aralık 2005,** İstanbul, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 2006

Zlotnik, Hania : "Empirical Identification of International Migration Systems", Kritz, Mary M., Lim, L Lin Zlotnik, Hania (Ed. by.), **International Migration Systems,** Oxford, Clarendon Press, 1992, p.19-40

WEB SİTELERİ

http: www.nevzatayan.blogspot.com/2008/08/faieliin-tarihi.html

http://blog.milliyetcom.tr/ Blog.aspx?BlogNo=49221

www.aesjkt.com/wp2/?p=92

http://www.falter.at/print/F2004_23_3.php Julia Ortner: Verunsicherte Voyeure. Falter 23/04 vom 2. Juni 2004

www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/ 2003/02/24/yazidizisi2.html , 16.12.2007

www.birimweb.icisleri.gov.tr-strateji/arastırma/gocmen/gocmen_kacak,20.12.2004.,World

www.caginpolisi.com.tr/ 63-28-29-30-31-32.htm.htm

www.egm.gov.tr/ yabancilar/birincisf.ht

www.fuhus.org/fuhus.htm

www.joerg-alt.de/ Publikationen/Materialanlagen/06Massey.pdf

www.ilo.org/public/ turkish/region/eurpro/ankara/index.htm, 11.03.2008

www.isguc.org/ arcview.php?ex=85, 28.12.2007

www.qed.princeton.edu

http://www.sjoe.at/content/frauen/themen/koerper/article/618.html

http://www.statistik.at/web_de/Redirect/index.htm?dDocName=017760 Statistik Austria: Gerichtliche Kriminalstatistik 2005, ISBN 3-902479-92-2, S 21

www.uludagsozluk.com/k/hakan-albayrak

www.wikipedia.org

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, www.tdk.org.tr

Gılgamış Destanı, Çev. Muzaffer Ramazanoğlu, MEB Dünya Klasikleri Dizisi, 1941, http://mezopotamya.tripod.com/gil-kitap.html

http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/AnaKonular/InsanTicaretiIleMucadele/

http://www.amnesty.org.tr/v2405200503.si

http://www.egm.gov.tr/ İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı Sunumları (İLTİCA) ve (GÖÇ)

http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakciligiveInsanTicareti.doc

http://www.egm.gov.tr/asayis/asayis_insantic.asp#_ftn1

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2003/10/031028-DIMITRIS-001

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/tr/features/setimes/features/2004/03/040326-IGOR-001

http://www.aesjkt.com/wp2/?p=92

http://www.seciturk.org.tr/

http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/analysis.html

BELGE VE DOKÜMANLAR

Akşam Gazetesi, "Eğlence arıyorduk 'göçmen' yaktık!", 03.02.2009

Akşam Gazetesi, "Dünya Neleri Konuşuyor", 24.02.2003

Economist, "The Flourishing Business of Slavery", 21.09.1996

Economist, "Plenty of Muck, Not Muck Money", 08.05.1999

Habertürk Gazetesi, "Erotik videoya 12,9 milyar dolar yatırdık", 31.10.2009

Hürriyet Gazetesi, 31.05.2001

Milliyet Gazetesi, "Fuhuşla Mücadele Talimatnamesinin Metni"02.03.1930

Milliyet Gazetesi , "İstanbul'da Kapatılacak 93 Ev Vardır", 12.02.1930

Tan Gazetesi , "Beyaz Kadın Ticareti İçtimai Bir Derttir", 27.03.1938

Teoride Doğrultu, "Kapitalist Özel Mülkiyet-Din-Fuhuş Üçgeni", S:1, 1999, http://www.teoridedogrultu.org

ILO, Basın Bülteni, "Sex Industry Assuming Massive Proportions in Southern Asia", 19.09.1998, Cenevre ve Manila

ILO, Basın Duyurusu, "2006 Küresel İstihdam Eğilimleri": 30.01.2006

Human Trafficking: 21. Century Slavery, A matter of Spirit, Intercommunity Peace&Justice Center, No: 60, Fall 2003

Asian Age, "Rampant Prostitution: the Darker Side of Growing Tourism in Nepal", 11.11.1997, tekrar basım, Ki Pukaar içinde Londra, Nisan 1998

Untrodden fields of Anthropology, Paris, 1898, I ss., s.129-130

National AIDS Commitee and UNAIDS, Partnership in Action: HIV/AIDS in Vietnam Hanoi, 1998

GABRIELA, "Fleshing Out the Flesh Trade", Human Rights Defender, University of NSW, Sydney, 1998

UNAIDS, "AIDS: Economic Crisis May Intensify AIDS Risk", Basın Açıklanması, Bangkok, 02.04.1999

NARA, Records Group 59, 13 Mart 1914 tarih 867. 1152 sayılı belge
Aynı Belge Ekinde: LaTurquie, "Contre laTraite des Blanches", 13 Mart 1914,
Levant Herald, "White Slave Traffic", 13 Mart 1914

NARA, Records Group 59, 24 Mart 1915 tarih ve 867.1152/3 sayılı belge

Usul Hukukuna Dair LaHaye Sözleşmesi, 1 Mart 1954, RG. 23 Mayıs 1972–14194

Hukukî ve Ticarî Konularda Adlî ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair LaHaye Sözleşmesi, 15 Kasım 1965, RG. 17 Haziran 1972–14218 ve ilgili Adalet Bakanlığı Tebliği: RG. 20 Şubat 1973–14454

Hukukî ve Ticarî Konularda Yabancı Ülkelerde Delil Sağlanması Hakkında LaHaye Sözleşmesi, 18.3.1970, RG. 15 Haziran 2004–25493, yürürlük: 12.10.2004

Kölelik Sözleşmesi, 25 Eylül 1926

Zorla veya Zorunlu Çalışmayla İlgili Sözleşme, ILO, 29–28 Haziran 1930

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 10 Aralık 1948

İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair Sözleşme, 2 Aralık 1949

Eşit Ücret Sözleşmesi, ILO, No:100, 29 Haziran 1951

Mültecilerin Statüsüyle İlgili Sözleşme 28 Temmuz 1951

Köleliğin, Köle Ticaretinin, Kölelik Benzeri Uygulamaların Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme, 7 Eylül 1956

İstihdam ve Meslek Alanında Ayrımcılık Hakkında Sözleşme, ILO, No: 111, 25 Haziran 1958

Zorla Çalıştırmanın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, ILO, No: 105, 25 Haziran 1959

Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 16 Aralık 1966

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 16 Aralık 1966

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme, 18 Aralık 1979

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 20 Kasım 1989

Bütün Göçmen İşçilerin ve Onların Aile Mensuplarının Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, 18 Aralık 1990

Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi, ILO, No:105, 17 Haziran 1996

Uluslararası Adalet Mahkemesinin Roma Hükmü, 17 Temmuz 1998

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol, 25 Mayıs 2000

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 12 Aralık 2000

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol, 2 Kasım 2000

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, 2 Kasım 2000

Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi, 29 Kasım 1985

Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, 20 Aralık 1993

Pekin Bildirisi ve Eylem Platformu, 15 Ekim 1995

Pekin Platformunun Uygulanması için Daha Çok Faaliyet ve Çaba Gösterilmesine Dair Genel Meclis Önergesi, 16 Kasım 1999

İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi
(Avrupa Sözleşmeler Seri no. 5 - 4 Kasım 1950) ve bu Sözleşmeye bağlı **13. Ek Protokol**

Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi, 13 Aralık 1957

Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesine Ek 2. Protokol, Avrupa Konseyi Sözleşme No. 98
17 Mart 1978

Şiddet Suçlarının Mağdurlarının Mağduriyetlerinin Giderilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi,
24 Kasım 1983

Avrupa Sosyal Şartı, Avrupa Konseyi Sözleşme No: 163, 3 Mayıs 1996

Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Mağdurun Adli Kanun ve Usulü Çerçevesindeki Durumuyla İlgili Tavsiye Kararı, 28 Haziran 1985

Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere, Cinsel Sömürü Amaçlı İnsan Ticaretine Karşı Eylemlerle İlgili Tavsiye Kararı (R 2000), 19 Mayıs 2000

Kadınlara Karşı Şiddetle Mücadele Eylem Planı, 1997

İnsan Ticaretiyle İlgili Uluslararası, Bölgesel ve Ulusal Seviyedeki Ana Yasal Dokümanlar ve Analitik Raporların Derlemesi, 6 Haziran 2000

Bölgesel Eylem Planı İçin Temel İlkeler, "Güneydoğu Avrupa'da İnsan Ticaretine Karşı Mücadelede İşbirliği" Uluslararası Semineri, Atina, 29 Haziran - 1 Temmuz 2000

Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler Arasında Suçluların İadesine İlişkin Sözleşme, 27 Eylül 1996

İnsan Ticaretine ve Çocukların Cinsel Amaçlı Sömürülmesine Karşı Mücadelesiyle İlgili AB Konseyinin Ortak Eylem Planı, 24 Şubat 1997

Adli Süreç İçindeki Mağdurlara Tutumuyla İlgili Konseyin Karar Tasarısı, 15 Mart 2001

Cinsel Sömürü ve İnsan Ticaretiyle İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi, 14 Nisan 1989

Kadın Ticaretiyle İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi, 16 Eylül 1993

İnsan Ticaretiyle İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi, 16 Ocak 1996

Cinsel Amaçlı Kadın Ticaretini Önlemek ve Mücadele Etmek için Alınması Gereken Etkili Tedbirleri İçeren Avrupa Kılavuzu Hakkında Hagufe Bakanlığına Ait Bildiri, 26 Nisan 1997

Tampere Avrupa Konseyi Başkanlık Bildirisi, 15–16 Ekim 1999

"Kadın Ticaretine Karşı Mücadelede İlave Yeni Eylemler" ile İlgili Komisyonun Avrupa Konseyi'ne Parlamentosu'na Bilgi Akışıyla İlgili Avrupa Parlamentosu Önergesi, 19 Mayıs 2000

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Komisyonunun İnsani Boyut Konferansı Moskova Görüşmesinin Belgesi, 3 Ekim 1991

Avrupa Güvenliğine Dair İstanbul Beyanı, 19 Kasım 1999

Parlamenter Meclisin Bükreş Bildirisi, 10 Temmuz 2000

Bakanlık Konseyi Karar No.1, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (OSCE - Organization for Security & Cooperation in Europe) İnsan Ticaretiyle Mücadeleyle İlgili Çabaların Arttırılması, 28 Kasım 2000

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 12–15 Aralık 2000

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol, 2–13 Aralık 2000, Palermo'da yapılan konferans

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, 15.11.2000

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi, 03.09.1981 ve **Seçmeli Ek Protokol**, 22.12.2000

Roma Statüsü, 15 Haziran – 17 Temmuz 1998

Bakanlar Komitesi'nin Avrupa Konseyi'ne Üye Ülkelere Yönelik Cinsel Sömürü, Pornografi, Çocuk ve Genç Fuhuşu ve Ticareti konulu R (91) 11 sayılı Tavsiye Kararı

Değişim Döneminde Avrupa'da Suç Politikası konulu R (96) 8 sayılı Tavsiye Kararı

Savunma Hakları ve Tanıkların Sindirilmesi konulu R (97) 13 sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Çocuk Ticareti ve sair Çocuk Sömürüsü Biçimleri konulu 1065 sayılı Tavsiye Kararı (1987)

Kaçak Göç: Kaçak İşçi Tüccarları ve İşverenleri konulu 1211 sayılı Tavsiye Kararı (1993)

Çocukların Cinsel Sömürüsü Konulu 1099 sayılı Tavsiye Kararı (1996)

Avrupa Konseyi Üye Ülkelerde Kadın Ticareti ve Fuhuşa Zorlama konulu 1325 sayılı Tavsiye Kararı (1997)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)

İnsan Ticaretinin ve Kişilerin Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Önlenmesi için Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce kabul edilen Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı R (2002)5, 30 Nisan 2002

ÖZGEÇMİŞ

Araştırmacı, 1965 yılında Van'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Samsun'da tamamladıktan sonra, 1979 yılında yatılı Ankara Polis Koleji'nde lise eğitimine başladı. 1983'de girdiği Polis Akademisi'nden 1987 yılında mezun oldu ve komiser yardımcısı rütbesi ile polis yöneticiliğine başladı.

1993'te Ankara Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü'nde Doç. Dr. Özer KENDİ danışmanlığında, "Suç Yeri Araştırma Sürecinin Hukuki ve Teknik Değeri", 1995'te Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Kamu Yönetimi Lisansüstü Uzmanlık Programı'nda, Doç. Dr. Oya ÇİTÇİ danışmanlığında "Parti Yöneticileri ve Siyasal Katılma –Malatya Örneği-", 1996'da İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Başkanlığı'nda, Yrd. Doç. Dr. Hasan BURAN danışmanlığında "Malatya'da Siyasal Seçkinler" konulu yüksek lisans çalışmalarını tamamladı.

Polis yöneticisi olarak Ankara Emniyet Genel Müdürlüğü, Malatya, Tokat, Kırklareli, İstanbul İl Emniyet Müdürlüklerinde görev aldı. Halen 2. Sınıf Emniyet Müdürü rütbesi ile İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı görevini sürdürmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.